

สุตตนต์ปิฎก สุตตนิคายสส

ปญจโม ภาโค

—————
มหาวรรคโค

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

อวิชชาวคฺโค ปจฺจโม

[๑] เอวมฺเม สุตฺตํ เอกํ สมฺมํ ภควา สวตฺถึยฺม วิหฺรติ
เชตวนเณ อนาถปิณฺฑติกสฺส อารามเณ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ภิกฺขุไวติ ฯ กถนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโตสุํ ฯ
ภควา เอตทโวจ ฯ

[๒] อวิชฺชา ภิกฺขเว ปุพฺพงฺคมา กุสลานํ ฌมฺมานํ สฺมาปตฺติยา
อนฺวเทว ๑ อหิริกํ อโนตฺตปฺปํ ฯ อวิชฺชาตสฺส ภิกฺขเว อวิทฺทฺสุโน
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปโหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส มิจฺฉาสงฺกปฺโป ปโหติ มิจฺฉาสงฺกปฺปสฺส
มิจฺฉาวาจา ปโหติ มิจฺฉาวาจสฺส มิจฺฉากมฺมฺนโต
ปโหติ มิจฺฉากมฺมฺนตสฺส มิจฺฉาอาชีโว ปโหติ มิจฺฉาอาชีวสฺส
มิจฺฉาวายาโม ปโหติ มิจฺฉาวายามสฺส มิจฺฉาสติ ปโหติ มิจฺฉาสติสฺส
มิจฺฉาสมาธิ ปโหติ ฯ

[๓] วิชฺชา จ โข ภิกฺขเว ปุพฺพงฺคมา กุสลานํ ฌมฺมานํ
สฺมาปตฺติยา อนฺวเทว ๒ หิโรตฺตปฺปํ ฯ วิชฺชาตสฺส ภิกฺขเว วิทฺทฺสุโน
#๑-๒ ย. อนฺวเทว ฯ

สมมาทัญจิส ปโหติ สมมาทัญจิสส สมมาตงกปโป ปโหติ สมมา-
ตงกปปสส สมมาวาจา ปโหติ สมมาวาจสส สมมากมมนโต
ปโหติ สมมากมมนตสส สมมาอาชีโว ปโหติ สมมาอาชีวสส
สมมาวายาโม ปโหติ สมมาวายามสส สมมาสติ ปโหติ
สมมาสติสส สมมาสมาธิ ปโหตีติ ฯ

[๔] เอวมเม สุตัง เอกัง สมยั ภควา สเกยสุ วิหริติ
สกุกรั นาม สกฺขานัน นิคโม ฯ อถ โข อายสฺมา อานนุโท
เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนุโท
ภควนฺตํ เอตทโวจ อุปทฺตมมิตํ ฆนฺเต พุรหฺมจฺรยสฺส ๑ ยทิตํ
กฺลฺยาณมิตฺตตฺตา กฺลฺยาณสหายตฺตา กฺลฺยาณสมปฺวงฺกตฺตาติ ฯ

[๕] มา เหวํ อานนุท อวจ ๒ มา เหวํ อานนุท อวจ ๓
สกลเมว ๔ หิตํ อานนุท พุรหฺมจฺริยํ ยทิตํ กฺลฺยาณมิตฺตตฺตา กฺลฺยาณสหายตฺตา
กฺลฺยาณสมปฺวงฺกตฺตา ฯ กฺลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ อานนุท ภิกฺขุโน
ปาฏิกงฺขํ กฺลฺยาณสหายกสฺส กฺลฺยาณสมปฺวงฺกสฺส อริยํ อญฺจงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวสฺสติ อริยํ อญฺจงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกฺริสฺสตีติ ฯ

[๖] กถณฺจานนุท ภิกฺขุ กฺลฺยาณมิตฺโต กฺลฺยาณสหาโย กฺลฺยาณสมปฺวงฺโก
อริยํ อญฺจงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจงฺกิกํ มคฺคํ
พหุสฺสีกโรติ ฯ อิทานนุท ภิกฺขุ สมมาทัญจิสฺส ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วिरากนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ สมมาตงกปปี ภาเวติ
#๑ ม. พุรหฺมจฺริยํ ฯ ๒-๓ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๔ ม. สกเมวิทํ อานนุท ... ฯ

วิเวกนิสฺสิตํ ๗เปฯ สมฺมาวาจํ ภาเวติ ๗เปฯ สมฺมากมฺมนฺตํ
ภาเวติ ๗เปฯ สมฺมาอาชีวิ ภาเวติ ๗เปฯ สมฺมาวายามํ ภาเวติ
๗เปฯ สมฺมาสตี ภาเวติ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสฺสคฺคปริณามิ ๗ เอวํ โข อานนฺท
ภิกฺขุ กฺลฺยาณมิตฺตโต กฺลฺยาณสหายโต กฺลฺยาณสมฺปวงฺโก อริยํ
อภฺจฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อภฺจฺจํคิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรติ ๗

[๗] ตทฺธิมيناเปตํ ๑ อานนฺท ปรียาเยน เวทิตพฺพํ ยถา สกฺลเมวิทํ
พฺรหฺมจริยํ ยทิตํ กฺลฺยาณมิตฺตตา กฺลฺยาณสหายตา
กฺลฺยาณสมฺปวงฺกตาติ ๗ มมณฺหิ อานนฺท กฺลฺยาณมิตฺตํ อากมฺม
ชาติธมฺมา สตฺตา ชาติยา ปรีมฺจฺจนฺติ ชราธมฺมา สตฺตา ชราย
ปรีมฺจฺจนฺติ มรณธมฺมา สตฺตา มรณฺเณน ปรีมฺจฺจนฺติ
โสภปรีเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาธมฺมา สตฺตา โสภปรีเทวทฺทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาเสหิ ปรีมฺจฺจนฺติ ๗ อิมินา โข เอตํ อานนฺท ปรียาเยน
เวทิตพฺพํ ยถา สกฺลเมวิทํ พฺรหฺมจริยํ ยทิตํ กฺลฺยาณมิตฺตตา
กฺลฺยาณสหายตา กฺลฺยาณสมฺปวงฺกตาติ ๗

[๘] สวตฺถึนินทานํ ๗ อถ โข อายสฺมา สาริปฺตฺโต เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นีสิติ ๗ เอกมฺนฺตํ นีสินฺโน โข อายสฺมา สาริปฺตฺโต ภควนฺตํ
เอตทโวจ สกฺลमितํ ภูเต พฺรหฺมจริยํ ยทิตํ กฺลฺยาณมิตฺตตา
กฺลฺยาณสหายตา กฺลฺยาณสมฺปวงฺกตาติ ๗

#๑ ม. ย. ตทฺธิมيناเปตํ ๗

[๕] สาธุ สาธุ สาริปุตฺต สกถมิตฺติ สาริปุตฺต พุทฺทมจฺริย
ยทิตฺติ กุลฺยาณมิตฺตตฺตา กุลฺยาณสหายตฺตา กุลฺยาณสมฺปวงฺกตฺตา ฯ
กุลฺยาณมิตฺตตฺตฺสเสตฺติ สาริปุตฺต ภิภฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กุลฺยาณสหายตฺต
กุลฺยาณสมฺปวงฺกตฺต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺตติ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกฺริตฺตติ ฯ

[๑๐] กถญจ สาริปุตฺต ภิภฺขุ กุลฺยาณมิตฺโต กุลฺยาณสหาโย
กุลฺยาณสมฺปวงฺโก อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ อีช สาริปุตฺต ภิภฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺค-
ปริณามิ ฯ เอวํ โข สาริปุตฺต ภิภฺขุ กุลฺยาณมิตฺโต กุลฺยาณสหาโย
กุลฺยาณสมฺปวงฺโก อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ

[๑๑] ตทิมินาเปตฺติ สาริปุตฺต ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา
สกถมิตฺติ พุทฺทมจฺริย ยทิตฺติ กุลฺยาณมิตฺตตฺตา กุลฺยาณสหายตฺตา
กุลฺยาณสมฺปวงฺกตฺตาติ ฯ มมณฺหิ สาริปุตฺต กุลฺยาณมิตฺติ อากมฺม
ชาติธมฺมา สตฺตฺตา ชาตฺติยา ปริมุจฺจนฺติ ชฺราธมฺมา สตฺตฺตา ชฺราย
ปริมุจฺจนฺติ มรณธมฺมา สตฺตฺตา มรณฺเณน ปริมุจฺจนฺติ
โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตฺตา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุ-
ปายาสฺสฺหิ ปริมุจฺจนฺติ ฯ อิมินา โข เอตํ สาริปุตฺต ปริยาเยน

เวทิตพฺพํ ยถา สกกลมิตํ พุรหุมจริยํ ยทิตํ กลฺยาณमितฺตตา กลฺยาณ-
สหายตา กลฺยาณสมปวงฺกตาติ ฯ

[๑๒] สาวตฺถินิทานํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺห-
สมยํ นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปาวิสี ฯ
อทุทสา โข อายสฺมา อานนฺโท ชาณฺสุโสณิํ พุราหุมณิํ สพฺพเสเตน
วพวาภิรเถน สาวตฺถิยา นิยุยายนฺตํ เสตา สฺทํ อสฺสา
ยฺตุตา โหนฺติ เสตาลงฺการา เสโต รโถ เสตปริวาโร เสตา
รสมฺปิโย เสตา ปโตทลภูจิ เสตํ ฉตฺตํ เสตํ อุณฺหิสี เสตานิ
วตฺถานิ เสตา อุปาหนา เสตาย สฺทํ วาลวิชนียา ๑ วิชียฺยติ ฯ
ตเมณํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห พุรหุมํ วต โภ ยานํ พุรหุมยานรูปํ
วต โภติ ฯ

[๑๓] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจลาภตฺตํ ปิณฺฑทปาดปฏิกกนฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิติ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหํ
ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑทาย
ปาวิสี อทุทสํ ขฺวาทํ ภนฺเต ชาณฺสุโสณิํ พุราหุมณิํ สพฺพเสเตน
วพวาภิรเถน สาวตฺถิยา นิยุยายนฺตํ เสตา สฺทํ อสฺสา ยฺตุตา โหนฺติ
เสตาลงฺการา เสโต รโถ เสตปริวาโร เสตา รสมฺปิโย เสตา
ปโตทลภูจิ เสตํ ฉตฺตํ เสตํ อุณฺหิสี เสตานิ วตฺถานิ
#๑ ม. วาลพิชนียา พิชียฺยติ ฯ เอวมุปริ ฯ

เสดา อุปาหนา เสตาย สุกั วาลวีชฌินยา วิชฌยติ ฯ ตเมฌ
ชโน ทิสฺวา เอวมมาห พุรหุฌม วัต โภ ยานั พุรหุฌมยานรูป
วัต โภติ ฯ สกุกา นุ โข ฃนเต อิมสฺมี ฌมฺมวินเย พุรหุฌมยานั
ปถุญเปตฺตุนติ ฯ

[๑๔] สกุกา อานนุทาทิ ภควา อโวจ อิมสฺเสว โข เอต
อานนุท อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อชิวจัน พุรหุฌมยานั
อิตฺปิ ฌมฺมยานั อิตฺปิ อนุตฺตโร สงฺคามวิชโย อิตฺปิ ฯ

[๑๕] สมฺมาทิฏฺฐิ อานนุท ภาวิตา พหุสฺสิกตา รากวินยปริโยसानา
โหติ โทสวินยปริโยसानา โหติ โมหวินยปริโยसानา
โหติ ฯ

[๑๖] สมฺมาสงฺกปโป อานนุท ภาวิตโต พหุสฺสิกโต รากวินยปริโยसान
โหติ โทสวินยปริโยसान โหติ โมหวินยปริโยसान
โหติ ฯ

[๑๗] สมฺมาวาจา อานนุท ภาวิตา พหุสฺสิกตา รากวินยปริโยसानา
โหติ โทสวินยปริโยसानา โหติ โมหวินยปริโยसानา
โหติ ฯ

[๑๘] สมฺมากมฺมฺนุโต อานนุท ภาวิตโต พหุสฺสิกโต รากวินยปริโยसान
โหติ โทสวินยปริโยसान โหติ โมหวินยปริโยसान
โหติ ฯ

[๑๙] สมฺมาอาชึโว อานนุท ภาวิตโต พหุสฺสิกโต รากวินยปริโยसान

โหติ โทสวินยปรโยसान โหติ โมหวินยปรโยसान
โหติ ฯ

[๒๐] สมุมวายาโม อานนุท ภาวิต พหุสิกโต รากวินยปรโยसान
โหติ โทสวินยปรโยसान โหติ โมหวินยปรโยसान
โหติ ฯ

[๒๑] สมุมาสติ อานนุท ภาวิตา พหุสิกตา รากวินยปรโยसानา
โหติ โทสวินยปรโยसानา โหติ โมหวินยปรโยसानา โหติ ฯ

[๒๒] สมุมาสมาธิ อานนุท ภาวิต พหุสิกโต รากวินยปรโยसान
โหติ โทสวินยปรโยसान โหติ โมหวินยปรโยसान
โหติ ฯ

[๒๓] อิมินา โข เอตํ อานนุท ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา
อิมสเสเวตํ อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มกฺกสฺส อธิวณฺํ พุรหฺมยานํ
อิตฺปิ ฌมฺมยานํ อิตฺปิ อนุตฺตโร สงฺคามวิชโย อิตฺปิติ ฯ
อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทโวจ สตุถา

[๒๔] ยสฺส สทฺธา จ ปญฺญา จ ฌมฺมา ยุกฺคา ๑ สทฺธา ฐุรี

หิริ อีสํ มโน โยคฺตํ สติ อารกฺขสํารถิ ฯ

รโต สิลปริกฺขาโร ฌานกฺโข จกฺกวีริโย

อุเปกฺขา ฐุรสมํธิ อนิจฺฉา ปริวารณฺํ ฯ

อพฺยาปาโท อวิหีสํ วิเวโก ยสฺส อาวูธํ

ตีติกฺขา ฌมฺมสนฺนาโห ๒ โยคกฺเขมา ยตฺตติ ฯ

#๑ ไป. ยุตฺตา สทฺธา ฐุรี ฯ ม. ย. ยุตฺตา สทา ฐุรี ฯ ๒ ม. ฌมฺมสนฺนาโห ฯ

เอตตตฺตนิ ๑ สมภูตํ พุทฺทมยํ อนุตฺตรํ

นียฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา อณฺณทตฺถ ชยฺ ชยฺนฺติ ฯ

[๒๕] สวคฺคินิทานํ ฯ อถ โข สมฺพหฺลา ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนุปลสฺงกมฺิสฺส อุปสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนฺตํ
นีสึทิสฺส ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
อิธ โน ภนฺเต อณฺณตฺตติยา ปริพฺพาชกา อเมห เอวํ ปุจฺจนฺติ
กิมตฺถิยํ อวฺโส สมณฺเณ โคตเม พุทฺทมจฺริยํ วุสฺสตีติ ฯ เอวํ
ปุจฺจฺจา มยฺ ภนฺเต เตสํ อณฺณตฺตติยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ
พฺยากรมฺ นทฺทสฺส โข อวฺโส ปริณฺณตฺถํ ภควติ พุทฺทมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯ กจฺจि มยฺ ภนฺเต เอวํ ปุจฺจฺจา เอวํ พฺยากรมฺนา
วุตฺตวาทินอฺ เจว ภควโต โหม น จ ภควนฺตํ อญฺเณ
อพฺภากิจฺจาม ฆมฺมสฺส จานฺุฆมฺมํ พฺยากรมฺ น จ โภจิ
สทฺทมฺมิโก วาทานฺวาทอฺ คารยฺหํ จานํ อากจฺจตีติ ฯ

[๒๖] ตคฺขมฺ ตุมฺเห ภิกฺขเว เอวํ ปุจฺจฺจา เอวํ พฺยากรมฺนา
วุตฺตวาทินอฺ เจว เม โหถ น จ มํ อญฺเณ อพฺภากิจฺจถ
ฆมฺมสฺส จานฺุฆมฺมํ พฺยากรมฺ น จ โภจิ สทฺทมฺมิโก วาทานฺวาทอฺ
คารยฺหํ จานํ อากจฺจตีติ ทฺทสฺส หิ ปริณฺณตฺถํ มยิ พุทฺทมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯ

[๒๗] สเจ วอ ภิกฺขเว อณฺณตฺตติยา ปริพฺพาชกา เอวํ
ปุจฺเจยฺยํ อตฺถิ ปนาวฺโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิตา เอตสฺส

#๑ ย. เอตตตฺตนิยฺ ภูตํ ฯ

ทุกขสฺส ปริณฺญาชาติ ฯ เอวํ ปุญฺญา ตฺเมห ภิกฺขเว เตสํ
อณฺฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากรเยยฺยาถ อตฺถิ โข
อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฺฏิปทา เอตฺสฺส ทฺกขสฺส ปริณฺญาชาติ ฯ

[๒๘] กตโม จ ภิกฺขเว มคฺโค กตมา ปฺฏิปทา เอตฺสฺส
ทฺกขสฺส ปริณฺญาชาติ ฯ อยมฺเว อริโย อญฺฺจํคิโก มคฺโค ฯ
เสยฺยถิํ ฯ สมนฺมาทิฏฺฐิํ ฯเปฯ สมนฺมาสมาธิํ ฯ อโย ภิกฺขเว
มคฺโค อโย ปฺฏิปทา เอตฺสฺส ทฺกขสฺส ปริณฺญาชาติ ฯ เอวํ
ปุญฺญา ตฺเมห ภิกฺขเว เตสํ อณฺฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ
พฺยากรเยยฺยาถาติ ฯ

[๒๙] สาวตฺถิณิทานํ ฯ อถ โข อณฺฺตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนุปฺสงฺกมิ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ พฺรหฺมจริยํ
พฺรหฺมจริยนฺติ ฆนฺเต วุจฺจติ ฯ กตมํ นุ โข ฆนฺเต พฺรหฺมจริยํ ฯ
กตมํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ ฯ

[๓๐] อยมฺเว โข ภิกฺขุ อริโย อญฺฺจํคิโก มคฺโค พฺรหฺมจริยํ ฯ
เสยฺยถิํ ฯ สมนฺมาทิฏฺฐิํ ฯเปฯ สมนฺมาสมาธิํ ฯ โย
โย ภิกฺขุ รากฺขโย โทสฺกฺขโย โมหฺกฺขโย อิทํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ ฯ

[๓๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ อถ โข อณฺฺตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนุปฺสงฺกมิ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ฯ

เอกมนต์ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ รากวินโย
โทสวินโย โมหวินโยติ ฆนฺเต วุจฺจติ ฯ กิสฺส นฺ โข เอตํ ฆนฺเต
อริวงฺนํ รากวินโย โทสวินโย โมหวินโยติ ฯ นิพฺพานชาตฺยา
โย เอตํ ภิกขุ อริวงฺนํ รากวินโย โทสวินโย โมหวินโยติ ฯ
อาสวานํ ขโย เตน วุจฺจตีติ ฯ

[๑๒] เอวํ วุตฺเต โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อมตํ
อมตฺนฺติ ฆนฺเต วุจฺจติ ฯ กตมํ นฺ โข ฆนฺเต อมตํ กตโม
อมตคามิมคฺโคติ ฯ โย โข ภิกขุ รากฺขโย โทสฺกฺขโย โมหฺกฺขโย
อิทํ วุจฺจติ อมตํ ฯ อยมวาริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค อมตคามิมคฺโค ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ

[๑๓] สวตฺถินิทานํ ฯ อริยํ โว ภิกฺขเว อฏฺฐงฺกิกํ มคฺกํ
เทเสสฺสามิ วิภชิสฺสามิ ตํ สุณฺณถ สวรฺกํ มนสิกโรธ ภาสิสฺสามีติ ฯ
เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสอฺสํ ฯ
ภควา เอตทโวจ กตโม จ ภิกฺขเว อริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ

[๑๔] กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว
ทฺถุเข ฌานํ ทฺถุขสมฺมทฺธเย ฌานํ ทฺถุขนิโรธเย ฌานํ ทฺถุขนิโรธคามินิยา
ปฏฺฐิปทฺธเย ฌานํ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ

[๑๕] กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปโป ฯ โย โข ภิกฺขเว

เนกขมมสงกโป โอปยาปาตสงกโป อวิหีสาสงกโป ฯ อัย
วูจติ ภิกขเว สมนาสงกโป ฯ

[๑๖] กตมา จ ภิกขเว สมนาวาจา ฯ ยา โข ภิกขเว
มุตาวาธา เวรมณี ปิสุนาย วาจา เวรมณี พรุสาย วาจา เวรมณี
สมุผลปลาปา เวรมณี ฯ อัย วูจติ ภิกขเว สมนาวาจา ฯ

[๑๗] กตโม จ ภิกขเว สมนากมมุนโต ฯ ยา โข ภิกขเว
ปาดติปาตา เวรมณี อทินนาทานา เวรมณี อพฺรหฺมจริยา
เวรมณี ฯ อัย วูจติ ภิกขเว สมนากมมุนโต ฯ

[๑๘] กตโม จ ภิกขเว สมนาอาชีโว ฯ อธิ ภิกขเว อริยสาวโก
มิจุลาอาชีโว ปหาย สมนาอาชีเวน ชีวิกิ กปเปติ ฯ อัย
วูจติ ภิกขเว สมนาอาชีโว ฯ

[๑๙] กตโม จ ภิกขเว สมนาวายาโม ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฌนํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี
อูปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฌนํ ชเนติ
วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี อนุปฺปนฺนํ
กุสลาณํ ฌมฺมํ อูปฺปาทาย ฌนํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี อูปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺตยา
อสมฺโมสาย ภิกฺขโสภาวาย เวปฺลุลาย ภาวนาย ปารีปุริยา ฌนํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ฯ

อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว สมนฺวาวายาโม ฯ

[๔๐] กตฺมา จ ภิกฺขเว สมนฺวาสติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กาเย กายานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺวาโน สติมา วินฺยยุ
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ เวทนาสฺ เวทนานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ
สมนฺวาโน สติมา วินฺยยุ โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสึ
วิหฺรติ อาตปิ สมนฺวาโน สติมา วินฺยยุ โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ
ชฺมเมสฺ ชฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺวาโน
สติมา วินฺยยุ โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
สมนฺวาสติ ฯ

[๔๑] กตฺโม จ ภิกฺขเว สมนฺวาสมาธิ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิวิจฺเจว กามฺเห วิวิจฺจ อกฺุสเสหิ ชฺมเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์
วิเวกฺขํ ปิตฺติสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจารานํ
วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมนฺปสาหนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์
สมาธิชฺชํ ปิตฺติสฺขํ ทฺุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ปิตฺติยา จ
วิราคา อุปฺเภกฺโข จ วิหฺรติ สโต จ สมนฺวาโน สุขญฺจ
กาเยน ปฏฺฐิสฺสเวเทติ ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุปฺเภกฺโข สติมา
สุขวิหฺรติ ตฺุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สุขสฺส จ ปหานา
ทฺุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา
อทฺุกฺขมฺสฺขํ อุปฺเภกฺขาสติปาริสฺุทธิ จตฺตุถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว สมนฺวาสมาธิติ ฯ

[๔๒] สวตถุณีนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สาลิสฺสํ วา ยวสุกํ
วา มิจฺฉาปณฺหิตํ หตฺถเณ วา ปาเทณ วา อกฺกนฺตํ หตฺถํ วา
ปาทำ วา ภินฺทิสฺสตี โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีตี เนตฺตํ จานํ วิชฺชตี ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ มิจฺฉาปณฺหิตตฺตา ภิกฺขเว สุกฺกสฺส ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว โส วต ภิกฺขุ มิจฺฉาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิจฺยา มิจฺฉาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสตี
นิพฺพานํ สจฺฉนิกฺริสฺสตีตี เนตฺตํ จานํ วิชฺชตี ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
มิจฺฉาปณฺหิตตฺตา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจฺยา ฯ

[๔๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สาลิสฺสํ วา ยวสุกํ วา สมฺมาปณฺหิตํ
หตฺถเณ วา ปาเทณ วา อกฺกนฺตํ หตฺถํ วา ปาทำ วา
ภินฺทิสฺสตี โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีตี จานเมตฺตํ วิชฺชตี ฯ ตํ
กิสฺส เหตุ ฯ สมฺมาปณฺหิตตฺตา ภิกฺขเว สุกฺกสฺส ฯ เอวเมว โฆ
ภิกฺขเว โส วต ภิกฺขุ สมฺมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิจฺยา สมฺมาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสตี นิพฺพานํ
สจฺฉนิกฺริสฺสตีตี จานเมตฺตํ วิชฺชตี ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สมฺมาปณฺหิตตฺตา
ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจฺยา ฯ

[๔๔] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิจฺยา สมฺมาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสตี
นิพฺพานํ สจฺฉนิกฺริสฺสตี ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวตี
วิเวกนิสฺสตี วิราคนิสฺสตี นิโรชนิสฺสตี โวสุสคฺคปริณามี ฯ เปฯ

สมุมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺค-
ปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมุมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา
สมุมาปณฺหิตาย มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ
อุปฺปาเทสฺสตี นิพฺพานํ สจฺฉนฺทิสฺสตีติ ฯ

[๔๕] สวตฺถุณินฺทานิ ฯ อถ โข นนฺทึโย ปริพฺพาชโก เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิตี สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺตสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทึ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน
โข นนฺทึโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ กตึ นฺุ โข โภ
โคตม ฌมฺมา ภาวิตา พหุลิกฺตา นิพฺพานคฺมา โหนฺติ นิพฺพานปรายนา
นิพฺพานปริโยสานาติ ฯ อฏฺฐิเม โข นนฺทึย ฌมฺมา
ภาวิตา พหุลิกฺตา นิพฺพานคฺมา โหนฺติ นิพฺพานปรายนา นิพฺพาน-
ปริโยสานา ฯ กตเม อฏฺฐ ๑ เสยฺยถึทํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เป๑
สมุมาสมาธิ ๑ อิเม โข นนฺทึย อฏฺฐ ฌมฺมา ภาวิตา พหุลิกฺตา
นิพฺพานคฺมา โหนฺติ นิพฺพานปรายนา นิพฺพานปริโยสานาติ ฯ

[๔๖] เอวํ วุตฺเต นนฺทึโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม เสยฺยถาปี โภ
โคตม นิกฺกฺชชิตํ วา อุกฺกฺชเชยฺย ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย
มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อจิกฺเขยฺย อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ
ธาเรยฺย จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตึติ ฯ เอวเมว โภตา โคตเมน
อเนกปริยาเณน ฌมฺโม ปกาสิโต เอสาหิ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ

คจณามิ ชมมณจ ภิกขุสงฆณจ อุปาสกั มั ภวั โคตโม ชาเรตุ
อชชตคฺเค ปาณเปตึ สรณงฺกตฺนติ ฯ

อวิชชาวคฺโค ปจโม ฯ

ตสฺสุทฺททานั

อวิชชณจ ๑ อุปทฺถั จ สารีปฺตุโต จ พฺราหฺมโณ

กิมตฺถิยั ๒ จ เทว ภิกขุ วิภงฺโก สุกนฺนุทฺติยาติ ๓ ฯ

#๑ ย. อวิชชา จ ฯ ๒ ม. ย. กิมตฺถิโย ฯ ๓ ย. สุกนฺนุทฺติโยติ ฯ

วิหารวรรคโค ทุติโย

[๔๗] สวตถุณินทานัน ๑ อิจฺฉามหิ ภิกฺขเว อหุตฺตมาสิ ปฏิสลฺลียิตฺตุ
นฺมุหิ เกนจิ อุปสงฺกมิตพฺโพ อณฺณตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกนาติ ๑
เอวํ ฆนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสสฺสุวา ๑

นาสฺสุชฺช โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิต อณฺณตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกน ๑

[๔๘] อถ โข ภควา ตสฺส อหุตฺตมาสฺส อจฺเจเนน ปฏิสลฺลานา
วฺภูจฺจิตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ เยน สุวาทํ ภิกฺขเว วิหารเณน ปจฺจมาภิสฺสมฺพุทฺโธ
วิหฺรามิ ตสฺส ปเทเสณ วิหาสี โส เอวํ ปชานามิ
มิจฺฉนฺนาทฺธิฏฺฐิจฺปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ สฺมมฺมาทฺธิฏฺฐิจฺปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ ๑เป๑
มิจฺฉนฺนาสมาธิปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ สฺมมฺมาสมาธิปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ ฉนฺนทปะจฺจยาปิ
เวทยิตฺตํ วิตกฺกปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ สลฺลณฺยาปะจฺจยาปิ
เวทยิตฺตํ ฉนฺนโท จ อวฺอุปสนฺนโต โหติ วิตกฺกา ๑ จ อวฺอุปสนฺนตา โหณฺติ
สลฺลณฺยา จ อวฺอุปสนฺนตา โหติ ตปะปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ ฉนฺนโท จ
วฺอุปสนฺนโต โหติ วิตกฺกา ๒ จ วฺอุปสนฺนตา โหณฺติ สลฺลณฺยา จ
วฺอุปสนฺนตา โหติ ตปะปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตํ อปฺปตฺตตสฺส ปตฺตติยา อตฺถิ
วายามิ ๓ ตสฺมีปิ จานเณ อนฺนุปฺปตฺเต ตปะปะจฺจยาปิ เวทยิตฺตนฺติ ๑

[๔๙] สวตถุณินทานัน ๑ อิจฺฉามหิ ภิกฺขเว เตมาสิ ปฏิสลฺลียิตฺตุ
นฺมุหิ เกนจิ อุปสงฺกมิตพฺโพ อณฺณตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกนาติ ๑
#๑ ม. ย. วิตกฺโก จ อวฺอุปสนฺนโต โหติ ๑ ๒ ม. วฺอุปสนฺนโต ๑ เอวมฺปริ ๑ ๓ ม. ย.
#อายามิ ๑ เอวมฺปริ ๑

เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสสุตฺวา ฯ
นาสฺสฺส โภจิ ภควนฺตํ อูปสงฺกมฺติ อญฺญตฺร เอเกน ปิณฑปาตนิหารเกน ฯ

[๕๐] อถ โข ภควา ตสฺส เตมาสสฺส อจฺจเยน ปฏิสลฺลانا
วฺภูจฺจิตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ เยน สุวํหํ ภิกฺขเว วิหารเณน ปจฺจมาภิสฺสมฺพุทฺโธ
วิหฺรามิ ตสฺส ปเทเสน วิหาสี โส เอวํ ปชานามิ
มิจฺจฉาทิภฺภูจฺจิปจฺจยาปิ เวทยิตํ มิจฺจฉาทิภฺภูจฺจิวฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ
สมฺมาทิภฺภูจฺจิปจฺจยาปิ เวทยิตํ สมฺมาทิภฺภูจฺจิวฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ
ฯเปฯ มิจฺจฉาสมฺมาธิปจฺจยาปิ เวทยิตํ มิจฺจฉาสมฺมาธิวฺปสมฺปจฺจยาปิ
เวทยิตํ สมฺมาสมฺมาธิปจฺจยาปิ เวทยิตํ สมฺมาสมฺมาธิวฺปสมฺปจฺจยาปิ
เวทยิตํ ฉนฺทปจฺจยาปิ เวทยิตํ ฉนฺทวฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ
วิตกฺกปจฺจยาปิ เวทยิตํ วิตกฺกวฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ สลฺยวฺปสมฺปจฺจยาปิ
เวทยิตํ สลฺยวฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ ฉนฺโท จ
อวฺปสนฺโต โหติ วิตกฺกา จ อวฺปสนฺตา โหณฺติ สลฺยา จ
อวฺปสนฺตา โหติ ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ ฉนฺโท จ วฺปสนฺโต
โหติ วิตกฺกา จ วฺปสนฺตา โหณฺติ สลฺยา จ วฺปสนฺตา
โหติ ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อตฺถิ วายามํ
ตสฺมีปิ จาเน อนฺุปฺปตฺเต ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตนฺติ ฯ

[๕๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ อถ โข อญฺญตฺโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนฺุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ

เอตทโวจ เสกฺโข ๑ เสกฺโขติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา นฺ โข
ฆนฺเต เสกฺโข โหตีติ ฯ อธิ ภิกฺขุ เสกฺขาย สมนฺมาทิฏฺฐิยา
สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ เสกฺเขน สมนฺมาสมาธินา สมนฺนาคโต
โหติ ฯ เอตฺตาวตา โข ภิกฺขุ เสกฺโข โหตีติ ฯ

[๕๒] สาวตฺถิณีทานํ ฯ อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ฌมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา
อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นานฺถตฺตํ ตถาคตฺตํ ปาตุภาวา
อรหโต สมนฺมาสมฺพุทฺทตฺตํ ฯ กตฺเม อฏฺฐ ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ
๑เปฯ สมนฺมาสมาธิ ๑ อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ฌมฺมา ภาวิตา
พหุสํกิตฺตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นานฺถตฺตํ ปาตุภาวา
อรหโต สมนฺมาสมฺพุทฺทตฺตํ ฯ

[๕๓] สาวตฺถิณีทานํ ฯ อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ฌมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา
อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นานฺถตฺตํ สุกตฺวินยา ฯ กตฺเม
อฏฺฐ ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมนฺมาสมาธิ ๑ อิเม โข
ภิกฺขเว อฏฺฐ ฌมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ
นานฺถตฺตํ สุกตฺวินยาติ ฯ

[๕๔] สาวตฺถิณีทานํ ฯ อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ฌมฺมา ปริสฺสุทฺธา
ปริโยทาตา อนํจฺจนา วิคฺคฺชฺปกฺกิลฺเลสา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ
นานฺถตฺตํ ตถาคตฺตํ ปาตุภาวา อรหโต สมนฺมาสมฺพุทฺทตฺตํ ฯ
กตฺเม อฏฺฐ ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมนฺมาสมาธิ ๑ อิเม
โย ภิกฺขเว อฏฺฐ ฌมฺมา ปริสฺสุทฺธา ปริโยทาตา อนํจฺจนา
#๑ ยฺ. เสโย เสโยติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

วิคตฺวปกฺกิลเสสา อนฺุปรปฺนฺนา อุปรปฺชฺชนฺติ นาลฺลตฺตฺร ตถาคตฺตฺส
ปาดุภฺวา อรหโต สมนฺาสมฺพุทฺทฺสสฺสาคิ ฯ

[๕๕] สวตฺถิณิทานํ ฯ อญฺฺจิเม ภิกฺขเว ชมฺมา ปริสุทฺธา
ปริโยทาทา อนฺฺจณฺา วิคตฺวปกฺกิลเสสา อนฺุปรปฺนฺนา อุปรปฺชฺชนฺติ
นาลฺลตฺตฺร สฺกตฺวินยา ฯ กตฺเม อญฺฺจ ฯ เสยฺยถิํทํ ฯ สมนฺาทิกฺฺจ
ฯเปฯ สมนฺาสมฺาธิ ฯ อิเม โข ภิกฺขเว อญฺฺจ ชมฺมา ปริสุทฺธา
ปริโยทาทา อนฺฺจณฺา วิคตฺวปกฺกิลเสสา อนฺุปรปฺนฺนา อุปรปฺชฺชนฺติ
นาลฺลตฺตฺร สฺกตฺวินยาติ ฯ

[๕๖] สวตฺถิณิทานํ ฯ เอวมฺเม สฺกฺติ เอกํ สมฺมํ อายสฺมา จ
อานนฺุโท อายสฺมา จ ภทฺุโท ปาฏฺฐิปปฺตฺเต วิหรนฺติ กุกฺกฏฺฐารามे ฯ
อถ โข อายสฺมา ภทฺุโท สยณฺฺหสมฺมํ ปฏฺฐิสฺลลานา วุฏฺฐิจิโต
เขนยสฺมา อานนฺุโท เตนฺุปรสงฺกมิ อุปรสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
อานนฺุเทน สทฺุธิ สมนฺโมทิ สมนฺโมทนิยฺมํ กถํ สาราณิยฺมํ วิตฺติสเรตฺวา
เอกมนฺุตํ นิสิํทิ ฯ เอกมนฺุตํ นิสินฺุโน โข อายสฺมา ภทฺุโท
อายสฺมนฺุตํ อานนฺุทํ เอตทฺุโวจ อพฺุรหฺมจฺริยํ อพฺุรหฺมจฺริยนฺุติ อวฺุโส
อานนฺุท วุจฺจติ กตมํ นฺุ โข อวฺุโส อพฺุรหฺมจฺริยนฺุติ ฯ สาทฺุ
สาทฺุ อวฺุโส ภทฺุท ภทฺุทโก โข เต อวฺุโส ภทฺุท อุมฺมงฺโก ๑
ภทฺุทกํ ปฏฺฐิภาณํ กลฺยาณิํ ปริปฺุจฺจา เอวํ หิ ตวํ อวฺุโส ภทฺุท
ปฺุจฺจสิ อพฺุรหฺมจฺริยํ อพฺุรหฺมจฺริยนฺุติ อวฺุโส อานนฺุท วุจฺจติ
กตมํ นฺุ โข อวฺุโส อพฺุรหฺมจฺริยนฺุติ ฯ เอวมวฺุโสติ ฯ อยเมว
#๑ ยฺ. อุมฺมคฺโค ฯ เอวมฺปริ ฯ

โฆ อาวุโส อฏฺจงฺกโก มิจฺฉามคฺโค อพฺรหฺมจฺริยํ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิติ ฯ

[๕๗] ปาฏฺฐิปลฺลุตฺตนิทานํ ฯเปฯ พฺรหฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ
อาวุโส อานนฺท วุจฺจติ กตมํ นฺ โฆ อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ
กตมํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนฺติ ฯ สาธุ สาธุ โฆ ๑ อาวุโส ภาท
ภาทโก โฆ เต อาวุโส ภาท อุมฺมงฺโก ภาทกํ ปฏฺฐิภาณํ
กลฺยาณิ ปริปุจฺฉา เอวํ หิ ตวํ อาวุโส ภาท ปุจฺฉสิ พฺรหฺมจฺริยํ
พฺรหฺมจฺริยนฺติ อาวุโส อานนฺท วุจฺจติ กตมํ นฺ โฆ อาวุโส
พฺรหฺมจฺริยํ กตมํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนฺติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ
อยมเว โฆ อาวุโส อริโย อฏฺจงฺกโก มคฺโค พฺรหฺมจฺริยํ ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ โย โฆ อาวุโส
รากขโย โทสขโย โมหขโย อิทํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนฺติ ฯ

[๕๘] ปาฏฺฐิปลฺลุตฺตนิทานํ ฯ พฺรหฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ อาวุโส
อานนฺท วุจฺจติ กตมํ นฺ โฆ อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ กตโม
พฺรหฺมจฺริ กตมํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนฺติ ฯ สาธุ สาธุ อาวุโส
ภาท ภาทโก โฆ เต อาวุโส ภาท อุมฺมงฺโก ภาทกํ
ปฏฺฐิภาณํ กลฺยาณิ ปริปุจฺฉา เอวํ หิ ตวํ อาวุโส ภาท ปุจฺฉสิ
พฺรหฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ อาวุโส อานนฺท วุจฺจติ กตมํ นฺ โฆ
อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ กตโม พฺรหฺมจฺริ กตมํ พฺรหฺมจฺริย-
ปริโยสานนฺติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ อยมเว โฆ อาวุโส อริโย
#๑ ม. โขสทุโท นตฺถิ ฯ

อฏฺฐจฺกโก มคฺโค พุรฺหุมาจฺริยํ ฯ เสยฺยถิํ ๑ สมมาทิจฺจ ๑เปฯ
สมมาสมาธิ ๑ โย โข อาวุโส อิมินา อริเยน อฏฺฐจฺกเกน
มคฺเคน สมนฺนาคโต อัย วุจฺจติ พุรฺหุมาจฺริ ๑ โย โข อาวุโส
ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย อิทํ พุรฺหุมาจฺริยปริโยสานนฺติ ๑
สูตรตฺตยํ ๑ เอกนิตานํ ๑

วิหารวคฺโค ทฺติโย ๑

ตสฺสุทฺธานํ

เทว วิหารา จ เสโฆ จ อุปฺปาเท ๒ อปฺเร เทเว

ปฺริสุทฺเชน เทว วุตฺตา กุกฺกุฏารามเณ ตโยติ ๑

#๑ ม. ติณฺสิ สุตฺตฺนฺตานํ เอกนิตานานํ ๑ ย. อิมํสํ ตินฺณํ สุตฺตฺนฺตานํ เอกนิตานํ ๑

#๒ ม. อุปฺปาทา ... ๑

มิจฺฉตตวคฺโค ตติโย

[๕๙] สวตฺถึนิทานํ ฯ มิจฺฉตตญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
สมฺมตตญจ ตํ สุณฺณถ ฯ

[๖๐] กตฺตญจ ภิกฺขเว มิจฺฉตฺตํ ฯ เสยฺยถิํ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉตฺตํ ฯ

[๖๑] กตฺตญจ ภิกฺขเว สมฺมตฺตํ ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมตฺตนฺติ ฯ

[๖๒] สวตฺถึนิทานํ ฯ อกุสฺเส จ โว ภิกฺขเว ฐมฺเม เทสิสฺสามิ
กุสฺเส จ ฐมฺเม ตํ สุณฺณถ ฯ

[๖๓] กตฺตญจ ภิกฺขเว อกุสฺสลา ฐมฺมา ฯ เสยฺยถิํ ฯ
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิ ฯ อิมํ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อกุสฺสลา
ฐมฺมา ฯ

[๖๔] กตฺตญจ ภิกฺขเว กุสฺสลา ฐมฺมา ฯ เสยฺยถิํ ฯ
สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อิมํ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว กุสฺสลา
ฐมฺมาติ ฯ

[๖๕] สวตฺถึนิทานํ ฯ มิจฺฉาปฺปฏิปทญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
สมฺมาปฺปฏิปทญจ ตํ สุณฺณถ ฯ

[๖๖] กตฺตญจ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฺปฏิปทา ฯ เสยฺยถิํ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฺปฏิปทา ฯ

- [๖๗] กตมา จ ภิกขเว สมมาปฏิปทา ฯ เสยยถิทํ ฯ
สมมาทิฏฐิ ๗เปฯ สมมาสมาธิ ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขเว สมมาปฏิปทาติ ฯ
- [๖๘] สวาคฺคินิทานํ ๗ คิหิโน วาหํ ภิกขเว ปพฺพชิตสฺส วา
มิจฺฉาปฏิปทํ น วณฺณเมมิ ๗ คิหิ วา ภิกขเว ปพฺพชิตโต วา
มิจฺฉาปฏิปนฺโน มิจฺฉาปฏิปตฺตาทิกรณเหตุ นาราชโก โหติ ฉายํ
ธมฺมํ กุสลํ ๗ กตมา จ ภิกขเว มิจฺฉาปฏิปทา ฯ เสยยถิทํ ฯ
มิจฺฉาทิฏฐิ ๗เปฯ มิจฺฉาสมาธิ ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขเว มิจฺฉาปฏิปทา ฯ
คิหิโน วาหํ ภิกขเว ปพฺพชิตสฺส วา มิจฺฉาปฏิปทํ
น วณฺณเมมิ ๗ คิหิ วา ภิกขเว ปพฺพชิตโต วา มิจฺฉาปฏิปนฺโน
มิจฺฉาปฏิปตฺตาทิกรณเหตุ นาราชโก โหติ ฉายํ ธมฺมํ กุสลํ ๗
- [๖๙] คิหิโน วาหํ ภิกขเว ปพฺพชิตสฺส วา สมมาปฏิปทํ
วณฺณเมมิ ๗ คิหิ วา ภิกขเว ปพฺพชิตโต วา สมมาปฏิปนฺโน
สมมาปฏิปตฺตาทิกรณเหตุ อาราชโก โหติ ฉายํ ธมฺมํ กุสลํ ๗
กตมา จ ภิกขเว สมมาปฏิปทา ฯ เสยยถิทํ ๗ สมมาทิฏฐิ ๗เปฯ
สมมาสมาธิ ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขเว สมมาปฏิปทา ๗ คิหิโน
วาหํ ภิกขเว ปพฺพชิตสฺส วา สมมาปฏิปทํ วณฺณเมมิ ๗ คิหิ วา
ภิกขเว ปพฺพชิตโต วา สมมาปฏิปนฺโน สมมาปฏิปตฺตาทิกรณเหตุ
อาราชโก โหติ ฉายํ ธมฺมํ กุสลนฺติ ๗
- [๗๐] สวาคฺคินิทานํ ๗ อสปรฺปริสฺสจ โว ภิกขเว เทสิสฺสามิ

สปรฺปริสณฺจ ตํ สฺณณํ ฯ

[๗๑] กตโม จ ภิกฺขเว อสปรฺปริโส ฯ อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ มิจฺฉาสงฺกปโป มิจฺฉาวาโจ มิจฺฉากมฺมนโต
มิจฺฉาอาชีโว มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสติ มิจฺฉาสมาธิ ฯ อัย
วฺจจติ ภิกฺขเว อสปรฺปริโส ฯ

[๗๒] กตโม จ ภิกฺขเว สปรฺปริโส ฯ อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาโจ สมฺมากมฺมนโต
สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ ฯ อัย
วฺจจติ ภิกฺขเว สปรฺปริโสติ ฯ

[๗๓] สาวตฺถีนินฺทานํ ฯ อสปรฺปริสณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
อสปรฺปริเสน อสปรฺปริสตรณฺจ ฯ สปรฺปริสณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
สปรฺปริเสน สปรฺปริสตรณฺจ ตํ สฺณณํ ฯ

[๗๔] กตโม จ ภิกฺขเว อสปรฺปริโส ฯ อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิ ฯ อัย วฺจจติ ภิกฺขเว
อสปรฺปริโส ฯ

[๗๕] กตโม จ ภิกฺขเว อสปรฺปริเสน อสปรฺปฺสตรโ ฯ
อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาสมาธิ
มิจฺฉาถาณิ มิจฺฉาวิมุตฺติ ฯ อัย วฺจจติ ภิกฺขเว อสปรฺปริเสน
อสปรฺปฺสตรโ ฯ

[๗๖] กตโม จ ภิกฺขเว สปรฺปริโส ฯ อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ

สมมาทิกฺกุจโก โหติ ฯเปฯ สมมาสมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
สปปุริโส ฯ

[๗๗] กตโม จ ภิกฺขเว สปปุริเสน สปปุริสตรो ฯ อธิ
ภิกฺขเว เอกจฺโจ สมมาทิกฺกุจโก โหติ ฯเปฯ สมมาสมาธิ
สมมาถาณิ สมมาวิมุตติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว สปปุริเสน
สปปุริสตรโติ ฯ

[๗๘] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺโภ อนาธาโร
สุปฺปวตฺตโย โหติ สาธาโร ทฺuppวตฺตโย โหติ ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว จิตฺตํ อนาธาโร สุปฺปวตฺตโย โหติ สาธาโร ทฺuppวตฺตโย
โหติ ฯ

[๗๙] โก จ ภิกฺขเว จิตฺตสฺส อาธาโร ฯ อยเมวาริโย
อภฺจฺจโก มลฺโก ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมมาทิกฺกุจ ๗เปฯ สมมาสมาธิ
อัย จิตฺตสฺส อาธาโร ฯ

[๘๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺโภ อนาธาโร สุปฺปวตฺตโย โหติ
สาธาโร ทฺuppวตฺตโย โหติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว จิตฺตํ อนาธาโร
สุปฺปวตฺตโย โหติ สาธาโร ทฺuppวตฺตโย โหติติ ฯ

[๘๑] สาวตฺถิณีทานํ ฯ อริยํ โว ภิกฺขเว สมมาสมาธิํ เทเสสฺสามิ
สอุปฺนิสํ สปริกฺขารํ ตํ สฺสนาถ ฯ

[๘๒] กตโม จ ภิกฺขเว อริโย สมมาสมาธิ สอุปฺนิโส สปริกฺขาโร ฯ
เสยฺยถิํ ฯ สมมาทิกฺกุจ ๑ ๗เปฯ สมมาสมาธิ ฯ

#๑ ม. สมมาทิกฺกุจ ๗เปฯ สมมาสมาธิ ฯ

[๘๓] ยา โข ภิกฺขเว อิมหิ สุตตหฺงเคหิ จิตฺตสฺส เอกกคฺคา
สปริกฺขตา ๑ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อริโย สมนฺมาสมาริ สอฺปนฺนิโส
อิตฺปิ สปริกฺขาโร อิตฺปิติ ฯ

[๘๔] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตฺมา
ติสฺโส ฯ สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ
อีมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา ฯ

[๘๕] อีมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ ปริณฺณาย อริโย
อฏฺฐจฺงคิโก มคฺโค ภาเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐจฺงคิโก
มคฺโค ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมนฺมาทิกฺกฺจิ ฯเปฯ สมนฺมาสมาริ ฯ อีมาสฺ
โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ ๒ เวทนานํ ปริณฺณาย อริโย อฏฺฐจฺงคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ

[๘๖] สาวตฺถิณิทานํ ฯ อถ โข อายสฺมา อุตฺติโย เยน ภควา
เตนุสฺสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนุตฺติ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อุตฺติโย
ภควนฺตํ เอตทโวจ อิท มยฺหิ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏฺิสลฺลิตฺนสฺส
เอวํ เจตโส ปรีวิตกฺโก อุตฺปาที ปญฺจ กามคฺคณา วุตฺตา
ภควตา ฯ กตเม นฺุ โข ปญฺจ กามคฺคณา วุตฺตา ๓ ภควตาติ ฯ

[๘๗] สาธุ สาธุ อุตฺติย ปญฺจ โขเม อุตฺติย กามคฺคณา
วุตฺตา มยา ฯ กตเม ปญฺจ ฯ จกฺขุวิญฺญฺเยยฺยา รูปา อิกฺกฺจา
กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯ โสตฺวิญฺญฺเยยฺยา
สทฺทา ฯ ฆานวิญฺญฺเยยฺยา คนฺธา ฯ ชิวฺหาวิญฺญฺเยยฺยา รสา ฯ
#๑ ไป. ปริกฺขรตา ฯ ม. สปริกฺขารตา ฯ ย. สปริกฺขารา ฯ ๒-๓ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

กายวิญญูเยยา โผฏฐัพพา อัญญา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา กามฺุปลสฺุหิตา
รชฺุณียา ฯ อิม โข อุตฺุติย ปฺุณฺจ กามคฺุณฺา วุตฺุตา
มยา ฯ

[๘๘] อิมํ โข อุตฺุติย ปฺุณฺจณฺํ กามคฺุณฺํ ปหานาย อริโย
อฏฺุจฺุคิโก มคฺุโค ภาเวตฺุโพ ฯ กตฺุโม อริโย อฏฺุจฺุคิโก
มคฺุโค ฯ เสยฺุยถิํ ฯ สมนฺาภิฏฺุจิ ฯเปฯ สมนฺาสมาธิ ฯ อิมํ
โข อุตฺุติย ปฺุณฺจณฺํ กามคฺุณฺํ ปหานาย [๑] อริโย อฏฺุจฺุคิโก
มคฺุโค ภาเวตฺุโพติ ฯ

มิจฺุณฺตวคฺุโค ตติโย ฯ

ตสฺุทฺุทานํ

มิจฺุณฺตํ อคฺุสํ ฌมฺํ ๒ ทฺุเว ปฏฺุิปทาปี จ

อสปฺุริเสน ๓ ทฺุเว วุตฺุตา กุมฺุโก สมาธิ เวทฺุณฺตฺุติเยนาติ ฯ

#๑ ม. ย. อัย ฯ ๒ ย. อัย ปาโจ นตฺุถิ ฯ ๓ ม. อสปฺุริเสน ทฺุเว กุมฺุโก ฯ

#ย. ทฺุเว สปฺุริเสน กุมฺุโก ฯ

ปฏิบัติวิคฺโค จตุตฺถ

[๘๕] สาวตฺถิณิทานํ ฯ มิจฺฉาปฏิบัติยจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
สมฺมาปฏิบัติยจ ตํ สฺฆาตํ ฯ

[๘๖] กตฺมา จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิบัติ ฯ เสยฺยถิํ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ มิจฺฉาสมฺมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิบัติ ฯ

[๘๗] กตฺมา จ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิบัติ ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิบัติ ฯ

[๘๘] สาวตฺถิณิทานํ ฯ มิจฺฉาปฏิปนฺนจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
สมฺมาปฏิปนฺนจ ตํ สฺฆาตํ ฯ

[๘๙] กตฺโม จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปนฺโน ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาสมฺมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว ๑ มิจฺฉาปฏิปนฺโน ฯ

[๙๐] กตฺโม จ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปนฺโน ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปนฺโนติ ฯ

[๙๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เยสํ เกสณฺจิ ภิกฺขเว อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค วิรทฺโธ วิรทฺโธ เตสํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมฺมาทฺถกฺก-
กฺขคามิ ฯ เยสํ เกสณฺจิ ภิกฺขเว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค อารทฺโธ
อารทฺโธ เตสํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมฺมาทฺถกฺกฺกฺขคามิ ฯ

#๑ ยู. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

[๕๖] กตโม จ ภิกขเว อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ
สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ ๗ เยสํ เกสณฺจิ [๑] อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค วิรทฺโธ วิรทฺโธ เตสํ อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยาคามิ ๗
เยสํ เกสณฺจิ ภิกฺขเว อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค
อารทฺโธ อารทฺโธ เตสํ อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยาคามิติ ๗

[๕๗] สวตฺถินิทานํ ๗ อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ฌมฺมา ภาวิตา
พหุสํกตา อปารา ปารี คมฺนาย สํวตฺตฺนฺติ ๗ กตฺเม อฏฺฐ ๗
เสยฺยถิทํ ๗ สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ ๗ อิม โข [๒] อฏฺฐ
ฌมฺมา ภาวิตา พหุสํกตา อปารา ปารี คมฺนาย สํวตฺตฺนฺตฺติ ๗
อิทฺมวโจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุกฺโต อถาปรี เอตทวโจ
สตฺถา

[๕๘] อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตฺรา ปชา ตีรเมวานุชาวติ ๗
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ฌมฺเม ฌมฺมานวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสฺนฺติ มจฺจุเชยฺยํ สุกฺตฺตรํ ๗
กณฺ्हํ ฌมฺมํ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺทิตฺโต
โอกา อโนกมาคมฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรํ
ตฺตฺราภิรติมิจฺเจยฺย หิตฺวา กามे อภิณฺจโน
ปรีโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺทิตฺโต ๗

#๑ ม. ย. ภิกฺขเว อธิ ... ๗ ๒ โป. ม. ย. ภิกฺขเว ๗

เยสั สมโพธิยงฺเกสุ   สมมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสกุเค   อนุปาทาย เย รตา
จีณาสวา ชุตินฺนโต   เต โลเก ปรีนิพฺพุตาติ ฯ

[๕๕] สาวตฺถินิทานํ ฯ สามณฺณญจ โว ภิกฺขเว เทเสสุสามิ
สามณฺณผลานิ จ ตํ สุณาถ ฯ

[๑๐๐] กตมญจ [๑] ภิกฺขเว สามณฺณํ ฯ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกุโก
มกุโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมมาทิฏฺฐิ ฯ เปฯ สมมาสมาธิ ฯ อิทํ
วฺจจติ ภิกฺขเว สามณฺณํ ฯ

[๑๐๑] กตมานิ จ ภิกฺขเว สามณฺณผลานิ ฯ โสตาปตฺติผลํ
สกาคามิผลํ อนาคตฺตผลํ อรหตฺตผลํ ฯ อิมานิ วฺจจนฺติ ภิกฺขเว
สามณฺณผลานิ ฯ

[๑๐๒] สาวตฺถินิทานํ ฯ สามณฺณญจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ
สามณฺณตฺถญจ ตํ สุณาถ ฯ

[๑๐๓] กตมญจ [๒] ภิกฺขเว สามณฺณํ ฯ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกุโก
มกุโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมมาทิฏฺฐิ ฯ เปฯ สมมาสมาธิ ฯ อิทํ
วฺจจติ ภิกฺขเว สามณฺณํ ฯ

[๑๐๔] กตโม จ ภิกฺขเว สามณฺณตฺโต ฯ โย โข
ภิกฺขเว ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย ฯ อัย วฺจจติ ภิกฺขเว
สามณฺณตฺโตติ ฯ

[๑๐๕] สาวตฺถินิทานํ ฯ พุรหฺมณฺณญจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ
#๑-๒ ม. โข ฯ

พฺรหฺมณฺณผลานิ จ ตํ สฺณนาถ ๑

[๑๐๖] กตมณฺจ [๑] ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณํ ๑ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกิโก
มคฺโค ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมฺมาสมาธิ ๑ อิํ
วฺจฺจติ ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณํ ๑

[๑๐๗] กตมานิ จ ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณผลานิ ๑ โสตาปตฺติผลํ
สกทาคามิผลํ อนาคามิผลํ อรหตฺตผลํ ๑ อิมานิ วฺจฺจนฺติ ภิกฺขเว
พฺรหฺมณฺณผลานีติ ๑

[๑๐๘] สวตฺถิณีทานํ ๑ พฺรหฺมณฺณณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
พฺรหฺมณฺณตฺถณฺจ ตํ สฺณนาถ ๑

[๑๐๙] กตมณฺจ ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณํ ๑ อยเมว อริโย
อฏฺฐงฺกิโก มคฺโค ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมฺมาสมาธิ ๑
อิํ วฺจฺจติ ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณํ ๑

[๑๑๐] กตโม จ ภิกฺขเว พฺรหฺมณฺณตฺโถ ๑ โย จ ๒
ภิกฺขเว รากฺขโย โทสฺกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อยํ วฺจฺจติ ภิกฺขเว
พฺรหฺมณฺณตฺโถติ ๑

[๑๑๑] สวตฺถิณีทานํ ๑ พฺรหฺมจฺริยณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
พฺรหฺมจฺริยผลานิ จ ตํ สฺณนาถ ๑

[๑๑๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ ๑ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกิโก
มคฺโค ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมฺมาสมาธิ ๑ อิํ
วฺจฺจติ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ ๑

#๑-๒ ม. ย. โข ๑

[๑๑๓] กตมานิ จ ภิกขเว พุรุมจริยผลานิ ฯ โสตาปตฺติผลํ
สกทาคามิผลํ อนาคามิผลํ อรหตฺตผลํ ฯ อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกขเว
พุรุมจริยผลานิติ ฯ

[๑๑๔] สาวตฺถินิทานํ ฯ พุรุมจริยญจ โว ภิกขเว เทสิสฺสามิ
พุรุมจริยตฺถญจ ตํ สฺสามาถ ฯ

[๑๑๕] กตมญจ ภิกขเว พุรุมจริยํ ฯ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกิโก
มกุโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ เปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อิทํ
วุจฺจติ ภิกขเว พุรุมจริยํ ฯ

[๑๑๖] กตโม จ ภิกขเว พุรุมจริยตฺโต ฯ โย จ ๑ ภิกขเว
รากุขโย โทสกุขโย โมหกุขโย ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกขเว พุรุมจริยตฺโตติ ฯ
ปฺฏิปตฺติวคฺโค จตฺตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

ปฺฏิปตฺติ ปฺฏิปนฺโน จ วิรทฺชญจ ๒ ปารี คมา
สามญฺเณน [๑] เทว วุตฺตา พุรุมญฺญา อปฺเร ทฺเว
พุรุมจริเยน เทว วุตฺตา วคฺโค เตน ปวฺจฺจติติ ฯ

#๑ ม. ย. โข ฯ ๒ โป. วิรทฺธํ อปฺริ คมา ฯ ๓ ม. จ ฯ

อณตติตติยวคโค ปณจโม

[๑๑๗] สวตถีนินทานัน ๑ สเจ โว ภิกขเว อณตติตติยา
ปริพพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กิมตฺถิยํ อวฺุโส สมณฺเณ โคตเม
พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ ๑ เอวํ ปุฏฺฐา ตฺมุเมห ภิกขเว เตสํ อณตติตติยานัน
ปริพพาชกานัน เอวํ พฺยากรเยยฺยาถ รากฺวิรากฺตถํ โข
อวฺุโส ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ ๑

[๑๑๘] สเจ ปน โว ภิกขเว อณตติตติยา ปริพพาชกา
เอวํ ปุจฺเจยฺยํ อตฺถิ ปนาวฺุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิพทา รากฺวิรากฺายาติ ๑
เอวํ ปุฏฺฐา ตฺมุเมห ภิกขเว เตสํ อณตติตติยานัน
ปริพพาชกานัน เอวํ พฺยากรเยยฺยาถ อตฺถิ โข อวฺุโส มคฺโค
อตฺถิ ปฏฺฐิพทา รากฺวิรากฺายาติ ๑

[๑๑๙] กตโม จ ภิกขเว มคฺโค กตมา จ ปฏฺฐิพทา
รากฺวิรากฺาย ๑ อยเมวาริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺโค ๑ เสยฺยถิถํ ๑
สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เป ๑ สมฺมาสมาธิ ๑ อยํ ภิกขเว มคฺโค อยํ
ปฏฺฐิพทา รากฺวิรากฺายาติ ๑ เอวํ ปุฏฺฐา ตฺมุเมห ภิกขเว เตสํ
อณตติตติยานัน ปริพพาชกานัน เอวํ พฺยากรเยยฺยาถาติ ๑

[๑๒๐] สวตถีนินทานัน ๑ สเจ โว ภิกขเว อณตติตติยา
ปริพพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กิมตฺถิยํ อวฺุโส สมณฺเณ โคตเม
พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ ๑ เอวํ ปุฏฺฐา ตฺมุเมห ภิกขเว เตสํ อณต-

ติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ สญฺโฆชนปฺหानตฺถํ
โฆ อาวุโส ภควติ พุรฺหมจฺริยํ วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๑] อนุสฺยสมฺมุคฺฆาตฺนตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ พุรฺหมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๒] อทฺธานปริณฺยตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ พุรฺหมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๓] อาสวานํ ขยตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ พุรฺหมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๔] วิชฺชาวิมฺตฺตฺถิผลสจฺฉนิกิริยตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ
พุรฺหมจฺริยํ วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๕] ฌานทสฺสนตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ พุรฺหมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

[๑๒๖] สเจ โว ภิกฺขเว อญฺจตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ
ปฺจุญฺเญยฺมํ กิมนฺตฺถิยํ อาวุโส สมณฺเณ โภตเม พุรฺหมจฺริยํ วุสฺสตีติ ฯ
เอวํ ปฺจุจฺจา ตฺตฺเมห ภิกฺขเว เตสํ อญฺจตฺตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
เอวํ พฺยากเรยฺยาถ อนุปาทาปรีนิจฺจพฺพานตฺถํ โฆ อาวุโส ภควติ
พุรฺหมจฺริยํ วุสฺสตีติ ฯ

[๑๒๗] สเจ ปน โว ภิกฺขเว อญฺจตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ
ปฺจุญฺเญยฺมํ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺธิปทา อนุปาทา-
ปรีนิจฺจพฺพานายาติ ฯ เอวํ ปฺจุจฺจา ตฺตฺเมห ภิกฺขเว เตสํ อญฺจ-

ติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ อตฺถิ โข อาวุโส
มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปทา อนฺุปาทาปรีนึพฺพานายาติ ฯ

[๑๒๘] กตโม จ ภิกฺขเว มคฺโค กตมา จ ปฏฺฐิปทา
อนฺุปาทาปรีนึพฺพานาย ฯ อยเมวาริโย อฏฺฐจฺจฺจโค มคฺโค ฯ เสยฺยถิํทํ ฯ
สมฺมาทิกฺกุจฺจิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อยํ ภิกฺขเว มคฺโค อยํ
ปฏฺฐิปทา อนฺุปาทาปรีนึพฺพานายาติ ฯ เอวํ ปฏฺฐา ตูเมห ภิกฺขเว
เตสํ อณฺุตฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถาติ ฯ

อณฺุตฺตติตฺถิยวคฺโค ๑ ปณฺุจโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

วिरากสณฺุโณชนํ อนฺุสยํ อทฺุธานอาสา ขยา

วิขฺชาวิมฺมุตฺติ ฅาณณฺุจ อนฺุปาทาย อฏฺฐจฺจฺจมี ฯ

#๑ ม. อณฺุตฺตติตฺถิยเปยฺยาลํ ฯ ย. อณฺุตฺตติตฺถิยเปยฺยาลอ ฯ

สุริยเปยยาโต ญจโ

[๑๒๕] สาวตถีนินทานํ ฯ สุริยสฺส ๑ ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํ ๘
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺ อรุณคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํ ๘
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺ กลฺยาณมิตฺตตฺตา ฯ กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสตี อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุตีกริสฺสตีตี ๒ ฯ

[๑๓๐] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวตี อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุตีกริตี ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตี อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ พหุตีกริตีตี ฯ

[๑๓๑] สาวตถีนินทานํ ฯ สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํ ๘
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺ อรุณคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํ ๘
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺ สีลสมฺปทา ฯ สีลสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
ปาฏิกงฺขํ เปฯ

#๑ ม. สุริยสฺส ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. ย. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ เอวมฺปริ ฯ

[๑๓๒] ยทิตฺถํ ฌนุทสมปทา ฯเปฯ

[๑๓๓] ยทิตฺถํ อตฺตสมปทา ฯเปฯ

[๑๓๔] ยทิตฺถํ ทิฏฺฐิสมปทา ฯเปฯ

[๑๓๕] ยทิตฺถํ อปฺปมาทสมปทา ฯเปฯ

[๑๓๖] สาวตฺถินิทานํ ฯ สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํคมํ
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ อรุณคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ
ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ โยนิโสมนสิการสมปทา ฯ โยนิโสมนสิการสมปฺนฺนสฺเสตํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวตฺสตี อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๑๓๗] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมปฺนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกรโรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมปฺนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกรโรตีติ ฯ

[๑๓๘] สาวตฺถินิทานํ ฯ สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํคมํ
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ อรุณคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ

ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ กฺลฺยณมิตฺตตฺตา ฯ กฺลฺยณมิตฺตสฺสเสตฺถํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสฺสติ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกิริตฺสฺสตีติ ฯ

[๑๓๕] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺลฺยณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ รากวินยปรีโยสานํ โทสวินยปรีโยสานํ
โมหวินยปรีโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภาเวติ รากวินยปรีโยสานํ
โทสวินยปรีโยสานํ โมหวินยปรีโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กฺลฺยณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ พหุลิกโรตีติ ฯ

[๑๔๐] สวตฺถึนิทานํ ฯ สุริยสฺส ภิกฺขเว อุตฺถโต เอตํ ปุพฺพงฺกมํ
เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ อรฺกคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพงฺกมํ เอตํ
ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ สีสสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๔๑] ยทิตฺถํ ฌนฺทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๔๒] ยทิตฺถํ อตฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๔๓] ยทิตฺถํ ทิฏฺฐิสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๔๔] ยทิตฺถํ อปฺปมาทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๔๕] สวตฺถึนิทานํ ฯ ยทิตฺถํ โยนิโสมนสิการสมฺปทา ฯ
โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺสเสตฺถํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ

อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ ภาเวสฺสตี อริยํ อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ พหุสึกริสฺสตีติ ฯ

[๑๔๖] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ พหุสึกโรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
โมหวินยปริโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภาเวติ
รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ฯ เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกั กํ มคฺคํ พหุสึกโรตีติ ฯ

สุริยเปยฺยาโล สมตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

กถฺยามิตฺตํ สีลญจ ฌนฺโท จ อตฺตสมฺปทา

ทิฏฺฐิ จ อปฺปมาโท จ โยนิโส ภวติ สตฺตมํ ฯ

_____

เอกธมฺมเปยฺยาโล สุตฺตโม

[๑๔๗] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปรกาโร อริยสฺส
อฏฺฐจฺจกิสฺส มคฺคสฺส อุปรปาทาย ฯ กตฺโม เอกธมฺโม ฯ ยทิตฺ
กฺลฺยาณมิตฺตตา ฯ กฺลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสตี อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสทิสฺสตีติ ฯ

[๑๔๘] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ
มคฺคํ ภาเวตี อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสทิสฺสตีติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวตี วิเวกนิสฺสตีติ วิราคนิสฺสตีติ นิโรธนิสฺสตีติ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวตี วิเวกนิสฺสตีติ วิราคนิสฺสตีติ
นิโรธนิสฺสตีติ ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กฺลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวตี อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ
มคฺคํ พหุสฺสทิสฺสตีติ ฯ

[๑๔๙] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปรกาโร อริยสฺส
อฏฺฐจฺจกิสฺส มคฺคสฺส อุปรปาทาย ฯ กตฺโม เอกธมฺโม ฯ ยทิตฺ
สึลสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๕๐] ยทิตฺ ฌนฺทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๕๑] ยทิตฺ อตฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๕๒] ยทิตฺ ทิฏฺฐิสฺมฺปทา ฯเปฯ

[๑๕๓] ยทฺธิํ อปฺปมาทสมฺปทา ๑เป๑

[๑๕๔] สาวตฺถิณิทานํ ๑ ยทฺธิํ โยนิโสมนสิการสมฺปทา ๑
โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสทิสฺสตีติ ๑

[๑๕๕] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตีติ ๑ อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โอสฺสคฺคปริณามิ ๑เป๑ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โอสฺสคฺคปริณามิ ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตีติ ๑

[๑๕๖] สาวตฺถิณิทานํ ๑ เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปกฺกาโร อริยสฺส
อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อปฺปาทาย ๑ กตฺถโม เอกธมฺโม ๑ ยทฺธิํ
กฺลฺยาณมิตฺตตา ๑ กฺลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสทิสฺสตีติ ๑

[๑๕๗] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตีติ ๑ อิท ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ รากวินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ
โมหวินยปรโยสานํ ๑เป๑ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ รากวินยปรโยสานํ

โทสวินยปรโยสานํ โมหวินยปรโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กฺลฺยาณมิตฺโต อริยํ อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺฺจํกิกํ
มคฺคํ พหุติกโรตฺติติ ฯ

[๑๕๘] สวาคฺคินิทานํ ฯ เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปรกาโร อริยสฺส
อญฺฺจํกิกสฺส มคฺคสฺส อุปรปาทาย ฯ กตฺโม เอกธมฺโม ฯ ยทิตฺ
สึลสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๕๙] ยทิตฺ ฌนฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๐] ยทิตฺ อตฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๑] ยทิตฺ ทิฏฺฐิสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๒] ยทิตฺ อปรมาทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๓] สวาคฺคินิทานํ ฯ ยทิตฺ โยนิโสมนสิการสมฺปทา ฯ
โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ
อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ อริยํ อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๑๖๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ
อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ พหุติกโรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภาเวติ
ราควินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ โมหวินยปรโยสานํ ฯ เอวํ
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อญฺฺจํกิกํ มคฺคํ พหุติกโรตฺติติ ฯ

เอกธมฺมเปยฺยาโล นิฏฺฐิตฺติ ฯ

ตสุสุททานํ

กฤษณमितํ สํ จ   จนฺโท จ อตฺตสมฺปทา
ทิจฺจ จ อปฺปมาโท จ   โยนิโส ภวติ สจฺจมํ ฯ

นาหนุตเอกธมมเปยยาโล ๑ อฏฺฐโม

[๑๖๕] สาวตฺถิณีทานํ ฯ นาคํ ภิกฺขเว อณฺเณ อเอกธมฺมปี
สมนุสฺสสามิ เยน อนุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ ฯ ยถยิทํ ภิกฺขเว กลฺยาณमितฺตตา ฯ กลฺยาณमितฺตเสตํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวเสตติ
อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๑๖๖] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณमितฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ
มคฺคํ ภาวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุติกริโรติ ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภาวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณमितฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวติ
อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุติกริโรตีติ ฯ

[๑๖๗] สาวตฺถิณีทานํ ฯ นาคํ ภิกฺขเว อณฺเณ อเอกธมฺมปี
สมนุสฺสสามิ เยน อนุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ ฯ ยถยิทํ ภิกฺขเว สีลสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๘] ยถยิทํ ภิกฺขเว ฉนฺทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๖๙] ยถยิทํ ภิกฺขเว อุตฺตสมฺปทา ฯเปฯ

#๑ ม. พุคฺคิยเอกธมมเปยยาโลวคฺค ฯ

[๑๗๐] ขยิทำ ภิกขเว ทิฏฐิสมุปทา ฯเปฯ

[๑๗๑] ขยิทำ ภิกขเว อปุปมาทสมุปทา ฯเปฯ

[๑๗๒] สาวตถีนิทานัน ฯ ขยิทำ ภิกขเว โยนิโสมนสิการสมุปทา ฯ
โยนิโสมนสิการสมุปนฺนุเสตํ ภิกขเว ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสตี อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๑๗๓] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกรโรติ ฯ
อิธ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ ฯเปฯ สมมาสมาธิ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ วิราคนิสฺสตีติ นิโรธนิสฺสตีติ โวตฺสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกรโรตีติ ฯ

[๑๗๔] สาวตถีนิทานัน ฯ นาทิ ภิกขเว อณฺเฑ อเอทมมํปิณ
สมนุสฺสสามิ เยน อนุปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค
อุปนฺนุชฺชติ อุปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ ฯ ขยิทำ ภิกขเว กถฺยามมิตฺตตา ฯ กถฺยามมิตฺตเสตํ
ภิกขเว ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสตี
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๑๗๕] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ กถฺยามมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุติกรโรติ ฯ อิธ ภิกขเว

ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ รากวินยปรโยสานัน โทสวินยปรโยสานัน
โมหวินยปรโยสานัน ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ รากวินยปรโยสานัน
โทสวินยปรโยสานัน โมหวินยปรโยสานัน ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ
กถุยามมิตโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ พหุสฺสโรตฺตํ ฯ

[๑๗๖] สาวตฺถินิทานัน ฯ นานํ ภิกขเว อณฺเฑ อเอกมฺมปี
สมนุสฺสสามิ เยน อนุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ ฯ ยถยิทํ ภิกขเว สีสสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๗๗] ยถยิทํ ภิกขเว ฌนฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๗๘] ยถยิทํ ภิกขเว อตฺตสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๗๙] ยถยิทํ ภิกขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๘๐] ยถยิทํ ภิกขเว อุปฺปมาทสมฺปทา ฯเปฯ

[๑๘๑] ยถยิทํ ภิกขเว โยนิโสมนสิการสมฺปทา ฯ

โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกขเว ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวตฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตฺตํ ฯ

[๑๘๒] กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตฺตํ ฯ
อิธ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ รากวินยปรโยสานัน โทส-
วินยปรโยสานัน โมหวินยปรโยสานัน ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ

รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ฯ เอวํ
โฆ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสึทโรตฺติ ฯ

นาหนตฺเตกขมฺมเปยฺยาโล สมตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

กฺลฺยาณมิตฺตํ สึลฺลจํ   จฺนุโท จ อตฺตสมฺปทา
ทิกฺขุจि จ อปฺปมาโท จ   โยนิโส ภวติ สตฺตมํ ฯ

คงคาเปยฺยาโล ๑ นวโม

[๑๘๓] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงคา นที ปาจिनินฺนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพฺภารา เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๘๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ใสสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ใสสฺสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารโหติ ฯ

[๑๘๕] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺนา นที ปาจिनินฺนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพฺภารา เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๑๘๖] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อจิริวตี นที ปาจिनินฺนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพฺภารา เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๑๘๗] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรฺภู นที ปาจिनินฺนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพฺภารา เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

#๑ ม. คงคาเปยฺยาลวคฺค ฯ

[๑๘๘] สาวตถีนินทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มहीं นที ปาจันนินฺนา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๑๘๙] สาวตถีนินทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิมมา ๑
มหานทีโย ฯ เสยฺยถิทํ ฯ คงคา ยมฺนา อจิริวตี สรณฺ มहीं สพฺพา
ตา ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ
มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๙๐] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารโหติ ฯ

[๑๙๑] สาวตถีนินทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงคา นที สมฺมุตฺถนินฺนา
สมฺมุตฺถโปณา สมฺมุตฺถปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๙๒] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
#๑ ยู. กาจิ ฯ เอวมฺปริปิ ฯ

อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปฺพภาโร ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพภาโรติ ฯ

[๑๕๓] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสขฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺนา นที
สมฺมุตฺตนินฺนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปฺพภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๑๕๔] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสขฺยถาปี ภิกฺขเว อจิรวตี นที
สมฺมุตฺตนินฺนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปฺพภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๑๕๕] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสขฺยถาปี ภิกฺขเว สรณฺ นที สมฺมุตฺตนินฺนา
สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปฺพภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๑๕๖] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสขฺยถาปี ภิกฺขเว มหิ นที สมฺมุตฺตนินฺนา
สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปฺพภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๑๕๗] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสขฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิมมา
มหานทีโย ฯ เสขฺยถิํ ฯ คจฺจกา ยมฺนา อจิรวตี สรณฺ มหิ สพฺพา
ตา สมฺมุตฺตนินฺนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปฺพภารา ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ

มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพาน-
ปพฺภาโร ฯ

[๑๕๘] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพาน-
โปโณ นิพฺพานปพฺภาโร ฯ อึช ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
สมฺมาสมาริ ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺค-
ปริณามิ ฯ เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน
โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาโรติ ฯ

คฺงคาเปยฺยาลวารี สงฺเขเปน ลิจฺจิตํ เปยฺยาลเว วิตุถารตพฺพิ ฯ

ตสฺสทฺทานํ

ฉ ปาจฺฉินโต นินฺนา ฉ นินฺนา [๑] สมฺมทฺโต
เทว ๒ ฐมา ทสา โหนฺติ วคฺโค ๓ เตน ปวฺจจฺตีติ ฯ
คฺงคาเปยฺยาลี ปาจฺฉินนินฺนวาจนมคฺคิ วิเวกนิสฺสิตทฺวาทสฺสิ ปจฺมกิ ฯ

[๑๕๙] สวาทฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คฺงคา นที ปาจฺฉินนินฺนา
ปาจฺฉินโปณา ปาจฺฉินปพฺภารา ฯ เอวเมว โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาโร ฯ

#๑ ม. ย. จ ฯ ๒ ม. ย. เอเต เทว ฉ ทฺวาทส โหนฺติ ฯ ๓ ย. เปยฺยาลี เตน
#วฺจจฺตีติ ฯ

[๒๐๐] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ ภาเวนุโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลัํกโรนุโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพาน-
โปโณ นิพฺพานปฺพกาโร ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ
ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ฯเปฯ
สมฺมาสมาริํ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
โหมวินยปริโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ
มคฺคัํ ภาเวนุโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลัํกโรนุโต นิพฺพานนินฺโน
โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโรติ ฯ

[๒๐๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว ยมฺนา นที
ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา ปาจันปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๒] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว อจิริวตี นที
ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา ปาจันปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๓] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว สรณฺ นที ปาจันนินฺนา
ปาจันโปณา ปาจันปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๔] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว มหิ นที ปาจันนินฺนา
ปาจันโปณา ปาจันปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๕] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว ยา กาจิมมา
มหานทีโย ฯ เสยฺยถิํ ฯ คงคา ยมฺนา อจิริวตี สรณฺ มหิ สพฺพา

ตา ปาจีนนินนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพุการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๖] สาวตถีนินทานิ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว คงคา นที สมุทฺทนินนา
สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพุการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพุการो ฯ

[๒๐๗] กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพุการो ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
ราควินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ โมหวินยปรโยสานํ ฯเปฯ
สมฺมาสมาริ ภาเวติ ราควินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ
โหมวินยปรโยสานํ ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรโรโต นิพฺพานนินฺโน
โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพุการโหติ ฯ

[๒๐๘] สาวตถีนินทานิ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว ยมฺนา นที สมุทฺทนินนา
สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพุการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๐๙] สาวตถีนินทานิ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว อจิรวตี นที
สมุทฺทนินนา สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพุการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ฯเปฯ

[๒๑๐] สวตถุณีทานัน ๑ เสยยถาปี ภิกขเว สรณฺหิ สมฺมุตฺตนิฺนนา
สมฺมุตฺตโปณฺนา สมฺมุตฺตปพฺพการา ๑ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ ๑เป๑

[๒๑๑] สวตถุณีทานัน ๑ เสยยถาปี ภิกขเว มหิ นฺหิ สมฺมุตฺตนิฺนนา
สมฺมุตฺตโปณฺนา สมฺมุตฺตปพฺพการา ๑ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ ๑เป๑

[๒๑๒] สวตถุณีทานัน ๑ เสยยถาปี ภิกขเว ยา กาจิมมา
มหานทีโย ๑ เสยยถิํ ๑ คงคา ยมฺมนา อจิริวตี สรณฺหิ สพฺพปาตา
สมฺมุตฺตนิฺนนา สมฺมุตฺตโปณฺนา สมฺมุตฺตปพฺพการา ๑ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต
นิพฺพานนิฺนโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺพการโ ๑

[๒๑๓] กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนิฺนโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺพการโ ๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ
ราควินยปริโยสานัน โทสวินยปริโยสานัน โมหวินยปริโยสานัน ๑เป๑
สมฺมาสมาธิํ ภาเวติ ราควินยปริโยสานัน โทสวินยปริโยสานัน
โมหวินยปริโยสานัน ๑ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ
มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนิฺนโน
โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺพการโติ ๑ ราควินยทฺวาทสกี ทฺตยิกิ
สมฺมุตฺตนิฺนนฺตติ ๑

[๒๑๔] สวตถุณีทานัน ๑ เสยยถาปี ภิกขเว คงคา นฺหิ ปาจันนิฺนนา
ปาจันโปณฺนา ปาจันปพฺพการา ๑ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ

อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโร ฯ

[๒๑๕] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปฺพกาโร ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
อมโตคฺชํ อมตปรายณํ อมตปริโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
อมโตคฺชํ อมตปรายณํ อมตปริโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโรติ ฯ

[๒๑๖] สวตฺถึนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺนา นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๒๑๗] สวตฺถึนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อจิรวตี นที
ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา ปาจิณปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๒๑๘] สวตฺถึนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรณฺ นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๒๑๙] สวตฺถึนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มहीं นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๒๒๐] สวตฺถึนิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหา-
นทีโย ฯ เสยฺยถิทํ ฯ คงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรณฺ มहीं สพฺพา ตา

ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯเปฯ

[๒๒๑] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงฺคา นที
สมฺมุตฺตนิฺนนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีโรนฺโต
นิพฺพานนิฺนโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๒๒๒] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีโรนฺโต นิพฺพานนิฺนโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
อมโตคฺธํ อมตฺปฺรายนํ อมตฺปฺริโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมมาธิ ภาเวติ
อมโตคฺธํ อมตฺปฺรายนํ อมตฺปฺริโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีโรนฺโต
นิพฺพานนิฺนโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารโหติ ฯ

[๒๒๓] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺมฺนา นที
สมฺมุตฺตนิฺนนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๒๔] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อจิริวตี นที
สมฺมุตฺตนิฺนนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๒๕] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรณฺฐ นที
สมฺมุตฺตนิฺนนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๒๖] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มहीं นที สมฺมุตฺตนิฺนนา

สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๒๗] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิมา มหानทีโย ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ คงคา ยมฺนา อจิรวตี สรณฺ มหี สพุพา ตา
สมุทฺทนินฺนา สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ
พหุสสิโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๒๒๘] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ พหุสสิโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารอ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
อมโตคฺธํ อมตปรายณํ อมตปริโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
อมโตคฺธํ อมตปรายณํ อมตปริโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ พหุสสิโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารอติ ฯ อมโตคฺธํ
ทฺวาทสกี ตติยกี ฯ

[๒๒๙] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงคา นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ พหุสสิโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารอ ฯ

[๒๓๐] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กํ มคฺคํ พหุสสิโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพาน-

ไปโณ นิพพานปพภาโร ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ
นิพพานนินฺนํ นิพพานโปณํ นิพพานปพภาริ ฯ เปฯ สมมาสมาธิ
ภาเวติ นิพพานนินฺนํ นิพพานโปณํ นิพพานปพภาริ ฯ เอวํ โข ภิกขเว
ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ พหุสสิกริโนโต
นิพพานนินฺโน โหติ นิพพานไปโณ นิพพานปพภาริติ ฯ

[๒๓๑] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว ยมฺมนา นที ปาจिनินฺนนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพภारा ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ฯ เปฯ

[๒๓๒] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว อจิริวตี นที ปาจिनินฺนนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพภारा ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ฯ เปฯ

[๒๓๓] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว สรณฺ นที ปาจिनินฺนนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพภारा ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ฯ เปฯ

[๒๓๔] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว มหี นที ปาจिनินฺนนา
ปาจिनโปณา ปาจिनปพภारा ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ฯ เปฯ

[๒๓๕] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว ยา กาจิมมา มหานทีโย ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ คงฺคา ยมฺมนา อจิริวตี สรณฺ มหี สพฺพา ตา
ปาจिनินฺนนา ปาจिनโปณา ปาจिनปพภारा ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ พหุสสิกริโนโต
นิพพานนินฺโน โหติ นิพพานไปโณ นิพพานปพภาริ ฯ

[๒๓๖] กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ ภาเวนุโต
อริยํ อฏฺฐงฺกคิํ มคฺคํ พหุสสิกริโนโต นิพพานนินฺโน โหติ นิพพาน-

ไปโณ นิพพานปพฺภาโร ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ฯ เปฯ สมฺมาสมาริ
ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั
กมฺคํ พหุสสิโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานไปโณ นิพฺพานปพฺภาโรติ ฯ

[๒๓๗] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คจฺจนา นทึ สมฺมุตฺตนินฺนา
สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ พหุสสิโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานไปโณ นิพฺพานปพฺภาโร ฯ

[๒๓๘] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ พหุสสิโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานไปโณ
นิพฺพานปพฺภาโร ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ฯ เปฯ สมฺมาสมาริ
ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ฯ เอว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั กมฺคํ พหุสสิโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานไปโณ นิพฺพานปพฺภาโรติ ฯ

[๒๓๙] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺมนา นทึ
สมฺมุตฺตนินฺนา สมฺมุตฺตโปณา สมฺมุตฺตปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯ เปฯ

[๒๔๐] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อจิริวตี นที
สมุทฺทนนฺนา สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๔เปฯ

[๒๔๑] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรณฺ นที สมุทฺทนนฺนา
สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

[๒๔๒] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหี นที สมุทฺทนนฺนา
สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ๔เปฯ

[๒๔๓] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหานทีโย ๔
เสยฺยถีทํ ๔ คงฺคา ยมฺนา อจิริวตี สรณฺ มหี สพฺพา ตา
สมุทฺทนนฺนา สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ๔

[๒๔๔] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ๔ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ
นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ
ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ๔ เอว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารโหติ ๔

คงฺคาเปยฺยาลี ๔

ตสสุททานัน

จ ปาจิไนโต นินนา จ นินนา จ สมุทโต

เอเต เทว จ ทวาทส โหนติ วคโค เตน ปววจตีติ

นิพพานนินนํ ๑ ทวาทสก็ จตุตถก็ จทวานวก็ ฯ

#๑ ย. นิพพานนินโน ... จฏจานวก็ ฯ

อุปมาทศโค ทสโม

[๒๔๕] สวตฺถิณิทานํ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา วา
ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺตฺปฺทา วา พหุปฺปฺทา วา รฺูปิโน วา อรฺูปิโน
วา สลฺยฺนิโน วา อสฺลฺยฺนิโน วา เนวสลฺยฺณินาสลฺยฺนิโน วา
ตถาคโค เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ อรฺหํ สฺมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว เย เกจิ กุสฺลา ฐมฺมา สพฺเพ เต อุปฺปมาทมฺมฺลกา
อุปฺปมาทสโมสฺรณฺวา อุปฺปมาโท เตสํ ฐมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ
อุปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ อญฺจํกิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ อริยํ อญฺจํกิกํ มคฺคํ พหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๒๔๖] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปมตฺโต อริยํ อญฺจํกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํกิกํ มคฺคํ พหุติกรโธติ ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สฺมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เปฯ สฺมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ วอสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ๑ โฆ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อุปฺปมตฺโต อริยํ อญฺจํกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํกิกํ
มคฺคํ พหุติกรโธติติ ฯ (อุปริ ตินฺณํ สุตฺตฺตานํ วิตุถาเรตพฺพ) ฯ

[๒๔๗] สวตฺถิณิทานํ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา วา
ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺตฺปฺทา วา พหุปฺปฺทา วา รฺูปิโน วา อรฺูปิโน
วา สลฺยฺนิโน วา อสฺลฺยฺนิโน วา เนวสลฺยฺณินาสลฺยฺนิโน วา
#๑ ยู. เอวเมว โฆ ฯ

ตถาคโต เตสํ อคฺคฆฏายติ อรหํ สมนฺนํสพฺพุทฺโธ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฆมฺมา สพฺเพ เต อปฺปมาทฆฏกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา อปฺปมาโท เตสํ ฆมฺมานํ อคฺคฆฏายติ ฯ
อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ ฯ

[๒๔๘] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกรโธติ ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมนฺนํทิสฺสึ ภาเวติ รากวินยปฺริโยสานํ โทสวินยปฺริโยสานํ
โมหวินยปฺริโยสานํ ฯเปฯ สมนฺนํสมาธิ ภาเวติ รากวินยปฺริโยสานํ
โทสวินยปฺริโยสานํ โมหวินยปฺริโยสานํ ฯ เอวํ โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ พหุลีกรโธติ ฯ

[๒๔๙] สวตฺถึนิทานํ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา วา
ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺตฺปฺทา วา พหุปฺปฺทา วา รูปีโน วา อรูปีโน
วา สลฺยนิโน วา อสลฺยนิโน วา เนวสลฺยนินาสลฺยนิโน วา
ตถาคโต เตสํ อคฺคฆฏายติ อรหํ สมนฺนํสพฺพุทฺโธ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฆมฺมา สพฺเพ เต อปฺปมาทฆฏกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา อปฺปมาโท เตสํ ฆมฺมานํ อคฺคฆฏายติ ฯ
อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ ฯ

[๒๕๐] กถณจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลิกโรติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ อมโตคฺชํ อมตฺปฺรายนํ อมตฺปฺริโยสานํ ฯเปฯ
สมฺมาสมาธิ ภาเวติ อมโตคฺชํ อมตฺปฺรายนํ อมตฺปฺริโยสานํ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ ภาเวติ
อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลิกโรตีติ ฯ

[๒๕๑] สวตฺถึนิทานํ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺธา อปฺทา วา
ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺปฺทา วา พหุปฺปฺทา วา รุปีโน วา อรุปีโน
วา สลฺยณโน วา อสลฺยณโน วา เนวสลฺยณโนวสฺลฺยณโน วา
ตถาคโต เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฌมฺมา สพฺเพ เต อปฺปมาทฺมฺลกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา อปฺปมาโท เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ
อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ
ภาเวตฺสตีติ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลิกโรตีติ ฯ

[๒๕๒] กถณจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ
มคฺคัํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลิกโรติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเวท
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพการี
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพการี ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ
มคฺคัํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐจฺจกัํ มคฺคัํ พหุลิกโรตีติ ฯ

[๒๕๓] สาวตถีนีทานัน ๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ
ชงฺกลานัน ปาณานัน ปทชาตานิ สพุพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานัน
คจฺจนฺติ หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิตฺถิ มหฺนตฺตฺเตน ๑
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฐมา สพุเพ เต อปฺปมาทฺมฺลกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา อปฺปมาโท เตสํ ฐมาณัน อคฺคฺมกฺขายติ ๑
อปฺปมตฺตฺสเสตฺถิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขมฺ อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสตี อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกฺริสฺสตีติ ๑

[๒๕๔] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตี ๑ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ๑เปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
พหุสฺสีกโรตีติ ๑

[๒๕๕] สาวตถีนีทานัน ๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุฎฺฐาคารสฺส
ยา กาจิ โคปานสิโย สพุพา ตา กุฎฺฐกฺมา กุฎฺฐินฺนนา กุฎฺฐสโมสฺรณา
กุฎฺฐํ ตาสํ อคฺคฺมกฺขายติ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว ๑เปฯ
(ยถา เหฏฺฐิมสฺสฺตฺตฺนตฺถิ เอวํ วิตฺถาเรตพุพฺพ) ๑

[๒๕๖] สาวตถีนีทานัน ๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ มฺลคฺคฺนฺธา
โกฏฺฐานุสสารियํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว ๑เปฯ

[๒๕๗] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สารคนฺธา
โลหิตจฺนฺทนํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๕๘] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ปฺุปฺผคนฺธา
วสุสิกํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๕๙] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ กุญฺจราชาโน
สพฺเพ เต รณฺโณ จกฺกวตฺติโน อนฺุยนฺฺตา ภวนฺฺติ ราชา
เตสํ จกฺกวตฺติ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๖๐] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิ ตารกรูปานํ
ปภา สพฺพา ตา จนฺฺทิมายกาย กถํ นาคจฺมนฺฺติ โสฬสี จนฺฺทปฺปภา
ตาสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๖๑] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรทสมฺเย วิทุเช
วิกตฺวลาหเก เทเว อาทิจฺโจ นภํ อพฺุฏฺสสฺสกฺกมาโน สพฺพํ อากาสคตํ
ตมคตํ อภิวินฺฺจ จ ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจติ จ ฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว ฯเปฯ

[๒๖๒] สาวตฺถิณีทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ
ตฺนฺตาวุตฺตานํ วตฺถานํ วาสิกวตฺถํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฐมฺมา สพฺเพ เต อปฺปมาทมฺมุลกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา อปฺปมาโท เตสํ ฐมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ
อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ อริยํ อญฺฺจงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ อริยํ อญฺฺจงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกริสฺสตีติ ฯ

[๒๖๗] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ อิธ ภิกขเว
ภิกขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โอสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โอสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ
อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรตฺติ ฯ

อปฺปมาทวคฺโค สมตฺโต ฯ

ตสฺสทฺธานํ

ตถาคตํ ปทํ กุณฺโณ มุตฺโต สาเรน ๑ วสฺสสิกํ
ราชา จนนฺทิมสุริยา จ วตฺถเนน ทสมํ ปทํ ฯ
(ยทปี ตถาคตํ ตทปี วิตุถาเรตพฺพํ) ฯ

#๑ ม. ย. ... สโรโร จ ... ฯ

ผลกรรมยวคฺโค เอกาทสโม

[๒๖๔] สาวตถีนินทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ผลกรรมยยา
กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ ๑ สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยฺ ปติญฺจาย
เอวเมเต ผลกรรมยยา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ ภาเวติ
อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ

[๒๖๕] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย
อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิญฺจํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสคฺคปริณามํ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสคฺคปริณามํ ฯ เอว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ พหุลิกโรตีติ ฯ
(ปรคฺจคาเปยฺยชาติ วณฺณยโต ปริปฺพณฺณสุตฺตฺตฺนฺติ วิตุถารมคฺคิ ๒-) ฯ

[๒๖๖] สาวตถีนินทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ผลกรรมยยา
กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยฺ ปติญฺจาย
เอวเมเต ผลกรรมยยา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ ภาเวติ
อริยํ อญฺจํจกิตํ มคฺคํ พหุลิกโรติ ฯ

#๑ ม. กรียนฺติ ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. ยฺ. วิตุถารมคฺคิ ฯ

[๒๖๗] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺถุจาย
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสีกโรติ ฯ
อิธ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ รากวินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ
โมหวินยปรโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
รากวินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ โมหวินยปรโยสานํ ฯ เอวํ
โฆ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺถุจาย อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ
มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสีกโรตีติ ฯ

[๒๖๘] สวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว เย เกจิ พลกรณียา
กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยํ ปตฺถุจาย
เอวเมเต พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ ฯ เอวเมว โฆ ภิกขเว
ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺถุจาย อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสีกโรติ ฯ

[๒๖๙] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺถุจาย
อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสีกโรติ ฯ
อิธ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ อมโตคฺขํ อมตปรายนํ
อมตปรโยสานํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ อมโตคฺขํ อมตปรายนํ
อมตปรโยสานํ ฯ เอวํ โฆ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล
ปตฺถุจาย อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
พหุสีกโรตีติ ฯ

[๒๗๐] สวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว เย เกจิ พลกรณียา

กมมนุตตา กยิรนต์ติ สพเพ เต ปจวี นิสฺสาย ปจวิยฺ ปติญฺจาย
เอวเมเต พลกรณียา กมมนุตตา กยิรนต์ติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สीलํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ ฯ

[๒๗๑] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สीलํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิญฺจํ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺการิ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺการิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สीलํ นิสฺสาย
สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํคิกํ
มคฺคํ พหุลีกโรตติติ ฯ

[๒๗๒] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิเม
พีชคามภูตคามา วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อापชฺชนติ สพเพ เต ปจวี
นิสฺสาย ปจวิยฺ ปติญฺจาย เอวเมเต พีชคามภูตคามา วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ
เวปุลฺลํ อापชฺชนติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สीलํ นิสฺสาย
สีเล ปติญฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อญฺจํคิกํ
มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ ปาปฺณาติ ฆมฺเมสุ ฯ

[๒๗๓] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สीलํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุลี-
กโรนฺโต วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ ปาปฺณาติ ฆมฺเมสุ ฯ อิธ

ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โอสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โอสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกขเว
ภิกขุ สීลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนุโต วุฑฺฒิ วิรูปุหิ เวปุลฺลํ ปาปุณาติ
ชฺมเมสุติ ฯ

[๒๙๔] สาวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี หิมวนฺตํ ภิกขเว ปพฺพตฺตราชํ
นิสฺสาย นาคา กายํ วฑฺฒเนนฺติ พลํ คาเหนติ เต ตตฺถ กายํ
วฑฺฒเตตฺวา พลํ คาเหตุวา กุสฺสุเพ ๑ โอตฺรนฺติ กุสฺสุเพ โอตฺริตฺวา
มหาโสเพเน โอตฺรนฺติ มหาโสเพเน โอตฺริตฺวา กุณฺนทโย โอตฺรนฺติ
กุณฺนทโย โอตฺริตฺวา มหานทโย โอตฺรนฺติ มหานทโย โอตฺริตฺวา
มหาสมุทฺทสาครํ ๒ โอตฺรนฺติ เต ตตฺถ มหนตฺตํ เวปุลฺลตฺตํ
อาปชฺชนฺติ กาเยน ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ สี้ลํ นิสฺสาย
สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อญฺจํคิกํ
มคฺคํ พหุลีกโรนุโต มหนตฺตํ ๓ เวปุลฺลตฺตํ ปาปุณาติ ชฺมเมสุ ฯ

[๒๙๕] กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ สี้ลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนุโต
มหนตฺตํ เวปุลฺลตฺตํ ปาปุณาติ ชฺมเมสุ ฯ อิทฺ ภิกขเว
ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โอสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ
#๑ ม. กุโสเพเน ฯ ๒ ม. มหาสมุทฺทํ ฯ ๓ ม. มหาสมุทฺทํ สาครํ ฯ ๑ ม. มหนตฺตํ
#เวปุลฺลตฺตํ ฯ เอวมุปริ ฯ

นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต มหฺนตฺตตฺตํ เวปฺปุลลตฺตตฺตํ ปาปฺปณาติ
ธมฺเมสุติ ฯ

[๒๖๖] สวาคฺคณินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว รุกฺโข ปาจีนินฺโน
ปาจีนโปโณ ปาจีนปพฺภาโร โส มฺลจฺฉินฺนเท ๑ กเต ปปเตสฺสติ
เยน [๒] นินฺโน เยน โปโณ เยน ปพฺภาโรติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาโร ฯ

[๒๖๗] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภาโร ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภาโรติ ฯ

[๒๖๘] สวาคฺคณินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺภโก นิกฺกชฺโช
วมเตว อุทกํ โน ปจฺจาวมติ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
#๑ ม. มฺลจฺฉินฺโน กตฺเมน ปปเตยฺยาติ ฯ ย. มฺลจฺฉินฺโน กตฺเมน ปปาเตน ปปเตยฺยาติ ฯ
#๒ ม. ย. ภาเนเต ฯ

วมเตว ปาปเก อกุสเส ชมเม โน ปัจจามติ ฯ

[๒๗๕] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อัญจํคิํ มคคํ ภาวนุโต
อริยํ อัญจํคิํ มคคํ พหุติโกโรนุโต วมเตว ปาปเก อกุสเส
ชมเม โน ปัจจามติ ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อัญจํคิํ มคคํ ภาวนุโต
อริยํ อัญจํคิํ มคคํ พหุติโกโรนุโต วมเตว ปาปเก อกุสเส ชมเม
โน ปัจจามตีติ ฯ

[๒๗๖] สวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกขเว สาลิสฺสํ วา
ยวสุกํ วา สมมาปณฺหิตํ หตฺถเณ วา ปาเทน วา อกฺกนฺตํ หตฺถํ
วา ปาทํ วา ภินฺทิสฺสตี ๑ โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีติ จานเมตํ
วิชฺชตี ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สมมาปณฺหิตตฺตา ภิกขเว สุกฺกสฺส ฯ
เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ สมมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา สมมาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสตี
นิพฺพานํ สจฺฉิกริสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชตี ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
สมมาปณฺหิตตฺตา ภิกขเว ทิฏฺฐิยา ฯ

[๒๗๗] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สมมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา สมมาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทตี วิชฺชํ อุปฺปาเทติ นิพฺพานํ
สจฺฉิกโรตี ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
#๑ ไป. เณจฺฉตี ฯ ย. ฉิชฺชตี ฯ เอวมฺปรี ฯ

วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา สมฺมาปณฺหิตาย
มคฺคภาวนาย อวิขัณฺโณ ภินฺนุติ วิขัณฺโณ อุปฺปาเทติ นิพฺพานํ สจฺฉนิกรโธติติ ฯ

[๒๘๒] สวาคฺคณิธานิ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อากาเส วิวิชา
วตา วายนฺติ ปุรตฺถิมายิ วตา วายนฺติ ปจฺฉิมายิ วตา
วายนฺติ อุตฺตรายิ วตา วายนฺติ ทกฺขิณายิ วตา วายนฺติ
สฺรชายิ วตา วายนฺติ อรชายิ วตา วายนฺติ สีตายิ วตา
วายนฺติ อุณฺหายิ วตา วายนฺติ ปริตฺตายิ วตา วายนฺติ
อธิมตฺตายิ วตา วายนฺติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยํ
อภฺจฺจกัํ มคฺคํ ภาวยโต อริยํ อภฺจฺจกัํ มคฺคํ พหุเสกโรโต
จตฺตารอฺปิ สติปญฺจานา ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ จตฺตารอฺปิ
สมฺมปฺปชานา ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ จตฺตารอฺปิ อิทธิปาทา
ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ ปญฺจปิ อินฺทฺริยานิ ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ
ปญฺจปิ พลานิ ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ สตฺตปิ โพชฺฌนฺคา ภาวนาปาริปุริ
คจฺฉนฺติ ฯ

[๒๘๓] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยํ อภฺจฺจกัํ มคฺคํ ภาวยโต
อริยํ อภฺจฺจกัํ มคฺคํ พหุเสกโรโต จตฺตารอฺปิ สติปญฺจานา ภาวนาปาริปุริ
คจฺฉนฺติ จตฺตารอฺปิ สมฺมปฺปชานา ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ
จตฺตารอฺปิ อิทธิปาทา ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ ปญฺจปิ อินฺทฺริยานิ

ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ ปฺลจฺปิ พฺลานิ ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ
สฺตฺตฺปิ โปชฺฌนฺกา ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคฺปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
จตฺตารอฺปิ สติปฺภฺจฺจนา ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ จตฺตารอฺปิ
สมฺมปฺปชานา ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ จตฺตารอฺปิ อิทฺธิปาทา
ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ ปฺลจฺปิ อินฺทฺริยานิ ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ
ปฺลจฺปิ พฺลานิ ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺติ สฺตฺตฺปิ โปชฺฌนฺกา
ภวานาปาริปุรี คจฺจนฺตฺติติ ฯ

[๒๘๔] สวตฺถฺนิทานํ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คิมฺหํ ปจฺฉินฺเม
มาเส อุหฺตํ รโชนฺชฺลํ ตเมนนํ มหา อกาลเมโฆ จานโส
อนฺตรธาเปติ วุปฺสเมติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต
อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสฺเส ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ
วุปฺสเมติ ฯ

[๒๘๕] กถญจ [๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสฺเส
ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ วุปฺสเมติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
#๑ ยู. ปน ฯ

วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรนฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเส ฌมฺเม จานโส
อนฺตรธาเปติ ฐปฺสเมตฺติ ฯ

[๒๘๖] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ มหาเมฆํ
ตเมนํ มหาวาโต อนฺตรธาเยว อนฺตรธาเปติ ฐปฺสเมติ ฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ
มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเส ฌมฺเม อนฺตรธาเยว ๑
อนฺตรธาเปติ ฐปฺสเมติ ฯ

[๒๘๗] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเส
ฌมฺเม อนฺตรธาเยว อนฺตรธาเปติ ฐปฺสเมติ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อญฺ्ञจฺจกิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรนฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเส ฌมฺเม จานโส ๒
อนฺตรธาเยว อนฺตรธาเปติ ฐปฺสเมตฺติ ฯ

[๒๘๘] สาวตฺถินิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สามุทฺทิกาย นาวาย
เวตฺตพฺนุชฺชนพฺนุชฺชาย ฌ มาसानิ อุทฺเท ปรียาทาย เหมนฺตฺติเกน ถลํ
อุกฺขิตฺตตาย วาตาตปฺปเรตานิ พฺนุชฺชนานิ ตานิ ปาวุสฺสเกน เมฆเณ
#๑ โป. จานโส ฯ เอวฺมฺปรี ฯ ๒ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อภิปรุฏฺจณานิ อปรุฏฺสเรเนว ปฏฺฐปฺปสฺสมภฺนติ ปุตฺติกาณิ ภวฺนติ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภวฺยโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรโต อปรุฏฺสเรเนว สลฺยโลชนานิ
ปฏฺฐปฺปสฺสมภฺนติ ปุตฺติกาณิ ภวฺนติ ฯ

[๒๔๕] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภวฺยโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรโต อปรุฏฺสเรเนว สลฺยโลชนานิ
ปฏฺฐปฺปสฺสมภฺนติ ปุตฺติกาณิ ภวฺนติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี
ภวฺเตติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาวเต วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภวฺยโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรโต
อปรุฏฺสเรเนว สลฺยโลชนานิ ปฏฺฐปฺปสฺสมภฺนติ ปุตฺติกาณิ ภวฺนตีติ ฯ

[๒๕๐] สวตฺถิณิทานํ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อากนฺตฺตกาการ์
ตตฺถ ปฺรตฺถติมายปี ทิสาย อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ ปจฺฉิมายปี
ทิสาย อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ อุตฺตรายปี ทิสาย อากนฺตฺตวา
वासํ กปฺเปนฺติ ทกฺขิณายปี ทิสาย อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ
ขตฺติยาปี อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ พุราหุณฺณาปี อากนฺตฺตวา
वासํ กปฺเปนฺติ เวสฺสาปี อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ สฺสทฺทาปี
อากนฺตฺตวา วาสํ กปฺเปนฺติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภวฺเนโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรโต
เย ชมฺมา อภิลฺลภา ปริณฺญเยยฺยา เต ชมฺมา อภิลฺลภา ปริชานาติ

เย ชมฺมา อภิญญา ปหาตพฺพา เต ชมฺเม อภิญญา ปชหติ

เย ชมฺมา อภิญญา สจฺฉนิกาทพฺพา เต ชมฺเม อภิญญา สจฺฉนิกโรติ

เย ชมฺมา อภิญญา ภาเวตพฺพา เต ชมฺเม อภิญญา ภาเวติ ฯ

[๒๕๑] กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา ปริณฺเอยฺยา ฯ

ปลฺลจฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนียํ ฯ กตเม ปลฺลจฺจ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ

รฺรูปฺปาทานกฺขนฺโธ ฯเปฯ วิณฺณาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ ฯ อิมे ภิกฺขเว

ชมฺมา อภิญญา ปริณฺเอยฺยา ฯ

[๒๕๒] กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา ปหาตพฺพา ฯ

อวิชฺชา จ ภวตฺตฺถา จ ฯ อิมे ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา

ปหาตพฺพา ฯ

[๒๕๓] กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา สจฺฉนิกาทพฺพา ฯ

วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ ฯ อิมे ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา สจฺฉนิกาทพฺพา ฯ

[๒๕๔] กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา ภาเวตพฺพา ฯ สมฺโถ

จ วิปฺสฺสนา จ ฯ อิมे ภิกฺขเว ชมฺมา อภิญญา ภาเวตพฺพา ฯ

[๒๕๕] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโถ

อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโถ เย ชมฺมา อภิญญา ปริณฺเอยฺยา

เต ชมฺเม อภิญญา ปรีชานาติ ฯเปฯ เย ชมฺมา อภิญญา

ภาเวตพฺพา เต ชมฺเม อภิญญา ภาเวติ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ

วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว

ภิกฺขุ อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ
พหุสิทฺโรนุโต เย ชมฺมา อภิญญา ปริณฺเวยยา เต ชมฺเม
อภิญญา ปริชานาติ เย ชมฺมา อภิญญา ปหาตพฺพา เต
شمฺเม อภิญญา ปชหติ เย ชมฺมา อภิญญา สจฺฉิกาทพฺพา
เต ชมฺเม อภิญญา สจฺฉิกโรติ เย ชมฺมา อภิญญา ภาเวตพฺพา
เต ชมฺเม อภิญญา ภาเวตีติ ฯ

[๒๕๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงฺคา นที ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา
ปาจันปพฺภารา อต มหัชฌกาโย อากฺขณฺเวย กุฑฺฑทาลปีฏฺกํ อาทาย
มยํ อิมํ คงฺคํ นที ปจฺฉานินฺนํ กริสฺสาม ปจฺฉาโปณํ ปจฺฉาปพฺภารนฺติ ฯ
ตํ กิมฺมณฺณตฺถ ภิกฺขเว อปี นฺุ โส ๑ มหัชฌกาโย
คงฺคํ นที ปจฺฉานินฺนํ กรเยย ปจฺฉาโปณํ ปจฺฉาปพฺภารนฺติ ฯ
โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ คงฺคา ฆนฺเต นที ปาจันนินฺนา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา สาน สุกฺรา ปจฺฉานินฺนํ กาคฺุ
ปจฺฉาโปณํ ปจฺฉาปพฺภารํ ยาว เทว ปน โส มหัชฌกาโย
กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาที อสฺสาติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุสิทฺโรนุโต
ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฅาติสาโลหิตา
วา โภเคหิ อภิหุจฺจุํ ปวาเรยฺยํ เอหฺมฺโภ ปุริส กินฺเต
อิมํ กาสาวา อนฺุทหนฺติ ก็ มุณฺโฆ กปาลมนฺุสฺสึยํ จรสิ เอหิ
หีนายาวตฺติตฺตา โภเค จ ภูณฺชสฺสุ ปุณฺณานิ จ กโรหีติ ฯ
#๑ ไป. โข ฯ ๒ ม. ย. กปาลมนฺุสฺสิ ฯ

โส วัต ภิภเว ภิภุ อริย อฏฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนุโต อริย
อฏฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรนุโต สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย Һินายาวตฺติสฺสตีติ
เนตฺ ฌานํ วิชฺชตี ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑ ยณฺหิ ตํ ภิภเว
จิตฺตํ ทัมฺมตฺตํ วิเวกนินฺนํ วิเวกโปณํ วิเวกปพฺพการํ ตํ วัต
Һินายาวตฺติสฺสตีติ เนตฺ ฌานํ วิชฺชตี ๑

[๒๕๗] กถณฺจ ภิภเว ภิภุ อริย อฏฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ
อริย อฏฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรติ ๑ อธิ ภิภเว ภิภุ สมฺมาทิฏฺฐี
ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ วิจารณ์ิสฺสตีติ นิโรชนิสฺสตีติ วัสฺสคฺคปริณามี
๑เป๑ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ วิจารณ์ิสฺสตีติ นิโรชนิสฺสตีติ
วัสฺสคฺคปริณามี ๑ เอวํ โข ภิภเว ภิภุ อริย อฏฺงคิกํ มคฺคํ
ภาเวติ อริย อฏฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสโรตีติ ๑ (ยทปี พลกรณีย
ตทปี วิตุถาเรตพฺพ) ๑

พลกรณียวคฺโค สมตฺโต ๑

ตสฺสทฺทานํ

พลํ พิชณฺจ นาโค จ รุกฺโข กุมฺภณฺ สุกิยา

อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อากนฺตฺกานํ ๑

เอสनावคฺโค ทฺวาทสโม

[๒๕๘] สวตถฺถินิทานํ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจฺริเยสนา ฯ อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา ฯ

[๒๕๙] อีมาถฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ
อิมายฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อัย
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ

[๓๐๐] สวตถฺถินิทานํ ฯ ติสฺโส อีมา [๑] ภิกฺขเว เอสนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจฺริเยสนา ฯ อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา ฯ

[๓๐๑] อีมาถฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ฯ อีมาถฺ
โย ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ

#๑ ม. โข ฯ เอวมุปริปิ ฯ

[๓๐๒] สวตถีนินทานํ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจฺริเยสนา ฯ อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา ฯ

[๓๐๓] อีมาลํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ภเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภเวติ
อมโตคฺคํ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ฯ อีมาลํ โข ภิกฺขเว
ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค
ภเวตพุโปติ ฯ

[๓๐๔] สวตถีนินทานํ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจฺริเยสนา ฯ อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา ฯ

[๓๐๕] อีมาลํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ภเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาธี ภเวติ
นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพุทฺธาโร ฯ อีมาลํ โข ภิกฺขเว
ติสฺสนฺนํ เอสนानํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค
ภเวตพุโปติ ฯ

[๓๐๖] สวตถีนินทานํ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจฺริเยสนา ฯ อีมา โข ภิกฺขเว

ติสุโส เอสนา ฯ

[๓๐๓] อิมาสํ โข ภิกฺขเว ติสุสนฺนํ เอสนํ ปริณฺญาเยฯเปฯ
อํ อริโย อญฺจํคิโก มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ

[๓๐๔] สวตฺถิณินฺทํ ฯ ติสุโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนาฯ กตมา
ติสุโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหฺมจฺริเยสนา ฯเปฯ (ยทปี
อภิญญา ตทปี ปริณฺญาเย วิตุถาเรตพุพฺพํ) ฯเปฯ

[๓๐๕] สวตฺถิณินฺทํ ฯ ติสุโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนาฯ กตมา
ติสุโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหฺมจฺริเยสนา ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว
ติสุโส เอสนา ฯ

[๓๐๖] อิมาสํ โข ภิกฺขเว ติสุสนฺนํ เอสนํ ปริณฺญาเยฯเปฯ
อํ อริโย อญฺจํคิโก มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ (ยทปี อภิญญา
ตทปี ปริณฺญาเย วิตุถาเรตพุพฺพํ ปริณฺญาเย วิตุถาเรตพุพฺพํ) ฯเปฯ

[๓๐๗] สวตฺถิณินฺทํ ฯ ติสุโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนาฯ กตมา
ติสุโส ฯ กามเสนา ภเวสนา พุรหฺมจฺริเยสนา ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว
ติสุโส เอสนา ฯ

[๓๐๘] อิมาสํ โข ภิกฺขเว ติสุสนฺนํ เอสนํ ปหานาย อริโย
อญฺจํคิโก มคฺโค ภาเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อญฺจํคิโก มคฺโค ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ อิมาสํ
โข ภิกฺขเว ติสุสนฺนํ เอสนํ ปหานาย อํ อริโย อญฺจํคิโก

มคฺโค ภเวตพุโพติ ฯ (ยทปี อภิญญา ตทปี ปหานาย
วิตถารตพุพฺ) ฯเปฯ

[๓๑๓] สวตฺถินิทานํ ฯ ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว วิชา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ เสโยหมสมฺมิตฺติ วิชา สทิสฺโสหมสมฺมิตฺติ วิชา หีนหมสมฺมิตฺติ
วิชา ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว ติสฺโส วิชา ฯ

[๓๑๔] อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ วิชาณํ อภิญญา ปริญญา
ปริกฺขยา ปหานาย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภเวตพุโพ ฯ
กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี
ภเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิวกนฺตฺตํ วิวรคนฺตฺตํ
นโรธนฺตฺตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อิมาสฺ โข ภิกฺขเว
ติสฺสนฺนํ วิชาณํ อภิญญา ปริญญา ปริกฺขยา ปหานาย
ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภเวตพุโพติ ฯ

(ยถา เอสนา เอวํ วิตถารตพุพา ๑-) ฯเปฯ

[๓๑๕] สวตฺถินิทานํ ฯ ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา ฯ กตเม
ตโย ฯ กามาสโว ภวาสโว อวิชฺชาสโว ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว
ตโย อาสวา ฯ

[๓๑๖] อิมอสฺ โข ภิกฺขเว ตินฺนํ อาสวานํ อภิญญา
ปริญญา ปริกฺขยา ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภเวตพุโพติ ฯ

[๓๑๗] สวตฺถินิทานํ ฯ ตโยเม ภิกฺขเว ภวา ฯ กตเม ตโย ฯ
#๑ ม. วิตถารตพุพฺ ฯ

กามภโว รูปภโว อรูปภโว ฯ อิม โข ภิกฺขเว ตโย ภวา ฯ

[๑๑๘] อิมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ภวานํ อภิญฺญาय ปริณฺญา
ปริกฺขยาเย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค
ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๑๑๙] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ติสฺโส อิม ภิกฺขเว ทฺกฺขตา ฯ
กตมา ติสฺโส ฯ ทฺกฺขทฺกฺขตา สงฺขารทฺกฺขตา วิปริณามทฺกฺขตา ฯ
อิม โข ภิกฺขเว ติสฺโส ทฺกฺขตา ฯ

[๑๒๐] อิมสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ ทฺกฺขตานํ อภิญฺญา
ปริณฺญาเย ปริกฺขยาเย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๑๒๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ตโยเม ภิกฺขเว จีลา ฯ กตเม
ตโย ฯ ราโค จิโล ทฺโส จิโล โมโห จิโล ฯ อิม โข
ภิกฺขเว ตโย จีลา ฯ

[๑๒๒] อิมสํ โข ภิกฺขเว ตินฺณนฺนํ จีลานํ อภิญฺญา
ปริณฺญาเย ปริกฺขยาเย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๑๒๓] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ตีณิมานิ ภิกฺขเว มลानิ ฯ กตมานิ
ตีณิ ฯ ราโค มลํ ทฺโส มลํ โมโห มลํ ฯ อิมานิ โข
ภิกฺขเว ตีณิ มลानิ ฯ

[๑๒๔] อิมสํ โข ภิกฺขเว ตินฺณนฺนํ มลानํ อภิญฺญา

ปริณายาย ปริกขาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโพติ ฯ

[๓๒๕] สวตฺถินิทานํ ฯ ตโยเม ภิกฺขเว นีมา ๑ ฯ กตเม
ตโย ฯ ราโค นีโฆ โทโส นีโฆ โมโห นีโฆ ฯ อิม โข
ภิกฺขเว ตโย นีมา ฯ

[๓๒๖] อิมสํ โข ภิกฺขเว ตินฺนุณฺนํ นีฆานํ อภิญฺจาย
ปริณายาย ปริกขาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโพติ ฯ

[๓๒๗] สวตฺถินิทานํ ฯ ติสฺโส อิม่า ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ
อิม่า โข ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา ฯ

[๓๒๘] อิมสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ อภิญฺจาย
ปริณายาย ปริกขาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโพติ ฯ

[๓๒๙] ติสฺโส อิม่า ภิกฺขเว ตณฺหา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อิม่า โข ภิกฺขเว ติสฺโส
ตณฺหา ฯ

[๓๓๐] อิมสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ ตณฺหานํ อภิญฺจาย
ปริณายาย ปริกขาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุโพ ฯ กตโม อริโย อฏฺงฺคิโก มคฺโค ฯ อธิ

ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โอสฺสคฺคปริณามิ ๑เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โอสฺสคฺคปริณามิ ๑ อิมาสํ โข ภิกขเว
ติสฺสณฺนํ ตณฺหานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย
๑เปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ๑

[๓๓๑] ติสฺโส อิมา ภิกขเว ตณฺหา ๑ ๑เปฯ

[๓๓๒] อิมาสํ โข ภิกขเว ติสฺสณฺนํ ตณฺหานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย ๑เปฯ ราควินยปริโยสานํ
โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๑เปฯ อมโตคฺคํ อมตปฺรายนํ
อมตปริโยสานํ ๑เปฯ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปถํ นิพฺพานปฺพการิ ๑
อิมาสํ โข ภิกขเว ติสฺสณฺนํ ตณฺหานํ ๒ อภิญฺญา
ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย ๑เปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ๑

เอสนาวคฺโค นิฏฺฐิต ๑

ตสฺสุทฺธานํ

เอสนา วิธา อาสโว ทุกฺขตา จ ติสฺโส ขิลา

มถฺ นินฺโม จ เวทนา ทฺเวน ตณฺหาเยน จาติ ๓ ๑

#๑ ม. ย. ตสินา ๑ ๒ ม. ย. ตสินานํ ๑ ๓ ม. ย. เทว ตณฺหา ตสินาย จาติ ๑

โอมวคฺโค เทรสโม

[๓๓๓] สาวตฺถิณีทานํ ฯ จตฺตารโธเม ภิกฺขเว โธมา ฯ กตฺเม
จตฺตารโ ํ กามโธเม ภโวโธเม ทิฏฺฐโธเม อวิชฺโชโธเม ฯ อิม
โธ ภิกฺขเว จตฺตารโ โธมา ฯ

[๓๓๔] อิมสํ โธ ภิกฺขเว จตฺนํ โธมานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปรีกฺขยา ปหานาย ํเป ํ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตฺตโพตฺติ ํ (ยถาเอสนาเอวํ วิตฺถาเรตฺตพฺพ) ํ

[๓๓๕] สาวตฺถิณีทานํ ฯ จตฺตารโธเม ภิกฺขเว โยคา ฯ กตฺเม
จตฺตารโ ํ กามโยโค ภวโยโค ทิฏฺฐโยโค อวิชฺชาโยโค ํ อิม
โธ ภิกฺขเว จตฺตารโ โยคา ฯ

[๓๓๖] อิมสํ โธ ภิกฺขเว จตฺนํ โยคานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปรีกฺขยา ปหานาย ํเป ํ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตฺตโพตฺติ ํ

[๓๓๗] สาวตฺถิณีทานํ ฯ จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อุปาทานานิ ํ
กตฺมานิ จตฺตาริ ํ กามูปาทานํ ทิฏฺฐูปาทานํ สีลพฺพตฺตูปาทานํ
อตฺตควาทูปาทานํ ํ อิมานิ โธ ภิกฺขเว จตฺตาริ อุปาทานานิ ํ

[๓๓๘] อิมสํ โธ ภิกฺขเว จตฺนํ อุปาทานานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปรีกฺขยา ปหานาย ํเป ํ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตฺตโพตฺติ ํ

[๓๓๕] สาวตถีนิทานํ ฯ จตุตตารโธเม ภิกฺขเว คณฺธา ฯ กตฺเม
จตุตตารโธ ฯ อภิขุมา กายคณฺโถ พุยาปาทโธ กายคณฺโถ สีสพฺพตปรามาโธ
กายคณฺโถ อิทํสจฺจาภินิเวโส กายคณฺโถ ฯ อิมํ โข
ภิกฺขเว จตุตตารโธ คณฺธา ฯ

[๓๔๐] อิมํสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ คณฺถานํ อภินฺถาย
ปริณฺถาย ปริภุชฺชาย ปหานาย ฯเปฯ อัยํ อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก
มคฺคโค ภาเวตพฺโพติ ฯ

[๓๔๑] สาวตถีนิทานํ ฯ สตฺตติเม ภิกฺขเว อนฺุสยา ฯ กตฺเม
สตฺต ฯ กามราคานฺุสโย ปฏฺิฆานฺุสโย ทิฏฺฐานฺุสโย วิจิจฺจฺฉานฺุสโย
มานานฺุสโย ฆวราคานฺุสโย อวิขุชานฺุสโย ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว
สตฺต อนฺุสยา ฯ

[๓๔๒] อิมํสํ โข ภิกฺขเว สตฺตตฺตุนฺนํ อนฺุสยानํ อภินฺถาย
ปริณฺถาย ปริภุชฺชาย ปหานาย ฯเปฯ อัยํ อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก
มคฺคโค ภาเวตพฺโพติ ฯ

[๓๔๓] สาวตถีนิทานํ ฯ ปญฺจิมํ ภิกฺขเว กามคฺคณา ฯ กตฺเม
ปญฺจ ฯ จกฺขุวิญฺญเญยฺยา รูปา อิกฺุจฺา กนฺตฺตา มนฺาปา ปิยฺรูปา
กามฺุปสฺสฺหิตฺตา รชฺนียา โสตฺตวิญฺญเญยฺยา สทฺทฺทา ฯเปฯ
ฉานวิญฺญเญยฺยา คนฺธา ฯ ชิวฺหาวิญฺญเญยฺยา รสฺสา ฯ กายวิญฺญเญยฺยา
โผฏฺฐพฺพฺวา อิกฺุจฺา กนฺตฺตา มนฺาปา ปิยฺรูปา กามฺุปสฺสฺหิตฺตา รชฺนียา ฯ
อิมํ โข ภิกฺขเว ปญฺจ กามคฺคณา ฯ

[๓๔๔] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ กามคฺฆานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปริกฺขยา ปหานาย ฯเปฯ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๓๔๕] สาวตฺถิณีทานํ ฯ ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว นีวรณานิ ฯ
กตมานิ ปญฺจ ฯ กามจฺจนฺตนีวรณํ พยาปาตนีวรณํ ถีนมิตฺตนีวรณํ
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิฉฺฉานีวรณํ ฯ อิมานิ โข
ภิกฺขเว ปญฺจ นีวรณานิ ฯ

[๓๔๖] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ นีวรณํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปริกฺขยา ปหานาย ฯเปฯ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๓๔๗] สาวตฺถิณีทานํ ฯ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อุปาทานกฺขนฺธา ฯ
กตเม ปญฺจ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ ฐปูปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐูปาทานกฺขนฺโธ
สญฺญูปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาญูปาทานกฺขนฺโธ ฯ
อิม โข ภิกฺขเว ปญฺจูปาทานกฺขนฺธา ฯ

[๓๔๘] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปริกฺขยา ปหานาย ฯเปฯ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ ฯ

[๓๔๙] สาวตฺถิณีทานํ ฯ ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว โอรมภาคิยานิ
สญฺโฆชนานิ ฯ กตมานิ ปญฺจ ฯ สกฺกายทิกฺกุฉิ วิจิกิฉฺฉา สีสพฺพตปฺรามาส
กามจฺจนฺโท พยาปาโท ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว

ปณฺโงรมภาคิยานิ สลฺโงชนานิ ฯ

[๓๕๐] อิมสฺ โข ภิกฺขเว ปณฺจนฺนํ โอรฺมภาคิยานํ สลฺโงชนานํ
อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขยายํ ปหานายํ ฯเปฯ อัยํ อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวตฺตพฺโพติ ฯ

[๓๕๑] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อุตฺตรมฺภาคิยานิ
สลฺโงชนานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ รุปราคิ อรฺุปราคิ มาโน อุตฺตรจฺจํ
อวิชฺชา ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอุตฺตรมฺภาคิยานิ สลฺโงชนานิ ฯ

[๓๕๒] อิมสฺ โข ภิกฺขเว ปณฺจนฺนํ อุตฺตรมฺภาคิยานํ สลฺโงชนานํ
อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขยายํ ปหานายํ ฯเปฯ อัยํ อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวตฺตพฺโพ ฯ กตฺโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาวตฺติ วิเวกนิสฺสิตํ
ฯเปฯ สมฺมาสมาริํ ภาวตฺติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิํ ฯ อิมสฺ โข ภิกฺขเว ปณฺจนฺนํ อุตฺตรมฺภาคิยานํ
สลฺโงชนานํ อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขยายํ ปหานายํ ฯเปฯ
อัยํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวตฺตพฺโพติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
คฺงคานที ฯเปฯ

[๓๕๓] สาวตฺถิณิทานํ ฯ ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อุตฺตรมฺภาคิยานิ
สลฺโงชนานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ รุปราคิ อรฺุปราคิ มาโน
อุตฺตรจฺจํ อวิชฺชา ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอุตฺตรมฺภาคิยานิ
สลฺโงชนานิ ฯ

[๑๕๔] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อุทฺทมภาคิยานํ สลฺโลชนานํ
อภิลุณฺาย ปริลุณฺาย ปริกฺขาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพุโป ฯ กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ฯเปฯ สมฺมาสมาริ
ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ฯ
อมโตคฺชํ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ ฯ นิพฺพานนินฺนํ
นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพการิ ฯ อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ
อุทฺทมภาคิยานํ สลฺโลชนานํ อภิลุณฺาย ปริลุณฺาย ปริกฺขาย
ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพุโปติ ฯ

โอฆวคฺโค ฯ

ตสฺสุทฺถานํ

โอโฆ โยโค อุปาทานํ กนฺถํ อนุสฺเยน จ
กามกฺขณา นีวรณา ๑ ขนฺธา โอรฺอุทฺทมภาคิยาติ ฯ

[๒]

มกฺกสํยุตฺตํ สมตฺตํ ๓ ฯ

#๑ ม. ยฺ. นีวรณํ ฯ ๒ ม. วคฺคฺุทฺถานํ ฯ

- # อวิขฺชาวคฺโค ปจฺโม ทฺติยิ วิหาริ วุจฺจติ
- # มิจฺจตฺตํ ตติโย วคฺโค จตฺตํ ปฏฺิปนฺเนนฺว
- # ติตฺติยิ ปญฺจโม วคฺโค จตฺสฺโส สฺริเยน จ
- # พหุเกเต สตฺตโม วคฺโค อุปฺปาโท ปจฺเมน จ
- # ทิวสวคฺโค นวโม ทสโม อุปฺปมาเทน จ
- # เอกาทส พลวคฺโค ทฺวาทส เอสนา ปาลิยิ ฯ
- # โอฆวคฺโค ภวติ เทรสชาติ

#๓ ม. ยฺ. ปจฺมํ ฯ

โพชฌงคสํยุตํ

ปพฺพตวคฺโค ปจโม

[๑๕๕] [๑] หิมวณฺตํ ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ นิสฺสาย นาคา กายํ
 วฑฺฒเนนฺติ พลํ คาหนฺติ เต ตตฺถ กายํ วฑฺฒเตตฺวา พลํ
 คาหนฺตฺวา กุสุพฺเภ ๒ โอตฺรณฺติ กุสุพฺเภ โอตฺริตฺวา มหาโสพฺเภ
 โอตฺรณฺติ มหาโสพฺเภ โอตฺริตฺวา กุณฺนทโย โอตฺรณฺติ กุณฺนทโย
 โอตฺริตฺวา มหानทโย โอตฺรณฺติ มหानทโย โอตฺริตฺวา มหาสมฺมุตฺตสาคฺร์
 โอตฺรณฺติ เต ตตฺถ มหนฺตํ เวปฺลลตํ อาปชฺชนฺติ
 กายเณ ๑ เอวมฺว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํลํ นิสฺสาย สํเล ปตฺติญฺจาย
 สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรนฺโต
 มหนฺตํ เวปฺลลตํ ปาปฺณาติ รมฺเมสุ ๑

[๑๕๖] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํลํ นิสฺสาย สํเล ปตฺติญฺจาย
 สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรนฺโต
 มหนฺตํ เวปฺลลตํ ปาปฺณาติ รมฺเมสุติ ๑ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสํติ วิราคนิสฺสํติ นิโรชนิสฺสํติ
 ไวสุสฺสคฺคปริณามํ รมฺมวิจฺยสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๑เป๑ วิริยสมฺโพชฌงฺกํ
 ภาเวติ ๑ ปิตฺติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๑ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺกํ
 ภาเวติ ๑ สมาริสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๑ อุเปกฺขา-

#๑ ม. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ ๑ ๒ ม. กุโสพฺเภ ๑ เอวมฺปริปี ๑

สมุโพชฌงค์ ภาเวติ วิเวกนิสสิตี วิราคนิสสิตี นิโรธนิสสิตี โวสุสกุค-
ปริณามิ ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺจาย
สตุต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตุต โพชฌงฺเก พหุลีกโรนฺโต มหนตฺตํ
เวปฺลุลตํ ปาปฺณาติ ฐมฺเมสุติ ฯ

[๑๕๙] เสยฺยถาปี ภิกขเว อัย กาโย อาหารภูจฺติโก อาหารํ
ปฏิจฺจ ติฏฺฐติ อนาหารโร โน ติฏฺฐติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
ปญฺจ นีวรณา อาหารภูจฺติกา อาหารํ ปฏิจฺจ ติฏฺฐนฺติ อนาหารา
โน ติฏฺฐนฺติ ฯ

[๑๕๘] โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺลุลาย ฯ
อตุถิ ภิกขเว สุกฺกนิมิตฺตํ ตตุถ อโยนิโสมนสิการพหุลีกาโร
อยมาหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส
วา กามจฺจนฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺลุลาย ฯ

[๑๕๙] โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺลุลาย ฯ
อตุถิ ภิกขเว ปฏิกฺกนิมิตฺตํ ตตุถ อโยนิโสมนสิการพหุลีกาโร
อยมาหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส
วา พยาปาทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺลุลาย ฯ

[๑๖๐] โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺลุลาย ฯ

อตุถิ ภิกฺขเว อรติ ตนฺทิ วิชฺฌมฺภิตา ภตฺตสมฺมโท เจตโส จ
ถีนตฺตํ ตตฺถ อโยนิโสมนสสิการพหุสิกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺสย
วา ถีนมิตฺทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิตฺทสฺส ภฺยโยภาวาย
เวปฺปุลลายนํ ฯ

[๓๖๑] โโก จ ภิกฺขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภฺยโยภาวาย
เวปฺปุลลายนํ ฯ อตุถิ ภิกฺขเว เจตโส อวฺอุปฺสโม ตตฺถ
อโยนิโสมนสสิการพหุสิกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภฺยโยภาวาย
เวปฺปุลลายนํ ฯ

[๓๖๒] โโก จ ภิกฺขเว อหาโร อนุปฺปนฺนายนํ วา วิจิจฺจฉายนํ
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนายนํ วา วิจิจฺจฉายนํ ภฺยโยภาวาย เวปฺปุลลายนํ ฯ
อตุถิ ภิกฺขเว วิจิจฺจฉาจาณียา ฌมฺมา ตตฺถ อโยนิโสมนสสิการพหุสิกาโร
อยมาหาโร อนุปฺปนฺนายนํ วา วิจิจฺจฉายนํ อุปฺปาทาย
อุปฺปนฺนายนํ วา วิจิจฺจฉายนํ ภฺยโยภาวาย เวปฺปุลลายนํ ฯ

[๓๖๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อัย กายิ ออาหารภูจฺติโก ออาหาริ
ปฺภิจฺจ ติฏฺฐติ อนาหารโร โน ติฏฺฐติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
อิเม ปญฺจ นีวรณา ออาหารภูจฺติกา ออาหาริ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐนฺติ
อนาหารา โน ติฏฺฐนฺติ ฯ

[๓๖๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อัย กายิ ออาหารภูจฺติโก ออาหาริ

ปฏิบัติ ตัญจติ อนาหารโร โน ตัญจติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว สตต
โพชฌงกา อาหารัญจติกา อาหารํ ปฏิจฺจ ตัญจนฺติ อนาหารา โน
ตัญจนฺติ ฯ

[๑๖๕] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว สติสมฺโพชฌงกฺกฺจฺฉานียา ชมฺมา
ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุติกาโร อยมาหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
สติสมฺโพชฌงกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๑๖๖] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ชมฺมวิจย-
สมฺโพชฌงกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ชมฺมวิจยสมฺโพชฌงกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว กุสลากุสลา ชมฺมา
สาวชฺชานวชฺชา ชมฺมา หินฺนปฺปณฺธิตา ชมฺมา กณฺหสุกฺกสฺสปฺปฏิภาคา
ชมฺมา ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุติกาโร อยมาหารโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา ชมฺมวิจยสมฺโพชฌงกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ชมฺมวิจยสมฺโพชฌงกสฺส ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๑๖๗] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว อารพฺภธาตฺถ ๑ นิกฺกมฺธาตฺถ
ปรกฺกมฺธาตฺถ ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุติกาโร อยมาหารโร อนุป-
#๑ โป. ม. ย. อารมฺภธาตฺถ ฯ

ปฺนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
วิริยสมฺโพชฌงฺกสฺส ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๓๖๘] โโก จ ภิกฺขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสมฺโพชฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสมฺโพชฌงฺกสฺส ภาวนาย
ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว ปิติสมฺโพชฌงฺกญฺจานียา ฐมฺมา ตตฺถ
โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสมฺโพชฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสมฺโพชฌงฺกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๓๖๙] โโก จ ภิกฺขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺ-
กสฺส ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว กายปสฺสทฺธิ จิตฺต-
ปสฺสทฺธิ ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺกสฺส ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๓๗๐] โโก จ ภิกฺขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา สมาริสมฺโพชฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สมาริสมฺโพชฌงฺกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว สมารินิมิตฺตํ ๑ อพฺยคฺคณิมิตฺตํ
ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา สมาริสมฺโพชฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สมาริสมฺโพชฌงฺกสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

#๑ ม. ย. สมถนิมิตฺตํ ฯ

[๓๗๑] โภจ ภาวเว อหโร อนุปนฺนสฺส วา
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคสฺส
ภาวนายน ปาริปฺปฺริยา ฯ อตฺถิ ภาวเว อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคจฺ्ञานียา
ชฺฌมา ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหฺลิกาโร อยมาหาโร อนุปนฺนสฺส
วา อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคสฺส
ภาวนายน ปาริปฺปฺริยา ฯ

[๓๗๒] เสยฺยถาปี ภาวเว อัย กายโ ออาหารญฺจิติโก อาหาร
ปฏิจฺจ ติจฺจติ อนาหารโร โน ติจฺจติ ฯ เอวมเว โข ภาวเว
อิม สตฺต โพชฺฌนฺคา ออาหารญฺจติกา อาหาร ปฏิจฺจ ติจฺจนฺติ
อนาหารา โน ติจฺจนฺตฺติ ฯ

[๓๗๓] เย เต ภาวเว ภาวเว สีสสมฺปนฺนา สมาริสสมฺปนฺนา
ปญฺจาสสมฺปนฺนา วิมุตฺติสมฺปนฺนา วิมุตฺติฉานตฺสสนสมฺปนฺนา ทสฺสนมฺปหิ ๑
ภาวเว เตสํ ภาวเว ปหุปการิ ๒ วทามิ สวณมฺปหิ ภาวเว เตสํ
ภาวเว ปหุปการิ วทามิ อุปสงฺกมณมฺปหิ ภาวเว เตสํ ภาวเว
ปหุปการิ วทามิ ปยิริปาสณมฺปหิ ภาวเว เตสํ ภาวเว ปหุปการิ
วทามิ อนุสฺสติมฺปหิ ภาวเว เตสํ ภาวเว ปหุปการิ วทามิ
อนุปพฺพชฺชมฺปหิ ภาวเว เตสํ ภาวเว ปหุปการิ วทามิ ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ ตถารูปานํ ภาวเว ภาวเว ชฺฌมํ สุตฺวา ทเวเนน [๓] วูปกฺกฺโจ
วิหฺรติ กายวูปกาเสณ จ จิตฺตวูปกาเสณ จ โส ตถา วูปกฺกฺโจ
วิหฺรณฺโต ตํ ชฺฌมํ อนุสฺสรติ อนุวิตฺกเกติ ฯ

#๑ ม. ย. ทสฺสนมฺปหิ ฯ ๒ ม. พหุการิ ฯ ย. พหุการิ ฯ เอวมฺปริ ฯ

#๓ ม. ย. วูปกาเสณ ฯ

[๑๗๔] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถา วูปกฺกฺโข วิหรนฺโต
ตํ ฌมฺมํ อนุสฺสเรติ อนุวิตกฺเกติ สติสมฺโพชฌนฺโก ตสฺมี สมเย
ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ สติสมฺโพชฌนฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ
ภาเวติ สติสมฺโพชฌนฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ โส ตถาสโต วิหรนฺโต ตํ ฌมฺมํ ปญฺญา ย ปวิจฺจติ
ปวิจฺจติ ปรีวํสมาปชฺชติ ฯ

[๑๗๕] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาสโต วิหรนฺโต ตํ
ฌมฺมํ ปญฺญา ย ปวิจฺจติ ปวิจฺจติ ปรีวํสมาปชฺชติ ฌมฺมวិทยสมฺโพชฌนฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ ฌมฺมวิทยสมฺโพชฌนฺกํ
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ ฌมฺมวิทยสมฺโพชฌนฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ตสฺส ตํ ฌมฺมํ
ปญฺญา ย ปวิจฺจติ ปวิจฺจติ ปรีวํสมาปชฺชติ อารทฺธํ โหติ
วิริยํ อสฺลฺลีนํ ฯ

[๑๗๖] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตํ ฌมฺมํ ปญฺญา ย ปวิจฺจติ
ปวิจฺจติ ปรีวํสมาปชฺชติ อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺลฺลีนํ ฯ๔
วิริยสมฺโพชฌนฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ วิริยสมฺโพชฌนฺกํ
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ วิริยสมฺโพชฌนฺโก ตสฺมี
สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ อารทฺธวิริยสฺส อุปฺปชฺชติ
ปีติ นีรามิสฺสา ฯ

[๑๗๗] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อารทฺธวิริยสฺส อุปฺปชฺชติ

ปีติ นิรามิตตา ฯ ปีติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ
โหติ ปีติสมโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ ปีติสมโพชฌงโค
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ปีติมนสฺส กาโยปี
ปสฺสมภฺติ จิตฺตมฺปิ ปสฺสมภฺติ ฯ

[๑๗๘] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปีติมนสฺส กาโยปี ปสฺสมภฺติ
จิตฺตมฺปิ ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฺธิสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
อารทฺโธ โหติ ปสฺสทฺธิสมโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ
ปสฺสทฺธิสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ
ปสฺสทฺธกายนสฺส [๑] สฺชินโน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ

[๑๗๙] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปสฺสทฺธกายนสฺส สฺชินโน
จิตฺตํ สมาริยติ สมาริสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อารทฺโธ โหติ สมาริสมโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ
สมาริสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ
โส ตถา สมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌนฺนเปกฺกชิตฺตา โหติ ฯ

[๑๘๐] ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถา สมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ
อชฺฌนฺนเปกฺกชิตฺตา โหติ อฺนเปกฺกขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
อารทฺโธ โหติ อฺนเปกฺกขาสมโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ
อนฺนเปกฺกขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ฯ

[๑๘๑] เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขเว สตฺตสฺส โพชฌนฺนเคสฺส เอวํ
พหุสฺสีกเตสฺส สตฺต ผลา สตฺตทานิสฺสสา ปาฎิถฺงขา ฯ กตเม สตฺต
#๑ ย. สฺขํ โหติ ฯ

ผลา สุตตานีสัสสา ฯ

[๓๘๒] ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน เจ
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ อถ มรณกาลเ อณฺณํ
อาราเชติ ฯ โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน
เจ มรณกาลเ อณฺณํ อาราเชติ อถ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรปรินิพฺพายี โหติ ฯ โน เจ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน เจ มรณกาลเ อณฺณํ
อาราเชติ โน เจ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
อนฺตรปรินิพฺพายี โหติ อถ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
ปริกฺขยา อุพฺหจฺจปรินิพฺพายี โหติ ฯ โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ
อณฺณํ อาราเชติ โน เจ มรณกาลเ อณฺณํ อาราเชติ โน เจ
ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรปรินิพฺพายี
โหติ โน เจ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
อุพฺหจฺจปรินิพฺพายี โหติ อถ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯ โน เจ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน เจ มรณกาลเ อณฺณํ
อาราเชติ โน เจ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
อนฺตรปรินิพฺพายี โหติ โน เจ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
ปริกฺขยา อุพฺหจฺจปรินิพฺพายี โหติ โน เจ ปญฺจนฺนํ
โอรมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ

อถ ปรณนํ โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา สสงฺขารปรินิพฺพายี
โหติ ฯ โน เจ ทิกฺฺุเจว ฌมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ
อาราเชติ โน เจ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ โน เจ
ปรณนํ โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรานิพฺพายี
โหติ โน เจ ปรณนํ โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา
อุพฺพจฺจปรินิพฺพายี โหติ โน เจ ปรณนํ โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ
ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ โน เจ ปรณนํ
โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ
อถ ปรณนํ โอรมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา อุทฺธํโสโต
โหติ อกนิฏฺฐคามิ ฯ เอวํ ภาวิตสฺสุ โข ภิกฺขเว สตฺตสฺสุ โปชฌนฺเกสฺสุ
เอวํ พหุลิกเตสฺสุ อิมํ สตฺตํ ผลา สตฺตานิสีสา ปาฏิกงฺขาติ ฯ

[๑๘๑] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา สาริปฺุตโต สวาคฺธิยํ วิหฺรติ
เชตวนเ อนาถปิ่นุทิกสฺส อารามे ฯ ตตร โข อายสฺมา สาริปฺุตโต
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อวฺโส ภิกฺขเวติ ฯ อวฺโสติ [๑] เต
ภิกฺขุ อายสฺมโต สาริปฺุตตสฺส ปจฺจสฺโสสุ ฯ อายสฺมา สาริปฺุตโต
เอตทโวจ สตฺติเม อวฺโส โปชฌนฺกา ฯ กตเม สตฺตํ ฯ
สตีสมฺโปชฌนฺโก ฌมฺมวิจยสมฺโปชฌนฺโก วิริยสมฺโปชฌนฺโก ปีตีสมฺโปชฌนฺโก
ปลฺสทฺทิสฺมโปชฌนฺโก สมานิสฺมโปชฌนฺโก อุเปกฺขาสฺมโปชฌนฺโก ฯ
อิมํ โข อวฺโส สตฺตํ โปชฌนฺกา ฯ

[๑๘๔] อิมํสิ ขวาทํ อวฺโส สตฺตนฺนํ โปชฌนฺคานํ เยน เยน

#๑ ม. โข ฯ

โพชฌงเคน อากงขามิ ปุพฺพหสมยฺ วิหริตุํ เตน เตน โพชฌงเคน
ปุพฺพหสมยฺ วิหรามิ เยน เยน โพชฌงเคน อากงขามิ มชฺฌนฺตีกสมยฺ
วิหริตุํ เตน เตน โพชฌงเคน มชฺฌนฺตีกสมยฺ วิหรามิ
เยน เยน โพชฌงเคน อากงขามิ สายนฺหสมยฺ วิหริตุํ เตน
เตน โพชฌงเคน สายนฺหสมยฺ วิหรามิ ฯ

[๑๘๕] สติสมฺโพชฌงฺโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ อปฺปมาโนติ
เม โหติ สฺสมารทุชฺชติ เม โหติ ติฏฺฐนฺตํ [๑] ติฏฺฐตีติ
ปชานามิ สเจปี เม จวติ อิทปฺปจฺจยา เม จวตีติ ปชานามิ ฯเปฯ

[๑๘๖] อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ อปฺปมาโนติ
เม โหติ สฺสมารทุชฺชติ เม โหติ ติฏฺฐนฺตํ ติฏฺฐตีติ
ปชานามิ สเจปี เม จวติ อิทปฺปจฺจยา เม จวตีติ ปชานามิ ฯ

[๑๘๗] เสยฺยถาปี อาวุโส รัณโณ วา ราชมหามตฺตสฺส วา
นानารตฺตานิ ทฺสฺसानิ ทฺสฺสกรณฺทโก ปฺปโร อสฺส โส ยํ ยเทว
ทฺสฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย ปุพฺพหสมยฺ ปารุปีตุํ ตนฺตเทว ทฺสฺสยฺกํ
ปุพฺพหสมยฺ ปารุเปยฺย ยํ ยเทว ทฺสฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย มชฺฌนฺตีกสมยฺ
ปารุปีตุํ ตนฺตเทว ทฺสฺสยฺกํ มชฺฌนฺตีกสมยฺ ปารุเปยฺย ยํ
ยเทว ทฺสฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย สายนฺหสมยฺ ปารุปีตุํ ตนฺตเทว
ทฺสฺสยฺกํ สายนฺหสมยฺ ปารุเปยฺย ฯ เอวเมว โข อหํ อาวุโส
อิเมสํ สตฺตุนฺนํ โพชฌงฺกานํ เยน เยน โพชฌงฺเคน อากงขามิ
ปุพฺพหสมยฺ วิหริตุํ เตน เตน โพชฌงฺเคน ปุพฺพหสมยฺ
#๑ ม. ย. จ นั ฯ เอวมฺปริ ฯ

วิหารามิ เยน เยน โพชฌงเคน อากงขามิ มชฌนุติกสมย
วิหริตุ เตน เตน โพชฌงเคน มชฌนุติกสมย วิหารามิ เยน
เยน โพชฌงเคน อากงขามิ สายณหสมย วิหริตุ เตน เตน
โพชฌงเคน สายณหสมย วิหารามิ ฯ

[๑๘๘] สติสมโพชฌงโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ อปุปมาโณติ
เม โหติ สุสมารทุโรติ เม โหติ ติฏฐนุตติ ติฏฐตีติ
ปชานามิ สเจปิ เม จวติ อิทปปัจจยา เม จวตีติ ปชานามิ ฯเปฯ

[๑๘๙] อุปกขาสมโพชฌงโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ อปุปมาโณติ
เม โหติ สุสมารทุโรติ เม โหติ ติฏฐนุตติ ติฏฐตีติ
ปชานามิ สเจปิ เม จวติ อิทปปัจจยา เม จวตีติ ปชานามิติ ฯ

[๑๙๐] อถ โข อณตโร ภิกขุ เยน ภควา เตนุสสงมมิ
ฯเปฯ เอกมนุตติ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนุตติ เอตทโวจ
โพชฌงกา โพชฌงกาติ ฆนเต วุจจนุตติ กิตตาวตา นุ โข
ฆนเต โพชฌงกาติ วุจจนุตติ ฯ โพชาย สัตตุนุตติติ โข ภิกขุ
ตสฺมา โพชฌงกาติ วุจจนุตติติ ฯ

[๑๙๑] อธิ ภิกขุ ภิกขุ สติสมโพชฌงกั ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตั
วिरากนิสฺสิตั นิโรชนิสฺสิตั โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ

[๑๙๒] อุปกขาสมโพชฌงกั ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตั วิราคนิสฺสิตั
นิโรชนิสฺสิตั โวสุสคฺคปริณามิ ฯ

[๑๙๓] ตสฺสิเม สุตต โพชฌงเก ภาวยโต กามาสวาปี จิตต

วิมูจติ ภวาสวาปี จิตต์ วิมูจติ อวิชาสวาปี จิตต์ วิมูจติ ฯ
วิมุตตสมิ วิมุตตมิตี ๑ ฌาณ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสิตํ พุรหุมจริย
กตํ กรรมิย นاپริ อิตถตตยาติ ปชานาติ ฯ โพชาย สัวตุนตติ
ภิกขุ ตสฺมา โพชฌงฺกาติ วุจฺจนตติ ฯ

[๑๕๔] เอกิ สมยิ ภควา สาเกเต วิหริติ อญฺชนวนเน มิกทาเย ฯ
อถ โข กุณฺฑลฺลโย ปริพฺพาชโก เยเน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตี สมฺโมทนฺนํ กถิ สาราณฺนํ
วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข กุณฺฑลฺลโย
ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ อหฺมสมฺมิ โภ โคตม
อารามนฺยาทิสาวจโร ๒ ตสฺส มยฺหํ โภ โคตม ปจฺจนาภตฺตํ
ภุตฺตปาทราสฺส อยมาหาโร ๓ โหติ อาราเมเน อารามํ อญฺยานเน
อญฺยานํ อนฺจกฺกมามิ อนฺจวิจรามิ โส ตตฺถ ปสฺสามิ เอเก สมณฺพฺราหฺมณ
อิตฺติ วาทปฺปโมกฺขานิสฺสํ เจว กถิ กถเนเต อุปรามฺภานิสฺสํ □
จ ภวมนฺ ปน โคตโม กิमानิสฺสโ วิหริตฺติ ฯ วิชฺชาวิมุตฺติผลานิสฺสโ
โข กุณฺฑลฺลย ตถาคโต วิหริตฺติ ฯ

[๑๕๕] กตเม ปน โภ โคตม ฌมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา
วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปฺปุเรนฺตติ ฯ สตฺต โข กุณฺฑลฺลย โพชฌงฺกา ภาวิตา
พหุลิกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปฺปุเรนฺตติ ฯ กตเม ปน โภ โคตม ฌมฺมา
ภาวิตา พหุลิกตา สตฺต โพชฌงฺเก ปริปฺปุเรนฺตติ ฯ จตฺตาโร โข
กุณฺฑลฺลย สติปฺญฺจานา ภาวิตา พหุลิกตา สตฺต โพชฌงฺเก ปริปฺปุเรนฺตติ ฯ
#๑ ไป. ย. วิมุตตมฺหิตี ฯ ๒ ม. อารามนฺิสฺสยิ ปฺริสวจโร ฯ ย. อารามนฺิสาทิ... ฯ
#๓ ม. ย. อยมาจาโร ฯ

กตเม ปน โภ โคตม ชมมา ภาวิตา พหุสีกตา จตุตาโร
สติปฏฺจฺจเน ปริปุเรนฺตีติ ฯ ตีณิ โข กุณฺทลฺยิย สุจฺริตานิ ภาวิตานิ
พหุสีกตานิ จตุตาโร สติปฏฺจฺจเน ปริปุเรนฺตีติ ฯ กตเม ปน โภ
โคตม ชมมา ภาวิตา พหุสีกตา ตีณิ สุจฺริตานิ ปริปุเรนฺตีติ ฯ

[๓๕๖] อินฺทฺริยสํวโร โข กุณฺทลฺยิย ภาวิทโต พหุสีกโต ตีณิ
สุจฺริตานิ ปริปุเรติ ๑ ฯ กถํ ภาวิทโต [๒] กุณฺทลฺยิย อินฺทฺริยสํวโร กถํ
พหุสีกโต ตีณิ สุจฺริตานิ ปริปุเรติ ๓ ฯ อธิ กุณฺทลฺยิย ภิกฺขุ จกฺขุณา
รูปํ ทิสฺวา มนํปํ นํภิชฺฌายติ นํวิหีสติ ๔ น รํคํ ชเนติ ตสฺส
จิตฺโต จ ๕ กํโย โหติ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺจจิตฺตํ สุวิมฺตฺตํ ฯ
จกฺขุณา โข ปนฺนํ รูปํ ทิสฺวา อมณํปํ น มงฺกฺโก โหติ อปฺปติภฺจฺจิตฺตํ
อาทินฺนมนํโส ๖ อพฺยาปนฺนเจตฺโต ตสฺส จิตฺโต จ กํโย
โหติ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺจจิตฺตํ สุวิมฺตฺตํ ฯ ปุณฺ จปฺริ
กุณฺทลฺยิย ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ ฃมนนํ กนฺธํ
ฃมายิตฺวา ฯ ชิวฺหํย รสํ สํยิตฺวา ฯ กํเยน โผฏฺจพฺพํ สฺสิตฺวา ฯ
มนสํ ฃมมํ วิญฺญาย มนํปํ นํภิชฺฌายติ นํวิหีสติ น รํคํ
ชเนติ ตสฺส จิตฺโต จ กํโย โหติ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ
สฺสณฺจจิตฺตํ สุวิมฺตฺตํ ฯ มนสํ โข ปนฺนํ ฃมมํ วิญฺญาย อมณํปํ
น มงฺกฺโก โหติ อปฺปติภฺจฺจิตฺตํ อาทินฺนมนํโส อพฺยาปนฺนเจตฺโต
ตสฺส จ กํโย โหติ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺจจิตฺตํ สุวิมฺตฺตํ ฯ
ยโต โข กุณฺทลฺยิย ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา มนํปํ นํเปสฺ
#๑ ม. อิตฺสทฺโท อตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. จ ฯ ๓ ม. ย. ปริปุเรนฺตีติ ฯ ๔ ม. ย.
#นํภิชฺฌติ นํวิหีสติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๕ โป. ย. ๖ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ
#๖ ม. ย. อาทิน ... ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

รูปเส จิต อาทินนมานโส อพฺยาปนฺนเจตโส ตสฺส จิต จ
กาโย โหติ จิตฺ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺจิตฺ สฺวิมฺตฺตํ ฯ โสเตน
สทฺทํ สฺตฺวา ฯเปฯ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รสํ
สายิตฺวา ฯ กาเยน โฝฏฺจพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ฯ มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺญา
มฺนาปามฺนาเปสฺ ฌมฺเมสฺ จิตฺ จ กาโย โหติ จิตฺ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ
สฺสณฺจิตฺ สฺวิมฺตฺตํ ฯ เอวมฺภาวิทฺ โข กุณฺฑลฺยฺ อินฺทฺริยสํวโร
เอวํ พหฺลิกโต ตีณฺ สุจฺริตานิ ปริปุเรติ ฯ

[๑๕๑] กถํ ภาวิทานิ ตานิ จ กุณฺฑลฺยฺ ตีณฺ สุจฺริตานิ กถํ
พหฺลิกตานิ จตฺตาริ สติปฺภฺจฺจเนน ปริปุเรนฺติ ฯ อิทฺ กุณฺฑลฺยฺ ภิกฺขุ
กายทฺวจฺริตํ ปหานาย ๑ กายสุจฺริตํ ภาเวติ วจิทฺวจฺริตํ ปหานาย
วจิสฺสุจฺริตํ ภาเวติ มโนทฺวจฺริตํ ปหานาย มโนสุจฺริตํ ภาเวติ ฯ
เอวํ ภาวิทานิ โข กุณฺฑลฺยฺ ตีณฺ สุจฺริตานิ เอวํ พหฺลิกตานิ
จตฺตาริ สติปฺภฺจฺจเนน ปริปุเรนฺติ ฯ

[๑๕๒] กถํ ภาวิตา จ กุณฺฑลฺยฺ จตฺตาริ สติปฺภฺจฺจนา กถํ
พหฺลิกตา สตฺต โภชฺฌงฺเก ปริปุเรนฺติ ฯ อิทฺ กุณฺฑลฺยฺ ภิกฺขุ
กาเย กายานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ฌมฺเมสฺ
ฌมฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เอวํ ภาวิตา โข กุณฺฑลฺยฺ จตฺตาริ สติปฺภฺจฺจนา
เอวํ พหฺลิกตา สตฺต โภชฺฌงฺเก ปริปุเรนฺติ ฯ

#๑ ม. ย. ปหาย ฯ เอวมฺปริ ฯ

[๓๕๕] กถิ ภาวิตา จ ภูณทลिय สตุต โพชฅงคากถิ พหุลิกถา
วิชชาวิมุตตี ปริปุเรนตี ฯ อธิ ภูณทลिय ภิกขุ สติสมโพชฅงคัม
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมโพชฅงคัม ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภูณทลिय สตุต
โพชฅงคา เอวํ พหุลิกถา วิชชาวิมุตตี ปริปุเรนตีติ ฯ

[๔๐๐] เอวํ วุตฺเต ภูณทลियो ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม เสยฺยถาปี โภ โคตม
นิกฺกขฺชิตํ วา อุกฺกขฺเชยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺหสฺส วา
มคฺคํ อากฺกิขฺเยยฺย อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ ชาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รูปานิ ทกฺขนฺตฺติติ ฯ เอวเมว โข โภตา โคตเมน อนนฺกปริยาเยน
ชฺมโม ปกาสิโต เอสาหิ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ
ชฺมมฺมจฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺมจฺจ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค
ปาณฺนเปตํ สรณฺจฺจคนฺตฺติติ ฯ

[๔๐๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ภูณฺทการสฺส ยา กาจิ โคปานสิโย
สพฺพทา ตา ภูณฺนินฺนา ภูณฺโปณา ภูณฺปพฺพการา เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตุต โพชฅงฺเก ภาเวนฺโต สตุต โพชฅงฺเก พหุลิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺพกาโร ฯ

[๔๐๒] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตุต โพชฅงฺเก ภาเวนฺโต
สตุต โพชฅงฺเก พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ

นิพพานปพฺภาโร ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกั ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตั วิราคนิสฺสิตั นิโรธนิสฺสิตั โวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ
 อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกั ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตั วิราคนิสฺสิตั นิโรธนิสฺสิตั
 โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุตฺต โพชฌงฺเก
 ภาเวนฺโต สุตฺต โพชฌงฺเก พหุสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
 นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาโรติ ฯ

[๔๐๓] เอกํ สมย์ อายุสฺมา จ อุปฺวาโณ อายุสฺมา จ สาริปฺตฺโต ๑
 โกสมฺพิยํ วิหรนฺติ โฆสิตารามे ฯ อถ โข อายุสฺมา
 สาริปฺตฺโต ๒ สายณฺหสมย์ ปฏิสฺสฺสตาณา วุฏฺฐิตฺโต เยนายสฺมา อุปฺวาโณ
 เตนฺอุปสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อายุสฺมตา อุปฺวาณน สทฺธิ
 สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสฺสเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ ฯ
 เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข อายุสฺมา สาริปฺตฺโต อายุสฺมนตํ อุปฺวาณํ
 เอตทโวจ ชาเนยฺย นฺ โข อาวุโส อุปฺวาณ ภิกฺขุ ปจฺจตฺตํ
 โยนิโสมนสิการา เอวํ สฺสมารทฺธา เม สุตฺต โพชฌงฺกา ผาสฺวิหาราย
 สํวตฺตนฺตฺติติ ฯ ชาเนยฺย โข อาวุโส สาริปฺตฺต ภิกฺขุ
 ปจฺจตฺตํ โยนิโสมนสิการา เอวํ สฺสมารทฺธา เม สุตฺต โพชฌงฺกา
 ผาสฺวิหาราย สํวตฺตนฺตฺติติ ฯ

[๔๐๔] สติสมฺโพชฌงฺกั โข อาวุโส ภิกฺขุ อารพฺกมาโน ปชานาติ
 จิตฺตลฺย เม สฺวิมฺตฺตํ ถินมิทฺชลฺย เม สฺสสมฺมุหตํ อุทฺชจฺจกฺกฺกฺจฺจลฺย
 เม สฺสฺปปฏิวินิตํ อารทฺชลฺย เม วิริยํ อญฺฺจิกตฺวา มนสิกโรมิ
 #๑-๒ โป. อธิมฺตฺโต ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

โน จ ลินนุติ ฯเปฯ

[๔๐๕] อุเปกษาสมโพชฌงค์ อาวุโส ภิกขุ อารพภมาโน
ปชานาติ จิตตญจ เม สุวิมุตต์ ถีนมิทชญจ เม สุตมูหต์
อุทชจจกจจจญจ เม สุปปฏิวินิต อารทชญจ เม วิริย อญจิกควา
มนสิกโรมิ โน จ ลินนุติ ฯ

[๔๐๖] เอว โข อาวุโส สาริปุตต ภิกขุ ชานะยย ปจจตุต
โยนิโสมนสิการา เอว สุตมารทธา เม สตุต โพชฌงคาผาสุวิหาราย
ถ้วตตุนตีติ ฯ

[๔๐๗] สตุติเม ภิกขเว โพชฌงคา ภาวิตา พหุลีกตา อนุปปนนา
อุปปชชนุติ นาลญตฺร ตถาคตสฺส ปาตุภาวา อรหโต
สมมาสมพุทฺทสฺส ฯ กตเม สตุต ฯ สติสมโพชฌงโค ฯเปฯ
อุเปกษาสมโพชฌงโค ฯ อิเม โข ภิกขเว สตุต โพชฌงคา
ภาวิตา พหุลีกตา อนุปปนนา อุปปชชนุติ นาลญตฺร ตถาคตสฺส
ปาตุภาวา อรหโต สมมาสมพุทฺทสฺสชาติ ฯ

[๔๐๘] สตุติเม ภิกขเว โพชฌงคา ภาวิตา พหุลีกตา อนุปปนนา
อุปปชชนุติ นาลญตฺร สุกตวินยา ฯ กตเม สตุต ฯ สติสมโพชฌงโค
ฯเปฯ อุเปกษาสมโพชฌงโค ฯ อิเม โข ภิกขเว
สตุต โพชฌงคา ภาวิตา พหุลีกตา อนุปปนนา อุปปชชนุติ
นาลญตฺร สุกตวินยาติ ฯ

ปพพตวคฺโค ปจโม ฯ

ตสุสุททานัน

หิมวนต์ กายสีล จ

วตตํ ภิกขุ จ กุณฺหฬิ

กุณฺฺ จ อุปวาณญจ

อุปฺปาเท ๑ อปเร ทเวติ ฯ

#๑ ม. ย. อุปฺปนา ฯ

กิตานวคโค พุติโย

[๔๐๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เยเกจิ ปาณา จตุตาโร อิริยาปเถ
กปฺเปนฺติ กาเลน คมนํ กาเลน จานํ กาเลน นิสชฺชํ กาเลน
เสยฺยํ สพฺเพ เต ปจวี นิสฺสาย ปจวียํ ปตฺติจาย เหวมฺว เต ๑
จตุตาโร อิริยาปเถ กปฺเปนฺติ ฯ เหวมฺว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ
นิสฺสาย สีเล ปตฺติจาย สตฺต โขชฺฌนฺเก ภาเวติ สตฺต โขชฺฌนฺเก
พหุสีกโรติ ฯ

[๔๑๐] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติจาย
สตฺต โขชฺฌนฺเก ภาเวติ สตฺต โขชฺฌนฺเก พหุสีกโรติ ฯ อึช
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโขชฺฌนฺกํ ภาเวติ วิเวกนฺิสฺสิตํ วิจารณ์ฺิสฺสิตํ
นิโรชนฺิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโขชฺฌนฺกํ ภาเวติ
วิเวกนฺิสฺสิตํ วิจารณ์ฺิสฺสิตํ นิโรชนฺิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติจาย สตฺต โขชฺฌนฺเก
ภาเวติ สตฺต โขชฺฌนฺเก พหุสีกโรตีติ ฯ

[๔๑๑] สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพนฺิมิตฺตํ
ยทิตํ อรุณฺคฺกํ เหวมฺว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สตฺตฺนํ
โขชฺฌนฺคานํ อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพนฺิมิตฺตํ เอตํ ปุพฺพนฺิมิตฺตํ ยทิตํ
กฺลฺยณฺมิตฺตตา ฯ กฺลฺยณฺมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ
สตฺต โขชฺฌนฺเก ภาเวสุสฺสตี สตฺต โขชฺฌนฺเก พหุสีกโรตีติ ฯ

#๑ ม. ย. เหวมเมเต ฯ

[๔๑๒] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ กถยามมิตโต สตุต โพชฌงเก
ภาเวติ สตุต โพชฌงเก พหุลีกโรติ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ วัสุสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ กถยามมิตโต สตุต โพชฌงเก ภาเวติ
สตุต โพชฌงเก พหุลีกโรตีติ ฯ

[๔๑๓] สุริยสฺส ภิกขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพงคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ
ยทิตํ อรุณคฺคํ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน สตุตฺตन्नํ โพชฌงกานํ
อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพงคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตํ โยนิโสมนสิกาโร ฯ
โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกขเว ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ
สตุต โพชฌงเก ภาเวสฺสติ สตุต โพชฌงเก พหุลีกริสฺสตีติ ฯ

[๔๑๔] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต
โพชฌงเก ภาเวติ สตุต โพชฌงเก พหุลีกโรติ ฯ อธิ ภิกขเว
ภิกขุ สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ วัสุสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต
โพชฌงเก ภาเวติ สตุต โพชฌงเก พหุลีกโรตีติ ฯ

[๔๑๕] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพวนे กลนฺทกนิวาเป ฯ
เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากสฺสโป ปิปปฺลิกุหฺยา
วิหฺรติ อาพาธิโก ทฺถุขิโต พาพฺพหฺลิตาโน ฯ

[๔๑๖] อถ โข ภควา สายณหสมยฺ ปฏฺสลุฏานา วุฏฺจโถ
เขนยสฺมา มหากสฺสโป เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ปณฺตเต
อาสเน นิสฺสิทฺติ ฯ นิสฺซชฺช โข ภควา อายสฺมนตฺตํ มหากสฺสโปเอตทโวจ
กจฺจึ เต กสฺสปล ขมนิยฺย กจฺจึ ยอปนิยฺย กจฺจึ ทุกฺขา เวทนา
ปฏฺกุกฺกมนฺตฺติ โน อภิกฺกุกฺกมนฺตฺติ ฯ ปฏฺกุกฺกโมสํนํ ปณฺณายติ โน
อภิกฺกุกฺกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต ขมนิยฺย น ยอปนิยฺย พาพฺพา
เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกุกฺกมนฺตฺติ โน ปฏฺกุกฺกมนฺตฺติ อภิกฺกุกฺกโมสํนํ
ปณฺณายติ โน ปฏฺกุกฺกโมติ ฯ

[๔๑๗] สตฺติเม กสฺสปล โปชฺฌงฺกา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา
พหุลิกฺกตา อภิญฺญา ย สมฺโพชฺชาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯ กตฺเม สตฺต ฯ

[๔๑๘] สตฺติสมฺโพชฺฌงฺโก โข กสฺสปล มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตो
พหุลิกฺกโต อภิญฺญา ย สมฺโพชฺชาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯ เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก โข กสฺสปล มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตอ พหุลิกฺกโต
อภิญฺญา ย สมฺโพชฺชาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯ อิม โข กสฺสปล
สตฺต โปชฺฌงฺกา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลิกฺกตา อภิญฺญา
สมฺโพชฺชาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺตฺติ ฯ

[๔๑๙] ตคฺขม ภควา โปชฺฌงฺกา ตคฺขม สุกฺค โปชฺฌงฺกาติ ฯ
อิทฺมโวจ ภควา ฯ อตฺตมโน อายสฺมา มหากสฺสโป ภควโต
ภาสิตฺติ อภินฺนุทฺติ ฯ วุฏฺฐาหิ ๑ จายสฺมา มหากสฺสโป ตมฺหาอาพาธา
ตถา ปหิโน จายสฺมโต มหากสฺสปลสฺส โส อาพาโธ อโหสิตฺติ ฯ

#๑ วุฏฺฐหิ อิติปิ ปาโธ ฯ

[๔๒๐] เอกิ สมยิ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺวเน กลนุทกนิวาเป ฯ
เตน โข ปน สมเยน อายสุมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน
คิซฺมณฺเณ ปพฺพเต วิหริติ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหิตฺลาโน ฯ

[๔๒๑] อถ โข ภควา สายณฺหสมยิ ปฏฺฐิสฺสฺสฺสานา วุฏฺฐิโต
เยนายสุมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจตฺเต
อาสเน นิสีทฺติ ฯ นิสซฺช โข ภควา อายสุมนฺตํ มหาโมคฺคฺลฺลาณํ
เอตทโวจ กจฺจึ เต โมคฺคฺลฺลาณ ขมณฺียํ กจฺจึ ยาปณฺียํ กจฺจึ
ทุกฺขา เวทนา ปฏฺฐิกฺกมณฺฺติ โน อภิกฺกมณฺฺติ ฯ ปฏฺฐิกฺกโมสฺสาณํ
ปญฺญาติ โน อภิกฺกโมติ ฯ น เม ภนฺเต ขมณฺียํ น ยาปณฺียํ
พาพฺพา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมณฺฺติ โน ปฏฺฐิกฺกมณฺฺติ ฯ
อภิกฺกโมสฺสาณํ ปญฺญาติ โน ปฏฺฐิกฺกโมติ ฯ

[๔๒๒] สตฺติเม โมคฺคฺลฺลาณ โปซฺมงฺกคา มยา สมฺมทฺกฺขาตา
ภาวิตา พหุสฺสีกฺตา อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯ
กตฺเม สตฺต ฯ

[๔๒๓] สตฺติสมฺโพซฺมงฺโค โข โมคฺคฺลฺลาณ มยา สมฺมทฺกฺขาโต
ภาวิตโต พหุสฺสีกฺโต อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพซฺมงฺโค โข โมคฺคฺลฺลาณ มยา สมฺมทฺกฺขาโต ภาวิตโต
พหุสฺสีกฺโต อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺติ ฯ อิเม โข
โมคฺคฺลฺลาณ สตฺต โปซฺมงฺกคา มยา สมฺมทฺกฺขาตา ภาวิตา พหุสฺสีกฺตา
อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺตฺตฺติ ฯ

[๔๒๔] ตคฺข ภควา โพชฅงฺกา ตคฺข สุตฺต โพชฅงฺกาติ ฯ
อิทมวโจ ภควา ฯ อตุตฺตมโน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิตฺติ ฯ วุฏฺฐาหิ จายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน ตมฺหา
อาพาธา ตถา ปหีนโน จายสฺมโต มหาโมคฺคฺลฺลาณสฺส โส
อาพาโธ อโหสีติ ฯ

[๔๒๕] เอกํ สมฺมยํ ภควา ราชคฺเค วิหฺรติ เวฬุวนเณ กลนฺทกนฺนิวาเป ฯ
เตน โข ปน สมเยน ภควา อาพาธโก โหติ ทุกฺขิตฺโต
พาฬุหคฺคิลาโน ฯ

[๔๒๖] อถ โข อายสฺมา มหาจฺจนฺโท येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนํ โข อายสฺมฺนฺตํ มหาจฺจนฺทํ ภควา เอตทวโจ ปฏฺิภนฺตุ
ตํ จฺนฺท โพชฅงฺกาติ ฯ สตฺติเม ฆนฺเต โพชฅงฺกา ภควตา
สมฺมทฺกฺขาตา ภาวิตา พหุลิกฺตา อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺตนฺตฺติ ฯ กตฺเม สตฺต ฯ

[๔๒๗] สติสมฺโพชฅงฺโก โข ฆนฺเต ภควตา สมฺมทฺกฺขาโต
ภาวิตो พหุลิกโต อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฅงฺโก โข ฆนฺเต ภควตา สมฺมทฺกฺขาโต ภาวิต
พหุลิกโต อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ อิม โข
ฆนฺเต สตฺต โพชฅงฺกา ภควตา สมฺมทฺกฺขาตา ภาวิตา พหุลิกฺตา
อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตฺติติ ฯ

[๔๒๘] ตคฺข มจฺจนฺท โปชฺฌงฺกา ตคฺข มจฺจนฺท โปชฺฌงฺกาติ ฯ
อิทฺมวโจยสฺมา มหัจฺจนฺโท ๑ สมนฺนุโย สตุถา อโหสิ ฯ วุฏฺฐาหิ
จ ภควา ตมฺหา อาพาธา ตถา ปหีนโน จ ภควโต โส อาพาโธ
อโหสีติ ฯ

[๔๒๙] สตุติเม ภิกฺขเว โปชฺฌงฺกา ภาวิตา พหุลีกตา อปารา
ปารงฺกมนาย สํวตฺตุนฺติ ฯ กตเม สตุตฺต ฯ สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโก ฯ อิเม โข ภิกฺขเว สตุตฺต โปชฺฌงฺกา ภาวิตา
พหุลีกตา อปารา ปารงฺกมนาย สํวตฺตุนฺตีติ

[๒]

[๔๓๐] อปฺปกา เต มนฺุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน

อถายํ อิตฺรา ปชา ตีรเมวานุชาวติ ฯ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ชมฺเม ชมฺมานวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเชยฺยํ สุตฺตฺตรํ ฯ
กณฺ्हํ ชมฺมํ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาวถ ปณฺฑิโต
โอกา อโนกมาคมฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ ฯ
ตตฺตฺราภิรติมิจฺเจยฺย หิตฺวา กามे อภิณฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต ฯ
เยสํ สมฺโปชฺยงฺเกสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฺภินิสฺสกุเต อนฺุปาทาย เย รตา
จีณาสวา ชุตฺติมนฺุโต เต โลเก ปรีนิพฺพุตาติ ฯ

[๔๓๑] เยสํ เกสฺยจฺิ ภิกฺขเว สตุตฺต โปชฺฌงฺกา วิรทฺธา วิรทฺโธ

#๑ ม. จฺจนฺโท ฯ ๒ ยฺ. อิทฺมวโจ ฯเปฯ

เตสั อริโย มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ ฯ เยสั เกสณฺจิ ภิกฺขเว
สตุต โปชฺฌงฺกา อารทฺธา อารทฺโธ เตสั อริโย มคฺโค
สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ ฯ กตเม สตุต ฯ สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโก ฯ

[๔๓๒] เยสั เกสณฺจิ ภิกฺขเว อิเม สตุต โปชฺฌงฺกา วิรทฺธา
วิรทฺโธ เตสั อริโย มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ ฯ เยสั เกสณฺจิ
ภิกฺขเว อิเม สตุต โปชฺฌงฺกา อารทฺธา อารทฺโธ เตสั อริโย
มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิติ ฯ

[๔๓๓] สตุติเม ภิกฺขเว โปชฺฌงฺกา ภาวิตา พหุลิกฺตา อริยา
นियฺยานิกา नियฺยนฺติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ฯ กตเม สตุต
สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโก ฯ อิเม โข ภิกฺขเว
สตุต โปชฺฌงฺกา ภาวิตา พหุลิกฺตา อริยา नियฺยานิกา नियฺยนฺติ
ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยายาติ ฯ

[๔๓๔] สตุติเม ภิกฺขเว โปชฺฌงฺกา ภาวิตา พหุลิกฺตา เอกนฺตนิพฺพิทาย
วिरคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ ฯ กตเม สตุต ฯ สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโก ฯ อิเม โข ภิกฺขเว สตุต โปชฺฌงฺกา
ภาวิตา พหุลิกฺตา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรคาย นิโรธาย อุปสมาย
อภิญฺจาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติติ ฯ

กิตานวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสุสุททาน์

ปาณสุริยุปมา ๑ เทว คิลาน ๒ อปเร ตโย
ปารคามิ วิรุโฆ จ อริยา ๓ นิพพานาย จาติ ฯ

#๑ ม. ปาณสุริยุปมา ฯ ยู. ปาณสุริยุปมา ฯ ๒ ม. ยู. คิลานา ฯ ๓ ม. ยู. อริโย ฯ

อุทายิวคโค ตติโย

[๔๓๕] อถ โข อญตโร ภิกขุ เยน ภควา เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตวา ภควนุตฺตํ อภิวาเทตฺตวา เอกมนุตฺตํ นิสีหิ ฯ เอกมนุตฺตํ
นินฺนโน โข โส ภิกขุ ภควนุตฺตํ เอตทโวจ โพชฌงฺกา โพชฌงฺกาติ
ภนฺเต วุจฺจนฺติ กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข ภนฺเต โพชฌงฺกาติ วุจฺจนฺตีติ ฯ
สมฺโพธาย ๑ สํวตฺตนฺตีติ โข ภิกขุ ตสฺมา โพชฌงฺกาติ วุจฺจนฺติ ฯ

[๔๓๖] อธิ ภิกฺขเว ๒ ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วिरากนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ
ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิรากนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสุสคฺคปริณามิ ฯ สมฺโพธาย สํวตฺตนฺตีติ โข ภิกฺขุ ตสฺมา
โพชฌงฺกาติ วุจฺจนฺตีติ ฯ]

[๔๓๗] สตฺต โว ภิกฺขเว โพชฌงฺเก เทสิสฺสามิ ตํ สฺฆาถ ฯ
กตฺเม จ ภิกฺขเว สตฺต โพชฌงฺกา ฯ สติสมฺโพชฌงฺโก ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโก ฯ อิม โข ภิกฺขเว สตฺต โพชฌงฺกาติ ฯ

[๔๓๘] กามรากฺขจฺยานันฺ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ มนสิการพหุสิการา
อนฺุปฺปนฺโน เจว กามจฺจนฺโท อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ กามจฺจนฺโท
ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลาถ สํวตฺตติ ฯ

[๔๓๙] พฺยาปาทจฺยานันฺ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ มนสิการพหุสิการา
อนฺุปฺปนฺโน เจว พฺยาปาโท อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ พฺยาปาโท
#๑ ม. ยฺ. โพธาย ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๒ ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

ภิกขุโยภาวาย เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ

[๔๔๐] ถีนมิทฐฎจณยานัน ภิกขเว ฐมมานัน มนสิการพหุสิการา
อนุปปนฺนญเจว ถีนมิทฐ อุปปชชติ อุปฺปนฺนญจ ถีนมิทฐ
ภิกขุโยภาวาย เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ

[๔๔๑] อุทฺทจจกุกุกุจจฎจณยานัน ภิกขเว ฐมมานัน มนสิการพหุสิการา
อนุปปนฺนญเจว อุทฺทจจกุกุกุจจ อุปฺปชชติ อุปฺปนฺนญจ
อุทฺทจจกุกุกุจจ ภิกขุโยภาวาย เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ

[๔๔๒] วิจิกิจฉาฎจณยานัน ภิกขเว ฐมมานัน มนสิการพหุสิการา
อนุปปนฺนา เจว วิจิกิจฉา อุปฺปชชติ อุปฺปนฺนา จ วิจิกิจฉา
ภิกขุโยภาวาย เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ

[๔๔๓] สติสมฺโพชฌงคฎจณยานัน ภิกขเว ฐมมานัน มนสิการพหุสิการา
อนุปปนฺโน เจว สติสมฺโพชฌงโค อุปฺปชชติ อุปฺปนฺโน
จ สติสมฺโพชฌงโค ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคฎจณยานัน ภิกขเว ฐมมานัน มนสิการพหุสิการา
อนุปปนฺโน เจว อุเปกฺขาสมฺโพชฌงโค อุปฺปชชติ อุปฺปนฺโน จ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงโค ภาวนาปาริปุรี คจฺฉตฺติ ฯ

[๔๔๔] อโยนิโส ภิกขเว มนสิกรโธ อนุปปนฺโน เจว
กามจฺฉนฺโท อุปฺปชชติ อุปฺปนฺโน จ กามจฺฉนฺโท ภิกขุโยภาวาย
เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ อนุปปนฺโน เจว พฺยาปาโท อุปฺปชชติ
อุปปนฺโน จ พฺยาปาโท ภิกขุโยภาวาย เวปุลลทาย สัตตตติ ฯ

อนุปปนฺนญเจว ถีนมิทฺธํ อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนญจ ถีนมิทฺธํ
ภิชฺชโยภาวาย เวปฺลฺลทาย สํวตฺตติ ฯ อนุปฺปนฺนญเจว อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนญจ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺลฺลทาย
สํวตฺตติ ฯ อนุปฺปนฺนา เจว วิจิจฺจุณา อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา จ
วิจิจฺจุณา ภิชฺชโยภาวาย เวปฺลฺลทาย สํวตฺตติ ฯ

[๔๔๕] อนุปฺปนฺโน เจว สติสมฺโพชฺฌงฺโก นุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน
จ สติสมฺโพชฺฌงฺโก นิรุชฺฌติ ฯเปฯ อนุปฺปนฺโน เจว อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก
नुปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก
นิรุชฺฌติ ฯ

[๔๔๖] โยนิโส จ โข ภิกฺขเว มนสิกโรโต อนุปฺปนฺโน เจว
กามจฺจนฺโท นุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ กามจฺจนฺโท ปหิยฺติ ฯ
อนุปฺปนฺโน เจว พฺยาปาโท นุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ พฺยาปาโท
ปหิยฺติ ฯ อนุปฺปนฺนญเจว ถีนมิทฺธํ นุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนํ จ
ถีนมิทฺธํ ปหิยฺติ ฯ อนุปฺปนฺนญเจว อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ นุปฺปชฺชติ
อุปฺปนฺนํ จ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ปหิยฺติ ฯ อนุปฺปนฺนา เจว วิจิจฺจุณา
नुปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา จ วิจิจฺจุณา ปหิยฺติ ฯ

[๔๔๗] อนุปฺปนฺโน เจว สติสมฺโพชฺฌงฺโก อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน
จ สติสมฺโพชฺฌงฺโก ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ฯเปฯ อนุปฺปนฺโน
เจว อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก
ภาวนาปาริปุรี คจฺจตีติ ฯ

[๔๔๘] สตุต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ฐมฺเม เทสิสฺสามิ ๑ ตํ
สุณฺหาถ ฯ กตฺเม จ ภิกฺขเว สตุต อปริหานิยา ฐมฺมา ฯ ยทฺธิํ สตุต
โพชฺฌนฺคา ฯ กตฺเม สตุต ฯ สติสฺมฺโพชฺฌนฺโค ฯ เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค ฯ
อิม โข ภิกฺขเว สตุต อปริหานิยา ฐมฺมาติ ฯ

[๔๔๙] โย ภิกฺขเว มคฺโค ยา ปฏิปฺทา ตณฺหกฺขยาย สํวตฺตติ
ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปฺทํ ภาเวถ ฯ กตฺโม จ ภิกฺขเว มคฺโค กตฺมา จ
ปฏิปฺทา ตณฺหกฺขยาย สํวตฺตติ ฯ ยทฺธิํ สตุต โพชฺฌนฺคา ฯ กตฺเม
สตุต ฯ สติสฺมฺโพชฺฌนฺโค ฯ เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโคติ ฯ

[๔๕๐] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อุทายิ ภควนฺตุ เอตทโวจ กถิํ
ภาวิตา นฺุ โข ฆนฺเต สตุต โพชฺฌนฺคา กถิํ พหุสิกฺตา ตณฺหกฺขยาย
สํวตฺตนฺตฺติติ ฯ อิธ อุทายิ ภิกฺขุ สติสฺมฺโพชฺฌนฺคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ฺสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ [๒] วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมฺาณํ
อพฺยาปชฺฌํ ตสฺส สติสฺมฺโพชฺฌนฺคํ ภาวยโต วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ฺสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมฺาณํ อพฺยาปชฺฌํ
ตณฺหา ปหฺยติ ฯ เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ฺสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมฺาณํ อพฺยาปชฺฌํ
ตสฺส อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคํ ภาวยโต วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ฺสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมฺาณํ อพฺยาปชฺฌํ ตณฺหา ปหฺยติ
ตณฺหา ย ปหฺนา กมฺมํ ปหฺยติ กมฺมสฺส ปหฺนา ทุกฺขํ ปหฺยติ ฯ
อติ โข อุทายิ ตณฺหกฺขยา กมฺมกฺขโย กมฺมกฺขยา ทุกฺขกฺขโยติ ฯ
#๑ ม. เทสฺสามิ ฯ เอวมฺฺปริ ฯ ๒ ม. โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวมฺฺปริ ฯ

[๔๕๑] โย ภิกขเว มคฺโค ยา ปฏิปทา ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตติ
ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ ภาเวถ ฯ กตโม จ ภิกขเว มคฺโค กตมา จ
ปฏิปทา ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตติ ฯ ยทิตฺถํ สตฺต โปชฺฌงฺกา ฯ
กตเม สตฺต ฯ สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโก ฯ

[๔๕๒] กถํ ภาวิตา จ ภิกขเว สตฺต โปชฺฌงฺกา กถํ พหุลิกฺคา
ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตฺตติ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ สติสมฺโปชฺฌงฺกํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสฺสคฺคปริณามิ
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกขเว สตฺต
โปชฺฌงฺกา เอวํ พหุลิกฺคา ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตฺตติ ฯ

[๔๕๓] นิพฺเพชภากิโย โว ภิกขเว มคฺคํ เทสิสฺสามิ ตํ สุณาถ ฯ
กตโม จ ภิกขเว นิพฺเพชภากิโย มคฺโค ฯ ยทิตฺถํ สตฺต
สมฺโปชฺฌงฺกา ฯ กตเม สตฺต ฯ สติสมฺโปชฺฌงฺโก ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌงฺโกติ ฯ

[๔๕๔] เอวํ วุคฺเต อายสฺมา อุทายิ ภควนฺตํ เอตทโวจ กถํ
ภาวิตา นฺุ โข ภนฺเต สตฺต โปชฺฌงฺกา กถํ พหุลิกฺคา นิพฺเพชาย
สํวตฺตฺตติ ฯ อธิ อุทายิ ภิกฺขุ สติสมฺโปชฺฌงฺกํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปฺปลํ มหคฺคตํ อปฺปมณฺ์
อพฺยาปชฺฌมฺ์ โส สติสมฺโปชฺฌงฺกภาวิตฺเตน จิตฺเตน อนิพฺพิทฺธปฺพุพฺ์
อปฺปทาลิตปฺพุพฺ์ โลกภฺขนฺุธิ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ อนิพฺพิทฺธปฺพุพฺ์

อปรปทาติตปุพฺพํ โทสกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชติ ปทาเลติ อนิพฺพิทฺธปุพฺพํ
อปรปทาติตปุพฺพํ โมหฺกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชติ ปทาเลติ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปลํ
มหฺกคฺคํ อปรฺมาณํ อพฺยาปชฺฌํ โส อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคภาวิตฺน
จิตฺเตน อนิพฺพิทฺธปุพฺพํ อปรปทาติตปุพฺพํ โลกฺกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชติ
ปทาเลติ อนิพฺพิทฺธปุพฺพํ อปรปทาติตปุพฺพํ โทสกฺกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชติ
ปทาเลติ อนิพฺพิทฺธปุพฺพํ อปรปทาติตปุพฺพํ โมหฺกฺกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชติ
ปทาเลติ ฯ เอวํ ภาวิตฺตา โข อุทฺายิ สตฺต โโพชฺฌงฺคา เอวํ
พหุสฺสีกฺตา นิพฺเพชฺย สํวตฺตฺนฺตฺติ ฯ

[๔๕๕] นานํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปิ สมนฺุสฺสํมิ โย เอวํ
ภาวิตฺโต พหุสฺสีกฺโต สลฺยโลชนิยานํ ฐมฺมานํ ปหานาย สํวตฺตฺติ ยถฺยิํ
ภิกฺขเว สตฺต โโพชฺฌงฺคา ฯ กคฺเม สตฺต ฯ สติสมฺโพชฺฌงฺโค ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค ฯ

[๔๕๖] กถํ ภาวิตฺตา จ ภิกฺขเว สตฺต โโพชฺฌงฺคา กถํ พหุสฺสีกฺตา
สลฺยโลชนิยานํ ฐมฺมานํ ปหานาย สํวตฺตฺนฺตฺติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิํ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิํ ฯ เอวํ ภาวิตฺตา
โข ภิกฺขเว สตฺต โโพชฺฌงฺคา เอวํ พหุสฺสีกฺตา สลฺยโลชนิยานํ
ฐมฺมานํ ปหานาย สํวตฺตฺนฺตฺติ ฯ

[๔๕๗] กตเม จ ภิกขเว สลฺโยชนิยา ฐมา ฯ จกฺขุ ภิกขเว
สลฺโยชนิโย ฐโม เอตฺเตเต อปฺปชฺชนฺติ สลฺโยชนวินิพฺนฺธา
อชฺโฆสํนา โสคํ ฆานํ ชิวหา สลฺโยชนิโย ฐโม เอตฺเตเต
อปฺปชฺชนฺติ สลฺโยชนวินิพฺนฺธา อชฺโฆสํนา ฯเปฯ มโน สลฺโยชนิโย
ฐโม เอตฺเตเต อปฺปชฺชนฺติ สลฺโยชนวินิพฺนฺธา อชฺโฆสํนา ฯ
อิเม วุจฺจนฺติ ภิกขเว สลฺโยชนิยา ฐมาติ ฯ

[๔๕๘] เอกํ สมยํ ภควา สุมฺภสฺสุ วิหฺรติ เสตกนฺนาม สุมฺภานํ
นิกโม ฯ อถ โข อายสฺมา อุทายิ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ
เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุทายิ
ภควนฺตํ เอตทวโจ ฯ

[๔๕๙] อจฺฉริยํ ฆนฺเต อพฺภูตํ ๑ ฆนฺเต ยาว พหุการาปี ๒
เม ฆนฺเต ภควติ เปมฺณจ การโว จ หิริ จ โอตฺตปฺปญฺจ
อหฺลฺหิ ฆนฺเต ปุพฺเพ อคาริกฺกุโต สมานอ อพฺหุโกโต อโหสิ
ฐมฺเมน อพฺหุโกโต สงฺเขน โส ขวาทํ [๑] ภควติ เปมฺณจ การวํ
จ หิริ จ โอตฺตปฺปํ จ สมฺปสฺสํมานอ อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชฺชี ๔ ตสฺส เม ภควา ฐมํ เทเสสิ อิติ รูปํ อิติ รูปสฺส
สมฺทโย อิติ รูปสฺส อตฺถงฺกโม อิติ เวทนา ฯเปฯ อิติ
สญฺญา ฯ อิติ สงฺขารา ฯ อิติ วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺส
สมฺทโย อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺกโมติ ฯ

[๔๖๐] โส ขวาทํ ฆนฺเต สญฺญาการกโต อิมสํ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธานํ
#๑ ม. ย. อพฺภูตํ ฯ ๒ ม. ย. พหุคตญจ ฯ ๓ ย. ฆนฺเต ฯ ๔ ม. ย. ปพฺพชฺชีโต ฯ

กตฺ ธรรมเนียม นานปริ อิตถตฺตยาตติ ปชานิสฺสสตีติ ฯ

อุทายิวฤโค ตติโย ฯ

ตสฺสทฺททานัน

โพธนา ๑ เทสนาฏฺจนา อโยนิโส จาปริหานิ ๒

จโย นิโรโร นิพฺเพโร เอกมฺโม อุทายินาติ ฯF

#๑ ม. โพธาย ฯ ๒ ม. จาปริหานิ ฯ

นীরณวคโค จตุตโถ

[๔๖๓] เยเกจิ ภิกขเว ชมฺมา กุสลา กุสลาภิกขา
กุสลาภิกขา สพฺเพ เต อปฺปมาทมูลกา อปฺปมาทสโมสฺรณา
อปฺปมาโท เตสํ ชมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ อปฺปมตฺตสฺเสตํ
ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ สตฺต โขชฺฌงฺเก ภาเวสฺสติ สตฺต
โชนฺจเ ปหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๔๖๔] กถญจ ภิกขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต สตฺต โชนฺจเ
ภาเวติ สตฺต โชนฺจเ ปหุติกริเตติ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ
สตีสมโชนฺจํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ วิราคนิสฺสตีติ นิโรชนิสฺสตีติ
โชนฺจคฺคปริณามิ ฯ เปฯ อฺเปกฺขาสมโชนฺจํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสตีติ
วิราคนิสฺสตีติ นิโรชนิสฺสตีติ โชนฺจคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข
ภิกขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต สตฺต โชนฺจเ ภาเวติ สตฺต
โชนฺจเ ปหุติกริเตติ ฯ

[๔๖๕] เย เกจิ ภิกขเว ชมฺมา กุสลา กุสลาภิกขา
กุสลาภิกขา สพฺเพ เต โยนิสฺสมนสิการมูลกา โยนิสฺสมนสิการสโมสฺรณา
โยนิสฺสมนสิการโร เตสํ ชมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ โยนิสฺสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ
ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ สตฺต โชนฺจเ
ภาเวสฺสติ สตฺต โชนฺจเ ปหุติกริสฺสตีติ ฯ

[๔๖๖] กถญจ ภิกขเว ภิกฺขุ โยนิสฺสมนสิการสมฺปนฺโน สตฺต

โพชฌงฺเก ภเวติ สุตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรติ ฯ อิท ภิภฺขเว
ภิภฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิภฺขเว
ภิภฺขุ โยนิโตมฺนสฺสิจารสมฺปนฺโน สุตฺต โพชฌงฺเก ภเวติ สุตฺต
โพชฌงฺเก พหุสฺสโรตีติ ฯ

[๔๖๗] ปญฺจิเม ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลเสธา เยหิ
อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตฺรฺรูปํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณฺยิ
น จ ปภสฺสริ ปภงฺคฺ จ น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย ฯ
กตเม ปญฺจ ฯ

[๔๖๘] อโย ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลโส เยน
อุปกฺกิลเสสน อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตฺรฺรูปํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณฺยิ
น จ ปภสฺสริ ปภงฺคฺ จ น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย ฯ

[๔๖๙] โลหิ ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลโส เยน
อุปกฺกิลเสสน อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตฺรฺรูปํ ฯเปฯ

[๔๗๐] ติปฺ ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลโส ฯเปฯ

[๔๗๑] สีสํ ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลโส ฯเปฯ

[๔๗๒] สชฺฉ ๑ ภิภฺขเว ชาตฺรฺรูปสฺส อุปกฺกิลโส เยน
อุปกฺกิลเสสน อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตฺรฺรูปํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณฺยิ
น จ ปภสฺสริ ปภงฺคฺ จ น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย ฯ

#๑ ยู. สชฺฉณ ฯ

[๔๗๓] อิม โข ภิกขเว ปญจ ชาตฺรฺสปสฺส อูปกฺกิลเสสา ยหิ
อูปกฺกิลเสสฺหิ อูปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตฺรฺสปํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณิยํ
น จ ปภสฺสํ ปภงฺค จ น จ สมฺมา อูเปติ กมฺมาย ฯ

[๔๗๔] เอวเมว โข ภิกขเว ปญจิมะ จิตฺตสฺส อูปกฺกิลเสสา
ยหิ อูปกฺกิลเสสฺหิ อูปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ โหติ น จ
กมฺมณิยํ น จ ปภสฺสํ ปภงฺค จ น จ สมฺมา สมาริยติ
อาสวานํ ขยาย ฯ กตเม ปญจ ฯ

[๔๗๕] กามจฺจนฺโท ภิกขเว จิตฺตสฺส อูปกฺกิลโส เยน
อูปกฺกิลเสสน อูปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณิยํ น จ
ปภสฺสํ ปภงฺค จ น จ สมฺมา สมาริยติ อาสวานํ ขยาย ฯ

[๔๗๖] พยาปาโท ภิกขเว จิตฺตสฺส อูปกฺกิลโส เยน
อูปกฺกิลเสสน อูปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณิยํ
น จ ปภสฺสํ ปภงฺค จ น จ สมฺมา สมาริยติ อาสวานํ
ขยาย ฯ เป ฯ

[๔๗๗] อิม โข ภิกขเว ปญจ จิตฺตสฺส อูปกฺกิลเสสา ยหิ
อูปกฺกิลเสสฺหิ อูปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ โหติ น จ กมฺมณิยํ
น จ ปภสฺสํ ปภงฺค จ น จ สมฺมา สมาริยติ อาสวานํ
ขยายติ ฯ

[๔๗๘] สตุติเม ภิกขเว โพชฌงฺคา อนาวรณา อนีวรณา
เจตโส อนูปกฺกิลเสสา ภาวิตา พหุสีกตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกริยาย

สัณฑติ ๗ กตเม สุตต ๗

[๔๙๕] สติสมุโพชฌงโค ภิกขเว อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส
อนุปกุเกโส ภาวิต พหุลีกโต วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัณฑติ
๗เป๗

[๔๙๖] อุปเภชาสมุโพชฌงโค ภิกขเว อนาวรโณ อนีวรโณ
เจตโส อนุปกุเกโส ภาวิต พหุลีกโต วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย
สัณฑติ ๗

[๔๙๗] อิม โข ภิกขเว สุตต โพชฌงคา อนาวรณา อนีวรณา
เจตโส อนุปกุเกสา ภาวิตา พหุลีกตา วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย
สัณฑติ ๗

[๔๙๘] อโยนิโส ภิกขเว มนสิกรโโต อนุปฺปนโน เจว กามจฺจนฺโท
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนโน จ กามจฺจนฺโท ภิชฺชโยภาวาย
เวปฺปุลลาเย สัณฑติ ๗

[๔๙๙] อนุปฺปนโน เจว พฺยาปาโท อุปฺปชฺชติ อุปฺปนโน จ
พฺยาปาโท ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สัณฑติ ๗

[๕๐๐] อนุปฺปนฺนญฺเจว ถินมัทฺธิ อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนญฺ
ถินมัทฺธิ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สัณฑติ ๗

[๕๐๑] อนุปฺปนฺนญฺเจว อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนญฺ
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สัณฑติ ๗

[๕๐๒] อนุปฺปนฺนา เจว วิจิจฺจณา อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา จ

วิจิทธิกา ภิกขุภวเว เวปุลลยา สัตตติ ฯ

[๔๘๙] โยนิโส จ โข ภิกขเว มนสิกรโธ อนุปปโน เจว
สติสมโพชฌงโค อุปชชติ อุปปโน จ สติสมโพชฌงโค
ภาวนาปาริปุรี คจจติ ฯเปฯ

[๔๙๐] อนุปปโน เจว อุปเขษสมโพชฌงโค อุปชชติ
อุปปโน จ อุปเขษสมโพชฌงโค ภาวนาปาริปุรี คจจติติ ฯ

[๔๙๑] สตติเม ภิกขเว โพชฌงกา ภาวิตา พหุติกา วุฑฒิยา
อปริหานาย สัตตตุนติ ฯ กตเม สตต ฯ สติสมโพชฌงโค ฯเปฯ
อุปเขษสมโพชฌงโค ฯ อิม โข ภิกขเว สตต โพชฌงกา
ภาวิตา พหุติกา วุฑฒิยา อปริหานาย สัตตตุนติติ ฯ

[๔๙๒] ปญจิม ภิกขเว อารณา นีรรณา เจตโส อุปกภิเลสา
ปญญาท พุพพิกรณา ฯ กตเม ปญจ ฯ กามจจุนโท ภิกขเว
อารณ นีรรณ เจตโส อุปกภิเลโส ปญญาท พุพพิกรณ ฯ
พยาปาโท ภิกขเว อารณ นีรรณ เจตโส อุปกภิเลโส ปญญาท
พุพพิกรณ ฯ ถินมิทฐิ ภิกขเว อารณ นีรรณ เจตโส
อุปกภิเลโส ปญญาท พุพพิกรณ ฯ อุทจจจกุกจจ ภิกขเว
อารณ นีรรณ เจตโส อุปกภิเลโส ปญญาท พุพพิกรณ ฯ
วิจิทธิกา ภิกขเว อารณา นีรรณา เจตโส อุปกภิเลสา ปญญาท
พุพพิกรณา ฯ อิม โข ภิกขเว ปญจ อารณา นีรรณา
เจตโส อุปกภิเลสา ปญญาท พุพพิกรณาติ ๑ ฯ

#๑ ม. ยู อติสทโท นตติ ฯ

[๔๕๑] สตุติเม ภิกขเว โพชฌงกา อนาวรณา อนีวรณา
เจตโส อนุปกกิลเสสา ภาวิตา พหุลีกตา วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยา
สั้วตตุนติ ฯ กตเม สตุต ฯ สติสมโพชฌงโค ภิกขเว อนาวรโณ
อนีวรโณ เจตโส อนุปกกิลเสโส ภาวิตโต พหุลีกโต วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยา
สั้วตตติ ฯเปฯ อุเปกขาสมโพชฌงโค ภิกขเว
อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส อนุปกกิลเสโส ภาวิตโต พหุลีกโต
วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยา สั้วตตติ ฯ อิม โข ภิกขเว สตุต
โพชฌงกา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส อนุปกกิลเสสา ภาวิตา
พหุลีกตา วิชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยา สั้วตตุนตติ ฯ

[๔๕๒] ยสฺมี ภิกขเว สมเย อริยสาวโก อฏฺฐิกตฺวา ๑ มนสิกตฺวา
สพฺพเจตโส ๒ สมณนาหริตฺวา โอิหิตโสโต ฌมฺมํ สฺฆนาติ ปญฺจสฺส ๓
นีวรณา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ สตุต โพชฌงกา ตสฺมี สมเย
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ

[๔๕๓] กตมสฺส ๔ ปญฺจ นีวรณา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ ฯ
กามจฺจนฺทนีวรณํ ตสฺมี สมเย น โหติ พยาปาทนีวรณํ ตสฺมี
สมเย น โหติ ถีนมิทฺฐนีวรณํ ตสฺมี สมเย น โหติ อทุชฺชจกฺกจฺจนีวรณํ
ตสฺมี สมเย น โหติ วิจิกจฺจนีวรณํ ตสฺมี
สมเย น โหติ ฯ ปญฺจสฺส นีวรณา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ ฯ

[๔๕๔] กตเม สตุต โพชฌงกา ตสฺมี สมเย ภาวนาปาริปุรี
#๑ ม. ย. อฏฺฐิกตฺวา ฯ เอวมฺปรี ฯ ๒ ม. สพฺพ ... ฯ เอวมฺปรี ฯ ๓ ส. ม.
#ย. อิมสฺส ปญฺจ ฯ เอวมฺปรี ฯ ๔ ม. ย. กตเม ฯ

คจฺจนฺติ ฯ สติสมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สฺมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สฺมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ
อิเม สตฺต โโพชฺฌงฺกา ตสฺมี สฺมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ

[๔๕๕] ยสฺมี ภิกฺขเว สฺมเย อริยสวโก อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา
สพฺพเจตฺโต สมนฺนาหริตฺวา โอิหิตฺโตโต ฌมฺมํ สฺมฺมาติ ปญฺจสฺส
นึวรณา ตสฺมี สฺมเย น โหนฺติ อิเม สตฺต โโพชฺฌงฺกา ตสฺมี
สฺมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺตีติ ฯ

[๔๕๖] สนฺติ ภิกฺขเว มหารุกฺขา อณุพีชา มหากาเย รุกฺขานํ
อชฺฉารุหา ๑ เยหิ รุกฺขา อชฺฉารุพฺหา โอบกฺคฺวิภฺกฺคา วิปฺปติตา
เสนฺติ ฯ

[๔๕๗] กตฺเม จ เต ภิกฺขเว มหารุกฺขา อณุพีชา มหากาเย
รุกฺขานํ อชฺฉารุหา เยหิ รุกฺขา อชฺฉารุพฺหา โอบกฺคฺวิภฺกฺคา
วิปฺปติตา เสนฺติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ อสฺสตฺถิ นิโครฺชฺ มิตฺกฺขุ ๒ อุมฺพโร
กจฺจนฺโก กปิตฺถโน ๓ ฯ อิเม โข เต ภิกฺขเว มหารุกฺขา อณุพีชา
มหากาเย รุกฺขานํ อชฺฉารุหา เยหิ รุกฺขา อชฺฉารุพฺหา โอบกฺคฺวิภฺกฺคา
วิปฺปติตา เสนฺติ ฯ

[๔๕๘] เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเชกฺจฺโจ กุลฺปลฺลโต ยาทิสเก
กาเม โอบาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ โส ตาทิสเกหิ
กาเมหิ ตโต วา ปาปิฏฺจตฺเรหิ โอบกฺคฺวิภฺกฺโค วิปฺปติโต เสนฺติ ฯ

[๔๕๙] ปญฺจิเม ภิกฺขเว อวรณา นึวรณา เจตฺโต อชฺฉารุหา
#๑ ยู. อชฺฉารุหา ฯ เอวมฺปรี ฯ ๒ ม. ยู. ปิตฺถโย ฯ ๓ ยู. กปิตฺถโก ฯ

ปลุณาย ทุพฺพทีกรณา ฯ กตเม ปลุจ ฯ กามจฺจนฺโท ภิกฺขเว
อวารโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารุโห ปลุณาย ทุพฺพทีกรโณ ฯ
พฺยาปาโท ภิกฺขเว อวารโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารุโห ปลุณาย
ทุพฺพทีกรโณ ฯ ถีนมิทฺฐิ ภิกฺขเว อวารณํ นีวรณํ เจตโส อชฺฌารุหํ
ปลุณาย ทุพฺพทีกรณํ ฯ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ภิกฺขเว อวารณํ นีวรณํ
เจตโส อชฺฌารุหํ ปลุณาย ทุพฺพทีกรณํ ฯ วิจิกฺขณา ภิกฺขเว
อวารณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารุหา ปลุณาย ทุพฺพทีกรณา ฯ
อิม โข ภิกฺขเว ปลุจ อวารณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารุหา
ปลุณาย ทุพฺพทีกรณา ฯ

[๕๐๐] สตฺติเม ภิกฺขเว โปชฺฌงฺกา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส
อนชฺฌารุหา ภาวิตา พหุสีกตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉนิกิริยาย สํวตฺตนฺตติ ฯ
กตเม สตฺต ฯ สตฺติสมฺโปชฺฌงฺโก ภิกฺขเว อนาวรโณ อนีวรโณ
เจตโส อนชฺฌารุโห ภาวิตโต พหุสีกโต วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉนิกิริยาย
สํวตฺตติ ฯเปฯ อุเปกฺขา ฯเปฯ อิม โข ภิกฺขเว สตฺต
โปชฺฌงฺกา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส อนชฺฌารุหา ภาวิตา
พหุสีกตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉนิกิริยาย สํวตฺตนฺตติ ฯ

[๕๐๑] ปลุจิม ภิกฺขเว นีวรณา อนฺธกรณา อจฺกฺขกรณา
อณฺฎาณกรณา ปลุณานิโรธียา วิฆาตปฺกฺขียา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา ฯ
กตเม ปลุจ ฯ กามจฺจนฺทนีวรณํ ภิกฺขเว อนฺธกรณํ
อจฺกฺขกรณํ อณฺฎาณกรณํ ปลุณานิโรธียํ ๒ วิฆาตปฺกฺขียํ อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ ฯ
#๑ ยู. ...นิโรธิกา ฯ ๒ ยู. ...ธีกํ ฯ

สัณฑนิกั ๑ พุยาปาหนีวรรณั ภิกขเว อนุทธกรณั ๑เป๑ ถินมิทฐนัวรรณั
ภิกขเว อนุทธกรณั ๑ อุทฐจจกุกุกุจจันัวรรณั ภิกขเว อนุทธกรณั ๑
วิจิกิจจันัวรรณั ภิกขเว อนุทธกรณั อจกขุกรณั อญญานกรณั
ปลญณานิโรธิยั วิฆาตปคฺขิยั อนิพฺพานสัณฑนิกั ๑ อิมะ [๑]
ภิกขเว ปลญจ นัวรรณา อนุทธกรณา อจกขุกรณา อญญานกรณา
ปลญณานิโรธิยา วิฆาตปคฺขิยา อนิพฺพานสัณฑนิกา ๑

[๕๐๒] สติเม ภิกขเว โพชฃงฺกา จกขุกรณา ฌานกรณา
ปลญญาวุฑฺฒิยา อวิฆาตปคฺขิยา นิพฺพานสัณฑนิกา ๑ กตเม สติ ๑
สติสมโพชฃงฺโก ภิกขเว จกขุกรโณ ฌานกรโณ ปลญญาวุฑฺฒิโย
อวิฆาตปคฺขิโย นิพฺพานสัณฑนิกโ ๑เป๑ อุเปกฺขาสมโพชฃงฺโก
ภิกขเว จกขุกรโณ ฌานกรโณ ปลญญาวุฑฺฒิโย อวิฆาตปคฺขิโย
นิพฺพานสัณฑนิกโ ๑ อิมะ โข ภิกขเว สติ โพชฃงฺกา จกขุกรณา
ฌานกรณา ปลญญาวุฑฺฒิยา อวิฆาตปคฺขิยา นิพฺพานสัณฑนิกาติ ๑

นัวรรณวคฺโค จตฺตโ ๑

ตสฺสุทฺทานั

เทว กุสลา กิเลโส ๒ จ เทว โยนิโส จ วุฑฺฒิ จ
อนาวรณา ๓ อปฺริหานิ นัวรรณาวรณา รุกุขั
นัวรรณน จ เต ทสาคิ ๑

#๑ ม. ย. โข ๑ ๒ ม. ย. กิเลส ๑ ๓ ม. อวารณา นัวรรณา รุกุขั ๑
#ย. อวารโณ อปฺริหานิ นัวรรณญจ เต ทสาคิ นัวรรณวณรุกุขั ๑

จกกวตติวคโค ปณจโม

[๕๐๓] สวตถีนินทานํ ฯ เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ
 สมณา วา พุราหุมนฺนา วา ติสฺสโต วิธา ปชหีสฺส สพฺเพ เต
 สตฺตุนฺนํ โปชฺฌณฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ
 ภิกขเว อนาคตมทฺธานํ สมณา วา พุราหุมนฺนา วา ติสฺสโต วิธา
 ปชหีสฺสฺสนฺติ สพฺเพ เต สตฺตุนฺนํ โปชฺฌณฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา ฯ
 เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณา วา พุราหุมนฺนา
 วา ติสฺสโต วิธา ปชฺชนฺติ สพฺเพ เต สตฺตุนฺนํ โปชฺฌณฺกานํ
 ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา ฯ

[๕๐๔] กตเมถํ สตฺตุนฺนํ โปชฺฌณฺกานํ ฯ สติสมฺโปชฺฌณฺกสฺส
 ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโปชฺฌณฺกสฺส เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ
 สมณา วา พุราหุมนฺนา วา ติสฺสโต วิธา ปชหีสฺส ฯเปฯ
 ปชหีสฺสฺสนฺติ ฯเปฯ ปชฺชนฺติ สพฺเพ เต อิมํสฺสเยว สตฺตุนฺนํ
 โปชฺฌณฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตาติ ฯ

[๕๐๕] รมฺโถ ภิกขเว จกกวตฺติสฺส ปาตุภาวา สตฺตุนฺนํ รตนานํ
 ปาตุภาโว โหติ ฯ กตเมถํ สตฺตุนฺนํ ฯ จกฺกรตฺนสฺส ปาตุภาโว
 โหติ หตฺถิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ อสฺสรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ
 มณฺนิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ อิตฺถิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ
 คหปติรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ ปริณายกฺรตฺนสฺส ปาตุภาโว

โหติ ฯ รัญโธ ภิกขเว จกกวตติสฺส ปาตุภาวา อิมสฺส สตฺตุนฺนํ
รตนานํ ปาตุภาโว โหติ ฯ

[๕๐๖] ตถาคตฺสฺส ภิกขเว ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
สตฺตุนฺนํ โขชฺฌนฺครตนานํ ปาตุภาโว โหติ ฯ กตเมสฺส สตฺตุนฺนํ
โขชฺฌนฺครตนานํ ๑ ฯ สติสมฺโขชฺฌนฺครตนสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโขชฺฌนฺครตนสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯ ตถาคตฺสฺส ภิกขเว
ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อิมสฺส สตฺตุนฺนํ โขชฺฌนฺครตนานํ
ปาตุภาโว โหตีตีติ ฯ

[๕๐๗] มารเสนปฺปมทฺทนํ โว ภิกขเว มคฺคํ เทสิสฺสามิ ตํ
สุณฺหาณ ฯ กตโม จ ภิกขเว มารเสนปฺปมทฺทโน มคฺโค ฯ ยทฺธิ
สฺส ตฺต โขชฺฌนฺคา ฯ กตเม สฺส ตฺต ฯ สติสมฺโขชฺฌนฺโค ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโขชฺฌนฺโค ฯ อัย ภิกขเว มารเสนปฺปมทฺทโน มคฺโคติ ฯ

[๕๐๘] สวาคฺธิ ฯ อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ ทฺฐปฺปญฺโธ เอพฺมุโค ทฺฐปฺปญฺโธ เอพฺมุโคติ ภาเน
วฺจจฺติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภาเน ทฺฐปฺปญฺโธ เอพฺมุโคติ
วฺจจฺตีตีติ ฯ

[๕๐๙] สตฺตุนฺนํ โข ภิกฺขุ โขชฺฌนฺคานํ อภาวิตตฺตา อพฺหุลิทตฺตา
ทฺฐปฺปญฺโธ เอพฺมุโคติ วฺจจฺติ ฯ กตเมสฺส สตฺตุนฺนํ ฯ
สติสมฺโขชฺฌนฺคสฺส ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโขชฺฌนฺคสฺส ฯ อิมสฺส โข
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ภิกขุ สตุตฺตนุํ โขชฌงฺกานํ อภาวิตตฺตา อพหุฏีกตตฺตา ทฺวปฺปโย
เอพฺมุโคติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๐] สวตฺถิ ฯ ปญฺญา อนพฺมุโค ปญฺญา อนพฺมุโคติ
ภนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภนฺเต ปญฺญา อนพฺมุโคติ
วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๑] สตุตฺตนุํ โข ภิกขุ โขชฌงฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุฏีกตตฺตา
ปญฺญา อนพฺมุโคติ วุจฺจติ ฯ กตเมสํ สตุตฺตนุํ ฯ
สตีสมฺโขชฌงฺกสฺส ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโขชฌงฺกสฺส ฯ อิมสํ โข
ภิกขุ สตุตฺตนุํ โขชฌงฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุฏีกตตฺตา ปญฺญา
อนพฺมุโคติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๒] สวตฺถินิทานํ ฯ ทฬิทฺโท ทฬิทฺโทติ ภนฺเต วุจฺจติ
กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภนฺเต ทฬิทฺโทติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๓] สตุตฺตนุํ โข ภิกขุ โขชฌงฺกานํ อภาวิตตฺตา
อพหุฏีกตตฺตา ทฬิทฺโทติ วุจฺจติ ฯ กตเมสํ สตุตฺตนุํ ฯ สตีสมฺโขชฌงฺกสฺส
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโขชฌงฺกสฺส ฯ อิมสํ โข ภิกขุ
สตุตฺตนุํ โขชฌงฺกานํ อภาวิตตฺตา อพหุฏีกตตฺตา ทฬิทฺโทติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๔] สวตฺถินิทานํ ฯ อทฬิทฺโท อทฬิทฺโทติ ภนฺเต วุจฺจติ
กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภนฺเต อทฬิทฺโทติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๕] สตุตฺตนุํ โข ภิกขุ โขชฌงฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุฏี-
กตตฺตา อทฬิทฺโทติ วุจฺจติ ฯ กตเมสํ สตุตฺตนุํ ฯ สตี-

สมุโพชฌงคสฺส ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส ฯ อิมสฺส โข ภิกฺขุ
สตุตฺตุนฺนํ โพชฌงฺกานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา อทพิทุทฺติ วุจฺจตีติ ฯ

[๕๑๖] สวตฺถุณินฺทานํ ฯ อาทิจฺจสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ
ปฺพุพฺพกมฺมํ เอตํ ปฺพุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ อรุณฺณคฺคํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน สตุตฺตุนฺนํ โพชฌงฺกานํ อุปฺปาทาย เอตํ ปฺพุพฺพกมฺมํ เอตํ
ปฺพุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺถํ กลฺยาณมิตฺตตฺตา ฯ กลฺยาณมิตฺตสฺสเสตํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ สตุตฺต โพชฌงฺเก ภาเวสฺสตี สตุตฺต โพชฌงฺเก
พหุสฺสีกริสฺสตีติ ฯ

[๕๑๗] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต สตุตฺต โพชฌงฺเก
ภาเวตี สตุตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสีกโรตีติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วัฏฺฏสฺสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต สตุตฺต โพชฌงฺเก ภาเวตี
สตุตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสีกโรตีติ ฯ

[๕๑๘] อชฺชตฺตคฺกํ ภิกฺขเว องฺคนฺติ กริตฺวา นานญฺญํ เอกงฺกมฺปิ
สมนฺนุสฺสสามิ สตุตฺตุนฺนํ โพชฌงฺกานํ อุปฺปาทาย ยถยทิตฺถํ ภิกฺขเว
โยนิโสมนสฺสิกาโร ฯ โยนิโสมนสฺสิกาโรสมฺปนฺนสฺสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
ปาฎิกงฺขํ สตุตฺต โพชฌงฺเก ภาเวสฺสตี สตุตฺต โพชฌงฺเก
พหุสฺสีกริสฺสตีติ ฯ

[๕๑๙] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสฺสิกาโรสมฺปนฺโน สตุตฺต

โพชฌงฺเก ภเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรติ ฯ อึช ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกั ภเวติ วิเวกนึสฺสึตฺติ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกั
ภเวติ วิเวกนึสฺสึตฺติ วิราคนึสฺสึตฺติ นึโรชนึสฺสึตฺติ โวสฺสคฺคปริณามึ ฯ
เอวံ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน
สตฺต โพชฌงฺเก ภเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรตึติ ฯ

[๕๒๐] พาหิรั ภิกฺขเว องฺคนฺติ กริตฺวา นาณญั เอกงฺคมฺปิ
สมนฺุสฺสามึ สตฺตนฺนั โพชฌงฺกานั อุปฺปาทาย ชยยิถั ภิกฺขเว
กฺลฺยณมิตฺตตฺตา ฯ กฺลฺยณมิตฺตสฺเสตฺถั ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิถงฺขั
สตฺต โพชฌงฺเก ภเวสฺสตี สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรติสฺสตี ฯ

[๕๒๑] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺลฺยณมิตฺโต สตฺต โพชฌงฺเก
ภเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรติ ฯ อึช ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกั
ภเวติ วิเวกนึสฺสึตฺติ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกั
ภเวติ วิเวกนึสฺสึตฺติ วิราคนึสฺสึตฺติ นึโรชนึสฺสึตฺติ โวสฺสคฺคปริณามึ ฯ
เอวံ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺลฺยณมิตฺโต สตฺต โพชฌงฺเก ภเวติ
สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสโรตึติ ฯ

จกฺกวตฺติวคฺโค ปญจโม ฯ

ตฺสฺสุทฺธานั

วิธา จกฺกวตฺติ มาโร จ ทฺุปฺปญฺโย ปญฺญเวณ จ

ทพิทุโท อทพิทุโท จ อาทิจฺโจ องฺเคน เต ทสฺสตี ฯ

โพชฌงค์กฏกัมภัก

[๕๒๒] สวรรคตินิทานํ ฯ ปญจนนญจ โว ๑ ภิกขเว นีวรณานํ
สตตฺตฺนนญจ โพชฌงค์านํ อหารนญจ อนหารนญจ เทเสสฺสามิ ตํ
สุณาท ฯ

[๕๒๓] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิกฺขโภทวาย
เวปฺปุลลทาย ฯ อตฺถิ ภิกขเว สุภฺนิมิตฺตํ ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสิกาโร
อยมหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อุปฺปาทาย
อุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิกฺขโภทวาย เวปฺปุลลทาย ฯ

[๕๒๔] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภิกฺขโภทวาย เวปฺปุลลทาย ฯ
อตฺถิ ภิกขเว ปฏฺิฆฺนิมิตฺตํ ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสิกาโร อยมหารโร
อนุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
พฺยาปาทสฺส ภิกฺขโภทวาย เวปฺปุลลทาย ฯ

[๕๒๕] โก จ ภิกขเว อหารโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺทสฺส ภิกฺขโภทวาย เวปฺปุลลทาย ฯ
อตฺถิ ภิกขเว อรฺติ ตฺนฺทิ วิฆมฺภิกา ๒ ภคฺตสฺมมฺโท เจตฺโส จ
ถินตฺตํ ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสิกาโร อยมหารโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา ถินมิทฺทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺทสฺส
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. วิฆมฺภิกตา ฯ

ภิกขุโภทวาย เวปุลลทาย ฯ

[๕๒๖] โโก จ ภิกขเว อหาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกขุโภทวาย
เวปุลลทาย ฯ อตฺถิ ภิกขเว เจตโส อวฺุปลโม ตตฺถ
อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกขุโภทวาย
เวปุลลทาย ฯ

[๕๒๗] โโก จ ภิกขเว อหาโร อนุปปนฺนทาย วา วิจิจฺจฉาย
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนทาย วา วิจิจฺจฉาย ภิกขุโภทวาย เวปุลลทาย ฯ
อตฺถิ ภิกขเว วิจิจฺจฉนฺนทานิยา ๑ ฐมฺมา ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร
อยมาหาโร อนุปปนฺนทาย วา วิจิจฺจฉาย อุปฺปาทาย
อุปฺปนฺนทาย วา วิจิจฺจฉาย ภิกขุโภทวาย เวปุลลทาย ฯ

[๕๒๘] โโก จ ภิกขเว อหาโร อนุปปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฃณฺคสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฃณฺคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว สติสมฺโพชฃณฺคญฺจทานิยา
ฐมฺมา ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส
วา สติสมฺโพชฃณฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฃณฺคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา ฯ

[๕๒๙] โโก จ ภิกขเว อหาโร อนุปปนฺนสฺส วา ฐมฺมวิจย-
สมฺโพชฃณฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ฐมฺมวิจยสมฺโพชฃณฺคสฺส
#๑ ม. วิจิจฺจฉนฺนทานิยา ฯ

ภวานาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว กุสลากุสลา ฐมฺมา สาวชฺชานวชฺชา
ฐมฺมา หีนปฺปณฺธิตา ฐมฺมา กณฺ्हสุกฺกสปฺปฏิภาคา ฐมฺมา
ตตฺถ โยนิโสมนสสิการพหุลีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
ฐมฺมวិยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส วิยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ฐมฺมวิยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส ภวานาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๑๐] โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
ภวานาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อารภชาตฺถุ นิกฺกมชาตฺถุ
ปรกฺกมชาตฺถุ ตตฺถ โยนิโสมนสสิการพหุลีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา วิริยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
วิริยสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส ภวานาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๑๑] โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
ภวานาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว ปิติสฺมโโพชฺฌงฺกฐาณิยา
ฐมฺมา ตตฺถ โยนิโสมนสสิการพหุลีกาโร อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา ปิติสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปิติสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
ภวานาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๑๒] โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสฺมโโพชฺฌงฺกสฺส
ภวานาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตป-

ปัสสทุธิ ตตถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส
วา ปัสสทุธิสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา
ปัสสทุธิสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๓๓] โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา สมာธิสมฺโพชฌงฺคสฺส
อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา สมာธิสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว สมาธินิมิตฺตํ อพฺยคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ตตถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
สมาธิสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา สมาธิสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๓๔] โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส
ฐมฺมา ตตถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส
วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๓๕] โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส
อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิกฺขโถภาวาย
เวปฺปุลลาเย ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อสฺสฺกนิมิตฺตํ ตตถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร
อยมฺนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อุปปาทาย
อุปปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิกฺขโถภาวาย เวปฺปุลลาเย ฯ

[๕๑๖] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปฺนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภฺยโยภาวาย เวปฺลฺลํลาย ฯ
อตุถิ ภิกขเว เจโตวิมุตติ ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมนาหาโร
อนูปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส
วา พฺยาปาทสฺส ภฺยโยภาวาย เวปฺลฺลํลาย ฯ

[๕๑๗] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปฺนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส ภฺยโยภาวาย เวปฺลฺลํลาย ฯ
อตุถิ ภิกขเว อารกฺขาตุ นิกฺกมฺกฺขาตุ ปฺรกฺกมฺกฺขาตุ ตตฺถ
โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมนาหาโร อนูปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส ภฺยโยภาวาย เวปฺลฺลํลาย ฯ

[๕๑๘] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปฺนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภฺยโยภาวาย
เวปฺลฺลํลาย ฯ อตุถิ ภิกขเว เจตโส วุปฺสโม ตตฺถ
โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร อยมนาหาโร อนูปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภฺยโยภาวาย
เวปฺลฺลํลาย ฯ

[๕๑๙] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปฺนฺนสฺส วา วิจิจฺจฉาย
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิจิจฺจฉาย ภฺยโยภาวาย เวปฺลฺลํลาย ฯ
อตุถิ ภิกขเว กุสลากุสลา ฌมฺมา สาวชฺชานวชฺชา ฌมฺมา หีนปฺปณฺตีตา
ฌมฺมา กณฺหสฺสูกสฺสปฺปฏิภาคา ฌมฺมา ตตฺถ โยนิโส-

มนสิการพหุลีกาโร อยมนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา วิจิจฺฉาย
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิจิจฺฉาย ภิกฺขเว ภาวาย เวปฺลฺลสฺส ฯ

[๕๔๐] โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว สติสมฺโพชฌงฺคญฺจานียา
ธมฺมา ตตฺถ อมนสิการพหุลีกาโร อยมนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
สติสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๑] โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว กุสลา กุสลา ธมฺมา สาวชฺชานวชฺชา
ธมฺมา หีนปฺปณีตา ธมฺมา กณฺหสฺส กสปฺปฏิภากา ธมฺมา
ตตฺถ อมนสิการพหุลีกาโร อยมนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๒] โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อารพฺภธาตฺถ นิกฺกมฺธาตฺถ
ปรกฺกมฺธาตฺถ ตตฺถ อมนสิการพหุลีกาโร อยมนาหาโร อนุปฺ-
ปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา

วิริยสมโพชฌงคสูตร ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๓] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปนฺนสฺส วา
ปีติสมโพชฌงคสฺส อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา ปีติสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว ปีติสมโพชฌงคญฺจานียา
ธมฺมา ตตฺถ อมฺนสิการพหุสีกาโร อยมนนาหาโร อรูปปนฺนสฺส
วา ปีติสมโพชฌงคสฺส อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา ปีติสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๔] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมโพชฌงคสฺส อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ
ตตฺถ อมฺนสิการพหุสีกาโร อยมนนาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมโพชฌงคสฺส อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๕] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปนฺนสฺส วา
สมาธิสมโพชฌงคสฺส อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา สมาธิสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ อตฺถิ ภิกขเว สมาธินิมิตฺตํ อพฺยคฺคณิมิตฺตํ
ตตฺถ อมฺนสิการพหุสีกาโร อยมนนาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา สมาธิสมโพชฌงคสฺส
อูปปาทาย อูปปนฺนสฺส วา สมาธิสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปารีปุริยา ฯ

[๕๔๖] โภ จ ภิกขเว อนาหารโ อรูปปนฺนสฺส วา อูปกฺขา-

สมุโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสฺมโปชฌงคสฺส
ภาวนาถ ปารีปฺรียา ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อุเปกฺขาสฺมโปชฌงคฺชฺชานียา
ธมฺมา ตตฺถ อมฺนสิการพหฺลิกาโร อยมนหาโร อนฺุปฺปนฺนสฺส วา
อุเปกฺขาสฺมโปชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสฺมโปชฌงคสฺส
ภาวนาถ ปารีปฺรียาติ ฯ

[๕๔๑] อถ โข สมฺพหฺลตา ภิกฺขุ ปุพฺพพฺนฺนสมฺมํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปาวิสีสุ ฯ อถ โข เตสํ
ภิกฺขุณฺํ เอตทโหสิ อติปฺปโค โข ตาว สวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺตุ
ยฺนฺนฺน มํ ยนฺ อณฺฺตติตฺถิยานํ ปรีพฺพาชกานํ อาราโม
เตนฺุปฺสงฺกเมยฺยามาติ ฯ อถ โข เต ภิกฺขุ ยนฺ อณฺฺตติตฺถิยานํ
ปรีพฺพาชกานํ อาราโม เตนฺุปฺสงฺกมิมิสฺส อุปฺสงฺกมิตฺวา เตหิ อณฺฺตติตฺถิเยหิ
ปรีพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิสฺส สมฺโมทนิยํ กถํ สาราณียํ
วิตฺติสวเรตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสิตฺทิสฺส ฯ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺเน โข เต ภิกฺขุ
เต อณฺฺตติตฺถิยา ปรีพฺพาชกา เอตทโวจฺจุ สมฺโณ อวฺุโส
โคตโม สวากานํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ เอตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฺลจ นีวรณฺเ ปหาย เจตฺโส อุปฺกฺกิลเสส ปฺลญฺาย ทฺพฺพลฺลิกฺรณฺเ
สฺสจฺจ โโพชฌงฺเก ขถาฏฺตํ ภาเวถาติ ฯ มยฺมปี โข อวฺุโส
สวากานํ เอวํ ธมฺมํ เทเสม เอตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
นีวรณฺเ ปหาย เจตฺโส อุปฺกฺกิลเสส ปฺลญฺาย ทฺพฺพลฺลิกฺรณฺเ สฺสจฺจ
โโพชฌงฺเก ขถาฏฺตํ ภาเวถาติ ฯ อิทฺ โน อวฺุโส โโก วิเสโส

โก อธิปายโส กิณนานากรณ์ สมณสุส วา โคตมสุส อมหากั วา
ยทิต์ ฌมมเทศนาย วา ฌมมเทศนั อนุสาสนิยา วา อนุสาสนนุติ ๑ ฯ

[๕๔๘] อถ โข เต ภิกขุ เตสั อญฺฉตฺตฺถิยานันฺ ปริพฺพาชกานัน
ภาสิตัน เณว อภินนุทิสฺสู นปฺปฏิโกโกสึสู อนภินนุทิตฺวา อปฺปฏิโกโกสิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปกฺกมึสู ภควโต สนฺตฺเถ เอตฺตฺส ภาสิตฺตฺส
อตุถิ อชานิสฺสามาติ ฯ

[๕๔๙] อถ โข เต ภิกขุ สวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจกตฺตํ
ปิณฺฑปาทปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสู อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทิสฺสู ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข
เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจจฺจุ อธิ มยํ ภนฺเต ปุพฺพณฺ्हสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฺฑาย ปวิสิมฺห ฯ เตสั
โน ภนฺเต อมหากั เอตทวโหสิ อติปฺปโค โข ตาว สวตฺถิยํ
ปิณฺฑาย จริตฺุ ยนฺนุน มยํ เยน อญฺฉตฺตฺถิยานันฺ ปริพฺพาชกานัน
อาราโม เตนฺอุปสงฺกเมยฺยามาติ ฯ อถ โข มยํ ภนฺเต เยน อญฺฉตฺตฺถิยานันฺ
ปริพฺพาชกานัน อาราโม เตนฺอุปสงฺกมิมฺห อุปสงฺกมิตฺวา
เตหิ อญฺฉตฺตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิมฺห สมฺโมทนิยํ
กถิ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทิมฺห ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺเน
โข อเมห ภนฺเต เต ๒ อญฺฉตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอตทวโจจฺจุ
สมฺโณ อาวุโส โคตโม สวากานันฺ เอว ฌมฺมํ เทเสติ เอถ
ตุเมห ภิกขเว ปญฺจ นีวรณฺ ปหาย เจตฺโส อุปกฺกิลเส
#๑ ม. ย. อนุสาสนินฺติ ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ย. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

ปณฺญา ทุพฺพลีกรณํ สตุตฺ โปชฺฌนฺจกํ ยถาภูตํ ภาเวถาติ ฯ
มยฺมปี โข อาวุโส สวากานํ เอวํ ชมฺมํ เทเสมฺ เอถ ตุมฺเห
อาวุโส ปณฺจ นีวรณํ ปหาย เจตฺโต อูปกฺกิลเส ปณฺญา
ทุพฺพลีกรณํ สตุตฺ โปชฺฌนฺจกํ ยถาภูตํ ภาเวถาติ ฯ อิธ โน
อาวุโส โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส กิณฺนนานกรณํ สมณฺสสุ
วา โคตมฺสสุ อมฺหากํ วา ยทิทํ ชมฺมเทสนาย วา ชมฺมเทสนํ
อนุสาสนินฺยา วา อนุสาสนนฺติ ฯ

[๕๕๐] อถ โข มยฺ ภนฺเต เตสํ อณฺฺตติตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ
ภาสิตํ เนว อภินฺนุทิมฺห นปฺปฏิโกโกสิมฺห อนภินฺนุทิตฺวา อปฺปฏิโกโกสิตฺวา
อฺภูจายาสนา ปกฺกมิมฺห ภควโต สนฺติเก เอตฺสสุ ภาสิตฺสสุ
อตุถํ อาชานิสฺสามาติ ฯ

[๕๕๑] เอวํวาทิโน ภิกฺขเว อณฺฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา เอวมฺสสุ
วณฺเฑยา อตุถิ ปนาวุโส ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม ปณฺจ
นีวรณา ทส โหนฺติ สตุตฺ โปชฺฌนฺจกา จตุทฺทสาติ ฯ เอวํ
ปฺภุจฺจา ภิกฺขเว อณฺฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา น เจว สมฺปายิสฺสนฺติ
อตุตฺตริณฺจ วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ยถา ตํ
ภิกฺขเว อวิสยสฺมี ฯ นาหนฺตํ ภิกฺขเว ปสฺสามิ สเทวเก โลเก
สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺเฑยา ปชาย สเทวมฺนุสฺสาย
โย อิมสํ ปณฺหานํ เวยฺยากรณฺน จิตฺตํ อาราเชยฺย อณฺฺตตร
ตถาคเตน วา ตถาคตฺสาวเกน วา อิตฺโต วา ปน สุตฺวา ฯ

[๕๕๒] กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย ยํ ปรียายํ อากมฺม
ปญฺจ นีวรณา ทส โหนฺติ ฯ

[๕๕๓] ยทปี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ กามจฺจนฺโท ตทปี นีวรณํ
ยทปี พหิทฺธา กามจฺจนฺโท ตทปี นีวรณํ กามจฺจนฺทนีวรณนฺติ
อิตฺติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺจติ ๑ ฯ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวยํ โหติ ฯ

[๕๕๔] ยทปี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ พฺยาปาโท ตทปี นีวรณํ
ยทปี พหิทฺธา พฺยาปาโท ตทปี นีวรณํ พฺยาปาทนีวรณนฺติ
อิตฺติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺจติ ฯ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวยํ โหติ ฯ

[๕๕๕] ยทปี ภิกฺขเว ถีนํ ตทปี นีวรณํ ยทปี มิทฺฐํ
ตทปี นีวรณํ ถีนมิทฺฐนีวรณนฺติ อิตฺติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺจติ ฯ
ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวยํ โหติ ฯ

[๕๕๖] ยทปี ภิกฺขเว อุกฺุจฺจํ ตทปี นีวรณํ ยทปี
กุกฺุจฺจํ ตทปี นีวรณํ อุกฺุจฺจกุกฺุจฺจนีวรณนฺติ อิตฺติ หิํ
อุกฺุเทสํ อากจฺจติ ฯ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวยํ โหติ ฯ

[๕๕๗] ยทปี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ ฌมฺเมสฺส วิจิกิจฺจนา ตทปี
นีวรณํ ยทปี พหิทฺธา ฌมฺเมสฺส วิจิกิจฺจนา ตทปี นีวรณํ
วิจิกิจฺจนา นีวรณนฺติ อิตฺติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺจติ ฯ ตทมินาเปตํ
ปรียาเยน ทวยํ โหติ ฯ

[๕๕๘] อัย โข ภิกฺขเว ปรียาโย ยํ ปรียายํ อากมฺม ปญฺจ
นีวรณา ทส โหนฺติ ฯ

#๑ ม. กจฺจติ ฯ เอมฺปรี ฯ

[๕๕๕] กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย ยํ ปรียายํ อากมฺม
สตุตฺต โปชฺฌนฺจ จตุทฺทส โหนฺติ ฯ

[๕๖๐] ยทปี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ ฌมฺเมสุ สติ ตทปี สติสฺมโโปชฺฌนฺจโค
ยทปี พหิทฺธา ฌมฺเมสุ สติ ตทปี สติสฺมโโปชฺฌนฺจโค
สติสฺมโโปชฺฌนฺจโคติ อิติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺฉติ ฯ
ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทฺวยํ โหติ ฯ

[๕๖๑] ยทปี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ ฌมฺเมสุ ปญฺญาเย ปวีจฺฉินฺติ
ปรีจฺฉริติ ปรีวีมฺสมาปชฺชติ ตทปี ฌมฺมวึจยสฺมโโปชฺฌนฺจโค ยทปี
พหิทฺธา ฌมฺเมสุ ปญฺญาเย ปวีจฺฉินฺติ ปรีจฺฉริติ ปรีวีมฺสมาปชฺชติ
ตทปี ฌมฺมวึจยสฺมโโปชฺฌนฺจโค ฌมฺมวึจยสฺมโโปชฺฌนฺจโคติ อิติ หิํ
อุกฺุเทสํ อากจฺฉติ ฯ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทฺวยํ โหติ ฯ

[๕๖๒] ยทปี ภิกฺขเว กายิกํ วิริยํ ตทปี วิริยสฺมโโปชฺฌนฺจโค
ยทปี เจตสิกํ วิริยํ ตทปี วิริยสฺมโโปชฺฌนฺจโค วิริยสฺมโโปชฺฌนฺจโคติ
อิติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺฉติ ฯ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทฺวยํ โหติ ฯ

[๕๖๓] ยทปี ภิกฺขเว สวิตกฺกสวึจจารา ปีติ ตทปี ปีติสฺมโโปชฺฌนฺจโค
ยทปี อวิตกฺกาวิจจารา ปีติ ตทปี ปีติสฺมโโปชฺฌนฺจโค
पीติสฺมโโปชฺฌนฺจโคติ อิติ หิํ อุกฺุเทสํ อากจฺฉติ ฯ ตทมินาเปตํ
ปรียาเยน ทฺวยํ โหติ ฯ

[๕๖๔] ยทปี ภิกฺขเว กายปฺปสฺสทฺธิ ตทปี ปสฺสทฺธิสฺมโโปชฺฌนฺจโค
ยทปี จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ ตทปี ปสฺสทฺธิสฺมโโปชฺฌนฺจโค ปสฺสทฺธิ-

สมโพชฌงโคติ อิติ หิทั อุกุเทส อากจจติ ฯ ตทมินาเปตตี
ปริยาเยน ทวย โหติ ฯ

[๕๖๕] ยทปี ภิกขเว สวิตกุโก สวิจาโร สมาริ ตทปี
สมาริสมโพชฌงโค ยทปี อวิตกุโก อวิจาโร สมาริ ตทปี
สมาริสมโพชฌงโค สมาริสมโพชฌงโคติ อิติ หิทั อุกุเทส
อากจจติ ฯ ตทมินาเปตตี ปริยาเยน ทวย โหติ ฯ

[๕๖๖] ยทปี ภิกขเว อชฌตตี ชมเมสุ อุกุเปกขา ตทปี
อุเปกขาสมโพชฌงโค ยทปี พหิทธา ชมเมสุ อุกุเปกขา ตทปี
อุเปกขาสมโพชฌงโค อุกุเปกขาสมโพชฌงโคติ อิติ หิทั อุกุเทส
อากจจติ ฯ ตทมินาเปตตี ปริยาเยน ทวย โหติ ฯ

[๕๖๗] อัย โข ภิกขเว ปริยาโย ย ปริยาโย อากมม
สตุต โพชฌงกา จตุททสาติ ฯ

[๕๖๘] อถ โข สมพหุลา ภิกขุ ปุพพณสมย นิวาเสตวา
ปตุตจิวรมาทาย สาวถึ ปิณทาย ปาวีสึ ๑ ฯ (ปริยาเยสตุตสทิส) ฯ
เอววาทีโน ภิกขเว อณตติตติยา ปริพพาชกา เอวมสสุ
วณียา ยสมี อากุโส สมเย ลิน จิตต โหติ กตเมส ตสมี
สมเย โพชฌงกาน อกาโล ภวานาย ฯ กตเมส ตสมี สมเย
โพชฌงกาน กาลอ ภวานาย ฯ ยสมี ปนากุโส สมเย อุกุชตี
จิตต โหติ กตเมส ตสมี สมเย โพชฌงกาน อกาโล ภวานาย ฯ
กตเมส ตสมี สมเย โพชฌงกาน กาลอ ภวานายติ ฯ เอว
#๑ ม. ย. สพพตุต ปวิสึ ฯ

ปฏฐา ภิกขเว อณฺฺณตติยา ปริพฺพชกา น เจว สมฺปายิสฺสนฺติ
อฺตฺตริณฺจ วิฆาตํ อापฺชฺชิสฺสนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ยถา ตํ
ภิกขเว อวิสยสฺมี ฯ นานฺหตํ ภิกขเว ปสฺสามิ สเทวเก โลเก
สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สเทวมฺนุสฺสาย
โย อิมสํ ปญฺหานํ เวยฺยากรณฺน จิตฺตํ อาราเชยฺย อณฺฺณตฺร
ตถาคเตน วา ตถาคตสาวเกน วา อิตฺวา ปน สฺตฺวา ฯ

[๕๖๕] ยสฺมี ปน ๑ ภิกขเว สมเย ลินฺนํ จิตฺตํ โหติ อกาโล ตสฺมี
สมเย ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย อกาโล สมฺาธิสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส
ภาวนาย อกาโล อฺเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ลินฺนํ ภิกขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฐมฺเมหิ ทฺสฺสมฺภูจฺจาปฺย
โหติ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกขเว ปฺริโส ปฺริตฺตํ อคฺคิ อฺชฺชาเลตฺตกาโม
อสฺส โส ตตฺถ อลฺลานิ เจว ตินฺนานิ ปกฺขิเปยฺย อลฺลานิ [๒]
โคมฺยานิ ปกฺขิเปยฺย อลฺลานิ กฺกฺขานิ ปกฺขิเปยฺย อฺทกฺวาตลฺย
ทเทยฺย ปฺสฺกานิ ๓ จ โอฺกิเรยฺย ภพฺโพ นฺ โข โส ปฺริโส
ปฺริตฺตํ อคฺคิ อฺชฺชาเลตฺตฺนฺติ ฯ โน เหนฺตํ ภนฺเต ฯ เอวเมว โข
ภิกขเว ยสฺมี สมเย ลินฺนํ จิตฺตํ โหติ อกาโล ตสฺมี สมเย
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย อกาโล สมฺาธิสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส
ภาวนาย อกาโล อฺเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ ลินฺนํ ภิกขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฐมฺเมหิ ทฺสฺสมฺภูจฺจาปฺย โหติ ฯ

[๕๖๖] ยสฺมิณฺจ โข ภิกขเว สมเย ลินฺนํ จิตฺตํ โหติ กาลो
#๑ ม. ย. ปนสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. จ ฯ เอวฺมฺปฺริ ฯ ๓ ม. ปฺสฺกเณน ฯ เอวฺมฺปฺริ ฯ

ตสฺมี สมเย ฌมฺมวិทยสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย กาลโ วิริยสมโพชฌนฺคสฺส
 ภวานาย กาลโ ปิติสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย ฯ
 ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ลินฺนํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฌมฺเมหิ
 สฺสมฺมฏฺฐาปยิ โหติ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ปริตฺตํ อคฺคิ
 อุชฺชาเลตฺตกาโม อสฺส โส ตตฺถ สุกฺขานิ เจว ติณฺณานิ ปกฺขิเปยฺย
 สุกฺขานิ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย สุกฺขานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย มุขฺวาตณฺจ
 ทเทยฺย น จ ปัสฺสเกน โอกิเรยฺย ภพฺโพ นุ โข โส
 ปุริโส ปริตฺตํ อคฺคิ อุชฺชาเลตฺตุนฺติ ๑ ฯ เอวํ ภนฺเต ฯ เอวเมว
 โข ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย ลินฺนํ จิตฺตํ โหติ กาลโ ตสฺมี สมเย
 ฌมฺมวิทยสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย กาลโ วิริยสมโพชฌนฺคสฺส
 ภวานาย กาลโ ปิติสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
 ลินฺนํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฌมฺเมหิ สฺสมฺมฏฺฐาปยิ โหติ ฯ

[๕๗๑] ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย อุทฺธตํ จิตฺตํ โหติ อกาลโ
 ตสฺมี สมเย ฌมฺมวิทยสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย อกาลโ วิริยสมโพชฌนฺคสฺส
 ภวานาย อกาลโ ปิติสมโพชฌนฺคสฺส ภวานาย ฯ
 ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อุทฺธตํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฌมฺเมหิ
 ทฺวูปสมยํ โหติ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ
 นิพฺพาเปตฺตกาโม อสฺส โส ตตฺถ สุกฺขานิ เจว ติณฺณานิ ปกฺขิเปยฺย
 สุกฺขานิ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย สุกฺขานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย มุขฺวาตณฺจ
 ทเทยฺย น จ ปัสฺสเกน โอกิเรยฺย ภพฺโพ นุ โข โส
 #๑ ม. อุชฺชาลิตฺตุนฺติ ฯ

ปุริโส มหนต์ อคฺคิกฺขนฺธิ นิพฺพาเปตฺตุนฺติ ฯ โน เหนฺต ฆนฺเต ฯ
เอวมฺว โข ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย อุทฺธตฺติ จิตฺตํ โหติ อกาโล
ตสฺมี สมเย ฆมฺมวិยสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย อกาโล วิริยสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส
ภาวนาย อกาโล ปิตฺติสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย ฯ
ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อุทฺธตฺติ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฆมฺเมหิ
ทฺวูปสฺมยํ โหติ ฯ

[๕๗๒] ยสฺมิณฺจ โข ภิกฺขเว สมเย อุทฺธตฺติ จิตฺตํ โหติ
กาโล ตสฺมี สมเย ปสฺสทฺธิสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย กาโล
สฺมาธิสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย กาโล อุเปกฺขาสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส
ภาวนาย ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อุทฺธตฺติ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ
ฆมฺเมหิ สฺวูปสฺมยํ โหติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส มหนต์
อคฺคิกฺขนฺธิ นิพฺพาเปตฺตกาโม อสฺส โส ตตฺถ อลฺลานิ เจว
ติณฺยานิ ปกฺขิเปยฺย อลฺลานิ โคมฺยานิ ปกฺขิเปยฺย อลฺลานิ กญฺจฺจานิ
ปกฺขิเปยฺย อุทฺทวาทณฺจ ทเทยฺย ปัสฺสกาณิ จ โอภิเรยฺย ภพฺโพ
นฺนุ โข โส ปุริโส มหนต์ อคฺคิกฺขนฺธิ นิพฺพาเปตฺตุนฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเต ฯ
เอวมฺว โข ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย อุทฺธตฺติ จิตฺตํ โหติ อกาโล
ตสฺมี สมเย ปสฺสทฺธิสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย อกาโล สฺมาธิสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส
ภาวนาย อกาโล อุเปกฺขาสฺมโฆชฺฌนฺคฺสฺส ภาวนาย ฯ
ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อุทฺธตฺติ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตํ เอเตหิ ฆมฺเมหิ สฺวูปสฺมยํ
โหติ ฯ สติณฺจ ขฺวาทํ ภิกฺขเว สพฺพตฺถิกํ วทามิติ ฯ

[๕๗๓] เอกัม สมยํ ภควา โกลิเยสุ วิหริติ หลิททวสนนนาม
โกลิยานํ นิคโม ฯ อถ โข สมพหุลา ภิกขุ ปุพพณ्हสมยํ
นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย หลิททวสนํ ปิณฺฑทาย ปาวิสีสุ ฯ
อถ โข เตสํ ภิกขุณํ เอตทโหสี อติปฺปโค โข ตาว หลิททวสนํ
ปิณฺฑทาย จริตุํ ยนฺนุน มยฺ เยน อณฺณตติถฺยิยานํ ปริพฺพาชกานํ
อาราโม เตนฺอุปสงฺกเมยฺยามาติ ฯ

[๕๗๔] อถ โข เต ภิกขุ เยน อณฺณตติถฺยิยานํ ปริพฺพาชกานํ
อาราโม เตนฺอุปสงฺกมီสุ อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อณฺณตติถฺยิเยหิ
ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิสฺสุ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตุวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺทิสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต ภิกขุ
เต ๑ อณฺณตติถฺยิยา ปริพฺพาชกาเอตทโวจฺจํ ฯ

[๕๗๕] สมโณ อวฺวโส โคตโม สาวกานํ เอวํ ฌมฺมํ เทเสติ
เอถ ตฺมุเห ภิกขเว ปณฺจ นีวรณฺเน ปหาย เจตโส อุปฺกุกิเลเส
ปณฺญา ย พุพฺพลีกรณฺเน เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตุวา
วิหริถ ตถา ทฺติยํ ฯ ตถา ตฺติยํ ฯ ตถา จตุตฺถํ ฯ อิติ
อุทฺทมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน
เจตสา วิปฺุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาณฺเนน อเวเรน
อพฺยาปชฺฌณฺเนน ฝริตุวา วิหริถ ฯ

[๕๗๖] กรุณาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตุวา วิหริถ ตถา
ทฺติยํ ฯ ตถา ตฺติยํ ฯ ตถา จตุตฺถํ ฯ อิติ อุทฺทมโร ติริยํ สพฺพธิ
#๑ ม อยฺ ปาโฐ นตฺถิ ฯ

สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ กรฺณาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปฺเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรต ๑

[๕๗๗] มุทิตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรต ตถา
ทฺติยํ ๑ ตถา ตตฺติยํ ๑ ตถา จตฺตํ ๑ อิติ อุทฺทมโ ๑ ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปฺเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรต ๑

[๕๗๘] อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรต ตถา
ทฺติยํ ๑ ตถา ตตฺติยํ ๑ ตถา จตฺตํ ๑ อิติ อุทฺทมโ ๑ ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปฺเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรตติ ๑

[๕๗๙] มยฺมปี โข อาวุโส สวากานํ เอวํ ฌมฺมํ เทเสม
เอถ ตฺมุหฺ อาวุโส ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตฺโส อุปกฺกิลเส
ปญฺญา ย ทฺพฺพลีกรเณ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา
วิหฺรต ๑ เป ๑

[๕๘๐] อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรต ตถา
ทฺติยํ ๑ ตถา ตตฺติยํ ๑ ตถา จตฺตํ ๑ อิติ อุทฺทมโ ๑ ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปฺเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรตติ ๑

[๕๘๑] อิทฺ โน อาวุโส โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส กิณฺณานากรณํ
สมณฺสฺส วา โคตมฺสฺส อมฺหากํ วา ยทิตํ ฌมฺมเทสนาย

วา ฆมมเทศน์ อนุสาสนิยา วา อนุสาสนนฺติ ฯ

[๕๘๒] อถ โข เต ภิกขุ เตสํ อญฺจติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
ภาสิตํ เนว อภินนฺทิสฺสุ นปฺปฏิกโกสึสฺสุ อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกโกสิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปกฺกมึสฺสุ ภควโต สนฺตึเก เอตฺสฺส ภาสิตฺสฺส
อตุถํ อาชานิสฺสามาติ ฯ

[๕๘๓] อถ โข เต ภิกขุ หลิตฺทวสเน ปิณฺฑาย จริตฺวา
ปจฺจภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสึทิสฺสุ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนุณา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ ฯ

[๕๘๔] อิท มยฺ ภนฺเต ปุพฺพพณฺ्हสมยฺ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
หลิตฺทวสนํ ๑ ปิณฺฑาย ปวิสึมฺห ฯ เตสํ โน ภนฺเต
อมฺหากิ เอตทโหสิ อติปฺปโค โข ตาว หลิตฺทวสนํ ปิณฺฑาย
จริตฺตุ ยนฺนุน มยฺ เยน อญฺจติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม
เตนฺอุปสงฺกเมยฺยามาติ ฯ

[๕๘๕] อถ โข มยฺ ภนฺเต เยน อญฺจติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
อาราโม เตนฺอุปสงฺกมิมฺห อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺจติตฺถิเยหิ
ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิมฺห สมฺโมทนึยฺ กถิ สาราณึยฺ
วีสิตฺวาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสึทิมฺห ฯ เอกมฺนฺตํ นินฺนุเน โข อเมห
ภนฺเต เต อญฺจติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอตทโวจฺจํ ฯ

[๕๘๖] สมโณ อาวุโส โคตโม สวากานํ เอวํ ฆมฺมิ เทเสติ
#๑ ม. ย. หลิตฺทวสเน ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

เอถ ตุมฺเห ภิกฺขเว ปญฺจ นีวเรณ ปหาย เจตโส อุปฺกิลเส
ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา
วิหฺรต ๗เป๗

[๕๔๗] กรุณาสหคเตน เจตสา ๗

[๕๔๘] มุทิตาสหคเตน เจตสา ๗

[๕๔๙] อุปฺกึขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรต
ตถา ทฺตึยฺ ๗ ตถา ตตฺตึยฺ ๗ ตถา จตฺตฺถํ ๗ อิติ อุทฺธมโร
ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุปฺกึขาสหคเตน
เจตสา วิปฺเปลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน
ฝริตฺวา วิหฺรตฺติ ๗

[๕๕๐] มยฺมปี โข อาวฺโส สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสม
เอถ ตุมฺเห อาวฺโส ปญฺจ นีวเรณ ปหาย เจตโส อุปฺกิลเส
ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา
วิหฺรต ๗เป๗

[๕๕๑] กรุณาสหคเตน เจตสา ๗

[๕๕๒] มุทิตาสหคเตน เจตสา ๗

[๕๕๓] อุปฺกึขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรต
ตถา ทฺตึยา ๗ ตถา ตตฺตึยฺ ๗ ตถา จตฺตฺถํ ๗ อิติ อุทฺธมโร
ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุปฺกึขาสหคเตน
เจตสา วิปฺเปลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน

ปริตฺวา วิหฺรธาติ ฯ

[๕๕๔] อธิ โน อาวุโส โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส กิณฺณนากรณํ
สมณฺสฺส วา โคตมฺสฺส อมฺหากํ วา ยทิตฺถํ ฌมฺมเทสฺสนาย
วา ฌมฺมเทสนํ อนุสฺสาสนิยา วา อนุสฺสาสนนฺติ ฯ

[๕๕๕] อถ โข มยฺ ฃนฺเต เตสํ อณฺฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
ภาสิตํ เนว อภินฺนํทิมฺห นปฺปฏิโกโกสิมฺห อนภินฺนํทิตฺวา อปฺปฏิโกโกสิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปกฺกมิมฺห ภควโต สนฺติเก เอตฺสฺส
ภาสิตฺสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามาติ ฯ

[๕๕๖] เอวํวาทินฺ ภิกฺขเว อณฺฺตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวมฺสฺส
วณฺิยา ถถํ ภาวิตา ปนาวุโส เมตฺตา เจโตวิมฺุตฺติ กิถฺติกา โหติ
กิมฺฺปรมา กิมฺฺผลา กิมฺฺปริโยसानา ฯ ถถํ ภาวิตา ปนาวุโส ทรุณา
เจโตวิมฺุตฺติ กิถฺติกา โหติ กิมฺฺปรมา กิมฺฺผลา กิมฺฺปริโยसानา ฯ
ถถํ ภาวิตา ปนาวุโส มฺุทิตา เจโตวิมฺุตฺติ กิถฺติกา โหติ กิมฺฺปรมา
กิมฺฺผลา กิมฺฺปริโยसानา ฯ ถถํ ภาวิตา ปนาวุโส อุเปกฺขา เจโตวิมฺุตฺติ
กิถฺติกา โหติ กิมฺฺปรมา กิมฺฺผลา กิมฺฺปริโยसानาติ ฯ เอวํ
ปฺุฏฺฐา ภิกฺขเว อณฺฺตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา น เจว สมฺปายิสฺสนฺติ
อุตฺตริณฺจ วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ยถา ตํ
ภิกฺขเว อวิสยสฺมี ฯ นาหนุตํ ภิกฺขเว ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณิยา ปชฺชาย สเทวมนฺุสฺสาย โย อิมํ
ปญฺหานํ เวยฺยากรณฺน จิตฺตํ อาราเชยฺย อณฺฺตตร ตถาคเตน วา

ตถาคตสาวเกณ วา อิตโต วา ปน สุตวา ฯ

[๕๕๗] ถถั กวาวตา จ ภิกขเว เมตฺตา เจโตวิมุตฺตึ กึคติกา
โหติ กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปรโยสานา ฯ อึช ภิกขเว ภิกขุ
เมตฺตาสหคตึ สติสมฺโพชฃณฺคํ ภาวเตติ ฯเปฯ เมตฺตาสหคตึ
อุเปกฺขาสมฺโพชฃณฺคํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสึตึ วิราคนิสฺสึตึ นิโรชนิสฺสึตึ
โวสฺสคฺคปริณามึ ฯ โส สเจ อากฺขติ อปฺปฏฺฐึเล ปฏฺฐึลสณฺณึ
วิหเรยฺยนฺติ ปฏฺฐึลสณฺณึ ตตฺถ วิหฺรติ สเจ อากฺขติ ปฏฺฐึเล
อปฺปฏฺฐึลสณฺณึ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏฺฐึลสณฺณึ ตตฺถ วิหฺรติ สเจ
อากฺขติ อปฺปฏฺฐึเล จ ปฏฺฐึเล จ ปฏฺฐึลสณฺณึ วิหเรยฺยนฺติ
ปฏฺฐึลสณฺณึ ตตฺถ วิหฺรติ สเจ อากฺขติ ปฏฺฐึเล จ อปฺปฏฺฐึเล
จ อปฺปฏฺฐึลสณฺณึ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏฺฐึลสณฺณึ ตตฺถ วิหฺรติ
สเจ อากฺขติ อปฺปฏฺฐึลลจ ปฏฺฐึลลจ ตทฺถกฺขํ อภินิวชฺเชตฺวา
อุเปกฺขโก วิหเรยฺยึ สโต สมฺปชาโนติ อุเปกฺขโก [๑] ตตฺถ วิหฺรติ
สโต สมฺปชาโน สุกฺกั วา โข ปน วิโมกฺขํ อุสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ
สุภปรมาหึ ภิกขเว เมตฺตาเจโตวิมุตฺตึ วทามึ ฯ อึช ปณฺณสฺส
ภิกขุโน อุตฺตรวิมุตฺตึ อปฺปฏฺฐึวิชฺฌโต ฯ

[๕๕๘] ถถั กวาวตา จ ภิกขเว กรุณา เจโตวิมุตฺตึ กึคติกา โหติ
กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปรโยสานา ฯ อึช ภิกขเว ภิกขุ กรุณาสหคตึ
สติสมฺโพชฃณฺคํ ภาวเตติ ฯเปฯ กรุณาสหคตึ อุเปกฺขาสมฺโพชฃณฺคํ
ภาวเตติ วิเวกนิสฺสึตึ วิราคนิสฺสึตึ นิโรชนิสฺสึตึ โวสฺสคฺค-

#๑ ม. จ ฯ

ปริณามิ ฯ โส สเจ อากงฺขติ อปฺปฏิกฺกุลเ ปฏิกฺกุลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
ปฏิกฺกุลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯเปฯ สเจ อากงฺขติ อปฺปฏิกฺกุลณฺจ ปฏิกฺกุลณฺจ
ตทฺทกฺขิ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ
อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน สพฺพโส วา ปน รูปสณฺณานํ
สมตฺติกฺกมา ปฏฺิฆสณฺณานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ
อมฺนสฺสการา อนนฺโต อากาโสติ อากาसानณฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ ฯ อากาसानณฺจายตฺนปรมาหิ ภิกฺขเว กรุณาเจโตวิมฺุตฺตี
วทามิ ฯ อึช ปณฺณสฺส ภิกฺขุโน อุตฺตรวิมฺุตฺตี อปฺปฏฺิวิชฺฌโต ฯ

[๕๕๕] กถิ ภาวิตา จ ภิกฺขเว มุทิตาเจโตวิมฺุตฺตี กึคฺคิกา
โหติ กิมนฺปรมา กิมนฺผลา กิมนฺปรีโยसानา ฯ อึช ภิกฺขเว ภิกฺขุ
มุทิตาสหคฺคิ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ฯเปฯ มุทิตาสหคฺคิ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ
โส สเจ อากงฺขติ อปฺปฏิกฺกุลเ ปฏิกฺกุลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
ปฏิกฺกุลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯเปฯ สเจ อากงฺขติ อปฺปฏิกฺกุลณฺจ ปฏิกฺกุลณฺจ
ตทฺทกฺขิ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ
อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน สพฺพโส วา ปน อากาसानณฺจายตฺนํ
สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณณฺจายตฺนํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ วิญฺญาณณฺจายตฺนปรมาหิ ภิกฺขเว มุทิตา-
เจโตวิมฺุตฺตี วทามิ ฯ อึช ปณฺณสฺส ภิกฺขุโน อุตฺตรวิมฺุตฺตี
อปฺปฏฺิวิชฺฌโต ฯ

[๖๐๐] ถลั ภาวิตา จ ภิกขเว อุเปกขเวโตวิมุตติ กิถติกา
โหติ กิมปรมา กิมผลา กิมปริโยสานา ๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
อุเปกขาสหคต สติสมุโพชฌงค ภาวติ ๑เป๑ อุเปกขาสหคต
อุเปกขาสุมุโพชฌงค ภาวติ วิเวกนิสฺสิต วิราคนิสฺสิต นิโรธนิสฺสิต
โวสฺสคคปริณามิ ๑ โส สเจ อากงฺขติ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูตสณฺณี
วิหเรยฺยนฺติ ปฏิกูตสณฺณี ตตฺถ วิหริติ สเจ อากงฺขติ ปฏิกูเล
อปฺปฏิกูตสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏิกูตสณฺณี ตตฺถ วิหริติ สเจ
อากงฺขติ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูตสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ ปฏิกูตสณฺณี
ตตฺถ วิหริติ สเจ อากงฺขติ ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ
อปฺปฏิกูตสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏิกูตสณฺณ ตตฺถ วิหริติ สเจ
อากงฺขติ อปฺปฏิกูตลจ ปฏิกูตลจ ตทฺทุกิ อภินิเวชเชตฺวา อุเปกขโก
วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโนติ อุเปกขโก ตตฺถ วิหริติ สโต สมฺปชาโน
สพฺพโส วา ปน วิญญาณญายตฺนํ สมตฺติกมฺม นตฺถิ กิลฺลิจฺฉิ
อากิลฺลญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ๑ อากิลฺลญายตฺนปรมาหํ
ภิกขเว อุเปกขเวโตวิมุตฺตี วทามิ ๑ อธิ ปญฺญสฺส ภิกขุโน
อุตฺตริวิมุตฺตี อปฺปฏิกูวิหฺมโตติ ๑

[๖๐๑] สวาคฺคินิทานํ ๑ อถ โข สการโว ๑ พุราหุมนเณ ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมติ สมฺโมทนีย
ถลั สาราณีย วิตฺติสเวตฺวา เอกมฺนตฺ นิสฺสีติ ๑ เอกมฺนตฺ นิสฺสินโน โข
สการโว พุราหุมนเณ ภควนฺตฺ เอตทโวจ

#๑ ม. ย. สการโว ๑ เอวมฺปฺริ ๑

[๖๐๒] โโก นุ โข โภ โคตม เหตุ โโก ปจฺจโยเยเนกทา
ทิมฺรตฺตํ สชฺชฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ ปเคว อสชฺชฌายกตา ฯ
โก ปน โภ โคตม เหตุ โโก ปจฺจโย เยเนกทา ทิมฺรตฺตํ
อสชฺชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกฺกนฺติ ปเคว สชฺชฌายกตาติ ฯ

[๖๐๓] ยสฺมี โข พุราหฺมณ สมเย กามราคปริยฺญูจิตฺน เจตฺสา
วิหฺรติ กามราคปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณฺํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ๑ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสตี อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ทิมฺรตฺตํ สชฺชฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ
ปเคว อสชฺชฌายกตา ฯ

[๖๐๔] เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุทปฺตโต สฺสญฺโจ ลาชา ย วา
หฺลิตฺทฺทียา วา นีลียา วา มลฺลชฺชฺชฌาย วา ตตฺถ จกฺขฺมา ปฺริโส
สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานเยยฺย น ปสฺเสยฺย ฯ
เอวเมว โข พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย กามราคปริยฺญูจิตฺน เจตฺสา
วิหฺรติ กามราคปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณฺํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ปฺรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี
สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ทิมฺรตฺตํ สชฺชฌายกตาปี
มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ ปเคว อสชฺชฌายกตา ฯ

#๑ ม. ย. น ปสฺสตีติ น ทิสฺสตี ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

[๖๐๕] ปุณ จปรี พุราหุณ ยสฺมี สมเย พุยาปาทปริยฺญจิตฺน
เจตสา วิหฺรติ พุยาปาทปรเตน อุปนฺนสฺส จ พุยาปาทสฺส
นิตฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปรตฺถมฺปิ ๑เปฯ อุภยตฺถมฺปิ
ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ทิฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปี
มนฺตนา นปฺปฏิกฺขณฺติ ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

[๖๐๖] เสยฺยถาปี พุราหุณ อุทปฺตฺโต อคฺคิณา สนฺตตฺโต
อุกฺกฏฺจิทฺโต ๑ อุสฺมาทกฺขาโต ๒ ตตฺถ จกฺขฺมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานเยยฺย น ปสฺเสยฺย ๑ เอวเมว
โฆ พุราหุณ ยสฺมี สมเย พุยาปาทปริยฺญจิตฺน เจตสา วิหฺรติ
พุยาปาทปรเตน อุปนฺนสฺส จ พุยาปาทสฺส นิตฺสรณํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ๑เปฯ
อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ทิฆรตฺตํ
สชฺฌายกตาปี มนฺตนา นปฺปฏิกฺขณฺติ ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

[๖๐๗] ปุณ จปรี พุราหุณ ยสฺมี สมเย ถินมิทฺฐปริยฺญจิตฺน
เจตสา วิหฺรติ ถินมิทฺฐปรเตน อุปนฺนสฺส จ ถินมิทฺฐสฺส นิตฺสรณํค
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปรตฺถมฺปิ ๑เปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี
#๑ ม. ปกฺกฺกฺธิโต ๑ ย. อุกฺกฏฺจิทฺโต ๑ ๒ ม. ย. อุสฺมาทกฺขาโต ๑

สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ทิฆมฺรตฺตํ สขฺฆายกตาปี
มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ ปเคว อสขฺฆายกตา ฯ

[๖๐๘] เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุตฺปตฺโต เสวาลปณฺกปริโยนทุโธ
ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ
นปฺปชานเยยฺย น ปสฺสเสยฺย ฯ เอวเมว โข พุราหฺมณ
ยสฺมี สมเย ถินมิทฺธปริยฺยูจฺฉิเตน เจตสา วิหฺรตี ถินมิทฺธปฺเรเตน
อุปฺปนฺนสฺส จ ถินมิทฺธสฺส นิสฺสรณฺ์ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น
ปสฺสตี อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น
ปสฺสตี ปฺรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ทิฆมฺรตฺตํ สขฺฆายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ
ปเคว อสขฺฆายกตา ฯ

[๖๐๙] ปฺน จปฺริ พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย อุทฺธจฺจกฺกจฺจปฺริยฺยูจฺฉิเตน
เจตสา วิหฺรตี อุทฺธจฺจกฺกจฺจปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส
จ อุทฺธจฺจกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณฺ์ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี
อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี ปฺรตฺถมฺปิ
ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสตี
ทิฆมฺรตฺตํ สขฺฆายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ ปเคว อสขฺฆายกตา ฯ

[๖๑๐] เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุตฺปตฺโต วาเทรีโต จลิตฺโต ภงฺโก ๑
อุมิชาโต ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน
#๑ ม. ย. ภาณุโต ฯ

ยถาภูตํ นปฺปชานะยฺย น ปสฺสเสยฺย ฯ เอวเมว โข พุราหุณฺณ
ยสฺมึ สฺมเย อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺริยฺญจฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺเรเตน
อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณฺํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สฺมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สฺมเย
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ทิฆฺรตฺตํ สขฺฆายกตาปี มนฺตา
นปฺปฏฺิณฺนติ ปเคว อสขฺฆายกตา ฯ

[๖๑๑] ปฺน จปฺริ พุราหุณฺณ ยสฺมึ สฺมเย วิจิจฺจนาปฺริยฺญจฺจิเตน
เจตสา วิหฺรติ วิจิจฺจนาปฺเรเตน อุปฺปนฺนาย จ วิจิจฺจนาย นิสฺสรณฺํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สฺมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ
สฺมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ทิฆฺรตฺตํ สขฺฆายกตาปี
มนฺตา นปฺปฏฺิณฺนติ ปเคว อสขฺฆายกตา ฯ

[๖๑๒] เสยฺยถาปี พุราหุณฺณ อุทฺปตฺโต อาวิโล ลุพิโต กลลฺสิฏฺโถ
อนฺธกาเร นิกฺขิตฺโต ตตฺถ จกฺขุมา ปฺริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
ปจฺจเวกฺขุมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานะยฺย น ปสฺสเสยฺย ฯ เอวเมว
โข พุราหุณฺณ ยสฺมึ สฺมเย วิจิจฺจนาปฺริยฺญจฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ
วิจิจฺจนาปฺเรเตน อุปฺปนฺนาย จ วิจิจฺจนาย นิสฺสรณฺํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สฺมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สฺมเย ยถาภูตํ

นปฺปชานาติ น ปสฺสติ อุกฺขตฺตมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ ทิฆมฺรตฺตํ สชฺชฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ
ปเคว อสชฺชฌายกตา ฯ

[๖๑๓] อัย โข พุราหุมนฺ เหตุ อัย ปจฺจโย เยเนกทา ทิฆมฺรตฺตํ
สชฺชฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏิกฺกนฺติ ปเคว อสชฺชฌายกตา ฯ

[๖๑๔] ยสฺมิญฺจ โข พุราหุมนฺ สมเย น กามราคปริยฺญจฺติเตน
เจตสา วิหฺรติ น กามราคปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส
นิตฺสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺตมฺปิ ตสฺมี สมเย
ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺตมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
ปชานาติ ปสฺสติ อุกฺขตฺตมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
ปสฺสติ ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกฺกนฺติ ปเคว
สชฺชฌายกตา ฯ

[๖๑๕] เสยฺยถาปี พุราหุมนฺ อุทปฺตฺโต อสฺสญฺโจ ตาขาย วา
หฺลิตฺทฺทฺธิยา วา นีลฺยา วา มลฺลชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชานเยยฺย ปสฺสเสยฺย ฯ
เอวเมว โข พุราหุมนฺ ยสฺมี สมเย น กามราคปริยฺญจฺติเตน
เจตสา วิหฺรติ น กามราคปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส
นิตฺสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ฯเป ฯ

[๖๑๖] ปุณ จปฺริ พุราหุมนฺ ยสฺมี สมเย น พฺยาปาท-
ปริยฺญจฺติเตน เจตสา วิหฺรติ น พฺยาปาทปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส

จ พยาบาทสส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ
ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ
อุภยตฺถมฺปิ ฯเปฯ ทิฆรตฺตํ อสขฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปฺกเว
สขฺฌายกตา ฯ

[๖๑๗] เสยฺยถาปี พุราหฺมณฺ อุทปฺตฺโต น อคฺคิณา สฺนตฺตฺโต
น อุภฺกฺกุจฺจิตฺโต น อุสฺมาทกฺขาโต ตตฺถ จภฺขฺมา ปุริโส สกํ
มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวภฺขมาโน ยถาภูตํ ปชานเยยฺย ปสฺเสยฺย ฯ เอวเมว
โฆ พุราหฺมณฺ ยสฺมี สมเย น พยาบาทปฺริยฺภูจฺจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ
น พยาบาทปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ พยาบาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ อุภยตฺถมฺปิ ฯเปฯ ทิฆรตฺตํ อสขฺฌายกตาปี
มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปฺกเว สขฺฌายกตา ฯ

[๖๑๘] ปุณฺ จปฺริ พุราหฺมณฺ ยสฺมี สมเย น ถินมิทฺฐ
ปฺริยฺภูจฺจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ น ถินมิทฺฐปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ
ถินมิทฺฐสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ
ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ อุภยตฺถมฺปิ
ฯเปฯ ทิฆรตฺตํ อสขฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปฺกเว
สขฺฌายกตา

[๖๑๙] เสยฺยถาปี พุราหฺมณฺ อุทปฺตฺโต น เสวาลปณฺกปฺริโยนฺทฺโร
ตตฺถ จภฺขฺมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวภฺขมาโน

ยถาภูตํ ปชานะยฺย ปสฺสเสยฺย ฯ เอวเมว โข พุราหุมนฺน ยสฺมี
สมเย น ถีนมิทฺฐปริยฺญจฺจิเตน เจตสา วิหฺรติ น ถีนมิทฺฐปฺเรเตน
อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺฐสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ
อตุตฺตถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ
อุภยถมฺปิ ฯเปฯ ทิฆฺรตฺตํ อสฺชฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ
ปฺเคว สฺชฌายกตาฯ

[๖๒๐] ปฺน จปฺริ พุราหุมนฺน ยสฺมี สมเย น อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปริยฺญจฺจิเตน
เจตสา วิหฺรติ น อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส
จ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ
อตุตฺตถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ
อุภยถมฺปิ ฯเปฯ ทิฆฺรตฺตํ อสฺชฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ
ปฺเคว สฺชฌายกตาฯ

[๖๒๑] เสยฺยถาปี พุราหุมนฺน อุทฺทปฺตฺโต น วาเทริโต น จลิตฺโต
น ภงฺโก น อุมิชาโต ตตฺถ จกฺขมา ปฺริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
ปฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชานะยฺย ปสฺสเสยฺย ฯ เอวเมว โข
พุราหุมนฺน ยสฺมี สมเย น อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปริยฺญจฺจิเตน เจตสา
วิหฺรติ น อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตุตฺตถมฺปิ ตสฺมี สมเย
ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ฯ อุภยถมฺปิ ฯเปฯ
ทิฆฺรตฺตํ อสฺชฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปฺเคว สฺชฌายกตาฯ

[๖๒๒] ปุณ จปริ พุราหุณณ ยสฺมี สมเย น วิจิจฺญาปริยฺญูจิตฺเตน
เจตสา วิหฺรติ น วิจิจฺญาปเรเตน อุปฺปนฺนาย จ
วิจิจฺญา ย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี
สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
ปชานาติ ปสฺสติ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
ปสฺสติ ฯเปฯ

[๖๒๓] เสยฺยถาปี พุราหุณณ อุทฺปตฺโต อจฺโณ วิปฺปสนฺโน
อนาวิโล อาโลเก นิกฺขิตฺโต ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชานเยยฺย ปสฺเสยฺย ฯ เอวเมว
โฆ พุราหุณณ ยสฺมี สมเย น วิจิจฺญาปริยฺญูจิตฺเตน เจตสา
วิหฺรติ น วิจิจฺญาปเรเตน อุปฺปนฺนาย จ วิจิจฺญา ย นิสฺสรณํ
ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
ปชานาติ ปสฺสติ ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
ปสฺสติ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ
ทีฆรตฺตํ อสฺสชฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปเคว สฺสชฺฌายกตา ฯ

[๖๒๔] อัย โฆ พุราหุณณ เหตุ อัย ปจฺจโย เยเนกทา
ทีฆรตฺตํ อสฺสชฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภฺนฺติ ปเคว สฺสชฺฌายกตา ฯ

[๖๒๕] สตฺติเมปี พุราหุณณ โโพชฺฌงฺกา อนาวรรณา อนีวรรณา
เจตโส อนฺนฺปกฺกิลฺลา ภาวิตา พหุสฺสีกตา วิชฺชาวิมฺุตติผลสจฺจิกิริยา
สํวตฺตฺนฺติ ฯ กตฺเม สตฺต ฯ สติสมฺโพชฺฌงฺโก โฆ พุราหุณณ

อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส อนุปกุณเโส ภาวิตो พหุลีกโต
วิชชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัวตตติ ฯเปฯ อุเปกขาสมโพชฌงโค
โฆ พุราหุณ อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส อนุปกุณเโส ภาวิตो
พหุลีกโต วิชชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัวตตติ ฯ อิม โฆ พุราหุณ
สตุต โพชฌงกา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส อนุปกุณเเส ภาวิตา
พหุลีกตา วิชชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัวตตตติ ฯ

[๖๒๖] เอวํ วุตเต สการโว พุราหุณโณ ภควนตํ เอตทโวจ
อภิกกนตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
อชชตคเค ปาณเปตํ สรณงกตตติ ฯ

[๖๒๗] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหระติ กิษฌญญ
ปพพเต ฯ อถ โฆ อภโย ราชกุมารโ ยน ภควา เตนุปสงกมิ
อุปสงกमितวา ภควนตํ อภิวาเตตวา เอกมนตํ นิสีทิ ฯ
เอกมนตํ นิสินุโน โฆ อภโย ราชกุมารโ ภควนตํ เอตทโวจ

[๖๒๘] ปุโรโณ ภนุเต กสฺสโป เอวมอาห นตฺถิ เหตุ นตฺถิ
ปจฺจโย อณฺเณณาย อทสฺสนาย อเหตุ อุปฺปจฺจโย อณฺเณณํ
อทสฺสนํ โหติ ฯ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ณะณาย ทสฺสนาย
อเหตุ อุปฺปจฺจโย ณะณํ ทสฺสนํ โหตีติ ฯ อีธ ภควา กิมอาหติ ฯ

[๖๒๙] อตฺถิ ราชกุมาร เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย อณฺเณณาย
อทสฺสนาย สเหตุ สุปฺปจฺจโย อณฺเณณํ อทสฺสนํ โหติ ฯ อตฺถิ
ราชกุมาร เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย ณะณาย ทสฺสนาย สเหตุ

สปรจโย ฌาณํ ทสฺสนํ โหตีติ ฯ

[๖๓๐] กตโม [๑] ฆนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย อญฺญาณาย
อทสฺสนาย ฯ กถํ สเหตุ สปรจโย อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหตีติ ฯ

[๖๓๑] ยสฺมี โข ราชกุมาร สมเย กามราคปริยฺญจฺติเตน เจตสา
วิหฺรติ กามราคปรเตน อุปรนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ
ยถาภูตํ นปรฺชานาติ น ปสฺสติ ฯ อยมฺปิ โข ราชกุมาร เหตุ
อຍံ ปจฺจโย อญฺญาณาย อทสฺสนาย ฯ เอวมฺปิ สเหตุ สปรจโย
อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหตีติ ฯ

[๖๓๒] ปฺน จปริ ราชกุมาร ยสฺมี สมเย พยาปาทปริยฺญจฺติเตน
เจตสา วิหฺรติ พยาปาทปรเตน อุปรนฺนสฺส จ พยาปาทสฺส
นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปรฺชานาติ น ปสฺสติ ฯ อยมฺปิ โข ราชกุมาร
เหตุ อຍံ ปจฺจโย อญฺญาณาย อทสฺสนาย ฯ เอวมฺปิ
สเหตุ สปรจโย อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหตีติ ฯ

[๖๓๓] ปฺน จปริ ราชกุมาร ยสฺมี สมเย ถินมิทฺฐปริยฺญจฺติเตน
เจตสา ฯ

[๖๓๔] อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจปริยฺญจฺติเตน เจตสา ฯ

[๖๓๕] วิจิจฺจนาปริยฺญจฺติเตน เจตสา วิหฺรติ วิจิจฺจนาปรเตน
อุปรนฺนนาย จ วิจิจฺจนาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปรฺชานาติ น ปสฺสติ ฯ
อยมฺปิ โข ราชกุมาร เหตุ อຍံ ปจฺจโย อญฺญาณาย อทสฺสนาย ฯ
เอวมฺปิ สเหตุ สปรจโย อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหตีติ ฯ

#๑ ม. ย. ปน ฯ

[๖๓๖] โโก นามายั ฆนเต ฆมมปริยาโยติ ฯ นีวรณานาเมเต
ราชกุมาราคี ฯ ตคฺข ภาควา นีวรณา ตคฺข สุกต นีวรณา
เอกเมเคนปี โข ฆนเต นีวรเณน อภิกฺขโต ยถาภูตํ นปฺปชานเนยฺย
น ปสฺสเสยฺย โโก ปน วาโท ปญฺจหิ นีวรเณหิ ฯ

[๖๓๗] กตโม ปน ฆนเต เหตุ กตโม ปจฺจโย ฅาณาย
ทสฺสนาย ฯ กถํ สเหตุ สปฺปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ โหตีติ ฯ

[๖๓๘] อีช ราชกุมาร ภิกฺขุ สติสมฺโพชฅณฺ์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วिरากนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ โส สติสมฺโพชฅณฺ์
ภาเวติ ๑ เตน จิตฺเตน ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ฯ
อยมฺปี โข ราชกุมาร เหตุ อัย ปจฺจโย ฅาณาย ทสฺสนาย ฯ
เอวมฺปี สเหตุ สปฺปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ โหติ ฯ

[๖๓๙] ปน จปรี ราชกุมาร ภิกฺขุ ฯเปฯ อุเปกฺขาโสสมฺโพชฅณฺ์
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ
โส อุเปกฺขาสมฺโพชฅณฺ์ ภาเวติ ๒ เตน จิตฺเตน ยถาภูตํ
ปชานาติ ปสฺสติ ฯ อัยปี โข ราชกุมาร เหตุ อัย ปจฺจโย
ฅาณาย ทสฺสนาย ฯ เอวมฺปี สเหตุ สปฺปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ
โหตีติ ฯ

[๖๔๐] โโก นามายั ฆนเต ฆมมปริยาโยติ ฯ โพชฅณฺ์
นามเมเต ราชกุมาราคี ฯ ตคฺข ภาควา โพชฅณฺ์ ตคฺข สุกต
โพชฅณฺ์ เอกเมเคนปี โข ฆนเต โพชฅณฺ์เคน สมฺนฺนาคโต
#๑-๒ ม. ยู. ภาเวเตน จิตฺเตน ฯ

ยถาภูติ ปชานนุชย ปสเสชย โโก ปน วาโท สตุตฺทหิ โปชฌนฺเคหิ ฯ

โยปี เม ฆนฺเต คิञฺฉณญฺญํ ปพฺพตํ อโรหนุตฺตสฺส กายกิลมโถ จิตฺตกิลมโถ

โสปี เม ปฏิปฺปสฺสทฺโธ ฐมฺโม จ เม อภิสเมตฺตติ ฯ

อุทฺธานํ ภวติ

อาหาราปริยายคฺคิ ๑ มิตฺตํ ๒ สงฺการเวณ จ

อกโย ปุจฺฉิตฺโต ปญฺหํ คิञฺฉณญฺญมฺหิ ปพฺพเตติ ฯ

โปชฌนฺกสฺยุตฺตสฺส โปชฌนฺกคณฺฐกํ ญฺจํ ฯ

#๑ ม. อาหาราปริยายคคิ ฯ ๒ ม. ย. เมตฺตํ สงฺการเวณ จ ฯ

โพชฌงคสูตร อานาปานาทีเปยยาโล สุตตโม

[๖๔๑] สวตถุณินิทานัง ฯ อญฺจิกสณฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ ถถิ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺจิกสณฺญา
ถถิ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อญฺจิกสณฺญาสหคฺคํ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิํ ฯ เปฯ อญฺจิกสณฺญาสหคฺคํ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสุสคฺคปริณามิํ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อญฺจิกสณฺญา
เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ ฯ

[๖๔๒] สวตถุณินิทานัง ฯ อญฺจิกสณฺญาย ภิกฺขเว ภาวิตาย
พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺฺตรํ ผลํ ปาฎิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม อณฺฺดา สติ วา อุปาทีเสเส อนาคามิตา ฯ ถถิ ภาวิตาย จ
โข ภิกฺขเว อญฺจิกสณฺญาย ถถิ พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺฺตรํ
ผลํ ปาฎิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม อณฺฺดา สติ วา อุปาทีเสเส
อนาคามิตา ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺจิกสณฺญาสหคฺคํ สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ ฯ เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิํ ฯ เอวํ ภาวิตาย
โข ภิกฺขเว อญฺจิกสณฺญาย เอวํ พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺฺตรํ

ผล ปาฏิภังขิ ทิฏฺฐเว ชมฺเม อญฺญา สติ วา อุปาทิสเสเส
อนาคามิตาติ ฯ

[๖๔๓] สวาคถีนินทานิ ฯ อญฺจิกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ ฯ ถถิ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา
ถถิ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อญฺจิกสญฺญาสหคฺติ สติสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ ฯเปฯ อญฺจิกสญฺญาสหคฺติ
อุเปกฺขาสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา
เอวํ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติติ ฯ

[๖๔๔] สวาคถีนินทานิ ฯ อญฺจิกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติ ฯ ถถิ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา
ถถิ พหุลีกตา มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติ ฯ อิทฺ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺจิกสญฺญาสหคฺติ สติสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ ฯเปฯ
อญฺจิกสญฺญาสหคฺติ อุเปกฺขาสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว
อญฺจิกสญฺญา เอวํ พหุลีกตา มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติติ ฯ

[๖๔๕] สวาคถีนินทานิ ฯ อญฺจิกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ ฯ ถถิ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา
ถถิ พหุลีกตา มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อญฺจิกสญฺญาสหคฺติ สติสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ ฯเปฯ อญฺจิกสญฺญา-

สหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อญฺฺจิกสณฺญา
เอวํ พหุสฺสีกตา มหโต สํเวคาย สํวตฺตตีติ ฯ

[๖๔๖] สวตฺตินีทานํ ฯ อญฺฺจิกสณฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุสฺสีกตา
มหโต ฆาสุวิหาราย สํวตฺตตีติ ฯ กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺฺจิกสณฺญา
กถํ พหุสฺสีกตา มหโต ฆาสุวิหาราย สํวตฺตตีติ ฯ อธิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺฺจิกสณฺญาสหคตํ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ
อญฺฺจิกสณฺญาสหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว
อญฺฺจิกสณฺญา เอวํ พหุสฺสีกตา มหโต ฆาสุวิหาราย สํวตฺตตีติ ฯ

[๖๔๗] ปุพฺพกสณฺญา ๑ ภิกฺขเว ภาวิตา ฯเปฯ

[๖๔๘] วินีลกสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๔๙] วิจฺฉิพุทฺทกสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๕๐] อุทฺธูมาตกสณฺญา ๒ ภิกฺขเว ฯ

[๖๕๑] เมตฺตยา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๖๕๒] กรุณา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๖๕๓] มุทิตา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๖๕๔] อุเปกฺขา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๖๕๕] อานาปานสฺสตีติ ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๓]

[๖๕๖] อสุภกสณฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

#๑ ไป. ปุพฺพกสณฺญา ฯ ๒ ม. ย. อุทฺธูมาตกสณฺญา ฯ ๓ ม. ย. อานาปานวคฺโค

#สตุตโม ฯ

[๖๕๗] มรณสณฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา ฯ

[๖๕๘] อหฺาเร ปฏฺิณฺณสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๕๙] สพฺพโลเก อนภฺิรตสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๐] อนิจฺจสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๑] อนิจฺเจ ทฺุภฺขสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๒] ทฺุภฺเข อนตฺตสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๓] ปหฺานสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๔] วิราคสณฺญา ภิกฺขเว ฯ

[๖๖๕] นิโรธสณฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุสฺสีกตา มหฺปผลา
โหติ มหฺานิสฺสา ฯ กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว นิโรธสณฺญา กถํ
พหุสฺสีกตา มหฺปผลา โหติ มหฺานิสฺสา ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺข
นิโรธสณฺญาสทฺคตํ สติสมฺโพชฺฌงฺกํ ภเวติ ฯเปฯ นิโรธสณฺญาสทฺคตํ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ ภเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว นิโรธสณฺญา
เอวํ พหุสฺสีกตา มหฺปผลา โหติ มหฺานิสฺสาติ ฯ

[๖๖๖] นิโรธสณฺญาภ ภิกฺขเว ภาวิตาย พหุสฺสีกตายนฺ ทฺุวินฺนํ
ผลานํ อณฺฺยตฺรํ ผลํ ปาฏฺิถงฺขํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อณฺฺญา สติ
วา อุปาทิสฺเสเส อนาคามิตา ฯ กถํ ภาวิตาย ภิกฺขเว นิโรธสณฺญา
กถํ พหุสฺสีกตายนฺ ทฺุวินฺนํ ผลานํ อณฺฺยตฺรํ ผลํ ปาฏฺิถงฺขํ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม อณฺฺญา สติ วา อุปาทิสฺเสเส อนาคามิตา ฯ อธิ ภิกฺขเว

ภิกขุ นิโรธสณฺหาสหคฺติ สติสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ ฯเปฯ
นิโรธสณฺหาสหคฺติ อุเปกฺขาสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วिरากนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตาย โข
ภิกฺขเว นิโรธสณฺหา เอวํ พหุลิกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ
ผลํ ปาฎิกงฺขํ ทิฏฺฐเว ชมฺเม อญฺญา สติ วา อุปาทิสฺเส
อนาคามิตาติ ฯ

[๖๖๗] นิโรธสณฺหา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลิกตา มหโต อตุถาย
สํวตฺตติ ฯ มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติ ฯ มหโต สํเวคาย
สํวตฺตติ ฯ มหโต ฬาสฺสูหาราย สํวตฺตติ ฯ กถํ ภาวิตา จ
ภิกฺขเว นิโรธสณฺหา กถํ พหุลิกตา มหโต อตุถาย สํวตฺตติ ฯ
มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติ ฯ มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ ฯ
มหโต ฬาสฺสูหาราย สํวตฺตติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิโรธสณฺหาสหคฺติ
สติสมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ ฯเปฯ นิโรธสณฺหาสหคฺติ อุเปกฺขา
สมฺโพชฃณฺงค์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิรากนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ
เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว นิโรธสณฺหา เอวํ พหุลิกตา
มหโต อตุถาย สํวตฺตติ ฯ มหโต โยคกฺเขมมาย สํวตฺตติ ฯ
มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ ฯ มหโต ฬาสฺสูหาราย สํวตฺตติ ฯ

[๑]

[๖๖๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คจฺจ นที ปาจฺฉินนินฺนา ปาจฺฉินโปณา
ปาจฺฉินปพฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺต โพชฃณฺเ
ภาเวนฺโต สตฺต โพชฃณฺเ พหุลิกโรนฺโต นินฺพพานนินฺโน โหติ
#๑ ม. ย. นิโรธวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

นิพพานโปโณ นิพพานปพภาโร ฯ กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สตต
โพชฌงเก ภเวนุโต สตต โพชฌงเก พหุสีกโรนุโต นิพพานนินุโน
โหติ นิพพานโปโณ นิพพานปพภาโร ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
สตีสมโพชฌงคํ ภเวติ ฯเปฯ อุเปกขาสมโพชฌงคํ ภเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ ฯ เอวํ โข
ภิกขเว ภิกขุ สตต โพชฌงเก ภเวนุโต สตต โพชฌงเก พหุสีกโรนุโต
นิพพานนินุโน โหติ นิพพานโปโณ นิพพานปพภาโรติ ฯ
(ยาว เอสนา ปาลี วิตุถาเรตพฺพา) ฯ [๑]

[๖๖๕] ปณฺจิมานิ ภิกขเว อุทฺธมภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ
กตมานิ ปณฺจ ฯ รูปราคิ อรฺูปราคิ มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอุทฺธมภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ อิมสฺ
โย ภิกขเว ปณฺจนฺนํ อุทฺธมภากิยานํ สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย ปหานาย สตต โพชฌงกา ภเวตพฺพา ฯ
กตเม สตต ฯ อธิ ภิกขเว ๒ ภิกขุ สตีสมโพชฌงคํ ภเวติ ฯเปฯ
อุเปกขาสมโพชฌงคํ ภเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสุสคฺคปริณามํ ฯ อิมสฺ โข ภิกขเว ปณฺจนฺนํ อุทฺธมภากิยานํ
สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา ปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย ปหานาย อิม
สตต โพชฌงกา ภเวตพฺพชาติ ฯ

[๖๗๐] เสยฺยถาปี ภิกขเว คจฺจกา นที ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา
ปาจิณปพฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ สตต โพชฌงเก
#๑ ม. คจฺจกาเปยฺยาลวคฺโค นวโม ฯ ยู. คจฺจกาเปยฺยาลอ... ฯ ๒ โป. อัย ปาโจ
#น ทิสฺสตี ฯ

ภาเวนุโต สตุต โพชฌงเค พหุสิกโรนุโต นิพพานินุโน โหติ
นิพพานโปโณ นิพพานปพกาโร ฯ กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สตุต
โพชฌงเค ภาเวนุโต สตุต โพชฌงเค พหุสิกโรนุโต นิพพานินุโน
โหติ นิพพานโปโณ นิพพานปพกาโร ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
สติสมโพชฌงคัม ภาเวติ ฯเปฯ อุเปกขาสุมโพชฌงคัม ภาเวติ
ราควินยปริโยสานัน โทสวินยปริโยสานัน โมหวินยปริโยสานัน ฯ เอวํ โข
ภิกขเว ภิกขุ สตุต โพชฌงเค ภาเวนุโต สตุต โพชฌงเค พหุสิกโรนุโต
นิพพานินุโน โหติ นิพพานโปโณ นิพพานปพกาโรติ ฯ
(เอวํ รากวินยปริโยสานัน ยาว เอสนา ปาลี วิตุถาเรตพพา) ฯ

[๖๗๑] ปณจิมานิ ภิกขเว อุทุมภากิยานิ สญโณชนานิ ฯ
กตมานิ ปณจ ฯ รูปราโค อรูปราโค มาโน อุทจจํ อวิชชา ฯ
อิมานิ โข ภิกขเว ปณจ อุทุมภากิยานิ สญโณชนานิ ฯ อิมสํ
โข ภิกขเว ปณจันนํ อุทุมภากิยานัน สญโณชนานัน อภิญญา
ปริณญา ย ปริกขยาย ปหานาย สตุต โพชฌงคา ภาเวตพพา ฯ
กตเม สตุต ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ สติสมโพชฌงคัม ภาเวติ ฯเปฯ
อุเปกขาสุมโพชฌงคัม ภาเวติ รากวินยปริโยสานัน โทสวินยปริโยสานัน
โมหวินยปริโยสานัน ฯ อิมสํ โข ภิกขเว ปณจันนํ อุทุมภากิยานัน
สญโณชนานัน อภิญญา ปริณญา ย ปริกขยาย ปหานาย อิม
สตุต โพชฌงคา ภาเวตพพาติ ฯ (ยถา มคฺคสํยุตฺตํ วิตุถาเรตพพํ
ตถา โพชฌงคสํยุตฺตํ วิตุถาเรตพพํ) ฯ

ตตรุทานัน

อฏฺฐิปปุพฺภกวีณิลกั วิจฺฉิตฺตํ อุตฺตฺมาเตน ปณฺจมํ

เมตฺตา กรุณา มุทิตา อุเปกฺขา อานาปาเนน เต ทส ๕

โพชฌนฺคสํยุตฺตสฺส อานาปานวคฺโค สตฺตโม ๕

อสุภฺมา มรณา อาหารเ ปฏฺฐิกฺกุลเณ จ สพฺพโลเก

อนิจฺจทุกฺขอนตฺตปฺหานัน วิรํคํ นิโรเชน เต ทสํติ ๕

โพชฌนฺคสํยุตฺตสฺส นิโรชวคฺโค อฏฺฐโม ๕

[๖๗๒] สํวตฺถินิทานัน ๕ เสยฺยถาปี ภิภฺขเว กงฺคา นที
ปาจันนินฺนา ปาจันโปกฺขา ปาจันปพฺภารา ๕เป๕

ฉ ปาจันโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต

เทว เต ฉ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ ๕

กงฺคาเปยฺยาโล นวโม ๕

[๖๗๓] ยาวตา ภิภฺขเว สตฺตา อปาทา ๑ วา ทฺวิปาทา ว
จตฺตฺปาทา ว พหุปฺปาทา วติ วิตฺถาเรตพฺพิ ๕

ตถาคตฺ ปทํ กุณฺฑิ มฺลํ สารเณ ๒ วสฺสีกํ

ราชา จนฺทิมสุริยา จ ๓ วตฺถเณ ทสมํ ปทํ ๕

(อปฺปมาทวคฺโค ๔ โพชฌนฺคสํยุตฺตสฺส โพชฌนฺควเสน วิตฺถาเรตพฺพิ ๕-) ๕

โพชฌนฺคสํยุตฺตสฺส อปฺปมาทวคฺโค ทสโม ๕

[๖๗๔] เสยฺยถาปี ภิภฺขเว เยเกจิ พลกรณฺเีย กมฺมนฺตา
กยิรณฺตีติ วิตฺถาเรตพฺพิ ๕

#๑ ม. ย. อปทา ว ... พหุปฺปาทา ว ๕ ๒ ย. สํโร จ ... ๕ ๓ ย. จสทฺโท

#นตฺถิ ๕ ๔-๕ ย. อปฺปมาทวคฺเค ... วิตฺถาเรตพฺพิ ๕

พลั พิษณจ นาโค จ รุกขกุมภณ ๑ สุกิยา ๒

อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อากนตุกาน ที่ ๓ ๑

(พลกรณียวคโค โพชฌงคสังยุตตสส โพชฌงควเสน วิตุถาเรตพุโพ) ๑

พลกรณียวคโค เอกาทสโม ๑

[๖๗๕] ติสุโส อีมา ภิกขเว เอสนา ๑ กตมา ติสุโส ๑

กาเมสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนาติ วิตุถาเรตพุพิ ๑

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทุกขตา ติสุโส

ชีล มล จ นิโฆ จ เวทนา ตณฺหาเยน ๔ จาติ ๑

(โพชฌงคสังยุตตสส เอสนาเปยฺยาลิ วิเวกนิสฺสิติโต วิทฺธิ

วิตุถาเรตพุพิ) ๑

เอสनावคโค ทฺวาทสโม ๑

[๖๗๖] จตฺตาโรเม ภิกขเว โอฆา ๑ กตเม จตฺตาโร ๑

กาโมโฆ ภโวโฆ ทิกฺกุโจโฆ อวิชฺโชโฆติ วิตุถาเรตพุพิ ๑

[๖๗๗] สาวตฺถินิทานํ ๑ ปญฺจิมานิ ภิกขเว อุกฺขมฺภากิยานิ

สญฺโฆชนานิ ๑ กตมานิ ปญฺจ ๑ รูปราคो อรูปราชโค มาโน อุกฺขจฺจ

อวิชฺชา ๑ อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจุกฺขมฺภากิยานิ สญฺโฆชนานิ ๑

อิมลํ โข ภิกขเว ปญฺจนฺนํ อุกฺขมฺภากิยานํ สญฺโฆชนานํ

อภิณฺณาย ปริณฺณาย ปริกฺขยาย ปหานาย สตฺต โพชฌงคา

ภาเวตพุพา ๑ กตเม สตฺต ๑ อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงคํ

#๑ ม. รุกฺโข กุมภณ สุกิยา ๑ เอวมฺปริ ๑ ๒ ย. สุกิยา ๑ ๓ ย. อิติสทฺโท อตฺถิ ๑

#๔ ม. ตณฺหาตสินาย ๑ ย. ตณฺหาตเสน ๑ เอวมฺปริ ๑

ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุตฺตคฺคปริณามิ
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาวติ รากวินยปริโยสานํ ๑
โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ อมโตคฺช อมตปรายนํ
อมตปริโยสานํ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภาริ ฯ อิมสํ โข
ภิกฺขเว ปญฺจนนํ อุทฺทมภากิยานํ สลฺโยชนานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา
ปริกฺขยา ย ปหานาย อิม สุตฺต โพชฺฌงฺคา ภาวตพฺพาติ ฯ

โอโหม โยโค อุปาทานํ คณฺธา อานุสเยน จ
กามคฺฆา นีวรณา ขนฺธา อุทฺทมภากิยานีติ ฯ
โอฆวคฺโค เตรสโม ฯ

ฉ ปาจฺฉินโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เทว เต ฉ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจฺติ ๒ ฯ

(โพชฌงคตัยุตตสฺส กงฺคาเปยฺยาลิํ รากวเสน วิตุถาเรตพฺโพ) ฯ

วคฺโค จุทฺทสโม ฯ

ตถาคตํ ปทํ กุณฺโณ มฺลํ สารเณ วสุสิกฺกิ
ราชา จนฺทิมสุริยา จ วตฺถเณ ทสมิํ ปทํ ๓ ฯ

(อุปฺปมาทวคฺโค รากวเสน วิตุถาเรตพฺโพ) ฯ ปณฺณรสโม ฯ

พลํ พิชฺฌจ นาโค จ รุกฺขกฺุมภเณ สุกิยา ๔
อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อากนฺตฺกานํ ๕ ฯ

(โพชฌงคตัยุตตสฺส พลกรณียวคฺโค รากวเสน วิตุถาเรตพฺโพ) ฯ

โสฬสโม ฯ

#๑ ย. วิเวก ... วิราค ... นิโรธนิสฺสิตํ โวสุตฺตคฺคปริณามิ ฯ ๒-๓-๕ ม. อิติสทฺโท

#๑๓๓ ย. สุกิยํ ฯ

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทุกขตา ติสโส

จีล มล จ นิโฆ จ เวทนา ตณฺหาเยน จ ฯ

โพชฌนฺคํสํยุตฺตํ เอสนาวกุโค สตฺตรสโม ฯ

โอโฆ โยโค อุปาทานํ กนฺธา อนฺุสเยน จ

กามคฺุณา นีวรณา ขนฺธา อุทฺธมฺภาคิยานีติ ฯ

(ราควินยปรโยสานโทสวินยปรโยสานโมหวินยปรโยสานวเสน โอฆวกุโค

วิตฺถารตพฺโพ) ฯ อฏฺฐารสโม ฯ (ยทปี มคฺคํสํยุตฺตํ

วิตฺถาริตํ ๑ ททปี โพชฌนฺคํสํยุตฺตํ วิตฺถารตพฺพ์) ฯ

โพชฌนฺคํสํยุตฺตํ สมตฺตํ ๒ ฯ

#๑ ม. วิตฺถารตพฺพ์ ฯ ๒ ม. ทฺติยํ ฯ

สติปัญญาอันสัมบูรณ์

อมพปาลิวคโค ปจโม

[๖๗๘] เอวมเม สุตฺติ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ
อมพปาลิวเน ฯ ตตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ ภิกฺขโวติ ฯ
ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสึ ฯ ภควา เอตทโวจ ฯ

[๖๗๙] เอกายนฺวายํ ภิกฺขเว มคฺโค สุตฺตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
สมตฺติกฺกมย ทฺวักขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺกมย ฌายสฺส
อริคฺมย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ฯ ยทฺธิทํ จตฺตาริ สติปัญญาณา ฯ
กตฺเม จตฺตาริ ฯ

[๖๘๐] อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุปฺสฺสึ วิหริติ อาตปิ
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ
เวทนานุปฺสฺสึ วิหริติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสึ วิหริติ อาตปิ สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสึ วิหริติ
อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ

[๖๘๑] เอกายนฺวายํ ภิกฺขเว มคฺโค สุตฺตํ วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมตฺติกฺกมย ทฺวักขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺกมย ฌายสฺส
อริคฺมย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ฯ ยทฺธิทํ จตฺตาริ สติปัญญาณาติ ฯ

อิทมโวจ ภควา ฯ อุตมณา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทนต์ิ ฯ

[๖๘๒] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ อมฺพปาลิวนเณ ฯ
ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ ฯ ภทฺนฺเตติ เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ ฯ ภควา เอตทโวจ สโต ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมฺปชาโน อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ ๑ ฯ

[๖๘๓] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯ
ขมฺเมสุ ขมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ

[๖๘๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน โหติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ อาโลกิเต
วิโลกิเต สมฺปชานการี โหติ สมฺมิถฺชิตे ปสริเต สมฺปชานการี
โหติ สงฺฆาปฏิปตฺตจิวรรชารณเณ สมฺปชานการี โหติ อสิเต ปิตะ
ขายิเต สายิเต สมฺปชานการี โหติ อจฺจารปสฺสาวกมฺเม สมฺปชานการี
โหติ คเต จิตเ นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริเต ภาสิตเ ตฺถุหิภาเว
สมฺปชานการี โหติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน ๒
โหติ ฯ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมฺปชาโน อยํ โว
อมฺหากํ อนุสาสนีติ ฯ

#๑ ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. สมฺปชานการี ฯ

[๖๘๕] เอกัม สมยํ ภควา สาวตถียํ วิหริติ เขตวเน
อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมि อฺปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ
นีสิติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ ฯ

[๖๘๖] สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ
ยมหิ ภควโต ฌมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อฺปฺปมตฺโต อาตปิ
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ เอวเมว ปนฺิเชกฺจเจ โมฆปฺริสา มณฺเวย ๑
อชฺเชสนฺติ ฌมฺเม จ ภาสิตे มเมว อฺนุพฺนฺชิตพฺพิ มณฺเวยนฺตฺติ ฯ
เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ สุกโต
สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ อฺปฺเปว นามาทิ ภควโต ภาสิตสฺส อตฺถํ
อาชานเยยฺย ๒ อฺปฺเปว นามาทิ ภควโต ภาสิตสฺส ทายาทิ อสฺสนฺติ ฯ

[๖๘๗] ตสฺมา ติห ตฺวํ ภิกฺขุ อาทิมเว วิโสเชหิ กุสเสสุ
ฌมฺเมสุ ฯ โก จาทิ กุสลานํ ฌมฺมานํ ฯ สิลํ จ สุวิสุทฺธํ
ทิฏฺฐิ จ อฺชฺคา ฯ ยโต โข เต ภิกฺขุ สิลํ จ สุวิสุทฺธํ ภวิสฺสตี
ทิฏฺฐิ จ อฺชฺคา ฯ ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ สิลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติจฺจาย
จตฺตาริ สติปฺญฺจานเ ติวิเชน ภาเวยฺยาสี ฯ กตเม จตฺตาริ ฯ

[๖๘๘] อีธ ตฺวํ ภิกฺขุ อชฺฉตฺตํ วา กายเ กายานุปลฺสฺสี
วิหฺราหิ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ
พหิทฺธา วา กายเ กายานุปลฺสฺสี วิหฺราหิ อาตปิ
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ อชฺฉตฺต-
#๑ ม. ย. มณฺเวย ๑ ๒ ม. ย. ชานเยยฺย ๑

พหิทฺฐา วา กายะ กายานุปลฺลสี วิหฺรหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมฺนสฺสํ ฯ อชฺฌตฺตํ วา เวทนาสุ ฯ
พหิทฺฐา วา เวทนาสุ ฯ อชฺฌตฺตพหิทฺฐา วา เวทนาสุ เวทนานุปลฺลสี
วิหฺรหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมฺนสฺสํ ฯ
อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต ฯ พหิทฺฐา วา จิตฺเต ฯ อชฺฌตฺตพหิทฺฐา
วา จิตฺเต จิตฺตานุปลฺลสี วิหฺรหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมฺนสฺสํ ฯ อชฺฌตฺตํ วา ฌมฺเมสุ ฯ
พหิทฺฐา วา ฌมฺเมสุ ฯ อชฺฌตฺตพหิทฺฐา วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปลฺลสี
วิหฺรหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมฺนสฺสํ ฯ

[๖๔๕] ยโต โข ตฺวํ ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สึเล ปตฺติจฺจาย อิมะ
จตฺตาริ สติปฺภฺจฺจเน เอวํ ติวิเชน ภาเวสฺสตี ฯ ตโต ตฺยหํ ภิกฺขุ
ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากมิตฺสฺสติ วุฑฺฒิเยว ปาฎิถฺงขา
กุสเลสุ ฌมฺเมสุ โน ปริหานีตี ฯ

[๖๕๐] อถ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺนโมทิตฺวา อญฺญาเยสฺสา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏกฺกามิ ฯ อถ โข โส ภิกฺขุ เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุสฺปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจฺริย-
ปริโยสานํ ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช

วิหริติ จีณา ชาติ วุสิตํ พุทฺทมจริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ
อิตฺตตฺตยาติ อพฺภณฺณาสี ฯ อณฺณตโร จ ปน โส ภิกฺขุ
อรหตํ อโหสีติ ฯ

[๖๕๑] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริติ โกสลายํ ๑
พุราหุมนคฺคาเม ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯเปฯ เอตทโวจ
เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวา อจิริปฺพุชฺชิตา อชฺฌนาคตา อิมํ ชมฺมวินยํ
เต โว ๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตุนํ สติปฺภฺจฺจานานํ ภาวนาถ สฺมาทเปตฺตพฺพา
นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติภฺจฺจาเปตฺตพฺพา ฯ กตเมตํ จตฺตุนํ ฯ

[๖๕๒] เอถ ตฺตฺเมห อวฺุโส กายเ กายานุสฺสฺสินิ วิหริถ
อาตปิโน สฺมฺปชานา เอโกทิกฺกฺตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สฺมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
กายสฺส ยถาภูตํ ฌาณาย ฯ เวทนาสุ เวทนาณุสฺสฺสินิ วิหริถ
อาตปิโน สฺมฺปชานา เอโกทิกฺกฺตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สฺมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
เวทนานํ ยถาภูตํ ฌาณาย ฯ จิตฺเต จิตฺตานุสฺสฺสินิ
วิหริถ อาตปิโน สฺมฺปชานา เอโกทิกฺกฺตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สฺมาหิตา
เอกคฺคจิตฺตา จิตฺตสฺส ยถาภูตํ ฌาณาย ฯ ชฺมฺเมสุ ชฺมฺมานุสฺสฺสินิ
วิหริถ อาตปิโน สฺมฺปชานา เอโกทิกฺกฺตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สฺมาหิตา
เอกคฺคจิตฺตา ชฺมฺมานํ ยถาภูตํ ฌาณาย ฯ

[๖๕๓] เยปิ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ
โยคคฺคเขมํ ปตฺถยมาณา วิหริณฺติ เตปิ กายเ กายานุสฺสฺสินิ
วิหริณฺติ อาตปิโน สฺมฺปชานา เอโกทิกฺกฺตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สฺมาหิตา
#๑ ม. สาลาย ฯ ย. สาลาย ฯ ๒ ย. เว ฯ เอวมฺปรี ฯ

เอกคฺคจิตฺตา กายสุส ปริณฺฬาย ฯ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสึโน วิหรนฺติ
อาตปิโน สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
เวทนานํ ปริณฺฬาย ฯ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสึโน วิหรนฺติ
อาตปิโน สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
จิตฺตสุส ปริณฺฬาย ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสึโน วิหรนฺติ
อาตปิโน สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
ฌมฺมานํ ปริณฺฬาย ฯ

[๖๕๔] เยปี เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหฺนฺโต ชีณาสวา วุสิตวานฺโต
กตกรณฺิยา โอิหิตถารา อนุปฺปตฺตสทฺตฺตา ปริกฺขิณภวสฺสโยชฺนา
สมฺมทลฺลฺลาวิมฺุตตา เตปี กายे กายานุปสฺสึโน วิหรนฺติ อาตปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
กาเยน วิสํยฺตฺตา ฯ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสึโน วิหรนฺติ อาตปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
เวทนาหิ วิสํยฺตฺตา ฯ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสึโน วิหรนฺติ อาตปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
จิตฺเตน วิสํยฺตฺตา ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสึโน วิหรนฺติ อาตปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺนฺนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
ฌมฺเมหิ วิสํยฺตฺตา ฯ

[๖๕๕] เยปี เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวา อจิริปฺพชิตา อรฺุณาคตา
อิมิ ฌมฺมวินยํ เต โว ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสํ จตฺนุนํ สติปญฺจานานํ

ภวานาย สมบาทเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏฺฐาเปตพพาติ ฯ

[๖๕๖] สาวตถีนินทานํ ฯ ตตฺร โข ภควา ฯเปฯ เอตทโวจ
อกุสฺสราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน ปญฺจ นีวรณฺ สมฺมา วทมาโน
วทฺथฺย ฯ เกวลโถ หายํ ภิกฺขเว อกุสฺสราสีติ ยทิตํ ปญฺจ
นีวรณา ฯ กตเม ปญฺจ ฯ กามจฺจนฺทนีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ
ถีนมิทฺชนีวรณํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกฺขณานีวรณํ ฯ อกุสฺสราสีติ
ภิกฺขเว วทมาโน อิมํ ปญฺจ นีวรณฺ สมฺมา วทมาโน
วทฺथฺย ฯ เกวลโถ หายํ ภิกฺขเว อกุสฺสราสีติ ยทิตํ ปญฺจ นีวรณา ฯ

[๖๕๗] กุสฺสราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน จตฺตารโ สติปฏฺฐาเน
สมฺมา วทมาโน วทฺथฺย ฯ เกวลโถ หายํ ภิกฺขเว กุสฺสราสีติ
ยทิตํ จตฺตารโ สติปฏฺฐาณา ฯ กตเม จตฺตารโ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กายํ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลกํ อภิกฺขมาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลกํ
อภิกฺขมาโทมนสฺสํ ฯ กุสฺสราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน อิมํ จตฺตารโ
สติปฏฺฐาเน สมฺมา วทมาโน วทฺथฺย ฯ เกวลโถ หายํ ภิกฺขเว
กุสฺสราสีติ ยทิตํ จตฺตารโ สติปฏฺฐาณาติ ฯ

[๖๕๘] ภูตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว สกฺกณคฺคฺมิ ๑ ลาปี สกฺกณํ สหสา
อชฺฌมฺปฺปตฺตา อคฺคฺเหสี ฯ อถ โข ภิกฺขเว ลาปี สกฺกณ
สกฺกณคฺคฺมิยา หริยมาโน เอวํ ปรีเทเวสี ๒ มยเมวมุห อลกฺขิกา
#๑ ม. ย. สกฺกณคฺคฺมิ ฯ ๒ ม. ย. ปรีเทเวสี ฯ

มย อปฺปปลฺลณฺวา เย มยฺ อโคจเร จริมฺห ปริวิสเย ฯ สจฺชช ๑
มยฺ โคจเร จเรยฺยาม สเก เปตฺติเก วิสเย น มฺยํ สกฺกมฺมํ
อลํ อภวิสฺส ยทิตฺถํ ยฺทฺธาติ ฯ โก ปนฺ เต ลาป โคจโร
สโก เปตฺติโก วิสโยติ ฯ ยทิตฺถํ นนฺคตฺถกฺกกรณํ เลทฺทฺทฺทฺจฺจนนฺติ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว สกฺกมฺมํ สเก พลฺล อปฺตฺตฺทฺธา สเก พลฺล
อวาทมนฺนา ๒ ลาปํ สกฺกํ ปมฺลจฺจ กจฺจ โข ตฺวํ ลาปํ ตฺตฺรปี
เม คนฺตฺวา น โมกฺขสํตีติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว ลาปํ สกฺกมฺ
นนฺคตฺถกฺกกรณํ เลทฺทฺทฺทฺจฺจนํ คนฺตฺวา มหนฺตํ เลทฺทฺทฺทฺท อภิสฺสํหิตฺวา
สกฺกมฺมํ วทมนฺโน อภฺจฺจาสิ เอหิ โขทานิ เม สกฺกมฺมํ เอหิ
โขทานิ เม สกฺกมฺมํติ ฯ อถ โข สว ภิกฺขเว สกฺกมฺมํ สเก พลฺล
อปฺตฺตฺทฺธา สเก พลฺล อวาทมนฺนา อฺโก ปกฺเข สนฺธาย ๓ ลาปํ สกฺกํ
สทฺสา อชฺฉมฺปฺตฺตา ฯ ยทา โข ภิกฺขเว อภฺจฺจาสิ ลาปํ สกฺกมฺ
พฺหุ อากตฺตา ๔ โข มฺยํ สกฺกมฺมํติ อถสฺเสว ๕ เลทฺทฺทฺสฺส อนฺตรํ
ปจฺจุปาทํ ฯ อถ โข ภิกฺขเว สกฺกมฺมํ ตตฺถเว อูรํ ปจฺจุตฺตาเพสิ ฯ
เอวญฺเหหํ ๖ ภิกฺขเว โหติ โย อโคจเร จรติ ปริวิสเย ฯ

[๖๕๕] ตสฺมา ติทฺถ ภิกฺขเว มา อโคจเร จริตฺถ ปริวิสเย ฯ
อโคจเร ภิกฺขเว จรตํ ปริวิสเย ลจฺจติ มาโร โอตารํ ลจฺจติ
มาโร อารมฺมณํ ฯ โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปริวิสโย ฯ
ยทิตฺถํ ปญฺจ กามคฺคณา ฯ กตฺเม ปญฺจ ฯ จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รฺูปา
อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา กามฺปสฺสํหิตา รชฺนียา
#๑ ม. ย. สจฺชช ๑ ๒ ม. ย. อสฺวทมนฺนา ฯ เอวมฺปฺริ ๑ ๓ ม. ย. สนฺนยฺห ๑
#๔ ป. ม. อากตฺโต ๑ ๕ ม. อถ ตสฺเสว ๑ ๖ ม. ย. เอวํ หิตํ ๑

โสตวิญญะยยา สหุทา ฯ ฆานวิญญะยยา คนฺธา ฯ ชิวหาวิญญะยยา
รสา ฯ กายวิญญะยยา โฝฏฐพฺพา อิกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรฺปา
กามุปสฺสหิตา รชฌิยา ฯ อัยฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโจโร ปรวิสโย ฯ

[๗๐๐] โจจเร ภิกฺขเว จรธ สเก เปตฺติเก วิสเย ฯ โจจเร
ภิกฺขเว จรตฺ สเก เปตฺติเก วิสเย น ลจฺจติ มาโร โอตาริ
น ลจฺจติ มาโร อารมฺมณิ ฯ โโก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โจจโร
สโก เปตฺติโก วิสโย ฯ ยทิทํ จตฺตารो สติปฺภุจํญา ฯ กตเม
จตฺตโร ฯ อิชฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายे กายานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสึ ฯ อัยฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โจจโร
สโก เปตฺติโก วิสโยติ ฯ

[๗๐๑] อตฺถิ ภิกฺขเว หิมวโต ปพฺพตฺตราชฺสสุ ทฺกุลลา วิสมา
เทสา ยตฺถ เนว มกฺกญฺยานิ จาริ น มนุสฺसानิ ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว
หิมวโต ปพฺพตฺตราชฺสสุ ทฺกุลลา วิสมา เทสา ยตฺถ มกฺกญฺยานญฺหิ
โข จาริ น มนุสฺसानิ ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว หิมวโต ปพฺพตฺตราชฺสสุ สฺมา
ญฺมิภากา รณฺธิยา ยตฺถ มกฺกญฺยานญฺเจว จาริ มนุสฺसानิ จ ฯ
ตฺตร โข ภิกฺขเว ลฺลทฺธา มกฺกญฺยวีถิสฺสุ เลปปี โอญฺเทนฺติ มกฺกญฺยานิ
พาธนาย ฯ ตฺตร ภิกฺขเว เย เต มกฺกญฺยา อพาลชาติกา อโลล-

ชาติกา เต ตั เลปี ทิสวา อารกา ปรีวชฺเชนฺติ ฯ โย ปน โส
โหติ มกฺกโฏ พาลชาติโก โลลชาติโก โส ตั เลปี อุปสงฺกมิตฺวา
หตุเถน คณฺหาติ โส ตตุถ พชฺฉติ หตุถิ โมเจสุสามิติ ทฺติเยน
หตุเถน คณฺหาติ โส ตตุถ พชฺฉติ อุโภ หตุเถ โมเจสุสามิติ
ปาเทน คณฺหาติ โส ตตุถ พชฺฉติ อุโภ หตุเถ โมเจสุสามิ
ปาหิ จาติ ทฺติเยน ปาเทน คณฺหาติ โส ตตุถ พชฺฉติ อุโภ
หตุเถ โมเจสุสามิ ปาเท จาติ ตฺถุเทน คณฺหาติ โส ตตุถ
พชฺฉติ ฯ เอวํ หิ โส ภิกฺขเว มกฺกโฏ ปญฺโจชฺชติโต ถุนํ เสติ
อนนฺธิ อานนฺโน พุสฺสนํ อานนฺโน ยถา กามกรณฺนิโย ลุทฺทสฺส ฯ
ตเมนนํ ภิกฺขเว ลุทฺโท วิชฺฉิตฺวา ตสฺมีเยว มกฺกภูํ อุทฺธริตฺวา
อวิสุสฺสชฺเชตฺวา येन กามํ ปกฺกมตี ฯ เอวํ เหติ ภิกฺขเว โหติ
โย อโศจเร จรตี ปรีวิสเย ฯ

[๗๐๒] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว มา อโศจเร จริตฺถ ปรีวิสเย ฯ
อโศจเร ภิกฺขเว จรตี ปรีวิสเย ลจฺฉติ มาโร โอตาริ ลจฺฉติ
มาโร อารมฺมณฺนิ ฯ โโก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโศจโร ปรีวิสโย ฯ
ยทิตํ ปญฺจ กามคฺฉนา ฯ กตเม ปญฺจ ฯ จกฺขุวิญฺญเยยฺยา รูปา
อิกฺกุจฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามุปฺสณฺหิตา รชฺชนิยา
โสตฺตวิญฺญเยยฺยา สทฺธา ฯ ฆานวิญฺญเยยฺยา คนฺธา ฯ ชิวฺหาวิญฺญเยยฺยา
รสา ฯ กายวิญฺญเยยฺยา โฝฏฺฐพฺพา อิกฺกุจฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา
กามุปฺสณฺหิตา รชฺชนิยา ฯ อຍ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโศจโร ปรีวิสโย ฯ

[๗๐๓] โศจเร ภิกฺขเว จรธ สเก เปตฺติเก วิสเย ฯ โศจเร

ภิกขเว จรตํ สเก เปตฺติเก วิสเย น ลจฺจติ มาโร โอตาริ
น ลจฺจติ มาโร อารมฺมณํ ฯ โโก จ ภิกขเว ภิกฺขุโน โคจโร
สโก เปตฺติโก วิสโย ฯ ยทิทํ จตฺตารो สติปฺญฺจนา ฯ กตเม
จตฺตารो ฯ อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตاپิ
สมฺปชานโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตاپิ สมฺปชานโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อัยฺ ภิกขเว ภิกฺขุโน โคจโร
สโก เปตฺติโก วิสโยติ ฯ

[๗๐๔] เสยฺยถาปี ภิกขเว พาโล อพฺยตฺโต อกฺุสโล สุโท
ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตํ ๑ วา นานจฺเจยฺหิ ๒ สุเปหิ ปจฺจปฺภุจฺจโต
อสฺส อมฺพิลคฺเคหิปี ติตฺตคฺคฺเคหิปี กฺกุคฺคฺเคหิปี มฺชฺรคฺคฺเคหิปี
ขาริเกหิปี อขาริเกหิปี โลณิเกหิปี อโลณิเกหิปี ฯ สโโข โส ภิกขเว&
พาโล อพฺยตฺโต อกฺุสโล สุโท สกฺุสส ภตฺตนิมิตฺตํ ๓ น อุกฺคณฺหาติ
อิทํ วา เม อชฺช ภตฺตสุเปยฺยํ รุจฺจติ อิมสฺส วา อภิหฺรติ
อิมสฺส วา พหุํ คณฺหาติ อิมสฺส วา วณฺณํ ภาสติ อมฺพิลคฺคํ
วา เม อชฺช ภตฺตสุเปยฺยํ รุจฺจติ อมฺพิลคฺคฺสฺส วา อภิหฺรติ
อมฺพิลคฺคฺสฺส วา พหุํ คณฺหาติ อมฺพิลคฺคฺสฺส วา วณฺณํ ภาสติ
ติตฺตคฺคฺคํ วา เม อชฺช ฯ กฺกุคฺคํ วา เม อชฺช ฯ มฺชฺรคฺคํ วา
เม อชฺช ฯ ขาริกํ วา เม อชฺช ฯ อขาริกํ วา เม อชฺช ฯ
#๑ สී. ย. ราชมฺหามตฺตานํ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๒ นานาวิเรหิตี วา ปาโง ฯ
#ย. นานาจฺเจยฺหิ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๓ ม. ย. ภตฺตสฺส... ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

โณณิกั วา เม อชช ๗ โณณิกั วา เม อชช ภตตสุเปยัย
รจจติ โณณิกัสส วา อภิหริติ โณณิกัสส วา พหุ คณหาติ
โณณิกัสส วา วณณั ภาสตีติ ๗ สโโข โส ภิกขเว พาโล
อพยตโต อกุสโล สุโท น เจว ลากิ โหติ อจฺฆาทนสฺส น
ลากิ เวตฺตนสฺส น ลากิ อภิหารานั ๗ ตั กิสฺส เหตุ ๗ ตถา หิ
โส ภิกขเว พาโล อพยตโต อกุสโล สุโท สกสฺส ภตตนิมิต्तํ
น อุกฺคณหาติ ๗

[๗๐๕] เอวเมว โข ภิกขเว อิเชกจฺโจ พาโล อพยตโต
อกุสโล ภิกขุ กายะ กายานุปฺสฺสี วิหริติ อาตปิ สมฺปชาโน
สตีมา วินยฺย โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสั ๗ ตสฺส กายะ กายานุปฺสฺสีโน
วิหโรติ จิตฺตํ น สมာชียตี อูปกฺกิลเสสา น ปหียนฺตี โส ตํ นิมิต्तํ
น อุกฺคณหาติ ๗ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ ชฺมมานุปฺสฺสี วิหริติ
อาตปิ สมฺปชาโน สตีมา วินยฺย โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสั ๗ ตสฺส
ชฺมเมสุ ชฺมมานุปฺสฺสีโน วิหโรติ จิตฺตํ น สมာชียตี อูปกฺกิลเสสา
น ปหียนฺตี โส ตํ นิมิต्तํ น อุกฺคณหาติ ๗ สโโข โส ภิกขเว
พาโล อพยตโต อกุสโล ภิกขุ น เจว ลากิ โหติ ทิฏฺฐเจว
ชฺมเม สุขวิหารานั น ลากิ สตีสมฺปชฌณสฺส ๗ ตั กิสฺส เหตุ ๗
ตถา หิ โส ภิกขเว พาโล อพยตโต อกุสโล ภิกขุ สกสฺส
จิตฺตสฺส นิมิต्तํ น อุกฺคณหาติ ๗

[๗๐๖] เสยฺยถาปิ ภิกขเว ปณฺฑิโต พยตโต กุสโล สุโท

ราชานัน ภา ราชมหามตฺตํ ภา นานจฺเจยฺหิ สฺวเปหิ ปจฺจุปฺภุจฺจโถ
อสุส อมฺพิลคฺคเหหิปี ติตฺตคฺคเหหิปี กฺกุคฺคเหหิปี มชฺชรคฺคเหหิปี
ขาริเกหิปี อขาริเกหิปี โลณิเกหิปี อโลณิเกหิปี ฯ สโโข โส
ภิกฺขเว ปณฺฑิตโถ พุชฺชโถ กุสโล สฺวโท สกสฺส ภตฺตนิมิตฺตํ
อุคฺคณฺหาติ อิทํ ภา เม อชฺช ภตฺตสฺวเปยฺยํ รุจฺจติ อิมสฺส
ภา อภิหฺรติ อิมสฺส ภา พหุํ คณฺหาติ อิมสฺส ภา วณฺณํ
ภาสฺติ อมฺพิลคฺคํ ภา เม อชฺช ภตฺตสฺวเปยฺยํ รุจฺจติ อมฺพิลคฺคสฺส
ภา อภิหฺรติ อมฺพิลคฺคสฺส ภา พหุํ คณฺหาติ อมฺพิลคฺคสฺส ภา
วณฺณํ ภาสฺติ ติตฺตคฺคํ ภา เม อชฺช ฯ กฺกุคฺคํ ภา เม
อชฺช ฯ มชฺชรคฺคํ ภา เม อชฺช ฯ ขาริกํ ภา เม อชฺช ฯ อขาริกํ
ภา เม อชฺช ฯ โลณิกํ ภา เม อชฺช ฯ อโลณิกํ ภา เม อชฺช
ภตฺตสฺวเปยฺยํ รุจฺจติ อโลณิกสฺส ภา อภิหฺรติ อโลณิกสฺส ภา
พหุํ คณฺหาติ อโลณิกสฺส ภา วณฺณํ ภาสฺตีติ ฯ สโโข โส
ภิกฺขเว ปณฺฑิตโถ พุชฺชโถ กุสโล สฺวโท ลากิ เจว โหติ อจฺฉาทนสฺส
ลากิ เวตฺตนสฺส ลากิ อภิหารานํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ตถา
หิ โส ภิกฺขเว ปณฺฑิตโถ พุชฺชโถ กุสโล สฺวโท สกสฺส ภตฺตนิมิตฺตํ
อุคฺคณฺหาติ ฯ

[๗๐๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อีเชกฺขโจ ปณฺฑิตโถ พุชฺชโถ
กุสโล ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน
สตฺติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส กายเย กายานุปสฺสีโน

วิหโรโต จิตตํ สมาริยติ อุปกุกิเลสา ปหิยฺนติ โส ตํ นิमित्तํ
อุคฺคณฺหาติ ฯ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ ฯ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี
วิหริติ ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลกํ อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสีโน
วิหโรโต จิตตํ สมาริยติ อุปกุกิเลสา ปหิยฺนติ โส
ตํ นิमित्तํ อุคฺคณฺหาติ ฯ สโข โส ภิกฺขเว ปณฺฑิโต พยฺตุโต
กุสลโ อภิขฺย ลาภี เจว โหติ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สุขวิหารานํ ลาภี [๑]
สติสมฺปชฌณฺสฺสํ ฯ ตํ กิสุสฺสํ เหตุํ ฯ ตถา หิ โส ภิกฺขเว
ปณฺฑิโต พยฺตุโต กุสลโ อภิขฺย สกสฺสํ จิตฺตสฺสํ นิमित्तํ
อุคฺคณฺหาตีติ ฯ

[๗๐๔] เอวมฺเม สุตฺติ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
เวลุวคามเก ๒ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ เอถ ตุมฺเห
ภิกฺขเว สมนฺตา เวสาลิยา ยถามิตฺตํ ยถาสนฺทิฏฺฐิํ ยถาสมฺภตฺตํ
วสฺสํ อุเปถ อิเชวาทิ เวลุวคามเก วสฺสํ อุปคจฺฉามิติ ฯ
เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺวา สมนฺตา เวสาลิยา
ยถามิตฺตํ ยถาสนฺทิฏฺฐิํ ยถาสมฺภตฺตํ วสฺสํ อุปคจฺฉนฺ ฯ

[๗๐๕] ภควา ปน ตตฺถเว เวลุวคามเก วสฺสํ อุปคจฺฉิ ฯ
อถ โข ภควโต วสฺสุปกตสฺสํ ขโร อาพาโธ อุปฺปชฺชติ ๓ พาพฺพา
เวทนา วตฺตนฺติ มรณฺนฺติกา ฯ ตตฺร สฺสํ ภควา สโต สมฺปชาโน
อริวเสตี ๔ อวิหณฺณมาโน ฯ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ น
#๑ ม. ย. โหติ ฯ ๒ ม. เวฬุวคามเก ฯ ย. เพลวคามเก ฯ ๓ ม. ย. อุปฺปชฺชติ ฯ
#๔ ม. ย. อริวเสตี ฯ

โฆ ปน เมตมปฏิรูป โยหมนามนุเตตวา อุปฏจาเก อนปโลเกตวา
ภิกขุสงฆ์ ปรีนิพพาเยยฺย ยนฺนุนาหิ อิมิ อพาธิ วิริเยน ปฏิปณาเมตวา
ชีวิตสงขาริ อธิฏฺฐาย วิหเรยฺยนฺติ ฯ อถ โฆ ภควา
ตํ อพาธิ วิริเยน ปฏิปณาเมตวา ชีวิตสงขาริ อธิฏฺฐาย วิหาสิ ฯ [๑]
อถ โฆ ภควา คีตนา วุฏฺฐิตอ อจิริวุฏฺฐิตอ เคลตฺตนา [๒]
วิหารปจฺจายายิ ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิติ ฯ

[๑๑๐] อถ โฆ आयสฺมา อานนฺโท येन ภควา เตนุสฺสงฺกมิ
อุสฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โฆ आयสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ [๑] ทิฏฺฐํ
ภนฺเต ภควโต ขมนियํ ทิฏฺฐํ ภนฺเต ภควโต ยาปนियํ อปี
เม ภนฺเต มชฺชรกขาโต วิย กาโย ทิสापปี เม น ปกฺขายนฺติ
ชฺมมาปปี มํ นปฺปฏิภนฺติ ภควโต เคลตฺตเนน อปีจ เม ภนฺเต
อโหสิ กาจิเทว อสฺสาสมตฺตา น ตาว ภควา ปรีพฺพายิสฺสตี
น ตาว ภควา ภิกขุสงฺฆํ อารพฺภ กิณฺจิเทว อุทาหฺรตีติ ฯ
กึ ปนทานิ อานนฺท ภิกขุสงฺโฆ มยิ ปจฺจาสิสตี ๔ ฯ เทสิโต
อานนฺท มยา ชฺมโม อนนฺตรํ อพาหิรํ กริตฺวา ฯ นตฺถานนฺท
ตถาคตฺสฺส ชฺมเมสฺส อจิริยมฺภูจि ฯ ยนฺนุนานนฺท เอวมสฺส อหิ
ภิกขุสงฺฆํ ปรีหริสฺสามีติ वा มมฺทเทสิโก ภิกขุสงฺโฆติ वा ฯ
โส นฺนानนฺท ภิกขุสงฺฆํ อารพฺภ กิณฺจิเทว อุทาหฺเรยฺย ฯ
ตถาคตฺสฺส โฆ อานนฺท น เอว โหติ อหิ ภิกขุสงฺฆํ ปรีหริสฺสามีติ
#๑ ม. อถ โฆ ภควโต โส อพาโธ ปฏิปฺปสฺสมฺภิ ฯ ๒ ย. วิหารา นิกฺขมิตฺวา วิหารปจฺจ
#นายายิ ฯ ๓ ม. ทิฏฺฐโ จ เม ภนฺเต ภควโต ผาสฺ ๑ ๔ ม. ปจฺจาสิสตี ฯ

วา มมุทเทสิโก ภิกขุสงฺโฆติ วา ฯ ส กิ อานนุท ตถาคโต
ภิกขุสงฺฆํ อารพุก กิณฺจิทเว อุทาทริสฺสติ ฯ เอตฺรหิ โข ปนาหิ
อานนุท ชิณฺโณ วุฑฺฒโณ มหฺลลโก อทฺธคโต วโย อณุปฺปโต
อสีติโก เม วโย วตฺตติ ฯ เสยฺยถาปี อานนุท ชฺรศกฺกั ๑
เวฬุมิสฺสเกน ๒ ยาเปติ เอวเมว โข อานนุท เวฬุมิสฺสโก ๓ มณฺเณ
ตถาคตฺสส กาโย ยาเปติ ฯ

[๗๑๑] ยสฺมี อานนุท สมเย ตถาคโต สพฺพนิมิตฺตानิ อมนสิการา
เอกจฺจานํ เวทนานํ นิโรธา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ ผาสฺตรํ ๔ อานนุท ตสฺมี สมเย ตถาคตฺสส [๕] โหติ ฯ ตสฺมา
ติหานนุท อตฺตทีปา วิหฺรธ อตฺตสรณฺา อนนฺยสรณฺา ชฺมมทีปา
ชฺมมสรณฺา อนนฺยสรณฺา ฯ

[๗๑๒] กถณฺจ อานนุท ภิกขุ อตฺตทีโป วิหฺรติ อตฺตสรโณ
อนนฺยสรโณ ชฺมมทีโป ชฺมมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ อิทานนุท
ภิกขุ กายเย กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสั ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ
ชฺมมานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสั ฯ เอว โข อานนุท ภิกขุ อตฺตทีโป วิหฺรติ
อตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ ชฺมมทีโป ชฺมมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ

[๗๑๓] เย หิ เกจิ อานนุท เอตฺรหิ วา มมจฺจเย วา
อตฺตทีปา วิหฺริสฺสนฺติ อตฺตสรณฺา อนนฺยสรณฺา ชฺมมทีปา ชฺมมสรณฺา
#๑ ม. ชชฺชรสกฺกั ฯ ๒-๓ ม. เวฬุมิสฺสเกน ฯ ๔. เวฬุมิสฺสเกน ฯ ๕ ม. ผาสฺตรโร ฯ
#๕ ม. กาโย ฯ

อนนถสรณา ฯ ตมตคเคเม เต อานนท ภิกขุ ภวิสสนติ เย
เกจิ สิกขากามาติ ฯ

[๗๑๔] สาวตถิยฺย ฯ ภควา ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
ปฺพุพฺพหสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน อญฺจตโร ภิกขุณฺฺปสฺสโย
เตนฺฺปสฺงกมิ อุปสฺงกมิตฺวา ปญฺจตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ
อถ โข สมฺพหุลา ภิกขุณฺฺโย เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺฺปสฺงกมิตฺ
อุปสฺงกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺตํ ฯ
เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข ตา ภิกขุณฺฺโย อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจฺ
อิธ ภนฺเต อานนฺท สมฺพหุลา ภิกขุณฺฺโย จตฺตสฺส สติปฏฺจानสฺส สฺสปติฏฺจิตฺตจิตฺตา
วิหฺรณฺฺติโย อุพาริ ปฺพุพฺพนาปรี วิเสถิ สลฺขานนฺตฺติติ ฯ
เอวเมตฺถ ภิกฺขุณฺฺโย เอวเมตฺถ ภิกฺขุณฺฺโย โย หิ โกจิ ภิกฺขุณฺฺโย ภิกขุ
วา ภิกขุณฺฺนิ วา จตฺตสฺส สติปฏฺจानสฺส สฺสปติฏฺจิตฺตจิตฺโต วิหฺรติ ตสฺเสตฺถ
ปาฏิกงฺขํ อุพาริ ปฺพุพฺพนาปรี วิเสถิ สลฺขานนฺตฺติติ ฯ อถ โข
อายสฺมา อานนฺโท ตา ภิกขุณฺฺโย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา
สมาทเปตฺวา สมฺตฺเตเชตฺวา สมฺปหิเสตฺวา อญฺจายาสนา ปกฺกามิ ฯ

[๗๑๕] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สาวตถิยฺย ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจภทฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏฺิกกนฺฺโต เยน ภควา เตนฺฺปสฺงกมิ
อุปสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนตํ
นिसินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจฺ อิธานํ
ภนฺเต ปฺพุพฺพหสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน อญฺจตโร

ภิกขุรูปสสุโย เตนุปลสงกมมึ อุปสงกมิตฺวา ปณฺตเต อาสเน
นีสึทึ ๑ อถ โข ภนฺเต สมฺพหุลา ภิกขุณฺโง ยေနํ เตนุปลสงกมมึ
อุปสงกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นีสึทึ ๑ เอกมฺนตํ
นีสึนฺนา โข ภนฺเต ตา ภิกขุณฺโง มํ เอตทวโจ อึธ ภนฺเต
อานนฺท สมฺพหุลา ภิกขุณฺโง จตุสฺ สติปญฺจานนฺสฺ สุปฺตัญฺจิตฺติตฺตา
วิหรนฺติโย อุพาริ ปุพฺเพนาปรี วิเสสํ สณฺชานนฺตึตฺติ ๑ เอวํ วุตฺตํ
ภนฺเต ตา ภิกขุณฺโง เอตทวโจ เอวเมตํ ภิกฺขุณฺโง เอวเมตํ
ภิกฺขุณฺโง โย หิ โกจึ ภิกฺขุณฺโง ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณฺโง วา จตุสฺ
สติปญฺจานนฺสฺ สุปฺตัญฺจิตฺติตฺโต วิหรติ ตสฺเสตํ ปาญฺญิงํ อุพาริ
ปุพฺเพนาปรี วิเสสํ สณฺชานนฺตึตฺติ ๑

[๗๑๖] เอวเมตํ อานนฺท เอวเมตํ อานนฺท โย หิ โกจึ อานนฺท
ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณฺโง วา จตุสฺ สติปญฺจานนฺสฺ สุปฺตัญฺจิตฺติตฺโต วิหรติ
ตสฺเสตํ ปาญฺญิงํ อุพาริ ปุพฺเพนาปรี วิเสสํ สณฺชานนฺตึตฺติ ๑
กตเมสฺ จตุสฺ ๑

[๗๑๗] อึชานนฺท ภิกฺขุ กาย กายานุปลสฺสี วิหรติ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ ตสฺส กาย
กายานุปลสฺสีโน วิหรโต กายารมฺมโณ วา อุปฺปชฺชติ กายสฺมึ
ปริพาโห เจตโส วา ลินฺตตํ พหิทฺธา วา จิตฺตํ วิกฺขิปปติ ๑
เตน อานนฺท ภิกฺขุณา กิสฺมึณฺจึเทว ปสาทนึเย นิมิตฺเต จิตฺตํ
ปณฺทิตฺตพฺพิ ๑ ตสฺส กิสฺมึณฺจึเทว ปสาทนึเย นิมิตฺเต จิตฺตํ

ปณฺหโต ปามุชฺชํ ๑ ชายติ ปมฺหิตสฺส ปีติ ชายติ ปีติมนสฺส
กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทุชฺชกาโย สฺขํ เวทยติ สฺขินโน จิตฺตํ
สมาธิยติ ฯ โส อิติ ปฏฺยสณฺณิจฺญติ ยสฺส ขฺวาทํ อตฺถาย จิตฺตํ
ปณฺหตี โส เม อตฺถโถ อภินิพฺพนโน หนฺตทานิ ปฏฺยสฺหรมิตฺติ ฯ
โส ปฏฺยสฺหริติ เจว น จ วิตฺถุเกติ น จ วิจฺจารติ อวิตฺถุโกมฺหิ
อวิจฺจโร อชฺฌตฺตํ สติมา สุขมสฺสมิตฺติ ปชานาติ ฯ

[๗๑๘] ปฺน จปริ อานนฺท ภิภฺขุ เวทนาสุ ฯ จิตฺเต ฯ ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสตี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลก
อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสตีโน วิหริโต
ฌมฺมารมฺมโณ วา อุปฺปชฺชติ กายสฺมี ปริพาโห เจตโส วา
ลีนตฺตํ พหิทฺธา วา จิตฺตํ วิภฺชิปติ ฯ เตน อานนฺท ภิภฺขุณา
กิสฺมิลฺลิจิเทว ปสาทนีเย นิมิตฺเต จิตฺตํ ปณฺหิตพฺพํ ฯ ตสฺส
กิสฺมิลฺลิจิเทว ปสาทนีเย นิมิตฺเต จิตฺตํ ปณฺหิตโต ปามุชฺชํ
ชายติ ปมฺหิตสฺส ปีติ ชายติ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ
ปสฺสทุชฺชกาโย สฺขํ เวทยติ สฺขินโน จิตฺตํ สมาธิยติ ฯ โส อิติ
ปฏฺยสณฺณิจฺญติ ยสฺส ขฺวาทํ อตฺถาย จิตฺตํ ปณฺหตี โส เม
อตฺถโถ อภินิพฺพนโน หนฺตทานิ ปฏฺยสฺหรมิตฺติ ฯ โส ปฏฺยสฺหริติ
เจว น จ วิตฺถุเกติ น จ วิจฺจารติ อวิตฺถุโกมฺหิ อวิจฺจโร
อชฺฌตฺตํ สติมา สุขมสฺสมิตฺติ ปชานาติ ฯ เอวํ โข อานนฺท
ปณฺชาย ภาวนา โหติ ฯ

#๑ ม. ปาโมชฺชํ ฯ

[๗๑๙] กถญจ อานนท อุปฺปณฺชาย ภาวนา โหติ ฯ พหิทฺธา
อานนท ภิกฺขุ จิตฺตํ อุปฺปณฺชาย อุปฺปณฺหิตํ เม พหิทฺธา จิตฺตฺนฺติ
ปฺชานาติ อถ ปจฺจนา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ อุปฺปณฺหิตฺนฺติ
ปฺชานาติ อถ จ ปน กายเย กายานุสฺสึ วิหฺรามิ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺมึติ ปฺชานาติ ฯ

[๗๒๐] พหิทฺธา อานนท ภิกฺขุ จิตฺตํ อุปฺปณฺชาย อุปฺปณฺหิตํ
เม พหิทฺธา จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ ปจฺจนา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ
อุปฺปณฺหิตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ จ ปน เวทนาสุ เวทนานุสฺสึ
วิหฺรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺมึติ ปฺชานาติ ฯ

[๗๒๑] พหิทฺธา อานนท ภิกฺขุ จิตฺตํ อุปฺปณฺชาย อุปฺปณฺหิตํ
เม พหิทฺธา จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ ปจฺจนา ปุเร อสงฺขิตฺตํ
วิมุตฺตํ อุปฺปณฺหิตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ จ ปน จิตฺเต จิตฺตานุสฺสึ
วิหฺรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺมึติ ปฺชานาติ ฯ

[๗๒๒] พหิทฺธา อานนท ภิกฺขุ จิตฺตํ อุปฺปณฺชาย อุปฺปณฺหิตํ
เม พหิทฺธา จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ ปจฺจนา ปุเร อสงฺขิตฺตํ
วิมุตฺตํ อุปฺปณฺหิตฺนฺติ ปฺชานาติ อถ จ ปน ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุสฺสึ
วิหฺรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺมึติ ปฺชานาติ ฯ

[๗๒๓] เอวํ โข อานนท อุปฺปณฺชาย ภาวนา โหติ ฯ อิติ
โข อานนท เทสิตา มยา ปณฺชาย ภาวนา เทสิตา มยา
อุปฺปณฺชาย ภาวนา ฯ ยํ อานนท สตฺถารา กรณียํ สวากานํ

หิตลีนานา อนุกรมปะเกณ อนุกรุปปี อุปาทาย กติ โว ตัม มยา ฯ
เอตานิ อานนุท รุกขมูลานิ เอตานิ สุนฺดาการานิ ฯ ฌายถานนุท
มา ปมาทตถ มา ปจฺจนา วิปฺปฏิสาริโน อหฺวตถ อัย โว
อมุหํ อานุสาสนีติ ฯ อิทมโวจ ภควา ฯ อตฺตมโน อายสุมา
อานนุโท ภควโต ภาสิตํ อภินนุทีติ ฯ

อมฺพปาลิวคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานัน

อมฺพปาลิสโต ภิกฺขุ สาถกฺุสฺลราสี จ
สภฺณคฺมิ มกฺกโฏ สฺสูโท กิลาโน ภิกฺขุณี ๑ วาสโกติ ฯ

#๑ ม. ภิกฺขุณฺอุปสฺสโยติ ฯ

นาพนทวคโค ทุติโย

[๗๒๔] สาวคณินิทานํ ฯ อถ โข อายสุมมา สาริปุตโต เยน
ภควา เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทึ ฯ เอกมนฺตํ นีสึนฺโน โข อายสุมมา สาริปุตโต ภควนฺตํ
เอตทโวจ มหาปุริโส มหาปุริโสติ ภนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา
นุ โข ภนฺเต มหาปุริโส โหตีติ ฯ วิมุตฺตจิตฺตตฺตา ขวาทํ
สาริปุตฺต มหาปุริโสติ วทามิ อวิมุตฺตจิตฺตตฺตา โน มหาปุริโสติ
วทามิ ฯ

[๗๒๕] กถณฺจ สาริปุตฺต วิมุตฺตจิตฺโต โหติ ฯ อึช สาริปุตฺต
ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส กายเ กายานุปสฺสีโน
วิหฺรโต จิตฺตํ วิรชฺชติ วิมุจฺจติ อนฺุปาทาย อาสเวหิ ฯ เวทนาสุม
จิตฺเต ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสีโน
วิหฺรโต จิตฺตํ วิรชฺชติ วิมุจฺจติ อนฺุปาทาย อาสเวหิ ฯ เอวํ
โข สาริปุตฺต วิมุตฺตจิตฺโต โหติ ฯ วิมุตฺตจิตฺตตฺตา ขวาทํ
สาริปุตฺต มหาปุริโสติ วทามิ อวิมุตฺตจิตฺตตฺตา โน มหาปุริโสติ
วทามิตี ฯ

[๗๒๖] เอกํ สมฺมํ ภควา นาพนทายํ วิหฺรติ ปาวาริกมฺพวเน ฯ

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตุโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิเวทฺตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน
โฆ อายสฺมา สารีปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทวโจ เอวํ ปสนฺนาหํ ๑
ภนฺเต ภควติ น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตฺรหิ วิชฺชติ อญฺโณ
สมฺโณ วา พฺรหฺมโณ วา ภควตา ภิกฺขุโยภิกฺขณฺตโร ยทิตฺถ
สมฺโพธิยฺนติ ฯ อุพารา โฆ ตฺยายํ สารีปฺตุตฺต อสภิวาจา ภาสิตา
เอกํโส กหิตโต สีนฺนาโท นทิตโต เอวํ ปสนฺนาหํ ภนฺเต ภควติ
น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตฺรหิ วิชฺชติ อญฺโณ สมฺโณ วา
พฺรหฺมโณ วา ภควตา ภิกฺขุโยภิกฺขณฺตโร ยทิตฺถ สมฺโพธิยฺนติ ฯ

[๗๒๗] กิณฺนุ เต สารีปฺตุตฺต เย เต อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต
สมฺมาสมฺพุทฺธา สพฺเพ เต ภควนฺโต เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตา
เอวํสีลา เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติ วา เอวํชมฺมา เต ภควนฺโต
อเหตุํ อิติ วา เอวंपญฺญา เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติ วา
เอวํวิหาริโน เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติ วา เอวํวิมุตฺตา เต
ภควนฺโต อเหตุํ อิติ วาติ ฯ โน เหนฺตํ ภนฺเต ฯ

[๗๒๘] กิ ปน เต สารีปฺตุตฺต เย เต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ
อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา สพฺเพ เต ภควนฺโต เจตฺสา เจโตณฺ
ปริจฺจ วิทิตา เอวํสีลา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา
เอวํชมฺมา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา เอวंपญฺญา เต
ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา เอวํวิหาริโน เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ

#๑ ม. ปสนฺโน อหํ ฯ ย. ปสนฺโนหํ ฯ เอวมฺปริ ฯ

อติ วา เอววิมุตตา เต ภควนุโต ภวิสฺสนฺติ อติ วาติ ฯ โน
เหตํ ฆนฺเต ฯ

[๗๒๕] ก็ ปน ตฺยาหํ สารีปุตฺต เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต เอวํสีโล ภควา อติ วา
เอวํธมฺโม ภควา อติ วา เอวํปญฺโญ ภควา อติ วา
เอวํวิหารี ภควา อติ วา เอวํวิมุตฺโต ภควา อติ วาติ ฯ
โน เหตํ ฆนฺเต ฯ

[๗๓๐] เอตฺถ จ เต สารีปุตฺต อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ
อรหนฺเตสุ สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ เจโตปริยายณานิ ๑ นตฺถิ ฯ อถ กิณฺจฺรหิ
ตฺยาหํ สารีปุตฺต อุพฺพารา อาสภิวาจา ภาสิตา เอกํโส กหิตฺโต
สีหนาทอ นทิตฺโต เอวํ ปสนฺนํ ฆนฺเต ภควติ น จาหุ น
จ ภวิสฺสนฺติ น เจตฺรหิ วิชฺชติ อญฺโญ สมฺโณ วา พุราหฺมณฺโณ
วา ภควตา ภิชฺชโยภิชฺชตโร ยทิตํ สมฺโพธิยฺนฺติ ฯ น โข เม
ตํ ๒ ฆนฺเต อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ อรหนฺเตสุ สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ
เจโตปริยายณานิ อตฺถิ อปิ จ ฆมฺมนฺวโย วิทิตฺโต ฯ

[๗๓๑] เสยฺยถาปี ฆนฺเต รณฺโณ ปจฺจนฺติมํ นครํ ทพฺพทฺฐาถํ ๓
ทพฺพทฺฐาถํ โดรณํ เอกทฺวารํ ตตฺตรสฺส โทวาริโก ปณฺทิตฺโต
พฺยตฺโต เมธาวิ อญฺญาตานิ นีวาเรตา ญาตานิ ปเวเสตา ฯ โส
ตสฺส นครสฺส สมฺนฺตา อานุปริยายปถิ อานุกฺกมฺมาโน น ปสฺเสยฺย
#๑ ม. เจโตปริยณณานิ ฯ เอวํมุปริ ฯ ๒ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ส. ย.
#ทพฺพทฺฐาถํ ฯ ม. ทพฺพทฺฐาถาปี ฯ

ปาการสนธิ วา ปาการวิวิ วา อนุตมโส วิพารนิสสกกนตตปี ๑ ฯ
ตสฺส เอวมสฺส เย โข เกจิ โอปาริกา ปาณา อิมํ นครํ
ปวิสฺสตี วา นิกฺขมฺมตี วา สพฺเพ เต อิมินาว ทฺวาเรน ปวิสฺสตี
วา นิกฺขมฺมตี วาตี ฯ เอวเมว โข เม ภนฺเต ฐมฺมนวโย วิทิตฺโต
เยปี เต ภนฺเต อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา
สพฺเพ เต ภควฺนฺโต ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
ปญฺญา ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตฺตฺสฺส สติปฺญฺจानนฺสฺส สฺสฺสตีจฺจิตฺตํ สตฺต
โพชฺฌนฺเก ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุชฺฌนฺตี ฯ
เยปี เต ภนฺเต ภวิสฺสตี อนาคตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา
สพฺเพ เต ภควฺนฺโต ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
ปญฺญา ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตฺตฺสฺส สติปฺญฺจानนฺสฺส สฺสฺสตีจฺจิตฺตํ สตฺต
โพชฺฌนฺเก ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุชฺฌนฺตีสฺสตี ฯ
ภควาปี ภนฺเต เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปญฺจ
นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตฺตฺสฺส
สติปฺญฺจानนฺสฺส สฺสฺสตีจฺจิตฺตํ สตฺต โพชฺฌนฺเก ยถาภูตํ ภาเวตฺวา
อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ฯ

[๗๓๒] สาธุ สาธุ สาริปุตฺต ตสฺมา ตีห ตฺวํ สาริปุตฺต อิมํ
ฐมฺมปริยายํ อภิกฺขณํ ภาเสยฺยาสี ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขุณฺินํ อุปาสกานํ
อุปาสิกานํ ฯ เยสมฺปิ หิ สาริปุตฺต โมฆปริสฺถานํ ภวิสฺสตี ตถาคเต
#๑ ส. ม. วิพารนิกกมนตตมปี ฯ ย. วิพารนิสสกกนตตปี ฯ

กงฺขา วา วิมตี วา เตสมปิมี ฌมฺมปริยาโย สุตฺวา ยา ตถาคเต
กงฺขา วา วิมตี วา สา ปหิยิสฺสตีติ ฯ

[๗๓๓] เอกิ สมโย ภควา สวคฺคิโย วิหริตี เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส
อาราเม ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สารีปฺตฺโต
มคฺเชสุ วิหริตี นาพคคามเก อาพาธโก ทุกฺขิตฺโต พาพฺหคิลาโน ฯ
จุนฺโท [๑] สมณฺฑเทโส อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส อุปฏฺฐาโก โหตี ฯ
อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต เตเนว อาพาเชน ปรีนิพฺพายิ ฯ

[๗๓๔] อถ โข จุนฺโท สมณฺฑเทโส อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส
ปตฺตจิวรมาทาย เยเน สวคฺคิเขตฺวานิ อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราโม
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อภิวัตฺเตตฺวา เอกมนฺตํ นิสีตี ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
จุนฺโท สมณฺฑเทโส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ อายสฺมา
ภนฺเต สารีปฺตฺโต ปรีนิพฺพุตฺโต อิทมสฺส ปตฺตจิวรมฺติ ฯ อตฺถิ
โข อิทิ อวฺุโส จุนฺท กถาปาภตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อายามา วฺุโส
จุนฺท เยเน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสสาม อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต
เอตมตฺถิ อโรเจสฺสามาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข จุนฺโท สมณฺฑเทโส
อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ ฯ

[๗๓๕] อถ โข อายสฺมา จ อานนฺโท จุนฺโท จ สมณฺฑเทโส
เยเน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺส อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวัตฺเตตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีตีสุ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท
#๑ ม. ย. จ ฯ

ภควนฺตี เอตทโวจ อัย ฆนฺเต จุนฺโท สมณฺฑเทโส เอวมาห
อายุสฺมา ฆนฺเต สาริปฺตุโต ปรีนิพฺพุโต อิทมฺสฺส ปตฺตจิวฺรณฺติ ฯ
อปี จ เม ฆนฺเต มชฺฐรชชาโต วีย กายิ ทิสายี เม น
ปกฺขายนฺติ ฆมฺมาปี มํ นปฺปฏิฆนฺติ อายุสฺมา สาริปฺตุโต
ปรีนิพฺพุโตติ สุตฺวา ฯ

[๗๓๖] ก็ นุ โข [๑] อานนฺท สาริปฺตุโต สีสกฺขนฺธํ วา อาทาย
ปรีนิพฺพุโต สมานิกฺขนฺธํ วา อาทาย ปรีนิพฺพุโต ปญฺญาภกฺขนฺธํ วา
อาทาย ปรีนิพฺพุโต วิมุตฺติกฺขนฺธํ วา อาทาย ปรีนิพฺพุโต วิมุตฺตติลาภทสฺสนกฺขนฺธํ
วา อาทาย ปรีนิพฺพุโตติ ฯ น [๒] โข เม [๓]
ฆนฺเต อายุสฺมา สาริปฺตุโต สีสกฺขนฺธํ วา อาทาย ปรีนิพฺพุโต ฯเปฯ
วิมุตฺตติลาภทสฺสนกฺขนฺธํ วา อาทาย ปรีนิพฺพุโต ฯ อปี จ เม
ฆนฺเต อายุสฺมา สาริปฺตุโต โอวาทโก อโหสิ [๔] วิญฺญาปโก
สนฺทสฺสโก สมานปโก สมุตฺเตชโก สมปหฺสโก อกิลาสฺ ฆมฺมเทสนาย
อนุกฺคาทโก สพฺรหฺมจารินี ตํ มยฺ อายุสฺมโต สาริปฺตุตฺตสฺส
ฆมฺโมชฺ ฆมฺมโกคฺ ฆมฺมานุกฺคหฺ อนฺนสฺสรามาติ ฯ

[๗๓๗] นนฺ ตํ อานนฺท มยา ปฏิกจฺเจว อกฺขาตํ สพฺเพหิ
ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อญฺญถาภาโว ตํ กุเตตฺถ
อานนฺท ทพฺภา ฯ ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกฆมฺมํ ตํ วต มา
ปลฺลชฺชิตฺติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ ฯ

[๗๓๘] เสยฺยถาปี อานนฺท มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐโต สารวโต
#๑ ม. ย. เต ฯ ๒ ม. ย. จ ฯ ๓ ย. ตํ ฯ ๔ ม. ย. โอตินฺนุโณ ฯ

โย มหนุตโร ขนุโธ โส ปลุชเชย ๑ เอวเมว โข อานนุท
มหโต ภิกขุสงฆสส ตัญจโต สารวโต สาริปุตโต ปรีนิพพุโต
ตัม กุเตตถ อานนุท ลพภา ๑ ยนตัม ชาตัม ภูตัม สงขตัม ปโลกธมมัม
ตัม วต มา ปลุชชิตี เนตัม จานัม วิชชติ ๑ ตสฺมา ตีห อานนุท
อตุตทีปา วิหริถ อตุตสรณา อนนฺยสรณา ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา
อนนฺยสรณา ๑

[๗๓๕] กถญจานนุท ภิกขุ อตุตทีโป วิหริติ อตุตสรโณ
อนนฺยสรโณ ธมฺมทีโป ธมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ๑ อีชานนุท
ภิกขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เวทนาสุ จิตฺเต ธมฺเมสุ
ธมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เอว โข อานนุท ภิกขุ อตุตทีโป วิหริติ
อตุตสรโณ อนนฺยสรโณ ธมฺมทีโป ธมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ๑

[๗๔๐] เย หิ เกจิ อานนุท เอตฺรหิ วา มมจฺเจว วา อตุตทีปา
วิหริสฺสฺนฺติ อตุตสรณา อนนฺยสรณา ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา
อนนฺยสรณา ๑ ตมตฺถคฺเคเมเต ๑ อานนุท ภิกขุ ภวิสฺสฺนฺติ เย
เกจิ สิกฺขาภามาติ ๑

[๗๔๑] เอกัม สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหริติ อุกฺกเจลาหิ คงฺคาย
นทียา ตีเร มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธี อจิริปรีนิพฺพุเตสุ
สาริปุตฺตโมคฺคฺคฺลาเนสุ ๑ เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกขุสงฺฆปรีวฺโต
#๑ ย. ตมตฺถคฺเคเปเต ๑ เอวมฺปรี ๑

อชฺโฆกาเส นิสินฺโน โหติ ฯ อถ โข ภควา ตฺวณฺหิภฺตํ ภิกฺขุสงฺฆํ
อนฺวิโลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ อปี โข ๑ มยฺยํ ภิกฺขเว ปรีสา
สุณฺณา วีย ขายติ อปรินิพฺพุเตสุ ๒ สาริปฺพุตโมคฺคฺคฺลฺลาเนสุ ฯ อสุณฺณา ๓
เม สทา ๔ ภิกฺขเว ทิสสา ๕ โหติ อนเปกฺขาตสฺสํ ทิสายํ โหติ ยสฺสํ
ทิสายํ สาริปฺพุตโมคฺคฺคฺลฺลานา วิหรนฺติ ฯ

[๗๔๒] เยปี เต ภิกฺขเว อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา
เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอตปรมฺเวยว สวากยฺคํ อโหสิ
เสยฺยถาปี มยฺหํ สาริปฺพุตโมคฺคฺคฺลฺลานา ฯ เยปี เต ภิกฺขเว ภวิสฺสฺนฺติ
อนาคตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา เตสมฺปิ ภควนฺตานํ
เอตปรมฺเวยว สวากยฺคํ ภวิสฺสฺติ เสยฺยถาปี มยฺหํ สาริปฺพุตโมคฺคฺคฺลฺลานา ฯ

[๗๔๓] อจฺฉริยํ ภิกฺขเว สวากานํ อพฺภุตํ ภิกฺขเว สวากานํ
สตุถุ จ นาม สาสนฺกรา ภวิสฺสฺนฺติ โอวาทปฏิกฺกรา จ จตฺตุนนฺจ
ปรีसानํ ปิยา ภวิสฺสฺนฺติ มนาปา ครุภวานิยา ๖ จ ฯ อจฺฉริยํ ภิกฺขเว
ตถาคตสฺส อพฺภุตํ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส เอวรูปี นาม สวากานํ
ยฺเก ปรีนิพฺพุเต นตฺถิ ตถาคตสฺส โสโก วา ปรีเทโว วา ตํ
กุเตตฺถ ภิกฺขเว ลพฺภา ฯ ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลภมฺมํ
ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ

[๗๔๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐโต สารวโต
เย มหฺนตฺตรา ขนฺธา เต ปลฺลชฺเชยฺยํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
#๑ ม. ยฺ. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ยฺ. ปรีนิพฺพุเตสุ ฯ ๓ ยฺ. สุณฺณา ฯ
#๔ ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๕ ม. ยฺ. ปรีสา ฯ ๖ ม. ครุ จ ภวานิยา จ ฯ

มหโต ภิกขุสงฆสสุ ตัญญโต สารวโต สาริปุตตโมคคกถลลนา
ปรีนิพพุตา ตํ กุเตตถ ภิกขเว ลพภา ฯ ยนุตํ ชาตํ ภูตํ สงขตํ
ปโลกธมมํ ตํ วต มา ปลุชชีติ เนตํ จานํ วิชชติ ฯ ตสฺมา ติห
ภิกขเว อุตฺตที่ปา วิหรต อุตฺตสรณา อนนฺยสรณา ธมฺมที่ปา
ธมฺมสรณา อนนฺยสรณา ฯ

[๗๔๕] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อุตฺตที่โป วิหรติ อุตฺตสรโณ
อนนฺยสรโณ ธมฺมที่โป ธมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ อิท
ภิกขเว ภิกขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสี ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ธมฺเมสุ
ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสี ฯ เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อุตฺตที่โป วิหรติ
อุตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ ธมฺมที่โป ธมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ

[๗๔๖] เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ วา มมจฺเจ วา อุตฺตที่ปา
วิหริสฺสฺสนฺติ อุตฺตสรณา อนนฺยสรณา ธมฺมที่ปา ธมฺมสรณา
อนนฺยสรณา ฯ ตมตคฺคเคมเต ภิกขเว ภิกขุ ภวิสฺสฺสนฺติ เย
เกจิ สิกฺขากามาติ ฯ

[๗๔๗] สวตฺถึนินฺทานํ ฯ อถ โข อายสฺมา พาหิโย เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมฺนตํ
นินฺสีทิ ฯ เอกมฺนตํ นินฺสีนโน โข อายสฺมา พาหิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ
สวธู เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ ยมฺหํ ภควโต

ชมัม สุตฺวา เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปฺปี ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ตฺวํ พหิยฺ อาทิเมว วิโสเชหิ กุสเลสุ
ชมฺเมสุ ฯ โโก จาหิ กุสลาณํ ชมฺมานํ ฯ สีลญฺจ สุวิสุทฺธํ ทิฏฺฐิ
จ อฺชุกา ฯ

[๗๔๘] ยโต [๑] โข เต พหิยฺ สีลญฺจ สุวิสุทฺธํ ภวิสฺสตี ทิฏฺฐิ จ
อฺชุกา ตโต ตฺวํ พหิยฺ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตฺตารो
สติปฺภูจฺจาเน ภาเวยฺยาสี ฯ กตฺเม จตฺตารो ฯ อิชฺ ตฺวํ พหิย
กาย ภายานุสฺสึ วิหฺราหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุสฺสึ
วิหฺราหิ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ
ยโต โข ตฺวํ พหิยฺ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
อิเม จตฺตารो สติปฺภูจฺจาเน เอวํ ภาเวสฺสตี ตโต ตฺวํ พหิย
ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากมฺิสฺสตี วุฑฺฒิ เยว ปาฏิกงฺขา
กุสเลสุ ชมฺเมสุ โน ปฺริหานีตี ฯ

[๗๔๙] อถ โข อายสฺมา พหิโย ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺนโมทิตฺวา อฺชุกายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปุกฺกามิ ฯ อถ โข อายสฺมา พหิโย เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุสปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจฺริย-
ปฺริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อฺปสมฺปชช
#๑ ม. ย. จ ฯ

วิหาสิ จีณา ชาติ วุสิตํ พุรหุมจริยํ กตํ กรณียํ นาปรี
อิตถตตยาชาติ อพุกถณาสี ฯ อถลตโร จ ปนายสุมา พาหิโย
อรหตํ อโหสีติ ฯ

[๗๕๐] สาวตถีนินทานํ ฯ อถ โข อายสุมา อุตติโย เยน
ภควา เตนุปลสงกมิ ฯเปฯ เอกมนุตํ นิสินฺโน โข อายสุมา
อุตติโย ภควนุตํ เอตทโวจ สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
ชมฺมํ เทเสตุ ยมฺหิ ภควโต ชมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโจ
อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ตฺวํ
อุตฺติย อาทิเมว วิโสเชหิ กุสเลสุ ชมฺเมสุ ฯ โโก จาติ กุสลานํ
ชมฺมานํ ฯ สีลนฺจ สุวิสุทฺธํ ทิฏฺฐิจิ จ อชฺชกา ฯ

[๗๕๑] ยโต [๑] โข เต อุตฺติย สีลนฺจ สุวิสุทฺธํ ภวิสฺสตี ทิฏฺฐิจิ
จ อชฺชกา ตโต ตฺวํ อุตฺติย สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
จตฺตารो สติปฏฺฐาเน ภาเวยฺยาสี ฯ กตเม จตฺตารो ฯ อิธ ตฺวํ
อุตฺติย กายे กายานุปลฺสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชมฺมานุปลฺสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ ยโต โข ตฺวํ อุตฺติย สีลํ นิสฺสาย สีเล
ปติฏฺฐาย อิเม จตฺตารो สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺยาสี ๒ ตโต
ตฺวํ อุตฺติย คมิสฺสตี มจฺจุเชยฺยสฺส ปารนฺติ ฯ

[๗๕๒] อถ โข อายสุมา อุตติโย ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
#๑ ม. ย. จ ฯ ๒ ม. ภาเวสฺสตี ฯ

อนุโมทิตวา อุกุจายาสนา ภควนุตฺ อภิวัตเตตวา ปทกฺขิณฺ กตฺวา
ปฏกามิ ฯ อถ โข อายสฺมา อุตฺติโย เอโก วูปกฺกุโ
อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว ยสฺสตถาย
กฺลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ
พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเว ชมฺเม สยํ อภิณฺวา สจฺจิกตฺวา
อฺปสมฺปชฺช วิหาสิ ชีณา ชาติ วุสฺติํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณฺมีย
นาปริ อิตฺถตฺตยาตติ อพฺภณฺวาสิ ฯ อณฺตโร จ ปนายสฺมา
อฺุตฺติโย อรหฺตํ อโหสิตี ฯ

[๗๕๓] สวตฺถินิทานํ ฯ จตฺตารโสม ภิกฺขเว สติปฺญฺจนา ภาวิตา
พหฺลิกตา อริยา นียฺยานิกา นียฺยนฺติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทฺกฺขกฺขยา ย ฯ
กตฺเม จตฺตารโ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสํ ฯ
เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสํ ฯ อิม โข ภิกฺขเว
จตฺตารโ สติปฺญฺจนา ภาวิตา พหฺลิกตา อริยา นียฺยานิกา นียฺยนฺติ
ตกฺกรสฺส สมฺมาทฺกฺขกฺขยา ยติ ฯ

[๗๕๔] เอกํ สมยํ ภควา อูรฺเวลาຍํ วิหฺรติ นชฺชาเนรฺชฺชราย
ตีเร อชฺपालนิกฺโรเช ปจฺมาภิสฺมพฺพุโ ฯ อถ โข ภควโต
รโหคตฺสส ปฏิสฺลฺลีนฺสส เอว เจตฺโส ปริวิตกฺโก อฺุทปาติ
เอกายนฺวายํ มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย

ทุกขโทมนสฺसानํ อตฺตงฺคมา ยายสฺส อธิคมา ย นินฺพพานสฺส
สจฺฉิกิริยา ยทิตฺ จตฺตาริ สติปฺญจนา ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
กาย วา ภิกฺขุ กายานุปลสฺสี วิหเรยฺย อาตปิ สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เวทนาสุ วา ภิกฺขุ ๑ จิตฺเต
วา ภิกฺขุ ๑ ฌมเมสุ วา ภิกฺขุ ฌมฺมานุปลสฺสี วิหเรยฺย อาตปิ
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เอกายนฺวายํ
มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกมา ย ทุกขโทมนสฺसानํ
อตฺตงฺคมา ยายสฺส อธิคมา ย นินฺพพานสฺส สจฺฉิกิริยา ย ๑ ยทิตฺ
จตฺตาริ สติปฺญจนาติ ๑

[๗๕๕] อถ โข พุรฺหุมา สหฺมปฺติ ภควโต เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเวย เสยฺยถาปี นาม พลวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺ วา
พาหิ ปสาเรยฺย ปสาริตฺ วา พาหิ สมฺมิณฺชเยยฺย เอวเมว โข
พุรฺหุมโลเก อนฺตรหิโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหิ ๑ อถ โข
พุรฺหุมา สหฺมปฺติ เอกสมฺมุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา เยน ภควา
เตนณฺชลิมนฺพณาเมตฺตวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๗๕๖] เอวเมตฺติ ภควา เอวเมตฺติ สุกต เอกายนฺวายํ ภนฺเต
มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกมา ย ทุกขโทมนสฺसानํ
อตฺตงฺคมา ยายสฺส อธิคมา ย นินฺพพานสฺส สจฺฉิกิริยา ย ๑
ยทิตฺ จตฺตาริ สติปฺญจนา ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
กาย วา ภนฺเต ภิกฺขุ กายานุปลสฺสี วิหเรยฺย อาตปิ สมฺปชาโน

สติมา วินัยโย โสเก อภิขณาโหมนสลั ฯ เวทนาสุ วา ฆนเต
ภิกขุ ฯ จิตเต วา ฆนเต ภิกขุ ฯ ชมเมสุ วา ฆนเต ภิกขุ
ชมมานุปสึสี วิหเรยฺย อาตปปี สมนฺชาโน สติมา วินัยโย โสเก
อภิขณาโหมนสลั ฯ เอกายนฺวายั ฆนเต มคฺโค สตฺตานั วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานั สมนฺติกุมาโย ทุกฺขโหมนสลฺลันนํ อตฺตงฺกมาโย ฉายสฺส
อริคฺคมาโย นิพฺพานสฺส สจฺฉนฺทิกิริยาโย ยทิตฺถํ จตฺตารโ สติปญฺ्ञานาติ ฯ

[๑๕๑] อิทมโวจ พุรหุมา สหฺมปติ อิทํ วตฺวา พุรหุมา
สหฺมปติ ๑ อถาปริ เอตทโวจ

เอกายนํ ชาตฺติขณฺตทสฺสี มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปิ
เอเตน มคฺเคน ตริสฺสุ ๒ ปุพฺเพ ตริสฺสนฺตฺติ เย จ ตรนฺตฺติ โอนฺตฺติ ฯ

[๑๕๒] เอกํ สมฺมํ ภควา สุมฺภเสสุ วิหฺรติ เสทกํ ๓ นาม สุมฺภานํ
นิคฺโข ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ ญฺตปฺพุพฺพิ ภิกขเว
จณฺฑาลวํสิโก จณฺฑาลวํสิ อุสฺสาเปตฺวา เมทกถาลิกํ อนฺเตวาสิ
อามนฺเตสิ เอहि ตฺวํ สมฺม เมทกถาลิกเก จณฺฑาลวํสิ อภิรฺูหิตฺวา
มม อฺุปริกฺขนฺเช ตินฺุจฺจาหิติ ฯ เอวํ อจฺริยาติ โข ภิกขเว
เมทกถาลิกา อนฺเตวาสิ จณฺฑาลวํสิทฺสสฺส ปฺฏิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อภิรฺูหิตฺวา อจฺริยสฺส อฺุปริกฺขนฺเช อญฺุจฺจาสิ ฯ อถ โข ภิกขเว
จณฺฑาลวํสิโก เมทกถาลิกํ อนฺเตวาสิ เอตทโวจ ตฺวํ สมฺม
เมทกถาลิกเก มมํ รกฺข อหํ ตํ รกฺขิสฺสฺสํ เอวํ มยฺ อญฺณมญฺณคฺคฺตฺตา
#๑ ม. พุรหุมา สหฺมปติตี เทว ปาจา นตฺติ ฯ ๒ ย. อตฺริสฺสุ ฯ ๓ เมทกนฺตฺติ วา ปาโจ ฯ

อณวมณฺณรทฺธิตา สิปปานิ เจว ทสฺสิสฺสาม ลากฺญจ ลจฺฉาม
โสตุถิณา จ จณฺฑาลวฺสา โอิโรหิสฺสามาติ ฯ

[๗๕๕] เอวํ วุฑฺเต ภิกฺขเว เมทกถาลิกา อนฺเตวาสิ จณฺฑาลวฺสิกํ
เอตทโวจ น โข ปเนตฺ อจฺริย เอวํ ภวิสฺสติ ตฺวํ
อจฺริย อตุตฺตานํ รทฺข อหํ อตุตฺตานํ รทฺขิสฺสามิ เอวํ มยํ
อตุตฺคตุตฺตา อตุตฺรทฺขิตา สิปปานิ เจว ทสฺสิสฺสาม ลากฺญจ ลจฺฉาม
โสตุถิณา จ จณฺฑาลวฺสา โอิโรหิสฺสามาติ ฯ โส ตตุถ ฌาโยติ
ภควา อโวจ ยถา เมทกถาลิกา อนฺเตวาสิ อจฺริย อโวจ ฯ
อตุตฺตานํ ภิกฺขเว รทฺขิสฺสามิติ สติปฺภุจฺจํ เสวิตพฺพํ ปรี รทฺขิสฺสามิติ
สติปฺภุจฺจํ เสวิตพฺพํ ฯ อตุตฺตานํ ภิกฺขเว รทฺขนฺโต ปรี รทฺขติ
ปรี รทฺขนฺโต อตุตฺตานํ รทฺขติ ฯ

[๗๖๐] กถญฺจ ภิกฺขเว อตุตฺตานํ รทฺขนฺโต ปรี รทฺขติ ฯ
อาเสวนาย ภาวนาย พหุสิกมฺเมน ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว อตุตฺตานํ
รทฺขนฺโต ปรี รทฺขติ ฯ

[๗๖๑] กถญฺจ ภิกฺขเว ปรี รทฺขนฺโต อตุตฺตานํ รทฺขติ ฯ
ขนฺติยา อวิหีสาย เมตฺตจิตฺตตาย อนฺุทยตาย ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ปรี รทฺขนฺโต อตุตฺตานํ รทฺขติ ฯ 8

[๗๖๒] อตุตฺตานํ ภิกฺขเว รทฺขิสฺสามิติ สติปฺภุจฺจํ เสวิตพฺพํ
ปรี รทฺขิสฺสามิติ สติปฺภุจฺจํ เสวิตพฺพํ ฯ อตุตฺตานํ ภิกฺขเว รทฺขนฺโต
ปรี รทฺขติ ปรี รทฺขนฺโต อตุตฺตานํ รทฺขตีติ ฯ

[๗๖๓] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สุมฺเภสุ วิหฺรติ
เสทกนฺนาม สุมฺภานํ นิคโม ๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุ ๑ ภควา
เอตทโวจ

[๗๖๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ชนปทกฺลฺยาณิ ชนปทกฺลฺยาณิติ โข
ภิกฺขเว มหาชนกาโย สนนฺิปเตยฺย ๑ สว โข ปน ๑ ชนปทกฺลฺยาณิ
ปรมปาสาวิณี นจฺเจ ปรมปาสาวิณี คีเต ชนปทกฺลฺยาณิ นจฺจติ
กายตีติ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย มหาชนกาโย สนนฺิปเตยฺย ๑
อด ปุริโส อากฺขณฺเยยฺย ชีวิตฺกาโม อมริตฺกาโม สุขกาโม ทฺกฺขปฏฺกฺโกโล
ตเมณํ เอวํ วทฺเยยฺย อยฺนฺเต อมฺโภ ปุริส สมตฺติตฺติโก
เตลปฺตฺโต อนฺตเรณ จ มหาสมชฺชํ อนฺตเรณ จ ชนปทกฺลฺยาณิยา
ปริหริตฺพุโป ๑ ปุริโส จ เตน อุกฺขิตฺตาสิโก ปิฏฺจฺจิตฺโต ปิฏฺจฺจิตฺโต
อนฺพนฺธิสฺสตีติ ยตฺเถว นํ โถกํปี ฉทฺทฺเตสฺสตี ๒ ตตฺเถว เต สิโร
ปาติสฺสตีติ ๑ ตํ ก็ มณฺยถ ภิกฺขเว อปี นฺ สุ ปุริโส ๘
อมฺํ เตลปฺตฺตํ อมนฺสิกริตฺวา พหิทฺธา ปมาทํ อหเรยฺยาติ ๑ โน
เหตํ ภนฺเต ๑

[๗๖๕] อุปมา โข มฺยาຍิ ภิกฺขเว กตา อตฺถสฺส วิญฺญาปนาย
อยเมเวตฺถ ๓ อตฺถโถ ๑ สมตฺติตฺติโก เตลปฺตฺโตติ โข ภิกฺขเว กายกฺตตาย
เอตํ สติยา อธิวณํ ๑

[๗๖๖] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตฺพุพฺพ กายกฺตา สตี [๔]
#๑ ม. ย. ปนฺสฺส ๑ ๒ ม. ย. ฉทฺทฺเตสฺสตี ๑ ๓ ม. ย. ____ เจเวตฺถ ๑
#๔ ม. ย. โน ๑

ภาวิตา ภวิสฺสตี พหุสฺสีกตา ยานีกตา วตฺตูกตา อนุภฺฐิตา ปริจิตา

สุสมารทฺฐาติ ฯ เอวณฺหิ โว ๑ ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

นาพนทวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

มหาปฺริโส นาพนํ จฺนฺโท เจลณฺจ พหฺนฺโ

อฺตฺติโย อริโย พุรฺหฺมา ทฺวเณ ๒ เสทเกณ จาติ ฯ

#๑ ม. โข ฯ ๒ ม. ยฺ. เสทกํ ชนปฺเทน จาติ ฯ

สี่ลภูจิติวคโค ตติโย

[๗๖๗] เอวมเม สุตัง เอกัง สมยั อายสุมา จ อานนุโท
อายสุมา จ ภทโท ปาฏลিপุตเต วิหริติ กุกกุฏารามे ฯ อถ โข
อายสุมา ภทโท สายณหสมยั ปฏิสลุตานา วุฏฐิตโต เยนายสุมา
อานนุโท เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา อายสุมา อานนุเทน สทฐี
สมโมทมิ สมโมทนิยั กถัง สาราณียั วิตีสารेतวา เอกมนุตัง นิสิติ ฯ
เอกมนุตัง นิสินโน โข อายสุมา ภทโท อายสุมนุตัง อานนุทัง
เอตทโวจ

[๗๖๘] ยานิมานิ อาวุโส อานนุท กุสลานิ สีลานิ วุตตานิ
ภควตา อิมานิ กุสลานิ สีลานิ กิมตถิยานิ วุตตานิ ภควตาคิ ฯ
สาธู สาธู อาวุโส ภทท ภททโก โข เต อาวุโส ภทท อุมมคโค
ภททกั ปฏฐิภาณัง กถยาณิ ปริปุจจา ฯ เอวั हि त्वं आवुโส
ภทท ปุจจสิ ยานิมานิ อาวุโส อานนุท กุสลานิ สีลานิ วุตตานิ
ภควตา อิมานิ กุสลานิ สีลานิ กิมตถิยานิ วุตตานิ ภควตาคิ ฯ
เอวมาวุโสติ ฯ

[๗๖๙] ยานิมานิ อาวุโส ภทท กุสลานิ สีลานิ วุตตานิ ภควตา
อิมานิ กุสลานิ สีลานิ ยาวเทว จตุนนัง สติปฏุจจานัน ภาวนาย
วุตตานิ ภควตา ฯ กตเมสั จตุนนัง ฯ อิธาวุโส ภิกขุ กายเ
กาขานุปสสิ วิหริติ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วินยยุย โลก

อภิขมาโทมนสลั ฯ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ ชมมานุปลสึ วิหริ
อาตาปี สมุปชาโน สติมา วินยยุ โลเก อภิขมาโทมนสลั ฯ
ยานีมานิ อาวุโส ภทฺท กุสลานิ สีลานิ วุตฺตานิ ภควตา อิมานิ
กุสลานิ สีลานิ ยาวเทว อิมัส จตฺตุนัน สติปฏฺจานานัน ภาวนาย
วุตฺตานิ ภควตาคี ฯ

[๗๗๐] ตัเยว นิตานัน ฯ เอกมนตฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ภทฺโท อายสฺมนตฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ

[๗๗๑] โก นฺุ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ โก ปจฺจโย เยน
ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิติโก โหติ ฯ โก ปนาวุโส
อานนฺท เหตุ โก ปจฺจโย เยน ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม
จิรญฺจิติโก โหตีติ ฯ สาธุ สาธุ อาวุโส ภทฺท ภทฺทโก โข เต
อาวุโส ภทฺท อุมฺมคฺโค ภทฺทกํ ปฏฺฐิภาณํ กลฺยาณํ ปรีปฺจฺจนา ฯ
เอวณฺุหิ ตฺวํ อาวุโส ภทฺท ปฺจฺจสึ โก นฺุ โข อาวุโส อานนฺท
เหตุ โก ปจฺจโย เยน ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น
จิรญฺจิติโก โหติ ฯ โก ปนาวุโส อานนฺท เหตุ โก ปจฺจโย เยน
ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิติโก โหตีติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ

[๗๗๒] จตฺตุนัน โข อาวุโส สติปฏฺจานานัน อภาวิตตฺตา อพฺหุลิ-
กตตฺตา ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิติโก โหติ ฯ
จตฺตุนัน จ โข อาวุโส สติปฏฺจานานัน อภาวิตตฺตา พฺหุลิ-
กตตฺตา ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิติโก โหติ ฯ กตเมสํ จตฺตุนัน ฯ

อิฐาฐโส ภิกขุ กายเ กายานุปลสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน
สตฺติมา วิเนยฺย โลกเ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ
ชฺมมานุปลสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สตฺติมา วิเนยฺย โลกเ
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิมํสํ โข อาวุโส จตฺตุนํ สติปฺญฺจานานํ
อภาวิตตฺตา อพหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิจฺจเต สทฺชฺมโม น
จิริญฺจิติโก โหติ ฯ อิมํสํ จ โข อาวุโส จตฺตุนํ สติปฺญฺจานานํ
อภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิจฺจเต สทฺชฺมโม จิริญฺจิติโก
โหติตีติ ฯ

[๗๗๓] เอกํ สมํ อายสฺมา จ อานนุโท อายสฺมา จ
ภทฺโท ปาญฺลิตฺตเต วิหฺรนฺติ กุกฺกุฏารามे ฯ อถ โข อายสฺมา
ภทฺโท สายณฺหสมํ ปฏฺิสลฺลانا วุญฺจิตฺเต เยนายสฺมา อานนุโท
เตนุปลสงฺกมิ อฺปลสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อานนุเทน สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนุโน โข อายสฺมา ภทฺโท อายสฺมนฺตํ อานนุทํ เอตทโวจ

[๗๗๔] โก นุ โข อาวุโส อานนุท เหตุ โก ปจฺจโย เยน
สทฺชฺมมปรีหานํ โหติ ฯ โก นุ โข อาวุโส อานนุท เหตุ โก
ปจฺจโย เยน สทฺชฺมมอปรีหานํ โหติตีติ ฯ สาธุ สาธุ อาวุโส
ภทฺท ภทฺทโก โข เต อาวุโส ภทฺท อุมฺมคฺโค ภทฺทกํ
ปฏฺิภาณํ กลฺยาณํ ปรีปฺจฺจนา ฯ เอวณฺทิตฺติ ตวํ อาวุโส ภทฺท
ปฺจฺจลลิตฺติ โก นุ โข อาวุโส อานนุท เหตุ โก ปจฺจโย เยน

สทฺธมฺมปฺริหานํ โหติ ฯ โโก ปนาวุโส อานนฺท เหตุ โโก ปจฺจโย
เยน สทฺธมฺมอฺปฺริหานํ โหตีติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ

[๗๗๕] จตฺนุนํ โข อาวุโส สติปฺญฺจานานํ อภาวิตตฺตา อพฺหุตีกตตฺตา
สทฺธมฺมปฺริหานํ โหติ ฯ จตฺนุนํ จ โข อาวุโส สติปฺญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พฺหุตีกตตฺตา สทฺธมฺมอฺปฺริหานํ โหติ ฯ
กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ อิธาวุโส ภิกฺขุ กายเย กายานุสฺสึ วิหฺรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิมํ โข อาวุโส จตฺนุนํ
สติปฺญฺจานานํ อภาวิตตฺตา อพฺหุตีกตตฺตา สทฺธมฺมปฺริหานํ โหติ ฯ
อิมํ จ โข อาวุโส จตฺนุนํ สติปฺญฺจานานํ ภาวิตตฺตา พฺหุตีกตตฺตา
สทฺธมฺมอฺปฺริหานํ โหตีติ ฯ

[๗๗๖] สาวตฺถิณีทานํ ฯ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว สติปฺญฺจานา ฯ
กตเม จตฺตาโร ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุสฺสึ วิหฺรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
สติปฺญฺจานาติ ฯ

[๗๗๗] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมฺมํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข อญฺญตโร พุราหุมนเ

เยน ภควา เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺ
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺสาเรตฺวา เอกมฺนุตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนุตํ
นินฺนโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๗๗๘] โภ นุ โข โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน
ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต สทฺธมฺโม น จิตฺตฺติโก โหติ ฯ โภ ปน
โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต สทฺธมฺโม
จิตฺตฺติโก โหตีติ ฯ

[๗๗๙] จตฺตุนํ โข พฺราหฺมณ สติปฺญจานานํ อภาวิตตฺตา
อพหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต สทฺธมฺโม น จิตฺตฺติโก โหติ ฯ
จตฺตุนํ จ โข พฺราหฺมณ สติปฺญจานานํ อภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา
ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต สทฺธมฺโม จิตฺตฺติโก โหติ ฯ กตเมถํ
จตฺตุนํ ฯ อิท พฺราหฺมณ ภิกฺขุ กายเย กายานุปลสฺสี วิหริตี อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วินยฺยุ โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปลสฺสี วิหริตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วินยฺยุ โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิมํ โข พฺราหฺมณ จตฺตุนํ
สติปฺญจานานํ อภาวิตตฺตา อพหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต
สทฺธมฺโม น จิตฺตฺติโก โหติ ฯ อิมํ จ โข พฺราหฺมณ
จตฺตุนํ สติปฺญจานานํ อภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิตฺพุเต
สทฺธมฺโม จิตฺตฺติโก โหตีติ ฯ

[๗๘๐] เอวํ วุตฺเต โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

อภิกกนฺตํ โภ โคตม อภิกกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ
มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจกตฺนฺติ ฯ

[๗๘๑] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สาริปฺตุโต อายสฺมา จ
มหาโมคฺคฺคฺลาโน อายสฺมา จ อนฺรุทฺโธ สาเกเต วิหรนฺติ กณฺฐกิวเน ฯ
อถ โข อายสฺมา จ สาริปฺตุโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคฺคฺลาโน
สายนฺหสมยํ ปฏิสลฺลาณา วุจฺจिता เยนายสฺมา อนฺรุทฺโธ เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺสุ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อนฺรุทฺเธน สทฺธิํ สมฺโมทิตฺสุ
สมฺโมทนฺนํ กถํ สาราณฺนํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสิตฺสุ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โข อายสฺมา สาริปฺตุโต อายสฺมฺนฺตํ อนฺรุทฺธํ เอตทวโจ

[๗๘๒] เสกฺโข เสกฺโขติ ๑ อวฺโส อนฺรุทฺธ วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา
นฺ โข อวฺโส เสกฺโข โหติติ ฯ จตฺนฺนํ โข อวฺโส สติปฺญฺจานานํ
ปเทสํ ภาวิตฺตตฺตา เสกฺโข โหติ ฯ กตเมสํ จตฺนฺนํ ฯ อิทวฺโส
ภิกฺขุ กายเ กายานฺอุปสฺสิตฺ วิหรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานฺอุปสฺสิตฺ วิหรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิมสํ โข อวฺโส จตฺนฺนํ สติปฺญฺจานานํ
ปเทสํ ภาวิตฺตตฺตา เสกฺโข โหติติ ฯ

[๗๘๓] ตํเยว นิทานํ ฯ เอกมฺนฺตํ นินฺนโน โข อายสฺมา
สาริปฺตุโต อายสฺมฺนฺตํ อนฺรุทฺธํ เอตทวโจ

#๑ เสโข เสโขติติปิ ปาโโจ ฯ

[๗๘๔] อเสกโข อเสกโขติ อาวุโส อนรุทฐ วุจจติ กิตตาวต
นุ โข อาวุโส อเสกโข โหตีติ ฯ จตุนัน โข อาวุโส สติปฏจานานัน
สมตตํ ภาวิตตตต อเสกโข โหตีติ ฯ กตเมตํ จตุนัน ฯ อิทาวุโส
ภิกขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วินเยย
โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ ชมมานุปสฺสี
วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วินเยย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ
อิมตํ โข อาวุโส จตุนัน สติปฏจานานัน สมตตํ
ภาวิตตตต อเสกโข โหตีติ ฯ

[๗๘๕] ตํเยว นิตทานัน ฯ เอกมมุตํ นิตินโน โข อายสฺมา
สาริปุตฺโต อายสมมุตํ อนรุทฐํ เอตทโวจ

[๗๘๖] กตเมตํ อายสฺมา อนรุทฐโ ๑ ชมมานัน ภาวิตตตต
พหุตีกตตตตต มหาภิกขุณตํ ปตฺโตตีติ ฯ จตุนัน อาวุโส สติปฏจานานัน
ภาวิตตตตต พหุตีกตตตตต มหาภิกขุณตํ ปตฺโตตีติ ฯ กตเมตํ จตุนัน ฯ
อิทาหํ อาวุโส กายเย กายานุปสฺสี วิหรามิ อาตปปี สมปชาโน
สติมา วินเยย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ
ชมมานุปสฺสี วิหรามิ อาตปปี สมปชาโน สติมา วินเยย โลเก
อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ อิมตํ ขวาทํ อาวุโส จตุนัน สติปฏจานานัน
ภาวิตตตตต พหุตีกตตตตต มหาภิกขุณตํ ปตฺโตตีติ ฯ อิมตํ จ ปนาหํ
อาวุโส จตุนัน สติปฏจานานัน ภาวิตตตตต พหุตีกตตตตต สหสฺสํ
#๑ ม. อาวุโส อนรุทฐ ฯ

โลกิ อภิขานามิติ ฯ

[๑๘๘] เอกิ สมยิ อายสุมา อานนุโท ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน สิริวฑฺฒโฌ คหปติ อาพาธโก
โหติ ทุกฺขิตฺโต พาพฺพหคิลานो ฯ อถ โข สิริวฑฺฒโฌ คหปติ อญฺจตริ
ปฺริสํ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ อมฺโก ปฺริสํ เยนายสุมา อานนุโท
เตนฺอุปสงฺกม อุปสงฺกमितฺวา มม วจเนน อายสุมโต อานนุทสฺส
ปาเท สิริสา วนฺทติ สิริวฑฺฒโฌ ฆนฺเต คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิตฺโต
พาพฺพหคิลานो โส อายสุมโต อานนุทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ
เอวญฺจ วเทหิ สาธุ กิร ฆนฺเต อายสุมา อานนุโท เยน สิริวฑฺฒสฺส
คหปติสฺส นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมตฺถ อนฺนํ อฺปาทายาติ ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข โส ปฺริโส สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส ปฏฺิสฺสตุวา
เยนายสุมา อานนุโท เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา อายสุมนฺตํ
อานนุทํ อภิวาเตตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน
โข โส ปฺริโส อายสุมนฺตํ อานนุทํ เอตทโวจ สิริวฑฺฒโฌ
ฆนฺเต คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิตฺโต พาพฺพหคิลานो โส อายสุมโต
อานนุทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทติ เอวญฺจ วเทหิ สาธุ กิร
ฆนฺเต อายสุมา อานนุโท เยน สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ
เตนฺอุปสงฺกมตฺถ อนฺนํ อฺปาทายาติ ฯ อธิวาเสสิ โข อายสุมา
อานนุโท ตฺถนฺทึภาเวเน ฯ

[๑๘๘] อถ โข อายสุมา อานนุโท ปุพฺพพณฺหสมยิ ๑ นิวาเสตฺวา
#๑ ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ปตฺตจิวรมาทาย เยน สิริวฑฒสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทึ ฯ นิสชฺช โข อายสฺมา
อานนฺโท สิริวฑฺฒํ คหปตีเตททโวจ

[๗๘๕] กจฺจึ เต คหปติ ขมณียํ กจฺจึ ยাপณียํ กจฺจึ
ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมฺนฺติ โน อภิกฺกมฺนฺติ ฯ ปฏิกฺกโมสานํ
ปณฺณายติ โน อภิกฺกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต ขมณียํ น ยাপณียํ
พาพฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ โน ปฏิกฺกมฺนฺติ
อภิกฺกโมสานํ ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ ฯ

[๗๘๖] ตสฺมา ตึห เต คหปติ เอวํ สิกฺกิตฺตพฺพํ กาเย กายานุปฺสฺสึ
วิหริสฺสํ อาทาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ
เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปฺสฺสึ วิหริสฺสํ
आतापी सम्पचानो สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสนฺติ ฯ
เอวณฺหิ เต คหปติ สิกฺกิตฺตพฺพนฺติ ฯ

[๗๘๗] เยเม ฆนฺเต ภาควตา จตฺตาโร สติปฺภฺจํ ทฬิตฺตา
สํวิชฺชนฺติ เต ชมฺมา มยิ อหํ จ เตสุ ชมฺเมสุ สนฺทิสฺสํ ฯ
อหฺลฺหิ ฆนฺเต กาเย กายานุปฺสฺสึ วิหรามิ อาทาปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชมฺมานุปฺสฺสึ วิหรามิ อาทาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

[๗๘๘] ยานิ จิมานิ ฆนฺเต ภาควตา ปณฺโงโรภาคิยานิ

สญโฆชนานิ เทสิตานิ นาคิ ฆนเต ยงกิลยจิ อตุตนิ อปฺปหีนํ
สมนุสฺสสามิตฺติ ฯ ลลาภา เต คหปติ สุลทุชฺช เต คหปติ
อนาคามีผลนุตยา คหปติ พุยาถตฺตุนฺติ ฯ

[๑๕๑] ตํเยว นิตานํ ฯ เตน โข ปน สมเยน มานทินฺโน
คหปติ อาพาธโก โหติ ทุกฺขิตฺโต พาพฺพหิตฺตานิ ฯ อถ โข มานทินฺโน
คหปติ อลฺลตฺรํ ปุริสํ อามนฺเตสฺสิ เอหิ ตฺวํ อมฺโภ ปุริส
ฯเปฯ น เม ฆนเต ขมนิยํ น ยาปฺนิยํ พาพฺพหา เม ทุกฺขา
เวทนา อภิกฺกมฺมฺตฺติ โน ปฏิกฺกมฺมฺตฺติ อภิกฺกมฺโสนํ ปณฺณายติ โน
อภิกฺกมฺตฺติ ฯ

[๑๕๔] เอวรฺูปาย จาคิ ฆนเต ทุกฺขาย เวทนาย ผุฏฺโฐ สฺมาโน
กาเย กายานุสฺสฺสํ วิหฺรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินฺยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมฺนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ ชฺมมานุสฺสฺสํ
วิหฺรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินฺยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมฺนสฺสํ ฯ

[๑๕๕] ยานิ จิมานิ ฆนเต ภควตา ปณฺโฆรมฺภากิยานิ
สญโฆชนานิ เทสิตานิ นาคิ ฆนเต ยงกิลยจิ อตุตนิ อปฺปหีนํ
สมนุสฺสสามิตฺติ ฯ ลลาภา เต คหปติ สุลทฺชฺชเต คหปติ
อนาคามีผลํ ตยา คหปติ พุยาถตฺตุนฺติ ฯ

สึลฺลจฺจิตฺตฺวโค ตติโย ฯ

ตสุสุททานัน

สีล จิตี ปรีหานัน สุทฐกั พุราหุมนณ จ

ปเทสั สมตตัง โลกโก จ สิริวฑุโฒ มานทินนณ เต ทสาคี ๗

อนนุสสุตวคโค จตุตถโค

[๗๕๖] สาวตถินิทานํ ฯ อัย กายะ กายานุสฺสนาติ เม ภิกฺขเว
ปฺพเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปญฺญา
อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ สว โข ปนายํ
กายะ กายานุสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ฯ ภาวิตาติ เม
ภิกฺขเว ปฺพเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที
ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ

[๗๕๗] อัย เวทนาสุ เวทนานุสฺสนาติ เม ภิกฺขเว ปฺพเพ
อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปญฺญา
อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ สว โข ปนายํ
เวทนาสุ เวทนานุสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ฯ ภาวิตาติ
เม ภิกฺขเว ปฺพเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ
อุทฺปาที ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ

[๗๕๘] อัย จิตฺเต จิตฺตานุสฺสนาติ เม ภิกฺขเว ปฺพเพ
อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปญฺญา
อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ สว โข ปนายํ จิตฺเต
จิตฺตานุสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ฯ ภาวิตาติ เม ภิกฺขเว
ปฺพเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฌมฺเมสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที
ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ

[๘๕๕] อัย ชมเมสุ ชมมานุปัสสนาติ เม ภิกขเว ปุพเพ
อนนุสสุเตสุ ชมเมสุ จกขุ อุตปาติ ฌาณ อุตปาติ ปญญา
อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ ฯ สา โข ปนาย
ชมเมสุ ชมมานุปัสสนา ภาเวตพพชาติ เม ภิกขเว ฯ ภาวิตาติ
เม ภิกขเว ปุพเพ อนนุสสุเตสุ ชมเมสุ จกขุ อุตปาติ ฌาณ
อุตปาติ ปญญา อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติติ ฯ

[๘๐๐] สาวตถีนินทานิ ฯ จตุตารโธเม ภิกขเว สติปญฺจานา ภาวิตา
พหุลีกตา เอกนตนิพพิทาย ธีรคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญญาย
สมโพธาย นิพพานาย สัตตตุนฺตี ฯ กตเม จตุตารโธ ฯ อธิ
ภิกขเว ภิกขุ กายเย กายานุปัสสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน
สติมา วินยเย โลเก อภิชฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมเมสุ
ชมมานุปัสสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วินยเย โลเก
อภิชฌาโทมนสฺสํ ฯ อิม โข ภิกขเว จตุตารโธ สติปญฺจานา
ภาวิตา พหุลีกตา เอกนตนิพพิทาย ธีรคาย นิโรธาย อุปสมาย
อภิญญาย สมโพธาย นิพพานาย สัตตตุนฺตีติ ฯ

[๘๐๑] เยสํ เกสณฺจิกิ ภิกขเว จตุตารโธ สติปญฺจานา ธีรทฺธา
ธีรทฺโธ เตสํ อริโย อญฺจกิกิโก ๑ มคฺคโค สมมาทกฺขกฺขยคามิ ฯ
เยสํ เกสณฺจิกิ ภิกขเว จตุตารโธ สติปญฺจานา อารทฺธา อารทฺโธ
เตสํ อริโย อญฺจกิกิโก ๑ มคฺคโค สมมาทกฺขกฺขยคามิ ฯ กตเม
จตุตารโธ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ กายเย กายานุปัสสี วิหริตี อาตปปี
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ เวมุปริปปี ฯ

สมปชาโน สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ
จิตเต ชมเมสุ ชมมานุปสฺสึ วิหริ อาตปิ สมปชาโน สติมา
วินะย โลก อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ เยสฺ เกสณจิ ภิกฺขเว อิเม
จตุตฺวาโร สติปญฺจานา วิรทฺธา วิรทฺโธ เตสฺ อริโย อญฺจงฺคิโก
มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ ฯ เยสฺ เกสณจิ ภิกฺขเว อิเม จตุตฺวาโร
สติปญฺจานา อารทฺธา อารทฺโธ เตสฺ อริโย อญฺจงฺคิโก มคฺโค
สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิติ ฯ

[๘๐๒] สาวตฺถิณีทานิ ฯ จตุตฺวาโรเม ภิกฺขเว สติปญฺจานา ภาวิตา
พหุสฺสีกตา อปารา ปารี กมนาย สํวตฺตฺนฺตฺติ ฯ กตฺเม จตุตฺวาโร ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ กายานุปสฺสึ วิหริ อาตปิ สมปชาโน
สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ
ชมมานุปสฺสึ วิหริ อาตปิ สมปชาโน สติมา วินะย โลก
อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ อิเม โข ภิกฺขเว จตุตฺวาโร สติปญฺจานา
ภาวิตา พหุสฺสีกตา อปารา ปารี กมนาย สํวตฺตฺนฺตฺติติ ฯ

[๘๐๓] สาวตฺถิณีทานิ ฯ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมปชาโน
อัย โว อมฺหากํ อนุสาสนิ ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ กายานุปสฺสึ วิหริ อาตปิ สมปชาโน
สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ
ชมมานุปสฺสึ วิหริ อาตปิ สมปชาโน สติมา วินะย โลก
อภิขณาโหมนสฺสึ ฯ เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ

[๘๐๔] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สมุปชาโน โหติ ฯ อธิ ภิกขเว
ภิกขุโน วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา
อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ ฯ วิทิตา วิตฺถกา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อุปฺปชฺชนฺติ
วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ ฯ วิทิตา ปญฺญา ๑ อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา
อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ ฯ เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ
สมุปชาโน โหติ ฯ สโต ภิกขเว ภิกขุ วิหเรยฺย สมุปชาโน อัย
โว อมฺหากํ อานุสาสนีติ ฯ

[๘๐๕] สาวตฺถีนินฺทาณํ ฯ จตฺตารโฆเม ภิกขเว สติปฺปญฺจานา ฯ
กตฺเม จตฺตารโ ๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุสฺสึ วิหฺรติ
อาตปปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปปี สมุปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อิมเ โข ภิกขเว จตฺตารโ
สติปฺปญฺจานา ฯ อิมสฺสํ โข ภิกขเว จตฺนุณํ สติปฺปญฺจานานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตฺตตฺตา ทฺวินุณํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม อญฺญา สติ วา อุปาทิสเสเส อนาคามิตาติ ฯ

[๘๐๖] จตฺตารโฆเม ภิกขเว สติปฺปญฺจานา ฯ กตฺเม จตฺตารโ ๑
อธิ ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปปี สมุปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ คสฺส กายเ
กายานุสฺสึโน วิหฺรโต โย กายสฺมี จฺนฺโท โส ปหฺยติ จฺนฺทสฺส
ปหานาย ๒ อมตฺ สจฺฉิกตฺ โหติ ฯ

#๑ ม. ย. สญฺญา ๑ ๒ ม. ปหานา ๑ เอวมฺปริ ๑

[๘๐๓] เวทนาสุ เวทนานุปลสุสี วิหริติ อาตาลี สมุปชาโน
สติมา วินยยุ โลเก อภิขุณาโทมนสุลั ๑ ตสุส เวทนาสุ
เวทนานุปลสุสีโน วิหริโต โย เวทนาสุ ฉนุโท โส ปหิยุติ
ฉนุทสุส ปหานาย อมตํ สจจิกคตํ โหติ ๑

[๘๐๔] จิตเต จิตตานุปลสุสี วิหริติ อาตาลี สมุปชาโน สติมา
วินยยุ โลเก อภิขุณาโทมนสุลั ๑ ตสุส จิตเต จิตตานุปลสุสีโน
วิหริโต โย จิตตสุมี ฉนุโท โส ปหิยุติ ฉนุทสุส ปหานาย
อมตํ สจจิกคตํ โหติ ๑

[๘๐๕] ฌมเมสุ ฌมมานุปลสุสี วิหริติ อาตาลี สมุปชาโน สติมาx
วินยยุ โลเก อภิขุณาโทมนสุลั ๑ ตสุส ฌมเมสุ ฌมมานุปลสุสีโน
วิหริโต โย ฌมเมสุ ฉนุโท โส ปหิยุติ ฉนุทสุส ปหานาย
อมตํ สจจิกคตํ โหติติ ๑

[๘๐๖] จตุตาโรเม ภิกขเว สติปฏจานา ๑ กตเม จตุตาโร ๑
อิธ ภิกขเว ภิกขุ กาย กายานุปลสุสี วิหริติ อาตาลี สมุปชาโน
สติมา วินยยุ โลเก อภิขุณาโทมนสุลั ๑ ตสุส กาย
กายานุปลสุสีโน วิหริโต กาโย ปริญญาโต โหติ กายสุส
ปริญญาตตุตาอมตํ สจจิกคตํ โหติ ๑

[๘๐๗] เวทนาสุ เวทนานุปลสุสี วิหริติ อาตาลี สมุปชาโน
สติมา วินยยุ โลเก อภิขุณาโทมนสุลั ๑ ตสุส เวทนาสุ
เวทนานุปลสุสีโน วิหริโต เวทนา ปริญญาตา โหติ เวทนानํ

ปริยวาทตตอ อมตํ สจฺจิกตํ โหติ ฯ

[๘๑๒] จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสีโน
วิหริโต จิตฺตํ ปริยวาทํ โหติ จิตฺตสฺส ปริยวาทตตอ อมตํ
สจฺจิกตํ โหติ ฯ

[๘๑๓] ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตสฺส ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสีโน
วิหริโต ชมฺมา ปริยวาทา โหนฺติ ชมฺมานํ ปริยวาทตตอ อมตํ
สจฺจิกตํ โหตีติ ฯ

[๘๑๔] จตฺตุนํ ภิกฺขเว สติปฺญจानานํ ภาวนํ เทสิสฺสามิ ตํ
สุณฺหา ฯ กตฺมา ภิกฺขเว จตฺตุนํ สติปฺญจานานํ ภาวนา ฯ อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายे กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี
วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ
อัย โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ สติปฺญจานานํ ภาวนาติ ฯ

[๘๑๕] สติปฺญจานนฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ สติปฺญจานภาวนนฺจ
สติปฺญจานภาวนาคามินินฺจ ปฏิปทํ ตํ สุณฺหา ฯ
กตฺมณฺจ ภิกฺขเว สติปฺญจานํ ฯ อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาย
กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี วิหริติ

อาตาลี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว สติปญฺ्ञานํ ฯ

[๘๑๖] กตมา จ ภิกฺขเว สติปญฺ्ञานภาวนา ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมุทฺยธมฺมานุปสฺสึ กายสฺมี วิหฺรติ วยธมฺมานุปสฺสึ กายสฺมี
วิหฺรติ สมุทฺยวยธมฺมานุปสฺสึ กายสฺมี วิหฺรติ อาตาลี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ สมุทฺยธมฺมานุปสฺสึ เวทนาสุ
วิหฺรติ วยธมฺมานุปสฺสึ เวทนาสุ วิหฺรติ สมุทฺยวยธมฺมานุปสฺสึ
เวทนาสุ วิหฺรติ ฯ ตถา จิตฺเต ฯ ธมฺเมสุ วิหฺรติ อาตาลี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ อัยฺม วุจฺจติ
ภิกฺขเว สติปญฺ्ञานภาวนา ฯ

[๘๑๗] กตมา จ ภิกฺขเว สติปญฺ्ञานภาวนาคามินี ปญฺ्ञีปทา ฯ
อยมฺเว อริโย อญฺ्ञงฺคิโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนโต สมฺมาอาชีโว
สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ ฯ อัยฺม วุจฺจติ ภิกฺขเว
สติปญฺ्ञานภาวนาคามินี ปญฺ्ञีปทาติ ฯ

อนนฺุสฺสฺตวคฺโค จตฺตฺโต ฯ

ตสฺสฺสฺทานํ

อนนฺุสฺสฺตํ วิราโค จ วิรฺทุโธ ภาวนา สโต

อณฺุณํ ฉนฺุทํ ปริณฺุณาย ภาวนา วิภฺงฺเคน เต ทสฺสตี ๑ ฯ

#๑ ม. อนนฺุสฺสฺตํ วิราโค วิรฺทุโธ ภาวนาสติ

อณฺุณ ฉนฺุทํ ปริณฺุณาย ภาวนา วิภฺงฺเคน จาติ ฯ

อมตวคโค ปณจโม

[๘๑๘] สวตถีนินทานัน ๑ จตุสฺส ภิกฺขเว สติปญฺจานนสฺส สุปตฺติญฺจิตฺตจิตฺตา
วิหฺรตฺต มา โว อมตํ ปนสฺส ๑ กตฺตเมสฺส จตุสฺส ๑ อธิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสตี วิหฺรตฺติ อาตปิ สมนฺพชาโน
สตีมา วิเนยฺย โลกเ อภิชฺฌมาโทมนสฺสตี ๑ เวทนาสฺส จิตฺเต ฐมฺเมสฺส
ฐมฺมานุปสฺสตี วิหฺรตฺติ อาตปิ สมนฺพชาโน สตีมา วิเนยฺย โลกเ
อภิชฺฌมาโทมนสฺสตี ๑ อิมสฺส ภิกฺขเว จตุสฺส สติปญฺจานนสฺส
สุปตฺติญฺจิตฺตจิตฺตา วิหฺรตฺต มา โว อมตํ ปนสฺสตี ๑

[๘๑๙] สวตถีนินทานัน ๑ จตฺตุนัน ภิกฺขเว สติปญฺจานานัน สมนฺทยญฺจ
อตุตฺตญฺจกมฺมญฺจ เทสิตฺตสฺสามิ ตํ สฺสณฺณ ๑ โก จ ภิกฺขเว กายสฺส
สมนฺทโย ๑ อาหารสมนฺทยา กายสฺส สมนฺทโย อาหารนโรธา กายสฺส
อตุตฺตญฺจโม ผสฺสสมนฺทยา เวทนานัน สมนฺทโย ผสฺสนโรธา เวทนานัน
อตุตฺตญฺจโม นามรูปสมนฺทยา จิตฺตสฺส สมนฺทโย นามรูปนโรธา
จิตฺตสฺส อตุตฺตญฺจโม มนสิการสมนฺทยา ฐมฺมานัน สมนฺทโย มนสิการนโรธา
ฐมฺมานัน อตุตฺตญฺจโมติ ๑

[๘๒๐] สวตถีนินทานัน ๑ เอกมิตฺทาหิ ภิกฺขเว สมนฺยํ อรุเวลายัน
วิหฺรามิ นชฺชา เนรณฺชฺชราย ตีเร อชฺปาลนโรธา ปจฺจมาภิสมนฺพทฺโท ๑
ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว รโหคตสฺส ปญฺชิสฺสลิณสฺส เอวํ เจตฺโต
ปรีวิตฺตโก อุตฺปาตี

[๘๒๑] เอกายนวായി มคฺโค สตฺตฺตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
สมตฺกฺกมฺย ทุกฺขโทมนสฺสํ อตฺตงฺกมฺย ฌายสฺส อธิคฺมฺย
นิพฺพานสฺส สจฺฉิกริยาย ยทิตฺถํ จตฺตวโร สติปฺญจํ ๑ กตฺเม
จตฺตวโร ๑ กายเ ว วิกฺขุ กายานุปลฺสี วิหเรยฺย ๑ เวทนาสุ
วา วิกฺขุ เวทนานุปลฺสี วิหเรยฺย ๑ จิตฺเต ว วิกฺขุ จิตฺตานุปลฺสี
วิหเรยฺย ๑ ฌมฺเมสุ ว วิกฺขุ ฌมฺมานุปลฺสี วิหเรยฺย อาตปิ
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เอกายนวായി
มคฺโค สตฺตฺตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺกฺกมฺย
ทุกฺขโทมนสฺสํ อตฺตงฺกมฺย ฌายสฺส อธิคฺมฺย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกริยาย ยทิตฺถํ จตฺตวโร สติปฺญจํ ๑ ๑

[๘๒๒] อถ โข วิกฺขเว พุรฺพฺมา สหฺมปฺติ มม เจตฺตํ
เจตฺตปริวิตกฺกมฺย ฌาย เชยฺยธาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิชฺชิตํ
วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสํริตํ วา พาทํ สมฺมิชฺชเชยฺย เอวเมว
พุรฺพฺมโลเก อนฺตรหิตํ มม ปุริโต ปาตุโรหิ ๑ อถ โข วิกฺขเว
พุรฺพฺมา สหฺมปฺติ เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา เยนํ เตนฺนชฺลี
ปณฺนาเมตฺตวามํ เอตทโวจ

[๘๒๓] เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ สฺสคฺคํ เอกายนวായി ภาเน
มคฺโค สตฺตฺตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺกฺกมฺย
ทุกฺขโทมนสฺสํ อตฺตงฺกมฺย ฌายสฺส อธิคฺมฺย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกริยาย ยทิตฺถํ จตฺตวโร สติปฺญจํ ๑ กตฺเม จตฺตวโร ๑
#๑ ม. ย. อติสทฺโท อตฺถิ ๑

กาเย วา ฆนเต ภิกขุ กายานุปัสสี วิหเรยฺย ฯ เวทนาสุ วา ฯ
จิตฺเต วา ฯ ฆมฺเมสุ วา ฆนเต ภิกขุ ฆมฺมานุปัสสี วิหเรยฺย
อาตาศี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสํ ฯ
เอกายนฺวายํ ฆนเต มคฺโค สตุตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
สมตฺติกมฺมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺตงฺกมฺมาย ฌายสฺส อธิคฺมาย
นิพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยา ยทิตฺถํ จตฺตาริ สติปญฺจานาติ ฯ

[๘๒๔] อิทมฺโวจ ภิกฺขเว พุรฺหุมา สหฺมปฺติ อิทํ วตฺวา
อถาปริ เอตทฺโวจ

เอกายนํ ชาตฺติยฆนตทสฺสี มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปิ
เอเตน มคฺเคน อตฺตริสุ ๑ ปุพฺเพ ตริสฺสนฺติ เย จ ตรนฺติ โอฆนฺติ ฯ

[๘๒๕] สวตฺถินิทานํ ฯ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย อัย
โว อมฺหากํ อนุสาสนี ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปัสสี วิหฺรติ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต
ฆมฺเมสุ ฆมฺมานุปัสสี วิหฺรติ อาตาศี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย
โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ
สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย อัย โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ ฯ

[๘๒๖] กุสฺลราสีติ ภิกฺขเว วทฺมานิ จตฺตาริ สติปญฺจานเ
สมฺมา วทฺมานิ วเทยฺย ฯ เกวลโล หายํ ๒ ภิกฺขเว กุสฺลราสี
ยทิตฺถํ จตฺตาริ สติปญฺจานา ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ อิธ ภิกฺขเว
#๑ ม. ตริสุ ฯ ย. อตฺตสุ ฯ ๒ ส. จายํ ฯ

ภิกขุ กายเย กายานุปัสสี วิหริติ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชฺมมานุปัสสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก
อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ กุสฺลราสีติ ภิกฺขเว วทฺมาโน อิมे จตฺตารो
สติปฺญฺจानเณ สมฺมา วทฺมาโน วทฺเยยฺย ฯ เกวลโ หายฺ ภิกฺขเว
กุสฺลราสี ยทิทํ จตฺตารो สติปฺญฺจานาติ ฯ

[๘๒๗] อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
ฯเปฯ เอกมฺนตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ชมฺมํ
เทเสตฺถ ยมฺหํ ภควโต ชมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตปปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ

[๘๒๘] ตสฺมา ติห ตฺวํ ภิกฺขุ อาทิเมว วิโสเชหิ กุสฺเลสฺ
ชฺมฺเมสุ ฯ โโก จาทิ กุสฺถานํ ชมฺมานํ ฯ อีช ตฺวํ ภิกฺขุ
ปาฎิโมกฺขสํวรํสูโต วิหฺราหิ อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺณตฺเตสุ
วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ สฺมาทาย สิกฺขสฺสุ สิกฺขาปเทสุ ฯ

[๘๒๙] ยโต โข ตฺวํ ภิกฺขุ ปาฎิโมกฺขสํวรํสูโต วิหฺริสฺสสิ
อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺณตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ สฺมาทาย
สิกฺขสฺสุ ๑ สิกฺขาปเทสุ ตโต ตฺวํ ภิกฺขเว สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติญฺจาย
จตฺตารो สติปฺญฺจานเณ ภาเวยฺยาสิ ฯ กตฺเม จตฺตารो ฯ อีช ตฺวํ
ภิกฺขุ กายเย กายานุปัสสี วิหฺราหิ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชฺมมานุปัสสี วิหฺราหิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก
#๑ ย. สิกฺขิสฺสสิ ฯ

อภิขณาโหมนสลั ฯ ยโต โข ตวั ภิกขุ สีล นิสสาย สีเล
ปติฏฺฐาย อิมะ จตฺตารโ สติปฏฺฐาเน เอวั ภาเวสฺสตี ตโต
ตฺยหิ ภิกขุ ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากมิตฺตติ วุฑฺฒิเยว
ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ โน ปริหานีติ ฯ

[๘๓๐] อถ โข โส ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา อุกฺขายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ อถ โข โส ภิกขุ เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตริ พุรหฺมจริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหริตี จีณา ชาตี วุสิตํ พุรหฺมจริยํ กตฺถิ กรณิยํ นาปริ
อิตฺถตฺตยาตี อพฺภุณฺณาตี ฯ อณฺฺตโร จ ปน โส ภิกขุ
อรหฺตํ อโหสีตี ฯ

[๘๓๑] อถ โข อณฺฺตโร ภิกขุ เยน ภควา ฯเปฯ สาธุ
เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ ยมฺหิ ภควโต
ฌมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ ฯ

[๘๓๒] ตสฺมา ติห ตวั ภิกขุ อาทิเมว วิโสเชหิ กุสเลสุ
ฌมฺเมสุ ฯ โก จาตี กุสลานํ ฌมฺมานํ ฯ อิทฺถ ตวั ภิกขุ
กายทุจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาเวสฺสตี วจฺิทุจฺจริตํ ปหาย

วีสุจริตฺ ภาเวสฺสตี มโนหุจฺริตฺ ปหาย มโนหุจฺริตฺ ภาเวสฺสตี ฯ

[๘๓๓] ยโต โข ตฺวํ ภิกฺขุ กายหุจฺริตฺ ปหาย กายหุจฺริตฺ
ภาเวสฺสตี วีสุจฺริตฺ ปหาย วีสุจฺริตฺ ภาเวสฺสตี มโนหุจฺริตฺ
ปหาย มโนหุจฺริตฺ ภาเวสฺสตี ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล
ปตฺติญฺจาย จตฺตารो สติปญฺจานเน ภาเวยฺยาสี ฯ กตเม จตฺตารो ฯ
อิธ ตฺวํ ภิกฺขุ กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺราหิ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต
ชฺมเมสุ ชฺมมานุปฺสฺสี วิหฺราหิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ยโต โข ตฺวํ ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย
สีเล ปตฺติญฺจาย อิมะ จตฺตารो สติปญฺจานเน เอวํ ภาเวสฺสตี ตโต
ตฺยหํ ภิกฺขุ ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากมิตฺสฺสติ วุฑฺฒิเยว
ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ชฺมเมสุ โน ปริหานีติ ฯเปฯ อณฺณตโร จ
ปน โส ภิกฺขุ อรหตฺ อโหสีติ ฯ

[๘๓๔] เย ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยถ เย จ โสตพฺพํ มณฺเณยฺยํ
มิตฺตวา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา เต โว
ภิกฺขเว จตฺนุนํ สติปญฺจานานํ ภาวนาย สมาทเปตพฺพวา นิเวเสตพฺพวา
ปตฺติญฺจาเปตพฺพวาติ ฯ กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ
กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ ชฺมมานุปฺสฺสี วิหฺรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ
เย ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยถ เย จ โสตพฺพํ มณฺเณยฺยํ มิตฺตวา

วา อมจจา วา ชาติ วา สาลโหิตา วา เต โว ภิกขเว
อิมัส จตุนัน สติปฏฺจานานํ ภาวนาย สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา
ปติฏฺจาเปตพฺพาทิ ฯ

[๘๓๕] ติสฺโส อิมา ภิกขเว เวทนา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อิมา
โฆ ภิกขเว ติสฺโส เวทนา ฯ

[๘๓๖] อิมาสฺ โฆ ภิกขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ ปริณฺญา
จตุตาโร สติปฏฺจานา ภาวตพฺพา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิท
ภิกขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชมนฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ อิมาสฺ โฆ ภิกขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ ปริณฺญา
อิม จตุตาโร สติปฏฺจานา ภาวตพฺพาทิ ฯ

[๘๓๗] ตโยเม ภิกขเว อาสวา ฯ กตเม ตโย ฯ กามาสโว
ภวาสโว อวิชฺชาสโว ฯ อิม โฆ ภิกขเว ตโย อาสวา ฯ

[๘๓๘] อิมัสฺ โฆ ภิกขเว ตินฺนฺนํ อาสวานํ ปหานาย
จตุตาโร สติปฏฺจานา ภาวตพฺพา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิท
ภิกขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต
ชมนฺเมสุ ชมนฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตปิ สมนฺชาโน สติมา วิเนยฺย

โลก อภิษมาโทมนสุ ส อิมส โข ภิกขเว ตินฺนุนํ อสวานํ

ปหานาย อิม จตุตาโร สติปฏฺจนา ภาเวตพฺพชาติ ฯ

อมตวคุโ ปญจโม ฯ

ตสุสุทฺทานํ

อมตํ สมุทโย มคุโ สโต ๑ กุสตราสี จ

ปาฏิโมกฺข์ ทุจฺจริตํ มิตฺตา ๒ เวทนา อสเวน จาติ ฯ

#๑ ม. สติ ฯ ๒ ม. มิตฺตเวทนา ฯ

สติปัญญาอันสัมบูรณ์ คณาภิเษยาโต ฉนฺโจ

[๘๓๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คณา นที ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา
ปาจิณปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตฺตาริ สติปัญญาเน
ภาเวนฺโต จตุตฺตาริ สติปัญญาเน พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาริ ฯ

[๘๔๐] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตฺตาริ สติปัญญาเน ภาเวนฺโต
จตุตฺตาริ สติปัญญาเน พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภาริ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสึ
วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ
เวทนาสุ จิตฺเต ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จตุตฺตาริ สติปัญญาเน ภาเวนฺโต จตุตฺตาริ สติปัญญาเน พหุสฺสโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภาริติ ฯเปฯ

[๘๔๑] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภากิยานิ สลฺโยชนานิ ฯ
กตมานิ ปญฺจ ฯ รูปราคิ อรูปราชิ มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอุทฺธมฺภากิยานิ สลฺโยชนานิ ฯ

[๘๔๒] อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อุทฺธมฺภากิยานํ
สลฺโยชนานํ อภิญฺญาเย ปริญฺญาเย ปริกฺขยาเย ปหานาย จตุตฺตาริ
สติปัญญาเน ภาเวตพฺพา ฯ กตเม จตุตฺตาริ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย
โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชฺมเมสุ ชฺมมานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสํ ฯ
อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อุทฺธมภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย ปหานาย อิม
จตุตฺตารो สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ ฯ (ยถา มคฺคสํยุตฺตํ วิตุถาริตํ
เอวํ สติปฏฺฐานสํยุตฺตํ วิตุถาเรตพฺพํ) ฯ

จ ปาจฺินโต นินฺนา จ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เอเต เทว จ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจติ ๑ ฯ
สติปฏฺฐานสํยุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

#๑ ม. อิติสทฺโท อตฺถิ ฯ

อินฺทุริยสํยุตฺตํ

สุทฺธกวกคฺโค ปจโม

[๘๔๓] สวตฺถีนินฺทาณํ ฯ ตตฺร โข ภควา เอตทโวจ ปญฺจิมานิ
ภิกฺขเว อินฺทุริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ สทฺธิณฺทุริยํ วิริยินฺทุริยํ
สตินฺทุริยํ สฺมาธิณฺทุริยํ ปญฺณินฺทุริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว
ปญฺจอินฺทุริยานีติ ฯ

[๘๔๔] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทุริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ
สทฺธิณฺทุริยํ วิริยินฺทุริยํ สตินฺทุริยํ สฺมาธิณฺทุริยํ ปญฺณินฺทุริยํ ฯ
ยโต โข ภิกฺขเว อริยสวโก อิมสํ ปญฺจนฺนํ อินฺทุริยานํ
(สมฺมุทฺยณฺจ อคฺคณฺจกมณฺจ) ๑ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺจ
ยถากฺกตํ ปชานาติ ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสวโก โสตาปนฺโน
อวิณีปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๘๔๕] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทุริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ
สทฺธิณฺทุริยํ วิริยินฺทุริยํ สตินฺทุริยํ สฺมาธิณฺทุริยํ ปญฺณินฺทุริยํ ฯ
ยโต โข ภิกฺขเว อริยสวโก อิมสํ ปญฺจนฺนํ อินฺทุริยานํ
สมฺมุทฺยณฺจ อคฺคณฺจกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺจ
ยถากฺกตํ ปชานาติ ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสวโก โสตาปนฺโน
#๑ ม. อิทํ ปาจทฺวํ ย น ทิสฺสติ ฯ

อวินิปาตธมโม นียโต สมโพธิปรายโนติ ฯ

[๘๔๖] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปณฺจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ วิริยฺนฺทฺริยํ สติ นฺทฺริยํ สมာธิ นฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ
ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๑ อิมสํ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺยณฺจ
อตุลฺงคฺมณฺจ อสุสาทณฺจ ๒ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺณณฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ
ชีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺเียว โอหิตภาโร อนฺุปรตฺตสทฺตฺโต
ปริกฺขิณฺทฺสวโลชโน สมฺมทฺถณฺวาวิมุตฺโตติ ฯ

[๘๔๗] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปณฺจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ วิริยฺนฺทฺริยํ สติ นฺทฺริยํ สมာธิ นฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ
ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสํ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺยณฺจ
อตุลฺงคฺมณฺจ อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺณณฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ
ชีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺเียว โอหิตภาโร อนฺุปรตฺตสทฺตฺโต
ปริกฺขิณฺทฺสวโลชโน สมฺมทฺถณฺวาวิมุตฺโตติ ฯ

[๘๔๘] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปณฺจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ วิริยฺนฺทฺริยํ สติ นฺทฺริยํ สมာธิ นฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ
เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหุณฺณา วา อิมสํ ปณฺจนฺนํ
อินฺทฺริยานํ สมุทฺยณฺจ อตุลฺงคฺมณฺจ อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ
นีสฺสรณฺณณฺจ ยถาภูตํ นปรฺชานนฺติ ฯ นเม เต ภิกฺขเว สมณฺา
#๑ ม. ย. อริยสาวโก ฯ ๒ อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ ฯ

วา พุราหุมนว วา สมณเสว วา สมณสมมตา พุราหุมนเสว
วา พุราหุมนสมมตา น จ ปเนเต อายสมนโต สามณฺยตถ
วา พุราหุมนตถ ๑ วา ทิฏฺฐเว ชมฺเม สยฺ อภินฺวา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมปฺชช วิหรนฺติ ฯ

[๘๔๕] เย จ โข เต ๒ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุมนว วา
อิมสํ ปฺลจฺนุํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ อสฺสาทญฺจ
อาทินฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปฺชานนฺติ ฯ เต โขเม ภิกฺขเว
สมณา วา พุราหุมนว วา สมณเสว เจว สมณสมมตา พุราหุมนเสว
จ พุราหุมนสมมตา เต จ ปฺนายสมนโต สามณฺยตถญฺจ
พุราหุมนตถญฺจ ทิฏฺฐเว ชมฺเม สยฺ อภินฺวา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมปฺชช วิหรนฺตฺติ ฯ

[๘๕๐] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุมนว วา
สทฺธินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยนิโรธคามินิปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ
วิริยินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ สตินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ ฯ สมานินฺทฺริยํ
นปฺปชานนฺติ ฯ ปฺลณินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ ปฺลณินฺทฺริยสมุทฺยํ
นปฺปชานนฺติ ปฺลณินฺทฺริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ ปฺลณินฺทฺริยนิโรธคามินิปฺปฏิปทํ
นปฺปชานนฺติ ฯ นเม เต ภิกฺขเว สมณา วา
พุราหุมนว วา สมณเสว วา สมณสมมตา พุราหุมนเสว วา
พุราหุมนสมมตา น จ ปเนเต อายสมนโต สามณฺยตถ วา
#๑ ม. ยฺ. พุราหุมนตถ ๑ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. ยฺ. เกจิ ฯ

พราหมณฺณตถํ ภา ฏิกฺขเว ฆมฺเม สยํ อภิญญา สจฺจิกถฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ ฯ

[๘๕๑] เย หิ ๑ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา ภา พฺราหฺมณฺา ภา
สทฺธินฺทฺริยํ ปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยสมฺทํ ปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยนิโรธํ
ปชานนฺติ สทฺธินฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ วิริยนฺทฺริยํ
ปชานนฺติ วิริยนฺทฺริยสมฺทํ ปชานนฺติ วิริยนฺทฺริยนิโรธํ ปชานนฺติ
วิริยนฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ สตินฺทฺริยํ ปชานนฺติ ฯ
สมาธินฺทฺริยํ ปชานนฺติ ฯ ปลฺลณฺินฺทฺริยํ ปชานนฺติ ปลฺลณฺินฺทฺริยสมฺทํ
ปชานนฺติ ปลฺลณฺินฺทฺริยนิโรธํ ปชานนฺติ ปลฺลณฺินฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
ปชานนฺติ ฯ เต โขเม ภิกฺขเว สมณฺา ภา
พฺราหฺมณฺา ภา สมณฺเส จ ฆมฺมสมฺมตา พฺราหฺมณฺเส จ
พฺราหฺมณฺสมฺมตา เต จ ปนายสฺมนฺโต สามณฺณตถํ จ พฺราหฺมณฺตถํ
จ ฏิกฺขเว ฆมฺเม สยํ อภิญญา สจฺจิกถฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหรนฺตีติ ฯ

[๘๕๒] ปลฺลจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปลฺลจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปลฺลณฺินฺทฺริยํ ฯ

[๘๕๓] กตฺถ จ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ ทฺฐจฺพํ ฯ จตฺตฺสฺ โสตาปตฺตियงฺเกสฺ
เอตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ทฺฐจฺพํ ฯ

[๘๕๔] กตฺถ จ ภิกฺขเว วิริยนฺทฺริยํ ทฺฐจฺพํ ฯ จตฺตฺสฺ สมฺมปฺปชานฺเส
เอตฺถ วิริยนฺทฺริยํ ทฺฐจฺพํ ฯ

#๑ ม. จ โข ฯ

[๘๕๕] กตถ จ ภิกขเว สตินุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ จตุสฺส สติปฏฺฐานสฺส
เอตถ สตินุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ

[๘๕๖] กตถ จ ภิกขเว สมาริณฺุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ จตุสฺส
ณฺาเนสฺส เอตถ สมาริณฺุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ

[๘๕๗] กตถ จ ภิกขเว ปณฺุณิณฺุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ จตุสฺส
อริยสจฺเจสฺส เอตถ ปณฺุณิณฺุทริยิ ทฏฺฐพฺพิ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว
ปณฺุณิณฺุทริยานิตี ฯ

[๘๕๘] ปณฺุณิณฺุทริยิ ภิกขเว อินฺุทริยานิ ฯ กตมานิ ปณฺุจ ฯ
สทฺธิณฺุทริยิ ฯ เป ฯ ปณฺุณิณฺุทริยิ ฯ

[๘๕๙] กตมณฺุจ ภิกขเว สทฺธิณฺุทริยิ ฯ อิทฺ ภิกขเว อริยสวโก
สทฺุโธ โหติ สทฺุทหติ ตถาคตฺสฺส โพรฺธี อิติปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺุโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนฺุสฺสานํ พุทฺุโธ ภควาติ ฯ อิทํ
วุจฺจติ ภิกขเว สทฺธิณฺุทริยิ ฯ

[๘๖๐] กตมณฺุจ ภิกขเว วิริยิณฺุทริยิ ฯ อิทฺ ภิกขเว อริยสวโก
อารทฺุทวิริโย วิหฺรติ อกุสลานํ ฅมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ฅมฺมานํ
อุปสมฺปทาย ถามวา ทพฺุทปรกุกโม อนิกฺุชิตฺตฺุโร กุสเลสฺส
ฅมฺเมสฺส ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว วิริยิณฺุทริยิ ฯ

[๘๖๑] กตมณฺุจ ภิกขเว สตินุทริยิ ฯ อิทฺ ภิกขเว อริยสวโก
สติมา โหติ ปรเมน สติเนปฺกุเณน สมฺนฺุนาคโต จิรคตฺปิ จิรภาสิตฺปิ

สรีตา อนุสุสรีตา ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สตินุทฺธิยํ ฯ

[๘๖๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว สมาธินุทฺธิยํ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
ไวสุสกุการมมณฺํ กริตฺวา ลภติ สมาธิํ ลภติ จิตฺตสุสฺส เอกกคฺคตํ ฯ
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธินุทฺธิยํ ฯ

[๘๖๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว ปญฺณินุทฺธิยํ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
ปญฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺณาย สมฺนุนาคโต อริยาย
นิพฺเพธิกาย สมฺมาทฺถกฺขกฺขคามินิยา ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ปญฺณินุทฺธิยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจินุทฺธิยานิตีติ ฯ

[๘๖๔] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺธิยานิ ฯ กตมานิ ปญฺจ ฯ
สทฺธินุทฺธิยํ ฯ เปฯ ปญฺณินุทฺธิยํ ฯ

[๘๖๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว สทฺธินุทฺธิยํ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
สทฺธิโร โหติ สทฺทฺทฺหติ ตถาคตฺสุสฺส โพรธิํ อิติปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺธา วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทฺมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธา ภควาติ ฯ อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธินุทฺธิยํ ฯ

[๘๖๖] กตมณฺจ ภิกฺขเว วิริยินุทฺธิยํ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
อารทฺธวิริโย วิหฺรติ อกุสลานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ฐมฺมานํ
อุปสมฺปทาย ถามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตฺฐโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ ฯ
โส อนุปฺปนฺนानํ ปาปกานํ อกุสลานํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ
ชเนติ วายมฺติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ ฯ

อุปปนฺนํ ปาปกํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ
วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ฯ อนฺุปปนฺนํ
กุสลาณํ ฌมฺมานํ อุปปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ฯ อุปปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ สฺมาปฺตฺติยา
อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยกาวย เวปฺลฺลฺลํ ภาวนาย ปารีปุริยา
ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ฯ
อิทํ วุจฺจตี ภิกฺขเว วิริยฺนฺทฺริยํ ฯ

[๘๖๗] กตมญฺจ ภิกฺขเว สติณฺทฺริยํ ฯ อิธ ภิกฺขเว อริยสวโก
สติมา โหตี ปรเมน สติเนปฺกฺเณ สมนฺนาคโต จิรคตฺปิ จิรภาสิตฺปิ
สริตา อนฺุสฺสริตา ฯ โส กายเ กายานฺุสฺสึ วิหฺรตี อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ
จิตฺเต ฌมฺเมสุ ฌมฺมานฺุสฺสึ วิหฺรตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌา โทมนสฺสํ ฯ อิทํ วุจฺจตี ภิกฺขเว สติณฺทฺริยํ ฯ

[๘๖๘] กตมญฺจ ภิกฺขเว สมาริณฺทฺริยํ ฯ อิธ ภิกฺขเว อริยสวโก
โวสฺสสุการมฺมณฺํ กริตฺวา ลภตี สมาริํ ลภตี จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ ฯ
โส วิวิจฺเจว กามเหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สฺวจาริํ
วิเวกฺขํ ปิตฺตฺสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี วิตกฺกวิจารานํ
วูปสมมา อชฺฌคฺคํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อฺวจาริํ
สมาริขํ ปิตฺตฺสฺขํ ทฺคฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี ปิตฺติยา จ วิจารณ์
อุเปกฺขโก จ วิหฺรตี สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กายเณ ปฏฺิ-

สัเวเทติ ยนต์ อริยา อัจฉินฺต อุกุโข สติมา สุขวิหาริตี
ตติย ฌานํ อุปสมฺปชช วิหริติ สุขสฺส จ ปหานา ทุกุสฺส จ
ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสทานํ อตฺถงฺคมา อทุกุขมฺสฺสํ
อุเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ จตฺตํ ฌานํ อุปสมฺปชช วิหริติ ฯ อิทํ
วฺจจติ ภิกฺขเว สมาริณฺทฺริยํ ฯ

[๘๖๕] กตมฺวจ ภิกฺขเว ปญฺฉิณฺทฺริยํ ฯ อิท ภิกฺขเว อริยสาวโก
ปญฺฉวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺฉาย สมนฺนาคโต อริยาย
นิพฺเพธิกาย สมนฺมาทุกุขกฺขยคามินิยา ฯ โส อิทํ ทุกุขนฺตึ ยถาภูตํ
ปชานาติ อยํ ทุกุขสมฺมทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ ทุกุขนิโรโรติ
ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ ทุกุขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิพทาติ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว ปญฺฉิณฺทฺริยํ ฯ อิมานิ
โฆ ภิกฺขเว ปญฺฉิณฺทฺริยานิตี ฯ

สุทฺธิกฺวโค ปจโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

สุทฺธิกฺกเจว เทว โสตา อรหนฺตา อปเร เทว

สมณพฺราหฺมณา ทฺฐจฺพํ วิภงฺเก อปเร เทเวตี ฯ

มุตตรวคโค ทติโย

[๘๗๐] ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อีฬฺหริยานี ๆ กตมานิ ปณฺจ ๆ
สทฺธินฺทฺริยํ ๆ เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ ๆ

[๘๗๑] กตมณฺจ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ ๆ อีฬฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
สทฺโธ โหติ สทฺทฺหติ ตถาคตสฺส โพธิ อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกาวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทฺมมฺสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ๆ อิทํ
วฺจจติ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ ๆ

[๘๗๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว วิริยินฺทฺริยํ ๆ ยํ โข ภิกฺขเว จตฺตารो
สมฺมปฺปชานเ อารพฺภ วิริยํ ปฏฺฐิภติ ๆ อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว
วิริยินฺทฺริยํ ๆ

[๘๗๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว สติณฺทฺริยํ ๆ ยํ โข ภิกฺขเว จตฺตารो
สติปฏฺฐานเ อารพฺภ สตี ปฏฺฐิภติ ๆ อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว
สติณฺทฺริยํ ๆ

[๘๗๔] กตมณฺจ ภิกฺขเว สมาริณฺทฺริยํ ๆ อีฬฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
ไวสฺสกุการมฺมณํ กริตฺวา ลภติ สมาริํ ลภติ จิตฺตสฺส
เอกกุคฺคํ ๆ อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว สมาริณฺทฺริยํ ๆ

[๘๗๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว ปณฺณินฺทฺริยํ ๆ อีฬฺ ภิกฺขเว อริย-
สาวโก ปณฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปณฺณาย สมฺนฺนาคโต

อริยาย นิพเพชฌกาย สมมาทุกุขกษยคามินิยา ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ปณฺณินุทฺธิยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณินุทฺธิยานีติ ฯ

[๘๗๖] ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อินุทฺธิยานี ฯ กตมาณี ปณฺจ ฯ สทฺธิณุทฺธิยํ
ฯเปฯ ปณฺณินุทฺธิยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณินุทฺธิยานี ฯ

[๘๗๗] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินุทฺธิยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทฺตเรหิ อนาคามี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ
สกทาคามี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ ตโต มุทฺตเรหิ
ชฺมมานุสาร์โหติ ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาร์โหติติ ฯ

[๘๗๘] ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อินุทฺธิยานี ฯ กตมาณี ปณฺจ ฯ สทฺธิณุทฺธิยํ
ฯเปฯ ปณฺณินุทฺธิยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณินุทฺธิยานี ฯ

[๘๗๙] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินุทฺธิยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทฺตเรหิ อนาคามี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ
สกทาคามี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ ตโต มุทฺตเรหิ
ชฺมมานุสาร์โหติ ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาร์โหติ ฯ อิติ โข
ภิกฺขเว อินุทฺธิยเวมตฺตตา ผลเวมตฺตตา โหติ ผลเวมตฺตตา
ปุกฺกผลเวมตฺตตาติ ฯ

[๘๘๐] ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อินุทฺธิยานี ฯ กตมาณี ปณฺจ ฯ สทฺธิณุทฺธิยํ
ฯเปฯ ปณฺณินุทฺธิยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณินุทฺธิยานี ฯ

[๘๘๑] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินุทฺธิยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทฺตเรหิ อนาคามี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ

สกทาคามี โหติ ตโต มุตฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ ตโต
มุตฺตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ ตโต มุตฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติ ฯ
อิตฺติ โข ภิกฺขเว ปริปุริ ปริปุรฺการิ อาราเชติ ปเทสํ ปเทสการิ
อาราเชติ ฯ อวณฺณานิเตววาทิ ภิกฺขเว ปณฺจินฺทฺริยานิ ๑ วทามิตฺติ ฯ

[๘๘๒] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริยิ
ฯเปฯ ปณฺณินฺทฺริยิ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจินฺทฺริยานิ ฯ

[๘๘๓] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรฺตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุตฺตเรหิ อนุตฺตราปฺริณีพฺพายิ โหติ
ตโต มุตฺตเรหิ อุปฺหจฺจปฺริณีพฺพายิ โหติ ตโต มุตฺตเรหิ อสฺงฺขารปฺริณีพฺพายิ
โหติ ตโต มุตฺตเรหิ สสฺงฺขารปฺริณีพฺพายิ โหติ ตโต
มุตฺตเรหิ อุทฺธํโสโต โหติ อกฺนิภูจฺคามิ ตโต มุตฺตเรหิ สกทาคามี
โหติ ตโต มุตฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ ตโต มุตฺตเรหิ ฌมฺมานุสาริ
โหติ ตโต มุตฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติตฺติ ฯ

[๘๘๔] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริยิ
ฯเปฯ ปณฺณินฺทฺริยิ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจินฺทฺริยานิ ฯ

[๘๘๕] อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรฺตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุตฺตเรหิ อนุตฺตราปฺริณีพฺพายิ โหติ ตโต
มุตฺตเรหิ อุปฺหจฺจปฺริณีพฺพายิ โหติ ตโต มุตฺตเรหิ อสฺงฺขารปฺริณีพฺพายิ
โหติ ตโต มุตฺตเรหิ สสฺงฺขารปฺริณีพฺพายิ โหติ ตโต
มุตฺตเรหิ อุทฺธํโสโต โหติ อกฺนิภูจฺคามิ ตโต มุตฺตเรหิ สกทาคามี
#๑ ม. ปณฺจินฺทฺริยานิตฺติ ฯ เอวมุปริ ฯ

โหติ ตโต มุทุตเรหิ โสตาปนุโน โหติ ตโต มุทุตเรหิ ฌมมานุสารี
โหติ ตโต มุทุตเรหิ สทุธานุสารี โหติ ฯ อิติ โข
ภิกขเว อินฺทฺริยเวมตฺตตา ผลเวมตฺตตา โหติ ผลเวมตฺตตา
ปุกฺกถเวมตฺตตาติ ๑ ฯ

[๘๘๖] ปณฺจิมานิ ภิกขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สทุชินฺทฺริยํ
ฯเปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอินฺทฺริยานิ ฯ

[๘๘๗] อิมสํ โข ภิกขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทุตเรหิ อนุตฺราปรินิพฺพายี โหติ ตโต
มุทุตเรหิ อุพฺหจฺจปรินิพฺพายี โหติ ตโต มุทุตเรหิ อสงฺขารปรินิพฺพายี
โหติ ตโต มุทุตเรหิ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ตโต
มุทุตเรหิ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามิ ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามิ
โหติ ตโต มุทุตเรหิ โสตาปนุโน โหติ ตโต มุทุตเรหิ ฌมมานุสารี
โหติ ตโต มุทุตเรหิ สทุธานุสารี โหติ ฯ อิติ โข ๔
ภิกขเว ปริปุริ ปริปุรฺการี อาราเชติ ปเทสํ ปเทสการี อาราเชติ ฯ
อวณฺณมานิเตวฺวาทํ ภิกขเว ปณฺจอินฺทฺริยานิ วทามิติ ฯ

[๘๘๘] ปณฺจิมานิ ภิกขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สทุชินฺทฺริยํ
ฯเปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอินฺทฺริยานิ ฯ

[๘๘๙] อิมสํ โข ภิกขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทุตเรหิ อรหตฺตผลสจฺฉฉิกิริยา
ปฏฺธิปนุโน โหติ ตโต มุทุตเรหิ อนาคตํ โหติ ตโต มุทุตเรหิ
#๑ ม. ปุกฺกถเวมตฺตตา โหตีติ ฯ ยู. ... โหติ ฯ

อนาคามีผลสัจฉิกิริยาย ปฏิปนุโน โหติ ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามี
โหติ ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามีผลสัจฉิกิริยาย ปฏิปนุโน โหติ
ตโต มุทุตเรหิ โสตาปนุโน โหติ ตโต มุทุตเรหิ โสตาปตติผลสัจฉิกิริยาย
ปฏิปนุโน โหติ ฯ ยสฺส โข ภิกฺขเว อิมานิ
ปญฺจินฺทฺริยานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ นตฺถิ ตมฺหํ พาหิโร
ปฺลวฺชชนปฏฺเขณฺฐิโหติ ตวามิตี ฯ

[๘๕๐] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทึ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนุโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ อินฺทฺริยสมฺปนฺโน
อินฺทฺริยสมฺปนฺนินฺติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา นฺ โข ฆนฺเต
อินฺทฺริยสมฺปนฺโน โหติตี ฯ

[๘๕๑] อิธ ภิกฺขุ ภิกฺขุ สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวติ อุปสมคามี สมฺโพชคามี
วิริยินฺทฺริยํ ภาเวติ อุปสมคามี สมฺโพชคามี สตินฺทฺริยํ
ภาเวติ อุปสมคามี สมฺโพชคามี สมารินฺทฺริยํ ภาเวติ อุปสมคามี
สมฺโพชคามี ปญฺฉินฺทฺริยํ ภาเวติ อุปสมคามี สมฺโพชคามี ฯ
เอตฺตาวตา โข ภิกฺขุ ภิกฺขุ อินฺทฺริยสมฺปนฺโน โหติตี ฯ

[๘๕๒] ปญฺฉิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริยํ
ฯเปฯ ปญฺฉินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺฉินฺทฺริยานิ ฯ

[๘๕๓] อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุสี-
กตตฺตา ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี

ทัญเจว ฐมเม สย อภินญา สจจิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหฺรตีติ ฯ

มุตฺตรวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

ปฏฺฐิตาโก จ ๑ ตโย สงฺขิตฺตา ๒ วิตุถารา ๓ อปเร ตโย

ปฏฺฐินฺโน จุปสโม ๔ อาสวานํ ขโย จิเมติ ฯ

#๑ ม. จสทฺโท นตฺติ ฯ ๒ โป. สพฺพสงฺขิตฺตา ฯ ๓ โป. วิตุถาเรน ... ฯ

#๔ ม. ... จ สมฺปนฺโน ทสมํ อาสวกฺขยฺนฺติ ฯ

ฉฬภิวรรคโค ตติโย

[๘๕๔] ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ

[๘๕๕] ยาวถึวญฺจาหํ ภิกฺขเว อิมํสํ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ
สมฺมุทฺยญฺจ อตฺตงฺกมฺญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
ยถาภูตํ น อพฺภณฺณาสี ฯ เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สทฺเวเก โลเก
สมฺมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สทฺเวมนฺุสฺสาย
อนฺุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ๑ ปจฺจณฺณาสี ฯ

[๘๕๖] ยโต จ ขฺวาทํ ภิกฺขเว อิมํสํ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ
สมฺมุทฺยญฺจ อตฺตงฺกมฺญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี ฯ อถาหํ ภิกฺขเว สทฺเวเก โลเก สมฺมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สทฺเวมนฺุสฺสาย อนฺุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี ฯ ฌาณญฺจ ปน เม
ทสฺสนํ จฺทปาที อฺกฺุปฺปา เม วิมฺุตฺติ ๒ อยมฺนฺุติมา ชาตี นตฺถิ
ทานิ ปฺนพฺภโวติ ฯ

[๘๕๗] ตีณฺิมาณี ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ตีณฺิ ฯ
อิตฺถินฺทฺริยํ ปฺริสินฺทฺริยํ จีวิตินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณฺิ
อินฺทฺริยานีติ ฯ

[๘๕๘] ตีณฺิมาณี ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ตีณฺิ ฯ
#๑ ม. ยฺ. อภิสมฺพุทฺโธติ ฯ เอวมฺฺปรี ฯ ๒ ยฺ. เจโตวิมฺุตฺติ ฯ เอวมฺฺปรี ฯ

อนณณตณณสสามิตินุทริยํ อณณินุทริยํ อณณตาวินุทริยํ ฯ อิมานิ
โฆ ภิกขเว ตีณิ อินุทริยานีติ ฯ

[๘๕๕] ปณณจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ฯ กตมานิ ปณณจ ฯ
สทฺธิณุทริยํ ฯเป ฯ ปณณณินุทริยํ ฯ อิมานิ โฆ ภิกขเว ปณณจินุทริยานิ ฯ

[๕๐๐] อิมสํ โฆ ภิกขเว ปณณจณฺณํ อินุทริยานํ สมตฺตา ปรีปฺรตฺตา
อรหํ โหติ ตโต มุทฺตเรหิ อนฺตราปรีนิพฺพายี โหติ ตโต
มุทฺตเรหิ อุพฺหจฺจปรีนิพฺพายี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ อสงฺขารปรีนิพฺพายี
โหติ ตโต มุทฺตเรหิ สสงฺขารปรีนิพฺพายี โหติ ตโต
มุทฺตเรหิ อุทฺธสโต โหติ อกนิฏฺฐคามิ ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามิ
โหติ ตโต มุทฺตเรหิ เอกพีซี โหติ ตโต มุทฺตเรหิ โกลงฺโกโล
โหติ ตโต มุทฺตเรหิ สตฺตกฺขตฺตตปรโม โหติ ตโต มุทฺตเรหิ
ธมฺมานุสาริ โหติ ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติติ ฯ

[๕๐๑] ฉยิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ฯ กตมานิ ฉ ฯ จกฺขุณุทริยํ
โสติณุทริยํ ฆานินุทริยํ ชิวหิณุทริยํ กายินุทริยํ มนินุทริยํ ฯ อิมานิ
โฆ ภิกขเว ฉ อินุทริยานีติ ฯ

[๕๐๒] ฉยิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ฯ กตมานิ ฉ ฯ จกฺขุณุทริยํ
โสติณุทริยํ ฆานินุทริยํ ชิวหิณุทริยํ กายินุทริยํ มนินุทริยํ ฯ

[๕๐๓] ยโต โฆ ภิกขเว อริยสาวโก อิมสํ ฉณฺณํ อินุทริยานํ
สมุทฺทยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณฺจ

ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน
อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๕๐๔] ฉยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ จ ฯ จกฺขุณฺทฺริยํ
โสติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ ฯ

[๕๐๕] ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสํ ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมฺทฺยญฺจ
อตุลฺลํคฺมญฺจ อสุสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
อนฺุปาทา วิมฺุตโต โหติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ
ชีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺิโย โอหิตภาโร อนฺุปรตฺตสทฺตโถ
ปริกฺขิณฺทฺริยสฺสโณชฺโน สมฺมทฺตญฺจวิมฺุตโตติ ฯ

[๕๐๖] ฉยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ จ ฯ จกฺขุณฺทฺริยํ
โสติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ ฯ

[๕๐๗] ยาวทิวฺจฺจาหํ ภิกฺขเว อิมสํ ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมฺทฺยญฺจ
อตุลฺลํคฺมญฺจ อสุสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ น
อพฺภณฺญาสี ฯ เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สทฺเวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสุสมณฺพฺราหฺมณฺิยา ปชาย สทฺวมนฺุสฺสาย อนฺุตุตฺริ
สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺญาสี ฯ

[๕๐๘] ยโต จ ขฺวาทิ ภิกฺขเว อิมสํ ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมฺทฺยญฺจ
อตุลฺลํคฺมญฺจ อสุสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ อพฺภณฺญาสี ฯ
อถาหํ ภิกฺขเว สทฺเวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
สสุสมณฺพฺราหฺมณฺิยา ปชาย สทฺวมนฺุสฺสาย อนฺุตุตฺริ สมฺมาสมฺโพธิ

อภิสมพุทโธ ปัจฉณาสี ๑ ฉาณญ ปน เม ทสสนํ อุทปาที
อกุปฺปา เม วิมุตฺติ อยมฺมุตฺติมา ชาตี นตฺถิทานี ปฺนพุกฺวโถตี ๑

[๕๐๕] ฉยิมานี ภิกฺขเว อินฺทฺริยานี ๑ กตฺมานี ฉ ๑
จกฺขุณฺทฺริยํ โสติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ
มณินฺทฺริยํ ๑

[๕๐๐] เย หิ ๑ เกจฺจ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา อิมํ
ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ อสฺสาทฺญฺจ อาทีนฺวญฺจ
นินฺตฺสรณฺญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๑ นเม เต ภิกฺขเว สมณฺหา
วา พฺราหฺมณฺหา วา สมณฺเสสุ วา สมณฺสมฺมตฺตา พฺราหฺมณฺเสสุ วา
พฺราหฺมณฺสมฺมตฺตา น จ ปเนเต อายสฺมฺนฺโต สามญฺลตฺถํ วา
พฺราหฺมณฺลตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปฺสมปฺชช วิหรนฺติ ๑

[๕๐๑] เย หิ ๒ เกจฺจ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา อิมํ
ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ อสฺสาทฺญฺจ อาทีนฺวญฺจ
นินฺตฺสรณฺญฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ๑ เต โขเม ภิกฺขเว สมณฺหา
วา พฺราหฺมณฺหา วา สมณฺเสสุ เจว สมณฺสมฺมตฺตา พฺราหฺมณฺเสสุ
จ พฺราหฺมณฺสมฺมตฺตา เต จ ปนายสฺมฺนฺโต สามญฺลตฺถญฺจ
พฺราหฺมณฺลตฺถญฺจ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปฺสมปฺชช วิหรนฺตฺติ ๑

[๕๐๒] เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา
จกฺขุณฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ จกฺขุณฺทฺริยสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ จกฺขุณฺทฺริย-
#๑ โป. หิสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒ โป. ม. เย จ โข ๑

นิโรธ นปฺปชานนฺติ จกฺขุณฺทริยนิโรธคามินีปฏิปทํ ปฺปชานนฺติ
โสตินฺทริยํ ฆานินฺทริยํ ชิวฺหินฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ
นปฺปชานนฺติ มนินฺทริยสมุทฺทํ นปฺปชานนฺติ มนินฺทริยนิโรธํ นปฺ-
ปชานนฺติ มนินฺทริยนิโรธคามินีปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ฯ นเม เต
ภิกฺขเว ฯเปฯ สยํ อภิญญา สจฺฉิกคฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺติ ฯ

[๕๑๓] เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฯ วา พุราหฺมณฯ วา
จกฺขุณฺทริยํ ปชานนฺติ จกฺขุณฺทริยสมุทฺทํ ปชานนฺติ จกฺขุณฺทริยนิโรธํ
ปชานนฺติ จกฺขุณฺทริยนิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานนฺติ โสตินฺทริยํ
ฆานินฺทริยํ ชิวฺหินฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ ปชานนฺติ มนินฺทริยสมุทฺทํ
ปชานนฺติ มนินฺทริยนิโรธํ ปชานนฺติ มนินฺทริยนิโรธคามินีปฏิปทํ
ปชานนฺติ ฯ เต โขเม ภิกฺขเว สมณฯ วา พุราหฺมณฯ
วา สมณฺเส จ ๑ สมณสมฺมตฯ พุราหฺมณฺเส จ ๒ พุราหฺมณสมฺมตฯ
เต จ ปนายสมฺนฺโต สามณฺยตฺถจฺจ พุราหฺมณฺยตฺถจฺจ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกคฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺตีติ ฯ

ฉฬฺปิณฺทริยวคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

นพฺภโว ๓ ชีวิตฺตฺถาย เอกาภิญฺญจฺจ สฺพุทฺธกํ
โสตโต เทว อรหา ๔ เทว สมณฺพุราหฺมณฺน จาติ ฯ

#๑-๒ ไป. วาฯ ๓ ไป. น หตชีวิตตฺถาย เอกาภิญญจฺจ สฺพุทฺธกํ ฯ ม. ปฺนพฺภโว
#... เอกพิชิจ ... โสโต อรหสมฺพุทฺโธ เทว จ สมณพุราหฺมณาติ ฯ ๔ ย. ...
#อรหตา ... ฯ

สุชินุทริยวคโค จตุตถโค

[๕๑๔] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ
สุชินุทฺริยํ ทฺถุชินุทฺริยํ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ
อุเปกฺชินุทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทฺริยานีติ ฯ

[๕๑๕] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สุชินุทฺริยํ
ทฺถุชินุทฺริยํ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ อุเปกฺชินุทฺริยํ ฯ

[๕๑๖] ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อิมสํ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ
สมฺมทฺยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน
อวิณีปาทชฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๕๑๗] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สุชินุทฺริยํ
ทฺถุชินุทฺริยํ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ อุเปกฺชินุทฺริยํ ฯ

[๕๑๘] ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสํ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ
สมฺมทฺยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณฺจ
ยถาภูตํ วิทิตฺวา อฺนุปาทา วิมฺตฺโต โหติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสิตฺวา กตฺตกรณฺโง อโหิตกาโร อฺนุปฺปตฺตสทฺตฺโต
ปริกฺขิณฺทฺยสฺสโณชฺชโน สมฺมทฺถณฺวาวิมฺตฺโตติ ฯ

[๕๑๙] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปณฺจ ฯ สุชินุทฺริยํ
ทฺถุชินุทฺริยํ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ อุเปกฺชินุทฺริยํ ฯ

[๕๒๐] เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา
อิมสํ ปญจนุํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺถยจฺจ อตฺตงฺกมฺมจฺจ อสฺสาทยจฺจ
อาทึนฺวยจฺจ นิสฺสรณฺณจฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯ นเม เต ภิกขเว
สมณา วา พุราหุมนว วา สมณฺณสฺสุ วา สมณฺณสมฺมตา พุราหุมนฺณสฺสุ
วา พุราหุมนฺณสมฺมตา น จ ปเนเต อายสฺมนุโต สามณฺณตฺถํ
วา พุราหุณฺณตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชช วิหรนฺติ ฯ

[๕๒๑] เย ๑ หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา อิมสํ
ปญจนุํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺถยจฺจ อตฺตงฺกมฺมจฺจ อสฺสาทยจฺจ อาทึนฺวยจฺจ
นिसฺสรณฺณจฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯ เต โขเม ภิกขเว สมณา
วา พุราหุมนว วา สมณฺณสฺสุ เจว สมณฺณสมฺมตา พุราหุมนฺณสฺสุ จ
พุราหุมนฺณสมฺมตา เต จ ปนายสฺมนุโต สามณฺณตฺถยจฺจ
พุราหุณฺณตฺถยจฺจ ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชช วิหรนฺตฺติ ฯ

[๕๒๒] ปญฺจิมานิ ภิกขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ สฺสชินฺทฺริยํ
ทฺถชินฺทฺริยํ โสมนสฺสสินฺทฺริยํ โทมนสฺสสินฺทฺริยํ อุเปกฺชินฺทฺริยํ ฯ

[๕๒๓] เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา
สฺสชินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ สฺสชินฺทฺริยสมุทฺถยํ นปฺปชานนฺติ สฺสชินฺทฺริยนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ สฺสชินฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ทฺถชินฺทฺริยํ
นปฺปชานนฺติ ฯ โสมนสฺสสินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ ฯ โทมนสฺสสินฺทฺริยํ
#๑ ม. เย จ โข ฯ

นปฺปชานนฺติ ฯ อุเปกฺขินฺทริยํ นปฺปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยสมุทฺถํ
นปฺปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
นปฺปชานนฺติ ฯ นเม เต ภิกฺขเว สมณ
วา พุราหุมนฺตา วา สมณฺเนสฺสุ วา สมณสมฺมตฺตา พุราหุมนฺเนสฺสุ วา
พุราหุมนสมฺมตฺตา น จ ปเนเต อายสฺมนฺโต สามณฺยตฺถํ วา
พุราหุมนตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิลฺลวฺวา สจฺจิกตฺวา
อุปสมฺปชช วิหรนฺติ ฯ

[๕๒๔] เย จ โข เกจฺจ ภิกฺขเว สมณ วา พุราหุมนฺตา วา
สุชินฺทริยํ ปชานนฺติ สุชินฺทริยสมุทฺถํ ปชานนฺติ สุชินฺทริยนิโรธํ
ปชานนฺติ สุชินฺทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ ทฺถกฺชินฺทริยํ
ปชานนฺติ ฯ โสมนสฺสสินฺทริยํ ปชานนฺติ ฯ โทมนสฺสสินฺทริยํ ปชานนฺติ ฯ
อุเปกฺขินฺทริยํ ปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยสมุทฺถํ ปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยนิโรธํ
ปชานนฺติ อุเปกฺขินฺทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ ฯ
เต จ โขเม ภิกฺขเว สมณ วา พุราหุมนฺตา วา สมณฺเนสฺสุ เจว
สมณสมฺมตฺตา พุราหุมนฺเนสฺสุ จ พุราหุมนสมฺมตฺตา เต จ ปนายสฺมนฺโต
สามณฺยตฺถญจ พุราหุมนตฺถญจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ
อภิลฺลวฺวา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺตีติ ฯ

[๕๒๕] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ
สุชินฺทริยํ ทฺถกฺชินฺทริยํ โสมนสฺสสินฺทริยํ โทมนสฺสสินฺทริยํ
อุเปกฺขินฺทริยํ ฯ

[๕๒๖] กตฺมณฺจ ภิกฺขเว สุชินฺทริยํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ

สุขัม กายิกัม สาดัม กายสมมุสสุซัง สุขัม สาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม วุจฺจติ
ภิกฺขเว สุขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๒๗] กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว กายิกัม
ทุกฺขัม กายิกัม อสาดัม กายสมมุสสุซัง ทุกฺขัม อสาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม
วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๒๘] กตมณฺจ ภิกฺขเว โสมนสุตฺตินุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
เจตสิกัม สุขัม เจตสิกัม สาดัม มโนสมมุสสุซัง สุขัม สาดัม เวทยิตัม ฯ
อิทัม วุจฺจติ ภิกฺขเว โสมนสุตฺตินุทฺริยัม ฯ

[๕๒๙] กตมณฺจ ภิกฺขเว โทมนสุตฺตินุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
เจตสิกัม ทุกฺขัม เจตสิกัม อสาดัม มโนสมมุสสุซัง ทุกฺขัม อสาดัม เวทยิตัม ฯ
อิทัม วุจฺจติ ภิกฺขเว โทมนสุตฺตินุทฺริยัม ฯ

[๕๓๐] กตมณฺจ ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
กายิกัม วา เจตสิกัม วา เนวสาดันนาสาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม วุจฺจติ
ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจินฺนุทฺริยานีติ ฯ

[๕๓๑] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺนุทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปญฺจ ฯ สุขินฺนุทฺริยัม
ทุกฺขินฺนุทฺริยัม โสมนสุตฺตินุทฺริยัม โทมนสุตฺตินุทฺริยัม อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๓๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว สุขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว กายิกัม
สุขัม กายิกัม สาดัม กายสมมุสสุซัง สุขัม สาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม วุจฺจติ
ภิกฺขเว สุขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๓๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว กายิกัม

ทุกขํ กายิกํ อสาคํ กายสมมุตฺตสํ ทุกขํ อสาคํ เวทยิตํ ฯ อิทํ
วฺจจติ ภิกฺขเว ทุกฺขินฺทฺริยํ ฯ

[๕๓๔] กตมณฺจ ภิกฺขเว โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว
เจตสิกํ สฺขํ เจตสิกํ สาคํ มโนสมมุตฺตสํ สฺขํ สาคํ เวทยิตํ ฯ
อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ

[๕๓๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว โทมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว
เจตสิกํ ทุกขํ เจตสิกํ อสาคํ มโนสมมุตฺตสํ ทุกขํ อสาคํ เวทยิตํ ฯ
อิทํ วฺจจติ ภิกฺขเว โทมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ

[๕๓๖] กตมณฺจ ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว
กายิกํ วา เจตสิกํ วา เนวสาคํนาสาคํ เวทยิตํ ฯ อิทํ วฺจจติ
ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ

[๕๓๗] ตตฺร ภิกฺขเว ยณฺจ สฺขินฺทฺริยํ ยณฺจ โสมนสฺสินฺทฺริยํ
สุขา สา เวทนา ทณฺฺจพฺพา ฯ

[๕๓๘] ตตฺร ภิกฺขเว ยณฺจ ทุกฺขินฺทฺริยํ ยณฺจ โทมนสฺสินฺทฺริยํ
ทุกฺขา สา เวทนา ทณฺฺจพฺพา ฯ

[๕๓๙] ตตฺร ภิกฺขเว ยทิตํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อทุกฺขมสุขา สา
เวทนา ทณฺฺจพฺพา ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจินฺทฺริยานีติ ฯ

[๕๔๐] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปณฺจ ฯ สฺขินฺทฺริยํ
ทุกฺขินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ

[๕๔๑] กตมณฺจ ภิกฺขเว สฺขินฺทฺริยํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ

สุขัม กายิกัม สาดัม กายสมมุสสุซัง สุขัม สาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม วุจฺจติ
ภิกฺขเว สุขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๔๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว ทฺถุขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว กายิกัม
ทฺถุขัม กายิกัม อสาดัม กายสมมุสสุซัง ทฺถุขัม อสาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม
วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺถุขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๔๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว โสมนสฺสินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
เจตสิกัม สุขัม เจตสิกัม สาดัม มโนสมมุสสุซัง สุขัม สาดัม เวทยิตัม ฯ
อิทัม วุจฺจติ ภิกฺขเว โสมนสฺสินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๔๔] กตมณฺจ ภิกฺขเว โทมนสฺสินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
เจตสิกัม ทฺถุขัม เจตสิกัม อสาดัม มโนสมมุสสุซัง ทฺถุขัม อสาดัม เวทยิตัม ฯ
อิทัม วุจฺจติ ภิกฺขเว โทมนสฺสินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๔๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ ยัม โข ภิกฺขเว
กายิกัม วา เจตสิกัม วา เนวสาดันนาสาดัม เวทยิตัม ฯ อิทัม วุจฺจติ
ภิกฺขเว อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม ฯ

[๕๔๖] ตตฺถ ภิกฺขเว ยถฺจ สุขินฺนุทฺริยัม ยถฺจ โสมนสฺสินฺนุทฺริยัม
สุขา สวาเวทนา ทฺถุจฺจุพฺพา ฯ

[๕๔๗] ตตฺถ ภิกฺขเว ยถฺจ ทฺถุขินฺนุทฺริยัม ยถฺจ โทมนสฺสินฺนุทฺริยัม
ทฺถุขา สวาเวทนา ทฺถุจฺจุพฺพา ฯ

[๕๔๘] ตตฺถ ภิกฺขเว ยถิทัม อุเปกฺขินฺนุทฺริยัม อทุกฺขมสุขา สวา
เวทนา ทฺถุจฺจุพฺพา ฯ อิติ โข ภิกฺขเว อิมานิ ปณฺจอินฺนุทฺริยานิ ปณฺจ

หุตวา ตีณิ โหนติ ตีณิ หุตวา ปณจ โหนติ ปรียาเยนาติ ฯ

[๕๔๕] ปณจิมานิ ภิกขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปณจ ฯ สฺชินฺทฺริยิ
ทฺกฺชินฺทฺริยิ โสมนสฺสอินฺทฺริยิ โทมนสฺสอินฺทฺริยิ อฺเปกฺชินฺทฺริยิ ฯ

[๕๕๐] สฺขเวทณิยิ ภิกขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชติ สฺชินฺทฺริยิ ฯ
โส สฺจฺจิโตว สฺมานิ สฺจฺจิโตสฺมิตฺติ ปชานาติ ตสฺเสว สฺขเวทณิยสฺส
ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทยิตํ สฺขเวทณิยิ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปนฺนํ
สฺชินฺทฺริยิ ตํ นิรุชฺฌติ ตํ วฺอุปสมตฺตีติ ๑ ปชานาติ ฯ

[๕๕๑] ทฺกฺขเวทณิยิ ภิกขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชติ ทฺกฺชินฺทฺริยิ ฯ
โส ทฺกฺจฺจิโตว สฺมานิ ทฺกฺจฺจิโตสฺมิตฺติ ปชานาติ ตสฺเสว ทฺกฺขเวทณิยสฺส
ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทยิตํ [๒] ทฺกฺขเวทณิยิ ผสฺสํ
ปฏฺิจจ อฺปฺปนฺนํ ทฺกฺชินฺทฺริยิ ตํ นิรุชฺฌติ ตํ วฺอุปสมตฺตีติ ปชานาติ ฯ

[๕๕๒] โสมนสฺสเวทณิยิ ภิกขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชติ
โสมนสฺสอินฺทฺริยิ ฯ โส สฺมฺโนว สฺมานิ สฺมฺโนสฺมิตฺติ ปชานาติ
ตสฺเสว โสมนสฺสเวทณิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทยิตํ
โสมนสฺสเวทณิยิ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปนฺนํ โสมนสฺสอินฺทฺริยิ ตํ นิรุชฺฌติ
ตํ วฺอุปสมตฺตีติ ปชานาติ ฯ

[๕๕๓] โทมนสฺสเวทณิยิ ภิกขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชติ
โทมนสฺสอินฺทฺริยิ ฯ โส ทฺมฺมโนว สฺมานิ ทฺมฺมโนสฺมิตฺติ ปชานาติ
ตสฺเสว โทมนสฺสเวทณิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทยิตํ
โทมนสฺสเวทณิยิ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อฺปฺปนฺนํ โทมนสฺสอินฺทฺริยิ ตํ นิรุชฺฌติ
#๑ ม. ย. วฺอุปสมตฺตีติ ฯ ๒ ย. ตํ ฯ

ตัม วูปสมตีติ ปชานาติ ฯ

[๕๕๔] อุเปกฺขาเวทณียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ
อุเปกฺขินฺทริยํ ฯ โส อุเปกฺขโกว สฺมานโน อุเปกฺขโกสฺมีติ ปชานาติ
ตสฺเสว อุเปกฺขาเวทณียสฺส ผสฺสสฺส นโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียตัม
อุเปกฺขาเวทณียํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ อุเปกฺขินฺทริยํ ตัม นโรชฺชติ
ตัม วูปสมตีติ ปชานาติ ฯ

[๕๕๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ กฺกุจฺฉานํ สงฺฆมฺภฺนสโมธานา ๑-๕
อุสฺมา ชายติ เตโธ อภินิพฺพตฺตติ เตถฺสฺยว กฺกุจฺฉานํ นานาภาววินิฺกฺเขปา ๒
ยา ตชฺชา อุสฺมา สฺวา นโรชฺชติ สฺวา วูปสมติ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว สฺวเวทณียํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺวอินฺทริยํ โส
สฺวชิโตว สฺมานโน สฺวชิโตสฺมีติ ปชานาติ ตสฺเสว สฺวเวทณียสฺส
ผสฺสสฺส นโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียตัม สฺวเวทณียํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ
สฺวอินฺทริยํ ตัม นโรชฺชติ ตัม วูปสมตีติ ปชานาติ ฯ ทฺกฺขเวทณียํ ภิกฺขเว
ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ ฯเปฯ โสมนสฺสเวทณียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ ฯ
โทมณสฺสเวทณียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ ฯ อุเปกฺขาเวทณียํ ภิกฺขเว
ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทริยํ โส อุเปกฺขโกว สฺมานโน
อุเปกฺขโกสฺมีติ ปชานาติ ตสฺเสว อุเปกฺขาเวทณียสฺส ผสฺสสฺส
นโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียตัม อุเปกฺขาเวทณียํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ ๓
อุเปกฺขินฺทริยํ ตัม นโรชฺชติ ตัม วูปสมตีติ ปชานาตีติ ฯ

[๕๕๖] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ ทฺกฺขินฺทริยํ

#๑ ม. สงฺฆมฺภฺนสโมธานา ฯ ย. สงฺฆมฺภฺนสโมธานา ฯ ๒ ม. นานาภาววินิฺกฺเขปา ฯ
#ย. นานาภาววินิฺกฺเขปา ฯ ๓ ม. อุปฺปชฺชติ ฯ

โทมนสฺสินุทฺริยํ สฺชินุทฺริยํ โสมนสฺสินุทฺริยํ อุเปกฺชินุทฺริยํ ฯ

[๕๕๗] อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน
ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ ทฺถชินุทฺริยํ ฯ โส เอวํ ปชานาติ
อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ ทฺถชินุทฺริยํ ตถจ โข สนิมิตฺตํ สนิทานํ
สสงฺขารํ สปปจฺจยํ ตถจ อนิมิตฺตํ อนิทานํ อสงฺขารํ อปปจฺจยํ
ทฺถชินุทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชตีติ ฯ โส
ทฺถชินุทฺริยญฺจ ปชานาติ ทฺถชินุทฺริยสมฺมทญฺจ ปชานาติ ทฺถชินุทฺริยนิโรชญฺจ
ปชานาติ ยตฺถ จุปฺปนฺนํ ทฺถชินุทฺริยํ อปริเสตํ นิรุชฺฌติ
ตถจ ปชานาติ ฯ กตฺถ จุปฺปนฺนํ ทฺถชินุทฺริยํ อปริเสตํ นิรุชฺฌติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกฺกุสเลหิ ฌมฺเมหิ
สวิตกฺกํ สฺวิจาร์ วิเวกฺขํ ปีติสฺสุขํ ปจฺมชฺฌมานํ อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ
เอตฺถ จุปฺปนฺนํ ทฺถชินุทฺริยํ อปริเสตํ นิรุชฺฌติ ฯ อयํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺเฌสาสิ ทฺถชินุทฺริยสฺส นิโรชํ ตถตฺตตาย จิตฺตํ
อุปฺสํหฺรติ ๑ ฯ

[๕๕๘] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน
ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ โทมนสฺสินุทฺริยํ ฯ โส เอวํ
ปชานาติ อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ โทมนสฺสินุทฺริยํ ตถจ โข
สนิมิตฺตํ สนิทานํ สสงฺขารํ สปปจฺจยํ ตถจ ๒ อนิมิตฺตํ อนิทานํ
อสงฺขารํ อปปจฺจยํ โทมนสฺสินุทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ เนตฺตํ จานํ
#๑ สී. สพฺพวาระสุ อุปฺสํหาสีติ ปาโจ ทิสฺสตีติ ฯ ๒ ยฺ. ตํ วต ฯ

วิชชตีติ ๑ ๆ โส โทมนสฺสินฺทฺริยญจ ปชานาติ โทมนสฺสินฺทฺริยสมุทฺทยญจ
ปชานาติ โทมนสฺสินฺทฺริยนิโรธญจ ปชานาติ ยตฺถ จุปฺปนฺนํ
โทมนสฺสินฺทฺริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ตถญจ ปชานาติ ๆ กตฺถ
จุปฺปนฺนํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ๆ อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิตกกุวิจารานํ วุปฺปมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ
อวิตกกํ อวิจารํ สมาริซํ ปิติสฺขํ ทุตฺติยชฺฌมานํ อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรติ ๆ
เอตฺถ จุปฺปนฺนํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ๆ อयํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญาตี โทมนสฺสินฺทฺริยสฺส นิโรธํ ตถตฺตตาย จิตฺตํ
อุปลํหฺรติ ๆ

[๕๕๕] อิท ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน
ปหิตตตฺตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ สฺชินฺทฺริยํ ๆ โส เอวํ ปชานาติ
อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ สฺชินฺทฺริยํ ตถญจ โข สนิมิตฺตํ สนิทานํ
สสงฺขารํ สปฺปจฺจยํ ตถญจ อนิมิตฺตํ อนิทานํ อสงฺขารํ อปฺปจฺจยํ
สฺชินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชตีติ ๆ โส สฺชินฺทฺริยญจ
ปชานาติ สฺชินฺทฺริยสมุทฺทยญจ ปชานาติ สฺชินฺทฺริยนิโรธญจ
ปชานาติ ยตฺถ จุปฺปนฺนํ สฺชินฺทฺริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ตถญจ
ปชานาติ ๆ กตฺถ จุปฺปนฺนํ สฺชินฺทฺริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ๆ อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต จ
สมฺปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏฺฐิสฺสเวเทติ ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ
อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรตีติ ตติยชฺฌมานํ อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรติ ๆ
#๑ ม. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสตีติ ๆ เอวมฺปฺริปี ๆ

เอตถ จุปปนัน สุกินทริย อปริเสถํ นิรุชฌติ ฯ อัย วุจติ
ภิกขเว ภิกขุ อณฺณาสี สุกินทริยสฺส นิโรธํ ตถตฺตตาย จิตฺตํ
อุปสํหริตี ฯ

[๕๖๐] อธิ ปน ภิกขเว ภิกขุโน อุปฺมตฺตสฺส อาตปิโน
ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต อุปฺชชติ โสมนสฺสสินทริยํ ฯ โส เอวํ
ปชานาติ อุปฺปนํ โข เม อิทํ โสมนสฺสสินทริยํ ตถจ โข
สนิมิตฺตํ สนิทานํ สสงฺขารํ สปปจฺจยํ ตถจ อนิมิตฺตํ อนิทานํ
อสงฺขารํ อปปจฺจยํ โสมนสฺสสินทริยํ อุปฺชชิตฺตํ เนตํ จานํ
วิชชตีติ ฯ โส โสมนสฺสสินทริยญจ ปชานาติ โสมนสฺสสินทริยสมุทฺทญจ
ปชานาติ โสมนสฺสสินทริยนิโรธญจ ปชานาติ ยตถ
จูปฺปนํ โสมนสฺสสินทริยํ อปริเสถํ นิรุชฌติ ตถจ ปชานาติ ฯ
กตฺถ จูปฺปนํ โสมนสฺสสินทริยํ อปริเสถํ นิรุชฌติ ฯ อธิ ภิกขเว
ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺถสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ
อตุลฺงคฺมา อทุกขมสฺสํ อุปฺกขาสติปาริสฺสุทฺธี
จตุตฺถชฺฌานํ อุปฺสมุชฺช วิหริตี ฯ เอตถ จูปฺปนํ โสมนสฺสสินทริยํ
อปริเสถํ นิรุชฌติ ฯ อัย วุจติ ภิกขเว ภิกขุ อณฺณาสี
โสมนสฺสสินทริยสฺส นิโรธํ ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหริตี ฯ

[๕๖๑] อธิ ปน ภิกขเว ภิกขุโน อุปฺมตฺตสฺส อาตปิโน
ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต อุปฺชชติ อุปฺกชินทริยํ ฯ โส เอวํ ปชานาติ
อุปฺปนํ โข เม อิทํ อุปฺกชินทริยํ ตถจ โข สนิมิตฺตํ สนิทานํ

สสงขาริ สປປຈຍໍ ตลจ โข ๑ อนิมิตต์ อนิทานํ อสงขาริ
อປປຈຍໍ อປเปกขินฺทริยํ อປປชฺชิสฺสตีติ เนตฺติ จานํ วิชฺชตีติ ฯ
โส อປเปกขินฺทริยลจ ปชานาติ อປเปกขินฺทริยสมุทฺทยลจ ปชานาติ
อປเปกขินฺทริยนิโรธลจ ปชานาติ ยตถ จุປປນฺนํ อປเปกขินฺทริยํ
อປริเสสฺสิ นิรุชฺฌตี ตลจ ปชานาติ ฯ กตถ จุປປນฺนํ อປเปกขินฺทริยํ
อປริเสสฺสิ นิรุชฺฌตี ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺยานาสญฺญาตณฺ
สมตฺติกมฺม สญฺญาเวทิตฺตนิโรธํ อປสมປชฺช
วิหริตี ฯ เอตถ จุປປນฺนํ อປเปกขินฺทริยํ อປริเสสฺสิ นิรุชฺฌตี ฯ อຍံ
วုจฺจตี ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญาตี อປเปกขินฺทริยສສ นิโรธံ ตถตฺตាយ
จิตฺตํ อປສံหริตีติ ฯ

สุชินฺทริยวคโค จตฺตโต ฯ

ตสฺสุทฺทานํ

สุทฺทกถจ โสโต ๒ อรหา เทว สมณพฺราหฺมณณ จ
วิภงฺเคน ตโย วุตฺตา อรหโต ๓ อປປฎฺฐิเกน จาติ ฯ

#๑ ม. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ โป. ... เทว ว โสโต เทว อรหา ... อປปริวาริเกน

#จาติ ฯ ม. สุทฺธิกถจ โสโต อรหา เทว สมณพฺราหฺมณา

..... กญฺโจ อປປฎฺฐิกาทิกนฺตี ฯ

#๓ ย. อรณิ ... ฯ

ชราวคโค ปณจโม

[๕๖๒] เอวมเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ ปุพฺพาราม
มิการมาตฺตปาสาทะ ๑ เตน โข ปน สมเยน ภควา สยณฺหสมยํ
ปฏิสถฺลانا วุฏฺฐิตฺตํ ปจฺจตฺตเปเก ๑ นิสินฺโน โหติ ปิฏฺฐิ
โอดาปยมาโน ๑ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท येन ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ภควโต คตฺตานิ
ปาณินา อโนมชฺชนฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๕๖๓] อจฺจริยํ ฆนฺเต อพฺภุตฺตํ ฆนฺเต น เจวทานิ ฆนฺเต
ภควโต ตาว ปริสฺสุทฺโธ ฉวิวณฺโณ ปรีโยทาโต สิลฺลานิ จ
คตฺตานิ สนฺถานิ ๒ วลีชาตานิ ปฺรโต ปพฺภาโร จ กาโย ทิสฺสติ
จ อินฺทฺริยานํ อณฺณถตฺตํ จกฺขุณฺทฺริยสฺส สฺโสติณฺทฺริยสฺส
ฆานินฺทฺริยสฺส ชิวฺหิณฺทฺริยสฺส กายินฺทฺริยสฺสาคิ ๑S

[๕๖๔] เอวญฺเหดฺดี อานนฺท โหติ ชราวคฺคโม โยพฺพณฺณเว พฺยาริชมฺโม
อาโรเคยฺ มรณฺชมฺโม ชิวฺเต ๑ น เจว ตาว ปริสฺสุทฺโธ
โหติ ฉวิวณฺโณ ปรีโยทาโต สิลฺลานิ จ โหนฺติ คตฺตานิ
สนฺถานิ วลีชาตานิ ปฺรโต ปพฺภาโร จ โหติ กาโย ทิสฺสติ จ
อินฺทฺริยานํ อณฺณถตฺตํ จกฺขุณฺทฺริยสฺส สฺโสติณฺทฺริยสฺส ฆานินฺทฺริยสฺส
ชิวฺหิณฺทฺริยสฺส กายินฺทฺริยสฺสาคิ ๑ อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวา [๓]

#๑ ม. ย. ปจฺจตฺตเป ๑ ๒ ม. ย. สพฺพานิ พลฺยชาตานิ ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๓ ม. จ ๑

สุคโต อถาปริ เอตทโวจ สตุถา

[๕๖๕] ธิ ตัม ชมมีชเร อตุถุ ทุพพณฺณกรณิเชเร

ดาว มโนรมํ พิมพํ ชราย อภิमतฺตํ ฯ

โยปี วสุสสํตี ชิเว สพเพ มจฺจุปรายนา ๑

น กิลฺลจึ ปริวชเชติ สพฺพเมวาภิमतฺตํตีติ ฯ

[๕๖๖] สาวตฺถิณีทานํ ฯ อถ โข อุณฺณาโก พุราหุมนฺโณ เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมติ
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข อุณฺณาโก พุราหุมนฺโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๕๖๗] ปญฺจิมานิ โภ โคตม อินฺทฺริยานิ นานาวิสยานิ นานาโคจรานิ
น อญฺญมญฺญสฺส โคจรวิสยํ ปจฺจนฺโกนฺตติ ฯ กตมานิ
ปญฺจ ฯ จกฺขุณฺทฺริยํ โสติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวัหิณฺทฺริยํ
กายินฺทฺริยํ ฯ อิมสํ นุ โข โภ โคตม ปญฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ
นานาวิสยานํ นานาโคจรานํ น อญฺญมญฺญสฺส โคจรวิสยํ
ปจฺจนฺโกนฺตทานํ ก็ ปฏฺฐิสฺรณํ โภ จ เนสํ โคจรวิสยํ ปจฺจนฺโกตฺติติ ฯ

[๕๖๘] ปญฺจิมานิ พุราหุมนฺ อินฺทฺริยานิ นานาวิสยานิ นานาโคจรานิ
น อญฺญมญฺญสฺส โคจรวิสยํ ปจฺจนฺโกนฺตติ ฯ กตมานิ
ปญฺจ ฯ จกฺขุณฺทฺริยํ โสติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวัหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ ฯ
อิมสํ โข พุราหุมนฺ ปญฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ นานาวิสยานํ นานาโคจรานํ
#๑ ส. โสปี มจฺจุปรายโน ฯ

น อณวมณสส โคจรวิสัย ปจฺจนุโกนฺตานํ มโน
ปฏิสรณํ มโน จ ๑ เนลํ โคจรวิสัย ปจฺจนุโกตีติ ฯ

[๕๖๕] มนสฺส ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณนฺติ ฯ มนสฺส
โฆ พฺราหฺมณ สติ ปฏิสรณนฺติ ฯ

[๕๖๖] สติยา ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณนฺติ ฯ สติยา ปน ๒
โฆ พฺราหฺมณ วิมุตฺติ ปฏิสรณนฺติ ฯ

[๕๖๗] วิมุตฺติยา ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณนฺติ ฯ วิมุตฺติยา
โฆ พฺราหฺมณ นิพฺพานํ ปฏิสรณนฺติ ฯ นิพฺพานสฺส ปน โภ
โคตม กิ ปฏิสรณนฺติ ฯ อจฺจสฺรา พฺราหฺมณ ปญฺหํ นาสกฺขิ
ปญฺหสฺส ปริยฺนตํ กเหตุํ ฯ นิพฺพานคฺคํ หิ พฺราหฺมณ พฺรหฺมจฺริยํ
วฺสสฺสตี นิพฺพานปรายํ นิพฺพานปริโยสานนฺติ ฯ

[๕๖๘] อถ โฆ อฺณณาโภ พฺราหฺมโณ ภควโต ภาสิตํ
อภินฺนุทิตฺวา อฺนุโมทิตฺวา อฺกุจฺจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๕๖๙] อถ โฆ ภควา อจฺริปฺกนฺเต อฺณณาเก พฺราหฺมณเ
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

[๕๗๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กฺฎาการํ ๓ วา กฺฎาการสาธา วา
อฺตุตฺตราย ๔ วา ปาจฺินาย ๕ วา วาตปานา สุริเย อฺกฺกจฺจนฺเต
วาตปานเนน รสฺมิโย ปวิสิตฺวา กาย ปติภฺจฺจิตาติ ฯ ปจฺจิมายํ ฆนฺเต
ภิตฺติยนฺติ ฯ เอวเมว โฆ ภิกฺขเว อฺณณาภสฺส พฺราหฺมณสฺส ตถาคเต
#๑ โป. ม. ว ฯ ๒ โป. ปนสทฺโท นตฺติ ฯ

#๓ ม. ยฺ. กฺฎาการเว วา กฺฎาการสาธายิ วา ฯ

#๔ ม. ยฺ. อยํ ปาโจ นตฺติ ฯ ๕ ม. ยฺ. ปาจฺินวาตปานา ฯ

สทฐา นิวิฏฐา มุลชาตา ปติฏฐิตา ทพฺพา อสํหาริยา สมณฺณ
วา พุราหฺมณฺณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พุรหฺมณา วา เกณจิ
วา โลกสฺมี ฯ อิมฺหิ เจ ภิกฺขเว สมเย อุณฺณาโก พุราหฺมโณ
กาลํ กรายย นตฺถิ ตํ ๑ สลฺยโลชนํ เยน สลฺยโลชนเณน สลฺยตุตฺโต
อุณฺณาโก พุราหฺมโณ ปฺน อิมํ โลกํ อากฺขณฺเยยฺยติ ฯ

[๕๗๕] เอวมฺเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สาเกตเต วิหริติ
อลฺยชนวเน มิคทาเย ฯ ตตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อตฺถิ
นฺุ โข ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม ยานิ ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ
ตานิ ปฺลจฺ พฺลานิ โหนฺติ ยานิ ปฺลจฺ พฺลานิ ตานิ ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ
โหนฺตฺติติ ฯ ภควํมุลกา โน ฆนฺเต ชมฺมา ภควํเนตฺติกา
ภควํปฏิสรณา สาธุ วต ฆนฺเต ภควนฺตฺเตยฺว ปฏิภาตฺตฺ อตฺตสฺส
ภาสิตสฺส อตฺโต ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนตฺติติ ฯเปฯ

[๕๗๖] อตฺถิ ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม ยานิ
ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ ตานิ ปฺลจฺ พฺลานิ โหนฺติ ยานิ ปฺลจฺ พฺลานิ
ตานิ ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ โหนฺติ ฯ กตโม จ ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ
ปริยาโย อากมฺม ยานิ ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ ตานิ ปฺลจฺ พฺลานิ โหนฺติ
ยานิ ปฺลจฺ พฺลานิ ตานิ ปฺลจฺฉินฺทุริยานิ โหนฺติ ฯ

[๕๗๗] ยํ ภิกฺขเว สทฺธินฺทุริยํ ตํ สทฺธาพลํ ยํ สทฺธาพลํ ตํ
สทฺธินฺทุริยํ ยํ วิริยฺนฺทุริยํ ตํ วิริยพลํ ยํ วิริยพลํ ตํ วิริยฺนฺทุริยํ
ยํ สตินฺทุริยํ ตํ สติพลํ ยํ สติพลํ ตํ สตินฺทุริยํ ยํ สมာธินฺทุริยํ
#๑ ไป. ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ

ตัม สมาธิพลัม ยัม สมาธิพลัม ตัม สมาธิอนุทริยัม ยัม ปณณินุทริยัม ตัม
ปณณภาพลัม ยัม ปณณภาพลัม ตัม ปณณินุทริยัม ฯ

[๕๙๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว นที ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา
ตสฺสา มชฺเฌ ทีโป ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม
ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา เอโก โสโตเตวฺว สงฺขัม ๑ คจฺจติ ฯ
อตฺถิ ปน ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา
เทว โสตานีเตวฺว สงฺขัม คจฺจติ ฯ

[๕๙๙] กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม ปรียาโย อากมฺม
ตสฺสา นทียา เอโก โสโตเตวฺว สงฺขัม คจฺจติ ฯ ยลฺลจ ภิกฺขเว
ตสฺส ทีปสฺส ปุรตฺถิมนฺเต ๒ อุทกัม ยลฺลจ ปจฺฉิมนฺเต อุทกัม ฯ อโย
โฆ ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา เอโก
โสโตเตวฺว สงฺขัม คจฺจติ ฯ

[๕๙๐] กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม ปรียาโย อากมฺม
ตสฺสา นทียา เทว โสตานีเตวฺว สงฺขัม คจฺจนฺติ ฯ ยลฺลจ ภิกฺขเว
ตสฺส ทีปสฺส อุตฺตรนฺเต อุทกัม ยลฺลจ ทกฺขิณฺนฺเต อุทกัม ฯ อโย
โฆ ภิกฺขเว ปรียาโย ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา เทว
โสตานีเตวฺว สงฺขัม คจฺจนฺติ ฯ

[๕๙๑] เอวเมว โฆ ภิกฺขเว ยัม สทฺธิอนุทริยัม ตัม สทฺธาพลัม ยัม
สทฺธาพลัม ตัม สทฺธิอนุทริยัม ยัม วิริยอนุทริยัม ตัม วิริยพลัม ยัม วิริยพลัม
ตัม วิริยอนุทริยัม ยัม สติอนุทริยัม ตัม สติพลัม ยัม สติพลัม ตัม สติอนุทริยัม
#๑ ม. ย. สพฺพตฺถ สงฺขยัม ฯ ๒ ม. ปุริมฺนฺเต ฯ

ยัม สมารินุทริยัม ตัม สมาริพลัม ยัม สมาริพลัม ตัม สมารินุทริยัม ยัม
ปณณินุทริยัม ตัม ปณณาพลัม ยัม ปณณาพลัม ตัม ปณณินุทริยัม ฯ

[๕๘๒] ปณณนัม ภิกขเว อินุทริยานัม ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา
ภิกขุ อาสวานัม ขยา อนาสวณฺเจโตวิมุตฺตี ปณณาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยัม อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ ฯ

[๕๘๓] เอวมฺเม สุตฺตัม เอกัม สมยัม ภควา สวตฺถิยัม วิหริตฺติ
ปฺพพโกฏฺฐเก ฯ ตตฺร โข ภควา อายสฺมณฺตัม สารีปฺตตัม อามนฺเตสิ

[๕๘๔] สทฺทหสิ ตฺวํ สารีปฺตต สทฺธิณุทริยัม ภาวิตฺตัม พหุลีกตัม
อมโตคฺชัม โหติ อมตปฺรายนัม อมตปฺริโยสานัม ฯเปฯ ปณณินุทริยัม
ภาวิตฺตัม พหุลีกตัม อมโตคฺชัม โหติ อมตปฺรายนัม อมตปฺริโยสานนฺตัม ฯ

[๕๘๕] น ขวาทัม ภนฺเต เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ
สทฺธิณุทริยัม ฯเปฯ ปณณินุทริยัม ภาวิตฺตัม พหุลีกตัม อมโตคฺชัม โหติ
อมตปฺรายนัม อมตปฺริโยสานัม ฯ เยสญฺหิ ๑ ตัม ภนฺเต อณฺเฑตัม [๒]
อทิฏฺฐัง อวิทิต्तัม อสจฺฉิกตัม อปฺสฺสิต्तัม ๓ ปณฺณาย เต ตตฺถ ปเรถิ
สทฺธาย คจฺฉเยยฺยัม สทฺธิณุทริยัม ฯเปฯ ปณณินุทริยัม ภาวิตฺตัม พหุลีกตัม
อมโตคฺชัม โหติ อมตปฺรายนัม อมตปฺริโยสานัม ฯ เยสญฺจ โข
เอตัม ภนฺเต เฑตัม ทิฏฺฐัง วิทิต्तัม สจฺฉิกตัม ปฺสฺสิต्तัม ปณฺณาย นิกฺกงฺขา
เต ตตฺถ นินฺพิจิจฺฉิมา สทฺธิณุทริยัม ฯเปฯ ปณณินุทริยัม ภาวิตฺตัม
พหุลีกตัม อมโตคฺชัม โหติ อมตปฺรายนัม อมตปฺริโยสานัม ฯ มยฺหณฺจ
โฆ เอตัม ภนฺเต เฑตัม ทิฏฺฐัง วิทิต्तัม สจฺฉิกตัม ปฺสฺสิต्तัม ปณฺณาย
#๑ ม. เยสิ เหติ ฯ ๒ ม. ย. อสฺส ฯ ๓ โป. ย. อพฺสฺสิตฺติ ฯ ม. อพฺสฺสิตฺติ ฯ
#เอวมฺปริ ฯ

นิกกุงขวาหิ ๑ ตตถ นิพพิจิจฺจน สทฺธินฺทฺริยิ ๗เปฯ ปณฺณินฺทฺริยิ
ภาวิทํ พหุลีกถํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานนฺติ ฯ

[๕๘๖] สาธุ สาธุ สาริปฺุตตฺ เยสญฺหิ ตํ สาริปฺุตตฺ อญฺเฌาตํ
อทฺธิจฺจํ อวิทิตํ อสจฺฉิกถํ อปฺสฺสิตํ ปณฺณาย เต ตตถ ปเรสํ
สทฺธาเย กจฺเจยฺยํ สทฺธินฺทฺริยิ ภาวิทํ พหุลีกถํ อมโตคฺชํ โหติ
อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ๗เปฯ ปณฺณินฺทฺริยิ ภาวิทํ พหุลีกถํ
อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ๗ เยสญฺจ โข เอตํ
สาริปฺุตตฺ ฌาตํ ทฺธิจฺจํ วิทิตํ สจฺฉิกถํ ปฺสฺสิตํ ปณฺณาย นิกกุงขวา
เต ตตถ นิพพิจิจฺจนา สทฺธินฺทฺริยิ ภาวิทํ พหุลีกถํ อมโตคฺชํ
โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ๗เปฯ ปณฺณินฺทฺริยิ ภาวิทํ }
พหุลีกถํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานนฺติ ฯ

[๕๘๗] เอวมฺเม สฺสํ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถุณฺนํ วิหฺรติ ปุพฺพพาราเม
รามเม มิกฺกาเรมาตฺตฺปาสาเท ๗ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส กถินํ
นฺุ โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยานํ ภาวิทตฺตฺตา พหุลีกถตฺตฺตา ชีณาสโว ภิกฺขุ
อญฺณํ พุยาโกโรติ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยิ กถํ กรณฺณิยํ
นาปฺริ อิตฺถตฺตฺตฺตฺยาติ ปชานามิติ ๗ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ชฺมมา ๗เปฯ

[๕๘๘] เอกสฺส โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยสฺส ภาวิทตฺตฺตา พหุลีกถตฺตฺตา
ชีณาสโว ภิกฺขุ อญฺณํ พุยาโกโรติ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยิ
กถํ กรณฺณิยํ นาปฺริ อิตฺถตฺตฺตฺยาติ ปชานามิติ ๗ กตฺมสฺส
เอกสฺส ๗ ปณฺณินฺทฺริยสฺส ๒ ๗

#๑ ย. นิกกุงขวาหิ ๗ ๒ ย. อินฺทฺริยสฺส ๗

[๕๘๘] ปณฺณวโต ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ตทฺทวยา สทฺธา
สณฺจติ ตทฺทวํ วิริยํ สณฺจติ ตทฺทวยา สติ สณฺจติ
ตทฺทวโย สมาริ สณฺจติ ฯ

[๕๘๙] อิมสฺส โข ภิกฺขเว เอกสฺส อินฺทฺริยสฺส ภาวิตตฺตา
พหุทีกตตฺตา จีณาสโว ภิกฺขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ จีณา ชาติ
วุสิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรณฺิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๕๙๐] ตํเยว นิทานํ ฯ กตินํ นุ โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยานํ
ภาวิตตฺตา พหุทีกตตฺตา จีณาสโว ภิกฺขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ จีณา
ชาติ วุสิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรณฺิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ
ปชานามิติ ฯ ภควมฺลกา โน ฆนฺเต ฆมฺมา ฯเปฯ

[๕๙๑] ทฺวินฺนํ โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุทีกตตฺตา
จีณาสโว ภิกฺขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ จีณา ชาติ วุสิตํ พุรหฺมจริยํ
กตํ กรณฺิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๕๙๒] กตเมสํ ทฺวินฺนํ ฯ อริยาย จ ปณฺณาย อริยาย จ
วิมุตฺติยา ฯ ยา หิสฺส ภิกฺขเว อริยา ปณฺณา ตทฺสส ปณฺณินฺทฺริยํ ฯ
ยา หิสฺส ภิกฺขเว อริยา วิมุตฺติ ตทฺสส สมารินฺทฺริยํ ฯ

[๕๙๓] อิมสฺส โข ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ อินฺทฺริยรณํ ภาวิตตฺตา พหุทีกตตฺตา
จีณาสโว ภิกฺขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ จีณา ชาติ วุสิตํ
พุรหฺมจริยํ กตํ กรณฺิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๕๙๔] ตํเยว นิทานํ ฯ กตินํ นุ โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยานํ

ภาวิตตดา พหุสีกตตดา จีณาสโว ภิกขุ อญญัม พุยากรโติ จีณา
ชาติ วุสิตัม พุรหุมจริยัม กตัม กรณียัม นาปริ อิตถตตยาติ
ปชานามิติ ฯ ภควัมมุลกา โน ภนเต ชมมา ฯเป ฯ

[๕๕๖] จตุนัน โข ภิกขเว อินฺทฺริยานํ ภาวิตตดา พหุสีกตตดา
จีณาสโว ภิกขุ อญญัม พุยากรโติ จีณา ชาติ วุสิตัม พุรหุมจริยัม
กตัม กรณียัม นาปริ อิตถตตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๕๕๗] กตเมสํ จตุนัน ฯ วิริยินฺทฺริยสฺส สตินฺทฺริยสฺส
สมาธิทฺริยสฺส ปญฺณินฺทฺริยสฺส ฯ

[๕๕๘] อิมเอสํ โข ภิกขเว จตุนัน อินฺทฺริยานํ ภาวิตตดา
พหุสีกตตดา จีณาสโว ภิกขุ อญญัม พุยากรโติ จีณา ชาติ
วุสิตัม พุรหุมจริยัม กตัม กรณียัม นาปริ อิตถตตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๕๕๙] ตํเยว นิทานํ ฯ กตินันฺ นุ โข ภิกขเว อินฺทฺริยานํ
ภาวิตตดา พหุสีกตตดา จีณาสโว ภิกขุ อญญัม พุยากรโติ จีณา
ชาติ วุสิตัม พุรหุมจริยัม กตัม กรณียัม นาปริ อิตถตตยาติ
ปชานามิติ ฯ ภควัมมุลกา โน ภนเต ชมมา ฯเป ฯ

[๑๐๐๐] ปญฺจนัน โข ภิกขเว อินฺทฺริยานํ ภาวิตตดา พหุสีกตตดา
จีณาสโว ภิกขุ อญญัม พุยากรโติ จีณา ชาติ วุสิตัม
พุรหุมจริยัม กตัม กรณียัม นาปริ อิตถตตยาติ ปชานามิติ ฯ

[๑๐๐๑] กตเมสํ ปญฺจนัน ฯ สทฺธิทฺริยสฺส วิริยินฺทฺริยสฺส
สตินฺทฺริยสฺส สมาธิทฺริยสฺส ปญฺณินฺทฺริยสฺส ฯ

[๑๐๐๒] อิมสั โข ภิกขเว ปญจนัน อินฺทฺริยานัน ภาวิตตฺตา
พหุสิทตฺตฺตา จีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ จีณา ชาติ วุสิตํ
พฺรหฺมจฺริยํ กตํ ڪฺรณฺธิยํ นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺตายาทิ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๓] เอวมฺเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา โโกสมฺพิย วิหฺรติ
โฆสิตาราเม ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมตฺตา ปิณฺโฆถลภาฺรทฺวาเชน
อญฺญา พุยากตา โหติ จีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ ڪฺรณฺธิยํ นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺตายาทิ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๔] อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺธีสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ
นิตินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวฺโจ อายสฺมตฺตา ภนฺเต
ปิณฺโฆถลภาฺรทฺวาเชน อญฺญา พุยากตา จีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ ڪฺรณฺธิยํ นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺตายาทิ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๕] กิ นฺ โข ภนฺเต อตฺถวสฺสํ สมฺปฺสฺสฺสมาเนน อายสฺมตฺตา
ปิณฺโฆถลภาฺรทฺวาเชน อญฺญา พุยากตา จีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ ڪฺรณฺธิยํ นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺตายาทิ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๖] ติณฺณํ โข [๑] ภิกขเว อินฺทฺริยานัน ภาวิตตฺตา พหุสิทตฺตฺตา
ปิณฺโฆถลภาฺรทฺวาเชน ภิกฺขุณา อญฺญา พุยากตา จีณา ชาติ
วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ กตํ ڪฺรณฺธิยํ นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺตายาทิ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๗] กตเมสฺสํ ติณฺณํ ฯ สตินฺทฺริยสฺส สฺมาชินฺทฺริยสฺส
ปฺลฺยณินฺทฺริยสฺส ฯ

#๑ ม. ยู. ปน ฯ

[๑๐๐๘] อิมะสึ โข ภิกขเว ติณฺณํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา
ปีณฺโฑถถการทฺวาเชน ภิกขุณา อญฺญา พฺยากตา จีณา ชาติ
วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ กตฺถิ ฅรณฺมียํ นนาปริ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๐๙] อิมานิ จ ภิกขเว ตีณิ อินฺทฺริยานิ กิมนฺตานิ ฯ
ขยฺนฺตานิ ฯ กิสฺส ขยฺนฺตานิ ฯ ชาติชฺรามรณสฺส ฯ ชาติชฺรามรณกฺขยฺนฺติ
โฆ ภิกขเว สมฺปสฺสมานน ปิณฺโฑถถการทฺวาเชน
ภิกขุณา อญฺญา พฺยากตา จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ กตฺถิ
ฅรณฺมียํ นนาปริ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๐๑๐] เอวมฺเม สฺสฺสํ เอกํ สมฺมํ ภควา อญฺเฐ วิหฺรติ
อาปณฺณนาม อญฺจานํ นิกฺโข ฯ ตตฺร โฆ ภควา อายสฺมนฺตํ
สาริปฺพุตฺตํ อามนฺเตสิ โย โส สาริปฺพุตฺต อริยสาวโก ตถาคเต
เอกนฺตคฺโค อภิปฺปสนฺโน น ๑ โส ตถาคเต วา ตถาคตฺตาสเน
วา กงฺเขยฺย วา วิจิกฺกฺเขยฺย วาติ ฯ

[๑๐๑๑] โย โส ฅนฺเต อริยสาวโก ตถาคเต เอกนฺตคฺโค
อภิปฺปสนฺโน น โส ตถาคเต วา ตถาคตฺตาสเน วา กงฺเขยฺย
วา วิจิกฺกฺเขยฺย วา ฯ สทฺธสฺสํ หิ ฅนฺเต อริยสาวกสฺส เอตํ
ปาฎิกงฺขํ ยํ อารทฺธวิริโย วิหฺริสฺสติ อญฺสลาณํ ฅมฺมานํ ปหานาย
กฺุสลาณํ ฅมฺมานํ อุปสมฺปทาย ฅามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตฺฐโร
กฺุสเลสฺส ฅมฺเมสฺส ฯ

[๑๐๑๒] ขณฺ्हิสฺส ฅนฺเต วิริยํ ตทสฺส วิริยินฺทฺริยํ ฯ สทฺธสฺส
#๑ ยฺ. อปฺนุ โส ฯ

หิ ภนฺเต อริยสาวกสฺส อารทฺชวิริยสฺส เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ สติมา
ภวิสฺสตี ปรมเณ สติเนปกฺเคน สมฺนฺนาคโต จิรคตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ
สริตา อณุสฺสริตา ฯ

[๑๐๑๓] ยา หิสฺส ภนฺเต สติ ตทสฺส สตินฺทุริยํ ฯ สทฺชสฺส
หิ ภนฺเต อริยสาวกสฺส อารทฺชวิริยสฺส อุปฺภูจิตฺตสฺสตีโน เอตํ ปาฎิกงฺขํ
ยํ โวสฺสคฺการมฺมณฺณํ กริตฺวา ลภิสฺสตี สมารี ลภิสฺสตี
จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ ฯ

[๑๐๑๔] โย หิสฺส ภนฺเต สมารี ตทสฺส สมารินฺทุริยํ ฯ
สทฺชสฺส หิ ภนฺเต อริยสาวกสฺส อารทฺชวิริยสฺส อุปฺภูจิตฺตสฺสตีโน
สมฺมาสมาหิตจิตฺตสฺส ๑ เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ เอวํ ปชานิสฺสตี
อนมตฺคฺโค โข สํสาโร ปุพฺพา โภฏี นปฺปลนฺยติ อวิชฺชานีวณฺณํ
สตุตฺตํ ตณฺหาสณฺโณชฺชานํ สนฺธาวตํ สํสรตํ อวิชฺชาย เตว
ตโมกายสฺส อเสสฺวिरาคนิโรโร สนฺตเมตํ ปทํ ปณฺตีเมตํ ปทํ
ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมฺโถ สพฺพูปฺธิปฺภินิสฺสคฺโค ตณฺหากุขโย ๒ วิราโค
นิโรโร นีพฺพานํ ฯ

[๑๐๑๕] ยา หิสฺส ภนฺเต ปฺลนฺวา ตทสฺส ปฺลนฺนินฺทุริยํ ฯ สโย ๓
โส ภนฺเต อริยสาวโก เอวํ ปทหิตฺวา ปทหิตฺวา เอวํ สริตฺวา
สริตฺวา เอวํ สมารหิตฺวา สมารหิตฺวา เอวํ ปชานิตฺวา ปชานิตฺวา
เอวํ อภิสทฺทหตี อิม โข เต ธมฺมาเย เม ปุพฺเพ สุตาว ๔ อเหตุ
#๑ ม. ย. สมาหิตจิตฺตสฺส ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๒ ม. ตณฺหากุขโย ฯ ๓ ม. ย. สทฺชโร ฯ
#เอวมฺปฺริ ฯ ๔ โป. ม. ย. สุตวา ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

เตนาคี เอตริหิ กายเณ จ ผุสตีวา วิหรัมิ ปญญาจ
อติวิษณ ๑ ปสสามิติ ฯ

[๑๐๑๖] ยา หิสฺส ภนฺเต สทฺธา ตทสฺส สทฺธินฺทุริยฺนติ ฯ

[๑๐๑๗] สาธุ สาธุ สารีปุตฺต โย โส สารีปุตฺต อริยสาวโก
ตถาคเต เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน น โส ตถาคเต วา ตถาคตสฺสเน
วา กงฺเขยฺย วา วิจิจฺเจยฺย วา ฯ สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต
อริยสาวกสฺส เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ อารทฺธวิริโย วิหริสฺสตี อกุสลานํ
ชมนานํ ปหานาย กุสลานํ ชมนานํ อุปสมฺปทาย อามวา ทพฺหปรกฺกโม
อนิกฺขิตฺตฐโร กุสเลสุ ชมฺเมสุ ฯ

[๑๐๑๘] ยํ หิสฺส สารีปุตฺต วิริยํ ตทสฺส วิริยฺนฺทุริยํ ฯ สทฺธสฺส
หิ สารีปุตฺต อริยสาวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ
สติมา ภวิสฺสตี ปรมเณ สติเนปกฺเณ สมฺนฺนาคโต จิรคตมฺปิ
จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา ฯ

[๑๐๑๙] ยา หิสฺส สารีปุตฺต สติ ตทสฺส สตินฺทุริยํ ฯ
สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสาวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส อุปฺภูจิตฺตสฺสตีโน
เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ โวสุสคฺการมฺมณํ กริตฺวา ลภิสฺสตี สมารี
ลภิสฺสตี จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ ฯ

[๑๐๒๐] โย หิสฺส สารีปุตฺต สมารี ตทสฺส สมารินฺทุริยํ ฯ
สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสาวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส อุปฺภูจิตฺตสฺสตีโน
#๑ ม. ปฏิวิษณ ฯ

สมมาสมาหิตจิตตสฺส เอตํ ปาฎิกงฺขํ ยํ เอวํ ปชานิสฺสตี
อนมตฺคฺโค โข สํสโร ปุพฺพา โภฏี นปฺปณฺณายตี อวิชฺชานีวณฺณํ
สตฺตํ ตณฺหาสญฺโฆชนานํ สนฺธาวตํ สํสรตํ อวิชฺชาย เตว
ตโมกายสฺส อเสสวिरาคนิโรธํ สนฺตเมตํ ปทํ ปณฺตีเมตํ ปทํ
ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมโธ สพฺพปฺริยญฺญินิสฺสคฺโค ตณฺหฺกฺขโย วิราโค
นิโรธํ นิพฺพานํ ฯ

[๑๐๒๑] ยา หิสฺส สารีปฺตฺตํ ปญฺญา ตทสฺส ปญฺณินฺทฺริยํ ฯ
สโฆ โส สารีปฺตฺตํ อริยสวโก เอวํ ปทํหิตฺวา ปทํหิตฺวา เอวํ
สริตฺวา สริตฺวา เอวํ สมหาทิตฺวา สมหาทิตฺวา เอวํ ปชานิตฺวา
ปชานิตฺวา เอวํ อภิสทฺทหตี อิมํ โข เต ชมฺมา เย เม ปุพฺเพ
สฺสวอ อเหตุํ เคนาหํ เอตฺรหิ กายเนน จ สฺสิตฺวา วิหฺรามิ
ปญฺญาจ อตีวิชฺฌํ ปสฺสามิตี ฯ

[๑๐๒๒] ยา หิสฺส สารีปฺตฺตํ สทฺธา ตทสฺส สทฺธิทฺริยญฺญินฺติ ฯ

ชฺรราวคฺโค ปญฺจโม ฯ

ตสฺสทฺทานํ

ชฺรา อญฺณาโก พุราหุมนฺโณ สาเกโต ปุพฺพโกฏฺฐโก

ปุพฺพพาราเม จ จตฺตารี ปิณฺโฑโล สทฺเธน ๑ เต ทสฺสตี ฯ

---

๑. ... อาปณฺเนน จาตี ฯ

สูตรชาตวคโค ญโจ

[๑๐๒๓] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา โกสเสสุ วิหริติ
โกสลาโย ๑ พุราหุมนคามา ๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

[๑๐๒๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ติริจฺจนาคตา ปาณา
สีโห มิคราชา เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ ถาเมน ชเวน สุริเยน ๒ ๑
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปกฺขิยา ฌมฺมา ปญฺณินฺทริยํ
เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ โพรชาย ๑

[๑๐๒๕] กตเม จ ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิยา ฌมฺมา ๑ สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิโย ฌมฺโม ตํ โพรชาย สํวตฺตติ ๑ วิริยินฺทริยํ
โพรธิปกฺขิโย ฌมฺโม ตํ โพรชาย สํวตฺตติ ๑ สตินฺทริยํ โพรธิปกฺขิโย
ฌมฺโม ตํ โพรชาย สํวตฺตติ ๑ สมาธินฺทริยํ โพรธิปกฺขิโย
ฌมฺโม ตํ โพรชาย สํวตฺตติ ๑ ปญฺณินฺทริยํ โพรธิปกฺขิโย ฌมฺโม ตํ
โพรชาย สํวตฺตติ ๑

[๑๐๒๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ติริจฺจนาคตา ปาณา
สีโห มิคราชา เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ ถาเมน ชเวน สุริเยน ๑
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปกฺขิยา ฌมฺมา ปญฺณินฺทริยํ
เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ โพรชยาติ ๑

[๑๐๒๗] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา มลฺลเกสุ ๓ วิหริติ
#๑ ม. สาลาย ๑ ย. สาลาย ๑ ๒ ม. ย. สุเรน ๑ เอวมฺปริ ๑ ๓ ม. ย. มลฺลเกสุ ๑

อรุเวลกปป์ นาม มลลกัน ๑ นิคโม ฯ ตตร โข ภควา ภิกขุ
อามนุเตสิ

[๑๐๒๘] ยาวกัณจ ภิกขเว อริยสาวกสฺส อริยฌานํ น
อุปปนฺนํ โหติ เนว ตาว จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ สณฺจติ โหติ เนว
ตาว จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวภูจติ โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกขเว
อริยสาวกสฺส อริยฌานํ อุปปนฺนํ โหติ อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ
สณฺจติ โหติ อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวภูจติ โหติ ฯ

[๑๐๒๙] เสยฺยถาปี ภิกขเว ยาวกัณจ กุฎฺฐาคารสฺส กุฎฺฐํ น
อุสฺสตีติ โหติ เนว ตาว โคปานสีนํ สณฺจติ โหติ เนว ตาว
โคปานสีนํ อวภูจติ โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกขเว กุฎฺฐาคารสฺส
กุฎฺฐํ อุสฺสตีติ โหติ อถ โข ๒ โคปานสีนํ สณฺจติ โหติ อถ โข
โคปานสีนํ อวภูจติ โหติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ยาวกัณจ
อริยสาวกสฺส อริยฌานํ น อุปปนฺนํ โหติ เนว ตาว จตฺตุนํ
อินฺทฺริยานํ สณฺจติ โหติ เนว ตาว จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวภูจติ
โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส อริยฌานํ อุปปนฺนํ โหติ
อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ ฯเปฯ อวภูจติ โหติ ฯ กตเมสํ จตฺตุนํ ฯ
สทฺธินฺทฺริยสฺส วิริยนฺทฺริยสฺส สตินฺทฺริยสฺส สมานินฺทฺริยสฺส ฯ

[๑๐๓๐] ปญฺฉวโต ภิกขเว อริยสาวกสฺส ตทฺทวยา สทฺธา
สณฺจติ ตทฺทวยํ วิริยํ สณฺจติ ตทฺทวยา สติ สณฺจติ
ตทฺทวโย สมานิ สณฺจติตีติ ฯ

#๑ ม. ย. มลลิกานํ ฯ ๒ ม. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ เอวมุปริ ฯ

[๑๐๓๑] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา โสสมุพิยํ วิหริติ
โฆสิตารามे ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อตฺถิ นุ
โฆ ภิกฺขเว ปฺริยาโย ยํ ปฺริยาโย อากมฺม เสกฺโข ภิกฺขุ
เสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ ๑ เสกฺโขสฺมีติ ปฺชานะยฺย อเสกฺโข ภิกฺขุ
อเสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ อเสกฺโขสฺมีติ ปฺชานะยฺยาติ ฯ ภควํมุลกา
โน ภนฺเต ฐมา ฯเปฯ

[๑๐๓๒] อตฺถิ ภิกฺขเว ปฺริยาโย ยํ ปฺริยาโย อากมฺม เสกฺโข
ภิกฺขุ เสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ เสกฺโขสฺมีติ ปฺชานะยฺย อเสกฺโข ภิกฺขุ
อเสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ อเสกฺโขสฺมีติ ปฺชานะยฺย ฯ

[๑๐๓๓] กตโม จ ภิกฺขเว ปฺริยาโย ยํ ปฺริยาโย อากมฺม
เสกฺโข ภิกฺขุ เสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ เสกฺโขสฺมีติ ปฺชานาติ ฯ อิธ
ภิกฺขเว เสกฺโข ภิกฺขุ อิํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปฺชานาติ อโย
ทุกฺขสมุทฺโยติ ยถาภูตํ ปฺชานาติ อโย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ
ปฺชานาติ อโย ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปฺชานาติ ฯ
อโยปี โข ภิกฺขเว ปฺริยาโย ยํ ปฺริยาโย อากมฺม เสกฺโข ภิกฺขุ
เสกฺขภฺภูมิมิ สณฺจโธ เสกฺโขสฺมีติ ปฺชานาติ ฯ

[๑๐๓๔] ปุณ จปรี ภิกฺขเว เสกฺโข ภิกฺขุ อิติ ปฺฏิสณฺจิกฺขติ
อตฺถิ นุ โฆ อโธ พหิทฺธา อญฺโฆ สมโณ วา พุราหุมนโณ
วา โย เอวํ ภูตํ ตจฺจํ ตถํ ฐมํ เทเสติ ยถา ภควาติ ฯ
โส เอวํ ปฺชานาติ นตฺถิ นุ โฆ อโธ พหิทฺธา อญฺโฆ สมโณ
#๑ ม. ย. จโธ ฯ เอวมุปรี ฯ

วา พุราหุมโณ วา โย เอว ภูติ ตจัน ตถิ ฌมมึ เทเสติ
ยถา ภควาติ ฯ อัยปี โข ภิกขเว ปรียาโย ยั ปรียาโย อากมม
เสกโข ภิกขุ เสกขภูมียั สณฺจโตะ เสกโขสมิติ ปชานาติ ฯ

[๑๐๓๕] ปุณ จปรี ภิกขเว เสกโข ภิกขุ ปญฺจินฺทริยานิ
ปชานาติ สทฺธินฺทริยั วิริยฺนฺทริยั สตินฺทริยั สมาริณฺทริยั
ปญฺฉินฺทริยั ฯ ยัคคิกานิ ยัปรมานิ ยัผลานิ ยัปรีโยสานานิ น เหว โข
กาเยน สฺสิตฺวา วิหริติ ปญฺญาเย จ อติวิชฺฌ ปสฺสติ ฯ อัยปี
โย ภิกขเว ปรียาโย ยั ปรียาโย อากมม เสกโข ภิกขุ เสกขภูมียั
สณฺจโตะ เสกโขสมิติ ปชานาติ ฯ

[๑๐๓๖] กตโม จ ภิกขเว ปรียาโย ยั ปรียาโย อากมม
อเสกโข ภิกขุ อเสกขภูมียั สณฺจโตะ อเสกโขสมิติ ปชานาติ ฯ
อิธ ภิกขเว อเสกโข ภิกขุ ปญฺจินฺทริยานิ ปชานาติ ฯ สทฺธินฺทริยั
วิริยฺนฺทริยั สตินฺทริยั สมาริณฺทริยั ปญฺฉินฺทริยั ฯ ยัคคิกานิ ยัปรมานิ
ยัผลานิ ยัปรีโยสานานิ กาเยน จ สฺสิตฺวา วิหริติ ปญฺญาเย จ
อติวิชฺฌ ปสฺสติ ฯ อัยปี โข ภิกขเว ปรียาโย ยั ปรียาโย
อากมม อเสกโข ภิกขุ อเสกขภูมียั สณฺจโตะ อเสกโขสมิติ
ปชานาติ ฯ

[๑๐๓๗] ปุณ จปรี ภิกขเว อเสกโข ภิกขุ ฉ อินฺทริยานิ
ปชานาติ จกฺขุณฺทริยั โสติณฺทริยั ฆานินฺทริยั ชิวฺหิณฺทริยั กายินฺทริยั
มณินฺทริยั ฯ อิมานิ โข ฉ อินฺทริยานิ สพฺเพน สพฺพึ สพฺพธา

สพพิ อปริเสสา นิรุชฌิสฺสนฺติ อณฺณานิ จ ฉ อินฺทฺริยานิ น
กุหฺลิจิ กิสมฺลิจิ อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ปชานาติ ฯ อัยปิ โข ภิกฺขเว
ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม อเสกฺโข ภิกฺขุ อเสกฺขญฺมียํ
สณฺจโถ อเสกฺโขสมฺมิตฺติ ปชานาตีติ ฯ

[๑๐๓๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานฺจิจิ ชงฺกลานํ ปาณานํ
ปทชาตานิ สพุพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ หตฺถิปทํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ มหนฺตตฺเตน ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ยานิ กานฺจิจิ ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ ปณฺณินฺทฺริยํ ปทํ เตสํ
อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ โพราย ฯ

[๑๐๓๙] กตฺมานิ จ ภิกฺขเว ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ ภิกฺขเว ปทํ ตํ โพราย สํวตฺตฺติ ฯ วิริยินฺทฺริยํ ปทํ ตํ
โพราย สํวตฺตฺติ ฯ สตินฺทฺริยํ ปทํ ตํ โพราย สํวตฺตฺติ ฯ สฺมาธินฺทฺริยํ
ปทํ ตํ โพราย สํวตฺตฺติ ฯ ปณฺณินฺทฺริยํ ปทํ ตํ โพราย สํวตฺตฺติ ฯ

[๑๐๔๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานฺจิจิ ชงฺกลานํ ปาณานํ
ปทชาตานิ สพุพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ หตฺถิปทํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ มหนฺตตฺเตน ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ยานิ กานฺจิจิ ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ ปณฺณินฺทฺริยํ ปทํ เตสํ
อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ โพรายาติ ฯ

[๑๐๔๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิจิ สारคฺนฺธา โลหิตจฺนฺทฺนํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิจิ โพรธิปฺกฺขิยา

ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ โปธาย ฯ

[๑๐๔๒] กตเม จ ภิกฺขเว โปธิปฺกฺขิยา ธมฺมา ฯ สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โปธิปฺกฺขิโย ธมฺโม ตํ โปธาย สํวตฺตติ ฯ วิริยนฺทริยํ
สตีนฺทริยํ สฺมาชิ นฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ โปธิปฺกฺขิโย ธมฺโม ตํ
โปธาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๐๔๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สารคนฺธา โลหิตจฺนุหนํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โปธิปฺกฺขิยา
ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ โปธายาติ ฯ

[๑๐๔๔] เอกธมฺเม ปตฺติจฺจิตฺตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปณฺณินฺทริยานิ
ภาวิตานิ โหนฺติ สุภาวิตานิ ฯ กตมสฺมี เอกธมฺเม ฯ อปฺปมาเท ฯ

[๑๐๔๕] กตโม จ ภิกฺขเว อปฺปมาโท ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จิตฺตํ รกฺขติ อาสเวสุ จ สาสเวสุ จ ธมฺเมสุ ฯ ตสฺส จิตฺตํ
รกฺขโต อาสเวสุ จ สาสเวสุ จ ธมฺเมสุ สทฺธินฺทริยํปี ภาวนาปาริปุรี
คจฺฉติ วิริยนฺทริยํปี ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ สตีนฺทริยํปี
ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ สฺมาชิ นฺทริยํปี ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ
ปณฺณินฺทริยํปี ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ ฯ

[๑๐๔๖] เอวํปี โข ภิกฺขเว เอกธมฺเม ปตฺติจฺจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน
ปณฺณินฺทริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ สุภาวิตานินฺติ ฯ

[๑๐๔๗] เอวํเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาขํ วิหฺรติ
นชฺชา เนรณฺชฺราย ตีเร อชฺปาลนินฺโครเช ปจฺมาภิสมฺพุทฺโท ฯ อถ

โฆ ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกโก
อุทปาที ปญฺจินฺทฺริยานี ภาวิตานี พหุสฺสีกตานิ อมโตคฺชานี โหนฺติ
อมตปรายนानी อมตปรีโยसानานี ฯ กตมานี ปญฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริย
ภาวิตํ พหุสฺสีกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปรายนํ อมตปรีโยसानํ ฯ
วีสฺสินฺทฺริยํ สตฺตินฺทฺริยํ สมาริณฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ ภาวิตํ พหุสฺสีกตํ
อมโตคฺชํ โหติ อมตปรายนํ อมตปรีโยसानํ ฯ อิมานี
ปญฺจินฺทฺริยานี ภาวิตานี พหุสฺสีกตานิ อมโตคฺชานี โหนฺติ อมตปรายนानी
อมตปรีโยसानานีตี ฯ

[๑๐๔๔] อถ โฆ พุรฺหุมา สหฺมปฺติ ภควโต เจตสา
เจโตปรีวิตกกมฺณาย เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุรีโส สหฺมมฺณชิตํ วา
พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ สหฺมมฺณเชยฺย เอวเมว
พุรฺหุมโลเก อนฺตรหีโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหสิ ฯ

[๑๐๔๕] อถ โฆ พุรฺหุมา สหฺมปฺติ เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา
เยน ภควา เตนฺณชฺลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ เอวเมตํ
ภควา เอวเมตํ สุกต ปญฺจินฺทฺริยานี ภาวิตานี พหุสฺสีกตานิ
อมโตคฺชานี โหนฺติ อมตปรายนानी อมตปรีโยसानานี ฯ กตมานี
ปญฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ภาวิตํ พหุสฺสีกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปรายนํ
อมตปรีโยसानํ ฯ เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ ภาวิตํ พหุสฺสีกตํ อมโตคฺชํ โหติ
อมตปรายนํ อมตปรีโยसानํ ฯ อิมานี ปญฺจินฺทฺริยานี ภาวิตานี
พหุสฺสีกตานิ อมโตคฺชานี โหนฺติ อมตปรายนानी อมตปรีโยसानานี ฯ

[๑๐๕๐] ภูตบุพพาหิ ภูตเต กสฺสเป สมฺมาสมฺพุทฺเฑ พุทฺทมจฺริยิ
อจฺริ ตตฺรปิ มํ เอวํ ชานนฺติ สหโก ภิกฺขุ สหโก ภิกฺขุติ ฯ
โส ขวาทิ ภูตเต อิมสฺสเยว ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตตฺตา กามสฺสุ กามจฺจนํ วิราเชตฺวา กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สุกฺตี พุทฺทมโลกํ อุปฺปนฺโน ตตฺรปิ มํ เอวํ ชานนฺติ
พุทฺธมา สหฺมปฺติ พุทฺธมา สหฺมปฺตีติ ฯ

[๑๐๕๑] เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ สุกฺต อหเมตํ ชานามิ
อหเมตํ ปสฺสามิ ยถา อิมานิ ปญฺจินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุสฺสีกตานิ
อมโตคฺชานิ โหนฺติ อมตฺปฺราชนานิ อมตฺปรีโยสานานีติ ฯ

[๑๐๕๒] เอกํ สมฺยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ กิซฺฌกฺกุญฺเฑ ปพฺพเต
สฺวกรชาตายํ ฯ ตตฺร โข ภควา อายสฺมนตํ สารีปฺตตํ อามนฺเตสิ กิ
นฺุ โข สารีปฺตต อตฺถวสํ สมฺปสฺสฺมาโน จิณฺาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต
วา ตถาคตฺสาสเน วา ปรมนิจฺจการํ ปวตฺตมาโน ปวตฺตตีติ ๑ ฯ

[๑๐๕๓] อนฺุตฺตรํ หิ ภูตเต โยคกฺุเขมํ สมฺปสฺสฺมาโน จิณฺาสโว
ภิกฺขุ ตถาคเต วา ตถาคตฺสาสเน วา ปรมนิจฺจการํ ปวตฺตมาโน
ปวตฺตตีติ ฯ

[๑๐๕๔] สาธุ สาธุ สารีปฺตต อนฺุตฺตรณฺหิ สารีปฺตต โยคกฺุเขมํ
สมฺปสฺสฺมาโน จิณฺาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต วา ตถาคตฺสาสเน วา
ปรมนิจฺจการํ ปวตฺตมาโน ปวตฺตตีติ ฯ

[๑๐๕๕] กตโม จ สารีปฺตต อนฺุตฺโตร โยคกฺุเขโม ยํ
#๑ ไป. ยู. ปวตฺเตตีติ ฯ เอวมฺปรี ฯ

สมปัสสมาณ ชีณาสโว ภิกขุ ตถาคเต वा तถाकतसासने वा
प्रमणिपुजगारि पवत्तमानो पवत्तत्ति ५

[๑๐๕๖] อธิ ฆนเต ชีณาสโว ภิกขุ สทฺธินุทฺธิยํ ภาเวติ อุปสมคามิ
สมุโพทคามิ วิริยinuทฺธิยํ ภาเวติ ५ สตินุทฺธิยํ ภาเวติ ५
สมาธิनुทฺธิยํ ภาเวติ ५ ปณฺณinuทฺธิยํ ภาเวติ อุปสมคามิ สมุโพทคามิ ५
อัย โข ฆนเต อนฺนุตฺตโร โยคกฺเขโม ยํ สมปัสสมาณ
ชีณาสโว ภิกขุ ตถาคเต वा तถाकतसासने वा प्रमणिपुजगारि
पवत्तमानो पवत्तत्ति ५

[๑๐๕๗] สาธุ สาธุ สาริปุตฺต เอโส हि สาริปุตฺต อนฺนุตฺตโร
โยคกฺเขโม ยํ สมปัสสมาณ ชีณาสโว ภิกขุ ตถาคเต वा
तถाकतसासने वा प्रमणिपुजगारि पवत्तमानो पवत्तत्ติ ५

[๑๐๕๘] กตโม จ สาริปุตฺต प्रमणिपुजกาโร ยํ ชีณาสโว
ภิกขุ ตถาคเต वा तถाकतसासने वा प्रमणिपुजगारि पवत्तमानो
पवत्तत्ति ५

[๑๐๕๙] อธิ ฆนเต ชีณาสโว ภิกขุ สตุถฺริ สการโว วิหฺรติ
สปปฺภฺสิโส ฆมฺเม สการโว วิหฺรติ สปปฺภฺสิโส สงฺฆे สการโว
วิหฺรติ สปปฺภฺสิโส สิขาย สการโว วิหฺรติ สปปฺภฺสิโส สมาธิสฺมี
สการโว วิหฺรติ สปปฺภฺสิโส ५ อัย โข ฆนเต प्रमणिपुजกาโร ยํ
ชีณาสโว ภิกขุ ตถาคเต वा तถाकतसासने वा प्रमणिपुजगारि
पवत्तमानो पवत्तत्ति ५

[๑๐๖๐] สาธุ สาธุ สาริปุตฺต เอโส หิ สาริปุตฺต ปรมนิปฺจกาโร
ยิ จีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต วา ตถาคตฺตาสเน วา
ปรมนิปฺจกาโร ปวตฺตมาโน ปวตฺตตีติ ฯ

[๑๐๖๑] สาวตฺถิณิทานิ ฯ ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ
พหุลิกฺตานิ อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาลฺลตฺตฺร ตถาคตฺตฺส ปาตุภาวา
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทฺสฺส ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ สทฺธินฺทฺริยิ วิริยิ นฺทฺริยิ
สตินฺทฺริยิ สมานินฺทฺริยิ ปญฺฉินฺทฺริยิ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว
ปญฺฉินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกฺตานิ อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ
นาลฺลตฺตฺร ตถาคตฺตฺส ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทฺสฺสตีติ ฯ

[๑๐๖๒] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกฺตานิ
อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาลฺลตฺตฺร สุกตฺวินยา ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยิ วิริยิ นฺทฺริยิ สตินฺทฺริยิ สมานินฺทฺริยิ ปญฺฉินฺทฺริยิ ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺฉินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกฺตานิ อนุปฺปนฺนานิ
อุปฺปชฺชนฺติ นาลฺลตฺตฺร สุกตฺวินยาตีติ ฯ

วคฺโค ฉฺฉฺโจ ฯ

ตสฺสทฺทานิ

สาลิ มลฺลกํ เสกฺโข จ ปเท สารเ ปตฺติจฺจิตฺโต

พฺรหฺมสุกรฺขาตโย อุปฺปาเท อปเร ทฺเวตีติ ฯ

โพธิปักขิยวรรค สุตตโม

[๑๐๖๓] สาวตถีนินทานํ ฯ ปญจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ภาวิตานิ
พหุลีกทานิ สลฺโยชนานํ ปหานาย ๑ สํวตฺตุนฺติ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ
สทฺธินุทริยํ ฯเปฯ ปญฺณินุทริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจินุทริยานิ
ภาวิตานิ พหุลีกทานิ สลฺโยชนานํ ปหานาย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๐๖๔] ปญจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ
อนุสยสมฺมุขมาตย สํวตฺตุนฺติ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ สทฺธินุทริยํ
ฯเปฯ ปญฺณินุทริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจินุทริยานิ ภาวิตานิ
พหุลีกทานิ อนุสยสมฺมุขมาตย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๐๖๕] ปญจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ
อทฺธานปริณฺถาย สํวตฺตุนฺติ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ สทฺธินุทริยํ
ฯเปฯ ปญฺณินุทริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจินุทริยานิ ภาวิตานิ
พหุลีกทานิ อทฺธานปริณฺถาย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๐๖๖] ปญจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ
อาสวานํ ขยาย สํวตฺตุนฺติ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ สทฺธินุทริยํ
ฯเปฯ ปญฺณินุทริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจินุทริยานิ
ภาวิตานิ พหุลีกทานิ อาสวานํ ขยาย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๐๖๗] ปญจิมานิ ภิกขเว อินุทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ
สลฺโยชนานํ ปหานาย สํวตฺตุนฺติ อนุสยสมฺมุขมาตย สํวตฺตุนฺติ
#๑ ม. สํโยชนปฺปหานาย ฯ เอวมฺปรี ฯ

อทุธานปริณาย สัตตุนติ อาสวานํ ขยาย สัตตุนติ ฯ
กตมานิ ปญจ ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺฉินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ
โฆ ภิกฺขเว ปญฺฉินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุสีกตานิ สลฺยโลชนานํ
ปหานาย สัตตุนติ อนุสยสมมุคฺฆาตาย สัตตุนติ อทุธานปริณาย
สัตตุนติ อาสวานํ ขยาย สัตตุนตฺตีติ ฯ

[๑๐๖๔] ปญฺฉิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺฉินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โฆ ภิกฺขเว
ปญฺฉินฺทฺริยานิ ฯ อิมสํ โฆ ภิกฺขเว ปญฺฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา
พหุสีกตตฺตา ทฺวินฺนํ ผลานํ อลฺยตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิกฺกุเจว
ธมฺเม อลฺยลา สติ วา อุปาติเสเส อนาคามีตฺตาติ ฯ

[๑๐๖๕] ปญฺฉิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ฯ กตมานิ ปญจ ฯ
สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺฉินฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โฆ ภิกฺขเว
ปญฺฉินฺทฺริยานิ ฯ อิมสํ โฆ ภิกฺขเว ปญฺฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา
พหุสีกตตฺตา สตฺต ผลา สตฺตทานิสํสา ปาฏิกงฺขา ฯ กตเม สตฺต
ผลา สตฺตทานิสํสา ฯ ทิกฺกุเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อลฺยํ อาราเชติ โน
เจ ทิกฺกุเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อลฺยํ อาราเชติ อถ มรณกาล
อลฺยํ อาราเชติ โน เจ ทิกฺกุเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อลฺยํ
อาราเชติ โน เจ มรณกาล อลฺยํ อาราเชติ ฯ อถ ปญฺฉนฺนํ
โอรุมภาคิยานํ สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยาย อนุตฺตราปฺริณีพฺพายี โหติ
อุปฺพจฺจปฺริณีพฺพายี โหติ อสงฺขารปฺริณีพฺพายี โหติ สสงฺขาร-

ปริณิพพายี โหติ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี ฯ อิมสฺ โข
ภิกฺขเว ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา อิม สตุต
ผลา สตุตตานิสฺสา ปาฎิกฺงฺขาติ ฯ

[๑๐๗๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ชมฺพุทีปกา รุกฺขา ชมฺพุ
เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปฺกฺขิยา
ชฺมฺมา ปณฺณินฺทฺริยํ เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ โพรธาย ฯ

[๑๐๗๑] กตเม จ ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิยา ชฺมฺมา ฯ สทฺธินฺทฺริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิโย ชฺมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯ วิริยินฺทฺริยํ
สตินฺทฺริยํ สฺมาธินฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ โพรธิปฺกฺขิโย ชฺมฺโม ตํ
โพรธาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๐๗๒] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ชมฺพุทีปกา รุกฺขา ชมฺพุ
เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปฺกฺขิยา
ชฺมฺมา ปณฺณินฺทฺริยํ เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ โพรธายาติ ฯ

[๑๐๗๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ เทวานํ ตาวตฺตีสานํ รุกฺขา
ปาริจฺจตฺตโก เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
เย เกจิ โพรธิปฺกฺขิยา ชฺมฺมา ปณฺณินฺทฺริยํ เตสฺ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ
โพรธาย ฯ

[๑๐๗๔] กตเม จ ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิยา ชฺมฺมา ฯ สทฺธินฺทฺริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิโย ชฺมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯ วิริยินฺทฺริยํ
โพรธิปฺกฺขิโย ชฺมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯ สตินฺทฺริยํ โพรธิปฺกฺขิโย

ธมฺโม ฯ สมานินฺทริยํ โพรธิปกฺขิโย ธมฺโม ฯ ปณฺณินฺทริยํ
โพรธิปกฺขิโย ธมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๐๗๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ เทวานํ ตาวตีสานํ รุกฺขา
ปาริจฺจตฺตโก เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ
โพรธิปกฺขิยา ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิตฺถํ
โพรธายาติ ฯ

[๑๐๗๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ อสุรานํ รุกฺขา จิตฺตปาณฺณิ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปกฺขิยา
ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิตฺถํ โพรธาย ฯ

[๑๐๗๗] กตฺเม จ ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิยา ธมฺมา ฯ สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิโย ธมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯเปฯ ปณฺณินฺทริยํ
โพรธิปกฺขิโย ธมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๐๗๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ อสุรานํ รุกฺขา จิตฺตปาณฺณิ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปกฺขิยา
ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิตฺถํ โพรธายาติ ฯ

[๑๐๗๙] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สุปฺณฺณานํ รุกฺขา โกณฺณสิมฺพลี ๑
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปกฺขิยา
ธมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิตฺถํ โพรธาย ฯ

[๑๐๘๐] กตฺเม จ ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิยา ธมฺมา ฯ สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปกฺขิโย ธมฺโม ตํ โพรธาย สํวตฺตติ ฯเปฯ ปณฺณินฺทริยํ
#๑ ม. ย. กุณฺณสิมฺพลี ฯ เอวฺมุปริ ฯ

โพธิปักขิโย ฌโม ตัม โพชาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๐๘๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สุปฺณณานิ รุกฺขา โกฏสิมฺพลี
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปักขิยา
ฌมฺมา ปณฺณินฺหุริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ โพชายาติ ฯ

โพธิปักขิยวคฺโค สตฺตโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

สณฺโณชฺนา อนุสฺยา   ปริณฺญา อาสวกฺขยา
เทว ผลา จตุโร รุกฺขา   วคฺโค เตน ปวฺจจฺตีติ ฯ

อินทริยสัมมุตตสฺส กงฺคาทึเปยฺยาโถ อฏฺฐโม

[๑๐๘๒] เสยฺยถาปี ภิภฺขเว กงฺคา นที ปาจฺฉินนินฺนา ปาจฺฉินโปณา
ปาจฺฉินปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิภฺขเว ภิภฺขุ ปณฺจินทฺริยานิ ภาเวนฺโต
ปณฺจินทฺริยานิ พหุสฺสึกรอนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๐๘๓] กถณฺจ ภิภฺขเว ภิภฺขุ ปณฺจินทฺริยานิ ภาเวนฺโต
ปณฺจินทฺริยานิ พหุสฺสึกรอนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อึช ภิภฺขเว ภิภฺขุ สทฺธินทฺริยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสึตฺติ
วिरาคนิสฺสึตฺติ นิโรชนิสฺสึตฺติ โวสฺสคฺคปริณามิ วิริยฺนทฺริยํ สตินทฺริยํ
สมาธิทฺริยํ ปณฺณินทฺริยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสึตฺติ วิราคนิสฺสึตฺติ นิโรชนิสฺสึตฺติ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ โข ภิภฺขเว ภิภฺขุ ปณฺจินทฺริยานิ
ภาเวนฺโต ปณฺจินทฺริยานิ พหุสฺสึกรอนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารโหติ ฯ

[๑๐๘๔] ปณฺจิมานิ ภิภฺขเว อุทฺทมภฺกาคิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ
กตมานิ ปณฺจ ฯ รุปราคิ อรฺฐปาคิ มาโน อุทฺทจฺจํ อวิหฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิภฺขเว ปณฺจอุทฺทมภฺกาคิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ

[๑๐๘๕] อิมสฺสึ โข ภิภฺขเว ปณฺจณฺนํ อุทฺทมภฺกาคิยานํ
สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยา ย ปหานา ย ปณฺจินทฺริยานิ
ภาเวตพฺพานิ ฯ กตมานิ ปณฺจ ฯ อึช ภิภฺขเว ภิภฺขุ สทฺธินทฺริยํ

ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ
ฯเปฯ ปรณฺณทฺธิยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสุสคฺคปริณามํ ฯ อิมสฺสึ โข ภิกฺขเว ปรณฺณนํ อุทฺทมภากิยานํ
สญฺโฆชนานํ อภิญฺญา ย ปรินฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย อิมานิ
ปรณฺณินฺทฺธิยานิ ภาเวตฺตพฺพานีติ ฯ (ยถา มคฺคสํยุตฺตํ วิตฺถาริตํ ตถา
วิตฺถาเรตฺตพฺพํ วิเวกนิสฺสิตํ) ฯ

[๑๐๘๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คจฺจกา นที ปาจฺฉินนินฺนา ปาจฺฉินโปณา
ปาจฺฉินปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปรณฺณินฺทฺธิยานิ ภาเวนฺโต
ปรณฺณินฺทฺธิยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๐๘๗] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปรณฺณินฺทฺธิยานิ ภาเวนฺโต
ปรณฺณินฺทฺธิยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธินฺทฺธิยํ ภาเวติ
ราควินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ โมหวินยปรโยสานํ ฯเปฯ
ปรณฺณินฺทฺธิยํ ภาเวติ ราควินยปรโยสานํ โทสวินยปรโยสานํ
โมหวินยปรโยสานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปรณฺณินฺทฺธิยานิ ภาเวนฺโต
ปรณฺณินฺทฺธิยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารโหติ ฯ

[๑๐๘๘] ปรณฺณิมานิ ภิกฺขเว อุทฺทมภากิยานิ สญฺโฆชนานิ ฯ
กตมานิ ปรณฺณ ฯ รูปราคโค อรूपราคโค มาโน อุทฺทจฺจํ อวิชฺชา ฯ

อิมานิ โข ภิกขเว ปญจ อุตฺทมภาคิยานิ สลฺโยชนานิ ฯ

[๑๐๘๕] อิมสฺ โข ภิกขเว ปญจนฺฺนํ อุตฺทมภาคิยานํ
สลฺโยชนานํ อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขายนํ ปหานายํ ปญฺจินฺฺนทฺริยานิ
ภาวตฺตพฺพานิ ฯ กตฺตมานิ ปญจ ฯ อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ สทฺธินฺฺนทฺริยํ
ภาวตฺติ รากฺวินยปริโยสํ โทสฺวินยปริโยสํ โมหวินยปริโยสํ
วิริยฺนทฺริยํ สตินฺฺนทฺริยํ สฺมาธินฺฺนทฺริยํ ปญฺณินฺฺนทฺริยํ ภาวตฺติ รากฺวินยปริโยสํ
โทสฺวินยปริโยสํ โมหวินยปริโยสํ ฯ อิมสฺ โข
ภิกขเว ปญจนฺฺนํ อุตฺทมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ
ปริกฺขายนํ ปหานายํ อิมานิ ปญฺจินฺฺนทฺริยานิ ภาวตฺตพฺพานินฺฺนิตฺติ ฯ (ยถา
มคฺคสฺสยฺตฺเต เอวํ ภวตฺติ อินฺฺนทฺริยสฺสยฺตฺตํ) ฯ

ตสฺสทฺทฺทานํ

สลฺโยชนา อญฺสยา อทฺธานํ อาสวภฺกฺขยา

เทว ผลา สตฺตทานิสฺสสา จตฺตรภฺกฺขา วคฺโค เตน ปวฺจจตฺติติ ฯ

อินฺฺนทฺริยสฺสยฺตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

สมมุปปธานสยุตต์

[๑๐๕๐] สาวตถิ ๑ ตตฺร โข ภควา ๔เป๔ เอตทโวจ
จตุตทาโรเม ภิกฺขเว สมมุปปชานา ๑ กตเม จตุตทาโร ๑ อธิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ อณุปฺปาทาย
ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี
ปทหตี ๑ อณุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ๑ อณุปฺปนฺนํ
กุสลาณํ ฌมฺมานํ อณุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ
อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ๑ อณุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ
จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลาเย ภาวนาย ปาริปุริยา
ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปคฺคณฺหาตี ปทหตี ๑
อิเม โข ภิกฺขเว จตุตทาโร สมมุปปชานาตี ๑

[๑๐๕๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คจฺจ นที ปาจฺฉินฺนํ ปาจฺฉินฺนํ โปณฺนา
ปาจฺฉินฺนํ ปุทฺธารา ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตทาโร
สมมุปปชานเ ภาวนฺโต จตุตทาโร สมมุปปชานเ พหุสฺสิกโรนฺโต
นิพฺพานนฺโน โหตี นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโร ๑

[๑๐๕๒] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตทาโร สมมุปปชานเ ภาวนฺโต
จตุตทาโร สมมุปปชานเ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนฺโน โหตี นิพฺพาน-
โปโณ นิพฺพานปฺพกาโร ๑ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณุปฺปนฺนํ ปาปกานํ

อกุสลาณํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ
จิตฺตํ ปกฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อนุปฺนฺนํ ปาปกานํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ
ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺคณฺหาติ
ปทหติ ฯ อนุปฺนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ
วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อนุปฺนฺนํ
กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ
ภาวนาย ปารีปฺปฺริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ
ปกฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตาริ สมฺมปฺปฺชาน
ภาเวนฺโต จตฺตาริ สมฺมปฺปฺชาน พหุสิทฺโธโร นินฺนํ นินฺนํ
โหติ นินฺนํ โปโณ นินฺนํ ปพฺภาโรติ ฯ

ฉ ปาจฺฉินฺโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต

เอเต เทว ฉ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจฺฉิตฺติ ฯ

(สมฺมปฺปฺชานสํยุตฺตสฺส คจฺจคาเปยฺยาลิ สมฺมปฺปฺชานวเสน
วิตฺถารตฺตพฺพา) ฯ วคฺโค ฯ

ตถาคตฺตํ ปทํ กุณฺฑํ มุลฺลํ สารเณ วสฺสสิทฺถํ

ราชา ฉนฺทิมฺสุริยา วตฺถเณ ทสมฺมํ ปทํ ฯ

(อฺปฺปมาทวคฺโค สมฺมปฺปฺชานวเสน วิตฺถารตฺตพฺโพ) ฯ วคฺโค ฯ

[๑๐๕๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ พลกรณฺิยา กมฺมฺนฺตา
กยิรฺนฺติ ๑ สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวี ยํ ปติฏฺฐาย เหวเมเต
พลกรณฺิยา กมฺมฺนฺตา กยิรฺนฺติ ฯ เหวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
#๑ ม. กรียนฺติ ฯ เหวมฺปฺริปี ฯ

สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตุตฺตารो สมฺมปฺปชานเภาเวติ
จตุตฺตารो สมฺมปฺปชานเภาเวติ ๑

[๑๐๕๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
จตุตฺตารอ สมฺมปฺปชานเภาเวติ จตุตฺตารอ สมฺมปฺปชานเภาเวติ ๑
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺปนฺนํ ปาปกํ อกฺุสลาณํ ฌมฺมานํ
อญฺปนฺนํ ฌนํ ฌเนติ วายมตี วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปกฺคณฺหาตี
ปทหตี ๑เป๑ อญฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย
ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปาริปุริยา ฌนํ ฌเนติ วายมตี
วิริยํ อารภตี จิตฺตํ ปกฺคณฺหาตี ปทหตี ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตุตฺตารอ สมฺมปฺปชานเภาเวติ
จตุตฺตารอ สมฺมปฺปชานเภาเวติ ๑ (เอวํ ผลกรรมยวคฺโค
สมฺมปฺปชานวเสน วิตุถารตพฺโพ) ๑

[๑๐๕๕] ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เอสนา ๑ กตมา ติสฺโส ๑
กามเสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนา ๑ อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส
เอสนา ๑

[๑๐๕๖] อิมาสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนํ เอสนํ อภิญญา
ปริญญา ปริกฺขาย ปหานาย จตุตฺตารอ สมฺมปฺปชานา เภาเวตพฺพา ๑
กตเม จตุตฺตารอ ๑ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺปนฺนํ ๑เป๑
อญฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย
เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปาริปุริยา ฌนํ ฌเนติ วายมตี วิริยํ

อารภติ จิตต์ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ
เอสนนํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย อิม จตฺตารो
สมฺมปฺปชานา ภาเวตฺตพฺพาติ ฯ

[๑๐๕๗] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ
กตมานิ ปญฺจ ฯ รูปราโค อรูปราโค มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอุทฺธมฺภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ

[๑๐๕๘] อิมสฺ โข ภิกฺขเว ปญฺจนนํ อุทฺธมฺภากิยานํ
สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย จตฺตารो
สมฺมปฺปชานา ภาเวตฺตพฺพา ฯ กตเม จตฺตารो ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺนํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ กุสลํ ฆมฺมานํ จิตฺติยา
อสมฺโมสย ภิกฺขโยภาว ย เวปฺปฺลย ภาวนาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ
ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตต์ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อิมสฺ
โข ภิกฺขเว ปญฺจนนํ อุทฺธมฺภากิยานํ สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา
ย ปริญฺญา ย ปริกฺขย ย ปหานาย อิม จตฺตารอ สมฺมปฺปชานา
ภาเวตฺตพฺพาติ ฯ (เอวํ เอสนา ปาลี วิตุถาเรตฺตพฺพา) ฯ

สมฺมปฺปชานสฺยจฺจํ นิฏฺฐจฺจํ ฯ

ผลสัมฤทธิ์

[๑๐๕๕] ปณฺธิมานิ ภิกฺขเว พฺลานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ
สทฺฐาพฺลํ วิริยพฺลํ สติพฺลํ สมာธิพฺลํ ปญฺญาพฺลํ ฯ อิมานิ โข
ภิกฺขเว ปญฺจ พฺลานํตีติ ฯ

[๑๑๐๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงฺคา นที ปาจิณฺนินฺนา ปาจิณฺโปณา
ปาจิณฺปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ
ภาเวนฺโต ปญฺจ พฺลานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารो ฯ

[๑๑๐๑] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ ภาเวนฺโต
ปญฺจ พฺลานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารो ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺฐาพฺลํ ภาเวติ วิเวกนฺิสฺสิตํ
วिरากนฺิสฺสิตํ นโรชนนฺิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามํ วิริยพฺลํ สติพฺลํ
สมာธิพฺลํ ปญฺญาพฺลํ ภาเวติ วิเวกนฺิสฺสิตํ วิราคนฺิสฺสิตํ นโรชนนฺิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ ภาเวนฺโต
ปญฺจ พฺลานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารอติติ ฯ

[๑๑๐๒] ปณฺธิมานิ ภิกฺขเว อุตฺถมฺภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ
กตฺมานิ ปญฺจ ฯ รุปราคอ อรุปราคอ มาโน อุตฺถจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอุตฺถมฺภากิยานิ สลฺยโลชนานิ ฯ

[๑๑๐๓] อิมสั โข ภิกขเว ปญจนัน อุตฺมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ
อภิญฺฌาย ปริญฺฌาย ปริกฺขาย ปหานาย ปญฺจ พฺลานิ
ภาวตฺตพฺพานิ ฯ กตฺมานิ ปญฺจ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ สทฺธาพลํ
ภาวตฺติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ
วิริยพลํ สติพลํ สมာธิพลํ ปญฺญาพลํ ภาวตฺติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อิมสั โข ภิกขเว
ปญฺจนัน อุตฺมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ อภิญฺฌาย ปริญฺฌาย
ปริกฺขาย ปหานาย อิมานิ ปญฺจ พฺลานิ ภาวตฺตพฺพานิตี ฯ

[๑๑๐๔] เสยฺยถาปิ ภิกขเว กงฺคา นที ปาจีนนินฺนา ปาจีนโปณา
ปาจีนปฺพการา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ
ภาวนฺโต ปญฺจ พฺลานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโร ฯ

[๑๑๐๕] กถญฺจ ภิกขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ ภาวนฺโต
ปญฺจ พฺลานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปฺพกาโร ฯ อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ สทฺธาพลํ ภาวตฺติ
ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ ฯเปฯ
เอวํ โข ภิกขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พฺลานิ ภาวนฺโต ปญฺจ พฺลานิ
พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพกาโรติ ฯ
(เอวํ เอสนา ปาลี วิตุถาเรตฺตพฺพา รากวินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ
โมหวินยปริโยसानํ) ฯ

[๑๑๐๖] ปณฺจิมานี ภิกฺขเว อุทฺธมฺภากิยานี สลฺยโลชนานี ฯ
กตฺมานี ปณฺจ ฯ รุปราคิ อรุปราคิ มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานี โข ภิกฺขเว ปณฺจอุทฺธมฺภากิยานี สลฺยโลชนานี ฯ

[๑๑๐๗] อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺฺนํ อุทฺธมฺภากิยานํ
สลฺยโลชนานํ อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขยายํ ปหานายํ ปณฺจ
พลานํ ภาเวตฺตพฺพานํ ฯ กตฺมานี ปณฺจ ฯ อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สทฺธาพลํ ภาเวตี รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ
ฯเปฯ ปณฺญาพลํ ภาเวตี รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
โหมวินยปริโยสานํ ฯ อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺฺนํ
อุทฺธมฺภากิยานํ สลฺยโลชนานํ อภิลฺลายนํ ปริณฺลายนํ ปริกฺขยายํ
ปหานายํ อิมานี ปณฺจ พลานํ ภาเวตฺตพฺพานิตฺติ ฯ

พลสฺสยฺตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

อิทธิปาทสยัคต์

ปาวาลวคโค ปจโม

[๑๑๐๘] จตุตตารโหเม ภิกขเว อิทธิปาทา ภาวิตา พหุสีกตา
อปารา ปารี คมนาย สัตตุนุตติ ฯ กตเม จตุตตารโห ฯ อิธ ภิกขเว
ภิกขุ จนุทสมาธิปธานสงขารสมนุณาคตฺ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ
วิริยสมาธิปธานสงขารสมนุณาคตฺ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ จตตสมาธิปธาน-
สงขารสมนุณาคตฺ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ วิมฺสาสมาธิปธานสงขารสมนุณาคตฺ
อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ อิเม โข ภิกขเว จตุตตารโห
อิทธิปาทา ภาวิตา พหุสีกตา อปารา ปารี คมนาย สัตตุนุตติติ ฯ

[๑๑๐๙] เยสํ เกสณฺจิกิ ภิกขเว จตุตตารโห อิทธิปาทา วิรทฺธา
วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิ ฯ เยสํ เกสณฺจิกิ
ภิกขเว จตุตตารโห อิทธิปาทา อารทฺธา อารทฺโธ เตสํ อริโย
มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิ ฯ กตเม จตุตตารโห ฯ อิธ ภิกขเว
ภิกขุ จนุทสมาธิปธานสงขารสมนุณาคตฺ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ วิริยสมาธิ
จิตตสมาธิ วิมฺสาสมาธิปธานสงขารสมนุณาคตฺ อิทธิปาทํ
ภาเวติ ฯ เยสํ เกสณฺจิกิ ภิกขเว อิเม จตุตตารโห อิทธิปาทา วิรทฺธา
วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิ ฯ เยสํ เกสณฺจิกิ
ภิกขเว อิเม จตุตตารโห อิทธิปาทา อารทฺธา อารทฺโธ เตสํ

อริโย มคฺโค สมมาทุกฺขกฺขยคามิตี ฯ

[๑๑๑๐] จตุตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
อริยา นียฺยานิกา นียฺยนฺติ ตกฺกรสฺส สมมาทุกฺขกฺขยาย ฯ กตเม
จตุตาโร ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาริปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ
อิทฺธิปาทำ ภาวติ ฯ วิริยสมาริ จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาวติ ฯ อิม โข ภิกฺขเว จตุตาโร
อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา อริยา นียฺยานิกา นียฺยนฺติ ตกฺกรสฺส
สมมาทุกฺขกฺขยายาตี ฯ

[๑๑๑๑] จตุตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ฉนฺทสมาริปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาวติ ฯ วิริยสมาริ
จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาวติ ฯ
อิม โข ภิกฺขเว จตุตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตีตี ฯ

[๑๑๑๒] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหุมนฺา
วา อิทฺธิปฺปเทสํ อภินิพฺผาเทสํ สพฺเพ เต จตฺตุนฺํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ
สมณฺา วา พุราหุมนฺา วา อิทฺธิปฺปเทสํ อภินิพฺผาเทสฺสนฺติ สพฺเพ

เต จตฺนุํ อธิธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อธิธิปฺปเทสํ
อภินิปฺผาเทนฺติ สพฺเพ เต จตฺนุํ อธิธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสีกตตฺตา ฯ กตเมสํ จตฺนุํ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ฉนฺทสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมฺนฺานาคตํ อธิธิปาทำ ภาเวติ ฯ วิริยสมฺมาธิ
จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมฺนฺานาคตํ อธิธิปาทำ ภาเวติ ฯ

[๑๑๑๓] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา
วา อธิธิปฺปเทสํ อภินิปฺผาเทสํ สพฺเพ เต อิมสํเยว จตฺนุํ
อธิธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อธิธิปฺปเทสํ
อภินิปฺผาเทสฺสนฺติ สพฺเพ เต อิมสํเยว จตฺนุํ อธิธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา
วา พุราหฺมณฺา วา อธิธิปฺปเทสํ อภินิปฺผาเทนฺติ สพฺเพ เต
อิมสํเยว จตฺนุํ อธิธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตาติ ฯ

[๑๑๑๔] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา
วา สมตฺตํ อธิธิ อภินิปฺผาเทสํ สพฺเพ เต จตฺนุํ อธิธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ
สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา สมตฺตํ อธิธิ อภินิปฺผาเทสฺสนฺติ สพฺเพ
เต จตฺนุํ อธิธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา สมตฺตํ อธิธิ

อภินิพสาเทนุติ สพเพ เต จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหฺลึ-
กตตฺตา ฯ กตเมสํ จตฺนุํ ฯ อิทฺธิ ภิภฺขเว ภิภฺขุ ฌนฺทสมฺมาธิ-
ปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ
วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๑๕] เย หิ เกจิ ภิภฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา
วา สมตฺตํ อิทฺธิ อภินิพฺสาเทสํ สพเพ เต อิมสํเยว จตฺนุํ
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหฺลึกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิภฺขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา สมตฺตํ อิทฺธิ
อภินิพฺสาเทสฺสนฺติ สพเพ เต อิมสํเยว จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหฺลึกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิภฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา
วา พุราหฺมณฺา วา สมตฺตํ อิทฺธิ อภินิพฺสาเทนุติ สพเพ เต
อิมสํเยว จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหฺลึกตตฺตาติ ฯ

[๑๑๑๖] เย หิ เกจิ ภิภฺขเว อตีตมทฺธานํ ภิภฺขุ อาสวานํ ขยา
อนาสวํ เจโตวิมฺตฺตี ปญฺญาวิมฺตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสุ สพเพ เต จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหฺลึกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิภฺขเว อนาคตมทฺธานํ
ภิภฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตฺตี ปญฺญาวิมฺตฺตี ทิฏฺฐเจว
ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสนฺติ สพเพ
เต จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหฺลึกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ
ภิภฺขเว เอตฺรหิ ภิภฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตฺตี ปญฺญา-

วิมุตตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหฺรณฺติ สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ฯ
กตเมสํ จตฺตุนํ ฯ อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ฯ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ฯ

[๑๑๑๗] เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ
อภิญญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺริสฺสุ สพฺเพ เต อิมฺสํเยว
จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจฺจ
ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหฺริสฺสนฺติ สพฺเพ เต อิมฺสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว เอตฺรหิ ภิกฺขุ อาสวานํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ
อภิญญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรณฺติ สพฺเพ เต อิมฺสํเยว
จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ ฯ

[๑๑๑๘] จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ฯ กตเม จตฺตาโร ฯ
อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ
ภาเวติ ฯ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ฯ อิมฺ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ฯ

อิเมสํ โข ภิกขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา
ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ วุจฺจตีติ ฯ

[๑๑๑๕] อัยฺยํ ฌนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ
เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาที ฌาณํ
อุตฺปาที ปญฺญา อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ
โส โข ปนํยํ ฌนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตฺตฺโปตี เม ภิกขเว ฯ ภาวิตฺตีติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาที ฌาณํ อุตฺปาที ปญฺญา
อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ

[๑๑๒๐] อัยฺยํ วิริยสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ
เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาที ฌาณํ
อุตฺปาที ปญฺญา อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ
โส โข ปนํยํ วิริยสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตฺตฺโปตี เม ภิกขเว ฯ ภาวิตฺตีติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาที ฌาณํ อุตฺปาที ปญฺญา
อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ

[๑๑๒๑] อัยฺยํ จิตฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ
เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส ๑ จกฺขุํ อุตฺปาที ฌาณํ
อุตฺปาที ปญฺญา อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ
โส โข ปนํยํ จิตฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
#๑ อัยฺยํ ปาโง นตฺถิ ฯ

ภาเวตพุโพติ เม ภิกขเว ฯ ภาวิตติ เม ภิกขเว ปุพเพ
อนนุสสุเตสุ ชมเมสุ จกขุ อุตปาติ ฌาณ อุตปาติ ปญญา
อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ ฯ

[๑๑๒๒] อัย วิมัสสมาธิปธานสงขารสมนุณาคโต อิทฺธิปาโทติ
เม ภิกขเว ปุพเพ อนนุสสุเตสุ ชมเมสุ จกขุ อุตปาติ ฌาณ
อุตปาติ ปญญา อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ ฯ
โส โข ปนํยํ วิมัสสมาธิปธานสงขารสมนุณาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตพุโพติ เม ภิกขเว ฯ ภาวิตติ เม ภิกขเว ปุพเพ
อนนุสสุเตสุ ชมเมสุ จกขุ อุตปาติ ฌาณ อุตปาติ ปญญา
อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติติ

[๑๑๒๓] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
มหาวเน กุฎาคารศาลายํ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลี ปิณฺฑทาย ปาวีสี เวสาลิยํ
ปิณฺฑทาย จริตุวา ปจฺจนาภคฺคํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ ๘
อานนฺทํ อามนฺเตสิ คณฺหาหิ อานนฺท นิสินฺนํ เยน ปาวาลเจตฺติยํ ๑
เตนุปสงฺกมิสฺสาม ทิวาวิหารายาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา
อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตุวา นิสินฺนํ อาทาย ภควนฺตํ ปิณฺฑิโต
ปิณฺฑิโต อนุพนฺธิ ฯ

[๑๑๒๔] อถ โข ภควา เยน ปาวาลเจตฺติยํ เตนุปสงฺกมิ
#๑ สී. ม. จาปาลํ เจตฺติยํ ฯ ย. จาปาลเจตฺติยํ ฯ เอวมฺปริ ฯ

อุปสงกมิตฺวา ปญฺชเต อาสเน นิสีหิ ฯ อายสฺมาปี โข อานนฺโท
ภควนฺตํ อภิเวทฺตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ รมณียา อานนฺท เวสาลี
รมณียํ อุเทนเจตียํ รมณียํ โคตมกเจตียํ รมณียํ สตฺตมฺพเจตียํ
รมณียํ พหุปฺตฺกเจตียํ รมณียํ สารนฺททเจตียํ รมณียํ
ปาวาลเจตียํ ฯ ยสฺส กสฺสจि อานนฺท จตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตา
พหุลิกตา ยานิกตา วตฺตูกตา อณฺฺจिता ปริจिता สฺสมารทฺธา โส
อากงฺขมาโน กปฺปํ วา ติกฺุเจยฺย กปฺปาวเสถํ วา ฯ ตถาคตฺส
โฆ อานนฺท จตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา
วตฺตูกตา อณฺฺจिता ปริจिता สฺสมารทฺธา ฯ อากงฺขมาโน อานนฺท
ตถาคโต กปฺปํ วา ติกฺุเจยฺย กปฺปาวเสถํ วาติ ฯ

[๑๑๒๕] เอวํปี โฆ อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอพาริเก
นิมิตฺเต กยิรฺมานเ ออพาริเก โอปาสเ กยิรฺมานเ นาสกฺขิ
ปฏิวิชฺฉิตฺตํ น ภควนฺตํ ยาจิ ติกฺุจฺจ ฆนฺเต ภควา กปฺปํ ติกฺุจฺจ
สฺกโต กปฺปํ ๑ พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
หิตาย สฺขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ยถา ตํ มาเรณ ปริยฺญจิตฺตจฺจโต ฯ

[๑๑๒๖] ทฺติยํปี โฆ ภควา ฯ ตตฺติยํปี โฆ ภควา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ รมณียา อานนฺท เวสาลี รมณียํ
อุเทนเจตียํ รมณียํ โคตมกเจตียํ รมณียํ สตฺตมฺพเจตียํ
#๑ ยู. กปฺปาวเสถํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

รมณียัม พหุปลุตกเจตียัม รมณียัม สารนุททเจตียัม รมณียัม
ปาวาลเจตียัม ฯ ยสฺส กสฺสจฺจ อานนุท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา
พหุลิกตา ยานิกตา วตฺถุกตา อณุจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา โส
อากฺขมาโน กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสถํ วา ฯ ตถาคตสฺส
โฆ อานนุท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา
วตฺถุกตา อณุจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา ฯ อากฺขมาโน อานนุท
ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสถํ วาติ ฯ

[๑๑๒๗] เอวํปิ โฆ อายสฺมา อานนุโท ภควตา โอพาริเก
นิमितฺเต กยิรมาเน โอพาริเก โอภาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิขฺฌิตฺตํ
น ภควนฺตํ ยาจิ ติฏฺฐจฺจ กนฺเต ๑ ภควา กปฺปํ ติฏฺฐจฺจ สฺสโต
กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสฺสขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย
สฺสขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ขธาคํ มาเรณ ปริยฺญจฺจิจฺจโต ฯ

[๑๑๒๘] อถ โฆ ภควา อายสฺมนฺตํ อานนุทํ อามนฺเตสิ กจฺจ
โฆ ตฺวํ อานนุท ยสฺสทานิ กาลํ มณฺเณสิติ ฯ เอวํ กนฺเตติ โฆ ๒
อายสฺมา อานนุโท ภควโต ปฏฺิสฺสฺตฺวา อุกฺขายาสนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา อวิหฺวเร อณฺเณตรสฺมึ รุกฺขมฺเณ นิสฺสีทิ ฯ

[๑๑๒๙] อถ โฆ มาโร ปาปีมา (อจิริปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต
อานนุเท) ๓ เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา (เอกมนฺตํ
อญฺจาสิ ฯ เอกมนฺตํ จิตฺโฆ มาโร ปาปีมา) ๔ ภควนฺตํ ๕ เอตทโวจ
#๑ ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ยฺ. โฆสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. อิมสฺมึ สฺสฺเต อิม
#ทิสฺสฺติ ฯ ๔ ยฺ. อิทฺสเมว ฯ ๕ ม. ยฺ. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๕ ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ปรินิพพาทุทานิ ฆนเต ภควา ปรินิพพาทู [๑] สุคโต ปรินิพพานกาโลทานิ
 ฆนเต ภควโต ฯ ภาสิตา โข ปเนสา ฆนเต ภควตา
 วาจา น ตาวาหิ ปาปิม ปรินิพพายิสฺสามิ ยาว เม ภิกฺขุ
 น สาวกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารทา [๒] พหุสฺสุตา
 ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฺปฏิปนฺนา สามิจิปปฺฏิปนฺนา อนุฆมฺมจาริโน สกั
 อจฺริยกั อุกฺกเหตุวา อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปฺลยฺเปสฺสนฺติ
 ปฺภุจฺเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนั
 ปรปฺปวาทํ สหฆมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ฆมฺมํ
 เทเสสฺสนฺตีติ ฯ สนฺติ โข ปน ฆนเต เอตฺรหิ ภิกฺขุ ภควโต สาวกา
 วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารทา พหุสฺสุตา ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฺปฏิปนฺนา
 สามิจิปปฺฏิปนฺนา อนุฆมฺมจาริโน สกั อจฺริยกั อุกฺกเหตุวา
 อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปฺลยฺเปนฺติ ปฺภุจฺเปนฺติ ๓ วิวรนฺติ วิภชนฺติ
 อุตฺตานิกรฺนฺติ อุปฺปนฺนั ปรปฺปวาทํ สหฆมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตุวา
 สปฺปาฎิหาริยํ ฆมฺมํ เทเสนฺติ ฯ ปรินิพพาทุทานิ ฆนเต ภควา
 ปรินิพพาทู สุคโต ปรินิพพานกาโลทานิ ฆนเต ภควโต ฯ

[๑๑๓๐] ภาสิตา โข ปเนสา ฆนเต ภควตา วาจา น ตาวาหิ
 ปาปิม ปรินิพพายิสฺสามิ ยาว เม ภิกฺขุณิโย น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ
 วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารทา พหุสฺสุตา ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฺปฏิปนฺนา
 สามิจิปปฺฏิปนฺนา อนุฆมฺมจาริณิโย สกั อจฺริยกั อุกฺกเหตุวา
 อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปฺลยฺเปสฺสนฺติ ปฺภุจฺเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ
 #๑ ม. ย. ...ทานิ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒ ย. ปตฺตโยคฺกฺเขมา ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๓ ย. อัย
 #ปาโจ นตฺถิ ฯ

วิภิชิตฺตสฺส นิตฺตทานิกริตฺตสฺส อูปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺมเมน
สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ เทเสตฺตสฺสตีติ ฯ สนฺติ
โฆ ปน ฆนฺเต เอตฺรหิ ภิกฺขุณีโย ภควโต สาวิกา วิยตฺตา วินีตา
วิสาร์ทา พหุสฺสฺสตา ฌมฺมชฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา
อนุฌมฺมจารินิโย สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตุวา อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ
ปฺลยฺเปนฺติ ปฺภุสฺเปนฺติ วิวฺรณฺติ วิภฺชนฺติ อุตฺตานิกริตฺตสฺส อูปฺปนฺนํ
ปรปฺปวาทํ สหฺมเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ
เทเสนฺติ ฯ ปรีนิจฺพพาทฺทานิ ฆนฺเต ภควา ปรีนิจฺพพาทฺ สุกฺโต
ปรีนิจฺพพานกาโลทานิ ฆนฺเต ภควโต ฯ

[๑๑๓๑] ภาสิตา โฆ ปเนสา ฆนฺเต ภควตา วาจา น ตาวาทํ
ปาปิม ปรีนิจฺพพายิสฺสามิ ยาว เม อฺปาສกา ฯเปฯ ยาว เม
อฺปาສิกา น สาวิกา ภวิสฺสฺสฺส วิยตฺตา วินีตา วิสาร์ทา พหุสฺสฺสตา
ฌมฺมชฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา อนุฌมฺมจารินิโย
สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตุวา อจฺจิกฺขิตฺตสฺส เทเสตฺตสฺส ปฺลยฺเปตฺตสฺส
ปฺภุสฺเปตฺตสฺส วิวริสฺสฺส วิภฺชิตฺตสฺส อุตฺตานิกริตฺตสฺส
อูปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺมเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ
ฌมฺมํ เทเสตฺตสฺสตีติ ฯ สนฺติ โฆ ปน ฆนฺเต เอตฺรหิ อฺปาສิกา
ภควโต สาวิกา วิยตฺตา วินีตา วิสาร์ทา พหุสฺสฺสตา ฌมฺมชฺรา
ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา อนุฌมฺมจารินิโย สกํ อจฺริยํ
อุกฺคเหตุวา อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปฺลยฺเปนฺติ ปฺภุสฺเปนฺติ วิวฺรณฺติ

วิษณุติ อุตตานิกรโณติ อุปปนัน ปรปฺปวาทํ สหสมฺเมน สุนิคุ-
คหิตํ นิคฺคเหตุวา สปฺปภาหิริยํ ฌมฺมํ เทเสนฺติ ฯ ปรินิพฺพาทฺทานิ
ภนฺเต ภควา ปรินิพฺพาทฺ สุคโต ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต
ภควโต ฯ

[๑๑๓๒] ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา น
ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม อิทํ พุทฺทมจฺริยํ น
อิทฺทฺชญฺเจว ภวิสฺสติ ฆิตฺตญฺจ วิตุถาริตํ พาหุชฺฌณฺณํ ปุณฺณุตฺตํ ยาว
เทวมนุสฺเสหิ สฺปฺปกาสิตฺตฺตํ ฯ ตยิทํ ภนฺเต ภควโต พุทฺทมจฺริยํ
อิทฺทฺชญฺเจว ฆิตฺตญฺจ วิตุถาริตํ พาหุชฺฌณฺณํ ปุณฺณุตฺตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ
สฺปฺปกาสิตํ ฯ ปรินิพฺพาทฺทานิ ภนฺเต ภควา ปรินิพฺพาทฺ สุคโต
ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโตติ ฯ

[๑๑๓๓] เอวํ วุตฺเต ภควา มารํ ปาปิมนฺตํ เอตทโวจ อปฺโปสฺสุกโก
ตฺวํ ปาปิม โหหิ น จิรํ ตถาคตฺตสฺส ปรินิพฺพานํ ภวิสฺสติ
อิโต ตินฺณณฺณํ มาसानํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรินิพฺพายิสฺสตีติ ฯ

[๑๑๓๔] อถ โข ภควา ปาวาเล เจตฺตเย สโต สมฺปชาโน
อายุสฺสงฺขารํ โอสฺสชฺชชฺชํ ฯ โอสฺสญฺเจ จ ๑ ภควตา อายุสฺสงฺขาร
มหาญฺมิจาโล อโหสิ ภีสนโก โลมหํโส เทวทฺนุทฺทิกโย จ ผลีสุ ฯ

[๑๑๓๕] อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาขํ อิมํ
อุทานํ อุทานเสสิ
#๑ ยู. ปน ฯ

สูตร ส. มหาวารคุโ - หน้าที่ 338

ตุลุมตุลยจ สมภาวี่   ภาวสงขารมวสุสชชี่ มุนี
อชฎตุตรโตะ สมหาคีโตะ   อภินุทึ กวางมีวตุตสมภวนุติ ฯ
    ปาวาลวคุโตะ ปจโม ฯ
    ตสุสุททานี่
อปาราคี วรทุโระ จ   อรียา นีพพุเต ๑ ยถา
ปเทลลี่ สมมุตตะตา ๒ ภิกขุ   พุทฐณาณน เจตียาติ ฯ

#๑ ม. นีพพิทาปี จ ฯ ยู. นีพพิทา ฯ ๒ ม. ...สมตุตตี ... พุทฐั ณาณนจ
#เจตียนุติ ฯ

ปาสาทกมฺปนวคฺโค ทฺติโย

[๑๑๓๖] สวตฺถึยฺ ๑ ปุพฺเพ ๑ เม ภิกฺขเว สมฺโพชาย ๒
อนภิสมฺพุทฺทสฺส โภชิตตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ โโก นฺ โข เหตุ
โก ปจฺจโย อิทฺธิปาทภาวนายาติ ๑

[๑๑๓๗] ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ อิทฺ ภิกฺขุ ๓
ฉนฺทสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ อิติ เม ฉนฺโท
น จ อติลีโน ภวิสฺสติ น จ อติปกฺคหิตฺ ภวิสฺสติ น จ
อชฺฉตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสติ
ปจฺฉาปุเร สลฺยํ จ วิหฺรติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา
ปจฺฉา ตถา ปุเร ยถา อโช ตถา อุตฺถํ ยถา อุตฺถํ ตถา
อโช ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ
เจตฺสา อปริโยนฺทุเรณ [๔] สປປກາສံ จิตฺตํ ภาเวติ ๑

[๑๑๓๘] วิริยสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ
อิติ เม วิริยํ น จ อติลีโน ภวิสฺสติ น จ อติปกฺคหิตฺ ภวิสฺสติ
น จ อชฺฉตฺตํ สงฺขิตฺตํ ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตํ ภวิสฺสติ
ปจฺฉาปุเร สลฺยํ จ วิหฺรติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา
ปจฺฉา ตถา ปุเร ยถา อโช ตถา อุตฺถํ ยถา อุตฺถํ ตถา
อโช ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ
เจตฺสา อปริโยนฺทุเรณ สປປກາສံ จิตฺตํ ภาเวติ ๑

#๑ ม. ยฺ. ปุพฺเพว ๑ ๒ ม. สมฺโพช ๑ ๓ ยฺ. ภิกฺขเว ๑ ๔ ยฺ. เจตฺสา ๑

[๑๑๓๕] จิตตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ
อิตฺติ เม จิตฺตํ น จ อติลีนํ ภวิสฺสตี น จ อติปกฺกหิตํ ภวิสฺสตี
น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ ภวิสฺสตี น จ พหิทฺฐา วิภฺจิตฺตํ ภวิสฺสตี
ปจฺจนาปุเร สลฺยณิ จ วิหฺรตี ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา ยถา ปจฺจนา
ตถา ปุเร ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ ยถา อุทฺธํ ตถา อโธ ยถา
ทิวา ตถา รตฺตํ ยถา รตฺตํ ตถา ทิวา อิตฺติ วิวญฺเณน เจตฺสา
อปริโยนฺทุเชน สປฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๔๐] วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ
อิตฺติ เม วิมฺสา น จ อติลีนํ ภวิสฺสตี น จ อติปกฺกหิตา
ภวิสฺสตี น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสตี น จ พหิทฺฐา
วิภฺจิตฺตา ภวิสฺสตี ปจฺจนาปุเร สลฺยณิ จ วิหฺรตี ยถา ปุเร ตถา
ปจฺจนา ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ ยถา อุทฺธํ
ตถา อโธ ยถา ทิวา ตถา รตฺตํ ยถา รตฺตํ ตถา ทิวา อิตฺติ
วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนฺทุเชน สປฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๔๑] เอวํ ภาเวเตสฺส โข ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสฺส เอวํ พหุลิกเตสฺส
อเนกวิทฺติ อิทฺธิวิทฺติ ปจฺจนฺนโกติ เอโกปี หุตฺวา พหุสา โหติ
พหุสาปี หุตฺวา เอโก โหติ อาวิทฺติ ติโรวิทฺติ ติโรกฺกทฺติ
ติโรปกาทํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมาโน คจฺจติ เสยฺยถาปี อากาเส
ปจฺจวิยาปี อุมฺมุชฺชานิมนฺมุชฺชํ กโรติ เสยฺยถาปี อุทฺเท อุทฺเทปี
อภิชฺชมาเน ๑ คจฺจติ เสยฺยถาปี ปจฺจวิยํ อากาเสปี ปฺลลฺงฺเกน กมฺติ ๒
#๑ ย. อุทฺเท อภิชฺชมาโน ฯ ๒ ย. จงฺกมฺติ ฯ

เสยยถาปี ปกขี สกฺโณ อิมปี จนฺทิมสุริเย เอวฺมหิทฺธิเก เอวฺ
มหานุภาเว ปาณินา ปรามสติ ๑ ปริมชฺชติ ยาว พุรหฺมโลกาปี
กาเยน วสํ วตฺเตติ ๒ ฯ

[๑๑๔๒] เอวฺ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวฺ พหุสฺสีกเตสุ
ทิวพฺพาย โสตธาตฺตยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสฺสิกาย อุโภ
สทฺเท สฺสณฺนาติ ทิวเพ จ มานุเส จ เย ๓ ทฺเว สนฺตฺติเก วาติ ๔ ฯ

[๑๑๔๓] เอวฺ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวฺ พหุสฺสีกเตสุ
ปรสฺตฺตํ ปรปฺกฺกถานํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ชานาติ ๕
สรากํ วา จิตฺตํ สรากํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ วิตรากํ วา จิตฺตํ
วิทฺรากํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตฺนฺติ
ปชานาติ วิตโทสํ วา จิตฺตํ วิตโทสํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สโมหํ
วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ วิตโมหํ วา จิตฺตํ วิตโมหํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สงฺจิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺจิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ มหฺกคฺตํ วา จิตฺตํ
มหฺกคฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ อมฺหฺกคฺตํ วา จิตฺตํ อมฺหฺกคฺตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สอฺตฺตรํ วา จิตฺตํ สอฺตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
อนฺตฺตรํ วา จิตฺตํ อนฺตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สฺมาหิตํ ๖ วา
จิตฺตํ สฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ อสฺมาหิตํ ๗ วา จิตฺตํ อสฺมาหิตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ วิมฺตฺตํ ๘ วา จิตฺตํ วิมฺตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
อวิมฺตฺตํ ๙- วา จิตฺตํ อวิมฺตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ ฯ

#๑ ม. ยฺ. ปริมสติ ฯ ๒ ยฺ. ปวตฺเตติ ฯ ๓ ม. อยฺ ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๔ ม.

#จาติ ฯ ๕ ม. ยฺ. ปชานาติ ฯ ๖-๗ ยฺ. อสฺมาหิตํ ____ สฺมาหิตํ ฯ ๘-๙ ยฺ.

#อวิมฺตฺตํ ____ วิมฺตฺตํ ฯ

[๑๑๔๔] เอวํ ภาวิตเสสุ โข ภิกขุ จตุส อิทฺธิปาเทสฺส เอวํ
 พหุสฺสีกเตสฺส อนเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสฺรติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ เอกํปิ
 ชาตี เทวปี ชาตโย ติสฺสโตปี ชาตโย จตฺสโตปี ชาตโย ปณฺจปี
 ชาตโย ทสปี ชาตโย วิสํปี ชาตโย ตีสํปี ชาตโย จตฺตาทิสํปี
 ชาตโย ปณฺณาสํปี ชาตโย ชาตีสตํปี ชาตีสทสฺสํปี ชาตีสตทสฺสํปี
 อนเนเกปี สํวณฺณกปฺเป อนเนเกปี วิวณฺณกปฺเป อนเนเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป
 อมฺตราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมหาโร
 เอวํสุขทุกฺขปฏฺฐิตเวทึ เอวมายูปรियนฺโต โส ตโต จโต อมฺตร
 อุทปาที ๑ ตฺตรปาที ๒ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมหาโร
 เอวํสุขทุกฺขปฏฺฐิตเวทึ เอวมายูปรियนฺโต โส ตโต จโต อิธฺฐปฺปนฺโนติ
 อิติ สากาโร สอฺทุเทสํ อนเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสฺรติ ฯ

[๑๑๔๕] เอวํ ภาวิตเสสุ โข ภิกขุ จตุส อิทฺธิปาเทสฺส เอวํ
 พหุสฺสีกเตสฺส ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเช อตฺถิกนฺตมานุสฺสเกน สฺสฺเต
 ปสฺสตี จวฺมานเณ อุปฺปชฺชวฺมานเณ หีนเณ ปณฺธิเต สฺวณฺณเณ ทฺพฺพณฺเณ
 สฺสฺสฺเต ทฺกฺกฺสฺเต ยถากมฺมุปฺเป สฺสฺสฺเต ปชานาติ อิมเณ วต โภณฺโต
 สฺสฺสฺตา กายทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจฺิตฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา
 เต กายสฺส เกทา ปรมฺมณา อปายํ ทฺกฺกฺสฺตี
 วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา อิมเณ วา ๓ ปน โภณฺโต สฺสฺสฺตา กายสฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา วจฺิตฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนสฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา
 #๑ ยฺ. อุปฺปาที ฯ ๒ ม. ตฺตรปาที ฯ ยฺ. ตฺตรวาสี ฯ ๓ ยฺ. โข ฯ

อริยานัน อนุปวาทกา สมมาทิฏฐิกา สมมาทิฏฐิกมมสมมาทานา เต
กายสุส เกทา ปรมมรณา สุกตี สุกคัม โลกัม อุปปนุนาติ อิติ
ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสตี จวมาเน
อุปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สุกเต ทฺกฺกเต
ยถากมฺมฺปเค สตฺเต ปชานาติ ฯ

[๑๑๔๖] เอวํ ภาวิตฺสุ โข ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวํ พหุสฺสีกเตสุ
อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญฺญาวิมุตตี ทิฏฺฐเจว
ชฺมเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ฯ

[๑๑๔๗] จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสฺสีกตา
มฺหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ฯ กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว จตฺตาโร
อิทฺธิปาทา กถํ พหุสฺสีกตา มฺหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ฯ อิทฺ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ
อิตฺติ [๑] เม ฉนฺโท น จ อติลีโน ภวิสฺสตี น จ อติปกฺกหิตโต
ภวิสฺสตี น จ อชฺฉมฺคตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสตี น จ พหิทฺธา
วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสตี ปจฺฉาปุเร สลฺลณี จ วิหฺรตี ยถา ปุเร
ตถา ปจฺฉา ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร ยถา อโช ตถา อุทฺธํ
ยถา อุทฺธํ ตถา อโช ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา
ทิวา อิตฺติ วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนฺทฺเธน สปฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ
วิริยสมาริ จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ อิตฺติ [๒] เม วิมฺสา น จ อติลีนา ภวิสฺสตี น จ

#๑-๒ ยู. โข ฯ

อติปกุกหิตา ภวิสฺสติ น จ อชฺมตฺตํ สงฺฆิตฺตา ภวิสฺสติ น
จ พหิทฺธา วิภฺชิตฺตา ภวิสฺสติ ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรติ
ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโธ
ตถา อุทฺธึ ยถา อุทฺธึ ตถา อโธ ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา
รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนฺทฺเรน สปรปภาสํ
จิตฺตํ ภาเวติ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อิทฺธิปาทา
เอวํ พหุลิกฺกตา มหปรฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๑๔๘] เอวํ ภาวิตฺสฺส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสฺส
เอวํ พหุลิกฺกเตสฺส อนนฺกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺนโภติ ฯ เอโกปี หุตฺวา
พหุธา โหติ ฯเปฯ ยาว พุรฺหุมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ

[๑๑๔๙] เอวํ ภาวิตฺสฺส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฺธิปาเทสฺส
เอวํ พหุลิกฺกเตสฺส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตฺตี ปญฺญาวิมฺตฺตี
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺบฺชช วิหฺรตีติ ฯ

[๑๑๕๐] ฉนฺทํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมาริ ลภติ
จิตฺตสฺส เอกกฺกตํ ฯ อยํ วุจฺจติ ฉนฺทสมาริ ฯ โส อนุปฺปนฺนानํ
ปาปกานํ อกฺกุสฺลานํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมฺติ
วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ ฯ อุปฺปนฺนानํ ปาปกานํ
อกฺกุสฺลานํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมฺติ วิริยํ อารภติ
จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ ฯ อนุปฺปนฺนानํ กุสฺลานํ ฌมฺมานํ อุปฺปาทาย
ฉนฺทํ ชเนติ วายมฺติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ ฯ

อุப்புณน่าน กุสลานัน ฌมมานัน จิตฺยา อสมฺโมสย ภฺยโยภวาย
เวปฺลุลาย ภวานาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อีเม วุจฺจนฺติ ปธานสงฺขาราคิ ฯ อิติ
อัยํ จ ฉนฺโท อัยํ จ ฉนฺทสมฺมาธิ อีเม จ ปธานสงฺขารานํ ฯ อัยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว ฉนฺทสมฺมาธิปธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต อิทฺธิปาโท ฯ

[๑๑๕๑] วิริยํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมฺมาธิํ ลภติ
จิตฺตสฺส เอกกฺคตํ ฯ อัยํ วุจฺจติ วิริยสมฺมาธิํ ฯ โส อณุப்புณน่าน
ฯเปฯ อุப்புณน่าน กุสลานัน ฌมมานัน จิตฺยา อสมฺโมสย ภฺยโยภวาย
เวปฺลุลาย ภวานาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ
อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อีเม วุจฺจนฺติ ปธานสงฺขาราคิ ฯ
อิติ อิทํ จ วิริยํ อัยํ จ วิริยสมฺมาธิ อีเม จ
ปธานสงฺขารานํ ฯ อัยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยสมฺมาธิปธานสงฺขารสมฺนฺนาคโต
อิทฺธิปาโท ฯ

[๑๑๕๒] จิตฺตํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมฺมาธิํ ลภติ
จิตฺตสฺส เอกกฺคตํ ฯ อัยํ วุจฺจติ จิตฺตสมฺมาธิํ ฯ โส อณุப்புณน่าน
ฯเปฯ อุப்புณน่าน กุสลานัน ฌมมานัน จิตฺยา อสมฺโมสย ภฺยโยภวาย
เวปฺลุลาย ภวานาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ
อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ อีเม วุจฺจนฺติ ปธานสงฺขาราคิ ฯ
อิติ อิทญจ จิตฺตํ อัยํ จ จิตฺตสมฺมาธิ อีเม จ
ปธานสงฺขารานํ ฯ อัยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จิตฺตสมฺมาธิปธานสงฺขาร-

สมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท ฯ

[๑๑๕๓] วิมฺสํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลกฺติ สมารี ลกฺติ
จิตฺตสฺส เอกกคฺคํ ฯ อัย วุจฺจติ วิมฺสาสมาธิ ฯ โส อนุปฺปนฺนํ
ปาปกานํ อกฺุสฺถานํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมฺติ
วิริยํ อารภฺติ จิตฺตํ ปกฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯเปฯ อนุปฺปนฺนํ
กฺุสฺถานํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺลฺลํ
ภาวนาย ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมฺติ วิริยํ อารภฺติ จิตฺตํ
ปกฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯ อิมํ วุจฺจนฺติ ปชานสงฺขาราทิ ฯ อิติ
อัย จ วิมฺสา อยฺยจ วิมฺสาสมาธิ อิมํ จ ปชานสงฺขารํ ฯ อัย
วุจฺจติ ภิกฺขเว วิมฺสาสมาธิปชานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ ฯ

[๑๑๕๔] เอวมฺเม สฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหรฺติ
ปฺุพฺพารามํ มิคารมาตฺุปาสาทํ ฯ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลํ
ภิกฺขุ เหฏฺฐา มิคารมาตฺุปาสาทํ วิหรนฺติ อฺุทฺธตา อฺุณฺนพฺวา จปฺลา
มุขรา วิกิณฺณวจา มฺุฏฺฐสฺสตีโน อสมฺปชานา อสมฺมาหิตา วิพฺกนฺตจิตฺตา ๑
ปากคินฺทฺุริยา ฯ

[๑๑๕๕] อถ โข ภควา อายสฺมฺนฺตํ มหาโมคฺคฺลฺลํ อามนฺเตสิ
เอเต โข โมคฺคฺลฺลํ สพฺรหฺมจริโน ๒ เหฏฺฐา มิคารมาตฺุปาสาทํ
วิหรนฺติ อฺุทฺธตา อฺุณฺนพฺวา จปฺลา มุขรา วิกิณฺณวจา มฺุฏฺฐสฺสตีโน
อสมฺปชานา อสมฺมาหิตา วิพฺกนฺตจิตฺตา ปากคินฺทฺุริยา กจฺจ
โมคฺคฺลฺลํ เต ภิกฺขุ สํเวเชหิตี ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา
#๑ ม. ภนฺตจิตฺตา ฯ เอวมฺปรี ๒ ย. สพฺรหฺมจริยา ฯ

มหาโมคคัลลาน โภควโต ปฏิสสุตฺวา ตถารูปํ อิทฺธาภิสงฺขาริ
อภิสงฺขารเถสิ ๑ ยถา ปาทงฺกุญฺจเกน มิคารมาตฺุปาสาทํ สงฺกมฺเปติ
สมฺปกมฺเปติ สมฺปจาเลสิ ฯ

[๑๑๕๖] อถ โข เต ภิกฺขุ สํวึคฺคา โลมฺหญฺจชาตา เอกมฺนุตํ
อญฺจิสฺสุ อจฺฉริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ นีวาตญจ วต อยญจ
มิคารมาตฺุปาสาโท คมฺภีรเนโม ๒ สุนิชาโต อจโล อสมฺปกมฺปิ อถ
จ ปน สงฺกมฺปิโต สมฺปกมฺปิโต สมฺปจาลิตฺติ ฯ

[๑๑๕๗] อถ โข ภควา เยน เต ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
เต ภิกฺขุ [๓] เอตทโวจ กิณฺณฺตุเมห ภิกฺขเว สํวึคฺคา โลมฺหญฺจชาตา
เอกมฺนุตํ จิตฺตํ ฯ อจฺฉริยํ ฆนฺเต อพฺภุตํ ฆนฺเต นีวาตญจ วต
อยญจ มิคารมาตฺุปาสาโท คมฺภีรเนโม สุนิชาโต อจโล อสมฺปกมฺปิ
อถ จ ปน สงฺกมฺปิโต สมฺปกมฺปิโต สมฺปจาลิตฺติ ฯ

[๑๑๕๘] ตฺเมห จ ๔ โข ภิกฺขเว สํเวเชตฺถกาเมน โมคฺคัลลานน
ภิกฺขุณา ปาทงฺกุญฺจเกน มิคารมาตฺุปาสาโท สงฺกมฺปิโต สมฺปกมฺปิโต
สมฺปจาลิตฺติ ฯ ตํ กิ มลฺลญฺจ ภิกฺขเว กตเมสํ ชมฺมานํ ภาวิตตฺตา
พหุสํกตตฺตา โมคฺคัลลาน โภภุ อเวมฺหิตฺธิโก อเวมฺหานุภาโวติ ฯ
ภควํมฺลกา โน ฆนฺเต ชมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา สาธุ
วต ฆนฺเต ภควนฺตฺเตยว ปฏิภาตฺต เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโถ
ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตฺติ ฯ

[๑๑๕๙] เตนฺหิ ภิกฺขเว สฺฆาถ ฯ จตฺถนฺนํ โข ภิกฺขเว อิทฺธิ-
#๑ ม. อภิสงฺขาริ ฯ ๒ ย. คมฺภีรเนโม ฯ ๓ ม. ย. ภควา ฯ ๔ ม. ย. ๖ ฯ

ปาทานํ ภาวิตตตฺตา พหุสํกตตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก
เอวํหานุภาโว ๑ กตเมสํ จตฺตุนํ ๑ อธิ ภิกฺขเว โมคฺคผลฺลาโน
ภิกฺขุ จนฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ อิติ
เม จนฺโท น จ อติสํโน ภวิสฺสตี ๑เป๑ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ
วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ อิติ
เม วิมฺสา น จ อติสํนา ภวิสฺสตี น จ อติปฺคฺคหิตา ภวิสฺสตี
น จ อชฺชตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสตี น จ พหิทฺธา วิจฺจิตฺตา
ภวิสฺสตี ปจฺจนาปุเร สลฺยํ จ วิหฺรตี ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา
ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโธ ตถา อุตฺถํ ยถา อุตฺถํ
ตถา อโธ ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา
อิติ วิวญฺเณ เจตฺสา อปฺริโยนฺตฺเชน สปฺปภาสํ จิตฺตํ ภาวติ ๑
อิมสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตตฺตา พหุสํกตตตฺตา
โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโว ๑

[๑๑๖๐] อิมสํ จ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตตฺตา
พหุสํกตตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ อนกฺวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโกติ
๑เป๑ ยาว พุรหฺม โลกาศิ กายเนน วสํ วตฺเตติ ๑

[๑๑๖๑] อิมสํ จ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตตฺตา
พหุสํกตตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหฺรตีติ ๑ (เอวํ จ อภิญฺญาโย วิตฺถาเรตฺตพฺพา) ๑

[๑๖๖๒] เอวมเม สุตฺติ เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนุโท โกสมุพิยํ
วิหฺรติ โฆสิตารามे ฯ อถ โข อุณฺณาโก พุราหุมนฺเ อายสฺมา
อานนุโท เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อานนุเทน สทฺธิ
สมุโมทิตฺติ สมุโมทิตฺติ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนุตํ นิสิตฺติ ฯ
เอกมฺนุตํ นิสิตฺติ โข อุณฺณาโก พุราหุมนฺเ อายสฺมา อานนุโท
เอตทวโจ

[๑๖๖๓] กิมตฺติยํ นุ โข โภ อานนุท สมณเ โคตเม พุรหุมนฺจริยํ
วฺสฺสตีติ ฯ นนุทปฺปหานตฺถํ โข พุราหุมนฺ ภควติ พุรหุมนฺจริยํ
วฺสฺสตีติ ฯ

[๑๖๖๔] อตฺถิ ปน โภ อานนุท มคฺโค อตฺถิ ปฏฺธิปทา
เอตฺสฺส นนุทฺสฺส ปหานายาติ ฯ อตฺถิ โข พุราหุมนฺ มคฺโค
อตฺถิ ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นนุทฺสฺส ปหานายาติ ฯ

[๑๖๖๕] กตโม ปน โภ อานนุท มคฺโค กตมา ปฏฺธิปทา
เอตฺสฺส นนุทฺสฺส ปหานายาติ ฯ อิท พุราหุมนฺ ภิกฺขุ นนุทฺสมาธิ-
ปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺถํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ ฯ วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ
วิมฺบิสาสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺถํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ ฯ อยํ โข
พุราหุมนฺ มคฺโค อยํ ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นนุทฺสฺส ปหานายาติ ฯ

[๑๖๖๖] เอวํ สนฺเต โภ ๑ อานนุท สนฺตํ โหติ โน อสนฺตํ
นฺนุทฺเตน ๒ นนุทํ ปชฺหิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ ๓ ฯ เตนฺหิ พุราหุมนฺ
ตณฺเเวตฺถ ปฏฺธิปฺจฺฉิสฺสามิ ยถา เต ขเมยฺย ตถา ตํ พุยากรเยยฺยาสี ฯ
#๑ ย. โข ฯ ๒ ย. นนุทฺเตน จ ฯ ๓ ม. อิตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ

[๑๑๖๓] ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหุณฺณ อโหสิ เต ปุพฺเพ ญฺโถ
อารามํ คมฺมสุตฺตํ ๑ ตสฺส เต อารามํ คตฺตสฺส โย ตชฺช ญฺโถ
โส ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ๑ เอวํ โภ ๑ อโหสิ เต ปุพฺเพ วิริยํ อารามํ
คมฺมสุตฺตํ ๑ ตสฺส เต อารามํ คตฺตสฺส ยํ ตชฺชํ วิริยํ ตํ ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ๑
เอวํ โภ ๑ อโหสิ เต ปุพฺเพ จิตฺตํ อารามํ
คมฺมสุตฺตํ ๑ ตสฺส เต อารามํ คตฺตสฺส ยํ ตชฺชํ จิตฺตํ ตํ
ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ๑ เอวํ โภ ๑ อโหสิ เต ปุพฺเพ วิมฺสา อารามํ
คมฺมสุตฺตํ ๑ ตสฺส เต อารามํ คตฺตสฺส ยา ตชฺชา วิมฺสา ส
ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ๑ เอวํ โภ ๑

[๑๑๖๔] เอวเมว โข พุราหุณฺณ โย โส ภิกฺขุ อรหํ ชินฺนสโว
วุตฺตวา กตฺตกรณฺโณ โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโธ ปริกฺขินฺนภวสฺสโยชโน
สมฺมทญฺญวามฺมุตฺโต ตสฺส โย ปุพฺเพ ญฺโถ อโหสิ
อรหตฺตปฺปตฺติยา อรหตฺเต ๑ ปตฺเต โย ตชฺช ญฺโถ โส ปฏิปฺปสฺสทฺทโร
ยํ ปุพฺเพ วิริยํ อโหสิ อรหตฺตปฺปตฺติยา อรหตฺเต
ปตฺเต ยํ ตชฺชํ วิริยํ ตํ ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ยํ ปุพฺเพ จิตฺตํ อโหสิ
อรหตฺตปฺปตฺติยา อรหตฺเต ปตฺเต ยํ ตชฺชํ จิตฺตํ ตํ ปฏิปฺปสฺสทฺทโร
ยา ปุพฺเพ วิมฺสา อโหสิ อรหตฺตปฺปตฺติยา อรหตฺเต
ปตฺเต ยา ตชฺชา วิมฺสา ส ปฏิปฺปสฺสทฺทโรติ ๑

[๑๑๖๕] ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหุณฺณ อิติ เอวํ สนฺเต สนฺตํ กํ วา
โหติ โน ๒ อสนฺตํ วาติ ๑ อทฺธา โภ อานนฺท เอวํ สนฺเต สนฺตํ
#๑ ม. อรหตฺตปฺปตฺเต ๑ เอวมฺปริ ๑ ๒ ย. โนสทฺโท นตฺถิ ๑

โหติ โน อสนุกัม อภิกกนุตัม โภ อานนุท อภิกกนุตัม โภ อานนุท
เสยฺยถาปี โภ อานนุท นิกฺกชฺชิตัม วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ
วา วิวเรยฺย มุพฺพหสฺส วา มคฺคัม อาจิกฺกเยยฺย อนุททาเร วา
เตลปฺปชฺโชตัม ธาเรยฺย จกฺขฺมนฺโถ รุปานิ ทกฺขฺนตฺติ ๑ เหวเมว
ตยา โภ อานนุท ๑ อนุทปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโถ ๑ เอสาหิ
โภ อานนุท ตัม กวนฺตัม โคตมัม สรรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมมฺลจฺ ภิกฺขุสงฺฆมฺลจ
อุปาสกัม มัม ภวึ อานนุโท ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตฺติ
สฺรณฺงกตฺนฺติ ๑

[๑๑๗๐] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา
วา มหิทฺธิกา อเหตุํ มหานุภาวา สพฺเพ เต จตฺถนฺนํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ๑ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ &
สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา วา มหิทฺธิกา ภวิสฺสนฺติ มหานุภาวา
सพฺเพ เต จตฺถนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ๑
เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา วา มหิทฺธิกา
มหานุภาวา สพฺเพ เต จตฺถนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ๑
กตเมสํ จตฺถนฺนํ ๑ อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จฺนฺทสมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ๑ วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ
วีรมฺสาสมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ๑

[๑๑๗๑] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา
#๑ ม. เหวเมว โภตา อานนุเทน ๑

วา มหิทธิกา อहेลฺลํ มหานุภาวา สพฺเพ เต อิมสฺสเยว จตฺตุนํ
อิทธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณา วา พฺราหฺมณา วา มหิทธิกา ภวิสฺสฺสนฺติ
มหานุภาวา สพฺเพ เต อิมสฺสเยว จตฺตุนํ อิทธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณา
วา พฺราหฺมณา วา มหิทธิกา มหานุภาวา สพฺเพ เต อิมสฺสเยว
จตฺตุนํ อิทธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ ฯ

[๑๑๗๒] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณา วา พฺราหฺมณา
วา อนนฺทวิหิตํ อิทธิวิธํ ปจฺจันฺนโกลฺลํ เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา อहेลฺลํ
พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก อहेลฺลํ อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ
ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมานา อคัมมฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เสยฺยถาปี อากาเส
ปจฺจวิยฺยปี อุมมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ อกัมมฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เสยฺยถาปี อุกฺกเก อุกฺกเกปี
อภิชฺชมานา อคัมมฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เสยฺยถาปี ปจฺจวิยฺย อากาเสปี ปลฺลลฺลฺลเณ
กมฺมฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อิมปี จนฺทิมสฺสุริเย เอวํมหิทธิเก
เอวํมหานุภาเว ปาณินา ปรามสฺสีสุ ๑ ปริมชฺชีสุ ยาว พฺรหฺมโลกาปี
กาเยน วสํ วตฺเตลฺลํ ฯ สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิทธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณา
วา พฺราหฺมณา วา อนนฺทวิหิตํ อิทธิวิธํ ปจฺจันฺนโกสฺสนฺติ ๒ เอโกปี
หุตฺวา พุทฺธา ภวิสฺสฺสนฺติ พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก ภวิสฺสฺสนฺติ อาวิภาวํ
ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมานา
#๑ ม. ย. ปริมสฺสีสุ ฯ ๒ ม. ย. ปจฺจันฺนโกสฺสนฺติ ฯ

คมิสฺสนฺติ เสยฺยถาปี อากาเส ปจฺวิยฺปี อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ กริสฺสนฺติ
เสยฺยถาปี อุทเก อุทเกปี อภิขฺชฺมานเณ คมิสฺสนฺติ เสยฺยถาปี ปจฺวิย
อากาเสปี ปลฺลฺลฺงเณน คมิสฺสนฺติ เสยฺยถาปี ปกฺกฺชํ สกฺกฺโณ อิมेषี
จฺนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมฺหิตฺธิเก เอวฺมฺหานุภาเว ปาณินา ปฺรามสฺสฺสนฺติ ๑
ปฺริมชฺชิสฺสนฺติ ยาว พุรฺหุมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตสฺสนฺติ ๑
สพฺเพ เต จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา ๑ เย หิ
เกจฺจ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา พุราหุมณฺา วา อนเควหิตฺถํ อิทฺธิวธิ
ปจฺจฺนุโกณฺติ เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา โหนฺติ พุทฺธาปี หุตฺวา
เอโก โหนฺติ อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺกฺกฺกํ ติโรปาการํ
ติโรปพฺพตฺตํ อสชฺชฺมานา กจฺจฺนฺติ เสยฺยถาปี อากาเส ปจฺวิยฺปี
อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ กโรณฺติ เสยฺยถาปี อุทเก อุทเกปี อภิขฺชฺมาน
กจฺจฺนฺติ เสยฺยถาปี ปจฺวิย อากาเสปี ปลฺลฺลฺงเณน กมนฺติ เสยฺยถาปี
ปกฺกฺชํ สกฺกฺโณ อิมेषี จฺนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมฺหิตฺธิเก เอวฺมฺหานุภาเว
ปาณินา ปฺรามสฺสนฺติ ๒ ปฺริมชฺชนฺติ ยาว พุรฺหุมโลกาปี กาเยน วสํ
วตฺเตนฺติ ๑ สพฺเพ เต จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา ๑
กตเมสฺสํ จตฺตุนฺนํ ๑ อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌนฺทสมฺมาธิปฺธานสฺงฺขารสมฺนฺนาคตฺถํ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ๑ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ
วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสฺงฺขารสมฺนฺนาคตฺถํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ๑

[๑๑๗๗] เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พุราหุมณฺา
วา อนเควหิตฺถํ อิทฺธิวธิ ปจฺจฺนุโกสฺสํ เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา อเหตุ
#๑ ม. ย. ปฺริมสฺสฺสนฺติ ๑ ๒ ม. ย. ปฺริมสฺสนฺติ ๑

๔เปฯ ยาว พุรหุมโลกาปี กาเยน วสิ วตเตสิ ๔ สพุเพ
เต อิมสิเยว จตุนัน อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสิกตตฺตา ๔
เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณา วา พุราหุมนฺนา
วา อนเนกวิหิตํ อิทฺธิวธิํ ปจฺจนุโกสฺสนฺติ เอโกปี หุตฺวา พหุชา
ภวิสฺสนฺติ ๔เปฯ ยาว พุรหุมโลกาปี กาเยน วสิ วตเตสฺสนฺติ ๑ ๔
สพุเพ เต อิมสิเยว จตุนัน อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสิกตตฺตา ๔
เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณา วา พุราหุมนฺนา
วา อนเนกวิหิตํ อิทฺธิวธิํ ปจฺจนุโกนฺติ เอโกปี หุตฺวา พหุชา
โหนติ ๔เปฯ ยาว พุรหุมโลกาปี กาเยน วสิ วตเตนฺติ ๔ สพุเพ
เต อิมสิเยว จตุนัน อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสิกตตฺตาติ ๔

[๑๑๗๔] จตุนัน ภิกฺขเว อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสิกตตฺตา
ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๔ กตเมสิ
จตุนัน ๔ อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺบิสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ๔ อิมสิ โข ภิกฺขเว จตุนัน
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสิกตตฺตา ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติติ ๔

[๑๑๗๕] อิทฺธิณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อิทฺธิปาทณฺจ
#๑ ม. วตฺติสฺสนฺติ ๔

อิทธิปาทภวานญจ อิทธิปาทภวานาคามินิญจ ปฏิปatti ตั สุนาถ ๗
กตมา จ ภิกขเว อิทธิ ๗ อิธ ภิกขเว ภิกขุ อนเนกวิหิต อิทธิวิธ
ปัจจนุโภติ เอโกปี หุตฺวา พุทธา โหติ พุทธาปี หุตฺวา เอโก
โหติ ๗เป๗ ยาว พุทฺหมโลกาปี กาเยน วสั วุตฺเตติ ๗ อัย วุจฺจติ
ภิกขเว อิทธิ ๗

[๑๑๗๖] กตโม จ ภิกขเว อิทธิปาโท ๗ โย [๑] ภิกขเว มคฺโค
ยา ปฏิปทา อิทธิลาภาย อิทธิปฏิลาภาย สัวตฺตติ ๗ อัย วุจฺจติ
ภิกขเว อิทธิปาโท ๗

[๑๑๗๗] กตมา จ ภิกขเว อิทธิปาทภวานา ๗ อิธ ภิกขเว
ภิกขุ ฉนุทสมมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทธิปาทำ ภาวเต วิริยสมมาธิ
จิตฺตสมมาธิ วิมฺสาสมมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทธิปาทำ
ภาวเต ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขเว อิทธิปาทภวานา ๗

[๑๑๗๘] กตมา จ ภิกขเว อิทธิปาทภวานาคามินี ปฏิปทา ๗
อยเมว อริโย อฏฺฐงฺกิโก มคฺโค ๗ เสขยถิทํ ๗ สมมาทิฏฺฐิ สมมาสงฺกปโป
สมมาวาจา สมมากมฺมฺนุโต สมมาอาชีโว สมมาวาชาโม
สมมาสตี สมมาสมมาธิ ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขเว อิทธิปาทภวานาคามินี
ปฏิปทาติ ๗

[๑๑๗๙] จตฺตาโรเม ภิกขเว อิทธิปาทา ภาวิตา พหุสีกตา
มฺหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ๗ ถถ ภาวิตา จ ภิกขเว จตฺตาโร
อิทธิปาทา ถถ พหุสีกตา มฺหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ๗ อิธ
#๑ โส ๗

ภิกขเว ภิกขุ ฆนทสมาธิปธานสงขารสมนุณาคติ อิทฺธิปาํ ภาเวติ
อิตฺติ เม ฆนฺโท น จ อติลีนํ ภวิสฺสตี น จ อติปคฺคหิตํ
ภวิสฺสตี น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสตี น จ พหิทฺธา
วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสตี ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรตี ยถา ปุเร ตถา
ปจฺจนา ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโร ตถา อุทฺธํ ยถา อุทฺธํ
ตถา อโร ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิตฺติ
วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนฺทุเรณ สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ วิริยสมาธิ
จิตฺตสมาธิ วิมฺสาสมาธิปธานสงขารสมนุณาคติ อิทฺธิปาํ ภาเวติ
อิตฺติ เม วิมฺสา น จ อติลีนํ ภวิสฺสตี น จ อติปคฺคหิตํ ภวิสฺสตี
น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสตี น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา
ภวิสฺสตี ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรตี ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา
ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโร ตถา อุทฺธํ ยถา อุทฺธํ
ตถา อโร ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิตฺติ
วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนฺทุเรณ สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๘๐] กตโม จ ภิกขเว อติลีนํ ฆนฺโท ฯ โย ภิกขเว
ฆนฺโท โกสฺซหฺสสฺสคฺโค โกสฺซหฺสสมฺปยุตฺโต ฯ อโย วุจฺจติ ภิกขเว
อติลีนํ ฆนฺโท ฯ

[๑๑๘๑] กตโม จ ภิกขเว อติปคฺคหิตํ ฆนฺโท ฯ โย ภิกขเว
ฆนฺโท อุทฺธจฺจสฺสคฺโค อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺโต ฯ อโย วุจฺจติ ภิกขเว
อติปคฺคหิตํ ฆนฺโท ฯ

[๑๑๘๒] กตโม จ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ ฌนฺโท ฯ โย
ภิกฺขเว ฌนฺโท ถีนมิทฺทสทกฺโต ถีนมิทฺทสมฺปยุตฺโต ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ ฌนฺโท ฯ

[๑๑๘๓] กตโม จ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตํ ฌนฺโท ฯ โย
ภิกฺขเว ฌนฺโท พหิทฺธา ปญฺจ กามคฺเณ อารพฺภ อนุวิกฺขิตฺตํ
อนุวิสฺสํ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตํ ฌนฺโท ฯ

[๑๑๘๔] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺฉาปุเร สลฺยํ จ วิหฺรติ
ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปจฺฉาปุเร สลฺยา สุกฺคหิตา โหติ สุมฺนสิกฺตา สุปฺชาริตา
สุปฺปฏิวิทฺธา ปลฺลวย ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺฉาปุเร สลฺยํ
จ วิหฺรติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร ฯ

[๑๑๘๕] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ ยถา
อุทฺธํ ตถา อโธ วิหฺรติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมฺเมว กายํ อุทฺธํ
ปาทตลา อโธ เกสมฺตถกา ตจฺปริยฺนตํ ปุริ นานปฺปการสฺส อสุจฺโน
ปจฺจเวกฺขติ อคฺคิ อิมฺสฺมี กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา
ตโจ มํสํ นหารู อฏฺฐิ อฏฺฐิมิณฺขํ วกฺกํ หทฺยํ ยกนํ กิโลมกํ
ปีหํ ปปฺผาสํ อนุตฺ อนุตฺคณฺณํ อุทฺธิยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมฺหํ
ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสุสุ วสา เขโพ สิงฺฆานิกา ลสิกา
มุตฺตฺนติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ ยถา
อุทฺธํ ตถา อโธ วิหฺรติ ฯ

[๑๑๘๖] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา
รตฺตี ตถา ทิวา วิหฺรติ ฯ อึช ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยหิ อากาเรหิ
เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ ทิวา ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ โส เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ
รตฺตี ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ เยหิ
วา ปน อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ รตฺตี ฉนฺทสมฺมา-
ธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ โส เตหิ อากาเรหิ เตหิ
ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ทิวา ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา ทิวา ตถา รตฺตี
ยถา รตฺตี ตถา ทิวา วิหฺรติ ฯ

[๑๑๘๗] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนฺทฺเชน
สฺปฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ อึช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาโลกสญฺญา
สุกฺคหิตา โหติ ทิวาสญฺญา สุวาทิฏฺฐิตา ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนฺทฺเชน สฺปฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๘๘] กถณฺจ ภิกฺขเว อติลีนํ วิริยํ ฯ ยํ ภิกฺขเว วิริยํ
โกสขฺชสฺสหคตํ โกสขฺชสมฺปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติลีนํ วิริยํ ฯ

[๑๑๘๙] กถณฺจ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ วิริยํ ฯ ยํ ภิกฺขเว วิริยํ
อุทฺทจฺจสฺสหคตํ อุทฺทจฺจสมฺปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ
วิริยํ ฯ

[๑๑๙๐] กถณฺจ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺจิตฺตํ วิริยํ ฯ ยํ ภิกฺขเว

วิธี ยี่ ถีนมิทฐสหคตฺ ถีนมิทฐสมปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อชฺฉตฺตํ
สงฺขิตฺตํ วิธี ยี่ ฯ

[๑๑๕๑] กตมณฺจ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกุชิตฺตํ วิธี ยี่ ยํ ภิกฺขเว
วิธี พหิทฺธา ปญฺจ กามคฺเชน อารพฺภ อนุวิกุชิตฺตํ อนุวิสํภูํ ฯ อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกุชิตฺตํ วิธี ยี่ ฯ

[๑๑๕๒] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนทฺเชน
สปรปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาโลกสณฺญา
สุกฺคหิตา โหติ ทิวาสณฺญา สุวาทิฏฺฐิตา ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนทฺเชน สปรปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๕๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว อติลีนํ จิตฺตํ ฯ ยํ ภิกฺขเว จิตฺตํ
โกสชฺชสหคตํ โกสชฺชสมปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติลีนํ จิตฺตํ ฯ

[๑๑๕๔] กตมณฺจ ภิกฺขเว อติปกฺคหิตํ จิตฺตํ ฯ ยํ ภิกฺขเว จิตฺตํ
อุทฺทจฺจสหคตํ อุทฺทจฺจสมปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติปกฺคหิตํ
จิตฺตํ ฯ

[๑๑๕๕] กตมณฺจ ภิกฺขเว อชฺฉตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ ฯ ยํ ภิกฺขเว
จิตฺตํ ถีนมิทฐสหคตํ ถีนมิทฐสมปยุตฺตํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อชฺฉตฺตํ
สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ ฯ

[๑๑๕๖] กตมณฺจ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกุชิตฺตํ จิตฺตํ ฯ ยํ ภิกฺขเว
จิตฺตํ พหิทฺธา ปญฺจ กามคฺเชน อารพฺภ อนุวิกุชิตฺตํ อนุวิสํภูํ อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกุชิตฺตํ จิตฺตํ ฯ

[๑๑๕๗] เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ วิวฏฺเณน เจตสา อปริโยนทุเชน
สปรปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ

[๑๑๕๘] กตมา จ ภิกขเว อติลีนา วิมฺสา ฯ ยา ภิกขเว
วิมฺสา โกสชฺชสหคตา โกสชฺชสมฺปยุตฺตา ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
อติลีนา วิมฺสา ฯ

[๑๑๕๙] กตมา จ ภิกขเว อติปกฺกหิตา วิมฺสา ฯ ยา ภิกขเว
วิมฺสา อุทฺทจฺจสหคตา อุทฺทจฺจสมฺปยุตฺตา ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
อติปกฺกหิตา วิมฺสา ฯ

[๑๒๐๐] กตมา จ ภิกขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา วิมฺสา ฯ ยา
ภิกขเว วิมฺสา ถีนมิทฺทสหคตา ถีนมิทฺทสมฺปยุตฺตา ฯ อยํ วุจฺจติ
ภิกขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา วิมฺสา ฯ

[๑๒๐๑] กตมา จ ภิกขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา วิมฺสา ฯ ยา
ภิกขเว วิมฺสา พหิทฺธา ปณฺจ กามคฺเณ อารพฺภ อนฺนวิกฺขิตฺตา
อนฺนวิสฺฐา ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา วิมฺสา ฯ เปฯ

[๑๒๐๒] เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ วิวฏฺเณน เจตสา อปริโยนทุเชน
สปรปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกขเว จตฺตาโร
อิทฺธิปาทา เอวํ พหุสฺสีกตา มหปรฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๒๐๓] เอวํ ภาวิตฺสฺส โข ภิกขเว ภิกขุ จตฺตฺสฺส อิทฺธิปาเทสฺส
เอวํ พหุสฺสีกเตสฺส อนเภาวิทฺตํ อิทฺธิวิทฺตํ ปจฺจนฺนโกติ เอโกปี หุตฺวา
พหุสา โหติ พหุสาปี หุตฺวา เอโก โหติ ฯ เปฯ ยาว พุรฺหม-

โลกาปี กาเยน วสั วตเตติ ฯ

[๑๒๐๔] เอว ภาวितสุ โข ภิกขเว ภิกขุ จตฺตสุ อิทฺธิปาเทสุ
เอว พหุลิเกเตสุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี
ทิกฺขุเจว ฆมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกคฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ฯ
(ฉปี อภิญญาโย วิตุถาเรตพฺพา) ฯ

ปาสาทกมฺปนวคโค ทฺติโย ฯ

อิมสฺส วคฺคสฺส อุตฺถานํ

ปฺพุเพ ๑ มหปฺผลา ฉนฺโท โมคฺคตฺตานโน จ พฺราหฺมโน
เทว สมณพฺราหฺมณาภิ เทสฺนา วิภงฺเคน จาติ ฯ

#๑ ม. ปฺพุพิ มหปฺผลิ ฉนฺทิ โมคฺคตฺตานนฺจ อุนฺนํภิ

เทว สมณพฺราหฺมณา ภิกฺขุ เทสฺนา วิภงฺเคน จาติ ฯ

อโยคุพวคโค ตติโย

[๑๒๐๕] สาวตถึยฺ ๑ ปุพเพ เม ภิกขเว สมโพธา อนภิสมพุทธสฺส
 โพรสตุตสเสว สโต เอตทโหสิ โโก นฺ โข มคฺโค
 กา ปฏิปทา อิทฺธิปาถภาวนายาติ ๑ ตสฺส มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหสิ
 โส ๑ ภิกขุ จนนุทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาถํ ภาเวติ อิติ
 เม จนนฺโท น จ อติลีโน ภวิสฺสติ น จ อติปกฺกหิตโต ภวิสฺสติ
 น จ อชฺฉตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต
 ภวิสฺสติ ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา
 ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโร ตถา อุทฺธึ ยถา อุทฺธึ ตถา
 อโร ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ
 เจตสา อปริโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ๑ วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ
 วิมฺบิสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาถํ ภาเวติ อิติ
 เม วิมฺบิสา น จ อติลีนา ภวิสฺสติ น จ อติปกฺกหิตา ภวิสฺสติ
 น จ อชฺฉตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา
 ภวิสฺสติ ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา
 ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร ยถา อโร ตถา อุทฺธึ ยถา อุทฺธึ
 ตถา อโร ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ
 วิวญฺเณ เจตสา อปริโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ๑

[๑๒๐๖] เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกขเว ภิกขุ จตุสฺส อิทฺธิปาเทสุ
 #๑ ม. อธิ ๑

เอวํ พหุสีกเตสุ อนเนกวิหิตํ อิทฐิวิธํ ปจฺจนฺโภติ เอโกปี หุตฺวา
พหุชา โหติ พหุชาปี หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปี
กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ

[๑๒๐๗] เอวํ ภาวิเตสุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตฺส อิทฐิปาเทสุ
เอวํ พหุสีกเตสุ อาสวานํ ขยา อนาสํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
ทิฏฺฐฺเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ฯ
(ฉปี อภิญฺญาโย วิตุถารเตพฺพา) ฯ

[๑๒๐๘] สวตฺถึยํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท येन ภควา
เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิขานาติ นฺ โข ภนฺเต ภควา อิทฺฐิยา มโนมเยน กาเยน
พุรหฺมโลกํ อุปฺสงฺกมิตาติ ฯ อภิขานามิ ขฺวาทํ อานนฺท อิทฺฐิยา
มโนมเยน กาเยน พุรหฺมโลกํ อุปฺสงฺกมิตาติ ฯ อภิขานาติ [๑] ปน
ภนฺเต ภควา อิมินา จาคฺคฺมฺมหาภูติเกน กาเยน อิทฺฐิยา พุรหฺมโลกํ
อุปฺสงฺกมิตาติ ฯ อภิขานามิ ขฺวาทํ อานนฺท อิมินา จาคฺคฺมฺมหาภูติเกน
กาเยน อิทฺฐิยา พุรหฺมโลกํ อุปฺสงฺกมิตาติ ฯ

[๑๒๐๙] ยํ จ โข โอมาติ ๒ ภนฺเต ภควา อิทฺฐิยา มโนมเยน
กาเยน พุรหฺมโลกํ อุปฺสงฺกมิตา ยํ จ โข อภิขานาติ ภนฺเต
ภควา อิมินา จาคฺคฺมฺมหาภูติเกน กาเยน อิทฺฐิยา พุรหฺมโลกํ อุป-
#๑ ยฺ โข ฯ ๒ สฺ. โอปฺปาติ ฯ ยฺ. โอปฺปาติห ฯ

สงกมิตา ตยิทํ ภนฺเต ภควโต อจฺจริยญฺเจว อพฺภุตฺตญฺจาติ ฯ
อจฺจริยา เจว อานนฺท ตถาคตา อจฺจริยธมฺมสมนฺนาคตา จ
อพฺภุตา เจว อานนฺท ตถาคตา อพฺภุตฺตมฺมสมนฺนาคตา จ ฯ

[๑๒๑๐] ยสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมากฺทฺติ ๑
จิตฺตมฺปิ กายเ สมากฺทฺติ สุขสฺลฺลญฺจ ลหุสฺลฺลญฺจ กายเ
โอกฺกมิตฺวา วิหฺรติ ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตฺสฺส กาโย
ลหุตรโร เจว โหติ มฺหุตรโร จ กมฺมฺนียตโร จ ปกฺสฺสรตโร จ ฯ

[๑๒๑๑] เสยฺยถาปี อานนฺท อโยคุโฬ ทิวสํ สนฺตตฺโต ลหุตรโร
เจว โหติ มฺหุตรโร จ กมฺมฺนียตโร จ ปกฺสฺสรตโร จ ฯ เอวเมว
โฆ อานนฺท ยสฺมี สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมากฺทฺติ
จิตฺตมฺปิ กายเ สมากฺทฺติ สุขสฺลฺลญฺจ ลหุสฺลฺลญฺจ กายเ
โอกฺกมิตฺวา วิหฺรติ ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตฺสฺส กาโย
ลหุตรโร เจว โหติ มฺหุตรโร จ กมฺมฺนียตโร จ ปกฺสฺสรตโร จ ฯ

[๑๒๑๒] ยสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมากฺทฺติ
จิตฺตมฺปิ กายเ สมากฺทฺติ สุขสฺลฺลญฺจ ลหุสฺลฺลญฺจ กายเ
โอกฺกมิตฺวา วิหฺรติ ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตฺสฺส กาโย
อปฺปกฺสิเรเนว ปจฺวิยา เวหาสํ อพฺภุคฺคจฺจติ ฯ โส อนเกวิหิตํ
อิทฺธิวิธํ ปจฺจฺนุโกติ เอโกปี หุตฺวา พฺหุธา โหติ พฺหุธาปี หุตฺวา
เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปี กายเณ วสํ วตฺเตติ ฯ

#๑ สี่. เอว ฯ ม. สโมทฺติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

[๑๒๑๓] เสยยถาปี อานนท ตูลปิจุ วา กปฺปาสปิจุ วา ลหุโก
ธาตุปาทาโน อปฺปกสิเรเนว ปจฺวิยา เวหาสฺ อพฺภุกฺกจฺจติ ฯ
เอวเมว โข อานนท ยสฺมี สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต
สมาทหติ จิตฺตมฺปิ กายเ สมาทหติ สุขสณฺณณฺจ ลหุสณฺณณฺจ
กายเ โอกฺกมิตฺวา วิหริติ ฯเปฯ

[๑๒๑๔] ตสฺมี อานนท สมเย ตถาคตฺสฺส กาโย อปฺปกสิเรเนว
ปจฺวิยา เวหาสฺ อพฺภุกฺกจฺจติ ฯ โส อนเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ
ปจฺจฺนุโกติ เอโกปี หุตฺวา พหุธา โหติ พหุธาปี หุตฺวา เอโก
โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปี กาเยน วถฺ วตฺเตตีติ ฯ

[๑๒๑๕] จตฺตาริเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ
ภาเวติ ฯ วิริยสมาริ จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ ฯ อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อิทฺธิปาทา ฯ

[๑๒๑๖] อิเมสฺ โข ภิกฺขเว จตฺนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตฺตฺตา ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตฺตี ปญฺญาวิมฺตฺตี
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉนิกฺตฺวา อุปสมฺปฺพช
วิหริตีติ ฯ

[๑๒๑๗] จตฺตาริเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ
ภาเวติ ฯ วิริยสมาริ จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปรานสงฺขารสมนฺนา-

คตฺ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อิทฺธิปาทา ฯ

[๑๒๑๘] อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อิทฺธิปาทานํ ภาเวตฺตทา
พหุถีกตตฺตทา ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺณตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว
ชฺมเม อณฺณา สติ วา อฺปาทิสเสเส อนาคามิตาติ ฯ

[๑๒๑๙] จตฺตารอเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ฯ กตฺเม จตฺตารอ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนฺตสมมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ ฯ วิริยสมมาธิ จิตฺตสมมาธิ วิมฺสาสมมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อิทฺธิปาทา ฯ

[๑๒๒๐] อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อิทฺธิปาทานํ ภาเวตฺตทา
พหุถีกตตฺตทา สตฺต ผลา สตฺตทานิสฺสา ปาฏิกงฺขา ฯ กตฺเม สตฺต
ผลา สตฺตทานิสฺสา ฯ ทิฏฺฐเจว ชฺมเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ
โน เจ ทิฏฺฐเจว ชฺมเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ อถ มรณฺกาล
อณฺณํ อาราเชติ โน เจ ทิฏฺฐเจว ชฺมเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ
อาราเชติ โน เจ มรณฺกาล อณฺณํ อาราเชติ ฯ อถ ปญฺจนฺนํ
โอรฺมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรปรินิพฺพายี โหติ
อฺพหจฺจปรินิพฺพายี โหติ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ สสงฺขารปรินิพฺพายี
โหติ อฺทฺธฺโสโต โหติ อกฺนิฏฺฐคามี ฯ อิมํ โข
ภิกฺขเว จตฺตารอ อิทฺธิปาทานํ ภาเวตฺตทา พหุถีกตตฺตทา อิมํ สตฺต
ผลา สตฺตทานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ ฯ

[๑๒๒๑] สวาคฺถินิทานํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน

ภควา เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทึ ฯ เอกมนฺตํ นีสึนฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ กตมา นฺ โข ฆนฺเต อิทฺธิ กตโม อิทฺธิปาโท กตมา
อิทฺธิปาทภาวนา กตมา อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ ฯ

[๑๒๒๒] อิทฺธานนฺท ภิภฺขุ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโกติ เอโกปี
หฺตุวฺวา พหฺฐา โหติ พหฺฐาปี หฺตุวฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยว
พฺรหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ อัย วุจฺจตฺตานนฺท อิทฺธิ ฯ

[๑๒๒๓] กตโม จานนฺท อิทฺธิปาโท ฯ โย อานนฺท มคฺโค ยา
ปฏฺิปปทา อิทฺธิลาภาย อิทฺธิปฏิลาภาย สํวตฺตติ ฯ อัย วุจฺจตฺตานนฺท
อิทฺธิปาโท ฯ

[๑๒๒๔] กตมา จานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา ฯ อิทฺธานนฺท ภิภฺขุ
ฉนฺทสมาริปรฺชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ ฯ วิริยสมาริ จิตฺตสมาริ
วิมฺสาสมาริปรฺชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ ฯ อัย
วุจฺจตฺตานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา ฯ

[๑๒๒๕] กตมา จานนฺท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา ฯ
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺงฺกโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ฯ อัย วุจฺจตฺตานนฺท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี
ปฏิปทาติ ฯ

[๑๒๒๖] เอกมนฺตํ นีสึนฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา
เอตทโวจ กตมา นฺ โข อานนฺท อิทฺธิ กตโม อิทฺธิปาโท

กตมา อธิฐิปาทภาวนา กตมา อธิฐิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ ฯ
ภควัมลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ภควฺเนตฺติกา ฯเปฯ

[๑๒๒๗] อธิชานนฺท ภิกฺขุ อนฺเควหิตฺ อธิฐิวิธํ ปจฺจนฺโกติ เอโกปี
หุตฺวา พหุชา โหติ พหุชาปี หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว
พฺรหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ อํยํ วุจฺจตฺตานนฺท อธิฐิ ฯ

[๑๒๒๘] กตโม จานนฺท อธิฐิปาโท ฯ โย อานนฺท มคฺโค ยา
ปฏิปทา อธิฐิลาภาย อธิฐิปฎิลาภาย สํวตฺตติ ฯ อํยํ วุจฺจตฺตานนฺท
อธิฐิปาโท ฯ

[๑๒๒๙] กตมา จานนฺท อธิฐิปาทภาวนา ฯ อธิชานนฺท ภิกฺขุ
จฺนฺทสมฺมาธิปฺชานสฺงฺขารสมฺมุนาคตํ อธิฐิปาท์ ภาวเตติ ฯ วิริยสมฺมาธิ
จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปฺชานสฺงฺขารสมฺมุนาคตํ อธิฐิปาท์ ภาวเตติ ฯ
อํยํ วุจฺจตฺตานนฺท อธิฐิปาทภาวนา ฯ

[๑๒๓๐] กตมา จานนฺท อธิฐิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา ฯ
อยมเว อริโย อฏฺฐจฺงฺกิโก มคฺโค ฯ เสขฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อํยํ วุจฺจตฺตานนฺท อธิฐิปาทภาวนาคามินี
ปฏิปทาติ ฯ

[๑๒๓๑] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสฺงฺกมฺมีสุ
อุปสฺงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเตตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺทีสุ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ กตมา นฺ โข
ภนฺเต อธิฐิ กตโม อธิฐิปาโท กตมา อธิฐิปาทภาวนา กตมา

อิทธิปาทภวานาคามินี ปฏิปทาติ ฯ

[๑๒๓๒] อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนเนกวิหิตํ อิทธิวิธีํ ปจฺจนฺโกติ เอโกปิ
หุตฺวา พุทฺธา โหติ พุทฺธาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว
พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทธิ ฯ

[๑๒๓๓] กตโม จ ภิกฺขเว อิทธิปาโท ฯ โย ภิกฺขเว มคฺโค
ยา ปฏิปทา อิทธิลาภาย อิทธิปฏิลาภาย สํวตฺตติ ฯ อโย วุจฺจติ
ภิกฺขเว อิทธิปาโท ฯ

[๑๒๓๔] กตมา จ ภิกฺขเว อิทธิปาทภวานา ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ
วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ
ภาเวติ ฯ อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทธิปาทภวานา ฯ

[๑๒๓๕] กตมา จ ภิกฺขเว อิทธิปาทภวานาคามินี ปฏิปทา ฯ
อยมเว อริโย อฏฺฐงฺกิโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทธิปาทภวานาคามินี
ปฏิปทาติ ฯ

[๑๒๓๖] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา ฯเปฯ เอกมฺนตํ
นินฺนเน โข เต ภิกฺขุ ภควา เอตทโวจ กตมา นฺ โข ภิกฺขเว
อิทธิ กตโม อิทธิปาโท กตมา อิทธิปาทภวานา กตมา อิทธิ-
ปาทภวานาคามินี ปฏิปทาติ ฯ ภควํมุลกา โน ภนฺเต ชมฺมา
ภควํเนตฺติกา ฯเปฯ

[๑๒๓๗] กตมา จ ภิกขเว อิทฺธิ ฯ อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ อเนกวิหิตํ
อิตฺธิวโร ปจฺจนุโกติ เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา โหติ พุทฺธาปี หุตฺวา
เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรฺหมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ
อํ วุจฺจติ ภิกขเว อิทฺธิ ฯ

[๑๒๓๘] กตโม จ ภิกขเว อิทฺธิปาโท ฯ โย ภิกขเว มคฺโค
ยา ปฏฺิพทา อิทฺธิสทาภาย อิทฺธิปฏฺิสทาภาย สํวตฺตติ ฯ อํ วุจฺจติ
ภิกขเว อิทฺธิปาโท ฯ

[๑๒๓๙] กตมา จ ภิกขเว อิทฺธิปาทภาวนา ฯ อิทฺ ภิกขเว
ภิกขุ ฉนฺทสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ ฯ
วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาวเตติ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกขเว อิทฺธิปาทภาวนา ฯ

[๑๒๔๐] กตมา จ ภิกขเว อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏฺิพทา ฯ
อยเมว อริโย อฏฺฺงฺกโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฺจ
ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกขเว อิทฺธิปาทภาวนาคามินี
ปฏฺิพทาติ ฯ

[๑๒๔๑] ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสึ ตํ กิ มนฺยถ
ภิกขเว กตเมสํ ฐมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา โมคฺคลฺลาโน
ภิกขุ เอวฺมหิทฺธิโก เอวฺมทานุภาโวติ ฯ ภควํสฺลกา โน ภนฺเต
ฐมฺมา ภควํเนตฺติกาฯเปฯ

[๑๒๔๒] จตฺนุนํ โข ภิกขเว อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา

โมคคัลลาน โภกฏ เอวมหิทธิโก เอวมหานุภาโว ฯ
กตเมสั จตฺนุํ ฯ อธิ ภิกฺขเว โมคคัลลาน โภกฏ ฉนฺทสมาธิ-
ปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิฐิปาทำ ภาเวติ อิติ เม ฉนฺโท น จ
อติลีโน ภวิสฺสติ น จ อติปกฺกหิตो ภวิสฺสติ น จ อชฺฌตฺตํ
สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิภฺขิตฺโต ภวิสฺสติ ปจฺฉาปุเร
สญฺญี จ วิหริติ ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา ปจฺฉา ตถา
ปุเร ยถา อโธ ตถา อุทฺธึ ยถา อุทฺธึ ตถา อโธ ยถา ทิวา
ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนทุเรน
สปปภาสั จิตฺตํ ภาเวติ ฯ วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ
วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิฐิปาทำ ภาเวติ อิติ เม วิมฺสา
น จ อติลีนา ภวิสฺสติ น จ อติปกฺกหิตา ภวิสฺสติ น จ
อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ น จ พหิทฺธา วิภฺขิตฺตา ภวิสฺสติ
ฯเปฯ อิติ วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนทุเรน สปปภาสั จิตฺตํ
ภาเวติ ฯ อิมสั โข ภิกฺขเว จตฺนุํ อธิฐิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตตฺตา โมคคัลลาน โภกฏ เอวมหิทธิโก เอวมหานุภาโว ฯ

[๑๒๔๓] อิมสญจ ปน ภิกฺขเว จตฺนุํ อธิฐิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตตฺตา โมคคัลลาน โภกฏ เอว อนเนกวิหิตํ อธิฐิวิธํ ปจฺฉนฺนโกติ
เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา โหติ พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก
โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหุมโลกาปี กาเยน วสั วตฺเตติ ฯ

[๑๒๔๔] อิมสญจ ปน ภิกฺขเว จตฺนุํ อธิฐิปาทานํ ภาวิตตฺตา

พหุлікตตตตต โมกคตตตตโน ภิกขุ อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี
ปญญาวิมุตตี ทิฏฐเจว ชมฺเม สยํ อภิญญา สจฺจนิกตฺวา อุปสมฺปชช
วิหฺรตีติ ฯ

[๑๒๔๕] ตตร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ ตํ ก็ มณฺณถ
ภิกขเว กตเมสํ ชมฺมานัน ภาวิตตตตต พหุлікตตตตต ตถาคโต
เอวํหิทุธิโก เอวํหานุกาโวติ ฯ ภควํมุตกา โน ภนฺเต ชมฺมา ฯเปฯ{

[๑๒๔๖] จตฺนุนัน โข ภิกขเว อิทฺธิปาทานัน ภาวิตตตตต พหุлікตตตตต
ตถาคโต เอวํหิทุธิโก เอวํหานุกาโว ฯ กตเมสํ จตฺนุนัน ฯ
อิธ ภิกขเว ตถาคโต ฉนฺทสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ
ภาเวติ อิติ เม ฉนฺโท น จ อติลีโน ภวิสฺสตี น จ
อติปคฺคหิตโต ภวิสฺสตี น จ อชฺฉตฺตํ สงฺขิตโต ภวิสฺสตี น
จ พหิทฺธา วิกฺขิตโต ภวิสฺสตี ปจฺฉาปุเร สยฺเย จ วิหฺรตี
ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร ยถา อโร
ตถา อุทฺธึ ยถา อุทฺธึ ตถา อโร ยถา ทิวา ตถา รตฺตี ยถา
รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ เจตสา อปรโยนฺทฺเชน สປฺปภาสํ
จิตฺตํ ภาเวติ ฯ วิริยสมฺมาธิ จิตฺตสมฺมาธิ วิมฺสาสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทำ ภาเวติ อิติ เม วิมฺสา น จ อติลีนา
ภวิสฺสตี น จ อติปคฺคหิตตา ภวิสฺสตี ฯเปฯ อิติ วิวญฺเณ
เจตสา อปรโยนฺทฺเชน สປฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ ฯ อิมสํ โข
ภิกขเว จตฺนุนัน อิทฺธิปาทานัน ภาวิตตตตต พหุлікตตตตต ตถาคโต

เอวัมหิทฺธิโก เอวฺมทานุภาโว ฯ

[๑๒๔๗] อิมสยฺจ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสํกตตฺตา ตถาคโธ อนนฺทวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโภติ เอโกปี
หุตฺวา พุทฺธา โหติ ฯเปฯ ยาว พุทฺหมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ

[๑๒๔๘] อิมสยฺจ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสํกตตฺตา ตถาคโธ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี
ทิกฺกุเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ฯ
(ฉปี อภิญฺญาโย วิตฺถารตพฺพา) ฯ

อโยคุพฺพคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

มคฺโค อโยคุโพ ภิกฺขุ สุทฺธกณฺจ ๑ เทว ผลา อานนฺทา-
เทว วุตฺตา ภิกฺขุหิ อปเร เทว โมคฺคผลฺลาโน ตถาคโธติ ฯ

#๑ ม. สุทฺธิกณฺจาปี เทว ผลา เทว จานนฺทา พฺเว ภิกฺขุ... ฯ

อิทธิปาทสี่ยุตตสส คงคาทีเปยยาโต จตุตโถ

[๑๒๔๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงคา นที ปาจีนนินฺนา ปาจีนโปณา
ปาจีนปพฺภารา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตารโ อธิธิปาเท
ภาเวนฺโต จตุตารโ อธิธิปาเท พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารโ ฯ

[๑๒๕๐] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตารโ อธิธิปาเท ภาเวนฺโต
จตุตารโ อธิธิปาเท พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปพฺภารโ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนนฺตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ
อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ
วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทธิปาทํ ภาเวติ ฯ เอว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตารโ อธิธิปาเท ภาเวนฺโต จตุตารโ อธิธิปาเท
พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปพฺภารโติ ฯ
(ยถา เอสนา ปาลี อิทธิปาเทสุ วิตุถาเรตพฺพา) ฯ

[๑๒๕๑] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺทมภิกฺขยานิ สลฺโลชนานิ ฯ
กตมานิ ปญฺจ ฯ รุปฺปราโค อรูปฺปราโค มาโน อุทฺทจฺจํ อวิชฺชา ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอุทฺทมภิกฺขยานิ สลฺโลชนานิ ฯ

[๑๒๕๒] อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อุทฺทมภิกฺขยานํ สลฺโลชนานํ
อภิณฺณาย ปริณฺณาย ปริกฺขยาย ปหานาย จตุตารโ
อิทธิปาทา ภาเวตพฺพา ฯ กตเม จตุตารโ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

ฉนฺทสมาริปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ ฯ วิริยสมาริ
จิตฺตสมาริ วิมฺสาสมาริปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวติ ฯ
อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อุตฺตมภากิยานํ สลฺยโลชนานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปริกฺขยา ปหานาย อิม จตฺตารอ อิทฺธิปาทา
ภาวตพฺพาติ ฯ (ยถา มคฺคสํยุตฺตํ วิตฺถาริตํ เอวํ คงฺคาเปยฺยาโ
ยว เอสนา ปาลี อิทฺธิปาเทสุ วิตฺถาเรตพฺพา) ฯ

อิทฺธิปาทลํยุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

อนรุทฐสัยัคต

รโหคตวคโค ปจโม

[๑๒๕๓] เอวมเม สุตัง เอกัง สมยੰ อายสฺมา อนรุทฺโธ สาวคฺคิยั
วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิตฺตํ กสฺส อารามे ฯ อถ โข อายสฺมโต
อนรุทฺฐสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตสฺส ปรีวิตกฺโก
อุทฺปาที เยสํ เกสญฺจิ จตฺตารो สติปญฺจานา วิรทฺธา วิรทฺโธ
เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทูกฺกขกฺขคามิ เยสํ เกสญฺจิ จตฺตารो
สติปญฺจานา อารทฺธา อารทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทูกฺกขกฺขคามิตี ฯ

[๑๒๕๔] อถ โข อายสฺมา มหาโมคคฺคฺลลาโน อายสฺมโต
อนรุทฺฐสฺส เจตสา เจโตปรีวิตกฺกมณฺเฑาย เสยฺยถาปี นาม พลฺวา
ปฺริโส สมนฺนิยชิตฺติ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺติ วา พาทํ
สมนฺนิยเชยฺย เอวเมว อายสฺมโต อนรุทฺฐสฺส สมนฺนุเข ปาตุรโหสิ ฯ
อถ โข อายสฺมา มหาโมคคฺคฺลลาโน อายสฺมนฺตํ อนรุทฺฐํ เอตทโวจ
กิตฺตาวตฺตา นุ โข อาวุโส อนรุทฺฐ ภิกฺขุโน จตฺตารो สติปญฺจานา
อารทฺธา โหนฺตีตี ฯ

[๑๒๕๕] อิทาวุโส ภิกฺขุ อชฺฉตฺตํ กายे สมฺมทฺยธฺมมานุปสฺสึ
วิหฺรติ ฯเปฯ อชฺฉตฺตํ กายे วยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ ฯ อชฺฉตฺตํ

กาย สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสึ ฯ พหิทฺฐา กาย สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ
วิหฺรติ ฯเปฯ พหิทฺฐา กาย วยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ ฯ พหิทฺฐา
กาย สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสึ ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺฐา กาย สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ
วิหฺรติ ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺฐา กาย วยธมฺมานุปลสฺสึ
วิหฺรติ ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺฐา กาย สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ
อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณาโทมนสฺสึ ฯ

[๑๒๕๖] โส สเจ อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐ ปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ
วิหเรยฺยนฺติ ปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯ สเจ อากงฺขติ ปฏิญฺเฐ
อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯ สเจ
อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐ จ ปฏิญฺเฐ จ ปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
ปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯ สเจ อากงฺขติ ปฏิญฺเฐ จ อปฺปปฏิญฺเฐ
จ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺลณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ฯ
สเจ อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐจ ปฏิญฺเฐจ ตทฺถกฺกํ อภินิเวชเชตฺวา
อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ
สโต สมฺปชาโน ฯ

[๑๒๕๗] อชฺฉตฺตํ เวทนาสุ สมุททวยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ อชฺฉตฺตํ
เวทนาสุ วยธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ ฯ อชฺฉตฺตํ เวทนาสุ สมุททวย-
ธมฺมานุปลสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก

อภิขณาโทมนสฺสํ ๑ พหิทฺธา เวทนาสุ สมุทฺยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ
พหิทฺธา เวทนาสุ วยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ ๑ พหิทฺธา เวทนาสุ
สมุทฺยวฺยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิขณาโทมนสฺสํ ๑ อชฺฌตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ สมุทฺยธมฺมานุปสฺสึ
วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ วยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ ๑
อชฺฌตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ สมุทฺยวฺยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขณาโทมนสฺสํ ๑

[๑๒๕๘] โส สเจ อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐ ปฏิญฺเฐ สลฺยณิ
วิหเรยฺยนฺติ ปฏิญฺเฐ สลฺยณิ ตตฺถ วิหฺรติ ๑ สเจ อากงฺขติ ปฏิญฺเฐ
อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺยณิ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺยณิ ตตฺถ วิหฺรติ ๑ สเจ
อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐ จ ปฏิญฺเฐ จ ปฏิญฺเฐ สลฺยณิ วิหเรยฺยนฺติ
ปฏิญฺเฐ สลฺยณิ ตตฺถ วิหฺรติ ๑ สเจ อากงฺขติ ปฏิญฺเฐ จ อปฺปปฏิญฺเฐ
จ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺยณิ วิหเรยฺยนฺติ อปฺปปฏิญฺเฐ สลฺยณิ ตตฺถ วิหฺรติ ๑
สเจ อากงฺขติ อปฺปปฏิญฺเฐจ ปฏิญฺเฐจ ตทฺภยํ อภินิวฺชเชตฺวา
อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ
สโต สมฺปชาโน ๑

[๑๒๕๙] อชฺฌตฺตํ จิตฺเต ๑เปฯ พหิทฺธา จิตฺเต ๑เปฯ
อชฺฌตฺตพหิทฺธา จิตฺเต สมุทฺยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ ๑ อชฺฌตฺตพหิทฺธา
จิตฺเต วยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ ๑ อชฺฌตฺตพหิทฺธา จิตฺเต
สมุทฺยวฺยธมฺมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี ๑เปฯ อภิขณาโทมนสฺสํ ๑

[๑๒๖๐] โส สเจ อากงขติ อปปฏิภูเถ ปฏิภูถสณณิ
วิหเรยฺยนฺติ ปฏิภูถสณณิ ตตถ วิหฺรติ ๗เป๗ อุเปกฺขโก ตตถ
วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ๗

[๑๒๖๑] อชฺฌตฺติ ฌมฺเมสุ ๗เป๗ พหิทฺธา ฌมฺเมสุ ๗เป๗
อชฺฌตฺตพหิทฺธา ฌมฺเมสุ สมฺทวยฌมฺมานุปลฺสี วิหฺรติ ๗ อชฺฌตฺตพหิทฺธา
ฌมฺเมสุ วยฌมฺมานุปลฺสี วิหฺรติ ๗ อชฺฌตฺตพหิทฺธา
ฌมฺเมสุ สมฺทวยวยฌมฺมานุปลฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสึ ๗

[๑๒๖๒] โส สเจ อากงขติ อปปฏิภูเถ ปฏิภูถสณณิ
วิหเรยฺยนฺติ ปฏิภูถสณณิ ตตถ วิหฺรติ ๗เป๗ อุเปกฺขโก ตตถ
วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ๗ เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุโน
จตุตาโร สติปญฺจานา อารทฺธา โหนฺตีติ ๗

[๑๒๖๓] สาวตฺถินิทานํ ๗ อถ โข อายสฺมโต อนฺรุทฺทสฺส
รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวฺ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาติ เยสํ
เกสณฺจิจิ จตุตาโร สติปญฺจานา วิรทฺธา วิรทฺโธ เตสํ อริโย
มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิ เยสํ เกสณฺจิจิ จตุตาโร สติปญฺจานา
อารทฺธา อารทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิติ ๗

[๑๒๖๔] อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสฺมโต
อนฺรุทฺทสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑยฺย เสยฺยถาปี นาม พลวา
ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺติ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺติ วา พาทํ

สมมิลลเชยฺย เอวเมว อายสฺมโต อนฺรุตฺตสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ ฯ

[๑๒๖๕] อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน อายสฺมนฺตํ
อนฺรุตฺตํ เอตทวโจ กิตฺตาวตา นฺ โข อาวุโส อนฺรุตฺตํ ภิกฺขุโน
จตุตฺตารโ สติปฺภฺจฺจนา อารทฺธา โหนฺตฺติ ฯ

[๑๒๖๖] อิธาวุโส ภิกฺขุ อชฺฉตฺตํ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ พหิทฺธา
กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี ฯเปฯ อชฺฉตฺตพหิทฺธา กายเ
กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ

[๑๒๖๗] อชฺฉตฺตํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ พหิทฺธา
เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ

[๑๒๖๘] อชฺฉตฺตํ จิตฺเต ฯ พหิทฺธา จิตฺเต ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺธา
จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ

[๑๒๖๙] อชฺฉตฺตํ ฐมฺเมสุ ฯ พหิทฺธา ฐมฺเมสุ ฯ อชฺฉตฺตพหิทฺธา
ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ เอตฺตาวตา โข อาวุโส

ภิกขุโน จตตารโ สติปฏจานา อารทฐา โหนตตี ๑

[๑๒๗๐] เอกิ สมยิ อายสฺมา อนฺรทฺโธ สาวคฺติยิ วิหฺรติ
สฺตฺนฺตฺเร ๑ อถ โข สมฺพหฺลฺลา ภิกฺขุ เยนายสฺมา อนฺรทฺโธ
เตนฺปสฺงกฺมิตฺสฺ อฺปสฺงกฺมิตฺวา อายสฺมตา อนฺรทฺเรน สทฺธิ สมฺโมทิตฺสฺ
สมฺโมทนฺนํ กถิ สาราณฺนํ ๑ วิตฺสเรตฺวา เอกมฺนตฺ นิสฺสิตฺสฺ ๑ เอกมฺนตฺ
นินฺนนา โข เต ภิกฺขุ อายสฺมฺนตฺ อนฺรทฺธิ เอตทวอจฺ จตเมตฺ
อายสฺมา อนฺรทฺโธ ฐมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตฺ ๒
ปฺตฺโตติ ๑

[๑๒๗๑] จตฺนฺนํ ขฺวาทิ อวฺโส สติปฏจานานํ ภาวิตตฺตา
พหฺลิกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตฺ ปฺตฺโต ๑ กตเมตฺ จตฺนฺนํ ๑ อิทวฺโส
กาเย กายานฺุสฺสฺ วิหฺรามี อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วินยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑ เวทนาสุ จิตฺเต ฐมฺเมสุ ฐมฺมานฺุสฺสฺ
วิหฺรามี อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ๑
อิมตฺ ขฺวาทิ อวฺโส จตฺนฺนํ สติปฏจานานํ ภาวิตตฺตา
พหฺลิกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตฺ ปฺตฺโต ๑ อิมสฺลจ ปนาหิ อวฺโส
จตฺนฺนํ สติปฏจานานํ ภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา หินํ ฐมฺมํ หินโต
อพฺกณฺณาสี มชฺฌิมํ ฐมฺมํ มชฺฌิมโต อพฺกณฺณาสี ปณฺนิตํ
ฐมฺมํ ปณฺนิตโต อพฺกณฺณาสินฺนติ ๑

[๑๒๗๒] เอกิ สมยิ อายสฺมา จ อนฺรทฺโธ อายสฺมา จ
สาริปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคฺลฺลาโน สากเต วิหฺรนฺติ กณฺฐกฺ-
#๑ ม. สพฺพตฺถ สาราณฺนํ ๑ ๒ ม. มหาภิกฺขุณฺตฺ ยฺ. มหาภิกฺขุณฺตฺ ๑ เอวมฺปริ ๑

วเน ฯ อถ โข อายสฺมา จ สาริปฺตุโต อายสฺมา จ
มหาโมคฺคฺคฺลาโน สายณฺหสมยฺ ปฏิสลฺลํนา วุญฺจिता เยนายสฺมา
อนฺรุทฺโธ เตนฺอุปสงฺกมฺมึสุ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อนฺรุทฺเธน
สทฺฐี สมฺโมทิสฺสุ สมฺโมทณฺมึยฺ กถํ สาราณฺมึยฺ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตฺ
นินฺสีทิสฺสุ ฯ เอกมฺนตฺ นินฺสิโน โข อายสฺมา สาริปฺตุโต อายสฺมฺนตฺ
อนฺรุทฺธํ เอตทวโจ เสกฺเขนาวุโส ๑ อนฺรุทฺธ ภิภฺขุณา กตเม ฌมฺมา
อุปสมฺปชฺช วิหตฺตพฺพาติ ฯ

[๑๒๗๓] เสกฺเขนาวุโส สาริปฺตุต ภิภฺขุณา จตฺตารโ สติปฺญฺจํนา
อุปสมฺปชฺช วิหตฺตพฺพา ฯ กตเม จตฺตารโ ฯ อิทาวุโส ภิภฺขุ
กาเย กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี
วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก อภิษฺฌาโทมฺนสฺสํ ฯ
เสกฺเขนาวุโส สาริปฺตุต ภิภฺขุณา อิมํ จตฺตารโ
สติปฺญฺจํนา อุปสมฺปชฺช วิหตฺตพฺพาติ ฯh

[๑๒๗๔] สากตฺตนิทานํ ฯ เอกมฺนตฺ นินฺสิโน โข อายสฺมา
สาริปฺตุโต อายสฺมฺนตฺ อนฺรุทฺธํ เอตทวโจ อเสกฺเขนาวุโส ๒ อนฺรุทฺธ
ภิภฺขุณา กตเม ฌมฺมา อุปสมฺปชฺช วิหตฺตพฺพาติ ฯ

[๑๒๗๕] อเสกฺเขนาวุโส สาริปฺตุต ภิภฺขุณา จตฺตารโ สติปฺญฺจํนา
อุปสมฺปชฺช วิหตฺตพฺพา ฯ กตเม จตฺตารโ ฯ อิทาวุโส ภิภฺขุ กาเย
กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก
#๑ เสกฺเขนาวุโสติปฺปี ปาโโจ ฯ ๒ อเสกฺเขนาวุโสติ วา ปาโโจ ฯ

อภิขณาโหมนสลั ๑ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ ชมมานุปลัสสี วิหริติ
อาตาปี สมุปชาโน สติมา วินยยุ โลเก อภิขณาโหมนสลั ๑
อเสกขเนาวุโส สารีปุตต ภิกขุณา อิเม จตุตาโร สติปฏจานา
อุปสมปชช วิหิตพพาทิ ๑

[๑๒๗๖] สาเกตนิทานิ ๑ เอกมนุตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
สารีปุตฺโต อายสฺมนุตํ อนฺรุทฺธึ เอตทโวจ กตเมถึ อายสฺมา อนฺรุทฺธึ
ชมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา มหาภิกขุณฺตํ ปตฺโตติ ๑

[๑๒๗๗] จตฺนุนํ ขวาทํ อาวุโส สติปฏจานานํ ภาวิตตฺตา
พหุสีกตตฺตา มหาภิกขุณฺตํ ปตฺโต ๑ กตเมถึ จตฺนุนํ ๑ อิธาทํ อาวุโส
กายเย กายานุปลัสสี วิหรามิ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วินยยุ
โลเก อภิขณาโหมนสลั ๑ เวทนาสุ จิตเต ชมเมสุ ชมมานุปลัสสี
วิหรามิ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วินยยุ โลเก
อภิขณาโหมนสลั ๑ อิเมถึ ขวาทํ อาวุโส จตฺนุนํ สติปฏจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา มหาภิกขุณฺตํ ปตฺโต ๑ อิเมสญฺจ ปนาทํ
อาวุโส จตฺนุนํ สติปฏจานานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา สหสฺสโลกํ
อภิขานามิตี ๑

[๑๒๗๘] สาวตฺถินิทานิ ๑ ตตฺร โข อายสฺมา อนฺรุทฺธึ ภิกขุ
อามนฺเตสิ ๑เปฯ เอตทโวจ จตุตาโรเม อาวุโส สติปฏจานา
ภาวิตา พหุสีกตา ตณฺหกุขยาย ลัวตฺตฺนฺติ ๑ กตเม จตุตาโร ๑
อิธาวุโส ภิกขุ กายเย กายานุปลัสสี วิหริติ ๑ เวทนาสุ จิตเต

ธมเมสุ ธมมานุสสุ วิหริ อาตปิ สมปะชาโน สติมา วินย
โลเก อภิขุมาโทมนสุสิ ฯ อิม โข อาวุโส จตุตตโร สติปญฺจนา
ภาวิตา พหุลีกตา ตณฺหกุขยาย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๒๗๕] เอกิ สมยํ อายสฺมา อนฺรุทฺโธ สาวตฺถิยํ วิหริ
สลพาคาเร ฯ ตตฺร โข อายสฺมา อนฺรุทฺโธ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
ฯเปฯ เอตทวโจ เสยฺยถาปี อาวุโส กงฺกานที ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา
ปาจันปพฺภารา อถ มหาชนกาโย อากฺขณฺเยย กุทฺทาลปีฎฺกํ ๑
อาทาย มมํ อิมํ กงฺกานที ปจฺฉานินฺนํ กริสฺสาม ปจฺฉาโปณํ
ปจฺฉापพฺภารนฺติ ฯ ตํ กิ มณฺณถ อาวุโส อปี นฺ โส
มหาชนกาโย กงฺกานที ปจฺฉานินฺนํ กรยฺเยย ปจฺฉาโปณํ ปจฺฉापพฺภารนฺติ ฯ
โน เหติ อาวุโส ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ กงฺกา
อาวุโส นที ปาจันนินฺนา ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา สา น
สุกรา ปจฺฉานินฺนํ กาคู ปจฺฉาโปณํ ปจฺฉापพฺภาริ ยาว เทว
จ ปน มหาชนกาโย กิลมถสุส วิฆาตสุส ภาที อสุสชาติ ฯ
เอวเมว โข อาวุโส ภิกฺขุ จตุตตโร สติปญฺจนาเน ภาเวนฺตํ จตุตตโร
สติปญฺจนาเน พหุลีกโรนฺตํ ราชา ๒ วา ราชมหามตฺตา วา มิตฺตา
วา อมจฺจา วา ชาติ วา สาโลหิตา วา โภเคหิ อภิหฺนฺจํ
ปวาเรยฺยํ เอหฺมโภ ปุริส กินฺเต อิม กาสาวา อนฺุทฺหนฺติ กิ
มฺณฺโฑ กपालมนฺุสฺจรสิ เอหิ หีนายาวตฺตติววา โภเค จ ภูณฺชสุ
ปฺณฺณานิ จ กโรหิติ ฯ โส วต อาวุโส ภิกฺขุ จตุตตโร สติปญฺจนาเน
#๑ ม. กุทฺทาลปีฎฺกํ ฯ ม. ย. ราชาโน ฯ

ภาเวนุโต จตุตตารโ สติปฏฺจําเน พหุสํกโรนุโต สํกขํ
ปจฺจกขาย หีนายาวตฺตํ สุตํ นนํ วิชฺชติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
ยํ หิ [๑] อวฺวโส จิตฺตํ ทิฆมรตฺตํ วิเวกนินฺนํ วิเวกโปณํ วิเวกปพฺพการํ
ตถา ๒ หีนายาวตฺตํ สุตํ นนํ วิชฺชติ ฯ

[๑๒๘๐] กถญจวฺวโส กิขุ จตุตตารโ สติปฏฺจําเน ภาเวติ
จตุตตารโ สติปฏฺจําเน พหุสํกโรติ [๑] ฯ อิวฺวโส กิขุ กาย กายานุปสฺสํ
วิหริติ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ
อาตปํ สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ
เอวํ โข อวฺวโส กิขุ จตุตตารโ สติปฏฺจําเน ภาเวติ จตุตตารโ
สติปฏฺจําเน พหุสํกโรติติ ฯ

[๑๒๘๑] เอกํ สมํ ยายสฺมา จ อนฺรทฺโธ ยายสฺมา จ สารีปฺตุโต
เวสาลียํ วิหรนฺติ อมฺพปาลิวนํ ฯ อถ โข ยายสฺมา
สารีปฺตุโต สายณฺหสมํ ปฏิสถฺตํ วุญฺจติ ฯ เปฯ เอกมนฺตํ
นินฺนํ โข ยายสฺมา สารีปฺตุโต ยายสมฺนตํ อนฺรทฺธํ เอตทโวจ
วิปฺสนนํ โข เต อวฺวโส อนฺรทฺธ อิบฺทฺริยานิ ปริสุทฺโธ มุขวณฺโณ
ปริโยทาโต ฯ กตเมนา ยายสฺมา อนฺรทฺธ วิหารเณ เอตฺรหิ
พหุสํ วิหริติติ ฯ

[๑๒๘๒] จตุสฺ ขวาทํ อวฺวโส สติปฏฺจําเนสุ สุปฺปฏิจิตฺตํ ๔-ค
เอตฺรหิ พหุสํ วิหารามิ ฯ กตเมสุ จตุสฺ ฯ อิวฺวโส กาย
#๑ ม. ย. ตํ ๑ ๒ ม. ย. ตํ ๑ ๓ ม. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ ๑ ๔ ม.
#สุปฺปฏิจิตฺตํ ๑

กายานุปัสสี วิหรามิ อาตปปี สมปชาโน สติมา วินยโย โลก
อภิขมาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฌมเมสุ ฌมมานุปัสสี วิหรามิ
อาตปปี สมปชาโน สติมา วินยโย โลก อภิขมาโทมนสฺสึ ฯ อิมesu
ขวาทิ อาวุโส จตุสุ สติปญฺจานesu สุปญฺจิตฺตจิตฺโต เอตฺรหิ พหุลลํ
วิหรามิ ฯ โย โส อาวุโส ภิกฺขุ อรหํ ฌินาสโว วุสิตวา
กตกรณียโ อहितภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโถ ปริกฺขินภวสญฺโฆชโน
สมมฺทลฺลนา วิมุตฺโต โส อิมesu จตุสุ สติปญฺจานesu สุปญฺจิตฺตจิตฺโต
พหุลลํ วิหฺรตีติ ฯ ตาภา [๑] โน อาวุโส สุลทฺธํ [๒] โน
อาวุโส เย มยฺ อายสฺมโต อนุรฺทฺทสฺส สมฺมุขาว อสฺสมฺห อสภิวาจิ
ภาสฺมานสฺสาติ ฯ

[๑๒๘๓] เอกิ สมยฺ อายสฺมา อนุรฺทฺโท สวตฺถิยิ วิหฺรติ
อนฺชวณสฺมี อาพาธิโก ทฺกฺขิตฺโต พาพฺหคิลาโน ฯ อถ โข สมฺพหฺลลา
ภิกฺขุ เยนายสฺมา อนุรฺทฺโท เตนฺุปฺสงฺกมฺมีสุ อฺุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมฺนฺตํ
อนุรฺทฺธํ เอตทโวจฺู กตเมนายสฺมโต อนุรฺทฺทสฺส วิหาเรณ วิหฺรโต
อฺุปฺปนฺนา สารีริกา ทฺกฺขวา เวทนา จิตฺตํ น ปรียาทาย ติฏฺฐนฺตีติ ฯ

[๑๒๘๔] จตุสุ โข เม อาวุโส สติปญฺจานesu สุปญฺจิตฺตจิตฺตสฺส
วิหฺรโต อฺุปฺปนฺนา สารีริกา ทฺกฺขวา เวทนา จิตฺตํ น ปรียาทาย
ติฏฺฐนฺตีติ ฯ กตเมสุ จตุสุ ฯ อิทาหิ อาวุโส กายเ กายานุปัสสี
วิหฺรามิ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฌมเมสุ ฌมมานุปัสสี วิหฺรามิ
อาตปปี สมปชาโน สติมา วินยโย โลก อภิขมาโทมนสฺสึ ฯ

#๑-๒ ม. ย. ๖๓ ฯ

อิเมสุ โข เม อาวุโส จตุสฺ สติปัญญาเนสุ สุปญฺจิตจิตตสฺส
วิหโรโต อุปฺปนฺนา สารีริกกา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย
ติฏฺฐนฺตํติ ๑

รโหคตวคฺโค ปจโม ๑

ตสฺสุทฺธานํ

รโหคเตน เทว วุตฺตา สฺตฺนุภณฺณํ กิ ตโย

ตณฺหกฺขยสฺสพาคาริ อมฺพปาลีคิลาณนฺติ ๑ ๑

#๑ ม. อมฺพปาลี จ คิลาณนฺติ ๑ ย. สพฺพํ พาวุหคิลาณนฺติ ๑

ทศิวคโค ทศโย

[๑๒๘๕] เอกิ สมยิ อายสฺมา อนฺรุทฺโธ สาวตฺถิยิ วิหริติ
เขตฺวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ
เยนายสฺมา อนฺรุทฺโธ เตนฺอุปสงฺกมึสฺส อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
อนฺรุทฺเธน ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ
อนฺรุทฺธี เอตทวโจ กตเมถิ อายสฺมา อนฺรุทฺโธ ฌมฺมานิ ภาวิตตฺตา
พหุถีกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ ฯ

[๑๒๘๖] จตฺนุนิ ขฺวาทิ อวฺโส สติปฺญฺจานานิ ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา
มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ ฯ กตเมถิ จตฺนุนิ ฯ อิธาทิ
อวฺโส กายเย กายานุปสฺสี วิหรามิ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสี วิหรามิ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก
อภิขฺฌาโทมนสฺส ฯ อิเมถิ ขฺวาทิ อวฺโส จตฺนุนิ สติปฺญฺจานานิ
ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ ฯ อิเมสญฺจ ปนาหิ
อวฺโส จตฺนุนิ สติปฺญฺจานานิ ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา กปฺปสฺสสฺสํ
อนฺุสฺสรามิติ ฯ

[๑๒๘๗] อิเมสญฺจ ปนาหิ อวฺโส จตฺนุนิ สติปฺญฺจานานิ
ภาวิตตฺตา พหุถีกตตฺตา อนเกวินฺทิตฺติ อิทฺธิวธิํ ปจฺจนฺนโกมิ เอโกปิ
หุคฺวา พุทฺธา โหมิ ฯเปฯ ยาว พุทฺหมฺโลกาปิ กายเณ วลฺลํ วตฺเตมิติ ฯ

[๑๒๘๘] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ทิพฺพาย โสตราตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสีกาย
อุโภ สทฺเท สุณามิ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทฺวเร
สนฺติเก จาติ ฯ

[๑๒๘๙] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ปรสฺตฺตานํ ปรปฺกฺกลานํ เจตฺตา เจโต ปริจฺจ
ชานามิ สรารํ วา จิตฺตํ สรารํ จิตฺตฺนฺติ ปชานามิ ฯเปฯ
วิมฺตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๙๐] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา จานญจ จานโต อญฺจานญจ อญฺจานโต
ยถาญฺตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๙๑] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อตีตนาถตฺตํ จุจฺปฺปนาณํ กมฺมสมาทานานํ
จฺจานโส เหตุโส วิปารํ ยถาญฺตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๙๒] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา สพฺพตฺถคามินิปฏิบัติ ยถาญฺตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๙๓] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อเนกธาตุนานาธาตฺวโลกํ ยถาญฺตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๙๔] อิมสยจ ปนาหิ อาวุโส จตฺนุํ สติปญฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา สตฺตฺตานํ นานาธิมฺตฺตีกตํ ยถาญฺตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๕๕] อิมสยจ ปนาหิ อวุโส จตุนัน สติปฏฺจานานัน
ภาวิตตฺตา พหุถิกตตฺตา ปรสฺตฺตานัน ปรปฺกฺคฺถานัน อินฺทฺริยปรโรปรียตฺตํ
ยถาภูตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๕๖] อิมสยจ ปนาหิ อวุโส จตุนัน สติปฏฺจานานัน
ภาวิตตฺตา พหุถิกตตฺตา ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปฺตฺตํ สงฺกิลลํ
โวทานัน วุฏฺจํ ยถาภูตํ ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๕๗] อิมสยจ ปนาหิ อวุโส จตุนัน สติปฏฺจานานัน
ภาวิตตฺตา พหุถิกตตฺตา อนกฺวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนฺุสฺสรามิ ฯ
เสยฺยถิตฺติ ฯ เอกํปี ชาตี เทวปี ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการิ สอุทฺเทถํ
อนกฺวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนฺุสฺสรามิตฺติ ฯ

[๑๒๕๘] อิมสยจ ปนาหิ อวุโส จตุนัน สติปฏฺจานานัน
ภาวิตตฺตา พหุถิกตตฺตา ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตฺมานุสฺเสน
สฺตฺเต ปสฺสามิ จวฺมานเณ อุปฺปชฺชฺมานเณ ฯเปฯ อิติ ทิพฺเพน
จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตฺมานุสฺเสน ฯเปฯ ยถากมฺมุปฺเต สฺตฺเต
ปชานามิตฺติ ฯ

[๑๒๕๙] อิมสยจ ปนาหิ อวุโส จตุนัน สติปฏฺจานานัน
ภาวิตตฺตา พหุถิกตตฺตา อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี ปญฺญาวิมฺุตฺตี
ทิกฺุจฺเว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกฺควา อุปฺสมฺปชฺช
วิหฺรามิตฺติ ฯ

ทฺุติโย วคฺโค ฯ

ตสฺสุทฺทหน้ํ

สทสฺสํ อิทฺธิ อถ ปน เจโตปริจฺจกฺขณเมตฺถิ
ปฏฺธิทลฺลิกอ นนํนํธิมุตฺติ อินฺทริยํ ชนํนํติ ติสฺโส วิชฺชาติ ๑ ฯ
อนฺนุทฺทธํสํมุตฺตํ นิฏฺจติ ฯ

#๑ ม. มหาภิกฺขุณํ อิทฺธิ ทิพฺพํ เจโต ปริยํ จานํ กมฺมํ
สทฺทพฺพตฺถ ธาตฺถธิมุตฺติ ฌานํ ติสฺโส วิชฺชาติ ฯ

ฉานส์ยุดต์

[๑๓๐๐] สาวตุถิ ๑ ตตุร โข จตุตาโรเม ภิกขเว ฉานา ๑
กตเม จตุตาโร ๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ วิวิจเจว กามะหิ วิวิจ
อกุสเลหิ ชมเมหิ สวิตกุกั สวิจาร์ วิเวกซ์ ปิติสุขั ปจัม ฉานั
อุปสมปชช วิหริติ วิตกุกิจารานั วูปสมา อชฌตตุต สumpulสาทณั
เจตโส เอโกทิกาวั อวิตกุกั อวิจาร์ สมาริซั ปิติสุขั ทุตติยั ฉานั
อุปสมปชช วิหริติ ปิตียา จ วิราคา อุปะกุกโก จ วิหริติ
สโต จ สumpulชาโน สุขญจ กายะน ปฏิสัเวเทติ ยนตั อริยา
อากิกขนุติ อุปะกุกโก สติมา สุขวิหาริติ ตติยั ฉานั อุปสมปชช
วิหริติ สุขสุส จ ปหานา ทุกขสุส จ ปหานา ปุพเพว โสมนสุสโทมนสุसानั
อตุณคมา อทุกขมสุขั อุปะกุกาสติปาริสุทธี จตุตถั ฉานั
อุปสมปชช วิหริติ ๑ อิมะ โข ภิกขเว จตุตาโร ฉานาติ ๑

[๑๓๐๑] เสยยถาปี ภิกขเว คงคาน ทิ ปาจินนินุณา ปาจินโปฉา
ปาจินปพุการรา ๑ เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ จตุตาโร
ฉานะ ภาเวนุโต จตุตาโร ฉานะ พหุลิกโรนุโต นิพพานนินุโน
โหติ นิพพานโปโณ นิพพานปพุกาโร ๑

[๑๓๐๒] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ จตุตาโร ฉานะ ภาเวนุโต
จตุตาโร ฉานะ พหุลิกโรนุโต นิพพานนินุโน โหติ นิพพานโปโณ
นิพพานปพุกาโร ๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ วิวิจเจว กามะหิ วิวิจ
อกุสเลหิ ชมเมหิ สวิตกุกั สวิจาร์ วิเวกซ์ ปิติสุขั ปจัม ฉานั

อุปสมปชช วิหริติ วิตกุกวิจารานัน ฐปสมา ฯเปฯ ทุตติย ฌานัน ฯ
ตติย ฌานัน ฯ จตุตถ ฌานัน อุปสมปชช วิหริติ ฯ เอว โข ภิกขเว
ภิกขุ จตุตารโ ฌาเน ภาเวนุโต จตุตารโ ฌาเน พหุสีกโรนุโต
นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปโธ นิพพานปพภาโรติ ฯ (เอว
ยาว เอสนา ปาลี วิตถารตพพา) ฯ

[๑๓๐๓] ปณจิมานิ ภิกขเว อุทุมภากิยานิ สลฺโลชนานิ ฯ
กตมานิ ปณจ ฯ รุปราโค อรูปราโค มาโน อุทจจจ อวิชชา ฯ
อิมานิ โข ภิกขเว ปณจอุทุมภากิยานิ สลฺโลชนานิ ฯ

[๑๓๐๔] อิมสฺ โข ภิกขเว ปณจณฺนํ อุทุมภากิยานํ
สลฺโลชนานํ อภินฺถาย ปริณฺถาย ปริกฺขยาย ปหานาย จตุตารโ
ฌานา ภาเวตพพา ฯ กตเม จตุตารโ ฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเสหิ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกขํ
ปีติสฺขํ ปจฺม ฌานัน อุปสมปชช วิหริติ วิตกุกวิจารานัน ฐปสมา
อหฺมตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจาร์ สมาริขํ
ปีติสฺขํ ทุตติย ฌานัน ฯ ตติย ฌานัน ฯ จตุตถ ฌานัน อุปสมปชช
วิหริติ ฯ อิมสฺ โข ภิกขเว ปณจณฺนํ อุทุมภากิยานํ สลฺโลชนานํ
อภินฺถาย ปริณฺถาย ปริกฺขยาย ปหานาย อิมะ จตุตารโ ฌานา
ภาเวตพพาติ ฯ (คฺงคาเปยฺยาโล ฯ ยถา มคฺคสฺยตฺตํ วิตถาริตํ เอว
ฌานสฺยตฺตํ วิตถารตพพํ ยาว เอสนา ปาลี) ฯ

ฌานสฺยตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

อานาปานสยัตต

เอกธมมวคโค ปจโม

[๑๓๐๕] สาทตุถิ ฯ ตตฺร โข ฯเปฯ เอตทโวจ เอกธมฺโม
ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลิกฺโข มหปฺพลโต โหติ มหานิสฺสโต ฯ กตฺโม
เอกธมฺโม ฯ อานาปานสฺสติ ฯ

[๑๓๐๖] กถิ ภาวิตฺตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ กถิ พหุลิกฺขา
มหปฺพลา โหติ มหานิสฺสา ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคฺโข วา
รฺกฺขมฺมคฺโข วา สฺวณฺณคารคฺโข วา นิสิตฺติ ปฺลลงฺกํ อากฺขิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณฺิชา ย ปริมฺขํ สตี อฺปฏฺฐเปตฺวา ฯ โส สโตว
อสฺสสฺสติ สโต ๑ ปฺสฺสสฺสติ ทิฆมฺ วา อสฺสสนฺโต ทิฆมฺ อสฺสสามิตี
ปฺชานาตี ทิฆมฺ วา ปฺสฺสสนฺโต ทิฆมฺ ปฺสฺสสามิตี ปฺชานาตี ฯ รสฺสํ
วา อสฺสสนฺโต รสฺสํ อสฺสสามิตี ปฺชานาตี รสฺสํ วา ปฺสฺสสนฺโต
รสฺสํ ปฺสฺสสามิตี ปฺชานาตี ฯ สพฺพกายปฏฺฐิเสวตี อสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี
สพฺพกายปฏฺฐิเสวตี ปฺสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี ฯ ปฺสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ
อสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี ปฺสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ ปฺสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี ฯ
ปีตีปฏฺฐิเสวตี อสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี ปีตีปฏฺฐิเสวตี ปฺสฺสสิสฺสสามิตี
สิกฺขตี ฯ สุขปฏฺฐิเสวตี อสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี สุขปฏฺฐิเสวตี
ปฺสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี ฯ จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิเสวตี อสฺสสิสฺสสามิตี สิกฺขตี
#๑ ม. ย. สโตว ฯ เอวมฺปริปี ฯ

จิตตสงขารปฏิสัเวที ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ ปสฺสสมภฺยํ จิตฺตสงขารํ
อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ ปสฺสสมภฺยํ จิตฺตสงขารํ ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ
จิตฺตปฏิสัเวที อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ จิตฺตปฏิสัเวที ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ
สิกฺขติ ฯ อภิปฺโปมฺทํ จิตฺตํ อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ อภิปฺโปมฺทํ
จิตฺตํ ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ สฺมาทํ จิตฺตํ อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ
สฺมาทํ จิตฺตํ ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ วิโมจยํ จิตฺตํ อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ
สิกฺขติ วิโมจยํ จิตฺตํ ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ อนิจฺจานุปสฺสี
อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ อนิจฺจานุปสฺสี ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ วิรคฺคานุปสฺสี
อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ วิรคฺคานุปสฺสี ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ
นิโรธานุปสฺสี อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ นิโรธานุปสฺสี ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ
สิกฺขติ ฯ ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสุตฺตีสฺสวามิตฺติ สิกฺขติ ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี
ปสฺสตีสุตฺตมิตฺติ สิกฺขติ ฯ เอวํ ภาวิตฺตา โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี
เอวํ พหุลิกฺคตา มหปฺผลา โหติ มหฺนนิสฺสวํ ฯ

[๑๓๐๗] อานาปานสฺสตี ภิกฺขเว ภาวิตฺตา พหุลิกฺคตา มหปฺผลา
โหติ มหฺนนิสฺสวํ ฯ

[๑๓๐๘] กถํ ภาวิตฺตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี กถํ พหุลิกฺคตา
มหปฺผลา โหติ มหฺนนิสฺสวํ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อานาปานสฺสตีสฺสคฺคํ
สตีสมฺโพชฺฌงฺกํ ภเวติ วิเวกนิสฺสตีตํ วิรคฺคนิสฺสตีตํ นิโรธนิสฺสตีตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อานาปานสฺสตีสฺสคฺคํ ฐมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺกํ ฯ
วิริย ปีติ ปสฺสทฺธิ สฺมาธิ อานาปานสฺสตีสฺสคฺคํ อุกฺเข-

สมโพชนงคฺ ภาวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสฺสค-
ปริณามิ ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ เอวํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหानิสฺสาติ ฯ

[๑๓๐๕] อานาปานสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา
โหติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๓๑๐] กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ กถํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา
รุกฺขมฺมูลคโต วา สฺถวนาคารคโต วา นิสิตฺติ ปลฺลนฺกํ อากฺขิตฺวา
อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี อฺปปญฺจเปตฺวา ฯ โส สโตว
อสฺสสฺสติ สโต ปสฺสสฺสติ (วิตฺถารตพฺพา ยาว ปญฺญินิสฺสคฺคานุปสฺสี
อสฺสสฺสิตฺตสฺสามิตฺติ ลิกฺขติ ปญฺญินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสฺสิตฺตสฺสามิตฺติ
ลิกฺขติ) ฯ เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ เอวํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ ฯ

[๑๓๑๑] อานาปานสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา
โหติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๓๑๒] กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ กถํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต
วา รุกฺขมฺมูลคโต วา สฺถวนาคารคโต วา นิสิตฺติ ปลฺลนฺกํ อากฺขิตฺวา
อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี อฺปปญฺจเปตฺวา ฯ โส สโตว อสฺสสฺสติ
สโต ปสฺสสฺสติ ฯ (วิตฺถาโร ยาว ปญฺญินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสฺสิตฺตสฺสามิตฺติ

สิกขติ ปฏินิสสัคคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามิติ สิกขติ) ฯ เอวํ ภาวิตา โข
ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๓๑๓] เอวํ ภาวิตาย โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสติยา เอวํ
พหุลีกตายนํ ทฺวินนํ ผลานํ อณฺณตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิกฺกุเจว ชมฺเม
อณฺณ สติ วา อุปาทิสฺเสส อณาคามิตาติ ฯ

[๑๓๑๔] อานาปานสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา
โหติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๓๑๕] กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ กถํ พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา
รูกฺขมฺมูลคโต วา สฺสณฺณการคโต วา นิสฺสีทติ ปฺลลงฺกํ อากฺขิตฺวา อุหฺ
กายนํ ปณฺชายนํ ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา ฯ โส สโตว อสฺสสฺสติ
สโต ปสฺสสฺสติ ฯ (วิคฺคาโร ยาว ปฏินิสสัคคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามิติ
สิกขติ ปฏินิสสัคคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามิติ สิกขติ) ฯ เอวํ
ภาวิตา โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา
โหติ มหานิสฺสา ฯ

[๑๓๑๖] เอวํ ภาวิตาย โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสติยา เอวํ
พหุลีกตายนํ สตฺต ผลา สตฺตทานิสฺสา ปาฏิกงฺขา ฯ กตฺเม สตฺต ผลา
สตฺตทานิสฺสา ฯ ทิกฺกุเจว ชมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน
เจ ทิกฺกุเจว ชมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ อถ มรณฺกาล
อณฺณํ อาราเชติ โน เจ ทิกฺกุเจว ชมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ

อาราเชติ โน เจ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ ฯ อถ ปญฺจนํ
โอรุมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ
อุพฺพจฺจปรินิพฺพายี โหติ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ สสงฺขารปรินิพฺพายี
โหติ อุทฺธํโสโต โหติ อกฺนิฏฺฐคามี ฯ เอวํ ภาวิตาย
โฆ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตียา เอวํ พหุสีกตาย อิมे สุตฺต ผลา
สตุตฺตานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ ฯ

[๑๓๑๗] สวตฺถึยฺยํ ฯ ตตฺตร โฆ ภควา ฯเปฯ เอตทโวจ
ภาวเถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีณฺติ ฯ

[๑๓๑๘] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อริฏฺฐโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อหํ โฆ ภนฺเต ภาวเม อานาปานสฺสตีณฺติ ฯ ยถากถํ ปน ตวํ
อริฏฺฐ ภาวเอสิ อานาปานสฺสตีณฺติ ฯ

[๑๓๑๙] อตีเตสุ เม ภนฺเต กามเส กามจฺจนฺโท ปหีนो
อนาคเตสุ เม กามเส กามจฺจนฺโท วิคโต อชฺฉตฺตํ ๑ พหิทฺธา
จ เม ฐมฺเมสุ ปฏิกฺขสฺสณฺยา สุปฺปฏิวินิตา โส สโตว อสฺสสิสฺสามิ
สโต ปสฺสสิสฺสามิ ฯ เอวํ ขวาทํ ภนฺเต ภาวเม อานาปานสฺสตีณฺติ ฯ

[๑๓๒๐] อตฺถเส อริฏฺฐ อานาปานสฺสตี เนสา นตฺถิตี วทามิ ฯ
อปีจ อริฏฺฐ ยถา อานาปานสฺสตี วิตุถาเรน ปริปฺพณฺณา โหติ
ตํ สฺสณฺหาหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามีติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โฆ
อายสฺมา อริฏฺฐโจ ภควโต ปจฺจสุโสสี ฯ ภควา เอตทโวจ กถญฺจ
อริฏฺฐ อานาปานสฺสตี วิตุถาเรน ปริปฺพณฺณา โหติ ฯ อิทฺธ อริฏฺฐ
#๑ ไป. ม. อชฺฉตฺตพหิทฺธา ฯ

ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกขมุลคโต วา สุลฺลาการคโต วา นิสีหติ
ปลฺลงกั อากฺขิตฺวา อุหฺมึ กายํ ปณฺิชา ย ปริมฺขํ สตี อฺปฏฺจเปตฺวา ฯ
โส สโตว อสฺสสตี สโต ปสฺสสตี ทิฆมฺ วา อสฺสสนฺโต ทิฆมฺ
อสฺสสามีติ ปชานาติ ฯเปฯ ปฏฺินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสตีสฺสामीติ
สิกฺขติ ปฏฺินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสตีสฺสामीติ สิกฺขติ ฯ เอวํ โข
อรฺิฏฺฐ อานาปานสฺสตี วิตุถาเรณ ปริปฺนุณา โหตีติ ฯ

[๑๓๒๑] สาวตฺถิ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากปฺปิโน
ภควโต อวิทุเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงกั อากฺขิตฺวา อุหฺมึ
กายํ ปณฺิชา ย ปริมฺขํ สตี อฺปฏฺจเปตฺวา ฯ

[๑๓๒๒] อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหากปฺปินํ อวิทุเร
นิสินฺนํ ปลฺลงกั อากฺขิตฺวา อุหฺมึ กายํ ปณฺิชา ย ปริมฺขํ สตี
อฺปฏฺจเปตฺวา ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ปสฺสถ โน ตฺเมห ภิกฺขเว
เอตสฺส ภิกฺขุโน กายสฺส อិณฺชิตตฺตํ วา ผนฺทิตตฺตํ วาติ ฯ

[๑๓๒๓] ยทาปี มยฺ ภนฺเต ตํ อายสฺมนฺตํ ปสฺสาม สงฺฆมชฺเฌ
วา นิสินฺนํ เอกํ วา รโห นิสินฺนํ ตทาปี มยฺ ตสฺส อายสฺมโต
น ปสฺสาม กายสฺส อิณฺชิตตฺตํ วา ผนฺทิตตฺตํ วาติ ฯ

[๑๓๒๔] ยสฺส ภิกฺขเว สมาริสฺส ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา เนว
กายสฺส อิณฺชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา น จิตฺตสฺส อิณฺชิตตฺตํ
วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา ตสฺส โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมาริสฺส
นิกามลาภิ อภิณฺลาภิ อภิรลาภิ ฯ

[๑๓๒๕] กตมสฺส จ ภิกฺขเว สมาริสฺส ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา
เนว กายสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา น จิตฺตสฺส
อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา ฯ อานาปานสฺสทิสมาริสฺส
ภิกฺขเว ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา เนว กายสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ
ผนฺทิตตฺตํ วา น จิตฺตสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา ฯ

[๑๓๒๖] กถิ ภาวิตฺเต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสทิสมาริมฺหิ กถิ
พหุลีกเต เนว กายสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา น
จิตฺตสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา ฯ อิทฺถ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต วา สฺถวนาคารคโต วา
นีสีหติ ปรลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา อุจฺฐึ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี
อุปฺนฺนฺชเปตฺวา ฯ โส สโตว อสฺสสตี สโต ปสฺสสตี (วิตฺถาเรตพฺพา
ยาว ปณฺธิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสตีสฺสามิตฺติ สิกฺขติ ปณฺธิสฺสคฺคานุปสฺสี
ปสฺสสตีสฺสามิตฺติ สิกฺขติ) ฯ เอวํ ภาวิตฺเต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสทิสมาริมฺหิ
เอวํ พหุลีกเต เนว กายสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ
ผนฺทิตตฺตํ วา น จิตฺตสฺส อัญชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วาติ ฯ

[๑๓๒๗] อานาปานสฺสทิสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต
มฺหปฺผลโต โหติ มฺหานิสฺสํโส ฯ

[๑๓๒๘] กถิ ภาวิตฺโต จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสทิสมาริ กถิ พหุลีกโต
มฺหปฺผลโต โหติ มฺหานิสฺสํโส ฯ อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต
วา รุกฺขมุลคโต วา สฺถวนาคารคโต วา นีสีหติ ปรลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา

อุหุ กายั ปณิธาย ปริมขัง สตี อุปฏฐเปตวา ฯ โส สโตว อสฺสสตี
สโต ปสฺสสตี ฯ ที่นัง วา อสฺสสนฺโต ที่นัง อสฺสสามีติ ปชานาติ
(วิตุถาเรตพฺพา ยาว ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสตีสามีติ สิกฺขติ
ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสตีสามีติ สิกฺขติ) ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข ภิกฺขเว
อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุสฺสีกโต มหปฺพลโล โหติ มหานิสฺสโต ฯ

[๑๓๒๕] อหฺมปี สฺมํ ภิกฺขเว ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสฺมพฺพุโธ
โพธิสฺสโตว สมานो อิมินา วิหารเณ พหุลํ วิหารามิ ฯ ตสฺส
มยฺหํ ภิกฺขเว อิมินา วิหารเณ พหุลํ วิหโรโต เนว กายิ กิลมตี ๑
น จกฺขุณี อนุปาทาย จ เม อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจตี ๒ ฯ

[๑๓๓๐] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย เนว เม
กายิปี กิลเมยฺย น จกฺขุณี อนุปาทาย จ เม อาสเวหิ จิตฺตํ
วิมฺจุเจยฺยาติ อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๑] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย เย เม
เลหสิตา สรสงฺกปฺปา เต ปหิเยยฺยฺนฺติ อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๒] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย อปฺปฏิกุเล
ปฏฺฐินฺทสฺสญฺญี วิหเรยฺยฺนฺติ อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ
มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๓] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย ปฏฺฐินฺท
#๑ สี. กิลมิ ฯ ๒ สี. ม. วิมฺจุจตี ฯ

อปรปฏิภูมสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ อยมเว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ
มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๔] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย อปรปฏิภูม
จ ปฏิภูม จ ปฏิภูมสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ อยมเว อานาปานสฺสตีสมาริ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๕] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ปฏิภูม จ
อปรปฏิภูม จ อปรปฏิภูมสณฺณี วิหเรยฺยนฺติ อยมเว อานาปานสฺสตีสมาริ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๖] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย อปรปฏิภูมจ
ปรปฏิภูมจ ตทฺทกฺกํ อภินิวกฺขเชตฺวา อุกฺกขโก วิหเรยฺยํ สโต
สมฺปชานนฺติ อยมเว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๗] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย วิวิจฺเจว
กามเห วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺสุขํ
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ อยมเว อานาปานสฺสตีสมาริ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๘] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย วิตกฺกวิจาร์านํ
วูปสมมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ
อวิจาร์ สมาริขํ ปิตฺสุขํ ทฺุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ อยมเว
อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๓๙] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ปิตฺยา

จ วิราคา อุเปกขโก จ วิหเรยฺย สโต จ สมฺปชาโน สุขญจ
กาเยน ปฏิสัเวเทยฺย ынฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกขโก สติมา
สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ อยเมว
อานาปานสุสฺติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๔๐] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย สุขสฺส จ
ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺตงฺคมา
อทฺกฺขมสฺสํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธี จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ
อยเมว อานาปานสุสฺติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๔๑] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย สพฺพโส
รูปสฺสญฺานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺิฆสฺสญฺานํ อตฺตงฺคมา นานตฺตสฺสญฺานํ
อมนสิการา อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺายตฺนํ อุปสมฺปชฺช
วิหเรยฺยนฺติ อยเมว อานาปานสุสฺติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๔๒] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย สพฺพโส
อากาसानญฺายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺายตฺนํ
อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ อยเมว อานาปานสุสฺติสมาธิ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๔๓] ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขเขยฺย สพฺพโส
วิญฺญาณญฺายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจญฺายตฺนํ
อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ อยเมว อานาปานสุสฺติสมาธิ สาธุกํ
มนสิกาตพฺโพ ฯ

[๑๓๔๔] ตสุมา ตีห ภิกขเว ภิกขุ เจปี อากงเขยย สพฺพโส
อาภิญญณฺณายตํ สมตฺติกุมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตํ อุปสมฺปชฺช
วิหเรยฺยนฺตึ อยเมว อานาปานสฺสตฺติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ๑

[๑๓๔๕] ตสุมา ตีห ภิกขเว ภิกขุ เจปี อากงเขยย สพฺพโส
เนวสณฺณานาสณฺณายตํ สมตฺติกุมฺม สณฺณาวะทยิตนโรธํ อุปสมฺปชฺช
วิหเรยฺยนฺตึ อยเมว อานาปานสฺสตฺติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ ๑

[๑๓๔๖] เอวํ ภาวิตฺเต โข ภิกขเว อานาปานสฺสตฺติสมาธิมฺหิ เอวํ
พหุถึเกเต สุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ ๑ สฺวา อนิจฺจาติ ปชานาติ
อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ ๑ ทุกฺขญฺเจ
เวทนํ เวทยติ สฺวา อนิจฺจาติ ปชานาติ อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ
อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ ๑ อทุกฺขมสุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ สฺวา
อนิจฺจาติ ปชานาติ อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ อนภินนฺทิตาติ
ปชานาติ ๑ โส สฺวํ เจ เวทนํ เวทยติ วิสฺยตุโต นํ เวทยติ ๑
ทุกฺขํ เจ เวทนํ เวทยติ วิสฺยตุโต นํ เวทยติ ๑ อทุกฺขมสฺวํ
เจ เวทนํ เวทยติ วิสฺยตุโต นํ เวทยติ ๑ โส กายปริยฺนตฺตํ
เวทนํ เวทยมาโน ๒ กายปริยฺนตฺตํ เวทนํ เวทยามิตฺติ ๓ ปชานาติ
ชีวิตปริยฺนตฺตํ เวทนํ เวทยมาโน ชีวิตปริยฺนตฺตํ เวทนํ เวทยามิตฺติ
ปชานาติ กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยฺยาทานา อิวฺ สพฺพเวทยิตานิ
อนภินนฺทิตานิ สตีภวิสฺสนฺตฺติ ปชานาติ ๑

[๑๓๔๗] เสยฺยถาปี ภิกขเว เตลณฺจ ปฏฺิจฺจ วฏฺฏฺิณฺจ ปฏฺิจฺจ
#๑-๒ โป. ยฺ. สพฺพตฺถ เวทยติ ๑ เวทยมาโน ๑ ๓ โป. ยฺ. เวทยามิตฺติ ๑ เอวมฺปริ ๑

เตลปทีโป ฉาเยยย ตสเสว เตลสฺส จ วุฏฺฐิยา จ ปรียาทานา
อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายปรียฺนฺตํ
เวทํ เวทยมาโน กายปรียฺนฺตํ เวทํ เวทยามีติ ปชานาติ
ชีวิตปรียฺนฺตํ เวทํ เวทยมาโน ชีวิตปรียฺนฺตํ เวทํ เวทยามีติ
ปชานาติ กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปรียาทานา อิเชว
สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สីตภวิสฺสนฺตํ ปชานาตีติ ฯ

[๑๓๔๘] เอวเมว สุตํ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ
มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาเย ฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขุณฺ
อเนกปรียาเยน อสุภกถํ กเถติ อสุภาย วณฺณํ ภาสตี
อสุภาวนาย วณฺณํ ภาสตี ฯ อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
อิจฺฉามหํ ภิกฺขเว อทฺธมาลํ ปฏิสลฺลียิตฺถํ นมฺหิ เกนจิ อุปสงฺกมิตพฺโพ
อณฺตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกนาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข เต
ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสฺสฺวา นาสุสฺสฺร โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมตี
อณฺตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกน ฯ

[๑๓๔๙] อถ โข เต ภิกฺขุ ภควา อเนกปรียาเยน อสุภกถํ
กเถติ ๑ อสุภาย วณฺณํ ภาสตี อสุภาวนาย วณฺณํ ภาสตีติ
อเนกาการโวการํ อสุภาวนानุโยคมนฺยุตฺตา วิหฺรณฺตี เต อิมินา
กาเยน อภฺฐิยมาณา ๒ หฺรายนานา ชิกฺขุจฺจมานา สตุถหารกํ
ปรีเยสนฺตี ทสปี ภิกฺขุ เอกาเหน สตุถํ อหารนฺตี วิสตีปี ฯ เปฯ
ตีสตีปี ภิกฺขุ เอกาเหน สตุถํ อหารนฺตี ฯ

#๑ ย. กเถสิ ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. อภฺฐิยมาณา ฯ

[๑๓๕๐] อถ โข ภควา ตสฺส อทฺธมาตสฺส อจฺจนฺน
ปฏิสถลانا วุฏฺฐิตฺ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสฺสิ กิณฺนุ โข
อานนฺท ตนฺนุโต วิย ภิกฺขุสงฺโฆติ ฯ ตถา หิ ปน ฆนฺเต ภควา
ภิกฺขุนํ อนนฺกปริยาเยน อสุภกํ กเถติ อสุภาย วณฺณํ ภาสตี
อสุภาวนายน วณฺณํ ภาสตี ฯ เต [๑] ฆนฺเต ภิกฺขุ ภควา โข
อนนฺกปริยาเยน อสุภกํ กเถติ อสุภาย วณฺณํ ภาสตี อสุภาวนายน
วณฺณํ ภาสตีติ อนนฺกการโวการํ อสุภาวนายนุโยคมนฺนุยุตฺตา
วิหรนฺติ เต อิมินา กายน อฏฺฐิยมาณา หรายมาณา
ชิกฺขจฺจมาณา สตฺถหารกํ ปริเยสนฺติ ทสฺปิ ภิกฺขุ เอกาเหน สตฺถํ
อาหฺรณฺติ วิสตีปิ ฯเปฯ ตีสตีปิ ภิกฺขุ เอกาเหน สตฺถํ อาหฺรณฺติ ฯ
สาธฺว ฆนฺเต ภควา ปริยาโย ๒ อจฺจิกฺขตุ ยถายํ ภิกฺขุสงฺโฆ อญฺญา
สณฺจเหยยยาตี ฯ

[๑๓๕๑] เตนหानนฺท ยาวติกา ภิกฺขุ เวสาลี อุปนฺนิตฺสาย วิหรนฺติ
เต สพฺเพ อุปฺนฺจฺจานสาลาโย สนนฺนฺปาเตหิตฺติ ฯ เอว ฆนฺเตติ โข
อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสฺสุตฺวา ยาวติกา ภิกฺขุ เวสาลี
อุปนฺนิตฺสาย วิหรนฺติ เต สพฺเพ อุปฺนฺจฺจานสาลาโย สนนฺนฺปาเตตฺวา
เยน ภควา เตนฺนฺปสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
สนนฺนฺปติโต ฆนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ ยสฺสทานิ ภควา กาลํ มณฺณตีติ ฯ

[๑๓๕๒] อถ โข ภควา เยน อุปฺนฺจฺจานสาลา เตนฺนฺปสงฺกมิ
#๑ ย. จ ฯ ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒ ส. เอว ฯ ม. ย. อญฺญํ ปริยาโย ฯ

อุปสงกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทึ ฯ นิสชฺช โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสึ อัยปี โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมารึ ภาวิตฺ
พหุสึกโต สนฺโต เจว ปณฺีโต จ อเสจนโก จ สุโข จ วิหาโร
อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน จ ปาปกเก อกฺุสเส ฌมฺเม จานโส อนฺตรธาเปตี
วฺุปฺสเมตี ฯ

[๑๓๕๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คิมฺหานันฺ ปจฺฉิมเ มาเส อุหตฺ
รชฺชชฺคฺคํ ตเมนนฺ มหา อกาลเมโฆ จานโส อนฺตรธาเปตี
วฺุปฺสเมตี ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมารึ ภาวิตฺ
พหุสึกโต สนฺโต เจว ปณฺีโต จ อเสจนโก จ สุโข จ วิหาโร
อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน จ ปาปกเก อกฺุสเส ฌมฺเม จานโส อนฺตรธาเปตี
วฺุปฺสเมตี ฯ

[๑๓๕๔] กถํ ภาวิตฺ จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมารึ กถํ
พหุสึกโต สนฺโต เจว ปณฺีโต จ อเสจนโก จ สุโข จ วิหาโร
อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน จ ปาปกเก อกฺุสเส ฌมฺเม จานโส อนฺตรธาเปตี
วฺุปฺสเมตี ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺญคโต วา รุกฺขมฺูลคโต วา
สุญฺญาคารคโต วา นิสีทตี ปลฺลงฺกํ อากฺุชิตฺวา อุหฺมฺุ กายํ ปณฺิชาย
ปริมฺขํ สตี อุปฺภฺุจเปตฺวา ฯ โส สโตว อสฺสสตี สโต ปสฺสสตี ฯ
(วิตถารेतพฺพ) ฯ ปณฺินิสฺสคฺคานุปฺสตี อสฺสสิสฺสสามีตี สิกฺขตี
ปณฺินิสฺสคฺคานุปฺสตี ปสฺสสิสฺสสามีตี สิกฺขตี ฯ เอวํ ภาวิตฺ โข ภิกฺขเว
อานาปานสฺสตีสมารึ เอวํ พหุสึกโต สนฺโต เจว ปณฺีโต จ อเสจนโก

จ สุโข จ วิหาโร อุปปนุปนุปนเน จ ปาปกเ อกุสเถ ชมเม
จानโส อนุตราเปติ วุปลเมตติ ฯ

[๑๓๕๕] เอวมเม สุตฺ อัง สมยํ ภควา กิมิตายํ วิหริ
เวพฺพเน ฯ ตตฺร โข ภควา อายสฺมนตํ กิมิตํ อามนฺเตสิ กถํ
ภาวิตํ นฺ โข กิมิต อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ พหุสีกโต มหปฺพลโ
โหติ มหานิสฺสโสติ ฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา กิมิโล ตฺถนฺหิ อโหสิ ฯ

[๑๓๕๖] ทฺติยมฺปิ โข ภควา ฯ ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนตํ
กิมิตํ อามนฺเตสิ กถํ ภาวิตํ นฺ โข กิมิต อานาปานสฺสตีสมาริ
กถํ พหุสีกโต มหปฺพลโ โหติ มหานิสฺสโสติ ฯ ตติยมฺปิ โข
อายสฺมา กิมิโล ตฺถนฺหิ อโหสิ ฯ

[๑๓๕๗] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
เอตสฺส ภควา กาลโ เอตสฺส สฺกต กาลโ ยํ ภควา อานาปานสฺสตีสมาริ
ภาเสยฺย ภควโต สฺตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตติ ฯ
เดนนานนฺท สฺณหาสิ สาธุกํ มนสิโกโรหิ ภาสิสฺสามิติ ฯ เอวํ
ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ ภควา
เอตทโวจ กถํ ภาวิตํ จ อานนฺท อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ
พหุสีกโต มหปฺพลโ โหติ มหานิสฺสโสติ ฯ อิทานนฺท ภิกฺขุ อรณฺณคโต
วา รุกฺขมฺมูลคโต วา สฺถวนาคารคโต วา นิสิตฺติ ปลฺลงฺกํ
อากฺขิตฺวา อุกฺขํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา ฯ โส
สโตว อสฺสสตี ฯ เปฯ ปฏฺนิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสตีสฺสามิติ สิกฺขติ

ปฏินิสสุคคานุปสุสี ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข
อานนฺท อานาปานสฺสติสมาธิ เอวํ พหุสํกโต มหปฺผลโต โหติ
มหานิสฺสโธ ฯ

[๑๓๕๘] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ทิฆมฺ วา อสฺสสนฺโต ทิฆมฺ
อสฺสสามิติ ปชานาติ ทิฆมฺ วา ปสฺสสนฺโต ทิฆมฺ ปสฺสสามิติ
ปชานาติ ฯ รตฺถํ วา อสฺสสนฺโต รตฺถํ อสฺสสามิติ ปชานาติ
รตฺถํ วา ปสฺสสนฺโต รตฺถํ ปสฺสสามิติ ปชานาติ ฯ สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทึ
อสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทึ ปสฺสสิสฺสามิติ
สิกฺขติ ฯ ปสฺสมภฺยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ปสฺสมภฺยํ
กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ กายเย กายานุปสุสี อานนฺท
ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิขุจฺฉาโทมนฺสฺสํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ กายณฺณตฺราหํ อานนฺท
เอตํ วทามิ ยทิตฺถํ อสฺสสาสฺสํปสฺสาสํ ฯ ตสฺมา ติหฺนณฺท กายเย
กายานุปสุสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุจฺฉาโทมนฺสฺสํ ฯ

[๑๓๕๙] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ปิตฺติปฏฺฐิตฺเวทึ อสฺสสิสฺสามิติ
สิกฺขติ ปิตฺติปฏฺฐิตฺเวทึ ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ สุขปฏฺฐิตฺเวทึ
อสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ สุขปฏฺฐิตฺเวทึ ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ
จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิตฺเวทึ อสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิตฺเวทึ
ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ ปสฺสมภฺยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ

ปัสสุมภย จิตตสงขาร ปัสสสิสสามิติ สิกขติ ฯ เวทนาสุ เวทนานุปัสสี
อานนุท ภิกขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตาปี สมปชาโน
สติมา วินะยย โลเก อภิขณาโทมนสุสฺ ๑ ตํ กิสุส เหตุ ๑
เวทนาญจตรานํ อานนุท เอตํ วทามิ ยทิทํ อสุสาสปปัสสาสานํ ๑
สาธุกํ มนสิการํ ๑ ตสฺมา ติหानนุท เวทนาสุ เวทนานุปัสสี ภิกขุ
ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตาปี สมปชาโน สติมา วินะยย โลเก
อภิขณาโทมนสุสฺ ๑

[๑๓๖๐] ยสฺมี สมเย อานนุท ภิกขุ จิตตปฏิสฺเทเวทํ อสุสสิสสามิติ
สิกขติ จิตตปฏิสฺเทเวทํ ปัสสสิสสามิติ สิกขติ ๑ อภิปปโมทຍ
จิตฺตํ ๑เป๑ สમાทํ จิตฺตํ ๑ วิโมจຍ จิตฺตํ อสุสสิสสามิติ
สิกขติ วิโมจຍ จิตฺตํ ปัสสสิสสามิติ สิกขติ ๑ จิตฺเต
จิตฺตานุปัสสี อานนุท ภิกขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตาปี สมปชาโน
สติมา วินะยย โลเก อภิขณาโทมนสุสฺ ๑ ตํ กิสุส เหตุ ๑
นํ อานนุท มุญฺจสุสฺติสุส อสมปชานสุส อานาปานสุสฺติสมาธิภาวนํ
วทามิ ๑ ตสฺมา ติหานนุท จิตฺเต จิตฺตานุปัสสี ภิกขุ
ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตาปี สมปชาโน สติมา วินะยย โลเก
อภิขณาโทสนสุสฺ ๑

[๑๓๖๑] ยสฺมี สมเย อานนุท ภิกขุ อนิจฺจานุปัสสี อสุสสิสสามิติ
สิกขติ ๑เป๑ วิราคานุปัสสี นิโรชานุปัสสี ปญฺนิสฺสคฺคานุปัสสี
อสุสสิสสามิติ สิกขติ ปญฺนิสฺสคฺคานุปัสสี ปัสสสิสสามิติ สิกขติ ๑
#๑ ย. อสุสาสปปัสสาสฺ ๑

ชเมสฺ ชมมานุปลสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตปปี
สมฺปชาโน สติมา วินเยย โลกเ อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ โส ยนฺตํ
โหติ อภิขฺฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ ตมฺปญฺจาย ทิสฺวา สาธุกํ
อชฺฌเปกฺขิตา โหติ ฯ ตสฺมา ติหฺานนฺท ชเมสฺ ชมมานุปลสฺสี
ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินเยย
โลกเ อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

[๑๓๖๒] เสยฺยถาปปี อานนฺท จาตุมฺมหาปเถ ๑ มหาปฺสูปฺญฺโซ
ปฺรตฺถิมาย เจปปี ทิสาย อากฺขเจยฺย สกฺกั วา รโถ วา อุปฺหนเตว
ตํ ปฺสูปฺญฺชํ ฯ ปจฺฉิมาย เจปปี ทิสาย อากฺขเจยฺย ฯ อุตฺตราย
เจปปี ทิสาย อากฺขเจยฺย ฯ ทกฺขิณาย เจปปี ทิสาย อากฺขเจยฺย
สกฺกั วา รโถ วา อุปฺหนเตว ตํ ปฺสูปฺญฺชํ ฯ เอวเมว โข อานนฺท
ภิกฺขุ กายเ กายานุปลสฺสี วิหฺรนฺโตปปี อุปฺหนเตว ปาปเก อกฺุสเส
ชเมสฺ ฯ เวทนาสุ จิตฺเต ชเมสฺ ชมมานุปลสฺสี วิหฺรนฺโตปปี
อุปฺหนเตว ปาปเก อกฺุสเส ชเมสฺติ ฯ

เอกชฺมมวคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺถานํ

เอกชฺมโม จ โพชฺฌนฺโค สุทฺธิกํ ๒ จ เทว ผลา

อริญฺโจะ กปฺปิโน ทิปโป เวสาลี กิมิเลน จาติ ฯ

#๑ ม. ย. จตุมหาราปเถ ฯ ๒ ย. สุทฺถกถจ ฯ

ทศยวคโค ทศโย

[๑๓๖๓] เอกิ สมัย ภควา อิจฺฉานนฺคเต วิหฺรติ
อิจฺฉานนฺคตวนสณฺฑเต ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อิจฺฉามหิ
ภิกฺขเว เตมาสิ ปฏิสลฺลิตฺตุ ๑ นมฺหิ เกนจิ อุปสงฺกมิตพฺโพ อณฺณตฺร
เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกนาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
ภควโต ปฏิสสฺตฺวา นาสฺสุธ โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมตี อณฺณตฺร
เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกน ฯ

[๑๓๖๔] อถ โข ภควา ตสฺส เตมาสฺส อจฺเจเนน ปฏิสลฺลานา
วฺภูจฺจโถ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สเจ โว ภิกฺขเว อณฺณตฺติตฺถิยา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตเมนาวุโส วิหารเณ สมโณ โคตโม
วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีติ ฯ เอวํ ปุจฺจฺจา ตฺเมห ภิกฺขเว เตสิ
อณฺณตฺติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากรเยยฺยถ อานาปานสฺสตีสมารินา
โฆ อาวุโส ภควา วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีติ ฯ

[๑๓๖๕] อิทาหิ ภิกฺขเว สโต อสฺสสามิ สโต ปสฺสสามิ ทิฆม
วา อสฺสสนฺโต ทิฆม อสฺสสามิตี ปชานามิ ทิฆม วา ปสฺสสนฺโต
ทิฆม ปสฺสสามิตี ปชานามิ ฯ รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต รสฺสํ อสฺสสามิตี
ปชานามิ รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามิตี ปชานามิ ฯ
สพฺพกายปฏฺฐิเวทึ อสฺสสิสฺสามิตี ปชานามิ [วิตฺถาโร] ฯ ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี
อสฺสสิสฺสามิตี ปชานามิ ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี
#๑ โป. ปฏิสลฺลิตฺตุ ฯ

ปัสสสิสสามิติ ปชานามิ ฯ

[๑๓๖๖] ยถุหิ ตัม ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อริยวิหาโร
อิตฺปิ พุรหุมฺวิหาโร อิตฺปิ ตถาคตฺวิหาโร อิตฺปิ อานาปานสฺสติสมฺมาธิ
สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อริยวิหาโร อิตฺปิ พุรหุมฺวิหาโร
อิตฺปิ ตถาคตฺวิหาโร อิตฺปิ ฯ เย เต ภิกขเว ภิกฺขุ เสกฺขา
อุปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ เตสํ
อานาปานสฺสติสมฺมาธิ ภาวฺโต พหุลฺลิกโต อาสวานํ ขยาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๓๖๗] เย จ โข เต ภิกขเว ภิกฺขุ อรหนฺโต จินฺนสวา
วฺสิตฺวานฺโต กตฺถรณฺนิยา โอิหิตถารา อนุปฺปตฺตสทฺตถา ปริกฺขินฺนภวสฺสโลชฺณา
สมฺมทฺถณฺนา วิมฺุตฺตา เตสํ อานาปานสฺสติสมฺมาธิ ภาวฺโต
พหุลฺลิกโต ทิกฺกฺขรณฺนํ สุขวิหาราย เจว สํวตฺตติ สติสมฺปชฺฌณฺยาย จ ฯ

[๑๓๖๘] ยถุหิ ตัม ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อริยวิหาโร
อิตฺปิ พุรหุมฺวิหาโร อิตฺปิ ตถาคตฺวิหาโร อิตฺปิ อานาปานสฺสติสมฺมาธิ
สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อริยวิหาโร อิตฺปิ พุรหุมฺวิหาโร
อิตฺปิ ตถาคตฺวิหาโร อิตฺปิติ ฯ

[๑๓๖๙] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา โลมสํกฺกิโย ๑ สกฺกเสว วิหฺรติ
กปิลวตฺถุสฺสมี นิโครฺชารามे ฯ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยนายสฺมา
โลมสํกฺกิโย เตนฺนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ โลมสํกฺกิยํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข มหานาโม
สกฺโก อายสฺมนฺตํ โลมสํกฺกิยํ เอตทฺโวจ เสว นฺ โข ภูเต
#๑ ย. โลมสวํจฺจิสฺโส ฯ เอวฺมฺปฺริ ฯ

เสกฺโข วิหาโร โส ตถาคตวิหาโร ฯ อุทาหุ อญฺโฆ ๑ เสกฺโข
วิหาโร อญฺโฆ ตถาคตวิหาโรติ ฯ น โข อาวุโส มหานาม
เสว เสกฺโข วิหาโร โส ตถาคตวิหาโร ฯ อญฺโฆ โข อาวุโส
มหานาม เสกฺโข วิหาโร อญฺโฆ ตถาคตวิหาโร ฯ

[๑๓๗๐] เย เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา
อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ เต ปญฺจ นีวรเณ
ปหาย วิหรนฺติ ฯ กตเม ปญฺจ ฯ กามจฺจนฺทนีวรณํ ปหาย
วิหรนฺติ พยาปาทนีวรณํ ฯเปฯ ถีนมิทฺธนีวรณํ อุทฺทจฺจกฺกจฺจนีวรณํ
วิจิกิจฺจานีวรณํ ปหาย วิหรนฺติ ฯ เย ๒ เต อาวุโส
มหานาม ภิกฺขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา
วิหรนฺติ เต อิมे ปญฺจ นีวรเณ ปหาย วิหรนฺติ ฯ

[๑๓๗๑] เย จ โข เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ อรหฺนฺโต
จีณาสวา วุสิตวนฺโต กตกรณียา โอิหิตถารา อนุปฺปตฺตสทฺตถา
ปริกิขิณภวสยฺโฆชฺชา สมฺมทญฺญา วิมุตฺตา เตสํ ปญฺจ นีวรณา
ปหีนา อุจฺฉินฺนมุลา ตาลาวตฺถกฺตา อนภาวงฺกตา आयตี อนุปฺปาทฐมฺมา ฯ
กตเม ปญฺจ ฯ กามจฺจนฺทนีวรณํ ปหีนํ อุจฺฉินฺนมุลํ
तालาวตฺถกฺตํ อนภาวงฺกตํ आयตี อนุปฺปาทฐมฺมํ พยาปาทนีวรณํ
ปหีนํ ฯเปฯ ถีนมิทฺธนีวรณํ อุทฺทจฺจกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิจฺจานีวรณํ
ปหีนํ อุจฺฉินฺนมุลํ ตาลาวตฺถกฺตํ อนภาวงฺกตํ आयตี อนุปฺปาทฐมฺมํ ฯ
เย เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ อรหฺนฺโต จีณาสวา
#๑ ม. อญฺโฆว ฯ ๒ ม. เยปี ฯ

วุสิตวนุโต กตกรณียา โอहितภारा अनुपपुत्तसत्तथा प्रिकुषिणभवसुलोचना
सम्मथण्णा विमुत्ता तेली ओमे पणुज नीवरणा

उज्जिन्नमुत्ता तालावत्तुक्ता अनभावङ्कता आयत्ती अनुपपात्तम्मा ฯ

[๑๓๓๒] ตทมินาเปตํ ๑ อาวุโส महानाम प्रियायेन वेतितपुप्
थला अणुलो ज सेकुโ วิหาโร अणुโล ตถาคตวิหาโร ฯ

[๑๓๓๓] เอกมิตํ อาวุโส महानाम สมยํ ภควา อิจฺฉานङ्กล
วิหระตี อิจฺฉานङ्กลวณฺสณฺเท ฯ ตตฺร โข อาวุโส [๒] ภควา ภิกฺข
อามนฺเตสิ อิจฺฉามหํ ภิกฺขเว เตมาสิ ปุณฺิสลฺลียิตฺถํ นมฺหิ เกนจิ
อุปฺสงฺกมิตฺตํ อณฺฺตฺร เอเกน ปิณฺฺชปาตนิหารเกนาตี ฯ เอวํ
ภนฺเตตี โข อาวุโส [๓] เต ภิกฺขุ ภควโต ปุณฺิสฺสฺตฺวา นาสฺส
โกจิ ภควนฺตํ อุปฺสงฺกมตี อณฺฺตฺร เอเกน ปิณฺฺชปาตนิหารเกน ฯ

[๑๓๓๔] อถ โข อาวุโส ภควา ตสฺส เตมาสฺส อจฺเจเน
ปุณฺิสลฺลานา วุญฺจิติ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สเจ โว ภิกฺขเว อณฺฺตฺตฺติยา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตเมนาวุโส วิหาเรณ สมโณ
โคตโม วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีตี ฯ เอวํ ปุจฺจา ตฺเมห ภิกฺขเว
เตลํ อณฺฺตฺตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พุยากรเยยฺยถ อานาปานสฺสตีสมารินา
โข อาวุโส ภควา วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีตี ฯ

[๑๓๓๕] อิทาหํ ภิกฺขเว สโต อสฺสสามิ สโต ปสฺสสามิ ทิฆํ
วา อสฺสสนฺโต ทิฆํ อสฺสสามิตี ปชานามิ ทิฆํ วา ปสฺสสนฺโต
ทิฆํ ปสฺสสามิตี ปชานามิ (วิตุถาเรตฺตํ) ฯ ปุณฺิสฺสคฺคานุปสฺสี
#๑ ไป. ตทมินาเปตํ ฯ ๒-๓ ม. ย. มหานาม ฯ

อสุตีสสุสามิติ ปชานามิ ปฐินิสสุคคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามิติ
ปชานามิ ฯ

[๑๓๗๖] ยถุหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทฺยฺย อริยวิหาโร
อิตฺปิ พุรหฺมวิหาโร อิตฺปิ ตถาคตวิหาโร อิตฺปิ อานาปานสฺสติ
สมาธิ สมฺมา วทมาโน วเทฺยฺย อริยวิหาโร อิตฺปิ พุรหฺมวิหาโร
อิตฺปิ ตถาคตวิหาโร อิตฺปิ ฯ เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสกฺขา
อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ เตสํ
อานาปานสฺสติสมาธิ ภาวิตฺโต พหุสฺสิกฺโกโต อาสวานํ ขยาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๓๗๗] เย จ โข เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหนฺโต จีณาสวา
วุสิตวนฺโต กตกรณียา โอิหิตถารธา อนุปฺปตฺตสทฺตธา ปริกฺขิณภวสฺสโลचना
สมฺมทถฺญา วิมุตฺตา เตสํ อานาปานสฺสติสมาธิ
ภาวิตฺโต พหุสฺสิกฺโกโต ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สุขวิหาราย เจว สํวตฺตติ
สฺติสมฺปชฺฌณาย จ ฯ

[๑๓๗๘] ยถุหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทฺยฺย อริยวิหาโร
อิตฺปิ พุรหฺมวิหาโร อิตฺปิ ตถาคตวิหาโร อิตฺปิ อานาปานสฺสติสมาธิ
สมฺมา วทมาโน วเทฺยฺย อริยวิหาโร อิตฺปิ พุรหฺมวิหาโร
อิตฺปิ ตถาคตวิหาโร อิตฺปิติ ฯ

[๑๓๗๙] อิมินา โข เอตํ อาวุโส มหานาม ปรียาเยน เวทิตพฺพํ
ยถา อญฺโฆ จ ๑ เสกฺโข วิหาโร อญฺโฆ ตถาคตวิหาโรติ ฯ

[๑๓๘๐] สวตฺถึยฺยํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา

#๑ ม. ย. ๖ ฯ

เตนุปลงกมิ อุปสงกมิตวา ภควนุติ อภิวัตตวา เอกมนุติ นิสีทิ ฯ
เอกมนุติ นิสินโน โข อายสุมา อานนุโท ภควนุติ เอตทโวจ อตฺถิ
นุ โข ภนฺเต เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลิกโต จตฺตารो ชมฺเม ปริปุเรติ
จตฺตารो ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา สตฺต ชมฺเม ปริปุเรนฺติ
สตฺต ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา เทว ชมฺเม ปริปุเรนฺตฺติ ฯ อตฺถิ
โข อานนุท เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลิกโต จตฺตารो ชมฺเม ปริปุเรติ
จตฺตารो ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา สตฺต ชมฺเม ปริปุเรนฺติ
สตฺต ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา เทว ชมฺเม ปริปุเรนฺตฺติ ฯ

[๑๓๘๑] กตโม ปน ภนฺเต เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลิกโต
จตฺตารो ชมฺเม ปริปุเรติ จตฺตารो ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา
สตฺต ชมฺเม ปริปุเรนฺติ สตฺต ชมฺมา ภาวิตา พหุลิกตา เทว
shmme ปริปุเรนฺตฺติ ฯ อานาปานสฺสตีสมาริ โข อานนุท เอกธมฺโม
ภาวิตฺโต พหุลิกโต จตฺตารो สติปญฺจाने ปริปุเรติ จตฺตารो
สติปญฺจานา ภาวิตา พหุลิกตา สตฺต โพชฺฌนฺเค ปริปุเรนฺติ สตฺต
โพชฺฌนฺกา ภาวิตา พหุลิกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺติ ฯ

[๑๓๘๒] กถิ ภาวิตฺโต จ ๑ อานนุท อานาปานสฺสตีสมาริ กถิ
พหุลิกโต จตฺตารो สติปญฺจานे ปริปุเรติ ฯ อิทานนุท ภิกฺขุ
อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต วา สุนฺณาคารคโต วา นิสีทติ
ปลฺลงฺกิ อากฺขิตฺวา อหฺมึ กายิ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี อุปญฺจเปตฺวา ฯ
โส สโตว อสฺสสตี สโต ปสฺสสตี ทิฆํ วา อสฺสสนฺโต ทิฆํ
#๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

อสุตสามิติ ปชานาติ ทิฆัม วา ปสฺสสนฺโต ทิฆัม ปสฺสสามิติ
ปชานาติ (วิตุถาเรตพฺพ) ฯ ปฏฺนิสฺสคฺคานุปสฺสี อสุตสิสฺสามิติ
สิกฺขติ ปฏฺนิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ ยสฺมี สมเย
อานนฺท ภิกฺขุ ทิฆัม วา อสุตสนฺโต ทิฆัม อสุตสามิติ ปชานาติ
ทิฆัม วา ปสฺสสนฺโต ทิฆัม ปสฺสสามิติ ปชานาติ ฯ รสฺสํ วา
ฯเปฯ ปสฺสมภฺยํ กายสงฺขารํ อสุตสิสฺสามิติ สิกฺขติ ปสฺสมภฺยํ
กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ กาย กายานุปสฺสี อานนฺท
ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ กายณฺณตฺราหํ
อานนฺท เอตํ วทามิ ยทิทํ อสุตาสปฺปสฺสาสํ ฯ ตสฺมา ติหानนฺท
กาย กายานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

[๑๓๘๓] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ปิติปฏิสฺสเวทํ อสุตสิสฺสามิติ
สิกฺขติ ฯ สุขปฏิสฺสเวทํ ฯ จิตฺตสงฺขารปฏิสฺสเวทํ ฯ ปสฺสมภฺยํ
จิตฺตสงฺขารํ อสุตสิสฺสามิติ สิกฺขติ ปสฺสมภฺยํ จิตฺตสงฺขารํ
ปสฺสสิสฺสามิติ สิกฺขติ ฯ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี
สมเย วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌา-
โทมนสฺสํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เวทนาณฺณตฺราหํ อานนฺท เอตํ
วทามิ ยทิทํ อสุตาสปฺปสฺสาสนํ สาธุกํ มนสิการํ ฯ ตสฺมา ติหานนฺท
เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตปิ

สมุชชาโน สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสุลั ฯ

[๑๓๘๔] ยสุมี สมเย อานนุท ภิกขุ จิตตปฏิสัเวที อสุสสิสุสามิตี
สิขติ จิตตปฏิสัเวที ปสุสสิสุสามิตี สิขติ ฯ อภิปปโมทຍ
จิตต อสุสสิสุสามิตี สิขติ ฯ สมหทหิ จิตต ฯ วิโมจย จิตต
อสุสสิสุสามิตี สิขติ วิโมจย จิตต ปสุสสิสุสามิตี สิขติ ฯ
จิตเต จิตตานุปสุตี อานนุท ภิกขุ ตสุมี สมเย วิหริตี อาตปิ
สมุชชาโน สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสุลั ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
นาค อานนุท มุจฺจสุสฺสิตฺส อสมุชชานสุส อานาปานสุสฺสิตฺสสมาธิภาวน
วทามิ ฯ ตสุมา ติหานนุท จิตเต จิตตานุปสุตี ภิกขุ ตสุมี สมเย
วิหริตี อาตปิ สมุชชาโน สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสุลั ฯ

[๑๓๘๕] ยสุมี สมเย อานนุท ภิกขุ อนิจฺจานุปสุตี ฯเป ฯ
วิราคานุปสุตี ฯ นิโรธานุปสุตี ฯ ปญฺนิสฺสคฺคานุปสุตี อสุสสิสุสามิตี สิขติ
ปญฺนิสฺสคฺคานุปสุตี ปสุสสิสุสามิตี สิขติ ฯ ชฺมเมสุ ชฺมมานุปสุตี
อานนุท ภิกขุ ตสุมี สมเย วิหริตี อาตปิ สมุชชาโน สติมา วินะย
โลก อภิขณาโหมนสุลั ฯ [๑] โส ชนฺตํ โหตี อภิขณาโหมนสุลั
ปหานํ ตํ ปญฺญา ย ทิสฺวา สารุํก อชฺฉุเปกฺขิตา โหตี ฯ ตสุมา
ติหานนุท ชฺมเมสุ ชฺมมานุปสุตี ภิกขุ ตสุมี สมเย วิหริตี อาตปิ
สมุชชาโน สติมา วินะย โลก อภิขณาโหมนสุลั ฯ

[๑๓๘๖] เอวํ ภาวิตฺโต โข อานนุท อานาปานสุสฺสิตฺสสมาธิ เอวํ
พหุสิกฺกโต จตฺตาริ สติปญฺจจาเน ปริปุเรตี ฯ

#๑ ไป. ตํ กิสฺส เหตุ ฯ

[๑๓๘๗] กถิ ภาวิตา จานนุท จตุตาโร สติปญฺจานา กถิ
พหุสิกตา สตุต โปชฌงฺเค ปริปุเรนฺติ ฯ ยสฺมี สมเย อานนุท
ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อุปญฺจิตสฺส ๑ ตสฺมี สมเย [๒] สติ
โหติ อสมฺมุจฺจา ๓ ฯ ยสฺมี สมเย อานนุท ภิกฺขุโน อุปญฺจिता
สติ โหติ อสมฺมุจฺจา สติสมฺโपोชฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
อารทฺโธ โหติ สติสมฺโपोชฌงฺกํ ตสฺมี สมเย [๔] ภิกฺขุ ภาวติ
สติสมฺโपोชฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี กจฺจติ ฯ
โส ตถา สโต วิหฺรนฺโต ตํ ชมฺมํ ปญฺญา ย ปวิจฺจติ ปวิจฺรติ
ปรีวํสมาปชฺชติ ฯ

[๑๓๘๘] ยสฺมี สมเย อานนุท ภิกฺขุ ตถา สโต วิหฺรนฺโต ตํ
شمฺมํ ปญฺญา ย ปวิจฺจติ ปวิจฺรติ ปรีวํสมาปชฺชติ ชมฺมวិยสมฺโपोชฌงฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ ชมฺมวิยสมฺโपोชฌงฺกํ
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาวติ ชมฺมวิยสมฺโपोชฌงฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี กจฺจติ ฯ ตสฺส ตํ ชมฺมํ
ปญฺญา ย ปวิจฺจโต ปวิจฺรโต ปรีวํสมาปชฺชโต อารทฺธํ โหติ
วิริยํ อสฺสฺลีนํ ฯ

[๑๓๘๙] ยสฺมี สมเย อานนุท ภิกฺขุโน ตํ ชมฺมํ ปญฺญา ย
ปวิจฺจโต ปวิจฺรโต ปรีวํสมาปชฺชโต อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสฺลีนํ
วิริยสมฺโपोชฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธํ โหติ วิริยสมฺโपोชฌงฺกํ
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาวติ วิริยสมฺโपोชฌงฺโก ตสฺมี
#๑ ม. อุปญฺจिताสฺส ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ย. อุปญฺจิตสฺสติ ฯ ๒ ม. ภิกฺขุโน ฯ
#ย. อานนุท ภิกฺขุโน ฯ ๓ โป. อปฺมุจฺจา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๔ ย. อานนุท ฯ

สมเย ภิกขุโน ภาวนาปารีปุรี คจฺจติ ฯ อารทฺชวิริยสฺส อูปฺปชฺชติ
ปีติ นีรามิสฺสา ฯ

[๑๓๕๐] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุโน อารทฺชวิริยสฺส อูปฺปชฺชติ
ปีติ นีรามิสฺสา ปีติสมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺช
โหติ ปีติสมฺโพชฺฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ ปีติสมฺโพชฺฌงฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปารีปุรี คจฺจติ ฯ
ปีติมนสฺส กาโยปี ปสฺสสมฺภติ จิตฺตมฺปี ปสฺสสมฺภติ ฯ

[๑๓๕๑] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุโน ปีติมนสฺส กาโยปี
ปสฺสสมฺภติ จิตฺตมฺปี ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺชิสฺมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี
สมเย ภิกขุโน อารทฺช โหติ ปสฺสทฺชิสฺมฺโพชฺฌงฺกํ ตสฺมี สมเย
ภิกขุ ภาเวติ ปสฺสทฺชิสฺมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปารีปุรี
คจฺจติ ฯ ปสฺสทฺชกายสฺส สฺขิโน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ

[๑๓๕๒] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุโน ปสฺสทฺชกายสฺส สฺขิโน
จิตฺตํ สมาริยติ สมาริสฺมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺช
โหติ สมาริสฺมฺโพชฺฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ สมาริสฺมฺโพชฺฌงฺโก
ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปารีปุรี คจฺจติ ฯ
โส ตถา สมานํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌนฺนเปกฺขิตา โหติ ฯ

[๑๓๕๓] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุ ตถา สมานํ จิตฺตํ
สาธุกํ อชฺฌนฺนเปกฺขิตา โหติ อูปฺปกฺขาสฺมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย
ภิกขุโน อารทฺช โหติ อูปฺปกฺขาสฺมฺโพชฺฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ

ภาเวติ อุเปกขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ ฯ

[๑๓๕๔] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุ เวทนาสุ จิตฺเต ชมฺเมสุ
ชมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อุปฺภูจิตฺตสฺ ตสฺมี สมเย สติ โหติ อสมฺมุจฺจา ฯ

[๑๓๕๕] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุโน อุปฺภูจิตฺตา สติ โหติ
อสมฺมุจฺจา สติสมฺโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺโธ
โหติ สติสมฺโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ สติสมฺโพชฌงโค
ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ฯ (ยถา
ปจฺมํ สติปฺภูจฺจัน เหวํ วิตุถาเรตพฺพ) ฯ โส ตถา สฺมาหิตํ
จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ ฯ

[๑๓๕๖] ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกขุ ตถา สฺมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ
อชฺฌเปกฺขิตา โหติ อุเปกขาสมฺโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน
อารทฺโธ โหติ อุเปกขาสมฺโพชฌงกํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ
อุเปกขาสมฺโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ฯ

[๑๓๕๗] เหวํ ภาวิตา โข อานนฺท จตุตาโร สติปฺภูจฺจนาเหวํ
พหุถิกตา สตุตฺ โโพชฌงเก ปรีปุเรนฺติ ฯ

[๑๓๕๘] ถถํ ภาวิตา จานนฺท ๑ สตุตฺ โโพชฌงกา ถถํ พหุถิกตา
วิชฺชาวิมุตฺตี ปรีปุเรนฺติ ฯ อิธานนฺท ภิกขุ สติสมฺโพชฌงกํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ
ชมฺมวិจย วิริย ปீติ ปสฺสทฺธิ สฺมาธิ อุเปกขาสมฺโพชฌงกํ ภาเวติ
#๑ ม. อานนฺท ฯ ยู. จ ฯ

วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ ฯ เอวํ
ภาวิตา โข อานนฺท สตฺต โพชฅงฺกา เอวํ พหุลีกตา วิชชาวิมุตฺตี
ปริปุเรณฺตีติ ฯ

[๑๓๕๕] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ ฯ นิสีทึ เอกมฺนฺตํ
นินฺนํ โข อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ อตฺถิ นฺ โข
อานนฺท เอกธฺมฺโม ภาวิทอ พหุลีกโต จตฺตารอ ธฺมเม ปริปุเรติ
จตฺตารอ ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธฺมเม ปริปุเรณฺตีติ สตฺต
ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธฺมเม ปริปุเรณฺตีติ ฯ ภควํมุลกา
โน ภนฺเต ธฺมมา ฯเปฯ อตฺถานนฺท เอกธฺมฺโม ภาวิทอ พหุลีกโต
จตฺตารอ ธฺมเม ปริปุเรติ จตฺตารอ ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา
สตฺต ธฺมเม ปริปุเรณฺตีติ สตฺต ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว
ธฺมเม ปริปุเรณฺตีติ ฯ

[๑๔๐๐] กตโม จานนฺท เอกธฺมฺโม ภาวิทอ พหุลีกโต จตฺตารอ
ธฺมเม ปริปุเรติ จตฺตารอ ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธฺมเม
ปริปุเรณฺตีติ สตฺต ธฺมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธฺมเม ปริปุเรณฺตีติ ฯ
อานาปานสฺสติสมาธิ อานนฺท เอกธฺมฺโม ภาวิทอ พหุลีกโต จตฺตารอ
สติปญฺจานเน ปริปุเรติ จตฺตารอ สติปญฺจานา ภาวิตา พหุลีกตา
สตฺต โพชฅงฺเก ปริปุเรณฺตีติ สตฺต โพชฅงฺกา ภาวิตา พหุลีกตา
วิชชาวิมุตฺตี ปริปุเรณฺตีติ ฯ

[๑๔๐๑] กถิ ภาวิตโต จานนุท อานาปานสุสติสมาธิ กถิ พหุลีกโต
จตุตทาโร สติปญฺจานเน ปริปุเรติ ฯ อิทานนุท ภิกฺขุ อรณฺณคโต
วา ฯเปฯ เอว ภาวิตา โข อานนุท สุตต โพชฅงฺกา เอว
พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺตฺติ ฯ

[๑๔๐๒] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนุนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ อตฺถิ นฺุ โข ภนฺเต
เอกสมฺโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตุตทาโร สมฺเม ปริปุเรติ จตุตทาโร
สมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สุตต สมฺเม ปริปุเรนฺติ สุตต สมฺมา
ภาวิตา พหุลีกตา เทว สมฺเม ปริปุเรนฺตฺติ ฯ อตฺถิ โข ภิกฺขเว
เอกสมฺโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตุตทาโร สมฺเม ปริปุเรติ จตุตทาโร
สมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สุตต สมฺเม ปริปุเรนฺติ สุตต สมฺมา
ภาวิตา พหุลีกตา เทว สมฺเม ปริปุเรนฺตฺติ ฯ

[๑๔๐๓] กถโม ปน ภนฺเต เอกสมฺโม ภาวิตโต พหุลีกโต
จตุตทาโร สมฺเม ปริปุเรติ จตุตทาโร สมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา
สุตต สมฺเม ปริปุเรนฺติ สุตต สมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว
สมฺเม ปริปุเรนฺตฺติ ฯ อานาปานสุสติสมาธิ โข ภิกฺขเว เอกสมฺโม
ภาวิตโต พหุลีกโต จตุตทาโร สติปญฺจานเน ปริปุเรติ จตุตทาโร สติปญฺจานา
ภาวิตา พหุลีกตา สุตต โพชฅงฺเก ปริปุเรนฺติ สุตต
โพชฅงฺกา ภาวิตา พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺตฺติ ฯ (ยถา

ภูตมย เวຍยากรณั เอิ วิตุถาเรตพพ) ๑

[๑๔๐๔] อถ โข สมพหุถา ภิกขุ เยน ภควา เตนุปลสงกมีสุ
อุปลสงกमितวา ภควนุตั อภิวาเทตวา เอกมนุตั นิสีทีสุ ๑ เอกมนุตั
นินินเน โข เต ภิกขุ ภควา เอตทโวจ อตุถิ นุ โข ภิกขเว
เอกธมโม ภาวิตุ พหุสิถโต จตุตารุ ชมเม ปริปุเรติ จตุตารุ
ชมมา ภาวิตา พหุสิถตา สตุต ชมเม ปริปุเรนติ สตุต ชมมา
ภาวิตา พหุสิถตา เทว ชมเม ปริปุเรนตีติ ๑ ภควัมมุลกา โน
ภนเต ชมมา ๑เป๑ ภควโต สตุวา ภิกขุ ชารสุสนตีติ ๑ อตุถิ
ภิกขเว เอกธมโม ภาวิตุ พหุสิถโต จตุตารุ ชมเม ปริปุเรติ
จตุตารุ ชมมา ภาวิตา พหุสิถตา สตุต ชมเม ปริปุเรนติ สตุต
ชมมา ภาวิตา พหุสิถตา เทว ชมเม ปริปุเรนติ ๑

[๑๔๐๕] กตโม จ ภิกขเว เอกธมโม ภาวิตุ พหุสิถโต
จตุตารุ ชมเม ปริปุเรติ จตุตารุ ชมมา ภาวิตา พหุสิถตา
สตุต ชมเม ปริปุเรนติ สตุต ชมมา ภาวิตา พหุสิถตา เทว
ชมเม ปริปุเรนติ ๑ อานาปานสุสติสมาธิ [๑] ภิกขเว เอกธมโม ภาวิตุ
พหุสิถโต จตุตารุ สติปฏจानะ ปริปุเรติ จตุตารุ สติปฏจानา
ภาวิตา พหุสิถตา สตุต โพชฅงเคะ ปริปุเรนติ สตุต โพชฅงคา
ภาวิตา พหุสิถตา วิชชาวิมุตตี ปริปุเรนตีติ ๑เป๑ (ยถา ทุติย
เวຍยากรณั ตถา ภิกขุนั กาทพพ) ๑เป๑

[๑๔๐๖] อานาปานสุสติสมาธิ ภิกขเว ภาวิตุ พหุสิถโต
#๑ ไป. โข ๑

สญโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๔๐๗] กถํ ภาวิตฺโต จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ
พหุลีกโต สญโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อรณฺณคโต วา ฯเปฯ ปฏฺนิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสตีสมาริ สิกฺขติ
ปฏฺนิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสตีสมาริ สิกฺขติ ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข
ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต สญโฆชนานํ ปหานาย
สํวตฺตตีติ ฯเปฯ

[๑๔๐๘] อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต
อนุสยสมฺมุจฺจาทาย สํวตฺตติ ฯ (วิตุถาเรตพฺพ) ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข
ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต อนุสยสมฺมุจฺจาทาย
สํวตฺตตีติ ฯ

[๑๔๐๙] อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต
อทฺธานปริณฺญาเย สํวตฺตตีติ ฯ (วิตุถาโร) ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข
ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต อทฺธานปริณฺญาเย
สํวตฺตตีติ ฯ

[๑๔๑๐] อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต
อาสวานํ ขยาย สํวตฺตตีติ ฯ (วิตุถาโร) ฯ เอวํ ภาวิตฺโต โข
ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต อาสวานํ ขยาย
สํวตฺตตีติ ฯ

วคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสุตททานัน

อิฉุฉานนงคถ สกัภยิ ๑ อานนเท อปเร ทเว

ภิกขุหิ ๒ เทว วุตตา สณโณชนัน อนุสย

อทุฉานัน อาสวภขยติ ๑

อานาปานตัญจตุตถัน นิฉุฉิตถัน ๑

#๑ ม. ย. ... กงเขยัย, อานนทา ... ๑ ๒ ม. ภิกขุ สัโชนานุสยา, อทุฉานัน

#อาสวภขยติ ๑ ย. ภิกขเว ภิกขุ เทว วุตตา ๑

โศตปตฺติสฺยตฺตํ

เวพฺพวรวรรคโค ปจโม

[๑๔๑๑] สาวตฺถิยํ ฯ ตตฺร โข ภควา เอตทโวจ กิณฺจาปี
 ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺติ จตฺนุนํ ทีปानํ อิสฺสรียาธิปจฺจํ รชฺชํ
 การตฺวา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ
 เทวานํ ตาวตฺีसानํ สทพฺพตฺตํ ฯ โส ตตฺถ นนฺทนฺวเน อจฺจราสงฺฆปริวฺโต
 ทิพฺเพหิ [๑] ปฺลยฺจหิ กามคฺเชหิ สมปฺปีโต สมงฺคิภูโต
 ปริจาเรติ ฯ โส จตฺุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ฯ อถ โข โส
 อปฺริมฺตฺโต จ ๒ นิริยา อปฺริมฺตฺโต จ ๓ ติรจฺจนานโยนียา อปฺริมฺตฺโต
 จ ๔ ปิตฺติวิสยา อปฺริมฺตฺโต จ ๕ อปายทฺถคฺคิตฺวินิปาตา ฯ

[๑๔๑๒] กิณฺจาปี ภิกฺขเว อริยสาวโก ปิณฺฑิยาโลเปน ยาเปติ
 นนฺตกานิปี ๖ ธารติ ฯ โส จตฺุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ฯ อถ โข
 โส ปฺริมฺตฺโต จ ๗ นิริยา ปฺริมฺตฺโต จ ๘ ติรจฺจนานโยนียา ปฺริมฺตฺโต จ ๙-
 ปิตฺติวิสยา ปฺริมฺตฺโต จ ๑๐- อปายทฺถคฺคิตฺวินิปาตา ฯ กตฺเมหิ จตฺุหิ ฯ
 อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเฐ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ
 อิติปี โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต
 โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
 #๑ ม. ยฺ. จ ๑ ๒ โป. ม. ว ๑ ๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙-๑๐ โป. ม. จสทฺโท
 #นตฺถิ ๑ ๖ ม. ยฺ. นนฺตกานิ จ ๑

ภควาติ ฯ ฐมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สุวากฺขาโต
ภควตา ฐมโม สนฺทิกฺกุสฺสโก อกาลิกโก เอหิปสฺสโก โอปนยิกโก ปจฺจตุตฺ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิตี ฯ สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อชฺชปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
ฉายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฯ
ยทิตฺ ๑ จตุตตาริ ปุริสยฺยคานิ อฏฺฐ ปุริสปฺกคฺคา เอส
ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อฉฺชลิกรณฺเณยฺโย
อนุตฺตริ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ ฯ อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ อกฺขณฺเทหิ อจฺฉิตฺเทหิ อสพฺเลหิ อกมฺมาเสหิ
ภุจิสฺเสหิ วิญญฺปสฺสเถหิ อปรามญฺเจหิ สมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมฺเห
จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต โหติ ฯ

[๑๔๑๓] โย จ ภิกฺขเว จตฺตุนํ ทิปานํ ปฏฺฐิตาโก โย จ ๑
จตฺตุนํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิตาโก จตฺตุนํ ทิปานํ ปฏฺฐิตาโก จตฺตุนํ
ฐมฺมานํ ปฏฺฐิตาภสฺส กถํ นาคฺฆตฺติ โสฬสฺสินฺติ ฯ

[๑๔๑๔] จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก โสตาปนฺโน
โหติ อวินิปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน ฯ กตเมหิ
จตุหิ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
สุคโต โลกวิทู อนุตฺตรโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฐมฺเม ฯเปฯ สงฺฆเม ฯเปฯ อริยกนฺตฺเทหิ
#๑ ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

สีเลหิ สมณฺนาคโต โหติ อภฺยณฺเฑหิ ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อิมหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺหิ ชฺมเมหิ สมณฺนาคโต อริยสวโก โสตาปนฺโน
โหติ อวินิปาตชฺมโม นียโต สฺมฺโพธิปรายโนติ ฯ อิทฺมวโจ
ภควา อิทํ วตฺวาน สฺกโต อถาปริ เอตทวโจ สตฺถา

[๑๔๑๕] เยสิ สทฺธา จ สีลญฺจ ปสาโท ชฺมมทสฺสนํ

เต เว กาเลน ปจฺเจนฺติ พุรฺหมจฺริโยคฺชํ สฺขนฺติ ฯ

[๑๔๑๖] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเ วัหฺรติ เวพฺพเน

กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน ทีฆมาวฺ อุปาสโก อาพาธโก โหติ
ทฺฤชิตฺวา พุทฺโธภาโน ฯ อถ โข ทีฆมาวฺ อุปาสโก ปิตฺริ ชฺคติยํ ๑
คหปตี อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ คหปติ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกม
อุปสงฺกमितฺวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา วนฺท ทีฆมาว
ภนฺเต อุปาสโก อาพาธโก ทฺฤชิตฺวา พุทฺโธภาโน โส ภควโต
ปาเท สิริสา วนฺทตฺติติ ฯ เอวญฺจ วเทหิ สาธุ กิร ภนฺเต
ภควา येन ทีฆมาวฺสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมตฺถ อนฺนํ
อุปาทายาติ ฯ เอวํ ตาตาติ โข ชฺคติโย คหปติ ทีฆมาวฺสฺส
อุปาสกสฺส ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺวา येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมํ อุปสงฺกमितฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ ฯ

[๑๔๑๗] เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข ชฺคติโย คหปติ ภควนฺตํ

เอตทวโจ ทีฆมาวฺ ภนฺเต อุปาสโก อาพาธโก [๒] ทฺฤชิตฺวา พุทฺโธ-
#๑ ส. ม. ย. ชฺคติกํ ฯ ๒ ม. ย. โหติ ฯ

คิลาน โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ ฯ เอวญจ วเทติ สาธุ
กิริ ฆนฺเต ภควา เยน ทีฆาวุสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมตุ
อนุภมฺปํ อุปาทายาติ ฯ อธิวเสสิ ภควา ตฺถเหภาเวน ฯ

[๑๔๑๘] อถ โข ภควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจี้วรมาทาย เยน
ทีฆาวุสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ เตนฺสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจตฺเต
อาสเน นิสีทึ ฯ นิสชฺช โข ภควา ทีฆาวว อุปาสกํ เอตทโวจ
กจฺจึ เต ทีฆาวุ ขมนิยํ กจฺจึ ยาปฺนิยํ กจฺจึ ทุกฺขา เวทนา
ปฏิกฺกมฺนฺติ โน อภิกฺกมฺนฺติ ปฏิกฺกโมสานํ ปญฺญาติ โน
อภิกฺกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต ขมนิยํ น ยาปฺนิยํ พาพฺหา
เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ โน ปฏิกฺกมฺนฺติ อภิกฺกโมสานํ
ปญฺญาติ โน ปฏิกฺกโมติ ฯ

[๑๔๑๙] ตสฺมา ตึห เต ทีฆาวุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต ภวิสฺสามิ อิติปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฐมฺเม
สงฺฆे ฯ อริยฆนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต ภวิสฺสามิ อภฺขณฺฑเหหิ
ฯเปฯ สมาริธฺวตฺตนิเกหิตี ๑ ฯ เอวญฺหิ เต ทีฆาวุ สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

[๑๔๒๐] ยานีมานิ ฆนฺเต ภควตา จตฺตาริ โสตาปตฺตฺติยฺงฺคานิ
เทสิตานิ สํวิชฺชนฺเต เต ฐมฺมา มยิ อหฺลจฺ เตสุ ฐมฺเมสุ
สนฺทิสฺสามิ ฯ อหฺลหิ ฆนฺเต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
#๑ ม. ย. อติสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

อติปี โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानันฺ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ชฺมเม สฺงเม ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนาคโต อกฺขณฺฑเหติ
ฯเปฯ สมาริสิวตฺตนิเกหิตี ฯ ตสฺมา ติห ตฺวํ ทิฆมาว อิมेषุ
จตุสฺส โสตาปตฺตियงฺเกสฺส ปตฺติฏฺจาย น วิชฺชาภากิเย ชฺมเม อุตฺตรี
ภาเวยฺยาสี ฯ

[๑๔๒๑] อิธ ตฺวํ ทิฆมาว สพฺพสงฺขารेषฺส อนิจฺจानุปฺสฺสี วิหราหิ
อนิจฺเจ ทฺวักฺขสฺสณฺณี ทฺวักฺখে อนตฺตสฺสณฺณี ปหานสฺสณฺณี วิราคสฺสณฺณี
นิโรธสฺสณฺณีติ ฯ เอวณฺหิ เต ทิฆมาว สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ ฯ

[๑๔๒๒] เยเม ภนฺเต ภควตา น วิชฺชาภากิยา ชฺมมาเทสิตา
สํวิชฺชนฺเต เต ชฺมมา มยิ อหฺลจฺ เตสฺส ชฺมเมสฺส สนฺทิสฺสามิ ฯ
อหฺลหิ ภนฺเต สพฺพสงฺขารेषฺส อนิจฺจानุปฺสฺสี วิหรามิ อนิจฺเจ ทฺวักฺขสฺสณฺณี
ทฺวักฺখে อนตฺตสฺสณฺณี ปหานสฺสณฺณี วิราคสฺสณฺณี นิโรธสฺสณฺณี ฯ
อปีจ เม ภนฺเต เอวํ โหติ มา เหวายฺ โชติโย คหฺปติ มฺมจฺจเยน
วิฆาตํ อาปฺชฺชิตี ฯ มา ตฺวํ ตาต ทิฆมาว เอตํ มนฺสากาสิ อิงฺฆ ตฺวํ
ตาต ทิฆมาว ยเทว เต ภควา อาห ตเทว สาธุกํ มนฺสิกโรหิตี ฯ

[๑๔๒๓] อถ โข ภควา ทิฆมาว อฺปาสกํ อิมินา โอวาเทน
โอวทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ อถ โข ทิฆมาว อฺปาสโก
อจิริปกฺกนฺตสฺส ภควโต กาลมกาสิ ฯ

[๑๔๒๔] อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสฺส
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิสฺส ฯ เอกมนฺตํ

นินนา โข เต ภิกขุ ภควนตํ เอตทโวจํ โย โส ภนฺเต
ทีฆาวุ นาม อุปาสโก ภควตา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน โอวทิตฺ
โส กาลกโต ตสฺส กา กติ โภ อภิสมฺปรายติ ฯ ปณฺหิตो
ภิกขเว ทีฆาวุ อุปาสโก อโหสิ ๑ สจฺจวาที ๒ ฌมฺมสุสานุฌมฺมํ น จ [๓]
ฌมฺมาธิกรณํ วิหเสสิ ๔ ฯ ทีฆาวุ ภิกขเว อุปาสโก ปณฺจนฺ
โอรฺมภาคิยานํ สลฺโลชฺชานํ ปริกฺขยา โอปปาทิโก [๕] ตตฺถ
ปรีนฺิพฺพายี อนาวตฺติฌมฺโม ตสฺมา โลกาทิ ฯ

[๑๔๒๕] เอกํ สมฺมํ อายุสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายุสฺมา จ
อานนฺโท สวตฺถิยํ วิหรนฺติ เขตฺวเน อนาถปฺิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ
อถ โข อายุสฺมา อานนฺโท สยณฺหสมฺมํ ปฏฺิสลฺลานา วุฏฺิจิโต
เขนยสฺมา สารีปฺตฺโต เตนฺุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสิทิ ฯ
เอกมฺนตํ นินฺนโน โข อายุสฺมา อานนฺโท อายุสฺมฺนตํ สารีปฺตฺตํ
เอตทโวจ กตฺนํ ๖ ญ โข อาวุโส สารีปฺตฺต ฌมฺมานํ สมฺนฺนาคมนเหตุ
เอวมยํ ปชา ภควตา พุยาถตา โสตาปนฺนา อวินิปาตฌมฺมา
นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ ฯ

[๑๔๒๖] จตฺนุนํ โข อาวุโส ฌมฺมานํ สมฺนฺนาคมนเหตุ เอวมยํ
ปชา ภควตา พุยาถตา โสตาปนฺนา อวินิปาตฌมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนา ฯ
กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ อิธาวุโส อริยสาวโก พุทฺธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปี โส ภควา ฯเปฯ
สตฺถา เทวมฺนฺสุสานํ พุทฺธโร ภควาติ ฯ ฌมฺเม ฯเปฯ สงฺฆे ฯเปฯ
#๑ ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ยฺ. ปจฺจวาที ฯ ๓ โป. ม. มํ ฯ ๔ ม. วิหเสสิ ฯ
#๕ ยฺ. โหติ ฯ ๖ โป. กติ ญ โข ฯ

อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อภฺยฺญฺเตหิ ฯเปฯ สมฺมชฺชิวตฺตนิเกหิ ฯ
อิมสํ โข อวฺุโส จตฺนํ ฌมฺมานํ สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ
เอวมยํ ปชา ภควตา พุยาถตา โสตาปนฺนา อวินิปาตฌมฺมา นียตา
สมฺโพธิปรายนาติ ฯ

[๑๔๒๗] อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนํ โข อายสฺมฺนฺตํ สารีปฺตฺตํ ภควา เอตทวโจ โสตาปตฺตฺยงฺกํ
โสตาปตฺตฺยงฺกนฺติ หิํ สารีปฺตฺต วุจฺจติ กตมํ นฺ โข สารีปฺตฺต
โสตาปตฺตฺยงฺกนฺติ ฯ

[๑๔๒๘] สปฺปริสฺสํเสโว หิ ฆนฺเต โสตาปตฺตฺยงฺกํ สทฺธมฺมสฺสวณฺ
โสตาปตฺตฺยงฺกํ โยนิโสมนสิกาโร โสตาปตฺตฺยงฺกํ ฌมฺมานุฌมฺมปฺฏิปฺตฺติ
โสตาปตฺตฺยงฺกนฺติ ฯ

[๑๔๒๙] สาธุ สาธุ สารีปฺตฺต สปฺปริสฺสํเสโว หิ สารีปฺตฺต
โสตาปตฺตฺยงฺกํ สทฺธมฺมสฺสวณฺ โสตาปตฺตฺยงฺกํ โยนิโสมนสิกาโร
โสตาปตฺตฺยงฺกํ ฌมฺมานุฌมฺมปฺฏิปฺตฺติ โสตาปตฺตฺยงฺกํ ฯ

[๑๔๓๐] โสโต โสโตติ ๑ หิํ สารีปฺตฺต วุจฺจติ กตโม นฺ
โข สารีปฺตฺต โสโตติ ฯ อยเมว หิ ฆนฺเต อริโย อภฺยฺญฺคิโก
มคฺโค โสโต ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา
สมฺมากมฺมฺนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
สมฺมาสมาธิติ ฯ

#๑ ยู. ... โสโตติห สารีปฺตฺต ฯ

[๑๔๓๑] สาธุ สาธุ สาริปุตต อยเมว हि สาริปุตต อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค โสโต ๑ เสยฺยถิทํ ๑ สมมาทิกฺขจि ๑เป๑
สมมาสมาธิ ๑

[๑๔๓๒] โสตาปนฺโน โสตาปนฺโนติ หิทํ สาริปุตต วุจฺจติ
กตโม นุ โข สาริปุตต โสตาปนฺโนติ ๑ โย हि ฆนฺเต อิมินา
อริเยน อฏฺฐงฺคิเกน มคฺเคน สมนฺนาคโต อัย วุจฺจติ โสตาปนฺโน
สวายํ आयสฺมา เอวํนาโม เอวํโคตฺโตติ ๑

[๑๔๓๓] สาธุ สาธุ สาริปุตต [๑] อิมินาอริเยน อฏฺฐงฺคิเกน
มคฺเคน สมนฺนาคโต อัย วุจฺจติ โสตาปนฺโน สวายํ आयสฺมา
เอวํนาโม เอวํโคตฺโตติ ๑

[๑๔๓๔] สวตฺถินิทานํ ๑ เตน โข ปน สมเยน สมพฺพลา
ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ นิฏฺฐิตจิวโร ภควา
เตมาสจฺเจยฺน จาริกํ ปกฺกมิตฺสตีติ ๑

[๑๔๓๕] เตน โข ปน สมเยน อสิตฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สาธุเก ปฏฺิวสฺนฺติ เกนจิทเวว ฆรณฺนิเยน ๑ อสฺโสสุ โข อสิตฺตตฺตฺตฺต
ถปตโย สมพฺพลา กิร ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ
กโรนฺติ นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺเจยฺน จาริกํ ปกฺกมิตฺสตีติ ๑
อถ โข อสิตฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต มคฺเค ปุริสํ จเปสฺสุ ยทา ตฺวํ
อมฺโห ปุริส ปสฺเสยฺยาสี ภควนฺตํ อากจฺจนฺตํ อรหฺนฺตํ สมมาสมพฺพทฺธ
อถ ๒ อมหาภํ อาโรเจยฺยาสีติ ๑ ทฺวิหํ ตีหํ จิตฺโต โข
#๑ ม. ย. โย हि สาริปุตต ... ๑ ๒ ย. อถโย ๑

โส ปริโส อททส ภควนฺตํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวาน เยน
อิสิทตฺตปฺราณา ถปตโย เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อิสิทตฺตปฺราณ
ถปตโย เอตทโวจ อัย โส ฆนฺเต ภควา อากจฺจติ
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ยสฺสทานิ กาลํ มลฺลธถาติ ฯ

[๑๔๓๖] อถ โข อิสิทตฺตปฺราณา ถปตโย เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺวา
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ภควนฺตํ ปิฎฺฐิจิโต
ปิฎฺฐิจิโต อนุพฺนธิสฺสุ ฯ อถ โข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยน อณฺณตริ
รฺกขมฺมํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ
อิสิทตฺตปฺราณา ถปตโย ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติสฺสุ ฯ
เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต อิสิทตฺตปฺราณา ถปตโย ภควนฺตํ
เอตทโวจํ

[๑๔๓๗] ยทา มยฺ ฆนฺเต ภควนฺตํ สุณฺาม สวาทฺถิยา โกสเลสุ
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ
โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ ฆนฺเต
ภควนฺตํ สุณฺาม สวาทฺถิยา โกสเลสุ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ
โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน
ภควาติ ฯ

[๑๔๓๘] ยทา ปน มยฺ ฆนฺเต ภควนฺตํ สุณฺาม โกสเลหิ
มฺลลํ ๑ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา
โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ
#๑ ม. มลฺลเสสุ ฯ ย. มลฺลเส ฯ เอวมฺปริปี ฯ

ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม โสเลหิ มลฺลึ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ
โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ โทมนสฺสํ ทูเร
โน ภควาติ ฯ

[๑๔๓๕] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม มลฺลฺเหหิ
วชฺซี ๑ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา
โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ
ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม มลฺลฺเหหิ วชฺซี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ
โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน
ภควาติ ฯ

[๑๔๔๐] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม วชฺซีหิ กาสี ๒
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ
โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ ภนฺเต
ภควนฺตํ สุณาม วชฺซีหิ กาสี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ โน
ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควาติ ฯ

[๑๔๔๑] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม กาสีหิ
มคฺเช ๓ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา
โหติ โทมนสฺสํ ทูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ
ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม กาสีหิ มคฺเช จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ
อนปฺปกา โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ อนปฺปกํ โทมนสฺสํ
ทูเร โน ภควาติ ฯ

#๑ ม. วชฺซีสุ ฯ เอมฺปริ ฯ ๒ ม. กาสีสุ ฯ เอมฺปริปี ฯ ๓ ม. มคฺเช ฯ เอมฺปริปี ฯ

[๑๔๔๒] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม มคฺเชหิ ๑
กาสิ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา
โหติ โสมนสฺสํ อาสนฺเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน
มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม มคฺเชหิ กาสิ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ
โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ โสมนสฺสํ อาสนฺเน
โน ภควาติ ฯ

[๑๔๔๓] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม กาสิหิ วชฺซี
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ
โสมนสฺสํ อาสนฺเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ
ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม กาสิหิ วชฺซี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ
โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ โสมนสฺสํ อาสนฺเน โน
ภควาติ ฯ

[๑๔๔๔] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม วชฺซีหิ มลฺลํ
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ
โสมนสฺสํ อาสนฺเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน มยฺ
ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม วชฺซีหิ มลฺลํ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ โหติ
โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ โสมนสฺสํ อาสนฺเน โน
ภควาติ ฯ

[๑๔๔๕] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม มลฺลํหิ
โกสเลสุ ๒ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา
#๑ ม. ย. มากเชหิ ฯ เอวมุปริปี ฯ ๒ ม. โกสเล ฯ เอวมุปริปี ฯ

โหติ โสมนสฺสํ อสฺนเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน
มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สฺนาม มลฺลึหิ โกสฺเสสุ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ
โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา โหติ โสมนสฺสํ อสฺนเน
โน ภควาติ ฯ

[๑๔๔๖] ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สฺนาม โกสฺเสหิ
สวตฺถึ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา
โหติ โสมนสฺสํ อสฺนเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ ฯ ยทา ปน
มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สฺนาม สวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส
อาราเมติ โหติ อนปฺปกา โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนฺตา
โหติ อนปฺปกํ โสมนสฺสํ อสฺนเน โน ภควาติ ฯ

[๑๔๔๗] ตสฺมา ตึห ถปฺตโย สมฺพาโร ฆฺรเวโส ราชปฺโป
อพฺโภกาโส ปพฺพชฺชา อํ จ ปน โว ถปฺตโย อปฺปมาทายาติ ฯ

[๑๔๔๘] อตฺถิ โข โน ภนฺเต เอตฺมฺหา สมฺพาธา อญฺโฆ
สมฺพาโร สมฺพาธโร เจว สมฺพาธสงฺขาตฺตโร จาติ ฯ กตฺโม
ปน โว ถปฺตโย เอตฺมฺหา สมฺพาธา อญฺโฆ สมฺพาโร สมฺพาธโร
เจว สมฺพาธสงฺขาตฺตโร จาติ ฯ

[๑๔๔๙] อึช มยฺ ภนฺเต ยทา ราชปฺเสนทิ โกสฺโส อญฺยานญฺมึ
นึยฺยาคฺคาโม โหติ เย เต รญฺโฆ ปฺเสนทิสฺส โกสฺสสฺส
นาคา โอปฺรยฺหา ๑ เต กปฺเปตฺวา ยา ตา รญฺโฆ ปฺเสนทิสฺส
โกสฺสสฺส ปฺชาปฺติโย ปึยา มนาปา ตา เอกํ ปฺรโต เอกํ
#๑ ม. ย. โอปฺรยฺหา ฯ

ปจฺจโต นิสีทาเปม ฯ ตาสึ โข ปน ฆนฺเต ภคินีํ เอวรูปุ
คฺนุโร โหติ เสยฺยถาปี นาม คฺนุชกรณฺชกฺสฺส ตาวเทว
วิวริยมาณสฺส ยถา ตํ ราชกณฺณานํ ๑ คฺนุเชน วิภูสิตานํ ฯ ตาสึ โข
ปน ฆนฺเต ภคินีํ เอวรูปุ กายสมฺพสฺโส โหติ เสยฺยถาปี นาม
ตฺถลปิภูโน วา กปฺปาสปิภูโน วา ยถา ตํ ราชกณฺณานํ สฺสฺเชจิตานํ ๒ ฯ
ตสฺมี โข ปน ฆนฺเต สมเย นาโคปี รกฺขิตพฺโพ โหติ ตาปี ภคินีโย
รกฺขิตพฺพา โหนฺติ อตฺตาปี รกฺขิตพฺโพ โหติ ฯ

[๑๔๕๐] น โข ปน มยฺ ฆนฺเต อภิขานาม ตาสฺ ภคินีสุ ปาปํ
จิตฺตํ อุปฺปาเตตา ฯ อยฺ โข โน ฆนฺเต เอตมฺหา สมฺพาธา
อณฺโณ สมฺพาโธ สมฺพาธโร เจว สมฺพาธสงฺฆาตฺโร จาติ ฯ

[๑๔๕๑] ตสฺมา ติหฺ ถปฺตโย สมฺพาโธ ฆรราวาสฺ ราชปฺโถ
อพฺภกาสฺ ปพฺพชฺชา อถฺ จ ปน โว ถปฺตโย อปฺปมาทาย ฯ

[๑๔๕๒] จตฺถิ โข ถปฺตโย ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฆมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายโน ฯ
กตเมหิ จตฺถิ ฯ อิธ ถปฺตโย อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนฺุสฺสานํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฆมฺเม สงฺฆे ฯ วิคตมฺลมฺจฺเณเรน เจตฺสา อการ์
อชฺฉาวสฺติ มุตฺตจาโค ปยตฺปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต ฯ
อิเมหิ โข ถปฺตโย จตฺถิ ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
#๑ ไป. ราชรเหณ ... วิภูสิตานํ ฯ ๒ สฺสฺเชจิตานนฺติ วา ปาโธ ฯ

อริยสาวโก โสตาปนโน โหติ อวินิปาตชมโม นียโต สมโพธิปรายโน ฯ

[๑๔๕๓] ตุมเห โจ ถปตโย พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทุโช ภควาติ ฯ
ชฺมเม สงฺเม ฯ ยํ โจ ปน กิณฺจิกฺกุล เทยฺยชฺมมํ สพฺพนฺตํ
อปฺปฏิวิภคฺตํ สีตวนฺเตหิ กุลฺยาณชฺมเมหิ ฯ ตํ ก็ มลฺลถถ ถปตโย ฯ
กติ วิย ๑ เต โกสเลสุ มฺนุสฺสา เย ตุมฺหากํ สมสมา ยทิตฺ
ทานทานสํวิภาเคหิตฺติ ๒ ฯ ลาภา โน ภาเนเต สุตฺทฺธํ โน ภาเนเต
เยสํ โน ภควาเอวํ ปชานาตีติ ฯ

[๑๔๕๔] เอวมฺเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ
จรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเขน สทฺธิํ เยน เวพฺพทวารํ นาม โกสลานํ
พฺรหฺมณฺณคาโม ตทวสริ ฯ

[๑๔๕๕] อสฺโสสุํ โจ [๓] เวพฺพทวาเรยฺยกา พฺรหฺมณฺณคหปตฺติกา
สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลลา ปพฺพชฺชิตฺโต โกสเลสุ
จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเขน สทฺธิํ เวพฺพทวารํ อนุปฺปตฺโต ฯ
ตํ โจ ปน ภาวนฺตํ โคตมํ เอวํกุลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคิตฺโต
อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทุโช วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต
โลกวิทู อนุตฺตโร ปฺริสทมฺมसारถิ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทุโช
ภควาติ ๔ ฯ โส อิมํ โลกํ สเทวํกํ สมารํกํ สพฺรหฺมํกํ สสฺสมณพฺรหฺมณฺณ
ปชํ สเทวมฺนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกคฺตฺวา ปเวเทติ
#๑ ม. ย. กติวิชา ฯ ๒ ม. ย. ทานสํวิภาเคติ ฯ ๓ ม. ย. เต ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ
#๔ ม. อิตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ

โส ฌมัม เทเสติ อาทิกลฺยาณั มชฺฌกฺลฺยาณั ปรีโยสานกฺลฺยาณั
สาตุถิ สพฺพญฺชนั เภวลปรีปฺณณั ปรีสุทฺธิ พุรหฺมจริยิ ปกาเสติ
สาธฺว โข ปน ตถารูปานั อรหตฺ ทสฺสนั โหตีติ ฯ

[๑๔๕๖] อถ โข เวพฺพทฺวาเรยฺยกา พุราหฺมณคหปติกา เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมึตฺสู อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺจฺเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสึทึตฺสู อปฺเปกฺจฺเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทึตฺสู
สมฺโมทนียิ กถิ สาราณียิ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึตฺสู อปฺเปกฺจฺเจ
เยน ภควา เตนฺลชฺฉลิมฺปณามेतฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึตฺสู อปฺเปกฺจฺเจ
ภควโต สนฺติเก นามโคตฺตํ สาเวตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึตฺสู
อปฺเปกฺจฺเจ ตฺถนฺทึฏฺฐตา เอกมฺนตํ นิสึทึตฺสู ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข
เต เวพฺพทฺวาเรยฺยกา พุราหฺมณคหปติกา ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ

[๑๔๕๗] มยิ โภ โคตมฺ เอวักามา เอวักนฺทา เอวักธิปฺปายา
ปฺตุตฺตสมฺพาทา ๑ สยนิ อชฺฌาวเสยฺยยาม กาสิกจฺจนฺทนั ปจฺจนฺนุภเวยฺยยาม
มาลาคนฺชวโรปนั ชาเรยฺยยาม ชาตฺรฺพรชตฺติ สาทิเยยฺยยาม กายสฺส
ภททา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกั โลกั อุปฺปชฺเชยฺยยาม เตสึ โน ภว
โคตโม อมฺหากั เอวักามานั เอวักนฺทานั เอวักธิปฺพายานั ตถา
ฌมัม เทเสตุ ยถา มยิ ปฺตุตฺตสมฺพาทา สยนิ อชฺฌาวเสยฺยยาม
ฯเปฯ สุกฺตี สกฺกั โลกั อุปฺปชฺเชยฺยยามาติ ฯ

[๑๔๕๘] อตฺตฺตฺปนายิกิ โว คหปตโย ฌมฺมปรียายิ เทเสตฺตฺสามิ
ตํ สฺสนาถ สาธฺวกั มนสิกโรถ ภาสิตฺตฺสามิติ ฯ เอวัก โภติ โข
#๑ ม. ย. ปฺตุตฺตสมฺพาทสยนิ ฯ เอวมฺปรีปิ ฯ

เต เวพฺพทวารยฺยกา พุราหุมนคหปตฺติกา ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ ๑
ภควาเอตทโวจ

[๑๔๕๕] กตโม จ คหปตโย อตฺตูปนายิกอ ฐมฺมปริยาโย ๑
อิธ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสลฺยจิกฺขติ อหํ โขสฺมิ ชีวิตฺกามो
อมริตฺกามो สุขกามो ทฺกฺขปฏิกฺกุลโ ๑ โย โข มํ ชีวิตฺกามํ
อมริตฺกามํ สุขกามํ ทฺกฺขปฏิกฺกุลํ ชีวิตา โวโรเปยฺย น เม
ตํ อสฺส ปิยํ มนาปํ อหฺลฺเจว โข ปน ปริ ชีวิตฺกามํ อมริตฺกามํ
สุขกามํ ทฺกฺขปฏิกฺกุลํ ชีวิตา โวโรเปยฺยํ ปริสฺสปี ตํ อสฺส
อปฺปิยํ อมนาปํ โย โข มฺยํ ฐมฺโม อปฺปิโย อมนาโป
ปริสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปิโย อมนาโป โย โข มฺยํ ฐมฺโม
อปฺปิโย อมนาโป กถาหํ ปฺรณฺเตน สลฺโลเชยฺยนฺติ ๑ โส อิติ
ปฏิสงฺขาเย อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ ปฺรณฺจ
ปาณาติปาตา เวรมณฺิยา สมหาเปติ ปาณาติปาตา เวรมณฺิยา จ
วณฺณํ ภาสตี ๑ เอวมฺสฺสํ กายสมาจาโร ติโกฏฺฐิปฺริสฺสุทฺโธ โหติ ๑

[๑๔๖๐] ปฺน จปริ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสลฺยจิกฺขติ
โย โข เม อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทึเยยฺย น เม ตํ อสฺส
ปิยํ มนาปํ อหฺลฺเจว โข ปน ปริสฺส อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ
อาทึเยยฺยํ ปริสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมนาปํ โย โข มฺยํ
ฐมฺโม อปฺปิโย อมนาโป ปริสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปิโย อมนาโป
โย โข มฺยํ ฐมฺโม อปฺปิโย อมนาโป กถาหํ ปฺรณฺเตน
#๑ ม. ทฺกฺขปฏิกฺกุลโ ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

สญโฆเชยฺยนฺติ ฯ โส อิติ ปฏิสงฺขาย อุตฺตนา จ อทินฺนาทานา
ปฏิวิโรโต โหติ ปรณฺจ อทินฺนาทานา เวรมณฺยา สมากเปติ
อทินฺนาทานา เวรมณฺยา จ วณฺณํ ภาสตี ฯ เอวมฺสฺสายํ กายสมาจาโร
ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๑] ปุณฺ จปรี คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ
โย โข เม ทาเรสุ จาริตฺตํ อาปชฺเชยฺย น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มณานิ อหฺลฺเจว โข ปนฺ ปรสฺส ทาเรสุ จาริตฺตํ อาปชฺเชยฺย
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมณานิ โย โข มฺยายํ ฌมฺโม อปฺปิโย
อมณาโป ปรสฺสเปโส ฌมฺโม อปฺปิโย อมณาโป โย โข มฺยายํ
ฌมฺโม อปฺปิโย อมณาโป กถาหํ ปรนฺเตน สญฺโฆเชยฺยนฺติ ฯ
โส อิติ ปฏิสงฺขาย อุตฺตนา จ กามेสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิโรโต
โหติ ปรณฺจ กามेสุ มิจฺฉาจารา เวรมณฺยา สมากเปติ กามेสุ
มิจฺฉาจารา เวรมณฺยา จ วณฺณํ ภาสตี ฯ เอวมฺสฺสายํ กายสมาจาโร
ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๒] ปุณฺ จปรี คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ
โย โข เม มฺสฺวาเวทน อคฺคํ ภาชฺเชยฺย น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มณานิ อหฺลฺเจว โข ปนฺ ปรสฺส มฺสฺวาเวทน อคฺคํ ภาชฺเชยฺย
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมณานิ โย โข มฺยายํ ฌมฺโม อปฺปิโย
อมณาโป ปรสฺสเปโส ฌมฺโม อปฺปิโย อมณาโป โย โข มฺยายํ
ฌมฺโม อปฺปิโย อมณาโป กถาหํ ปรนฺเตน สญฺโฆเชยฺยนฺติ ฯ

โส อติ ปฏิสงขาย อตตนา จ มุสาวาทา ปฏิวิโรโต โหติ ปรณจ
มุสาวาทา เวรมณียา สมหาทเปติ มุสาวาทา เวรมณียา จ วรรณ
ภาสติ ฯ เอวมสฺสาย วจิตฺตมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๓] ปุณ จปรี คหปตโย อริยสาวโก อติ ปฏิสณฺจิกฺขติ
โย โข มํ ปิสฺสณาย วาจาเย มิตฺเตหิ เกเทยฺย ๑ น เม ตํ อสฺส
ปียํ มนนาปี อหฺลฺลเจว โข ปน ปรี ปิสฺสณาย วาจาเย มิตฺเตหิ
เกเทยฺยํ ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปียํ อมฺนนาปี ฯเปฯ เอวมสฺสาย
วจิตฺตมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๔] ปุณ จปรี คหปตโย อริยสาวโก อติ ปฏิสณฺจิกฺขติ
โย โข มํ พรุสฺสาย วาจาเย สมนฺทาจเรยฺย น เม ตํ อสฺส ปียํ
มนนาปี อหฺลฺลเจว โข ปน ปรี พรุสฺสาย วาจาเย สมนฺทาจเรยฺย
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปียํ อมฺนนาปี โย โข มุยาโย ฐมฺโม
ฯเปฯ เอวมสฺสาย วจิตฺตมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๕] ปุณ จปรี คหปตโย อริยสาวโก อติ ปฏิสณฺจิกฺขติ โย
โย มํ สมนฺทปฺปลาปภาเสน สมนฺทาจเรยฺย น เม ตํ อสฺส ปียํ มนนาปี
อหฺลฺลเจว โข ปน ปรี สมนฺทปฺปลาปภาเสน สมนฺทาจเรยฺยํ ปรสฺสปี
ตํ อสฺส อปฺปียํ อมฺนนาปี โย โข มุยาโย ฐมฺโม อปฺปียो
อมฺนาโป ปรสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปียो อมฺนาโป โย โข มุยาโย
ฐมฺโม อปฺปียो อมฺนาโป กถาหํ ปรนฺเตน สลฺโลเชยฺยนฺติ ฯ โส
อติ ปฏิสงขาย อตตนา จ สมนฺทปฺปลาปา ปฏิวิโรโต โหติ ปรณจ
#๑ ม. มิตฺเต ภูนฺเตยฺย ฯ เอวมฺปรีปิ ฯ

สมุพปลปา เวรมณียา สมหาทเปติ สมุพปลปา เวรมณียา จ
วณฺณํ ภาสติ ฯ เอวมสุสายํ วจีสมจาโร ติโกฏิปริสุทฺโธ โหติ ฯ

[๑๔๖๖] โส พุทฺเฐ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ชฺมเม สงฺเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ
ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุสฺสาคิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ อภิขณฺเตหิ อจฺฉิตฺเตหิ อสฺพลฺเลหิ อกมฺมาเสหิ
ภุชิสฺเสหิ วิณฺญปฺสตุเถหิ อปรามญฺเจหิ สฺมาธิสฺสวตฺตนิเกหิ ฯ

[๑๔๖๗] ยโต โข คหปตโย อริยสวโก อิเมหิ สตุตฺติ
สทฺชฺมเมหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อิเมหิ จตุหิ อากงฺขิเยหิ จานฺเนหิ
โส อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตนาํ พุยากรเยย ชีณฺนโรยมฺหิ
ชีณฺตโรจฺฉานโยนิโย ๑ ชีณฺปิตุตฺติวิสโย ชีณาปายทฺถกฺคิตฺติวินิปาโต
โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตชฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๑๔๖๘] เอวํ วุตฺเต เวพฺพทฺวาเรยฺยกา พุราหฺมณคหปตฺติกา
ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ อภิกกนฺตํ โภ โคตมฺ ฯเปฯ เอเต มยฺ
ภวนฺตํ โคตมํ สฺรณํ คจฺฉาม ชฺมมฺมจฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺมจฺจ อุปาเส
โน ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺถคฺเค ปาณฺุเปเต สฺรณงฺคเตติ ฯ

[๑๔๖๙] เอวมฺเม สฺตุํ เอกํ สมยฺ ภควา ฅาติเก วิหฺรติ
คิณฺชกาเวสเส ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา
#๑ ม. ชีณฺตโรจฺฉานโยนิ ฯ เอวมฺปริ ฯ ยฺ ... โยนิโก ฯ

เตนุปลงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวัตเตตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
สาโพห นาม ภนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ
อภิสมฺปรายो ฯ นนฺทา นาม ภนฺเต ภิกฺขุณี กาลกตา ตสฺสา กา
คติ โภ อภิสมฺปรายो ฯ สุตฺตโต นาม ภนฺเต อุปาสโก กาลกโต
ตสฺส กา คติ โภ อภิสมฺปรายो ฯ สุชตา นาม ภนฺเต
อุปาสิกา กาลกตา ตสฺสา กา คติ โภ อภิสมฺปรายติ ฯ

[๑๔๗๐] สาโพห อานนฺท ภิกฺขุ กาลกโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตี ปลฺลณวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหริติ ๑ ฯ นนฺทา อานนฺท ภิกฺขุณี กาลกตา ปลฺลจฺจนฺนํ
โอรมภาคิยานํ สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยา โอปปาดิกา ตตฺถ ปรีนินฺพพายินิ
อนาวตฺติชฺชมา ตสฺมา โลกา ฯ สุตฺตโต อานนฺท
อุปาสโก กาลกโต ตินฺณํ สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ
ตฺนุตฺตา สกทาคามี สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสฺสนฺตํ
กริสฺสตี ฯ สุชตา อานนฺท อุปาสิกา กาลกตา ตินฺณํ สลฺยโลชนานํ
ปริกฺขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตชฺชมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนา ฯ

[๑๔๗๑] อนจฺจริยํ โข ปเนตํ อานนฺท ยํ มนฺุสฺสญฺโต กาลํ
กเรยฺย ตสฺมี ตสฺมี เจ มํ กาลกเต อุปสงกมิตฺวา เอตมตฺถํ
ปฏฺิปุจฺฉิสฺสถ ฯ วิหเสาเวสา ๒ อสฺส อานนฺท ตถาคตฺสฺส ฯ
#๑ ม. ย. วิหสิ ฯ ๒ ส. เหสา ฯ ม. ย. เปสา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

โก อภิสมปราโย ฯ อโสกา นาม ฆนเต ภิกขุณี กาลกตา ฯเปฯ
อโสโก นาม ฆนเต อุปาสโก กาลกโต ฯเปฯ อโสกา นาม
ฆนเต อุปาสิกา กาลกตา ตสฺสา กา คติ โภ อภิสมปราโยติ ฯ

[๑๔๗๔] อโสโก อานนุท ภิกขุ กาลกโต อสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉนิกตฺวา
อุปสมบฺชช วิหริติ ๑ ฯ (ปุริมเวยฺยาकरणน เอกนิตานํ) ฯ

[๑๔๗๕] อัย โข โส อานนุท ฆมฺมาทาโส ฆมฺมปริยาโยเยน
สมนฺนาคโต อริยสาวโก อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานํ พฺยากรเยย
จีณนิรโยมฺหิ จีณตฺริจฺฉานโยนิโย จีณปิตฺติวิสโย จีณาปายทฺถคฺคิตฺวินิปาโต
โสตาปนโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตฆมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๑๔๗๖] เอกมฺนตฺติ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนุโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ กกุฏฺโฏ ๒ นาม ฆนเต ฉาติเก อุปาสโก กาลกโต
ตสฺส กา คติ โภ อภิสมปราโย ฯ กพิโก ๓ นาม ฆนเต
ฉาติเก อุปาสโก ฯ ทนิกทฺโร ๔ นาม ฆนเต ฉาติเก อุปาสโก ฯ
กภูิสฺสโท นาม ฆนเต ฉาติเก อุปาสโก ฯ ตฺถุจฺโจ นาม ฆนเต
ฉาติเก อุปาสโก ฯ สนตฺถุจฺโจ นาม ฆนเต ฉาติเก อุปาสโก ฯ
ภทฺโท นาม ฆนเต ฉาติเก อุปาสโก ฯ สุกทฺโท นาม ฆนเต
ฉาติเก อุปาสโก กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ อภิสมปราโยติ ฯ

#๑ ม. ย. วิหาสิ ฯ ๒ ม. ย. กกุฏโฏ ฯ ๓ ย. กาพิงฺโค ฯ เอวมฺปริ ฯ ๔ ส.

#นิกฺขา ฯ ม. ย. นิกโต ฯ

[๑๔๗๗] กกุฏฏ อานนุท อุปาสโก กาลกโต ปญจนัน โอรมุภาคิยานัน
สญโชนานัน ปริกขยา โอปปาดิโก ตตถ ปรีนิพพายี อนาวตติชฺมุโม
ตสฺมา โลกา ฯ กพิโก อานนุท ฯ ทนิกทุโร อานนุท ฯ
กฏิสฺสโห อานนุท ฯ ตฺฏุโจ อานนุท ฯ สนฺตฺฏุโจ อานนุท ฯ
ภทฺโท อานนุท ฯ สฺกทฺโท อานนุท อุปาสโก กาลกโต ปญจนัน
โอรมุภาคิยานัน สญโชนานัน ปริกขยา โอปปาดิโก ตตถ ปรีนิพพายี
อนาวตติชฺมุโม ตสฺมา โลกา ฯ (สพฺเพ เอกคตฺติกา กาทพฺพา) ฯ

[๑๔๗๘] ปโรปญฺญาส อานนุท ฉาติเก อุปาสกา กาลกตา
ปญจนัน โอรมุภาคิยานัน สญโชนานัน ปริกขยา โอปปาดิกา ตตถ
ปรีนิพพายีโน อนาวตติชฺมุมา ตสฺมา โลกา ฯ สาธิกนวุติ อานนุท
ฉาติเก อุปาสกา กาลกตา ตินฺณัน สญโชนานัน ปริกขยา รากโทสโมหานัน
ตฺนุตฺตา สกทาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา
ทฺกุขสฺสฺนตฺติ กริสฺสฺนตฺติ ฯ ฉาติเรกานิ โข อานนุท ปญฺจสฺตานิ
ฉาติเก อุปาสกา กาลกตา ตินฺณัน สญโชนานัน ปริกขยา โสตาปฺนฺนา
อวินิปาทชฺมุมา นียตา สมฺโพธิปฺราयนา ฯ

[๑๔๗๙] อนจฺจริยํ โข ปเนตฺ อานนุท ยํ มนฺุสฺสฺญโต กาลํ
กเรยฺย ตสฺมี ตสฺมี เจ มํ กาลกเต อุปสงฺกมิตฺวา เอตมฺตฺถํ
ปฏฺธิปฺจฺฉิสฺสฺส ๑ วิหเสวาเวสา อานนุท อสฺส ตถาคตฺสฺส ๑ ตสฺมา
ติหานนุท ชฺมุมาทาสํ นาม ชฺมุมปฺริยาญํ เทเสสฺสามิ เยน สมฺนฺนา-
คโต อริยสาวโก อากฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานัน พฺยากรเรยฺย

จีณนิรโยมฺหิ จีณตฺริจฺจนโยนิโย จีณปิตฺติวิสโย จีณาปายทุกฺคตฺติวินิปาโต
โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตชฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโน ๑

[๑๔๘๐] กตโม จ โส อานนฺท ชฺมมาทาโส ชฺมมปริยาโย
เยน สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อากฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานํ
พฺยากรเยยฺย จีณนิรโยมฺหิ จีณตฺริจฺจนโยนิโย จีณปิตฺติวิสโย
จีณาปายทุกฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตชฺมโม นียโต
สมฺโพธิปรายโน ๑ อิชานนฺท อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ๑เปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ๑ ชฺมเม สงฺฆे ๑ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ อกฺขณฺเตหิ ๑เปฯ สมฺมาธิตฺตฺตฺตนิเกหิ ๑ อโย โข โส
อานนฺท ชฺมมาทาโส ชฺมมปริยาโย เยน สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
อากฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานํ พฺยากรเยยฺย จีณนิรโยมฺหิ จีณตฺริจฺจนโยนิโย
จีณปิตฺติวิสโย จีณาปายทุกฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ
อวินิปาตชฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ๑

เวพุทฺวารวคฺโค ปจฺจโม ๑

ตสฺสุทฺธานํ

ราชา โอคฺชทิมฺวา สารีปฺตฺตฺตา อปเร ทฺเว
ถปตโย เวพุทฺวารเยยฺยา คิลฺยชกาเวสเถ ตโยติ ๑

ราชการามวคโค ทุติโย

[๑๔๘๑] สาวตถิย์ วิหริติ ราชการาเม ฯ อถ โข สหสฺสภิกขุณีสงฺโฆ
เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เอกมนฺตํ จิตา โข ตา
ภิกขุณีโย ภควา เอตทโวจ จตฺตฺหิ โข ภิกขุณีโย ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
อริยสาวโก โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน ฯ
กตเมหิ จตฺตฺหิ ฯ อิธ ภิกขุณีโย อริยสาวโก พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อภฺยญฺเจหิ ฯเปฯ สมาธิตัวตฺตนิเกหิ ฯ
อิมหิ โข ภิกขุณีโย จตฺตฺหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๑๔๘๒] สาวตถิณีทานํ ฯ พุราหุมนฺนา ภิกฺขเว อุทฺยคามินี นาม
ปฐฺวีปํ ปญฺญเปนฺติ เต สาวกํ เอวํ สฺมาทเปนฺติ เอหิ ตฺวํ
อมฺโห ปุริส กาลสฺเสว อฏฺฐาย ปาจิณฺมุโข ยาหิ โส ตฺวํ มา
โสพุทฺถํ ปรีวชฺเชหิ มา ปปาตํ มา ขาณณฺ มา กณฺฏกฏฺฐานํ
มา จนฺทนิกํ ๑ มา โอฟิคลฺลํ ยตฺถเว ๒ ปฺปเตยฺยาสี ตตฺถเว มรณฺ
อากเมยฺยาสี เอวํ ตฺวํ อมฺโห ปุริส กายสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคตฺสี สกฺกํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสตีติ ฯ

#๑ ม. จนฺทนิยํ ฯ ๒ ม. ยตฺถ ฯ

[๑๔๘๓] ตัม โข ปเนตัม ภิกขเว พุราหุมนัน พาลคมนเมตัม
มูพุหคมนเมตัม น นิพพิทาย น วิราคายน น นิโรชายน น อุปสมาย
น อภิญจาย น สมุโพชายน น นิพพานาย สัมวัตตติ ฯ อหฺลจ
โฆ ภิกขเว อริยสฺส วินเย อุทยคามินี ปฏิปทํ ปญฺญาเปมิ ๑ ยา
เอกนฺตนิพพิทาย วิราคายน นิโรชายน อุปสมาย อภิญจาย สมุโพชายน
นิพพานาย สัมวัตตติ ฯ

[๑๔๘๔] กตมา จ สทา ภิกขเว อุทยคามินี ปฏิปทา ยา
เอกนฺตนิพพิทาย ฯเปฯ นิพพานาย สัมวัตตติ ฯ อิธ ภิกขเว
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส
ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ชมฺเม
สงฺฆเ ๑ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อภฺยญฺเจหิ ฯเปฯ
สมาธิสัมวัตตนิเกหิ ฯ อโย โข สทา ภิกขเว อุทยคามินี ปฏิปทา ยา
เอกนฺตนิพพิทาย วิราคายน นิโรชายน อุปสมาย อภิญจาย สมุโพชายน
นิพพานาย สัมวัตตติ ฯ

[๑๔๘๕] เอกํ สมฺมํ อายุสฺมา จ สารีปฺตุโต อายุสฺมา จ
อานนฺโท สวตฺถิโย วิหรนฺติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ ๑
อถ โข อายุสฺมา สารีปฺตุโต สยญฺหสมฺมํ ปฏิสฺสฺลانا วุฏฺฐิโต
เยน อายุสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิคฺวา อายุสฺมตา
อานนฺเทน สทฺธี สมฺโมทมิ สมฺโมทนิโย กถํ สาราณิโย วิตฺติสเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายุสฺมา สารีปฺตุโต
#๑ ม. ย. ปญฺญาเปมิ ฯ

อายุสมนุติ อานนุที เอตทโวจ กตินัน นุ โข อาวุโส อานนุท
ชมนานัน ปหานา กตินัน ชมนานัน สมนุณาคมนเหตุ เอวมยิ ปชา
ภควตา พุยากตา โสตาปนุณา อวินิปาตชมนมา นียตา สมุโพธิปราชยานาติ ฯ

[๑๔๘๖] จตุนัน โข อาวุโส ชมนานัน ปหานา จตุนัน ชมนานัน
สมนุณาคมนเหตุ เอวมยิ ปชา ภควตา พุยากตา โสตาปนุณา
อวินิปาตชมนมา นียตา สมุโพธิปราชยานาติ ฯ กตเมสิ จตุนัน ฯ
ยถารูเปน โข อาวุโส พุทุเช อปฺปสาเทน สมนุณาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายิ ทุกฺคตี
วินิปาติ นิริยิ อูปฺปชฺชติ ตถารูปฺสฺส พุทุเช อปฺปสาโท
น โหติ ฯ ยถารูเปน จ โข อาวุโส พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนุณาคโต สุตฺตวา อริยสาวโก กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคตี
สคฺคิ โลกิ อูปฺปชฺชติ ตถารูปฺสฺส พุทุเช อเวจฺจปฺปสาโท โหติ
อิติปิ โส ภควา ฯ เปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानัน พุทุโธ ภควาติ ฯ

[๑๔๘๗] ยถารูเปน [๑] โข อาวุโส ชมนานัน อปฺปสาเทน
สมนุณาคโต อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายิ
ทุกฺคตี วินิปาติ นิริยิ อูปฺปชฺชติ ตถารูปฺสฺส ชมนานัน
อปฺปสาโท น โหติ ฯ ยถารูเปน จ โข อาวุโส ชมนานัน อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนุณาคโต สุตฺตวา อริยสาวโก กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุกฺคตี สคฺคิ โลกิ อูปฺปชฺชติ ตถารูปฺสฺส ชมนานัน อเวจฺจปฺปสาโท
#๑ ม. จ ฯ

โหติ สุวาภูเขาโต ภควตา ฌมโม ๗เป๗

[๑๔๘๘] ยถารูปเน โข อาวุโส สงฺฆเ อปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต อสฺสุตวา ปุณฺณชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายิ
ทุกฺคตี วินิปาติ นิริยิ อูปฺปชฺชติ ตถารูปสฺส สงฺฆเ อปฺปสาโท
น โหติ ๗ ยถารูปเน จ โข อาวุโส สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต สุตวา อริยสาวโก กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺคตี
สคฺคํ โลกํ อูปฺปชฺชติ ตถารูปสฺส สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาโท โหติ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺฆโม ๗เป๗ อนฺตฺตริ ปุณฺณกฺขเขตฺติ
โลกสฺสชาติ ๗

[๑๔๘๙] ยถารูปเน โข อาวุโส ทฺสฺสึเลยน สมนฺนาคโต อสฺสุตวา
ปุณฺณชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายิ ทุกฺคตี วินิปาติ นิริยิ
อูปฺปชฺชติ ตถารูปสฺส ทฺสฺสึลยิ ๑ น โหติ ๗ ยถารูปเน จ โข
อาวุโส อริยกนฺตฺเทหิ สึเลหิ สมนฺนาคโต [๒] อริยสาวโก กายสฺส เกทา
ปรี มรณา สุกฺคตี สคฺคํ โลกํ อูปฺปชฺชติ ตถารูปานิสฺส อริยกนฺตานิ
สิลานิ โหนฺติ อกฺขณฺฑานิ ๗เป๗ สมาริสํวตฺตนิกานิ ๗

[๑๔๙๐] อิมํสํ โข อาวุโส จตฺตุนํ ฌมฺมานํ ปหานา อิมํสํ
จตฺตุนํ ฌมฺมานํ สมนฺนาคมนฺเหตุ เอวมยิ ปชา ภควตา พุยาถตา
โสตาปนฺนา อวินิปาตฌมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ ๗

[๑๔๙๑] จตฺตฺหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก สพุพฺพทุกฺคตฺถิภยิ
สมตฺถิกนฺโต โหติ ๗ กตฺเมหิ จตฺตฺหิ ๗ อิทฺ ภิกฺขเว

#๑ ย. ทฺสฺสึเลน โหติ ๗ ๒ ม. ย. สุตวา ๗

อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม
สงฺฆเม ฯ อริยกฺขเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อุกฺขณฺฑเทหิ ฯเปฯ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ
สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก สพฺพทฺถกฺคตฺวิญญํ สมตฺติกฺกนฺโต โหตีติ ฯ

[๑๔๕๒] จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
สพฺพทฺถกฺคตฺวิญญํ สมตฺติกฺกนฺโต โหติ ฯ กตฺเมหิ จตุหิ ฯ อธิ ภิกฺขเว
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม
สงฺฆเม ฯ อริยกฺขเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อุกฺขณฺฑเทหิ ฯเปฯ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
อริยสาวโก สพฺพทฺถกฺคตฺวิญญํ สมตฺติกฺกนฺโต โหตีติ ฯ

[๑๔๕๓] เย เต ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยยาถ เย จ โสตพฺพิ
มณฺเฑยฺยํ มิตุตา วา อมฺจฺจา วา ฉาตี วา สาโลหิตา วา
เต ภิกฺขเว จตุสฺส โสตาปตฺตियงฺเกสฺส สฺมาทฺเปตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา
ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา ฯ กตฺเมสฺส จตุสฺส ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเท
สฺมาทฺเปตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ
อริยกฺขเตสฺส สีเลสฺส สฺมาทฺเปตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา
อุกฺขณฺฑเทสฺส ฯเปฯ สมาธิสํวตฺตนิเกสฺส ฯ เย เต ภิกฺขเว

อนุกมฺเปยฺยาถ เย จ โสตพฺพํ มณฺเณยฺยํ มิตฺตา วา อมฺจฺจา
วา ฌาตี วา สาลโหิตา วา เต ภิกฺขเว อิมํสุ จตุสสุ
โสตปาตฺตยงฺเกสฺส สมากฺเขตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพาติ ฯ

[๑๔๕๔] เย เต ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยาถ เย จ โสตพฺพํ
มณฺเณยฺยํ มิตฺตา วา อมฺจฺจา วา ฌาตี วา สาลโหิตา วา
เต ภิกฺขเว จตุสสุ โสตปาตฺตยงฺเกสฺส สมากฺเขตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา
ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา ฯ กตฺตเมสฺส จตุสสุ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเท
สมากฺเขตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ

[๑๔๕๕] สฺยิยา ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ มหาวุฑฺฒานํ อณฺณถตฺตํ ปจฺจวีชาตฺตยา
อาโปชาตฺตยา เตโชชาตฺตยา วาโยชาตฺตยา ฯ น เตวฺว พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตฺตสฺส อริยสวากตฺตสฺส สฺยิยา อณฺณถตฺตํ ฯ ตตฺตริทํ
อณฺณถตฺตํ ฯ โส วัต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต อริยสวากो
นิริยํ วา ตฺริจฺจนฺนโยนี วา ปิตฺติวิสยํ วา อูปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตฺตํ
จฺจานํ วิชฺชตี ฯ ฐมฺเม สงฺฆเ ๑ อริยกนฺตฺตสฺส สฺยิเลสฺส สมากฺเขตฺตพฺพา
นิเวเสตฺตพฺพา ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพา อกฺขณฺนทฺเตสฺส ฯเปฯ สมากฺเขตฺตคณฺนิกฺเกสฺส ฯ

[๑๔๕๖] สฺยิยา ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ มหาวุฑฺฒานํ อณฺณถตฺตํ ปจฺจวีชาตฺตยา
อาโปชาตฺตยา เตโชชาตฺตยา วาโยชาตฺตยา ฯ น เตวฺว อริยกนฺตฺตเหี
สฺยิเลหี สมฺนฺนาคตฺตสฺส อริยสวากตฺตสฺส สฺยิยา อณฺณถตฺตํ ฯ
ตตฺตริทํ อณฺณถตฺตํ ฯ โส วัต อริยกนฺตฺตเหี สฺยิเลหี สมฺนฺนาคโต

อริยสาวโก นริย วา ติรจจนานโยนี วา ปิตติวิสัย วา อุปปชชิสฺสตีติ
เนตฺ จานํ วิชชตี ฯ

[๑๔๕๗] เย เต ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยาถ เย จ โสตพฺพํ
มณฺเฑยฺยํ มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา เต
ภิกฺขเว อิมสฺส จจฺจุสฺส โสตาปตฺตियงฺเกสฺส สมากฺเขตฺตพฺพา นิเวเสตฺตพฺพา
ปตฺติจฺจาเปตฺตพฺพาทิ ฯ

[๑๔๕๘] สาวคฺคฺกัณฺโณ นํ ฯ อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน
เสยฺยถาปี นาม พฺลวา ปุริโส สมนฺนิชิตฺติ วา พาทํ ปสาเรยฺย
ปสาริตฺติ วา พาทํ สมนฺนิชเยยฺย เอวมฺเว เขตฺวเน อนฺตรหิโต
เทเวสฺส ทาวตีเสสฺส ปาตฺรโหสิ ฯ อถ โข สมนฺพฺพฺลา ทาวตีสกาโยกา
เทวตาโย เยนายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน เตนฺอุปสงฺกมฺมึสฺส
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺคฺลาณํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
อภฺจิสฺส ฯ เอกมนฺตํ จิตฺตา โข ตาเทวตาโย อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน
เอตทโวจ

[๑๔๕๙] สาธุ โข อาวุโส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯ เปฯ สตฺถา เทวมนฺนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตฺว โข อาวุโส
เอวมิเชกฺจเจ สตฺถา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺคํ
โลกํ อุปปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โข อาวุโส ฌมฺเม สงฺฆे ฯ สาธุ
โข อาวุโส อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนํ โหติ อภฺขณฺเตหิ

ฯเปฯ สมာธิสัวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนเหตุ
โห อวฺโส เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ

[๑๕๐๐] สาธุ โห มาริส โมคฺคฺลฺลาโน พุทฺธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคมนํ โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺตา เทวมนฺุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ พุทฺธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ โห
มาริส โมคฺคฺลฺลาโน เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ สาธุ โห มาริส โมคฺคฺลฺลาโน
ชฺมเม สงฺเม ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนํ โหติ อกฺขณฺเฑหิ
ฯเปฯ สมာธิสัวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนเหตุ
โห มาริส โมคฺคฺลฺลาโน เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สุคฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ

[๑๕๐๑] สวตฺถินิทานํ ฯ อถ โห อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน
เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปฺริโส สมฺมิณฺชิตฺ วา พหํ ปสาเรยฺย
ปสริตฺ วา พหํ สมฺมิณฺเชยฺย เอวมฺว เชตฺวเน อนฺตรหิโต
เทเวสุ ตาวตีเสสุ ปาตฺรโหสิ ฯ อถ โห สมฺพหฺลฺลา ตาวตีสกาถิกา
เทวตาโย เยนายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เตนฺุปฺสงฺกมฺิสฺ
อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺลฺลาณํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
อฏฺฐิสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ จิตา โห ตาเทวตาโย อายสฺมา มหา-
โมคฺคฺลฺลาโน เอตทโวจ

[๑๕๐๒] สาธุ โข อวูโส พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทุโช
ภควาติ ฯ พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข อวูโส
เอวมิเชกฺจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคฺตี สกฺคํ
โลกํ อุปฺปนฺนา ฯ สาธุ โข อวูโส ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนเหตุ โข อวูโส เอวมิเชกฺจเจ
สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคฺตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ ฯ

[๑๕๐๓] สาธุ โข มาริส โมกฺคฺคฺลฺลาน พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนํ โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ
พุทุโช ภควาติ ฯ พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข
มาริส โมกฺคฺคฺลฺลาน เอวมิเชกฺจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา
สุคฺตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนา ฯ สาธุ โข มาริส โมกฺคฺคฺลฺลาน
ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อกฺขณฺเตหิ
ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนเหตุ
โย มาริส โมกฺคฺคฺลฺลาน เอวมิเชกฺจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุคฺตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ ฯ

[๑๕๐๔] อถ โข ภควา เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส
สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยย
เอวเมว เขตฺวเน อนฺตรหิโต เทเวสุ ตาวตีเสสุ ปาตุรโหสิ ฯ

อถ โข สมพหุลา ตาวตีสถายิกา เทวตาโย เยน ภควา เตนุปสงกมீสุ
อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐิสฺสุ ฯ
เอกมนฺตํ จิตา โข ตา เทวตาโย ภควา เอตทโวจ

[๑๕๐๕] สาธุ โข อาวุโส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคมนํ โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนฺตฺสฺสานํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ โข
อาวุโส เอวมิเชกฺขเจ สตุถา โสตาปนฺนา อวินิปาตฺตมฺมา นียตา
สมฺโพธิปรายนา ฯ สาธุ โข อาวุโส ฐมฺเม สฺงฺฆे ฯ อริยกฺนฺเตหิ
สีเลหิ สมนฺนาคมนํ โหติ อภฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนเหตุ โข อาวุโส เอวมิเชกฺขเจ
สตุถา โสตาปนฺนา อวินิปาตฺตมฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ ฯ

[๑๕๐๖] สาธุ โข มาริส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนฺตฺสฺสานํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ โข มาริส
เอวมยํ ปชา โสตาปนฺนา อวินิปาตฺตมฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนา ฯ
สาธุ โข มาริส ฐมฺเม สฺงฺฆे ฯ อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนํ
โหติ อภฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ
สมนฺนาคมนเหตุ โข มาริส เอวมยํ ปชา โสตาปนฺนา อวินิปาตฺตมฺมา
นียตา สมฺโพธิปรายนาติ ฯ

ราชการามวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสุสุททานิ

สหัสสุพราหฺมณา อานนุโท ทุคฺคตี อปเร ทเว
मितฺเตนามจฺจา เทว วุตฺตา ตโย จ เทวจาริกาคี ฯ

โธทนกมุมาสุปจโย อนิจฺจุจฺฉาทนปริมฺทฺทณเภทณวิหุสฺสนธฺโม ตํ
อิเมว กากา วา ขาทฺนฺติ คิซฺฉมา วา ขาทฺนฺติ กุลลา วา ขาทฺนฺติ...
สุนฺขา วา ขาทฺนฺติ สีคาลา ๑ วา ขาทฺนฺติ วิวิธา วา ปาณกษตา
ขาทฺนฺติ ๗ ยญฺจ ขวสฺส จิตฺตํ ทิฆมฺตตํ สทฺธาปริภาวิตํ
สีลสฺสจจากปณฺณาปริภาวิตํ ตํ อุทฺธงฺคามิ โหติ วิเสสคามิ ๗

[๑๕๐๕] เสยฺยถาปี มหานาม ปุริโส สปิปีกฺมรฺภํ วา เตลกฺมรฺภํ
วา คมฺภีรํ อุทฺกรหฺทำ โอคาเหตุวา ๒ ภิณฺฑเยย ตตฺร ยา อสฺส
สกุขฺรา วา กจฺลา วา สา อโรคามิ อสฺส ยญฺจ ขวสฺส
ตตฺร สปิปี วา เตลํ วา ตํ อุทฺธงฺคามิ อสฺส วิเสสคามิ ๗
เอวมฺว โข มหานาม ยสฺส กสฺสจฺจิ ทิฆมฺตตํ สทฺธาปริภาวิตํ
จิตฺตํ สีลสฺสจจากปณฺณาปริภาวิตํ จิตฺตํ ตสฺส โย หิ
ขวายํ กาโย รูปี จาตุมฺมหาภูติโก มาตาเปตฺตคิสมฺภโว โธทนกมุมาสุปจโย
อนิจฺจุจฺฉาทนปริมฺทฺทณเภทณวิหุสฺสนธฺโม ตํ อิเมว
กากา วา ขาทฺนฺติ คิซฺฉมา วา ขาทฺนฺติ กุลลา วา ขาทฺนฺติ
สุนฺขา วา ขาทฺนฺติ สีคาลา วา ขาทฺนฺติ วิวิธา วา ปาณกษตา
ขาทฺนฺติ ยญฺจ ขวสฺส จิตฺตํ ทิฆมฺตตํ สทฺธาปริภาวิตํ
สีลสฺสจจากปณฺณาปริภาวิตํ ตํ อุทฺธงฺคามิ โหติ วิเสสคามิ ๗ ตฺยฺหํ
โข ปน มหานาม ทิฆมฺตตํ สทฺธาปริภาวิตํ จิตฺตํ สีลสฺสจจากปณฺณาปริภาวิตํ
จิตฺตํ ๗ มา ภายิ มหานาม มา ภายิ
มหานาม อปาปกฺนฺเต มรณํ ภวิสฺสตี อปาปีกา กาลกิริยาตี ๗
#๑ ม. สีงคาลา ๗ เอวมฺปริ ๗ ๒ ม. โอคาหิตฺวา ๗

[๑๕๑๐] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหฺรติ
กปิลวตฺถุสฺมี นิโครธาราเม ฯ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทึ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
อิทํ ภนฺเต กปิลวตฺถุ อิทฺชฌเจว ฝิตฺถจ พหุชฌณฺ์ อากิณฺณมนฺุสฺสึ
สมฺพาชวียุหํ ฯ โส ชฺวาทํ ภนฺเต ภควนฺตํ วา ปยิริปาสิตฺวา
มโนภาวนีเย วา ภิกฺขุ สายณฺุหสมยํ กปิลวตฺถุ ปวิสฺนฺโต
ภนฺเตนปี หตฺถินา สมากจฺฉามิ ภนฺเตนปี อสฺเสน สมากจฺฉามิ
ภนฺเตนปี รเถน สมากจฺฉามิ ภนฺเตนปี สกฺเณน สมากจฺฉามิ
ภนฺเตนปี ปุริเสน สมากจฺฉามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต ตสฺมี
สมเย มุสฺสเตว ภควนฺตํ อารพฺภ สติ มุสฺสติ ฌมฺมํ อารพฺภ
สติ มุสฺสติ สงฺฆํ อารพฺภ สติ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวํ
โหติ อิมฺมุหิ จาหํ สมเย กาลิ กเรยฺยํ กา มยฺหํ คติ โก
อภิสมฺปฺราโยติ ฯ

[๑๕๑๑] มา ภายิ มหานาม มา ภายิ มหานาม อปาปกนฺเต
มรณฺ์ ภวิสฺสติ อปาปีกา กาลกิริยา ฯ จตฺถึ โข มหานาม
ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
นิพฺพานปฺพภาโร ฯ กตฺเมหิ จตฺถึ ฯ อิธ มหานาม
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปี
โส ภควา ฯ เปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม

สงฺฆะ ๑ อริยกนฺตเทหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อุกฺขณฺนเทหิ ๑เป๑
สมาริสิวตฺตนิเกหิ ๑

[๑๕๑๒] เสยฺยถาปี มหานาม รุกฺโข ปาจฺฉินฺนินฺโน ปาจฺฉินฺนโปกฺโข
ปาจฺฉินฺนปฺพุทฺธาโร โส มฺมุเต ฉินฺนเน กตฺตเมน ปฺปเตยฺยชาติ ๑ เยน
ภนฺตเต นินฺนโน เยน โปกฺโข เยน ปฺพุทฺธาโรติ ๑ เอวเมว โข
มหานาม อิมฺเหหิ จตฺตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสวโก
นิพฺพุทฺธานินฺนโน โหติ นิพฺพุทฺธานโปกฺโข นิพฺพุทฺธานปฺพุทฺธาโรติ ๑

[๑๕๑๓] กปฺปิตฺตตฺถุณิทานํ ๑ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน
โคธา สกฺโก เตนฺนฺปสงฺกมฺมิ อุปสงฺกมิตฺวา โคธํ สกฺกํ เอตทโวจ

[๑๕๑๔] กตฺติหิ ๑ ตฺวํ โคเช ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ
ปฺกุคฺคํ อาชานาสิ อวินิปฺตฌมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปฺรายนฺนติ ๑ ตีหิ
ขวาทํ มหานาม ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปฺกุคฺคํ อาชานามิ
อวินิปฺตฌมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปฺรายนํ ๑ กตฺตเมหิ ตีหิ ๑ อิธ
มหานาม อริยสวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
อิตฺถีปี โส ภควา ๑เป๑ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ๑
ฌมฺเม สงฺฆะ ๑ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สุปฺปฏิปฺนโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ๑เป๑ อนุตฺตริ ปฺนุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ ๑
อิมฺเหหิ ขวาทํ มหานาม ตีหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ
ปฺกุคฺคํ อาชานามิ อวินิปฺตฌมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปฺรายนํ ๑

[๑๕๑๕] ตฺวํ ปน มหานาม กตฺติหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ
#๑ ยู. กตฺติหิ ๑ เอวฺมุปรีปี ๑

ปุคฺคัลล อชานาสี อวินิปาตธมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปรายนฺนติ ฯ จตุหิ
ขฺวาทิ [๑] โคเช ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคัลล อชานามิ
อวินิปาตธมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปรายนํ ฯ กตเมหิ จตุหิ ฯ อธิ
โคเช อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ฐมฺเม สจฺเจม ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ
อกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สมာธิตํวตฺตนิเกหิ ฯ อิเมหิ ขฺวาทิ โคเช
จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคัลล อชานามิ อวินิปาตธมฺมํ
นียตํ สมฺโพธิปรายนฺนติ ฯ

[๑๕๑๖] อากเมหิ ตฺวํ มหานาม อากเมหิ ตฺวํ มหานาม ภควาว
เอตํ ชานะยฺเย เอเตหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ วา อสมฺนฺนาคตํ วาติ ฯ
อายาม โคเช เยน ภควา เตนุสฺสจฺจเมยฺยาม อุสฺสจฺจमितฺวา
ภควโต เอตมตฺถํ อารโหจิสฺสามาติ ฯ

[๑๕๑๗] อถ โข มหานาโม จ ๒ สกฺโก โคธา จ สกฺโก เยน
ภควา เตนุสฺสจฺจमितฺวา อุสฺสจฺจमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิตฺธิสฺสุ ฯ เอกมฺนฺตํ นิตฺธิโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิทาหิ ภนฺเต เยน โคธา สกฺโก เตนุสฺสจฺจมี
อุสฺสจฺจमितฺวา โคธํ สกฺกํ เอตทโวจํ กตฺติหิ ตฺวํ โคเช ฐมฺเมหิ
สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคัลล อชานาสี อวินิปาตธมฺมํ นียตํ
สมฺโพธิปรายนฺนติ ฯ

#๑ ย. โภ ฯ ๒ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

[๑๕๑๘] เอวํ วุตเต ฆนเต โครา สกโก มํ เอตทโวจตีหิ
ขวาทํ มหานาม ฆมเมหิ สมนนาคตํ โสตาปนนํ ปุคฺคํ อาชานามิ
อวินิปาทฆมมํ นียตํ สมุโพธิปรายนํ ฯ กตเมหิ ตีหิ ฯ อิธ
มหานาม อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ฆมฺเม สงฺฆे ฯ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ สุปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตริ ปุณฺณกฺุเขตฺตํ โลกสฺสาติ ฯ
อิมหิ ขวาทํ มหานาม ตีหิ ฆมฺเมหิ สมนนาคตํ โสตาปนนํ
ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาทฆมมํ นียตํ สมุโพธิปรายนํ ฯ ตวํ ปน
มหานาม กติหิ ฆมฺเมหิ สมนนาคตํ โสตาปนนํ ปุคฺคํ อาชานาสิ
อวินิปาทฆมมํ นียตํ สมุโพธิปรายนฺนติ ฯ

[๑๕๑๙] เอวํ วุตฺตาทํ ฆนเต โครํ สกกํ เอตทโวจํ จตุหิ
ขวาทํ โครเ ฆมฺเมหิ สมนนาคตํ โสตาปนนํ ปุคฺคํ อาชานามิ
อวินิปาทฆมมํ นียตํ สมุโพธิปรายนํ ฯ กตเมหิ จตุหิ ฯ อิธ
โครเ อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ฆมฺเม สงฺฆे ฯ อริยฆนฺเตหิ สีเลหิ สมนนาคโต โหติ
อกฺุขณฺเฑหิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมหิ ขวาทํ โครเ จตุหิ
ฆมฺเมหิ สมนนาคตํ โสตาปนนํ ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาทฆมมํ
นียตํ สมุโพธิปรายนฺนติ ฯ

[๑๕๒๐] เอวัง วุตเต ฆนเต โคธา สกโก มํ เอตทโวจ อากเมหิ
ตุवं महामम अकमेहि तुवं महानम गक्वाव ऐत्तिं चानेय्य
ऐतेहि चममेहि समनुनाक्तं वा असमनुनाक्तं वादि ५

[๑๕๒๑] อิธ ฆนเต โกจิตเวท चम्मसमुप्पातो ๑ उप्पञ्चेय्य
ऐกโต असुส गक्वा ऐकโต गिक्खुसुंझे ज २ येनेव गक्वा
तेनेवाहि असुत्तिं ऐवं पसनुंनिं मं ฆनते गक्वा चारेत्तु ५

[๑๕๒๒] อิธ ฆนเต โกจิตเวท चम्मसमुप्पातो उप्पञ्चेय्य
ऐकโต असुส गक्वा ऐकโต गिक्खुसुंझे गिक्खुंनीसुंझे ज येनेव
गक्वा तेनेवाहि असुत्तिं ऐवं पसनुंनिं मं ฆनते गक्वा चारेत्तु ५

[๑๕๒๓] อิธ ฆนเต โกจิตเวท चम्मसमुप्पातो उप्पञ्चेय्य
ऐकโต असुส गक्वा ऐकโต गिक्खुसुंझे गिक्खुंनीसुंझे [๑] उपासका
ज येनेव गक्वा तेनेवाहि असुत्तिं ऐवं पसनुंनिं मं ฆनते गक्वा
चारेत्तु ५

[๑๕๒๔] อิธ ฆนते โกจิตเวท चम्मसमुप्पातो उप्पञ्चेय्य
ऐकโต असुส गक्वा ऐकโต गिक्खुसुंझे गिक्खुंनीसुंझे उपासका
उपासिकायि ज येनेव गक्वा तेनेवाहि असुत्तिं ऐवं पसनुंनिं मं
ฆनते गक्वा चारेत्तु ५

[๑๕๒๕] อิธ ฆนते โกจิตเวท चम्मसमुप्पातो उप्पञ्चेय्य
ऐकโต असुส गक्वा ऐकโต गिक्खुसुंझे गिक्खुंनीसुंझे उपासका
उपासिकायि सत्तेवโก ज लोको समारโก सत्तुहम्मโก สत्तสมณ-

#๑ ม. चम्मो समुप्पातो ५ ऐवमुप्पिปี ५ ๒ यु. जत्तुतो नत्ति ५ ๓ म. यु. ज ५

พราหมณ์ ๑ ปชา สเทวมนุสสา เยนว ภควา เตเนวหิ อสฺสึ
เอว ปสนนํ มํ ภนฺเต ภควา ชาเรตฺติ ฯ

[๑๕๒๖] เอวฺวาทิ ๒ ตฺวํ โคเช มหานามํ สกฺกํ กิ วเทสฺสิติ ฯ
เอวฺวาทาหิ ภนฺเต มหานามํ สกฺกํ น กิลฺลิจิ วทามิ อลฺลตฺร
กลฺยาณา อลฺลตฺร กุสลาติ ฯ

[๑๕๒๗] กปิลวตฺถุนิทานํ ฯ เตน โข ปน สมเยน สรณานิ ๓
สกฺโก กาลกโต โหติ โส ภควตา พฺยาโกโต โสตาปนฺโน
อวินิปาตธมฺโม นียโต สมโพธิปรายโนติ ฯ ตตฺร สฺสํ สมฺพหฺลลา
สกฺกา สงฺกมฺม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ขิยนฺติ วิปาเจนฺติ อจฺจริย
วต โภ อพฺกตํ วต โภ เอตฺถทานิ โภ น โสตาปนฺโน
ภวิสฺสติ ฯ ยตฺร หิ นาม สรณานิ สกฺโก กาลกโต โส
ภควตา พฺยาโกโต โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมโพธิปรายโนติ ฯ
สรณานิ สกฺโก สิग्ขาทุพฺพลฺยาปาทิ มชฺชปानํ
อาปายีติ ฯ

[๑๕๒๘] อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ อิท ภนฺเต
สรณานิ สกฺโก กาลกโต โส ภควตา พฺยาโกโต โสตาปนฺโน
อวินิปาตธมฺโม นียโต สมโพธิปรายโนติ ฯ ตตฺร สฺสํ ภนฺเต
สมฺพหฺลลา สกฺกา สงฺกมฺม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ขิยนฺติ วิปาเจนฺติ
#๑ ย. สสฺสมณพฺราหมณปชา ฯ ๒ ย. เอวฺวาทิ ฯ ๓ ม. สรณานิ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

อจฺฉริยํ วัต โภ อพฺภุตํ วัต โภ เอตฺถทานิ โภ น โสตาปนฺโน
ภวิสฺสตี ฯ ยตฺร หิ นาม สรฺกานิ สกฺโก กาลกโต โส ภควตา
พฺยาคโต โสตาปนฺโน อวินิปาตฺตมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ
สรฺกานิ สกฺโก สิกฺขาทุพฺพลฺยาปาที มชฺชปํณํ อปาเยตี ฯ

[๑๕๒๕] โย โส มหานาม ทีฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ
คโต ฌมฺมํ สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ คโต โส กถํ วินิปาตํ
คจฺเจยฺย ฯ ยลฺลหิ ตํ มหานาม สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ทีฆรตฺตํ
อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต ฌมฺมํ สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ
คโตติ ฯ สรฺกานี ๑ สกฺกํ สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย สรฺกานิ
มหานาม สกฺโก ทีฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต ฌมฺมํ
สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ คโต โส กถํ วินิปาตํ คจฺเจยฺย ฯ

[๑๕๓๐] อิทฺ มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆเ ๑ หาสปฺญโล
ชวณปฺญโล วิมุตฺตียา จ สมนฺนาคโต ฯ โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี ฯ อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปรีมุตฺโต
นิริยา ปรีมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา ปรีมุตฺโต ปิตฺติวิสยา ปรีมุตฺโต
อปาเยตฺถคฺคิตฺวินิปาตา ฯ

[๑๕๓๑] อิทฺ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺเธ อเวจฺจป-
#๑ ม. สรณานิ ฯ ยู. สรณานิ ฯ

ปสาแทน สมณฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ หาสปฺลฺโย
ชวณปฺลฺโย น จ วิมุตฺติยา สมณฺนาคโต ฯ โส ปฺลฺจนฺนํ
โอรฺมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปฺาติโก โหติ ตตฺถ
ปฺริณิพฺพายี อนาวตฺติชฺมโม อสฺมา โลกา ฯ อยมฺปิ โข มหฺานาม
ปฺคฺคโล ปฺริมฺตฺโต นิริยา ปฺริมฺตฺโต ตฺริจฺฉานโยนฺิยา ปฺริมฺตฺโต
ปิตฺติวิสยา ปฺริมฺตฺโต อปายทฺคฺคตฺวินิปฺาตา ฯ

[๑๕๓๒] อธิ ปน มหฺานาม เอกจฺโจ ปฺคฺคโล พุทฺเช อเวจฺจปฺปสาแทน
สมณฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ น หาสปฺลฺโย น
ชวณปฺลฺโย น จ วิมุตฺติยา สมณฺนาคโต ฯ โส ติณฺณํ สลฺโยชนานํ
ปริกฺขยา รากโทสโมหฺานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ โหติ สกิทเว อิมํ
โลกํ อากนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กโรติ ฯ อยมฺปิ โข มหฺานาม ปฺคฺคโล
ปฺริมฺตฺโต นิริยา ปฺริมฺตฺโต ตฺริจฺฉานโยนฺิยา ปฺริมฺตฺโต ปิตฺติวิสยา
ปฺริมฺตฺโต อปายทฺคฺคตฺวินิปฺาตา ฯ

[๑๕๓๓] อธิ ปน มหฺานาม เอกจฺโจ ปฺคฺคโล พุทฺเช อเวจฺจปฺปสาแทน
สมณฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ น หาสปฺลฺโย
น ชวณปฺลฺโย น จ วิมุตฺติยา สมณฺนาคโต ฯ โส ติณฺณํ
สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา โสตาปฺนฺโน โหติ อวินิปฺาตชฺมโม นฺิยโต

สมุโพธิปราชโย ๑ อยมปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตโต นิรยา
ปริมุตโต ตีรจฺจนโยนียา ปริมุตโต ปิตฺติวิสยา ปริมุตโต
อปายทุกฺคตฺติวินิปาตา ๑

[๑๕๓๔] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข
พุทฺเฐ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ ๑ น ฌมฺเม ๑ น
สงฺฆเ ๑ น หาสปฺลฺโย น ชวนปฺลฺโย น จ วิมุตฺติยา
สมฺนฺนาคโต ๑ อปิจฺสฺส อิม ฌมฺมา โหนฺติ สทฺธินฺทฺริยํ
วิริยฺนฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมฺมชฺนฺทฺริยํ ปฺลฺณนฺทฺริยํ ๑ ตถาคตฺตปฺปเวทิตา
จฺสฺส ฌมฺมา ปฺลฺณาย มตฺตโส นิชฺฌานํ ขมนฺติ ๑ อยมปิ โข
มหานาม ปุคฺคโล อคฺนฺตา นิริยํ อคฺนฺตา ตีรจฺจนโยนึ อคฺนฺตา
ปิตฺติวิสยํ อคฺนฺตา อปายทุกฺคตฺติวินิปาตํ ๑

[๑๕๓๕] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข พุทฺเฐ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ ๑ น ฌมฺเม ๑ น สงฺฆเ ๑
น หาสปฺลฺโย น ชวนปฺลฺโย น จ วิมุตฺติยา สมฺนฺนาคโต ๑
อปิจฺสฺส อิม ฌมฺมา โหนฺติ สทฺธินฺทฺริยํ ๑เปฯ ปฺลฺณนฺทฺริยํ ๑
ตถาคเต จฺสฺส สทฺธฺรํมตฺตํ โหติ เปมมตฺตํ ๑ อยมปิ โข มหานาม
ปุคฺคโล อคฺนฺตา นิริยํ อคฺนฺตา ตีรจฺจนโยนึ อคฺนฺตา ปิตฺติวิสยํ
อคฺนฺตา อปายทุกฺคตฺติวินิปาตํ ๑

[๑๕๓๖] อิม เจปิ มหานาม มหาสาลา สุภาสิตํ ทุพฺภาสิตํ
อาชานนฺยํ อิมวาทํ ๑ มหาสาลเ พฺยาคเรยฺยํ โสตาปฺนฺนา
#๑ ม. ย. อิมวาทํ ๑

อวินิปาตชฺรโม นียตา สมุโพธิปรายนาติ ฯ กิมจฺก ๑ ปนฺ สรกานี ๒
สกุํ สรกานี มหานาม สกุโก มรณกาลे สิกฺขํ สมาทิยตี ฯ

[๑๕๓๗] กปิลวตฺถุนิทานํ ฯ เตน โข ปนฺ สมเยนฺ สรกานี
สกุโก กาลกโต โหติ ฯ โส ภควตา พุยากโต โสตาปนฺโน
อวินิปาตชฺรโม นียโต สมุโพธิปรายนาติ ฯ ตตฺร สฺกํ สมฺพหุลา
สกุกา สงฺกมฺม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ อจฺจริยํ
วต โภ อพฺภุตํ วต โภ เอตฺถทานิ โภ น โสตาปนฺโน ภวิสฺสติ
ยตฺร หิ นาม สรกานี สกุโก กาลกโต ภควตา พุยากโต
โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺรโม นียโต สมุโพธิปรายนาติ ฯ สรกานี
สกุโก สิกฺขาเย อปริปุริการี อโหสีตี ฯ

[๑๕๓๘] อถ โข มหานาโม สกุโก येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตี ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนฺโน โข มหานาโม สกุโก ภควนฺตํ เอตทโวจ อีธ ภนฺเต
สรกานี สกุโก กาลกโต โส ภควตา พุยากโต โสตาปนฺโน
อวินิปาตชฺรโม นียโต สมุโพธิปรายนาติ ฯ ตตฺร สฺกํ ภนฺเต
สมฺพหุลา สกุกา สงฺกมฺม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ
อจฺจริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ เอตฺถทานิ โภ น โสตาปนฺโน
ภวิสฺสติ ยตฺร หิ นาม สรกานี สกุโก กาลกโต โส ภควตา
พุยากโต โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺรโม นียโต สมุโพธิปรายนาติ ฯ
สรกานี สกุโก สิกฺขาเย อปริปุริการี อโหสีตี ฯ

#๑ ม. กิมจฺกํ ฯ ๒ ม. สรณานี ฯ เอวมฺปริปี ฯ

[๑๕๓๕] โย โส มหานาม ทิฆรตต์ อุปาสโก พุทฺธ สรณํ
คโต ฌมมํ สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ คโต โส ถลํ วินิปาตํ
คจฺเจยฺย ฯ ยถฺหิ ตํ มหานาม สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ทิฆรตต์
อุปาสโก พุทฺธ สรณํ คโต ฌมมํ สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ คโตติ
สรกานี สกุกํ สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย สรกานี มหานาม สกุกโก
ทิฆรตต์ อุปาสโก พุทฺธ สรณํ คโต ฌมมํ สรณํ คโต สงฺฆํ
สรณํ คโต โส ถลํ วินิปาตํ คจฺเจยฺย ฯ

[๑๕๔๐] อิทฺ มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธ เอกนฺตคโต
โหติ อภิปฺปสนฺโน อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺธา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธ ภาวติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆे ฯ หาสปฺลฺโย ชวนปฺลฺโย วิมุตฺติยา
จ สมฺนาคโต ฯ โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ
อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นิริยา ปริมุตฺโต ติริจฺฉานโยนียา
ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺติวินิปาตา ฯ

[๑๕๔๑] อิทฺ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธ เอกนฺตคโต
โหติ อภิปฺปสนฺโน อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺธา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธ ภาวติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆे ฯ หาสปฺลฺโย ชวนปฺลฺโย น จ
วิมุตฺติยา สมฺนาคโต ฯ โส ปญฺจนฺนํ โอรฺมภาคิยานํ สลฺโยชนานํ
ปริกฺขยา อนุตฺราปรินิพฺพายี โหติ อุปฺหจฺจปรินิพฺพายี โหติ
อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ อุทฺธโสโต

โหติ อกนิฏฐคามิ ฯ อยมปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต
นिरยา ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา ปริมุตฺโต
อปายทุกฺคตฺติวินิปาตา ฯ

[๑๕๔๒] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺเธ เอกนฺตคฺโค
โหติ อภิปปสนฺโน อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฐมฺเม สงฺฆे ฯ น หาสปฺลโย น ชวนปฺลโย
น จ วิมุตฺติยา สมนฺนาคโต ฯ โส ตินฺณํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา
ราคโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ โหติ สกิทเว อิมํ โลกํ
อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ ฯ อยมปิ โข มหานาม ปุคฺคโล
ปริมุตฺโต นียา ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา
ปริมุตฺโต อปายทุกฺคตฺติวินิปาตา ฯ

[๑๕๔๓] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺเธ เอกนฺตคฺโค
โหติ อภิปปสนฺโน อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฐมฺเม สงฺฆे ฯ น หาสปฺลโย น ชวนปฺลโย
น จ วิมุตฺติยา สมนฺนาคโต ฯ โส ตินฺณํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน ฯ อยมปิ
โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นียา ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา
ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา ปริมุตฺโต อปายทุกฺคตฺติวินิปาตา ฯ

[๑๕๔๔] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข
พุทฺเธ เอกนฺตคฺโค โหติ อภิปปสนฺโน ฯ น ฐมฺเม ฯ น สงฺฆे ฯ

น หาสพลโย น ชวนพลโย น จ วิมุตติยา สมณนาคโต ฯ
อปัจจส อิม ชมมา โหนติ สหุทธินุทธิย ฯเปฯ พลณินุทธิย ฯ
ตถาคตปฺปเวทิตา จสฺส ชมมา พลณาย มตฺตโส นิชฌานํ ขมนฺติ ฯ
อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล อคนฺตา นริยํ อคนฺตา ตिरจฺจนโยนี
อคนฺตา ปิตฺติวิสยํ อคนฺตา อปายทฺถคฺคิตฺวินิปาตํ ฯ

[๑๕๔๕] อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข
พฺพุเช เอกนฺตคโต โหติ อภิปฺปสฺสนโน ฯ น ชมฺเม ฯ น สงฺฆे ฯ
น หาสพลโย น ชวนพลโย น จ วิมุตติยา สมณนาคโต ฯ
อปัจจส อิม ชมมา โหนติ สหุทธินุทธิย ฯเปฯ พลณินุทธิย ฯ
ตถาคเต จสฺส สหุชามตฺตํ โหติ เปมมตฺตํ ฯ อยมฺปิ โข มหานาม
ปุคฺคโล อคนฺตา นริยํ อคนฺตา ตिरจฺจนโยนี อคนฺตา ปิตฺติวิสยํ
อคนฺตา อปายทฺถคฺคิตฺวินิปาตํ ฯ

[๑๕๔๖] เสยฺยถาปี มหานาม ทฺถเขตฺตํ ทฺถภฺภูมี อวิหตฺถาณุกํ
พีชานี จสฺส ขณฺฑานี ปุตฺติ นี วาตาทปฺหตานิ อสาราทานี
อสุขสยิตานี ๑ เทโว ปน ๒ สมฺมา ชาริ อณฺุปฺปเวจฺเจยฺย ฯ อปี นฺุ ตานี
พีชานี วุฑฺฒี วิรุฬฺหี เวปฺลฺลํ อาปชฺเชยฺยุนฺติ ฯ โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ
เอวเมว โข มหานาม อิธ ชมฺโม ทฺถากฺขาโต ๓ โหติ ทฺถปฺปเวทิตो
อนิยฺยานิโก อณฺุสฺสมสํวตฺตนิโก อสมฺมาสมฺพุทฺธปฺปเวทิตอ อิทมฺหํ
ทฺถเขตฺตสฺมี วทามิ ฯ ตสฺมี จ ชมฺเม สาวโก วิหฺรติ ชมฺมานุชฺชม-
#๑ สี. เอว ฯ ๒ สี. ม. ยฺ. จ น สมฺมา ... ฯ ๓ ม. ทฺถากฺขาโต ฯ ยฺ. ทฺถากฺขาโต ฯ

ปฏิปนุโน สามิจิปปฏิปนุโน อนุชมมจารี อิทมห์ ทุพพิชสมัย วทามิ ฯ

[๑๕๔๗] เสยฺยถาปี มหานาม สุกฺเขตฺตํ สุกฺมมี สุวิทฺตกฺขณฺกํ
พีชานี จสฺส อุกฺขณฺทานี อปฺปฺตีนิ อวตฺตตปฺหตฺตานี สาราทานี
สุขสยิตานี เทโว จสฺส ๑ สมฺมา ฐาริ อนุปฺปเวจฺเจยฺย ฯ อปี นุ
ตฺตานี พีชานี วุฑฺฒี วิรุพฺพหี เวปฺปฺลฺลํ อาปชฺเชยฺยุนฺนฺติ ฯ เอวํ
ภนฺเต ฯ เอวเมว โข มหานาม อีช ฐมฺโม สุวากฺขาโต โหติ
สุปฺปเวทิตฺโต นิยฺยานิโก อุปสมสํวตฺตนิโก สมฺมาสมพฺพุทฺธปฺปเวทิตฺโต
อิทมห์ สุกฺเขตฺตสมัย วทามิ ฯ ตสมฺมี จ ฐมฺเม สาวโก วิหฺรติ
ฐมฺมานุชมฺมปฏิปนุโน สามิจิปปฏิปนุโน อนุชมฺมจารี อิทมห์ สุกฺพิชสมัย
วทามิ ฯ กิมฺงฺค ๒ ปน สรฺกานี สุกฺกํ สรฺกานี มหานาม สุกฺโก
มรณฺกาลล สิกฺขาย ปรีปฺรึการี อโหสิตี ฯ

[๑๕๔๘] สาวตฺถินิทานํ ฯ เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑทิกโก
คหฺปติ อาพาธิกโก โหติ ทุกฺขิตฺโต พัพฺพหฺคิลาโน ฯ อถ โข อนาถปิณฺฑทิกโก
คหฺปติ อณฺถตริ ปฺริสํ อามนฺเตสิ เอหิ ตวํ อมฺโก
ปฺริส เยนายสฺมา สาริปฺปฺตฺโต เตนฺปสฺงกมฺ อฺปสฺงกมิตฺวา มม
วจนฺน อายสฺมโต สาริปฺปฺตฺตสฺส ปาเท สิริสา วนฺท อนาถปิณฺฑทิกโก
ภนฺเต คหฺปติ อาพาธิกโก ทุกฺขิตฺโต พัพฺพหฺคิลาโน โส อายสฺมโต
สาริปฺปฺตฺตสฺส ปาเท สิริสา วนฺทิตฺติ ฯ เอวญจ วเทหิ สาธุ กิร
ภนฺเต อายสฺมา สาริปฺปฺตฺโต เยน อนาถปิณฺฑทิกสฺส คหฺปติสฺส
นิเวสนํ เตนฺปสฺงกมฺตฺ อฺนุกมฺปํ อฺปาทายาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข
#๑ ม. ย. จ ฯ ๒ ม. กิมฺงฺค ฯ

โส ปุริโส อนาคตปิณฑิกสส คหปติสส ปฏิสสุตวา เยนายสุมา
สาริปุตุโต เตนุปลงกมิ อุปสงกมิตวา อายสมนุตฺตํ สาริปุตุตฺตํ
อภิวาเทตวา เอกมนุตฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนุตฺตํ นิสินฺโน โข โส ปุริโส
อายสมนุตฺตํ สาริปุตุตฺตํ เอตทโวจ อนาคตปิณฑิกโก ฆนฺเต คหปติ
อาพาธิกโก ทุกฺขจิตฺตํ พาพฺพหิตฺตาน โส อายสมโต สาริปุตุตฺตส
ปาเท สิริสา วนฺทติ ฯ เอวญจ วเทติ สาธุ กิร ฆนฺเต อายสุมา
สาริปุตุโต เยน อนาคตปิณฑิกสส คหปติสส นิเวสนํ เตนุปลงกมตุ
อนุกมปํ อุปาทายาติ ฯ อธิวาเสสิ โข อายสุมา สาริปุตุโต
ตฺตุนฺทิกาวเณ ฯ

[๑๕๔๘] อถ โข อายสุมา สาริปุตุโต ปุพฺพพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย อายสมตา อานนฺเทน ปจฺจาสมเณน
เยน อนาคตปิณฑิกสส คหปติสส นิเวสนํ เตนุปลงกมิ อุปสงกมิตวา
ปญฺจตฺเต อาสเน นิสีทิ ฯ นิสชฺช โข อายสุมา สาริปุตุโต อนาคตปิณฑิกโก
คหปตี เอตทโวจ กจฺจิ เต คหปติ ขมนิยํ กจฺจิ
ยาปนิยํ กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมฺนฺติ โน อภิกฺกมฺนฺติ ฯ
ปฏิกฺกโมสานํ ปญฺญาติ โน อภิกฺกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต
ขมนิยํ น ยาปนิยํ พาพฺพหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ
โน ปฏิกฺกมฺนฺติ อภิกฺกโมสานํ ปญฺญาติ โน ปฏิกฺกโมติ ฯ

[๑๕๕๐] ยถารูเปณ โข คหปติ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต อสฺสุตวา ปุณฺชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ

ทุกคฺตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูโป เต พุทฺเธ อุปปสาโท
นตฺถิ ฯ อตฺถิ จ โข เต คหปติ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาโท อิติปิ
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ตถจ
ปน เต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส เวทนา
ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺยํ ๑ ฯ

[๑๕๕๑] ยถารูเปน โข คหปติ ชฺมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนุทาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกคฺตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูโป เต ชฺมเม อุปปสาโท นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ ชฺมเม อเวจฺจปฺปสาโท สุวากุขาโต
ภควตา ชฺโม ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิตี ฯ ตถจ
ปน เต ชฺมเม อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส
เวทนา ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺยํ ฯ

[๑๕๕๒] ยถารูเปน โข คหปติ สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนุทาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกคฺตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูโป เต สงฺฆเม อุปปสาโท นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาโท สุปฏฺธิปนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุสาคิ ฯ
ตถจ ปน เต สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส
เวทนา ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺยํ ฯ

[๑๕๕๓] ยถารูเปน โข คหปติ ทุสฺสีเลยน สมนุทาคโต อสุตฺตวา:
#๑ ม. ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺยํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

ปุถุชฺชนโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ
อุปปชฺชติ ตถารูปนฺเต ทุสฺสึลฺลํ นตฺถิ ฯ อตฺถิ จ โข เต คหปติ
อริยกนฺตานิ สึตานิ อกฺขณฺทานิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิกานิ ฯ ตานิ
จ ปน เต อริยกนฺตานิ สึตานิ อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส
เวทนา ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๔] ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต
อสุสฺสวา ปุถุชฺชนโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ ตถารูปา เต มิจฺฉาทิฏฺฐิ นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาทิฏฺฐิ
อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๕] ยถารูปน โข คหปติ มิจฺฉาสงฺกปฺเปน สมนฺนาคโต
อสุสฺสวา ปุถุชฺชนโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ ตถารูป เต มิจฺฉาสงฺกปฺโป นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมาสงฺกปฺโป ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาสงฺกปฺโป
อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๖] ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺฉาวาจา สมนฺนาคโต
อสุสฺสวา ปุถุชฺชนโน กายสุส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ ตถารูปา เต มิจฺฉาวาจา นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมาวาจา ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาวาจํ
อตฺตนิ สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๗] ยถารูปน โข คหปติ มิจฺฉากมฺมุนฺเตน สมฺนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคํ
วินิปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชติ ตถารูป เต มิจฺฉากมฺมุนฺโต นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมากรมฺมุนฺโต ฯ ตถจ ปน เต สมฺมากรมฺมุนฺโต
อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๘] ยถารูปน โข คหปติ มิจฺฉาอาชีเวน สมฺนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคํ
วินิปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชติ ตถารูป เต มิจฺฉาอาชีโว นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมาอาชีโว ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาอาชีโว
อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๕๙] ยถารูปน โข คหปติ มิจฺฉาวายาเมเนน สมฺนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคํ
วินิปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชติ ตถารูป เต มิจฺฉาวายาโม นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมฺมาวายาโม ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาวายาโม
อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๖๐] ยถารูปน โข คหปติ มิจฺฉาสติยา สมฺนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคํ
วินิปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชติ ตถารูป เต มิจฺฉาสติ นตฺถิ ฯ อตฺถิ
จ โข เต คหปติ สมฺมาสติ ฯ ตถจ ปน เต สมฺมาสตี อตฺตนิ
สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺเภยฺยํ ฯ

[๑๕๖๑] ยถารูปเณ โข คหปติ มิจฺฉาสมาธินา สมนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูปเณ เต มิจฺฉาสมาธิ นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมนฺนาคาธิ ฯ ตถจ ปน เต สมนฺนาคาธิ
อตฺตนิ สมนฺนปฺสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺภยุํ ฯ

[๑๕๖๒] ยถารูปเณ โข คหปติ มิจฺฉาณาเลน สมนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูปนฺเต มิจฺฉาณาณํ นตฺถิ ฯ อตฺถิ จ
โข เต คหปติ สมนฺนาคาณํ ฯ ตถจ ปน เต สมนฺนาคาณํ อตฺตนิ
สมนฺนปฺสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺภยุํ ฯ

[๑๕๖๓] ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺฉาวิมุตฺติยา สมนฺนาคโต
อสุตฺตวา ปุณฺณชฺชโน กายสุตฺต เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตถารูปา เต มิจฺฉาวิมุตฺติ นตฺถิ ฯ
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สมนฺนาคาวิมุตฺติ ฯ ตถจ ปน เต สมนฺนาคาวิมุตฺติ
อตฺตนิ สมนฺนปฺสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมฺภยุํ ฯ

[๑๕๖๔] อถ โข อนาถปิณฺฑิกสุตฺต คหปติสุตฺต จานโส เวทนา
ปฏิปฺปสฺสสมฺภิสฺสุ ฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ อายสฺมนฺนตฺถจ(
สาริปฺพุตฺตํ อายสฺมนฺนตฺถจ อานนฺทํ สกเนว ถาลิปาเกน ปรีวิสิ ฯ
อถ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ อายสฺมนฺนตฺตํ สาริปฺพุตฺตํ ภูตฺตาวี
โอนีตปตฺตปาณิ อญฺจตรํ นิจํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนฺนตฺตํ นิสิตฺติ ฯ

เอกมนต์ นิสินัน โข อนาคตปิณฑกัม คหปตี อายสุมา สาริปุตโต
อิมานิ คาทานิ อนุโมติ

[๑๕๖๕] ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปฺติภูจฺจिता
สีลญฺจ ยสฺส กถฺยาณํ อริยกนฺตํ ปถํสํสํ ๑
สงฺฆे ปสาโท ยสฺสจฺจ อชฺชภูตญฺจ ทสฺสนํ
อทพฺพิทฺโตติ ตํ อานุ อโมฆนตฺตสฺส ชีวิตํ ๑
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ฆมฺมทสฺสนํ
อนุญฺญเชถ เมธาวิ สรี พุทฺธานสาสนนฺติ ๑

[๑๕๖๖] อถ โข อายสุมา สาริปุตโต อนาคตปิณฑกัม คหปตี
อิมานิ คาทานิ อนุโมติตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ๑

[๑๕๖๗] อถ โข อายสุมา อานนฺโท เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนต์ นิสินัน ๑ เอกมนต์
นิสินัน โข อายสมฺนนต์ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ หนนฺท กุโตนุ
ตฺวํ อานนฺท อากจฺฉสิ ทิวาทิวสฺสาติ ๑ อายสมฺตา ฆนฺเต สาริปุตฺเตน
อนาคตปิณฑกโก คหปตี อิมินา จ อิมินา จ โอวาเทน
โอวาทิตฺติ ๑ ปณฺทิตฺติ อานนฺท สาริปุตฺโต มหาปญฺโญ อานนฺท
สาริปุตฺโต ยตฺร หิ นาม จตฺตาริ โสตาปตฺติยงฺคานิ ทสฺหากาเรหิ
วิกขิตฺตตีติ ๑

[๑๕๖๘] สาวตฺถีนิทานํ ๑ เตน โข ปน สมเยน อนาคตปิณฑกโก
คหปตี อาพาธโก โหติ ทฺถุขิตฺโต พาพฺพหฺกิลานो ๑ อถ โข

อนาถปิณฑโก กหปติ อณฺฏตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ เอहि ตฺวํ อมโก
ปุริสํ เยนายสุมา อานนุโท เตนุปลงฺกม อูปลงฺกมิตฺวา มม วจเนน
อายุสมโต อานนุทสฺส ปาเท สิริสา วนฺท อนาถปิณฑโก ฆนฺเต
คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหฺลิตาน โส อายุสมโต อานนุทสฺส
ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ ๑ เอวญจ วเทหิ สาธุ กิร ฆนฺเต อายุสุมา
อานนุโท เยน อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ เตนุปลงฺกมตุ
อนุกมปํ อูปาทายาติ ๑ เอว ฆนฺเตติ โข โส ปุริโส อนาถปิณฑิกสฺส
คหปติสฺส ปฏฺฐิสฺสตุวา เยนายสุมา อานนุโท เตนุปลงฺกมิ
อูปลงฺกมิตฺวา อายุสมนฺตํ อานนุทํ อภิวาเตตุวา เอกมฺนตํ นิสีทิ ๑
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ปุริโส อายุสมนฺตํ อานนุทํ เอตทโวจ
อนาถปิณฑโก ฆนฺเต คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหฺลิตาน ๑
โส อายุสมโต อานนุทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทติ เอวญจ วเทหิ
สาธุ กิร ฆนฺเต อายุสุมา อานนุโท เยน อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส
นิเวสนํ เตนุปลงฺกมตุ อนุกมปํ อูปาทายาติ ๑ อธิวาเสสิ โข
อายุสุมา อานนุโท ตฺถนฺทึภาเวน ๑

[๑๕๖๕] อถ โข อายุสุมา อานนุโท ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตุวา
ปคฺตจิวรมาทาย เยน อนาถปิณฑิกสฺส นิเวสนํ เตนุปลงฺกมิ อูปลงฺกมิตฺวา
ปญฺจคฺเต อาสเน นิสีทิ ๑ นิสชฺช โข อายุสุมา
อานนุโท อนาถปิณฑิกํ คหปตีเอตทโวจ

[๑๕๗๐] กจฺจึ เต คหปติ ขมนฺนํ กจฺจึ ยาปนฺนํ กจฺจึ

ทุกุขา เวทนา ปฏิกกมฺนติ โน อภิกกมฺนติ ปฏิกกโมสานํ ปณฺณายติ
โน อภิกกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต ขมฺนียํ น ยาปณียํ พาพฺหา
เม ทุกุขา เวทนา อภิกกมฺนติ โน ปฏิกกมฺนติ อภิกกโมสานํ
ปณฺณายติ โน ปฏิกกโมติ ฯ

[๑๕๗๑] จตุหิ โข คหปติ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคตฺสฺส อสฺสุตฺวาโต
ปฺลุชฺชนสฺส โหติ อุตุราโส ๑ โหติ ฌมฺภิตตฺตํ โหติ สมนฺปรายิกํ
มรณญํ ฯ กตฺเมหิ จตุหิ ฯ อิธ คหปติ อสฺสุตฺวา ปฺลุชฺชนโน
พฺพุเช อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ฯ ตถจ ปนสฺส พฺพุเช
อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺฺปสฺสโต โหติ อุตุราโส โหติ ฌมฺภิตตฺตํ
โหติ สมนฺปรายิกํ มรณญํ ฯ ปฺน จปฺริ คหปติ อสฺสุตฺวา ปฺลุชฺชนโน
ฌมฺเม อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ฯ ตถจ ปนสฺส ฌมฺเม
อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺฺปสฺสโต โหติ อุตุราโส โหติ ฌมฺภิตตฺตํ
โหติ สมนฺปรายิกํ มรณญํ ฯ ปฺน จปฺริ คหปติ อสฺสุตฺวา ปฺลุชฺชนโน
สจฺจเม อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ฯ ตถจ ปนสฺส สจฺจเม
อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺฺปสฺสโต โหติ อุตุราโส โหติ ฌมฺภิตตฺตํ
โหติ สมนฺปรายิกํ มรณญํ ฯ ปฺน จปฺริ คหปติ อสฺสุตฺวา ปฺลุชฺชนโน
ทฺุสฺสีเลยน สมนฺนาคโต โหติ ฯ ตถจ ปนสฺส ทฺุสฺสีลยํ อตฺตนิ
สมนฺฺปสฺสโต โหติ อุตุราโส โหติ ฌมฺภิตตฺตํ โหติ สมนฺปรายิกํ
มรณญํ ฯ อิมฺเห โข คหปติ จตุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคตฺสฺส
#๑ อตฺตาโสติปิ ปาโจ ฯ

อสุตวาโต ปุณฺณชนสฺส โหติ อุตฺราโส โหติ นมฺภิตตฺตํ โหติ
สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ

[๑๕๗๒] จตุหิ โข คหปติ ชมเมหิ สมฺนฺนาคตฺสฺส สุตวาโต
อริยสวากสฺส น โหติ อุตฺราโส น โหติ นมฺภิตตฺตํ น โหติ
สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ กตเมหิ จตุหิ ฯ อิธ คหปติ สุตวา
อริยสวากโ ก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ตถจ ปนสฺส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมฺนฺปสฺสโต น โหติ
อุตฺราโส น โหติ นมฺภิตตฺตํ น โหติ สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ
ปฺน จปริ คหปติ สุตวา อริยสวากโ ชมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคโต โหติ สฺวากฺขาโต ภควตา ชมฺโม ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ
เวทิตฺตํ วิญญูหิตี ฯ ตถจ ปนสฺส ชมฺเม อเวจฺจปฺปสาทํ
อตฺตนิ สมฺนฺปสฺสโต น โหติ อุตฺราโส น โหติ นมฺภิตตฺตํ น
โหติ สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ ปฺน จปริ คหปติ สุตวา อริยสวากโ
สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สฺปฏฺธิปฺนโน ภควโต
สวากสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาตี ฯ ตถจ
ปนสฺส สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมฺนฺปสฺสโต น โหติ อุตฺราโส
น โหติ นมฺภิตตฺตํ น โหติ สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ ปฺน จปริ
คหปติ สุตวา อริยสวากโ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ
อกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สมาริธํวตฺตนิเกหิ ฯ ตานิ จ ปนสฺส อริยกนฺตานิ

สีลानी อุตตนิ สมบุปฺสโต น โหติ อุตฺราโส น โหติ นฺมกิตฺตํ
น โหติ สมฺปรายิกํ มรณภยํ ฯ อิมหิ โข คหปติ จตุหิ ฐมฺเมหิ
สมนฺนาคตฺส สุตวโต อริยสวากตฺส น โหติ อุตฺราโส น โหติ
นฺมกิตฺตํ น โหติ สมฺปรายิกํ มรณภยนฺติ ฯ

[๑๕๗๓] นานํ ฆนฺเต อานนฺท ภายามิ [๑] ตฺยาคํ ภาสีสุตฺตํ
อหฺลหิ ฆนฺเต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต อิติปิ โส
ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนฺุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฐมฺเม สงฺฆे ฯ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต [๒] สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ
ฯเปฯ อนฺุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกตฺสชาติ ฯ ยานิ จิมนิ ฆนฺเต
ภควตา กิหิสามิจิกันนิ สิกฺขาปทานิ เทสิตานิ นานํ เตตฺถ กิณฺจ
อุตตนิ ขณฺฑํ สมบุปฺสตฺตํ ฯ ตาภา เต คหปติ สุตทฺฐนฺเต
คหปติ โสตาปตฺติมลํ ตยา คหปติ พุยาถนฺติ ฯ

[๑๕๗๔] สวาคฺคินิทานํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ
คหปตี ภควา เอตทโวจ ยโต โข คหปติ อริยสวากตฺส
ปญฺจ ฆยานิ เวรานิ วุปฺสนฺตานิ จ โหนฺติ จตุหิ จ โสตาปตฺตियงฺเกหิ
สมนฺนาคโต โหติ อริโย จตฺส ฉาโย ปญฺญา
สุทฺธิจฺโจะ โหติ สุปฺปฏิวิทฺโธ ฯ โส อากงฺขมาโน อุตตนาเว อุตตนา
พุยาถเรยฺย จิณฺนโรยมฺหิ จิณฺตรจฺฉานโยนิโย จิณฺปีตฺตวิสโย
จิณฺปาเยทฺถคฺคิตฺวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตฐมฺโม นียโต
สมฺโพธิปรายโน ฯ

#๑-๒ ม. ย. โหมิ ฯ

[๑๕๗๕] กตมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ วุปฺสนฺตานิ โหนฺติ ฯ
ยํ คหฺปติ ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐมฺมิกมฺปิ ภยํ
เวรี ปสฺวติ สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรี ปสฺวติ เจตฺติกมฺปิ ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏฺฐิตฺเวทยติ ปาณาติปาตา ปฏฺฐิวิรตสฺส เอวนฺตํ ภยํ
เวรี วุปฺสนฺตํ โหติ ฯ ยํ คหฺปติ อทินฺนาทายี ฯ ยํ คหฺปติ
กามสฺส มิจฺฉาจารี ฯ ยํ คหฺปติ มุสาวาทิ ฯ ยํ คหฺปติ
สุรามาเรชฺชปมาทญฺจายี สุรามาเรชฺชปมาทญฺจานปจฺจยา ทิฏฺฐมฺมิกมฺปิ
ภยํ เวรี ปสฺวติ สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรี ปสฺวติ เจตฺติกมฺปิ ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏฺฐิตฺเวทยติ สุรามาเรชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺฐิวิรตสฺส
เอวนฺตํ ภยํ เวรี วุปฺสนฺตํ โหติ ฯ อิมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ
วุปฺสนฺตานิ โหนฺติ ฯ

[๑๕๗๖] กตเมหิ จคฺคูหิ โสตาปคฺคตฺยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ ฯ
อิธ คหฺปติ อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนฺสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ ฐมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ
อกุขณฺเฑหิ ฯ ฯเปฯ สมาริํสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิเมหิ จคฺคูหิ โสตาปคฺคตฺยงฺเคหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ ฯ

[๑๕๗๗] กตโม จสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุกฺกฺโข โหติ
สุปฺปฏฺฐิวิทฺโธ ฯ อิธ คหฺปติ อริยสาวโก ปฏฺฐิจฺจสมฺบุปฺปาทญฺเฒ
สาธุกํ โยนิโส มนสิกรโรวติ อิติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ อิมสฺสุปฺปาทา

ปาทา อิทํ อูปฺปชฺชติ อิติ อิมสฺมี อสฺติ อิทํ น โหติ อิมสฺส
นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ ฯ ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา
วิณฺณานํ ฯเปฯ เอมตฺสฺส เกลตฺสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺมทโย โหติ ฯ อวิชฺชาย เตวฺว อเสสฺวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ
ฯเปฯ เอมตฺสฺส เกลตฺสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ ฯ อยมสฺส
อริโย ฉาโย ปญฺญา ย สฺสทิฏฺฐิโ จ โหติ สฺสฺสปฏิวิทฺโ จ ฯ

[๑๕๖๘] ยโต โข คหปฺติ อริยสวากสฺส อิมานิ ปญฺจ ฅยานิ
เวรานิ วุปฺสนฺตานิ โหนฺติ อิมฺหิ จตฺฐหิ โสตาปตฺตियงฺเกหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ อยฺยจฺสฺส อริโย ฉาโย ปญฺญา ย สฺสทิฏฺฐิโ โหติ
สฺสฺสปฏิวิทฺโ ฯ โส อากงฺขมาโน อตฺตนา ว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย
ชฺจนิรโยมฺหิ ชฺจนฺติริจฺจฺจานโยนิโย ชฺจนฺติปตฺติวิสโย ชฺจนฺตยาปยทุกฺคตฺตวินฺตปาโต
โสตาปนฺโนหฺมสฺสมิ อวินฺตปาตฺตมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ ฯ

[๑๕๖๙] สวตฺถินิทานํ ฯเปฯ ยโต โข ภิกฺขเว อริยสวากสฺส
อิมานิ ปญฺจ ฅยานิ เวรานิ วุปฺสนฺตานิ โหนฺติ อิมฺหิ จตฺฐหิ
โสตาปตฺตियงฺเกหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อยฺยจฺสฺส อริโย ฉาโย
ปญฺญา ย สฺสทิฏฺฐิโ โหติ สฺสฺสปฏิวิทฺโ ฯ โส อากงฺขมาโน อตฺตนา
ว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย ชฺจนิรโยมฺหิ ชฺจนฺติริจฺจฺจานโยนิโย ชฺจนฺติปตฺติวิสโย
ชฺจนฺตยาปยทุกฺคตฺตวินฺตปาโต โสตาปนฺโนหฺมสฺสมิ อวินฺตปาตฺตมฺโม
นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ ฯ

[๑๕๘๐] เอกิ สมยิ ภควา เวสาลียิ วิหริติ มหาวเน
ภูฏาคารสาตายิ ฯ อถ โข นนทโก ลิจฺฉวิมหามตฺโต เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ ฯ
เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข นนทกํ ลิจฺฉวิมหามตฺตํ ภควา เอตทโวจ

[๑๕๘๑] จตุหิ โข นนทก ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน ฯ
กตเมหิ จตุหิ ฯ อธิ นนทก อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानิ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ อภฺยชฺเฌเทหิ ฯเปฯ สมฺมธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมหิ โข นนทก
จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม
นียโต สมฺโพธิปรายโน ฯ

[๑๕๘๒] อิมหิ จ ปน นนทก จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
อริยสาวโก आयุณา สํยฺตฺโต โหติ ทิพฺเพนปิ มานุเสนปิ วณฺเณน
สํยฺตฺโต โหติ ทิพฺเพนปิ มานุเสนปิ สุขเณ สํยฺตฺโต โหติ
ทิพฺเพนปิ มานุเสนปิ ยเสณ สํยฺตฺโต โหติ ทิพฺเพนปิ มานุเสนปิ
อาธิปเตยฺเยน สํยฺตฺโต โหติ ทิพฺเพนปิ มานุเสนปิ ฯ ตํ โข
ปนาหิ นนทก นาถฺยสฺส สมณฺสฺส วา พุราหฺมณฺสฺส วา สุตฺวา
วทามิ อปิจ ยเทว มยา สามิ ฌาตํ สามิ ทิฏฺฐํ สามิ วิทิตํ
ตเทวาทํ วทามิติ ฯ

[๑๕๘๓] เอวัง วุฑฺเต อญฺญตโร ปุริโส นนฺทกํ ลิจฺฉวิมฺหามตฺตํ
เอตทโวจ นุหฺนกาโล ๑ ฆนฺเตติ ฯ อถนุทฺตานิ ฆณฺเณ เอเตน
พาหิเรน นุหฺนเนน อถมิตํ อชฺฉตฺตํ นุหฺนํ ฆวิสุตฺติ ยทิตํ
ภควติ ปสาโทติ ฯ

สรกานิวคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺตานํ

มหฺนนาเมน เทว วุฑฺตา โคธา จ สรกา ทูเว
ทฺสุถึเลยน จ เทว วุฑฺตา ๒ ทูเว เวรฆเยน จ
ลิจฺฉวี ทสโม วุฑฺโต วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ ฯ

#๑ นหฺนกาโลติปิ ปาโโจ ฯ ๒ ม. ทูเว อนาถปิณฺฑิกา ฯ

ปุณณภิกษุทวคโค จตุตถโค

[๑๕๘๔] สาวตถนิทานิ ฯ จตุตาโรเม ภิกขเว ปุณณภิกษุทา
กุสลาภิกษุทา สุขสุสหารา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิธ ภิกขเว
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปี
โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानิ พุทฺโธ ภควาติ ฯ อัย
ปจฺจโม ปุณณภิกษุโท กุสลาภิกษุโท สุขสุสหาราโร ฯ ปุณ จปริ
ภิกขเว อริยสาวโก ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม ฯเปฯ ปจฺจจตุตฺติ เวทิตฺตพฺโพ วิญญูหิตี ฯ
อัย พุติโย ปุณณภิกษุโท กุสลาภิกษุโท สุขสุสหาราโร ฯ ปุณ
จปริ ภิกขเว อริยสาวโก สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ สุปฺปฏิปฺนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตริ ปุณณกฺเขตฺตํ
โลกสฺสาติ ฯ อัย ตติโย ปุณณภิกษุโท กุสลาภิกษุโท
สุขสุสหาราโร ฯ ปุณ จปริ ภิกขเว อริยสาวโก อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สมာธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อัย
จตุตฺถโค ปุณณภิกษุโท กุสลาภิกษุโท สุขสุสหาราโร ฯ อิเม โข
ภิกขเว จตุตาโร ปุณณภิกษุทา กุสลาภิกษุทา สุขสุสหาราติ ฯ

[๑๕๘๕] จตุตาโรเม ภิกขเว ปุณณภิกษุทา กุสลาภิกษุทา
สุขสุสหารา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิธ ภิกขเว อริยสาวโก
พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปี โส ภควา

๔เป๑ สตุถา เทวมนุสฺसानันฺ พุทฺโธ ภควาติ ๑ อัยฺ ปจฺโม
ปฺญณฺวาทิสฺนุโท กุสฺลาทิสฺนุโท สุขฺสุสาหาโร ๑ ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว
อริยฺสาวโก ๑ ฌมฺเม สงฺฆเ ๑ วิคตฺมลฺมจฺเณเรณฺ เจตฺสา อคฺาริ
อชฺฌวาสฺติ มุตฺตจาโก ปยตฺปาณิ ๑ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค
ทานสํวิภาครโต ๑ อัยฺ จตฺตุโถ ปฺญณฺวาทิสฺนุโท กุสฺลาทิสฺนุโท สุขฺสุสาหาโร ๑
อิม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ ปฺญณฺวาทิสฺนุทา กุสฺลาทิสฺนุทา
สุขฺสุสาหาราติ ๑

[๑๕๕๖] จตฺตารโเม ภิกฺขเว ปฺญณฺวาทิสฺนุทา กุสฺลาทิสฺนุทา
สุขฺสุสาหารา ๑ กตฺเม จตฺตารโ ๑ อธิ ภิกฺขเว อริยฺสาวโก
พุทฺธเ อเวจฺจปฺปสาเทณฺ สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา
๔เป๑ สตุถา เทวมนุสฺसानันฺ พุทฺโธ ภควาติ ๑ อัยฺ ปจฺโม ปฺญณฺวาทิสฺนุโท
กุสฺลาทิสฺนุโท สุขฺสุสาหาโร ๑ ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว อริยฺสาวโก
ฌมฺเม สงฺฆเ ๑ ปญฺจวา โหติ อุตฺยตฺถคามินิยา ปญฺจวา
สมฺนฺนาคโต [๒] อริยฺยา นิพฺเพธิกาเย สมฺมาทฺถกฺขกฺขคามินิยา ๑ อัยฺ
จตฺตุโถ ปฺญณฺวาทิสฺนุโท กุสฺลาทิสฺนุโท สุขฺสุสาหาโร ๑ อิม โข
ภิกฺขเว จตฺตารโ ปฺญณฺวาทิสฺนุทา กุสฺลาทิสฺนุทา สุขฺสุสาหาราติ ๑

[๑๕๕๗] สาวตฺถินิทานันฺ ๑ จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว เทวานันฺ เทวปทานิ
อวิสุทฺธานันฺ สตุถานันฺ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาตานันฺ สตุถานันฺ ปฺริโยทปนาย ๑
กตฺมานิ จตฺตาริ ๑ อธิ ภิกฺขเว อริยฺสาวโก พุทฺธเ อเวจฺจปฺปสาเทณฺ
สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ๔เป๑ สตุถา เทวมนุสฺसानันฺ
#๑ ม. ปยตฺปาณิ ๑ เวมฺปฺริปิ ๑ ๒ ย. โหติ ๑

พุทฺโธ ภควาติ ฯ อิทํ ปจฺมํ เทวานํ เทวปทํ อวิสุทฺธานํ สุตฺตानํ
วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาทานํ สุตฺตानํ ปฺริโยทปนาย ฯ ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว
อริยสาวโก ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนุณฺาคโต โหติ
อกุณฺเฑหิ ฯเปฯ สมฺาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิทํ จตฺตถํ เทวานํ เทวปทํ
อวิสุทฺธานํ สุตฺตानํ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาทานํ สุตฺตानํ ปฺริโยทปนาย ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตารี เทวานํ เทวปทานิ อวิสุทฺธานํ สุตฺตानํ
วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาทานํ สุตฺตานํ ปฺริโยทปนายาติ ฯ

[๑๕๕๕] จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว เทวานํ เทวปทานิ อวิสุทฺธานํ
สุตฺตานํ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาทานํ สุตฺตานํ ปฺริโยทปนาย ฯ กตฺมานิ
จตฺตารี ฯ อิทํ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนุณฺาคโต
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สุตฺถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ โส อิติ ปฺฏิสณฺิจกฺขติ กิํ นุ โข เทวานํ เทวปทฺนฺติ ฯ
โส เอวํ ปชานาติ อพฺยาปชฺฌปฺรเม ขฺวาทํ เอตฺรหิ เทเว สฺุณฺามิ
น ๑ โข ปนาหํ กณฺจ ๒ พฺยาพาเชมิ ตสํ วา ถาวรํ วา อทฺธาหํ
เทวปทฺมมฺสมฺนุณฺาคโต วิหฺรามิติ ฯ อิทํ ปจฺมํ เทวานํ เทวปทํ
อวิสุทฺธานํ สุตฺตานํ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาทานํ สุตฺตานํ
ปฺริโยทปนาย ฯ ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม สงฺฆเม ฯ
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนุณฺาคโต โหติ อกุณฺเฑหิ ฯเปฯ สมฺาธิ-
สํวตฺตนิเกหิ ฯ โส อิติ ปฺฏิสณฺิจกฺขติ กิํ นุ โข เทวานํ เทว-
ปทฺนฺติ ฯ โส เอวํ ปชานาติ อพฺยาปชฺฌปฺรเม ขฺวาทํ เอตฺรหิ
#๑ ม. ย. น จ โข ... ฯ ๒ ม. ย. กิณฺจ ๑ เอวมฺปฺริปี ฯ

เทเว สุณามิ น โข ปนาหิ กณฺจิ พุยาพาธมิ ตสฺ วา ถาวริ
วา อทุธาหิ เทวปทสมฺมสมนฺนาคโต วิหรามิติ ฯ อิทํ จตฺตถํ
เทวานํ เทวปทํ อวิสุทฺธานํ สตฺตทานํ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาदानํ
สตฺตทานํ ปฺริโยทปนาย ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ เทวานํ
เทวปทานิ อวิสุทฺธานํ สตฺตทานํ วิสุทฺธิยา อปฺริโยทาदानํ สตฺตทานํ
ปฺริโยทปนายาติ ฯ

[๑๕๘๕] จตฺตฺหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อคฺคตมฺนา เทวา
สภาคตา กถฺนฺติ ฯ กตฺเมหิ จตฺตฺหิ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว อริยสวโก
พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตฺถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ยา ตา เทวตา
พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา อิตฺ จุตฺตา ตตฺตฺรูปปฺนฺนา
ตาสฺ เอวํ โหติ ยถารูเปณ โข มยฺ พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคตา ตโต จุตฺตา อธิฐปฺนฺนา อริยสวโกปิ ตถารูเปณ
พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต เอหิตฺ เทวานํ สฺนฺติเกติ ฯ
ปฺนฺ จปฺริ ภิกฺขเว อริยสวโก ฐมฺเม สงฺฆเม ฯ อริยกฺนฺเตหิ
สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อกฺขณฺเฑหิ ฯเปฯ สมาริสฺวตฺตฺตฺนิกฺเกหิ
ยา ตา เทวตา อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา อิตฺ จุตฺตา
ตตฺตฺรูปปฺนฺนา ตาสฺ เอวํ โหติ ยถารูเปหิ โข มยฺ อริยกฺนฺเตหิ
สีเลหิ สมนฺนาคตา ตโต จุตฺตา อธิฐปฺนฺนา อริยสวโกปิ ตถา-
รูเปหิ อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต เอหิตฺ เทวานํ สฺนฺติเกติ ฯ

อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ชมเมหิ สมณฺนาคตํ อตุตมฺนา เทวา
สภาคตาทกเถนฺตํติ ๑

[๑๕๕๐] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหฺรติ กปฺลิตฺตฺตฺสุมิ
นิโครฺชารามे ๑ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ ๑ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทวโจ กิตฺตาวตา
นุ โข ภูเต อุปาสโก โหตีติ ๑ ยโต โข มหานาม พุทฺธํ สรณํ
คโต โหติ ชมมํ สรณํ คโต โหติ สงฺมํ สรณํ คโต โหติ ๑
เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก โหตีติ ๑

[๑๕๕๑] กิตฺตาวตา ปน ภูเต อุปาสโก สีสสมฺปนฺโน โหตีติ ๑
ยโต โข มหานาม อุปาสโก ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ อทินฺนาทานา
ปฏฺวิโรโต โหติ กามสฺสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ มุสวาทา
ปฏฺวิโรโต โหติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโรโต โหติ ๑
เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สีสสมฺปนฺโน โหตีติ ๑

[๑๕๕๒] กิตฺตาวตา ปน ภูเต อุปาสโก สทฺธาสมฺปนฺโน โหตีติ ๑
อิชฺ มหานาม อุปาสโก สทฺธโร โหติ สทฺทฺหติ ตถาคตฺสฺส โพธิ
อิตฺปิ โส ภควา ๑เปฯ สตุธา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ ๑
เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สทฺธาสมฺปนฺโน โหตีติ ๑

[๑๕๕๓] กิตฺตาวตา ปน ภูเต อุปาสโก จาคสมฺปนฺโน โหตีติ ๑
อิชฺ มหานาม อุปาสโก วิคตมฺลมฺจฺเจเรน เจตฺสา อการํ อชฺฌาวสติ

มุตตจาโค ปยตปาณิ โวสศุครโต ยาจโยโค ทานลวิภาครโต ฯ
เอตตาวตา โข महानाम उपासโก ज्ञासम्पन्नो होत्ति ฯ

[๑๕๕๔] กิตตาวตา ปน ภูเต उपासโก पण्णासम्पन्नो
होत्ति ฯ อิह महानाम उपासโก पण्णा होति उभयकुलकामिन्या
पण्णाय सम्पन्नोत्ति อरियาย निपुणिकาย सम्मात्तुकुण्डकामिन्या ฯ
เอตตาวตา โข महानाम उपासโก पण्णासम्पन्नो होत्ति ฯ

[๑๕๕๕] เสยยถาปี ภูเว उप्रिपुत्ते दुल्लล्लิต्ठे เทเว
วสุสเส เต อุทกั ยถานินัน ปวตตमानัน ปพพตกนุทรปทรสาขา
ปริปุเรติ ปพพตกนุทรปทรสาขา ปริปุรา กุสสุพเพ ๑ ปริปุเรติ ๒
กุสสุพเพ ปริปุรา มหาโสพเพ ปริปุเรติ มหาโสพเพ ปริปุรา
กุนนทโย ปริปุเรติ กุนนทโย ปริปุรา महानทโย ปริปุเรติ
महानทโย ปริปุรา महासम्भुत्ता ๑ ปริปุเรติ ฯ เอวมเว โข
ภูเว อรียสาวกสส โย จ พุทเธ อเวจฺจปฺปสาโท โย จ ชมเม
อเวจฺจปฺปสาโท โย จ สจฺเจ อเวจฺจปฺปสาโท ยานิ จ อรียกนฺตานิ
สีลानิ อิม ชมมา สันนุทमानา ปาริ คนฺตฺวา อาสวานัน ขยาย
สํวตฺตุนฺตีติ ฯ

[๑๕๕๖] เอกิ สมยั ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตฺสูมี
นิโครธาราเม ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺ्हสมยั นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
เยน กافيโคธาย สากิยานิยา นีเวสนันฺ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ ฯ อถ โข กافيโคธา

#๑ ม. กุสสุพเพ ฯ ๒. กุสสุพเพ ฯ ๒. ๒. ปริปุเรติ ฯ ๓. ม. มหาสมฺพุทฺทํ ฯ

สาภิยานี เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีหิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข กาฬิโคธํ
สาภิยานี ภควา ๑ เอตทโวจ

[๑๕๕๗] จตุหิ โข โคเช ชฺมเมหิ สมฺนฺนาคตา อริยฺสาวิกา
โสตาปนฺนา โหติ อวินิปาตชฺมมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนา ฯ กตเมหิ
จตุหิ ฯ อิธ โคเช อริยฺสาวิกา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ชฺมเม สงฺฆे ฯ วิคตมฺลจฺเจเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสฺติ มุตฺตจจา
ปยตปาณิ ๒ โวสุสฺสคฺครตา ยาจโยคา ทานสํวิภาครตา ฯ อิเมหิ
โข โคเช จตุหิ ชฺมเมหิ สมฺนฺนาคตา อริยฺสาวิกา โสตาปนฺนา โหติ
อวินิปาตชฺมมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ ฯ

[๑๕๕๘] ยานีมานิ ฆนฺเต ภควตา จตุตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺกานิ
เทสิตานิ สํวิชฺชนฺเต เต ชฺมมา มยิ อหฺลจฺ เตสุ ชฺมเมสุ
สนฺทิสฺสามิ ฯ อหฺลหิ ฆนฺเต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา
อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ชฺมเม สงฺฆे ฯ ยํ โข ปน กิณฺจิ กุเล เทยฺยชฺมมํ สพฺพนฺตํ
อปฺปฏิวิภคฺตํ สีลวฺนฺเตหิ กฺลฺยาณชฺมเมหิติ ฯ ลาภา เต โคเช
สุลทฺชนฺเต โคเช โสตาปตฺติมฺลนฺเต โคเช พุยาถนฺติ ฯ

[๑๕๕๙] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหฺรติ กปฺปิตฺวตฺตฺสูสมิ
นิโครฺชารามे ฯ อถ โข นนฺทโย สกฺโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
#๑ ยู. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ปยตปาณินิ ฯ

อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ๗ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข นนฺทึโย สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ

[๑๖๐๐] ยสฺเสว นฺุ โข ภนฺเต อริยสาวกสฺส จตฺตาริ
โสตาปตฺตियงฺกานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ นตฺถิ เสว นฺุ โข
ภนฺเต อริยสาวโก ปมาทวิหารีติ วุจฺจติ ๗ ยสฺส โข นนฺทึยฯ
จตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺกานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ นตฺถิ
ตมฺหํ พาทิโร ปุชฺชนปฺกฺเข จิตฺติ วทามิ ๗ อปฺิจ นนฺทึย
ยธา อริยสาวโก ปมาทวิหารี เจว โหติ อปฺปมาทวิหารี จ ตํ
สุณฺหาสิ สาธุกํ มนสิโกโรหิ ภาสิสุสามีติ ๗ เอวํ ภนฺเตติ โข
นนฺทึโย สกฺโก ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ๗ ภควา เอตทโวจ

[๑๖๐๑] กถณฺจ นนฺทึย อริยสาวโก ปมาทวิหารี โหติ ๗ อิธ
นนฺทึย อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ๗เปฯ สตุธา เทวมนฺุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ ๗
โส เตน พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สนฺุคฺกุโ จ น อุตฺตรี วายมฺติ
ทิวา ปวิเวกาย รตฺตฺติยา ๑ ปฏฺิสถฺลณาย ๗ ตสฺส เอวํ ปมตฺตสฺส
วิหฺรโต ปามุชฺช ๒ น โหติ ปามุชฺเช อสฺติปีติ น โหติปีติยา อสฺติ
ปสฺสทฺธิ น โหติ ปสฺสทฺธิยา อสฺติ ทุกฺขํ วิหฺรติ ทุกฺขิโน จิตฺตํ
น สมာธิยฺติ อสมာหิตฺเต จิตฺเต ชมฺมา น ปาตุภวณฺติ ๗ ชมฺมานํ
อปาตุภวา ปมาทวิหารีเตวฺว สงฺขํ ๓ กจฺจติ ๗ ปฺุณ จปฺริ นนฺทึย
อริยสาวโก ๗ ชมฺเม สงฺเม ๗ อริยภนฺเตหิ สึเลหิ สมฺนฺนาคโต
#๑ ม. ย. รตฺตฺติ ๗ เอวมุปฺริ ๗ ๒ ม. สพฺพตฺถ ปาโมชฺช ๗

โหติ อกฺขณฺเหหิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ ฯ โส เตหิ อริย-
กนฺเตหิ สีเลหิ สนนฺตุญฺโห น อุตฺตริ วายมติ ทิวา ปวิเวกาย
รตฺติยา ปฏิสลฺลณาย ฯ ตสฺส เอวํ ปมตฺตสฺส วิหฺรโต ปามุชฺช
น โหติ ปามุชฺเช อสฺติ ปีติ น โหติ ปีติยา อสฺติ ปสฺสทฺธิ
น โหติ ปสฺสทฺธิยา อสฺติ ทุกฺขํ วิหฺรติ ทุกฺขิโน จิตฺตํ น
สมาธิยติ อสมาहिते จิตฺเต ฌมฺมา น ปาตุภวณฺติ ฯ ฌมฺมานํ
อปาตุภาวา ปมาทวิหฺริเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ เอวํ โข นนฺทีย
อริยสาวโก ปมาทวิหฺริ โหติ ฯ

[๑๖๐๒] กถญจ นนฺทีย อริยสาวโก อปฺปมาทวิหฺริ โหติ ฯ
อิธ นนฺทีย อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนฺสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ โส เตน พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน อสนฺตุญฺโห อุตฺตริ
วายมติ ทิวา ปวิเวกาย รตฺติยา ปฏิสลฺลณาย ฯ ตสฺส เอวํ
อปฺปมตฺตสฺส วิหฺรโต ปามุชฺช ชาติ ปมฺพิตฺตสฺส ปีติ ชาติ
ปีติมนฺสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฺธกาโย สฺขํ เวทยติ ๑ สฺขิโน
จิตฺตํ สมาธิยติ สมาहिते จิตฺเต ฌมฺมา ปาตุภวณฺติ ฯ ฌมฺมานํ
ปาตุภาวา อปฺปมาทวิหฺริเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ ปฺน จปฺริ นนฺทีย
อริยสาวโก ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ อกฺขณฺเหหิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ ฯ โส เตหิ อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ อสนฺตุญฺโห อุตฺตริ วายมติ ทิวา ปวิเวกาย รตฺติยา
#๑ ม. ย. สัพพตฺถ เวทียติ ฯ

ปฏิสกลานาย ฯ ตสฺส เอวํ อปฺปมตฺตสฺส วิหฺรโต ปามุชฺชํ ชายติ
ปมฺพิตสฺส ปีติ ชายติ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฺธกาโย
สฺงฺขํ เวทยติ สฺงฺขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ สมาหิตํ จิตฺเต
ธมฺมา ปาตุภฺวณฺติ ฯ ธมฺมานํ ปาตุภฺวา อปฺปมาทวิหฺริเตว
สฺงฺขํ คจฺจติ ฯ เอวํ โข นนฺทีย อริยสวโก อปฺปมาทวิหฺริ
โหตีติ ฯ

ปฺลฺลภฺยสฺสทฺทโค จตฺตฺโถ ฯ

ตสฺสทฺททานํ

อภิสฺนุเทน ๑ ตโย วุตฺตา เทว เทวปทานิ จ

สภากตํ มหานาโม วาสี ๒ กาทิ จ นนฺทียาติ ฯ

#๑ ม. ย. อภิสฺนุทา ฯ ๒ ม. ย. วสฺสํ ฯ

สคาถกปุณณาสนทวคโค ปณจโม

[๑๖๐๓] จตุตาโรเม ภิกขเว ปุณณาสนทา กุสลาสิสนทา
สุขสุสาหารา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิธ ภิกขเว อริยสาวโก
พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ อัยฺ ปจฺโม
ปุณณาสนโท กุสลาสิสนโท สุขสุสาหาโร ฯ ปุณฺ จปฺริ ภิกขเว
อริยสาวโก ฌมฺเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเดหิ สีเลหิ สมฺนาคโต
โหติ อภฺยณฺเฑหิ ฯเปฯ สมာธึถั่วตฺตนิเกหิ ฯ อัยฺ จตุตฺถโถ
ปุณณาสนโท กุสลาสิสนโท สุขสุสาหาโร ฯ อิเม โข ภิกขเว
จตุตาโร ปุณณาสนทา กุสลาสิสนทา สุขสุสาหารา ฯ

[๑๖๐๔] อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ปุณณาสนฺเทหิ กุสลาสิสนฺเทหิ
สมฺนาคตฺส อริยสาวกตฺส น สุกฺริ ปุณฺณตฺส ปมาณํ
คณฺเฑํ เอตฺตโก ปุณณาสนโท กุสลาสิสนโท สุขสุสาหาโรติ
อถ โข อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุณฺณกฺขนฺโธเตวฺว สงฺขํ
กจฺจติ ฯ

[๑๖๐๕] เสยฺยถาปี ภิกขเว มหาสมฺพุทฺเท น สุกฺริ อุตฺกตฺส
ปมาณํ คณฺเฑํ เอตฺตกาณี อุตฺกาพุทฺถกาณี อิติ วา เอตฺตกาณี
อุตฺกาพุทฺถกสฺตานิ อิติ วา เอตฺตกาณี อุตฺกาพุทฺถกสฺสหฺสฺसानิ อิติ
วา เอตฺตกาณี อุตฺกาพุทฺถกสฺตสฺสหฺสฺसानิ อิติ วาติ อถ โข

อสงเขโย อปฺปเมโย มหาอุทกฺขณฺโธเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ
เอวมว โข ภิกฺขเว อิมํ จตฺตํ ปุณฺณาสฺนํเทหิ กุสลาภิสฺนํเทหิ
สมนฺนาคตฺตํ อริยสาวกตฺตํ น สุกฺรํ ปุณฺณตฺตํ ปมาณํ กณฺเฑตุ
เอตฺตโก ปุณฺณาสฺนํโท กุสลาภิสฺนํโท สุขสฺสาหาโรติ อถ โข
อสงเขโย อปฺปเมโย มหาปุณฺณกฺขณฺโธเตว สงฺขํ กจฺจตีติ ฯ
อิทมวโจ ภควา [๑]

[๑๖๐๖] มโหทธิ อปริมิตฺติ มหาสรี พหุภเวรวํรตฺนคณฺณมมาลยํ
นชฺชชฺชยถา นรคณฺสงฺฆเสวิตา ปุณฺ ๒ สวณฺตี อฺปยฺนตี สากฺรํ ฯ
เอวํ นริ อนนฺทปानทวตฺตํ ๓ เสยฺยานิสชฺชตฺตรณตฺตํ ๔ ทายกํ
ปุณฺณตฺตํ ฐารา อฺปยฺนตี ปณฺจตีติ นชฺชชฺชยถา วาริวหา สากฺรณฺตี ฯ

[๑๖๐๗] จตฺตาริเม ภิกฺขเว ปุณฺณาสฺนํทา กุสลาภิสฺนํทา
สุขสฺสาหารา ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก
พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ อิติปี โส ภควา
ฯเปฯ สตฺถา เทวมนฺนุสฺสานํ พฺพุชฺชโ ภควาติ ฯ อยํ ปจฺจโม
ปุณฺณาสฺนํโท กุสลาภิสฺนํโท สุขสฺสาหาโร ฯ ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว
อริยสาวโก ฐมฺเม สงฺฆे ฯ วิคตฺมตฺตมจฺเจเรน เจตฺสา อการํ
อชฺฉวาสตี มุตฺตจาโค ปยตฺปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทาน-
สํวิภาครโต ฯ อยํ จตฺตํโถ ปุณฺณาสฺนํโท กุสลาภิสฺนํโท
#๑ ม. อิํ วัตฺวาน สุกฺโต อถาปฺริ เอตฺทวโจ สตฺถา ฯ อิโต ปฺริ อีทิสเมว ฯ
#๒ ย. ปุณฺ สวณฺตี ฯ เอวมฺปฺริ ฯ ๓ ส. อนนฺทปานทวตฺตํ ฯ
#๔ ม. เสยฺยานิ ปจฺจตฺตรณตฺตํ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

สุขุสสาหาโร ฯ อิม โข ภิกขเว จตุตถาโร ปุณฺณภิสฺนุทา กุสลาภิสฺนุทา
สุขุสสาหารา ฯ

[๑๖๐๘] อิมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ปุณฺณภิสฺนุเทหิ กุสลาภิสฺนุเทหิ
สมนฺนาคตฺสฺส อริยสาวกตฺสฺส น สุภฺรํ ปุณฺณตฺสฺส ปมาณํ
คณฺเฑํ เอตฺตโก ปุณฺณภิสฺนุโท กุสลาภิสฺนุโท สุขุสสาหาโรติ
อถ โข อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุณฺณกฺขนุโรเตวฺว สงฺขํ
คจฺฉติ ฯ

[๑๖๐๙] เสยฺยถาปี ภิกขเว ยตฺถิมา มหานทีโย ตํสนฺทนฺติ
สเมฺนฺติ ฯ เสยฺยถีทํ ฯ กงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรณฺ มหิ ตตฺถ
น สุภฺรํ อุตฺกตฺสฺส ปมาณํ คณฺเฑํ เอตฺตกาณี อุตฺกาพฺหกาณี อิติ
วา เอตฺตกาณี อุตฺกาพฺหกตฺตานี อิติ วา เอตฺตกาณี อุตฺกาพฺหกตฺสฺสหา
อิติ วา เอตฺตกาณี อุตฺกาพฺหกตฺสฺสหา อิติ วาติ
อถ โข อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาอฺตฺกกฺขนุโรเตวฺว สงฺขํ
คจฺฉติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว อิมหิ จตุหิ ปุณฺณภิสฺนุเทหิ
กุสลาภิสฺนุเทหิ สมนฺนาคตฺสฺส อริยสาวกตฺสฺส น สุภฺรํ ปุณฺณตฺสฺส
ปมาณํ คณฺเฑํ เอตฺตโก ปุณฺณภิสฺนุโท กุสลาภิสฺนุโท
สุขุสสาหาโรติ อถ โข อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุณฺณกฺขนุโรเตวฺว
สงฺขํ คจฺฉติติ ฯ อิทมโวจ ภควา

[๑๖๑๐] มโหทธี อปริมิตํ มหาสรี พหุภเรวํ รตนคณานมัลลํ
นชฺโช ยถา นรคณสงฺฆเสวิตา ปุณฺณ สวณฺตี อฺปนฺนติ สาครํ ฯ

เอวํ นริ อนุปนาวตถทํ เสยยานิสชชตถรสส ทายกํ
ปุลลสฺส ธารา อุปยฺนติ ปณฺฑิตํ นชฺโช ยถา วาริวหาว สาครนฺติ ฯ

[๑๖๑๑] จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุณฺณภิสฺนฺทา กุสลาภิสฺนฺทา
สุขสฺสอาหารา ฯ กตเม จตุตาโร ฯ อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก
พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ อัยฺ ปจฺโม
ปุณฺณภิสฺนฺโท กุสลาภิสฺนฺโท สุขสฺสหาโร ฯ ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว
อริยสาวโก ฌมฺเม สงฺฆे ฯ ปณฺณวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา
ปณฺณาย สมฺนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย สมฺมาทกฺขยคามินิยา ฯ
อัยฺ จตฺตโต ปุณฺณภิสฺนฺโท กุสลาภิสฺนฺโท สุขสฺสหาโร ฯ อิเม
โฆ ภิกฺขเว จตุตาโร ปุณฺณภิสฺนฺทา กุสลาภิสฺนฺทา สุขสฺสอาหารา ฯ

[๑๖๑๒] อิเมหิ โฆ ภิกฺขเว จตฺตหิ ปุณฺณภิสฺนฺเทหิ กุสลาภิสฺนฺเทหิ
สมฺนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกริ ปุณฺณสฺส ปมาณํ
คณฺเฑํ เอตฺตโก ปุณฺณภิสฺนฺโท กุสลาภิสฺนฺโท สุขสฺสหาโรติ
อถ โฆ อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุณฺณกฺขนฺโธเตวฺว สงฺขํ
คจฺฉตีติ ฯ อิทมฺโวจ ภควา

[๑๖๑๓] โย ปุณฺณกาโม กุสเล ปติฏฺฐิจิโต

ภาเวติ มคฺคํ อมตสฺส ปตฺติยา

โส ฌมฺมสาราธิกโม ขเย รโต

น เวธติ มจฺจุราชาคมฺสมินฺติ ๑ ฯ

[๑๖๑๔] จตฺตหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อฑฺโฒ

#๑ สี่. ย. มจฺจุราชาคมฺสฺสตีติ ฯ ม. มจฺจุราชาคมฺสมินฺติ ฯ

มหทฺธโน มหาโกโค ๑ มหายโสติ วุจฺจติ ฯ กตเมหิ จตฺตฺหิ ฯ อธิ
ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ชฺมเม สงฺฆเม ฯ อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อภฺยณฺเฑหิ
ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมฺหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺหิ ชฺมเมหิ
สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อทฺโธ มหทฺธโน มหาโกโค มหายโสติ
วุจฺจตีติ ฯ

[๑๖๑๕] จตฺตฺหิ ภิกฺขเว ชฺมเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อทฺโธ
มหทฺธโน มหาโกโค มหายโสติ วุจฺจติ ฯ กตเมหิ จตฺตฺหิ ฯ อธิ
ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ
ชฺมเม สงฺฆเม ฯ อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อภฺยณฺเฑหิ
ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิมฺหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺหิ ชฺมเมหิ
สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อทฺโธ มหทฺธโน มหาโกโค มหายโสติ
วุจฺจตีติ ฯ

[๑๖๑๖] จตฺตฺหิ ภิกฺขเว ชฺมเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตชฺมโม นียโต สฺมฺโพธิปฺรายนฺโน ฯ กตเมหิ
จตฺตฺหิ ฯ อธิ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ ชฺมเม สงฺฆเม ฯ อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ
#๑ ม. มหาโกโคติ วุจฺจติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ

[๑๖๑๕] กปีลาวตถุניתานํ ฯ (อุปสงกมนํ กาดพัพ) ฯ เอกมนุตํ
นีสินนํ โข มหานามํ สกุกํ ภควา เอตทโวจ จตุหิ โข มหานาม
ชมเมหิ สมนุณาคโต อริยสาวโก โสตาปนุโน โหติ อวินิปาตชมโม
นียโต สมโพธิปราชโย ฯ กตเมหิ จตุหิ ฯ อิธ มหานาม อริยสาวโก
พทุเช อเวจอุปฺปสาเทน สมนุณาคโต โหติ อิติปี โส ภควา
ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุฑุโร ภควาติ ฯ ชมฺเม สงฺฆเม ฯ
อริยกนฺเดหิ สีเลหิ สมนุณาคโต โหติ อุกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อิมหิ โข มหานาม จตุหิ ชมฺเมหิ สมนุณาคโต
อริยสาวโก โสตาปนุโน โหติ อวินิปาตชมโม นียโต สมโพธิปราชโยติ ฯ

[๑๖๒๐] จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว โสตาปตฺตियงฺกานิ ฯ กตมานิ
จตฺตาริ ฯ สปฺปริสฺสํเสโว สทฺธมฺมสฺสวณํ โยนิโสมนสิกาโร
ชมฺมานุชมฺมปฺฏิปตฺติ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺกานิติ ฯ

สคาถกปฺลฺลณภิสฺนทวฺคฺโค ปฺลฺลจโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

อภิสนฺเทน ตโย วุตฺตา ทฺเว มหทฺธเนน จ
ภิกฺขุ ๑ นนฺทियภทฺทियํ มหานามงฺเคน เต ทสาติ ฯ

#๑ ม. สุทฺธํ นนฺทियํ ภทฺทियํ ฯ

สปรปณวคโค จญโจ

[๑๖๒๑] จตุหิ ภิกขเว ชมเมหิ สมนุณาคโต อริยสาวโก
โสตาปนโน โหติ อวินิปาตชมโม นียโต สมุโพธิปรายโน ฯ กตเมหิ
จตุหิ ฯ อิธ ภิกขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนุณาคโต
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ ชมเม สงฺฆे ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนุณาคโต โหติ
อกุขณฺเตหิ ฯเปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ ฯ อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ
ชมเมหิ สมนุณาคโต อริยสาวโก โสตาปนโน โหติ อวินิปาตชมโม
นียโต สมุโพธิปรายโนติ ฯ อิทมวโจ ภควา

[๑๖๒๒] ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปฺปติฏฺฐิตา

สีลญจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปถํสิตํ ฯ
สงฺฆे ปสาโท ยสฺสตุถิ อชฺชภูตญจ ทสฺสนํ
อทพิทฺโทติ ตํ อามุ อโมฆนตสฺส ชีวิทํ ฯ
ตสฺมา สทฺธญจ สีลญจ ปสาทํ ชมฺมทสฺสนํ
อนุยุลฺลเชถ เมธาวิ สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ ฯ

[๑๖๒๓] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส
อาราเม ฯ เตน โข ปน สมเยน อณฺตโร ภิกฺขุ
สาวตฺถิยํ วสฺสํ วุคฺถิ กปิลวตฺถุํ อนุปฺปตฺโต โหติ เกนจิ เทว
กรณีเยน ฯ อสฺโสสุ โข กاپิลวตฺถวา สกฺยา อณฺตโร กิร ๑
#๑ ย. กิรสทฺโท นตฺติ ฯ

ภิกขุ สาวตถิยั วสุสั วุตโต กปิลวตถุ อนุปปตโตติ ฯ อถ โข
กาปิลวตถวา สกฺขา เยน โส ภิกขุ เตนฺปสงฺกมึสุ อุปสงฺกมิตฺวา
ตัม ภิกขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทึสุ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข
กาปิลวตถวา สกฺขาตัม ภิกขุํ เอตทวโจ

[๑๖๒๔] กจฺจิ ฆนฺเต ฆควา อโรโค เจว พลวา จาติ ฯ
อโรโค เจว อาวุโส ฆควา พลวา จาติ ฯ กจฺจิ ปน ฆนฺเต สาริปฺุตต-
โมคฺคตฺถานา อโรคา เจว พลวฺนฺโต จาติ ฯ สาริปฺุตตโมคฺคตฺถานาปี
โข อาวุโส อโรคา เจว พลวฺนฺโต จาติ ฯ กจฺจิ ปน ฆนฺเต
ภิกขุสงฺโฆ อโรโค จ พลวา จาติ ฯ ภิกขุสงฺโฆปี โข อาวุโส
อโรโค จ พลวา จาติ ฯ อตฺถิ ปน เต ฆนฺเต กิลฺลิจิ อิมินา
อนฺตรวสฺเสน ฆควโต สมฺมุขา สุตฺติ สมฺมุขา ปฏิกฺกหิตฺตฺติ ฯ
สมฺมุขา เมตฺติ อาวุโส ฆควโต สุตฺติ สมฺมุขา ปฏิกฺกหิตฺติ อปฺปกา เต
ภิกฺขเว ภิกขุ เย อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี
ทิกฺขฺเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหรนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา ภิกขุ เย ปญฺจนฺนํ โอรฺมภากิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ ปรีนึพฺพายินฺ อเนวตฺติฐมฺมา
อสุมา โลกาติ ฯ อปฺริปี โข เม อาวุโส ฆควโต สมฺมุขา
สุตฺติ สมฺมุขา ปฏิกฺกหิตฺติ อปฺปกา เต ภิกฺขเว ภิกขุ เย ปญฺจนฺนํ
โอรฺมภากิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ ปรี-
นึพฺพายินฺ อเนวตฺติฐมฺมา อสุมา โลกา อถ โข เอเตว พหุตรา

ภิกขุ เย ติณณํ สลฺยโฆชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ ตนฺตุตา
สททาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสฺนํตํ กริสฺสฺนํตํติ ๑
อปรปี โข เม อาวุโส ภควโต สมฺมุขา สุตํ สมฺมุขา ปฏิกฺคหิตํ
อปรปกา เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย ติณณํ สลฺยโฆชนานํ ปริกฺขยา
รากโทสโมหานํ ตนฺตุตา สททาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา
ทฺกฺขสฺสฺนํตํ กริสฺสฺนํตํติ อถ โข เอเตว พหุตรา ภิกฺขุ เย ติณณํ
สลฺยโฆชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตธฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ ๑

[๑๖๒๕] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหฺรติ อสิปตเน มิกทาเย ๑
อถ โข ชมฺมทินฺโน อุปาสโก ปณฺจหิ อุปาสกสฺเตหิ สทฺธิ เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ๑
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชมฺมทินฺโน อุปาสโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
โหวทฺตุ โน ภนฺเต ภควา อนุสาสตุ โน ภนฺเต ภควา ยํ
อมฺหากํ อสฺส ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ ๑ ตสฺมา ติท โว ชมฺมทินฺนา
เอวํ สิกฺขิตพฺพิ เย เต สุตฺตฺนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา
คมฺภีรตฺธา โลกุตฺตฺรา สุลฺลตฺตปฏิสฺสฺตฺตา เต กาเลน กาลํ อุปสมฺปชฺช
วิหฺริสฺสามาติ ๑ เอวญฺหิ โว ชมฺมทินฺน สิกฺขิตพฺพนฺติ ๑

[๑๖๒๖] น โข เนตํ ภนฺเต สุกฺริ อเมหฺหิ ปุคฺตสมฺพาธสยํ
อชฺฉาวสนฺเตหิ กาสิกจฺนฺทํ ปจฺจนฺโภนฺเตหิ มาลาคนฺชฺวิเลปนํ
ธารยฺนฺเตหิ ชาตฺรฺปรชฺตํ สาทิยฺนฺเตหิ เย สุตฺตฺนฺตา ตถาคตภาสิตา

คมภีรา คมภีรตถา โลกุตตรา สุลลตปฏิสยุตตา เต กาเลน
กาลัม อุปสมุปชช วิหริตุ เตสโน ฆนเต ภควา อมหากัม ปญจสุ
สิกขาปเทสุ จิตานัม อุตตริ ฆมมัม เทเสตติ ๑ ตสฺมา ติห โว
ฆมมทินฺน เอวั สิกฺขิตพฺพํ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา
ภวิสฺสาม อิติปิ โส ภควา ๑เป๑ สตฺถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ๑ ฆมฺเม สงฺฆे ๑ อริยฆนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคตา
ภวิสฺสาม อภฺขณฺเตหิ ๑เป๑ สมฺมาสิสฺสวตฺตนิเกหิติ ๑ เอวฺลหิ โว
ฆมมทินฺน สิกฺขิตพฺพนฺติ ๑ ยานีมานิ ฆนเต ภควตา จตฺตารี
โสตาปตฺตियฺกานิ เทสิตานิ สํวิชฺชนฺติ เต ฆมฺมา อเมหฺสุ มยฺ จ
เตสุ ฆมฺเมสุ สนฺทิสฺสาม ๑ มยฺลหิ ฆนเต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคตา อิติปิ โส ภควา ๑เป๑ สตฺถา เทวมฺนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ๑ ฆมฺเม สงฺฆे ๑ อริยฆนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคตา
ภวิสฺสาม อภฺขณฺเตหิ ๑เป๑ สมฺมาสิสฺสวตฺตนิเกหิติ ๑ ลาภา
โว ฆมมทินฺน สุลทฺธํ โว ฆมมทินฺน โสตาปตฺตติผลํ ฆมมทินฺน
ตุเมหฺหิ พฺยาगतฺตฺติ ๑

[๑๖๒๗] เอกัม สมยฺ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตฺตฺตฺตฺตํ
นิโครธารามे ๑ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขุ ภควโต จีวรฆมมัม
กโรนฺติ นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺเจน จาริกัม ปกฺกมิสฺสตีติ ๑
อสฺสิสฺสี โข มหํนาโม สกฺโก สมฺพหุลา กิร ภิกฺขุ ภควโต
จีวรฆมมัม กโรนฺติ นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺเจน จาริกัม

ปกุกมิตฺตํ ๑ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหิ ๑
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
สุตฺตมเมตฺตํ ฆนฺเต สมฺพหุลา กิร ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ
นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺเจน จาริกํ ปกุกมิตฺตํ ๑ น โข
เนตฺตํ ๑ ฆนฺเต ภควโต สมฺมุขา สุตฺตํ สมฺมุขา ปฏิกฺคหิตํ สปลฺลยเณน
อุปาสเกน สปลฺลยโล อุปาสโก อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหิลาโน
โวยทิตฺตพฺโพติ ๑

[๑๖๒๘] สปลฺลยเณน มหานาม อุปาสเกน สปลฺลยโล อุปาสโก
อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหิลาโน จตุหิ อสฺสาสนิเยหิ ฌมฺเมหิ
อสฺสาเสตพฺโพ ๑ อสฺสาสตายสฺมา อคฺถายสฺมโต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาโท ๒
อิตฺปิ โส ภควา ๑เปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ๑ อสฺสาสตายสฺมา อคฺถายสฺมโต ฌมฺเม สงฺฆेฯ อริยกนฺตานิ
สีลานิ อกฺขณฺทานิ ๑เปฯ สมาริสํวคฺตนิกานีติ ๑

[๑๖๒๙] สปลฺลยเณน มหานาม อุปาสเกน สปลฺลยโล อุปาสโก
อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหิลาโน อิมหิ จตุหิ อสฺสาสนิเยหิ
ฌมฺเมหิ อสฺสาเสตฺวา เอวมสฺส วจฺนีโย อคฺถายสฺมโต มาตาปีตฺตฺส
อเปกฺขาติ ๑ โส เจ เอวํ วเทยฺย อคฺถิ เม มาตาปีตฺตฺส
อเปกฺขาติ ๑ โส เอวมสฺส วจฺนีโย อายสฺมา ๑ โข มาริสฺส มรณฺทมฺโม
สเจปายสฺมา มาตาปีตฺตฺส อเปกฺขํ กริสฺสตี มริสฺสเตว โน
#๑ ม. ปเนตฺตํ ๑ ย. น โข เต เอตฺตํ ๑ ๒ ย. อเวจฺจปฺปสาเทน ๑ ๓ ย. อายสฺมาปี ๑

เจปายสุมา มาตาปิตุส อเปกขํ กริสฺสติ มริสฺสเทว สาชายสุมา
ยา เต มาตาปิตุส อเปกฺขา ตํ ปชหาติ ฯ โส เจ เอวํ วเทย
ยา เม มาตาปิตุส อเปกฺขา สา ปหีนาคี ฯ

[๑๖๓๐] โส เอวมสฺส วจฺนีโย อตฺถิ ปนายสฺมโต ปุตฺตทาเรสุ
อเปกฺขาคี ฯ โส เจ เอวํ วเทย อตฺถิ เม ปุตฺตทาเรสุ
อเปกฺขาคี ฯ โส เอวมสฺส วจฺนีโย อายสุมา โข มริโส
มรณฺทมฺโม สเจปายสุมา ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขํ กริสฺสติ มริสฺสเทว
โน เจปายสุมา ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขํ กริสฺสติ มริสฺสเทว สาชายสุมา
ยา เต ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา ตํ ปชหาติ ฯ โส เจ เอวํ
วเทย ยา เม ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา สา ปหีนาคี ฯ

[๑๖๓๑] โส เอวมสฺส วจฺนีโย อตฺถิ ปนายสฺมโต มานุสเกสุ
ปลฺลจฺสุ กามคฺเณสุ อเปกฺขาคี ฯ โส เจ เอวํ วเทย อตฺถิ เม
มานุสเกสุ ปลฺลจฺสุ กามคฺเณสุ อเปกฺขาคี ฯ โส เอวมสฺส วจฺนีโย
มานุสเกหิ โข อาวุโส กามเมหิ ทิพฺพา กามา อภิกฺกนฺตตรา จ
ปณฺีตตรา จ สาชายสุมา มานุสเกหิ กามเมหิ จิตฺตํ วุฏฺฐาเปตฺวา
จาตุมฺมหาราชิกเสฺว เทเวสุ จิตฺตํ อธิโมเจหิตี ฯ โส เจ เอวํ วเทย
มานุสเกหิ เม กามเมหิ จิตฺตํ วุฏฺฐิตํ จาตุมฺมหาราชิกเสฺว เทเวสุ
จิตฺตํ อธิโมจิตฺนฺติ ฯ

[๑๖๓๒] โส เอวมสฺส วจฺนีโย จาตุมฺมหาราชิกเกหิ โข อาวุโส
เทเวหิ ตาวตฺีสา เทวา อภิกฺกนฺตตรา จ ปณฺีตตรา จ สาชายสุมา

จาตุम्मหาราชิกเหหิ เทเวหิ จิต्तं ฐฎฐาเปตฺวา ตาวตีสเสสฺส เทเวสฺส
จิต्तं อธิโมเจหิตฺติ ๑ โส เจ เอวํ วเทยฺย จาตุम्मหาราชิกเหหิ
เม เทเวหิ จิต्तं ฐฎฐิต्तं ตาวตีสเสสฺส เทเวสฺส จิต्तं อธิโมจิตฺตุนฺติ ๑
โส เอวมสฺส วจฺนีโย ตาวตีสเสหิ โข อาวุโส เทเวหิ ยามา
เทวา ๑ ตฺสิตฺตา เทวา ๑ นิมนฺมานรตี เทวา ๑ ปรนนิมิตฺตวสฺวตฺตฺติโน
เทวา ๑ ปรนนิมิตฺตวสฺวตฺตฺตีหิ โข อาวุโส เทเวหิ พุรหุมนฺโลก
อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺธิตฺตโร จ สาชายสฺสฺมา ปรนนิมิตฺตวสฺวตฺตฺตีหิ
เทเวหิ จิต्तं ฐฎฐาเปตฺวา พุรหุมนฺโลก จิต्तं อธิโมเจหิตฺติ ๑ โส
เจ เอวํ วเทยฺย ปรนนิมิตฺตวสฺวตฺตฺตีหิ เม เทเวหิ จิต्तं ฐฎฐิต्तं
พุรหุมนฺโลก จิต्तं อธิโมจิตฺตุนฺติ ๑

[๑๖๓๓] โส เอวมสฺส วจฺนีโย พุรหุมนฺโลกปิ โข อาวุโส
อนิจฺโจ อทฺฐโว สกฺกายปริยาปนฺโน สาชายสฺสฺมา พุรหุมนฺโลกา จิต्तं
ฐฎฐาเปตฺวา สกฺกายนิโรเช จิต्तं อุปลํหฺราติ ๑ โส เจ เอวํ วเทยฺย
พุรหุมนฺโลกา เม จิต्तं ฐฎฐิต्तं สกฺกายนิโรเช จิต्तं อุปลํหฺตฺตุนฺติ ๑ ๑
เอวํ วิมุตฺตจิตฺตสฺส โข มหานาม อุปาสกสฺส วสฺสสํ ๒ วิมุตฺตจิตฺเตน
ภิกฺขุณา น กิณฺจิ นานาภรณฺม วทามิ ยทฺธิทํ วิมุตฺตติยา
วิมุตฺตุนฺติ ๓ ๑

[๑๖๓๔] จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฐมฺมา ภาวิตฺตา พหุสฺสีกตา
โสตาปตฺตติผลสจฺฉนิกิริยา ย สํวตฺตุนฺติ ๑ กตฺเม จตฺตาโร ๑ สปฺปฺริสสํเสโว
#๑ ม. ย. อุปลํหฺรามิตฺติ ๑ ๒ ม. ย. อาสวา ๑ ๓ ม. ย. วิมุตฺตินฺติ ๑

สทุขมมสุสวน โยนิโสมนสิกาโร ชมมานุชมมปฏิบัติ ฯ อิม โข
ภิกขเว จตุตาโร ชมมา ภาวิตา พหุสีกตา โสตาปตฺติผลสจฺฉิกริยาย
ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๓๕] จตุตาโรเม ภิกขเว ชมมา ภาวิตา พหุสีกตา
สกทาคามีผลสจฺฉิกริยาย ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๓๖] อนาคามีผลสจฺฉิกริยาย ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๓๗] อรหตฺตผลสจฺฉิกริยาย ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๓๘] ปญฺญาปฏิลาภาย ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๓๙] ปญฺญาวุฑฺฒิยา ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

[๑๖๔๐] ปญฺญาเวปฺปุลลตาย ถั่วตฺตฺนุตีติ ฯ

สปปญฺจวคฺโค นญฺโจะ ฯ

ตสฺสุทฺธานัน

สคาถกํ วสุสฺวตฺถํ ชมมทินฺนคิลาณัน ๑

จตุโร ผลา ปฏิลาโก วุฑฺฒิ เวปฺปุลลตาย จาติ ฯ

#๑ ม. ชมมทินฺนญจ คิลาณัน ฯ

มหาปณฺณวคฺโค สดฺตโม

[๑]

[๑๖๔๑] มหาปณฺณตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๒] ปุณฺณตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๓] วิปฺลตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๔] คมฺภีรตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๕] อปฺมตฺตตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๖] ภูริตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๗] ปณฺณพหุตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๘] สีมตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๔๙] ลหุตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๕๐] หาสตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๕๑] ชวนตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๕๒] ติกฺขตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

[๑๖๕๓] นิพฺเพธิกตย สํวตฺตนฺตํติ ๑ กตเม จตฺตาริ ๑

สปรุสฺสเสโว สทฺทมฺมสฺสวณฺณํ โยนิโสมนสิกาโร ฅมฺมานุฅมฺมปฺปฺปติ ๑

อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ฅมฺมา ภาวิตา พหุสิกตา

นิพฺเพธิกตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

มหาปณฺณวคฺโค สดฺตโม ๑

#๑ ม. จตฺตาริ เม ภิกฺขเว ฅมฺมา ภาวิตา พหุสิกตา มหาปณฺณตย สํวตฺตนฺตํติ ๑

#กตเม จตฺตาริ ๑ สปรุสฺสเสโว สทฺทมฺมสฺสวณฺณํ โยนิโสมนสิกาโร

#ฅมฺมานุฅมฺมปฺปฺปติ ๑ อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ฅมฺมา ภาวิตา พหุสิกตา ... ๑

ตสุทธานัน

มหาปุถุวิปุลคมุธีร อปฺปมตฺตฎฐริพาหุล ๑

สีมฺลหุหาสชวณ- ติกฺขณิพฺเพธิกาย จาติ ๗

โสตฺยาปตฺติสํยุตฺตํ สมตฺตํ ๗

#๑ ม. อปฺปมตฺตฎฐริพาหุลํ ๗

สัจจสัมยุตต์

สมาธิวคโค ปจโม

[๑๖๕๔] สาวตถีนิทานํ ฯ สมาริํ ภิกขเว ภาเวถ ฯ สมาริโต
ภิกขเว ภิกขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ กิณฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขสมฺมทโยติ ยถาภูตํ
ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจติ ยถาภูตํ ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจคามินิ
ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ สมาริํ ภิกขเว ภาเวถ ฯ
สมาริโต ภิกขเว ภิกขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกขเว
อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺนิโย อຍ်ํ ทุกฺขสมฺมทโยติ โยโค กรณฺนิโย
อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจติ โยโค กรณฺนิโย อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจคามินิ ปฏฺธิปทาติ
โยโค กรณฺนิโยติ ฯ

[๑๖๕๕] ปฏฺฐิสลฺลาเน ภิกขเว โยคมาปชฺชถ ฯ ปฏฺฐิสลฺลีน
ภิกขเว ภิกขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ กิณฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขสมฺมทโยติ ยถาภูตํ
ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจติ ยถาภูตํ ปชานาติ อຍ်ํ ทุกฺขนิโรจฺจคามินิ
ปฏฺฐิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ปฏฺฐิสลฺลาเน ภิกขเว โยคมาปชฺชถ ฯ
ปฏฺฐิสลฺลีน ภิกขเว ภิกขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺนิโย อຍ်ํ ทุกฺขสมฺมทโยติ

โยโค กรณียอ อัย ทุกฺขนิโรธติ โยโค กรณียอ อัย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิบัติ โยโค กรณียติ ฯ

[๑๖๕๖] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมฺหุชานํ กุลปฺตฺตา สมฺมา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺสี สพฺเพ เต จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ
ยถาภูตํ อภิสมฺมาย ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมฺหุชานํ กุลปฺตฺตา
สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺสีสนฺติ สพฺเพ เต
จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมฺมาย ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ กุลปฺตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ สพฺเพ
เต จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมฺมาย ฯ กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ
ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺขสมฺมทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺขนิโรธสฺส
อริยสจฺจสฺส ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติ อริยสจฺจสฺส ฯ เย หิ
เกจิ ภิกฺขเว อตีตมฺหุชานํ กุลปฺตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชฺสี ปพฺพชฺสีสนฺติ ปพฺพชฺชนฺติ สพฺเพ เต อิมสํเยว
จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมฺมาย ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว
อิทํ ทุกฺขชนฺติ โยโค กรณียอ ฯเปฯ อัย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิบัติ โยโค กรณียติ ฯ

[๑๖๕๗] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมฺหุชานํ กุลปฺตฺตา สมฺมา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตา ยถาภูตํ อภิสเมสฺสํ สพฺเพ เต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมสฺสํ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนาคตมฺหุชานํ กุลปฺตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตา

ยถาภูตํ อภิสเมตฺตสนฺติ สพฺเพ เต จตฺตารี อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ
อภิสเมตฺตสนฺติ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กุลปฺตฺตา สมฺมา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ สพฺเพ เต
จตฺตารี อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ ฯ กตฺมานิ จตฺตารี ฯ
ทฺกขํ อริยสจฺจํ ทฺกขสมฺทโย อริยสจฺจํ ทฺกขนิโรโธ อริยสจฺจํ
ทฺกขนิโรธคามินิปฏิบัติทา อริยสจฺจํ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ
กุลปฺตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ
อภิสเมตฺตํ อภิสเมตฺตสนฺติ อภิสเมนฺติ สพฺเพ เต อิมานิ จตฺตารี
อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิํ
ทฺกขนฺติ โยโค กรณฺโณ โย โยปโย อโย ทฺกขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ
โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๖๕๘] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺนา วา พฺราหฺมณฺนา
วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิตํ ๑ สพฺเพ เต จตฺตารี อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ
อภิสมฺพุชฺฌิตํ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺนา วา
พฺราหฺมณฺนา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิตฺตสนฺติ ๒ สพฺเพ เต จตฺตารี
อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิตฺตสนฺติ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ สมณฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ๓
สพฺเพ เต จตฺตารี อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ฯ
กตฺมานิ จตฺตารี ฯ ทฺกขํ อริยสจฺจํ โยปโย อโย ทฺกขนิโรธคามินิปฏิบัติทา
อริยสจฺจํ ฯ เย ๔ หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺนา วา
#๑ ม. อภิสมฺพุชฺฌิตํ ๑ ๒ ม. อภิสมฺพุชฺฌิตฺตสนฺติ ๑ ๓ ม. อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ๑
#เอวมฺปริ ๑ ๔ ย. เยปิ หิ ๑ เอวมฺปริ ๑

พราหฺมณา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌีสุ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ อภิ-
สมฺพุชฺฌนฺติ สฺพเพ เต อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ
อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺนติ โยโค
กรณฺโง โย ฯเปฯ อัย ทฺวณฺนโรชคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโงติ ฯ

[๑๖๕๕] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมฺทฺธานํ สมณฺา วา พฺราหฺมณา
วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสุ สฺพเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสุ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนาคตมฺทฺธานํ สมณฺา วา พฺราหฺมณา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ
ปกาเสสฺสนฺติ สฺพเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ
ปกาเสสฺสนฺติ ฯ เยหิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา พฺราหฺมณา
วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสนฺติ สฺพเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสนฺติ ฯ กตฺมานิ จตฺตาริ ฯ ทฺวณฺ
อริยสจฺจํ ฯเปฯ ทฺวณฺนโรชคามินิ ปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ เย หิ
เกจิ ภิกฺขเว อตีตมฺทฺธานํ สมณฺา วา พฺราหฺมณา วา ยถาภูตํ
อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสุ ปกาเสสฺสนฺติ ปกาเสนฺติ สฺพเพ เต อิมานิ
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสุ ปกาเสสฺสนฺติ
ปกาเสนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺนติ โยโค กรณฺโง
โย ฯเปฯ อัย ทฺวณฺนโรชคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโงติ ฯ

[๑๖๖๐] มา ภิกฺขเว ปาปเก อฺกุสฺเส วิตฺถเก วิตฺถเกถ ๑ ฯ

#๑ ม. ย. วิตฺถเกยฺยาถ ฯ

เสยยถิ์ ๑ กามวิตถกั พุยาปาทวิตถกั วิหีสาวิตถกั ๑ ตั กิสฺส
เหตุ ๑ เนเต ภิกฺขเว วิตถกา อตฺถสณฺหิตา นาทีพุรหุมจริยา น
นิพุพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญญาย น
สมุโพธาย น นิพุพานาย สัวตฺตุนฺติ ๑ วิตถกนฺตา ๑ จ โข ตุมฺเห
ภิกฺขเว อิทํ ทฺวขฺนฺติ วิตถเกยฺยาถ อัยํ ทฺวขฺสมุทโยติ วิตถเกยฺยาถ
อัยํ ทฺวขฺนิโรธติ วิตถเกยฺยาถ อัยํ ทฺวขฺนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทาติ
วิตถเกยฺยาถ ๑ ตั กิสฺส เหตุ ๑ เอเต ภิกฺขเว วิตถกา อตฺถสณฺหิตา [๒]
เอเต อาทีพุรหุมจริยา เอเต นิพุพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย
อภิญญาย สมุโพธาย นิพุพานาย สัวตฺตุนฺติ ๑ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว
อิทํ ทฺวขฺนฺติ โยโค กรณฺโณ ๑เป๑ อัยํ ทฺวขฺนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทาติ
โยโค กรณฺโณติ ๑

[๑๖๖๑] มา ภิกฺขเว ปาปํ อกฺุสลํ จิตฺตํ จินฺเตถ ๓ สสฺสโต
โลโกติ วา อสสฺสโต โลโกติ วา อนฺตวา โลโกติ วา
อนนฺตวา โลโกติ วา ตั ชีวํ ตั สรีรฺนฺติ วา อญฺลํ ชีวํ
อญฺลํ สรีรฺนฺติ วา โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ วา น
โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณฺาติ วา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ
วา ๑ ตั กิสฺส เหตุ ๑ เนสา ภิกฺขเว จินฺตา อตฺถสณฺหิตา
นาทีพุรหุมจริยา น นิพุพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น
#๑ ม. ยฺ. วิตถกนฺตา ๑ ๒ ยฺ. พุรหุมจริยา ๑ ๓ ม. ยฺ. จินฺเตยฺยาถ ๑

อุปสมาย น อภิญญา น สมุโพชาย น นิพพานาย สัตตตติ ๑ ฯ
จินฺเตนฺดา จ โข ตุมฺเห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺฺติ จินฺเตยฺยาถ
อัยฺ ทฺวณฺฺสมุทโยติ จินฺเตยฺยาถ อัยฺ ทฺวณฺฺนิโรโรติ จินฺเตยฺยาถ
อัยฺ ทฺวณฺฺนิโรธคามินิ ปฏฺิพทาติ จินฺเตยฺยาถ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
เอสา ภิกฺขเว จินฺตา อตฺถสฺสฺหิตา เอสา อาทิปฺรหฺมจฺริยกา เอสา
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญญา สมุโพชาย
นิพฺพานาย สัตตตติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺฺติ
โยโค กรรมฺโย ๑เป๑ อัยฺ ทฺวณฺฺนิโรธคามินิ ปฏฺิพทาติ โยโค
กรรมฺโยติ ฯ

[๑๖๖๒] มา ภิกฺขเว วิคฺคาหิกกถํ กถุํ ๒ น ตฺวํ อิมํ ฃมฺมวินยํ
อาชานาสิ อหํ อิมํ ฃมฺมวินยํ อาชานามิ ก็ ตฺวํ อิมํ
ฃมฺมวินยํ อาชานิสฺสฺสฺสิ มิจฺฉาปฏฺิปนฺโน ตวมฺสิ อหฺมสฺมิ สฺมมาปฏฺิปนฺโน
ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ
สฺหิตํ เม อสฺหิตนฺเต อาจिณฺณนฺเต ๓ วิปฺราวตฺตํ อาโรปิโต เต
วาโท ปฺรวาทปฺปโมกฺขาย ๔ นิกฺคหิตฺสฺสิ นินฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสิตี ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เนสา ภิกฺขเว กถา อตฺถสฺสฺหิตา นาทิปฺรหฺมจฺริยกา
น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น
อภิญญา น สมุโพชาย น นิพฺพานาย สัตตตติ ฯ กถฺนฺตา จ
โข ตุมฺเห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺฺติ กถฺยฺยาถ อัยฺ ทฺวณฺฺสมุทโยติ
#๑ ยฺ. สัตตตฺตติ ฯ ๒ ม. ยฺ. กถฺยฺยาถ ฯ ๓ ม. อธิจिณฺณํ เต ... ฯ
#๔ ม. ยฺ. จรฺวาทปฺปโมกฺขาย ฯ

กถะยยาถ อัย ทุภขนิโรชติ กถะยยาถ อัย ทุภขนิโรชคามินี
ปฏิบัติทาติ ๑เป๑ โยโค ธรรมเนียมโยติ ๑

[๑๖๖๓] มา ภิกขเว อเนกวิหิตัง ตีรจฺจนากถํ กถุ๑ ๑ เสยฺยถิํ ๑
ราชกถํ โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยฺพุทฺธกถํ ๒ อนนฺนกถํ
ปานกถํ วตฺตกถํ สยฺนกถํ มาลากถํ คนฺธกถํ ฉาติกถํ ยานกถํ
คามกถํ นิคมกถํ นครกถํ ชนปทกถํ อิตฺถิํกถํ ปุริสกถํ ๓ สุรากถํ ๔
วิสิขากถํ กุมฺภจฺจนากถํ ปุพฺพเปตกถํ นานตฺตกถํ โลกขุขายิกํ
สมฺมุทฺตขุขายิกํ อิติภวภวกถํ อิติ วา ๑ ตํ กิสุส เหตุ ๑ เนสา
ภิกขเว กถา อตฺตสฺส
วิราคาย น นิโรชาย น อุปสมาย น อภินฺนํชย น สมฺโพชาย
น นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๑ กถนฺตฺตา จ โข ตฺเมห ภิกขเว อิทํ
ทุภขนฺติ กถะยยาถ อัย ทุภขสมฺมุทโยติ กถะยยาถ อัย ทุภขนิโรชติ
กถะยยาถ อัย ทุภขนิโรชคามินี ปฏิบัติทาติ กถะยยาถ ๑
ตํ กิสุส เหตุ ๑ เอสา ภิกขเว กถา อตฺตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เอสา นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรชาย อุปสมาย อภินฺนํชย
สมฺโพชาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๑ ตสฺมา ติห ภิกขเว อิทํ
ทุภขนฺติ โยโค ธรรมเนียม ๑เป๑ อัย ทุภขนิโรชคามินี ปฏิบัติทาติ
โยโค ธรรมเนียมโยติ ๑

สมาธิวคฺโค ปจโม ๑

#๑ ม. ย. กถะยยาถ ๑ ๒ ย. สฺพุทฺธกถํ ๑ ๓ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

#๔ สุรกถนฺตฺติปี ปาโจ ๑

สูตร ส. มหาวารวคโค - หน้าที่ 527

ตสุทธานัน

สมาธิปฏิบัติสถานานา กุลปุตตา อปเร เทว

สมณพราหมณวิตกก- ๑ จินตา วิคคาหิกา กถาติ ๒ ๑

#๑ ม. สมณพราหมณา วิตกกัม ๑ ยู. สมณพราหมณา วิตกกา ๑ ๒ สี่. กถน จาติ ๑

ธมมจกกปฺวตฺตนวคฺโค ทฺติโย

[๑๖๖๔] เอวมฺเม สฺตํ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริตี
อสีปตเน มิคทาเย ฯ ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสี
เทวมฺเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิตนฺนํ เสวิตพฺพา ฯ กตเม เทว ๑ ฯ
โย จายํ กามสฺสุ กามสฺสุลฺลิกานฺนุโยโค หีนํ คมฺโม โปถุชฺชนิกो
อนริโย อนตฺตสฺส
อนริโย อนตฺตสฺส
อนริโย อนตฺตสฺส
มชฺฉิมา ปฏฺฐิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณิ ฅาณกรณิ
อุปสมาย อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ กตมา จ
สา ภิกฺขเว มชฺฉิมา ปฏฺฐิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณิ
ฅาณกรณิ อุปสมาย อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวาจาโม
สมฺมาสตี สมฺมาสมาธิ ฯ อยํ โข สา ภิกฺขเว มชฺฉิมา
ปฏฺฐิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณิ ฅาณกรณิ อุปสมาย
อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ

[๑๖๖๕] อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทฺถกฺขํ อริยสจฺจํ ฯ ชาตีปี ทฺถกฺขา
#๑ สී. อิทํ ปาฐทฺถายํ น ทิสฺสตี ฯ ๒ ม เอเต โข ฯ

ชราปี ทุกขา พุยาธิปี ๑ ทุกขา มรณมุปี ทุกข์ อปปีเยหิ สมุปโยโค
ทุกโข ปิเยหิ วิปโยโค ทุกโข ยมปิจุลล์ น ลภติ ตมุปี ทุกข์
สงจิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ๒ ทุกขา ฯ อิทํ โข ปน ภิกฺขเว
ทุกฺขสมุทโย ๓ อริยสจฺจํ ฯ ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราศสทคตา
ตฺตรตฺตรากินนฺทินิ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ กามตณฺหา ภวตณฺหา
วิภวตณฺหา ฯ อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธ ๕ อริยสจฺจํ ฯ
โย ตสฺสา ยเว ตณฺหา ย อเสตวิราคนิโรธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค
มุตฺติ อนาลโย ฯ อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินิปฏิปทา
อริยสจฺจํ ฯ อยมเว อริโย อฏฺจงฺคิโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ
สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมာธิ ฯ

[๑๖๖๖] อิทํ ทุกข์ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺเตสฺ
ชฺมเมสฺ จกฺข์ อุทปาติ ฌาณํ อุทปาติ ปญฺญา อุทปาติ วิชฺชา
อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ ฯ ตํ โข ปนินฺทํ ทุกข์ อริยสจฺจํ
ปริยฺเยยฺยนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ ๗เปฯ ปริยฺญาตฺนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺเตสฺ ชฺมเมสฺ จกฺข์ อุทปาติ ฌาณํ อุทปาติ ปญฺญา
อุทปาติ วิชฺชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ ฯ

[๑๖๖๗] อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺสฺเตสฺ ชฺมเมสฺ จกฺข์ อุทปาติ ฌาณํ อุทปาติ ปญฺญา อุทปาติ
วิชฺชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ ฯ ตํ โข ปนินฺทํ ทุกฺขสมุทโย
อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ ๗เปฯ ปหีนฺนฺติ เม
#๑ ม. ย. พุยาธิปี ๗ ๒ โป. ปุญฺจุปาทานกฺขนฺธาปี ๗ ๓ ม. ย. ทุกฺขสมุทโย ๗
#๔ ม. ย. ทุกฺขนิโรธ ๗ เอมฺมปริปี ๗

ภิกขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที
ปฺลฺลวํ อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ

[๑๖๖๘] อิทํ ทฺกฺขณิโรโร อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปฺลฺลวํ อุทฺปาที
วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ ตํ โข ปนินฺทํ ทฺกฺขณิโรโร
อริยสจฺจํ สจฺจณิกตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส
จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปฺลฺลวํ อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที
อาโลโก อุทฺปาที ฯ ตํ โข ปนินฺทํ ทฺกฺขณิโรโร อริยสจฺจํ สจฺจณิกตฺนฺติ
เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ
อุทฺปาที ปฺลฺลวํ อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ

[๑๖๖๙] อิทํ ทฺกฺขณิโรธคามินิปฺปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาที ฌาณํ อุทฺปาที ปฺลฺลวํ
อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที ฯ ตํ โข ปนินฺทํ
ทฺกฺขณิโรธคามินิปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ฯเปฯ
ภาวิตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาที
ฌาณํ อุทฺปาที ปฺลฺลวํ อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก
อุทฺปาที ฯ

[๑๖๗๐] ยาวถิวณฺจ เม ภิกฺขเว อิมฺเมสฺส จตฺตฺส อริยสจฺเจสฺส
เอวนฺติปฺริวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ฌาณทสฺสนํ น สฺวิสฺสุทฺธํ
อโหสิ เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก

สสุสมณพราหมณียา ปชาย สเทวมนุสสาย อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ
 อภิสมพุทฺโธ ๑ ปจฺจณฺดาสิ ๑ ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิมสุ
 จตุสฺ อริยสจฺเจสฺ เวนฺตฺติปริวณฺณํ ทฺวาทสาการิ ยถาภูตํ ฌานทสฺสนํ
 สุวิสุทฺธํ อโหสิ อถาหิ ภิกฺขเว สเทเวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
 สสุสมณพราหมณียา ปชาย สเทวมนุสสาย อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ
 อภิสมพุทฺโธ ปจฺจณฺดาสิ ๑ ฌานณฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ
 อกุปฺปา เม วิมุตฺติ ๒ อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ๑
 อิทมโวจ ภควา ๑ อตฺตมฺนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทฺนฺติ ๓ ๑

[๑๖๗๑] อิมสุมิณฺจ ปน เวยฺยาकरणฺสฺมี ภณฺณมาเน อายสฺมโต
 โภณฺทลฺลสฺส วิรัชํ วิตมลํ ฌมฺมจกฺขุ อุทปาติ ยงฺกิลฺลิจิ สมฺทยฌมฺมํ
 สพฺพนฺตํ นิโรธฌมฺมนฺติ ๑ ปวตฺติเต จ ๔ ภควตา ฌมฺมจกฺเก
 ภูมฺมา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ เอตํ ภควตา พาราณสิยํ อิติปตฺเน
 มิคทาเย อนุตฺตรํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิวตฺติยํ สมณฺเนน วา
 พฺรหฺมณฺเนน วา เทเวเนน วา มาเรเนน วา พฺรหฺมณฺนา วา เกนจิ วา
 โลกสุมิณฺติ ๑ ภูมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาคฺคฺมฺมหาราชิกา เทวา
 สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ เอตํ ภควตา พาราณสิยํ อิติปตฺเน มิคทาเย
 อนุตฺตรํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิวตฺติยํ สมณฺเนน วา พฺรหฺมณฺเนน
 #๑ ม. ย. อภิสมพุทฺโธติ ๑ เวมฺปริปี ๑ ๒ ย. เจโตวิมุตฺติ ๑ ๓ ย. อภินนฺทฺนํ ๑
 #๔ ส. ม. จ ปน ๑

วา เทเวน วา มาเรน วา พุรหุมนา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ ฯ
จาตุम्मหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ดาวตีสํ เทวา ฯ ยามา
เทวา ฯ ตฺลิตฺตา เทวา ฯ นิมฺมานรตฺติ เทวา ฯ ปฺรนิมฺมิตฺตวสฺสวตฺติ ๑
เทวา ฯ พุรหุมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ เอตํ ภควตา
พาราณสียํ อิตฺปิตนํ มิกทาเย อนฺตฺตรํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺติตฺตํ
อปฺปปฏิวตฺตียํ สมณฺณ วา พุราหุมนฺณ วา เทเวน วา มาเรน วา
พุรหุมนา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ ฯ

[๑๖๗๒] อิตฺติห เตน ขณฺณ [๒] เตน มุหุตฺเตน ยาว พุรหุมโลกา
สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิ ฯ อยฺยจ ทสฺสทฺสฺสี โลกธาตฺตฺ สงฺกมฺปิ สมฺปกมฺปิ
สมฺปเวชิ ฯ อปฺปมาโณ จ โอฟาโร ๓ โอฟาโร โลกํ ปาตฺรโหสิ
อติกกมฺเมว ๔ เทวานํ เทวานุภาวนฺติ ฯ

[๑๖๗๓] อถ โข ภควา อุทานํ อุทานฺติ อญฺญาสิ วต โภ
โกณฺฑลฺโย อญฺญาสิ วต โภ โภณฺฑลฺโยติ ฯ อติ หิํ อายสฺมโต
โกณฺฑลฺยสฺส อญฺญาโกณฺฑลฺโยเตว นามํ อโหสิติ ฯ

[๑๖๗๔] อิทํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตानํ ปุพฺเพ
อนนฺตฺสฺสเตสฺ ฌมฺเมสฺ จกฺขุํ อุทปาติ ฌาณํ อุทปาติ ปญฺญา อุทปาติ
วิหฺชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ ฯ ตํ โข ปนฺนํ ทฺกฺขํ
อริยสจฺจํ ปรีณฺเวยฺยณฺติ ภิกฺขเว ตถาคตानํ ปุพฺเพ ฯเปฯ ปรีณฺเวยฺยณฺติ
ภิกฺขเว ตถาคตानํ ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสเตสฺ ฌมฺเมสฺ จกฺขุํ อุทปาติ
#๑ ย. วสฺสวตฺติโน ฯ ๒ ม. ย. เตน ลเยน ฯ ๓ ม. ย. อุฟาโร ฯ

#๔ ส. ย. อติกกมฺม ฯ

ฌาณ อุตปาที ปญญา อุตปาที วิชชา อุตปาที อาโลโก
อุตปาที ฯ

[๑๖๗๕] อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุ อุตปาที ฌาณํ อุตปาที ปญญา
อุตปาที วิชชา อุตปาที อาโลโก อุตปาที ฯ ตํ โข ปนินฺทํ ทุกฺขสมุทโยฟ
อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ ฯเปฯ
ปหีนฺนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุ
อุตปาที ฌาณํ อุตปาที ปญญา อุตปาที วิชชา อุตปาที
อาโลโก อุตปาที ฯ

[๑๖๗๖] อิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุ อุตปาที ฌาณํ อุตปาที ปญญา
อุตปาที วิชชา อุตปาที อาโลโก อุตปาที ฯ ตํ โข ปนินฺทํ
ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺจิกาทพฺพนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ
ฯเปฯ สจฺจิกตฺนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานิ ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส
จกฺขุ อุตปาที ฌาณํ อุตปาที ปญญา อุตปาที วิชชา
อุตปาที อาโลโก อุตปาที ฯ

[๑๖๗๗] อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว
ตถาคตานิ ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุ อุตปาที ฌาณํ อุตปาที
ปญญา อุตปาที วิชชา อุตปาที อาโลโก อุตปาที ฯ ตํ โข
ปนินฺทํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ ภิกฺขเว

ตถาคตานํ ปุพฺเพ ฯเปฯ ภาวิตนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ชมฺเมสฺส จกฺขํ อุทฺปาติ ฌาณํ อุทฺปาติ ปญฺญา
อุทฺปาติ วิชฺชา อุทฺปาติ อาโลโก อุทฺปาติติ ฯ

[๑๖๗๘] จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ ฯ กตฺมานิ จตฺตารี ฯ
ทฺกขํ อริยสจฺจํ ทฺกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ ทฺกฺขนิโรโร อริยสจฺจํ
ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๗๙] กตฺมณฺจ ภิกฺขเว ทฺกขํ อริยสจฺจํ ฯ ปญฺจูปาทานกฺขนฺธาติสฺส
วณฺณิยํ ฯ กตฺเม ปญฺจ ๑ ฯ รุပ္ฺปูปาทานกฺขนฺโร ฯเปฯ
วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโร ฯ อิํ ํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺกขํ อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๐] กตฺมณฺจ ภิกฺขเว ทฺกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ ฯ ยายํ ตณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสฺสทฺธา ตตฺตรตฺตฺราภินนฺทินิ ฯ เสยฺยถิํ ฯ
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อิํ ํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ทฺกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๑] กตฺมณฺจ ภิกฺขเว ทฺกฺขนิโรโร อริยสจฺจํ ฯ โย ตสฺสาเยว
ตณฺหาเย อเสสฺวิราคนิโรโร จาโค ปฺปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย ฯ
อิํ ํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺกฺขนิโรโร อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๒] กตฺมณฺจ ภิกฺขเว ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจฺโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ
สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อิํ ํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ
#๑ ม. ย. เสยฺยถิํ ฯ ฯ ส. กตฺเม ปญฺจ เสยฺยถิํทฺนฺติ ปฺปมาทเลโย ฯ

[๑๖๘๓] อิมานิ โข ภิกขเว จตุตถาริ อริยสัจจานิ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกขเว อิทํ ทุกฺขนฺตติ โยโค กรณียโ ๑เปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิบัติทาติ โยโค กรณียติ ฯ

[๑๖๘๔] จตุตถาริมานิ ภิกขเว อริยสัจจานิ ฯ กตมานิ จตุตถาริ ฯ
ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโ ๑ อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรโ อริยสจฺจํ
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติทา อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๕] กตมณฺจ ภิกขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ฯ ฉ อชฺฌตฺติกานิ
อายตฺตนาตีสุส วณียํ ฯ กตมานิ ฉ ฯ จกฺขุวายตฺนํ ๑เปฯ
มฺนายตฺนํ ๑ อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๖] กตมณฺจ ภิกขเว ทุกฺขสมุทโ ๑ อริยสจฺจํ ฯ ยายํ ตณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิตฺราศหคตา ตตฺตรตฺตฺราภินนฺทินิ ฯ เสยฺยถิทํ ๑
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
ทุกฺขสมุทโ ๑ อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๗] กตมณฺจ ภิกขเว ทุกฺขนิโรโ อริยสจฺจํ ฯ โย ตสฺสาเยว
ตณฺหาเย อเสสวิตฺราคานิโรโ จาโค ปฏินีสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย ฯ
อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรโ อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๘๘] กตมณฺจ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติทา อริยสจฺจํ ฯ
อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจิกโก มคฺโค ฯ เสยฺยถิทํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ
สมฺมาสมาธิ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิบัติทา
อริยสจฺจํ ฯ

[๑๖๔๙] อิมานิ โข ภิกขเว จตุตตาริ อริยสัจจานิ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกขเว อิหํ ทุกฺขนฺตฺติ โยโค กรณฺนิโย ฯเปฯ อัย
ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณฺนิโยติ ฯ

[๑๖๕๐] ชาเรถ โน ตฺมุหฺ ภิกขเว มยา จตุตตาริ อริยสัจจานิ
เทสิตานินฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อหํ โข ฆนฺเต ชาเรมิ ภควตา จตุตตาริ อริยสัจจานิ เทสิตานินฺติ ฯ
ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ชาเรสิ มยา จตุตตาริ อริยสัจจานิ เทสิตานินฺติ ฯ
ทุกฺขํ ขฺวาทํ ฆนฺเต ภควตา ปจฺมํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ชาเรมิ
ทุกฺขสมุทฺทยํ ขฺวาทํ ฆนฺเต ภควตา ทฺตฺติยํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ชาเรมิ
ทุกฺขนิโรธํ ขฺวาทํ ฆนฺเต ภควตา ตฺตฺติยํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ชาเรมิ
ทุกฺขนิโรธคามินิปฏฺธิปทํ ขฺวาทํ ฆนฺเต ภควตา จตุตฺถํ อริยสจฺจํ
เทสิตํ ชาเรมิ ฯ เอวํ ขฺวาทํ ฆนฺเต ชาเรมิ ภควตา จตุตตาริ
อริยสัจจานิ เทสิตานินฺติ ฯ

[๑๖๕๑] สาธุ สาธุ ภิกฺขุ สาธุ โข ตฺวํ ภิกฺขุ ชาเรสิ มยา
จตุตตาริ อริยสัจจานิ เทสิตานิ ๑ ฯ ทุกฺขํ โข ภิกฺขุ มยา ปจฺมํ
อริยสจฺจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ทุกฺขสมุทฺทยโย โข ภิกฺขุ มยา
ทฺตฺติยํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ทุกฺขนิโรธโย โข ภิกฺขุ
มยา ตฺตฺติยํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ทุกฺขนิโรธคามินิปฏฺธิปทา ๒
โย ภิกฺขุ มยา จตุตฺถํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขุ ชาเรหิ มยา จตุตตาริ อริยสัจจานิ เทสิตานิ ฯ
#๑ ม. เทสิตานินฺติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒ ยฺ. ...ปฏฺธิปทํ ฯ

ตสฺมา ตีห ภิกฺขุ อิทํ ทฺวณฺณฺติ โยโค กรณฺโณ ๗เปฯ อัย
ทฺวณฺณฺโรชคามินิ ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ๗

[๑๖๕๒] ชาเรถ โน ตฺวเมห ภิกฺขเว มยา จตุตฺตาริ อริยสจฺจานิ
เทสิตานิตี ๗ เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อหํ โข ภนฺเต ชาเรมิ ภควตา จตุตฺตาริ อริยสจฺจานิ เทสิตานิตี ๗
ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ชาเรสิ มยา จตุตฺตาริ อริยสจฺจานิ เทสิตานิตี ๗
ทฺวณฺณํ ขฺวาทํ ภนฺเต ภควตา ปจฺมํ อริยสจฺจํ เทสิตํ ชาเรมิ ๗ โย หิ
โกจิ ภนฺเต สมณเณ วา พฺรหฺมณเณ วา เอวํ วเทยฺย เนตํ ทฺวณฺณํ
ปจฺมํ อริยสจฺจํ ยํ สมณเณ โคตเมน เทสิตํ อหเมตํ ทฺวณฺณํ
ปจฺมํ อริยสจฺจํ ปจฺจกฺขาย อณฺณํ ทฺวณฺณํ ปจฺมํ อริยสจฺจํ
ปลฺลยเปสฺสามิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ ๗ ทฺวณฺณสมฺมทฺยํ ขฺวาทํ ภนฺเต ภควตา
๗เปฯ ทฺวณฺณโรชคามินิปฺปฏิปทํ ขฺวาทํ ภนฺเต ภควตา จตุตฺถํ
อริยสจฺจํ เทสิตํ ชาเรมิ ๗ โย หิ โกจิ ภนฺเต สมณเณ วา
พฺรหฺมณเณ วา เอวํ วเทยฺย เนตํ ทฺวณฺณโรชคามินิปฺปฏิปทา
จตุตฺถํ อริยสจฺจํ ยํ สมณเณ โคตเมน เทสิตํ อหเมตํ
ทฺวณฺณโรชคามินิปฺปฏิปทํ จตุตฺถํ อริยสจฺจํ ปจฺจกฺขาย อณฺณํ
ทฺวณฺณโรชคามินิปฺปฏิปทํ จตุตฺถํ อริยสจฺจํ ปลฺลยเปสฺสามิตี เนตํ จานํ
วิชฺชติ ๗ เอวํ ขฺวาทํ ภนฺเต ชาเรมิ ภควตา จตุตฺตาริ
อริยสจฺจานิ เทสิตานิตี ๗

[๑๖๕๓] สาทฺฐ สาทฺฐ ภิกฺขุ สาทฺฐ โข ตฺวํ ภิกฺขุ ชาเรสิ มยา

จตุตถาริ อริยสัจจانی เทสิตานิ ฯ ทุกข์ โข ภิกขุ มยา ปจัม
 อริยสัจจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ฯ โย หิ โภจิ ภิกขุ สมโณ
 วา พุราหุโมณิ วา เอวํ วเทยฺย เนตํ ทุกข์ ปจัม อริยสัจจํ
 ยํ ๑ สมณเณ โคตเมน เทสิตํ อหเมตํ ทุกข์ ปจัม อริยสัจจํ
 ปจฺจกฺขาย อณฺณํ ทุกข์ ปจัม อริยสัจจํ ปณฺณเปสฺสามิติ เนตํ
 จานํ วิชฺชติ ฯ ทุกฺขสมฺภโย โข ภิกขุ ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธो โข
 ภิกขุ ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา โข ภิกขุ มยา จตุตฺถํ
 อริยสัจจํ เทสิตํ ตถา นํ ชาเรหิ ฯ โย หิ โภจิ ภิกขุ สมโณ
 วา พุราหุโมณิ วา เอวํ วเทยฺย เนตํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา
 จตุตฺถํ อริยสัจจํ ยํ สมณเณ โคตเมน เทสิตํ อหเมตํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
 จตุตฺถํ อริยสัจจํ ปจฺจกฺขาย อณฺณํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
 จตุตฺถํ อริยสัจจํ ปณฺณเปสฺสามิติ เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ
 เอวํ โข ตฺวํ ภิกขุ ชาเรหิ มยา จตุตถาริ อริยสัจจانی เทสิตานิ ฯ
 ตสฺมา ติห ภิกขุ อิทํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺโณ ฯเปฯ อยํ
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๖๕๔] เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 อวิชฺชา อวิชฺชาติ ฆนฺเต วุจฺจติ กตมา นฺุ โข ฆนฺเต อวิชฺชา
 กิตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ ฯ ยํ โข ภิกขุ ทุกฺเข อณฺณานํ
 ทุกฺขสมฺภเย อณฺณานํ ทุกฺขนิโรเธ อณฺณานํ ทุกฺขนิโรธคามินียา
 ปฺปฏิปทาย อณฺณานํ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกขุ อวิชฺชา เอตฺตาวตา
 #๑ ย. อยํ ปาโง นตฺถิ ฯ

จ อวิชชาโค โหติ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขุ อิทํ ทฺกฺขณฺติ โยโค
กรรมโย ฯเปฯ อัย ทฺกฺขณฺโรชคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรรมโย ฯ

[๑๖๕๕] เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
วิชฺชา วิชฺชาติ ฆนฺเต วุจฺจติ กตฺมา นฺ โข ฆนฺเต วิชฺชา
กิตฺตาวตา จ วิชฺชาโค โหตีติ ฯ ยํ โข ภิกฺขุ ทฺกฺเข ฅานํ
ทฺกฺขสมฺทฺเข ฅานํ ทฺกฺขณฺโรเช ฅานํ ทฺกฺขณฺโรชคามินียา
ปฺปฏิปทาย ฅานํ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขุ วิชฺชา เอตฺตาวตา จ
วิชฺชาโค โหติ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขุ อิทํ ทฺกฺขณฺติ โยโค กรรมโย
ฯเปฯ อัย ทฺกฺขณฺโรชคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรรมโยติ ฯ

[๑๖๕๖] อิทํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว มยา ปฺปลฺลตฺตํ ตตฺถ
อฺปริมาณฺนา วณฺณํ อฺปริมาณฺนา พฺยลฺลชฺชา อฺปริมาณฺนา สฺงกาสนา
อิตฺปิทํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจนฺติ ฯ อิทํ ทฺกฺขสมฺทโย อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว
ฯเปฯ อิทํ ทฺกฺขณฺโรชคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว มยา
ปฺปลฺลตฺตํ ตตฺถ อฺปริมาณฺนา วณฺณํ อฺปริมาณฺนา พฺยลฺลชฺชา
อฺปริมาณฺนา สฺงกาสนา อิตฺปิทํ ทฺกฺขณฺโรชคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ ฯ
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทฺกฺขณฺติ โยโค กรรมโย ฯเปฯ อัย
ทฺกฺขณฺโรชคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรรมโยติ ฯ

[๑๖๕๗] จตฺตาริมาณิ ภิกฺขเว ตถานิ อวิตถานิ ๑ อนนฺถถานิ ฯ
กตฺมานิ จตฺตาริ ฯ อิทํ ทฺกฺขณฺติ ภิกฺขเว ตถเมตํ อวิตถเมตํ
#๑ สี่. อวิตถานิ ฯ

อนนถเมตต์ ฯ อัย ทุกขสมุทโยติ ตถเมตต์ อวิตถเมตต์ อนนถเมตต์ ฯ
เมตต์ ฯ อัย ทุกขนิโรชติ ฯเปฯ อัย ทุกขนิโรชคามินี ปฏิปทาติ
ตถเมตต์ อวิตถเมตต์ อนนถเมตต์ ฯ อิมานิ โจ ภิกขเว จตุตตริ
ตถานิ อวิตถานิ อนนถถานิ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกขเว อิทํ ทุกขนฺติ
โยโค กรณีโย ฯเปฯ อัย ทุกขนิโรชคามินี ปฏิปทาติ โยโค
กรณีโยติ ฯ

ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตณวคฺโค ทูติโย ฯ

ตสฺสุทฺถานํ

ตถาคเตน เทว วุตฺตา ๑ ขนฺธา อายตเนน จ

ธารณาย ๒ จ เทว วุตฺตา อวิขฺชา วิขฺชา สงฺกาสนา ตเถน จาติ ๓ ฯ

#๑ ม. ธมฺมจกฺกํ ตถาคตํ ฯ ๒ ม. ธารณา จ เทว อวิขฺชา ฯ ยู. ธารณาย เทว ... ฯ

#๓ ม. ... ตถาติ ฯ

โกฏีกามวคโค ตติโย

[๑๖๕๘] เอกัม สมยํ ภควา วชชีสุ วิหริตี โกฏีกาเม ฯ ตตฺร
 โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสี จตฺนุนํ ภิกฺขเว อริยสจฺจานํ
 อนนฺุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวมิตํ ที่มฺมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมฺญเจว
 ตฺมฺหากณฺจ ฯ กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ ทฺกฺขสฺส ภิกฺขเว อริยสจฺจสฺส
 อนนฺุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวมิตํ ที่มฺมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ
 มมฺญเจว ตฺมฺหากณฺจ ทฺกฺขสมฺุทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส ฯ เปฯ
 ทฺกฺขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส ฯ ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา ย อริยสจฺจสฺส
 อนนฺุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวมิตํ ที่มฺมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ
 มมฺญเจว ตฺมฺหากณฺจ ฯ ตยิทํ ภิกฺขเว ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ อนฺุพฺุทฺธํ
 ปฺปฏิวิทฺธํ ทฺกฺขสมฺุทฺโย อริยสจฺจํ อนฺุพฺุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ ทฺกฺขนิโรโธ
 อริยสจฺจํ อนฺุพฺุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ
 อนฺุพฺุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ ฯ อฺุจฺฉินฺุณา ภวตฺตณฺุหา จีณฺา ภวเนตฺติ นตฺถิทานี
 ปฺปนฺุภโวติ ฯ อิทมวโจ ภควา อิทํ วตฺวาน สฺุคโต อถาปฺริ
 เอตทวโจ สตฺถา

[๑๖๕๙] จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตมทฺสสนา
 สํสริตํ ที่มฺมทฺธานํ ตาสฺุ ตาเสวว ชาตีสฺุ ฯ
 ยานี เอตานิ ทิฏฺฐานี ภวเนตฺติ สมฺุหตา
 อฺุจฺฉินฺุณํ มฺุลํ ทฺกฺขสฺส นตฺถิทานี ปฺปนฺุภโวติ ฯ

[๑๗๐๐] เข หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา
อิทํ ทุกขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกขสมฺทโยติ
ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกขนิโรโรติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ
ทุกขนิโรธคามินี ปฏฺฐิทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯ นเมเต
ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา สมณฺเสสุ วา สมณสมฺมตา
พุราหุมนฺเสสุ วา พุราหุมนสมฺมตา น จ ปเนเต อายสฺมนฺโต
สามลฺลตฺถํ วา พุราหุมนลฺลตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิลฺลว
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺติ ฯ

[๑๗๐๑] เข จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว
วา อิทํ ทุกขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ อัยํ ทุกขสมฺทโยติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ อัยํ ทุกขนิโรโรติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ อัยํ
ทุกขนิโรธคามินี ปฏฺฐิทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯ เต โขเม
ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา สมณฺเสสุ เจว สมณสมฺมตา
พุราหุมนฺเสสุ จ พุราหุมนสมฺมตา เต จ ปนายสฺมนฺโต
สามลฺลตฺถลฺลจ พุราหุมนลฺลตฺถลฺลจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิลฺลว
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺตีติ ฯ อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน
สุคโต อถาปรี เอตทโวจ สตฺถา

[๑๗๐๒] เข ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ อโถ ทุกฺขสฺส สมภวํ

ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปฺรชฺชติ ฯ

ตลฺลจ มคฺคํ น ชานนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ

เจโตวิมุตติหีนา เต   อโถ ปรณาวิมุตติยา
อภพพา เต อนุตกิริยาย   เต เว ชาติชรูปคา ฯ
เย จ ทุกข์ ปชานนติ   อโถ ทุกขสส สมภว
ยตุถ จ สพพโส ทุกข์   อเสถ์ อุปรุชฺฌติ ฯ
ตถจ มคฺคํ ปชานนติ   ทุกฺขุปสมคามินํ
เจโตวิมุตติสมฺปนฺนา   อโถ ปรณาวิมุตติยา
ภพพา เต อนุตกิริยาย   น เต ชาติชรูปคาคี ฯ

[๑๗๐๓] สาวตุถิ ฯ จตุตาริmani ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ ฯ
กตmani จตุตาริ ฯ ทุกข์ อริยสจฺจํ ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินิปฏิปทา
อริยสจฺจํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุตาริ อริยสจฺจานิ ฯ
อิมสฺส โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธตฺตา
ตถาคโธ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว
อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ฯเปฯ อยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ
โยโค กรณฺโโยติ ฯ

[๑๗๐๔] สาวตุถิ ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต
สมฺมาสมฺพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ สพฺเพ เต จตุตาริ
อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ ฯ เยปี ๑ หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ
อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ สพฺเพ
เต จตุตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ ฯ เยปี หิ เกจิ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ
#๑ ไป. ม. เย หิ เกจิ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

สพเพ เต จตุตารี อริยสัจจانی ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ฯ กตมานิ
จตุตารี ฯ ทุกฺขํ อริยสัจจํ ทุกฺขสมฺทโย อริยสัจจํ ทุกฺขนิโรธ
อริยสัจจํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจจํ ฯ เยปี หิ เกจิ ภิกฺขเว
อตีตมฺหุชานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌีสุ
อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ สพเพ เต อิมานิ จตุตารี
อริยสัจจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ
ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ฯเปฯ อัยฺ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ
โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๐๕] ชานโต อหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ วทามิ
โน อชานโต อปสฺสโต ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว ชานโต ก็ ๑ ปสฺสโต
อาสวานํ ขโย โหติ ฯ อิทํ ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต
อาสวานํ ขโย โหติ อัยฺ ทุกฺขสมฺทโยติ ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ
ขโย โหติ อัยฺ ทุกฺขนิโรธติ ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย
โหติ อัยฺ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ
ขโย โหติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต อาสวานํ
ขโย โหติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ
ฯเปฯ อัยฺ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๐๖] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนฺนํมฺเปยฺยาถ เย จ โสตพฺพํ
มณฺเฑยฺยํ มิตฺตา วา อมฺจฺจา วา ฅาตี วา สาลอหิตา วา เต
โว ภิกฺขเว จตฺนุนํ อริยสัจจานํ ยถาภูตํ อภิสมฺมาย สมฺมาทเปตพฺพา
#๑ ม. ย. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

นิเวเสตพพา ปติฏฐาเปตพพา ฯ กตเมสํ จตฺนุํ ฯ ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส
ทุกฺขสมุทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจสฺส ฯ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนุกมฺเปยฺยาถ เย จ โสตพฺพิ มณฺเณยฺยู มิตฺตา วา อมจฺจา
วา ฌาตี วา สาลโหิตา วา ฯเปฯ เต โว ภิกฺขเว อิมํ
จตฺนุํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสมฺยาย สฺมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา
ปติฏฐาเปตพฺพา ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค
กรณฺโຍ ฯเปฯ อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโຍติ ฯ

[๑๗๐๗] จตฺตาริํมานิ ภิกฺขเว อริยสจฺจํ ฯ กตฺมานิ จตฺตาริ ฯ
ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทฺโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ
อริยสจฺจํ ตถานิ อวิตถานิ อนนฺณถานิ ตสฺมา อริยสจฺจํ
วฺจฺจนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโຍ
ฯเปฯ อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโຍติ ฯ

[๑๗๐๘] จตฺตาริํมานิ ภิกฺขเว อริยสจฺจํ ฯ กตฺมานิ จตฺตาริ ฯ
ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทฺโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ สทฺเวเก โลเก สฺมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สทฺวมนฺุสฺสาย ตถาคโต
อริโย ตสฺมา อริยสจฺจํ วฺจฺจนฺติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ
ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโຍ ฯเปฯ อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ

สมมุขา เมตฺ อวฺโส ภควโต สุตฺ สมมุขา ปฏิคฺคหิตฺ โย
ภิกฺขเว ทฺกขํ ปสฺสตี ทฺกขสมฺมุทฺยปี โส ปสฺสตี ทฺกขนิโรธฺปี
ปสฺสตี ทฺกขนิโรธคามินี ปฏิปทฺปี ปสฺสตี ฯ โย ทฺกขสมฺมุทฺย
ปสฺสตี ทฺกขํปี โส ปสฺสตี ทฺกขนิโรธฺปี ปสฺสตี ทฺกขนิโรธคามินี
ปฏิปทฺปี ปสฺสตี ฯ โย ทฺกขนิโรธฺ ปสฺสตี ทฺกขํปี โส
ปสฺสตี ทฺกขสมฺมุทฺยปี ปสฺสตี ทฺกขนิโรธคามินี ปฏิปทฺปี ปสฺสตี ฯ
โย ทฺกขนิโรธคามินี ปฏิปทฺ ปสฺสตี ทฺกขํปี โส ปสฺสตี ทฺกขสมฺมุทฺยปี
ปสฺสตี ทฺกขนิโรธฺปี ปสฺสตีติ ฯ

โกฏฺฐคามวคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

เทว วชฺสี สมฺมาสมฺพุทฺโธ อรหํ อสวกฺขโย

มิตฺตํ ๑ ตถา จ โลโก จ อภิญญะยฺม ๒ กวมฺปตีติ ฯ

#๑ ย. มิตฺตา ฯ ๒ ส. ม. ปริญญะยฺม ฯ

สี่สปปณณวคโค จตุตโถ

[๑๗๑๒] เอกิ สมยิ ภควา โกสมพิยิ วิหริติ สีสปาวเน ๑
อถ โข ภควา ปริตฺตานิ สีสปปปณณานิ ปาณินา คเหตุวา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ๑
ยานิ วา มยา ปริตฺตานิ สีสปปปณณานิ ปาณินา คหิตานิ ยทิตํ
อุปริ สีสปาวเนติ ๑ อปฺปมตฺตกานิ ฆนฺเต ภควตา ปริตฺตานิ สีสปปปณณานิ
ปาณินา คหิตานิ อถ โข เอตานุว พหุตรานิ ยทิตํ
อุปริ สีสปาวเนติ ๑ เอวมว โข ภิกฺขเว เอตเทว พหุตรํ ย
โว มยา อภิญฺญาถ อนกฺขาคํ [๑] ๑ กสฺมา เจตํ ภิกฺขเว มยา
อนกฺขาคํ ๑ น เหนติ ภิกฺขเว อตฺถสณฺหิตํ นาทิพฺรหฺมจฺริยํ น
นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปฺสมาย น อภิญฺญาถ
น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๑ ตสฺมาตํ มยา อนกฺขาคํ ๑

[๑๗๑๓] กิลฺยจิ ภิกฺขเว มยา อกฺขาคํ ๑ อิทํ ทฺกฺขนฺติ ภิกฺขเว
มยา อกฺขาคํ อยํ ทฺกฺขสมฺทโยติ มยา อกฺขาคํ อยํ ทฺกฺขนิโรโรติ
มยา อกฺขาคํ อยํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิทาติ มยา
อกฺขาคํ ๑ กสฺมา เจตํ ภิกฺขเว มยา อกฺขาคํ ๑ เอตณฺหิ ภิกฺขเว
อตฺถสณฺหิตํ เอตํ อาทิพฺรหฺมจฺริยํ เอตํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
อุปฺสมาย อภิญฺญาถ สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๑ ตสฺมาตํ [๒]
#๑ ย. อปฺปมตฺตกํ อกฺขาคํ ๑ ๒ ม. มยา ๑

อกุชาติ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺณติ โยโค กรณฺโณ
ฯเปฯ อํ ทฺวณฺณโรชคามินิ ปฺภิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๑๔] โย ภิกฺขเว เอวํ วเทฺยฺย อหํ ทฺวณฺณํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อนภิสเมจฺจ ทฺวณฺณสมุทฺถํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ทฺวณฺณโรชํ
อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ทฺวณฺณโรชคามินิ ปฺภิปทํ อริยสจฺจํ
ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ สมฺมา ทฺวณฺณสฺสณฺตํ กริสฺสํมิตฺติ เนตฺตํ
จํานํ วิชฺชติ ฯ เสฺยฺยถาปิ ภิกฺขเว โย เอวํ วเทฺยฺย อหํ ขทฺริปตฺตํ
วา สรลสฺปตฺตํ วา อามลกปตฺตํ วา ปุณฺณํ กริตฺวา อุตฺถํ วา
ตลปตฺตํ วา หริสฺสํมิตฺติ ๑ เนตฺตํ จํานํ วิชฺชติ ฯ เอวเมว โย
ภิกฺขเว โย เอวํ วเทฺยฺย อหํ ทฺวณฺณํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ
ฯเปฯ ทฺวณฺณโรชคามินิ ปฺภิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ
สมฺมา ทฺวณฺณสฺสณฺตํ กริสฺสํมิตฺติ เนตฺตํ จํานํ วิชฺชติ ฯ

[๑๗๑๕] โย จ โย ภิกฺขเว เอวํ วเทฺยฺย อหํ ทฺวณฺณํ อริยสจฺจํ
ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทฺวณฺณสมุทฺถํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทฺวณฺณโรชํ
อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทฺวณฺณโรชคามินิ ปฺภิปทํ อริยสจฺจํ
ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ สมฺมา ทฺวณฺณสฺสณฺตํ กริสฺสํมิตฺติ จํานเมตฺตํ
วิชฺชติ ฯ เสฺยฺยถาปิ ภิกฺขเว โย เอวํ วเทฺยฺย อหํ ปทุมปตฺตํ
วา ปลาสฺปตฺตํ วา มาลฺวปตฺตํ วา ปุณฺณํ กริตฺวา อุตฺถํ วา
ตลปตฺตํ วา หริสฺสํมิตฺติ จํานเมตฺตํ วิชฺชติ ฯ เอวเมว โย ภิกฺขเว
โย เอวํ วเทฺยฺย อหํ ทฺวณฺณํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ฯเปฯ
#๑ ม. อหริสฺสํมิตฺติ ฯ เอวมุปริปี ฯ

ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถากฺกุตํ อภิสเมจฺจ สมฺมา
ทุกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสามีติ จานเมตํ วิชฺชติ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว
อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโโยติ ฯ

[๑๗๑๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทณฺโฑ อุปฺริเวหาสํ จิตฺโต สกิมฺปิ
มฺเถน นิปตติ สกิมฺปิ มชฺเฒน นิปตติ สกิมฺปิ อคฺเคน นิปตติ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา นีวรณา สตุตา ตณฺหาสณฺโฆชฺณา
สนฺธาวนฺตา สฺสรนฺตา สกิมฺปิ อสฺมา โลกา ปรี โลกํ คจฺจนฺติ
สกิมฺปิ ปฺรตฺสฺมา โลกา อิมํ โลกํ อากจฺจนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
อทิฏฺจตุตา ภิกฺขเว จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ฯ กตเมตํ จตฺนุนํ ฯ ทุกฺขสฺส
อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส ฯ
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ฯเปฯ อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโโยติ ฯ

[๑๗๑๗] อาทิตฺเต ภิกฺขเว เจเล วา สีเส วา กิมสฺส กรณฺยฺนฺติ ฯ
อาทิตฺเต ฆนฺเต เจเล วา สีเส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสฺส
วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺโต ฆนฺโฑ จ วายาโม จ อุตฺสาโห จ
อุตฺโสพฺหิ จ อปฺปฏิวานิ จ สติ จ สมฺปชฌณฺณจฺจ กรณฺยฺนฺติ ฯ
อาทิตฺตํ ภิกฺขเว เจลํ วา สีสํ วา อชฺฌเปกฺขิตฺวา อมนสิกริตฺวา
อนภิสเมตानํ จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ยถากฺกุตํ อภิสเมยฺย อธิมตฺโต
ฆนฺโฑ จ วายาโม จ อุตฺสาโห จ อุตฺโสพฺหิ จ อปฺปฏิวานิ จ

สติ จ สมฺปชฌณญจ กรณียํ ฯ กตเมสํ จตฺตุนํ ฯ ทุกฺขสฺส
อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส ฯ
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณีโย ฯเปฯ อัย
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณีโยติ ฯ

[๑๗๑๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส วสฺสสตาโยโก วสฺสสทชีวิทเมน
เอวํ วเทยฺย เอหมฺโภ ปุริส ปุพฺพณฺหสมฺมํ ตํ สตฺติสเตน
หนิสฺสนฺติ มชฺฌนฺตีกสมฺมํ สตฺติสเตน หนิสฺสนฺติ สายณฺหสมฺมํ
สตฺติสเตน หนิสฺสนฺติ ฯ โส โข ตฺวํ อมฺโภ ปุริส ทิวเส
ทิวเส ตีหิ ๑ สตฺติสเตหิ หนฺนมาโน วสฺสสตาโยโก วสฺสสทชีวี วสฺสสทสฺส
อจฺจเยน อนภิสเมตานิ จตฺตารี อริยสจฺจานิ อภิสเมสฺสสีติ ฯ
อตุลวสีเกน ภิกฺขเว กุลปฺตเตน อลํ อูปกนฺตุํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
อนมตฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร ปุพฺพา โภณฺนํ ปณฺณายติ สตฺติปฺปหารานํ
อสิปฺปหารานํ อสุปฺปหารานํ ๒ ผรสุปฺปหารานํ ฯ เอวํ เจตํ
ภิกฺขเว อสฺส น โข ปนาหํ ภิกฺขเว สห ทุกฺขเณ สห โทมฺนสฺเสน
จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อภิสมฺมํ วทามิ ฯ อปิจาหํ ภิกฺขเว สหาว
สุเขน สหาว โสมนสฺเสน จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อภิสมฺมํ วทามิ ฯ
กตเมสํ จตฺตุนํ ฯ ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย
อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค
กรณีโย ฯเปฯ อัย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณีโยติ ฯ

[๑๗๑๙] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส ยํ อิมสฺมี ชมฺพุทีเป ติน-
#๑ ม. ย. อามณฺฑิตํ ฯ ๒ ม. อัย ปาโจ นตฺติ ฯ

กฏสาขาลาสิ ตจเฉตวา ๑ เอกชฌิ สัหเรยฺย เอกชฌิ สัหริตฺวา
 สฺถิ กเรยฺย สฺถิ กตฺวา เย มหาสมฺมุเท มหนฺตกา ปาณา เต
 มหนฺตเกสุ สฺลเสสุ อาวเนยฺย เย มหาสมฺมุเท มชฌิมกา ปาณา
 เต มชฌิมเกสุ สฺลเสสุ อาวเนยฺย เย มหาสมฺมุเท สฺขุมกา ปาณา
 เต สฺขุมเกสุ สฺลเสสุ อาวเนยฺย ๑ อปริยาทินฺนา จ ภิกฺขเว มหาสมฺมุเท
 โอฟาริกา ปาณา อสฺสุ อถ อิมสฺมี ชมฺพุทีเป ตินฺนกฏสาขาลาสิ
 ปริกฺขยฺมิ ปริยาทานิ คจฺเจยฺย ๑ อิตฺ ๒ พหุตรา
 โข ภิกฺขเว มหาสมฺมุเท สฺขุมกา ปาณา เย น สฺกฺรา สฺลเณ ๓
 อาวณฺติ ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑ สฺขุมกตฺตา ๔ ภิกฺขเว อตฺตภาวสฺส ๑
 เอวํ มหา โข ภิกฺขเว อปาโย ๑ เอวํ มหนฺตสฺมา โข ภิกฺขเว
 อปายสฺมา ปริมุตฺโต ทิฏฺฐิสฺมปฺนโน ปุคฺคโล อิทํ ทฺกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ ๑เปฯ อยฺม ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑
 ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทฺกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ๑เปฯ อยฺม
 ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ โยโค กรณฺโยติ ๑

[๑๗๒๐] สุริยสฺส ๕ ภิกฺขเว อฺทฺยโต เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ
 ยทิตํ อรฺุณฺคํ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จตฺนุนํ
 อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสฺมาย เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ
 ยทิตํ สฺมมาทิฏฺฐิ ๑ สฺมมาทิฏฺฐิกสฺเสตํ ๖ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ
 อิทํ ทฺกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานิสฺสติ ๑เปฯ อยฺม ทฺกฺขนิโรธคามินิ
 ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานิสฺสติ ๑ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ
 #๑ ย. ตํ เฉตฺวา ๑ ๒ ย. อิตฺ ๑ ๓ ม. ย. สฺลเสสุ ๑ ๔ ม. ย. สฺขุมตฺตา ๑
 #๕ ม. สุริยสฺส ๑ ๖ ม. ... ตสฺเสตํ ๑

ทุกขนฺติ โยโค กรณีโย ฯเปฯ อัย ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ
โยโค กรณีโยติ ฯ

[๑๗๒๑] ยาวกิวณฺจ ภิกฺขเว จนฺทิมสุรียา โลเก นฺุปรชฺชนฺติ เนว
ตาว มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต โอภาสสฺส อนฺุชตมํ
ตทา โหติ อนฺุชการตฺมิสา เนว ตาว รตฺตินฺุทิวา ปฺลฺวยานฺฺติ
น มาสทฺุชมาสา ปฺลฺวยานฺฺติ น อุตฺถวจฺจรา ปฺลฺวยานฺฺติ ฯ
ยโต จ โข ภิกฺขเว จนฺทิมสุรียา โลเก อฺุปรชฺชนฺติ อถ มหโต
อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต โอภาสสฺส เนว อนฺุชตมํ ๑
ตทา โหติ น อนฺุชการตฺมิสา อถ รตฺตินฺุทิวา ปฺลฺวยานฺฺติ
มาสทฺุชมาสา ปฺลฺวยานฺฺติ อุตฺถวจฺจรา ปฺลฺวยานฺฺติ ฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว ยาวกิวณฺจ ตถาคโต โลเก นฺุปรชฺชนฺติ อรหํ สมนฺุมาสมนฺุพฺพุโ
เนว ตาว มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต
โอภาสสฺส อนฺุชตมํ ตทา โหติ อนฺุชการตฺมิสา เนว ตาว จตฺนุนํ
อริยสจฺจานํ อจิกฺขณา โหติ เทสฺนา ปฺลฺยาปนา ปฺกฺุจปนา วิวรณา
วิภชฺณา อุตฺตานิกมฺมํ ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก
อฺุปรชฺชนฺติ อรหํ สมนฺุมาสมนฺุพฺพุโ อถ มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว
โหติ มหโต โอภาสสฺส เนว อนฺุชตมํ ตทา โหติ น
อนฺุชการตฺมิสา อถ จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ อจิกฺขณา โหติ เทสฺนา
ปฺลฺยาปนา ปฺกฺุจปนา วิวรณา วิภชฺณา อุตฺตานิกมฺมํ ฯ กตเมสํ
จตฺนุนํ ฯ ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย
#๑ ม. อนฺุชการตมํ ฯ

อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทฺวณฺณติ โยโค กรณฺนิโย
ฯเปฯ อัย ทฺวณฺณโรชคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺนิโยติ ฯ

[๑๗๒๒] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา พฺุราหฺมณฺา วา
อิทํ ทฺวณฺณติ ยถาภฺุตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ อัย ทฺวณฺณโรชคามินี
ปฺปฏิปทาติ ยถาภฺุตํ นปฺปชานนฺติ เต อญฺญสฺส สมณฺสฺส วา
พฺุราหฺมณฺสฺส วา มฺุขํ โอลเณติ ๑ อัย นฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ
ปสฺสํ ปสฺสตีติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ตฺถปิ จ วา กปฺปาสปิ จ วา
ลหฺุโก วาตุปาทาโน สเม ภูมิภาเก นิกฺขิตฺโต ตเมนํ ปฺุรตฺถิโม วาโต
ปจฺฉิเมน สํหเรยฺย ปจฺฉิโม วาโต ปฺุรตฺถิเมน สํหเรยฺย อุตฺตโร
วาโต ทกฺขิเณน สํหเรยฺย ทกฺขิเณ วาโต อุตฺตเรณ สํหเรยฺย ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ลหฺุคตฺตา ภิกฺขเว กปฺปาสปิ จโน ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว เย หิ เกจิ สมณฺา วา พฺุราหฺมณฺา วา อิทํ
ทฺวณฺณติ ยถาภฺุตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ อัย ทฺวณฺณโรชคามินี ปฺปฏิปทาติ
ยถาภฺุตํ นปฺปชานนฺติ เต อญฺญสฺส สมณฺสฺส วา
พฺุราหฺมณฺสฺส วา มฺุขํ โอลเณติ อัย นฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ
ปสฺสํ ปสฺสตีติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อทฺธิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺตุนํ
อริยสจฺจจานํ ฯ

[๑๗๒๓] เย จ โฆ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา พฺุราหฺมณฺา วา
อิทํ ทฺวณฺณติ ยถาภฺุตํ ปชานนฺติ ฯเปฯ อัย ทฺวณฺณโรชคามินี
ปฺปฏิปทาติ ยถาภฺุตํ ปชานนฺติ เต น อญฺญสฺส สมณฺสฺส วา
#๑ ม. ย. อุลโลเณติ ฯ เอวมฺุปริปี ฯ

พราหมณสฺส วา มุขํ โอลเณนฺติ อัยฺ นฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ
ปสฺสํ ปสฺสตีติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อโยจิโล วา อินฺทจิโล วา
คฺมภีรเนโม สฺนินฺชาโต อจโล อสมฺปกมฺปิ ปฺรตฺถิมาย เจปี ทิสาย
อากฺขเจยฺย ภูสา วาตฺถุจฺจि เนว [๑] สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย
น สมฺปจาเลยฺย ปจฺจิมาย เจปี ทิสาย ฯเปฯ อุตฺตราย เจปี
ทิสาย ฯ ทกฺขินฺมาย เจปี ทิสาย อากฺขเจยฺย ภูสา วาตฺถุจฺจิ
เนว สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปจาเลยฺย ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ คฺมภีรตฺตา ภิกฺขเว เนมสฺส สฺนินฺชาตฺตา อินฺทจิลสฺส ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย ๒ เกจิ สมณฺา วา พฺราหฺมณา วา อิทํ
ทกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯเปฯ อัยฺ ทกฺขนฺนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ เต น อณฺฺลสฺส สมณฺสฺส วา พฺราหฺมณสฺส
วา มุขํ โอลเณนฺติ อัยฺ นฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ ปสฺสํ ปสฺสตีติ ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สฺวทฺธิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺนุนํ อริยสจฺจจันํ ฯ
กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ ทกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทกฺขนฺนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาย
อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทกฺขนฺติ
โยโค กรณฺิโย ฯเปฯ อัยฺ ทกฺขนฺนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ โยโค
กรณฺิโยติ ฯ

[๑๗๒๔] โย หิ โทจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิทํ ทกฺขนฺติ ยถาภูตํ
ปชานาติ ฯเปฯ อัยฺ ทกฺขนฺนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ
ปฺรตฺถิมาย เจปี ทิสาย อากฺขเจยฺย สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา
#๑ ยู. นํ ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. ยู. เย จ โข เกจิ ฯ

วาทตฺถิโก วาทคเวสี วาทมสฺส อโรเปสฺสามิติ ฯ ตํ วัต สหฺมเมน
สงฺกมฺเปสฺสติ วา สมฺปกมฺเปสฺสติ วา สมฺปจาเลสฺสติ
วาทิ เนตฺ ฌานํ วิชฺชติ ฯ ปจฺฉิมา ย เจปี ทิสาย ฯ อุตฺตราย
เจปี ทิสาย ฯ ทกฺขิณาย เจปี ทิสาย อากฺขณฺเยย สมฺโณ วา
พฺรหฺมาหฺมโณ วา วาทตฺถิโก วาทคเวสี วาทมสฺส อโรเปสฺสามิติ ฯ
ตํ วัต สหฺมเมน สงฺกมฺเปสฺสติ วา สมฺปกมฺเปสฺสติ วา
สมฺปจาเลสฺสติ วาทิ เนตฺ ฌานํ วิชฺชติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
สฺลียาโป โสฬสฺสกฺกโก ๑ ตสฺสสฺส อฏฺฐกฺกฺกุ เหฏฺฐาเนมฺงฺกมา
อฏฺฐกฺกฺกุ อฺปรินเนมฺสฺส ปฺรตฺถิมา ย เจปี ทิสาย อากฺขณฺเยย ภูสา
วาทวฺภูจฺจि เนว สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปจาเลยฺย
ปจฺฉิมา ย เจปี ทิสาย ฯ อุตฺตราย เจปี ทิสาย ฯ ทกฺขิณาย เจปี
ทิสาย อากฺขณฺเยย ภูสา วาทวฺภูจฺจิ เนว สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย
น สมฺปจาเลยฺย ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ กมฺภีรตฺตา ภิกฺขเว เนมฺสฺส
สฺนฺนิขาตตฺตา สฺลียาปฺสฺส ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว โย หิ โภจฺจิ ภิกฺขุ
อิทฺถํ ทกฺขณฺนฺติ ยถาภูตํ ปฺชานาติ ฯ เปฯ อัย ทกฺขณฺนิโรธคามินิ ปฺฏิปฺทาติ
ยถาภูตํ ปฺชานาติ ฯ ปฺรตฺถิมา ย เจปี ทิสาย อากฺขณฺเยย สมฺโณ
วา พฺรหฺมาหฺมโณ วา วาทตฺถิโก วาทคเวสี วาทมสฺส อโรเปสฺสามิติ ฯ
ตํ วัต สหฺมเมน สงฺกมฺเปสฺสติ วา สมฺปกมฺเปสฺสติ วา
สมฺปจาเลสฺสติ วาทิ เนตฺ ฌานํ วิชฺชติ ฯ ปจฺฉิมา ย เจปี ทิสาย ฯ
#๑ โสฬสฺสกฺกคฺคิปี ปาโฐ ฯ

อุตฺตราย เจปี ทิสาย ฯ ทกฺขินาย เจปี ทิสาย อากฺขณฺณย สมโน
วา พุราหุมนฺโณ วา วาทตฺถโก วาทคเวสี วาทมสฺส อารโเปสฺสามิตี ฯ
ตํ วต สหสมฺเมน สงฺกมฺเปสฺสติ วา สมฺปกมฺเปสฺสติ วา
สมฺปจาลสฺสติ วาติ เนตํ จานํ วิชฺชตี ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สุกฺกฺจตฺตา
ภิกฺขเว จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ฯ กตเมสํ จตฺนุนํ ฯ ทกฺขสฺส
อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว อิทํ ทกฺขนฺนตี โยโค กรณฺนีโย ฯเปฯ อัย ทกฺขนิโรธคามินี
ปฺปฏิปทาตี โยโค กรณฺนีโยตี ฯ

สีสฺปาปณฺณวคฺโค ๑ จตฺตฺโก ฯ

ตสฺสทฺททานํ

สีสฺปา ขทฺโร ทณฺโฑ เจลา สตฺตีสเตน จ

ปาณา สฺริยฺฐปมา เทวธา อินฺทขีโล จ วาทินาตี ๒ ฯ

#๑ สีสฺปาวนวคฺโคตี วา ปาโฐ ฯ ๒ ม. ย. วาทินตี ฯ

ปปาทวคโค ปณจโม

[๑๗๒๕] เอกัม สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺวเน
กลนฺทกนิวาเป ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว
อณฺฺตโร ปุริโส ราชคหา นิกฺขมิตฺวา โลกจินฺตํ จินฺเตสฺสามิติ
เยน สุมาคธา ๑ โปกฺขรณฺเฑ เตนฺุปสงฺกมฺมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา สุมาคชาย
โปกฺขรณฺเฑ ตีเร นิสีทฺติ โลกจินฺตํ จินฺเตนฺุโต ฯ อทฺทสา โข
ภิกฺขเว โส ปุริโส สุมาคชาย โปกฺขรณฺเฑ ตีเร จตฺรํคินฺเฑ เสนํ
ภิสฺมุพาลํ ปวิสฺนุตํ ฯ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ อุมฺมตฺโตสฺมิ นามาทํ
วิเจโตสฺมิ นามาทํ ยํ โลกเ นตฺถิ ตํ มยา ทิฏฺฐนฺติ ฯ อถ
โข โส ภิกฺขเว ปุริโส นครํ ปวิสิตฺวา มหาชนกายสฺส อาโรเจสิ
อุมฺมตฺโตสฺมิ นามาทํ ฆนฺเต วิเจโตสฺมิ นามาทํ ฆนฺเต ยํ โลก
นตฺถิ ตํ มยา ทิฏฺฐนฺติ ฯ ยถากถํ ปน ตวํ อมฺโภ ปุริส อุมฺมตฺโต
กถํ วิเจโต กิณฺจ โลกเ นตฺถิ ยนฺตยา ทิฏฺฐนฺติ ฯ อิธาทํ ฆนฺเต
ราชคหา นิกฺขมิตฺวา โลกจินฺตํ จินฺเตสฺสามิติ เยน สุมาคธา
โปกฺขรณฺเฑ เตนฺุปสงฺกมฺมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา สุมาคชาย โปกฺขรณฺเฑ
ตีเร นิสีทฺติ โลกจินฺตํ จินฺเตนฺุโต ฯ อทฺทสํ ขวาทํ ฆนฺเต สุมาคชาย
โปกฺขรณฺเฑ ตีเร จตฺรํคินฺเฑ เสนํ ภิสฺมุพาลํ ปวิสฺนุตํ ฯ เอวํ
ขวาทํ ฆนฺเต อุมฺมตฺโต เอวํ วิเจโต อิทฺถจ โลกเ นตฺถิ ยํ
#๑ ส. สุมาควา ฯ

มยา ทิฏฺฐนฺติ ฯ ตคฺขม ตฺวํ อมฺโก ปุริส อุมฺมตฺโต ตคฺขม วิเจโต
อิทญจ โลเก นตฺถิ ยํ ตยา ทิฏฺฐนฺติ ฯ ตํ โข ปน ภิกฺขเว
โส ปุริโส ภูตฺเตยว อทฺทส โน อภุตฺตํ ๑๕

[๑๗๒๖] ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปพฺยุโพห
อโหสิ ฯ ตสฺมี โข ปน ภิกฺขเว สงฺคาเม เทวา ชินฺนีสุ อสุรา
ปราชินฺนีสุ ฯ ปราชิตา จ โข ภิกฺขเว อสุรา ภีตา ภิสฺมฺพาเลน
อสุรปุริ ปวิสีสุ เทวานํเยว [๑] โมหยมาณา ฯ ตสฺมาติห ภิกฺขเว
มา โลกจินฺตํ จินฺเตถ สสฺสโต โลโกติ วา อสสฺสโต โลโกติ
วา อนตฺวา โลโกติ วา อนนตฺวา โลโกติ วา ตํ ชีวํ ตํ
สรีรฺนฺติ วา อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรฺนฺติ วา โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติ วา น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา โหติ จ
น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติ วา ฯ ตํ กิสุส เหตุ ฯ เนสา ภิกฺขเว
จินฺตา อตฺถสณฺหิตา น อาทิพฺรหฺมจฺริยกา น นิพฺพิทาย น วิราคายน
น นิโรชายน น อุปสมาย น อภิญฺจาย น สมฺโพชายน น นิพฺพานาย
สํวตฺตติ ฯ

[๑๗๒๗] จินฺเตนฺตา จ โข ตฺเมห ภิกฺขเว อิํ ทฺวณฺติ
จินฺเตยฺยาถ ๑เป๑ อยํ ทฺวณฺนิโรชคามินิ ปฏฺิพทาติ จินฺเตยฺยาถ ๑
ตํ กิสุส เหตุ ฯ เอสา ภิกฺขเว จินฺตา อตฺถสณฺหิตา เอสา
อาทิพฺรหฺมจฺริยกา เอสา นิพฺพิทาย วิราคายน นิโรชายน อุปสมาย
#๑ ยู. โข ภายมาณา ฯ

อภิณฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว
อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺิพทาติ
โยโค กรณฺโโยติ ฯ

[๑๗๒๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ คิञฺฉณฺณฺเฏ ปพฺพเต ฯ
อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ อายาม ภิกฺขเว เยน ปฏฺิภาณฺณฺโฏ
เตนฺอุปสงฺกมิสฺสาม ทิวาวิหฺรายาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจสฺสิสฺสุ ฯ อถ โข ภควา สมฺพหฺมุเลหิ ภิกฺขุหิ สทุธิ
เยน ปฏฺิภาณฺณฺโฏ เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ อทฺทสา โข อณฺตโร ภิกฺขุ
ปฏฺิภาณฺณฺเฏ มหนฺตํ ปปาตํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทวโจ มหา
วตายํ ภนฺเต ปปาโต สุมหา วตายํ ๑ ภนฺเต ปปาโต อตฺถิ น
โข ภนฺเต อิมฺมหา ปปาตา อณฺโโล ปปาโต มหนฺตโร จ
ภยานกตโร จาติ ฯ อตฺถิ โข ภิกฺขุ ๒ อิมฺมหา ปปาตา อณฺโโล
ปปาโต มหนฺตโร จ ภยานกตโร จาติ ฯ กตโม จ ๓ ภนฺเต
อิมฺมหา ปปาตา อณฺโโล ปปาโต มหนฺตโร จ ภยานกตโร จาติ ฯ

[๑๗๒๙] เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาญฺตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกฺขสมฺพทโยติ ยถาญฺตํ
นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาญฺตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺิพทาติ ยถาญฺตํ นปฺปชานนฺติ ฯ เต ชาติ-
สํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภิรมนฺติ ชฺราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส
#๑ ม. ย. สุกฺขยานโก ฯ ๒ ย. ภิกฺขเว ฯ ๓ ม. ย. ปน ฯ

อภิมนฺติ มรณสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิมนฺติ โสภปริเทว-
ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิมนฺติ ฯ เต
ชาติสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิตา ชราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิตา
มรณสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิตา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺ-
สุปายาสสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส อภิตา ชาติสํวตฺตนิเกปปี สงฺขาร
อภิสงฺขโรนฺติ ชราสํวตฺตนิเกปปี สงฺขาร อภิสงฺขโรนฺติ มรณสํวตฺตนิเกปปี
สงฺขาร อภิสงฺขโรนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสสํวตฺตนิเกปปี
สงฺขาร อภิสงฺขโรนฺติ ฯ เต ชาติสํวตฺตนิเกปปี สงฺขาร
อภิสงฺขริตฺวา ชราสํวตฺตนิเกปปี สงฺขาร อภิสงฺขริตฺวา มรณสํวตฺตนิเกปปี
สงฺขาร อภิสงฺขริตฺวา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสสํวตฺตนิเกปปี
สงฺขาร อภิสงฺขริตฺวา ชาติปปาทมฺปิ ปปตฺตนิ ชราปปาทมฺปิ
ปปตฺตนิ มรณปปาทมฺปิ ปปตฺตนิ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสปปาทมฺปิ
ปปตฺตนิ ฯ เต น ปริมฺจฺจนฺติ ชาติยา ชราย
มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺเสหิ น
ปริมฺจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ

[๑๗๓๐] เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว ๑ สมณฺา วา พุราหุมนฺา วา
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฎิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯ เต ชาติสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส น
อภิมนฺติ ชราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารេสฺส น อภิมนฺติ มรณสํวตฺตนิเกสฺส
สงฺขารេสฺส น อภิมนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสสํวตฺตนิเกสฺส
#๑ ยู. ภิกฺขุ ฯ

ปายาสลั้วตุนิเกสุ สงขารesu น อภิรมนติ ฯ เต ชาตีสลั้วตุนิเกสุ
สงขารesu อนภิรตา ชราลั้วตุนิเกสุ สงขารesu อนภิรตา มรณลั้วตุนิเกสุ
สงขารesu อนภิรตา โสกปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสลั้วตุนิเกสุ
สงขารesu อนภิรตา ชาตีสลั้วตุนิเกปี สงขารesu น
อภิสงขโรนติ ชราลั้วตุนิเกปี สงขารesu น อภิสงขโรนติ มรณลั้วตุนิเกปี
สงขารesu น อภิสงขโรนติ โสกปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสลั้วตุนิเกปี
สงขารesu น อภิสงขโรนติ ฯ เต ชาตีสลั้วตุนิเกปี
สงขารesu อนภิสงขริตวา ชราลั้วตุนิเกปี สงขารesu
อนภิสงขริตวา มรณลั้วตุนิเกปี สงขารesu อนภิสงขริตวา
โสกปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสลั้วตุนิเกปี สงขารesu อนภิสงขริตวา
ชาติปปาทมปี น ปปตุนติ ชราปปาทมปี น ปปตุนติ มรณปปาทมปี
น ปปตุนติ โสกปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสปปาทมปี น
ปปตุนติ ฯ เต ปริมัจจนติ ชาตียา ชราย มรณน โสเกหิ ปรีเทเวหิ
ทุกขเขหิ โทมนสุเสหิ อุปายาเสหิ ปริมัจจนติ ทุกขสุมาติ วทามิ ฯ
ตสุมา ตีห ภิกขเว ๑ อิทํ ทุกขนติ โยโค กรณียโย ฯเปฯ อัย
ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณียโยติ ฯ

[๑๗๓๑] อตถิ ภิกขเว มหาปริพาโห นาม นโรโย ตตถ
ยงกิลยจิ จกขุณา รูปํ ปสฺสติ อนิฏฺฐรูปญฺเฐว ปสฺสติ โน
อิฏฺฐรูปํ อกนฺตรรูปญฺเฐว ปสฺสติ โน กนฺตรรูปํ อมณาปรูปญฺเฐว
ปสฺสติ โน มณาปรูปํ ยงกิลยจิ โสเตน สทฺทํ สุณาติ ฯเปฯ
#๑ ยู. อัย ปาโโจ นตถิ ฯ

ยงฺกิลฺลิจิ กาเยน โฝฏฺฐพฺพิ ฝุสฺติ ฯ ยงฺกิลฺลิจิ มนฺสา ฌมฺมํ วิชานาติ
อนิฏฺฐรูปฺญเณว วิชานาติ โน อิฏฺฐรูปฺ อกนฺตรูปฺญเณว วิชานาติ
โน กนฺตรูปฺ อมฺนาปรูปฺญเณว วิชานาติ โน มฺนาปรูปฺนฺติ ฯ

[๑๗๓๒] เอวํ วุตฺเต อณฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ มหา
วต โส ภนฺเต ปริพาโห สุมหา วต โส ภนฺเต ปริพาโห อตฺถิ
นุ โข ภนฺเต เอตมฺหา ปริพาหา อณฺโณ ปริพาโห มหฺนตฺโร จ ๑
ภยานกตฺโร จาติ ฯ อตฺถิ โข ภิกฺขุ เอตมฺหา ปริพาหา อณฺโณ
ปริพาโห มหฺนตฺโร จ ภยานกตฺโร จาติ ฯ กตโม ปนฺ ภนฺเต
เอตมฺหา ปริพาหา อณฺโณ ปริพาโห มหฺนตฺโร จ ภยานกตฺโร จาติ ฯ

[๑๗๓๓] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว ๒ สมณฺา วา พุราหุณฺณา วา
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ อัย ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯ เต ชาตีสํวตฺตนิเกสุ สงฺขารesu
อภิรมนฺติ ฯเปฯ อภิตฺตา อภิสงฺขโรนฺติ ฯ อภิสงฺขริตฺวา ชาติปริพาหนปี
ปฺริทฺยฺहनฺติ ชราปฺริพาหนปี ปฺริทฺยฺहनฺติ มรณฺปฺริพาหนปี
ปฺริทฺยฺहनฺติ โสภปฺริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสปฺริพาหนปี
ปฺริทฺยฺहनฺติ ฯ เต น ปฺริมฺจุจฺนฺติ ชาตียา ชราย มรณฺน
โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺหิ น ปฺริมฺจุจฺนฺติ
ทุกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ

[๑๗๓๔] เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหุณฺณา วา
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯเปฯ อัย ทุกฺขนิโรธคามินิ
#๑ โป. ม. เจว ฯ ๒ ย. ภิกฺขุ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯ เต ชาติสํวตฺตนิเกสุ สงฺขารesu
นาภิมฺนฺติ ฯเปฯ อนภิตา ฯ น อภิสงฺขโรนฺติ ฯ อนภิสงฺขริตฺวา
ชาติปริพาหนปี น ปริทฺยหนฺติ ชราปริพาหนปี น ปริทฺยหนฺติ
มรณปริพาหนปี น ปริทฺยหนฺติ โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสุปายาสปริพาหนปี
น ปริทฺยหนฺติ ฯ เต ปริมฺจฺจนฺติ ชาติยา ชราย มรณน
โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺกฺขเหหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสเหหิ ปริมฺจฺจนฺติ
ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทฺกฺขนฺติ โยโค
กรณฺโຍ ฯเปฯ อยํ ทฺกฺขนิโรธคามินิํ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโຍติ ฯ

[๑๗๓๕] โย จ ๑ โข ภิกฺขเว เอวํ วเทยฺย อหํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ
ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ฯเปฯ ทฺกฺขนิโรธคามินิํปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อนภิสเมจฺจ สมฺมา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ
เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว โย เอวํ วเทยฺย อหํ ญฺญาคารสฺส เหนฺจิมํ ฆริ
อกริตฺวา อุปริมํ ฆริ อารโเปสฺสามิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว โย เอวํ วเทยฺย อหํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อนภิสเมจฺจ ฯเปฯ ทฺกฺขนิโรธคามินิํปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อนภิสเมจฺจ สมฺมา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ

[๑๗๓๖] โย จ โข ภิกฺขเว เอวํ วเทยฺย อหํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ
ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ฯเปฯ ทฺกฺขนิโรธคามินิํปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อภิสเมจฺจ สมฺมา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามิตี จานเมตํ วิชฺชติ ฯ
เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว โย เอวํ วเทยฺย อหํ ญฺญาคารสฺส เหนฺจิมํ
#๑ ยู. หิ ฯ

ฌริ กริตฺวา อุปริมิ ฌริ อาโรเปสฺสามิติ จานเมตฺ วิชฺชติ ฯ
เอวมฺว โข ภิกฺขเว โย เอวํ วเทยฺย อหิํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อภิสเมจฺจ ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อภิสเมจฺจ สมฺมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริตฺสามิติ จานเมตฺ วิชฺชติ ฯ
ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ฯเปฯ อหิํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๓๗] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน
กฺุฏาคารศาลายํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพฺนฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลิยํ ๑ ปีณฺทาย ปาวิสิ ฯ อทฺทสา โข อายสฺมา
อานนฺโท สมฺพหุเต ลิจฺฉวิกฺขมารเก สณฺจาคารเ อูปาสนํ กโรนฺเต
ทฺูโรโตว สุขฺเมเน ตาพจฺฉิกฺคเพเน อสนํ อติปาเตนฺเต โปขานฺุโปจํ ๒
อวิราธิตํ ฯ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ ลิกฺขิตา วติเม ลิจฺฉวิกฺขมารกา
สฺลิกฺขิตา วติเม ลิจฺฉวิกฺขมารกา ยตฺร หิ นาม ทฺูโรโตว สุขฺเมเน
ตาพจฺฉิกฺคเพเน อสนํ อติปาเตสฺสนฺติ โปขานฺุโปจํ อวิราธิตนฺติ ฯ

[๑๗๓๘] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เวสาลิยํ ปีณฺทาย จริตฺวา
ปจฺฉภาตตํ ปีณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต เยน ภควา เตนฺุปลสฺงกมิ
อุปลสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหิํ ภนฺเต
ปุพฺพพฺนฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลิยํ ปีณฺทาย
#๑ ม. ย. เวสาลี ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒ ส. ม. ย. โปขานฺุโปจํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

ปาวีสี่ ฯ อทุทลั ขวาทิ ฆนเต สมพหุเล ลิจจวิกรมารเก สณฺชาคาร
อุปาสนั กโรนฺเต ทูโรโตว สุขุเมน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนั อติปาเตนฺเต
ไปฆานุโปจํ อวิราชิตํ ฯ ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ ลิกฺขิตา วติเม
ลิจจวิกรมารกา สฺตฺลิกฺขิตา วติเม ลิจจวิกรมารกา ยตฺร หิ นาม
ทูโรโตว สุขุเมน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนั อติปาเตสฺสนฺติ ไปฆานุโปจํ
อวิราชิตนฺติ ฯ ตํ ก็ มลฺลสฺส อานนฺท กตมํ นฺ โข ทุกฺกรตรํ วา
ทฺรภิสฺมภวตรํ วา ฯ โย ทูโรโตว สุขุเมน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนั
อติปาเตยฺย ไปฆานุโปจํ อวิราชิตํ โย วา สตฺตธา ภินฺนสฺส
วาลสฺส โภภฺยิยา โภภฺยิ ปฏฺวิชฺฌเยยฺยติ ฯ เอตเทว ฆนเต
ทุกฺกรตรลฺเจว ทฺรภิสฺมภวตรลฺจ โย วา สตฺตธา ภินฺนสฺส วาลสฺส
โภภฺยิยา โภภฺยิ ปฏฺวิชฺฌเยยฺยติ ฯ อถ โข เต ๑ อานนฺท ทฺปปฏฺวิชฺฌตฺร
ปฏฺวิชฺฌนฺติ เย อิทํ ทฺกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปฏฺวิชฺฌนฺติ ฯเปฯ
อัย ทฺกฺขนฺนิโรธคามินิ ปฏฺปิพาทิ ยถาภูตํ ปฏฺวิชฺฌนฺติ ฯ ตสฺมา
ติหानนฺท อิทํ ทฺกฺขนฺติ โยโค กรณฺนโย ฯเปฯ อัย ทฺกฺขนฺนิโรธคามินิ
ปฏฺปิพาทิ โยโค กรณฺนโยติ ฯ

[๑๗๓๕] อตฺถิ ภิกฺขเว โลกนฺตริกา อฆา อสฺสูตา อนฺธการา
อนฺธการติมิสา ยตฺถปิเมลลํ จนฺทิมสฺสุริยานํ เอวฺมहितฺธิกานํ
เอวฺมหानุภาวานํ อากาย ๒ นานุโภนฺตฺติติ ฯ

[๑๗๔๐] เอวํ วุตฺเต อณฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ
มหา วต โส ฆนเต อนฺธกาโร สุมหา วต โส ฆนเต อนฺธกาโร
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ไป. ย. อภา ฯ

อตุถิ นุ โข ภูเต เตตมฺหา อนฺธการา อญฺโล อนฺธกาโร
มหนฺตโร จ ภูยานกฺตโร จาติ ฯ อตุถิ โข ภิกฺขุ เตตมฺหา
อนฺธการา อญฺโล อนฺธกาโร มหนฺตโร จ ภูยานกฺตโร จาติ ฯ
กตโม ปน ภูเต เตตมฺหา อนฺธการา อญฺโล อนฺธกาโร มหนฺตโร
จ ภูยานกฺตโร จาติ ฯ

[๑๗๔๑] เย หิ เกจิ ภิกฺขุ สมณฺา วา พุราหุมนฺา วา อิทํ
ทุกฺขนฺฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺฺติ ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ
ยถาภูตํ นปฺปชานนฺฺติ ฯ เต ชาตีสํวตฺตนิเกสุ สงฺขาราเสสุ อภฺิรมนฺฺติ
ฯเปฯ อภฺิรตา ฯ อภฺิสงฺขโรนฺฺติ ฯ อภฺิสงฺขริตฺวา ชาตฺนฺธการมฺฺปิ
ปฺปตฺนฺฺติ ชรณฺธการมฺฺปิ ปฺปตฺนฺฺติ มรณฺธการมฺฺปิ ปฺปตฺนฺฺติ
โสภฺิปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสนฺธการมฺฺปิ ปฺปตฺนฺฺติ ฯ เต น ปฺริมฺุจฺจนฺฺติ
ชาติยา ชราย มรณฺเณ โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ
อุปายาเสหิ น ปฺริมฺุจฺจนฺฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ

[๑๗๔๒] เย จ โข เกจิ ภิกฺขุ สมณฺา วา พุราหุมนฺา วา
อิทํ ทุกฺขนฺฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺฺติ ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺฺติ ฯ เต ชาตีสํวตฺตนิเกสุ สงฺขาราเสสุ
นาภฺิรมนฺฺติ ฯเปฯ อนภฺิรตา ฯ น อภฺิสงฺขโรนฺฺติ ฯ อนภฺิสงฺขริตฺวา
ชาตฺนฺธการมฺฺปิ น ปฺปตฺนฺฺติ ชรณฺธการมฺฺปิ น ปฺปตฺนฺฺติ มรณฺธการมฺฺปิ
น ปฺปตฺนฺฺติ โสภฺิปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสนฺธการมฺฺปิ น
ปฺปตฺนฺฺติ ฯ เต ปฺริมฺุจฺจนฺฺติ ชาตฺยา ชราย มรณฺเณ โสเกหิ

ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสุเสหิ อุปายาเสหิ ปริมฺจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ
วทามิ ฯ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ฯเปฯ
อัย ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๔๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส มหาสมฺมุตฺเต เอกจฺฉิคฺคหิ ญฺคํ
ปฺกฺขิเปยฺย ตตฺราปีสุส กาโณ กจฺจโป โส ๑ วสฺสตตฺสฺส วสฺสตตฺสฺส
อจฺจเยน สฺกึ สฺกึ อุมฺมุขฺเชยฺย ฯ ตํ กึ มณฺณถ ภิกฺขเว
อปี ญฺ โส ๒ กาโณ กจฺจโป วสฺสตตฺสฺส วสฺสตตฺสฺส อจฺจเยน สฺกึ
สฺกึ อุมฺมุขฺชนฺโต อมฺมุสฺมิ เอกจฺฉิคฺคเพ ญฺเค กิ่ว ปเวเสยฺยาติ ฯ
ยฺหิ ญฺน ฆนฺเต กทาจิ กรหฺจิ ทิมฺสุส อทฺฐโน อจฺจเยนาติ ฯ
จิปฺปตฺริ โข โส ภิกฺขเว กาโณ กจฺจโป วสฺสตตฺสฺส วสฺสตตฺสฺส
อจฺจเยน สฺกึ สฺกึ อุมฺมุขฺชนฺโต อมฺมุสฺมิ เอกจฺฉิคฺคเพ ญฺเค กิ่ว
ปเวเสยฺย ฯ น เควววาทิ ภิกฺขเว สฺกึ วินิปาตคเตน พาเลน
มนฺุสฺสตุตฺตํ วทามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ น เหตุถ ภิกฺขเว อตฺถิ
ชฺมมฺจริยา สฺมจริยา กุสฺลกิริยา ปุณฺณกิริยา อณฺณมณฺณขาทิกา ฯ
เอตฺถ ภิกฺขเว วตฺตติ ทุพฺพลขาทิกา ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อทิฏฺจตฺตา
ภิกฺขเว จตฺนุํ อริยสจฺจานํ ฯ กตเมสํ จตฺนุํ ฯ ทุกฺขสฺส
อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธคามินิปฏิปทา ย อริยสจฺจสฺส ฯ
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ฯเปฯ อัย
ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ ฯ

[๑๗๔๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อัย มหาปจฺวี เอโกทิกา ๑ อสฺส
#๑ ญฺ โย ฯ ๒ ม. โข ฯ ๓ ม. ญฺ. เอโกทกา ฯ

ตตฺร ปุริโส เอกจฺฉิคุคฺคํ พุคฺคํ ปกฺขิเปยฺย ตเมนนํ ปุรตฺถิโม
 วาโต ปจฺฉิเมน สํหเรยฺย ปจฺฉิโม วาโต ปุรตฺถิเมน สํหเรยฺย
 อุตฺตโร วาโต ทกฺขิเณน สํหเรยฺย ทกฺขิโน วาโต อุตฺตเรน
 สํหเรยฺย ตตฺรตฺส กานฺโณ กจฺฉโป โส วสฺสตตฺส วสฺสตตฺส
 อจฺฉเยน สกฺกํ สกฺกํ อุมฺมุขฺเชยฺย ฯ ตํ กิํ มณฺณถ ภิภฺขเว
 อปี นฺุ โข ๑ กานฺโณ กจฺฉโป วสฺสตตฺส วสฺสตตฺส อจฺฉเยน
 สกฺกํ สกฺกํ อุมฺมุขฺชนฺุโต อมฺมุสฺมี เอกจฺฉิคุคฺคเพ พุคฺเค กิํวํ ปเวเสยฺยาติ ฯ
 อธิจฺฉมิทํ ฆนฺเต ยํ โส กานฺโณ กจฺฉโป วสฺสตตฺส วสฺสตตฺส
 อจฺฉเยน สกฺกํ สกฺกํ อุมฺมุขฺชนฺุโต อมฺมุสฺมี เอกจฺฉิคุคฺคเพ พุคฺเค กิํวํ
 ปเวเสยฺยาติ ฯ เอวํ อธิจฺฉมิทํ ภิภฺขเว ยํ มนฺุสฺสตฺตํ ลภฺติ ฯ
 เอวํ อธิจฺฉมิทํ ภิภฺขเว ยํ ตถาคโต โลเก อฺปฺปชฺชติ อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เอวํ อธิจฺฉมิทํ ภิภฺขเว ยํ ตถาคตฺปฺปเวทิตฺโต
 ฆมฺมวินโย โลเก ทิปปติ ฯ ตสฺสิทํ ๒ ภิภฺขเว มนฺุสฺสตฺตํ ลภฺติ
 ตถาคโต จ ๓ โลเก อฺปฺปนฺุโน อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตถาคตฺปฺปเวทิตฺโต
 จ ฆมฺมวินโย โลเก ทิปปติ ฯ ตสฺมา ติห ภิภฺขเว อิทํ
 ทฺกฺขณฺุติ โยโค กรณฺิโย ฯเปฯ อยํ ทฺกฺขณฺุโรธคามินิ ปฏฺิพทาติ
 โยโค กรณฺิโยติ ฯ

[๑๗๔๕] เสยฺยถาปี ภิภฺขเว ปุริโส สินฺุสฺส ปพฺพตฺราชสฺส
 สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสฺกฺขรา อฺปนฺิภฺขิเปยฺย ฯ ตํ กิํ มณฺณถ
 #๑ โป. พุ. โส ฯ ๒ ส. ตติยํ ฯ ๓ ม. จสฺสทโท นตฺถิ ฯ

ภิกขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ ยา จ ๑ สตุต มุคฺคมตฺติโย
ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตา โย จ ๑ สีนฺรุ ปพฺพตฺราชาติ ฯ เอตฺเทว
ภนฺเต พหุตรํ ยทิตํ สีนฺรุ ปพฺพตฺราชา อปฺปมตฺติกา สตุต มุคฺคมตฺติโย
ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตา สงฺขมฺปี น อุเปฺนฺติ อุปนฺธิมฺปี
น อุเปฺนฺติ กลภาคมฺปี น อุเปฺนฺติ สีนฺรุ ปพฺพตฺราชานํ
อุปนฺธิยา สตุต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตาติ ฯ
เอวเมว โข ภิกขเว อริยสวากสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส
อภิสเมตฺวาวิโน เอตฺเทว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิตํ ปริกฺขิณํ ปฺริยาทินฺนํ
อปฺปมตฺตํ อวสฺสิฏฺฐํ สงฺขมฺปี น อุเปฺติ อุปนฺธิมฺปี น อุเปฺติ
กลภาคมฺปี น อุเปฺติ ปุริมํ ทุกฺขกฺขนฺธํ ปริกฺขิณํ ปฺริยาทินฺนํ
อุปนฺธิยา ยทิตํ สตุตฺกฺขตฺตปฺรมตฺตา ฯ โย อิทํ ทุกฺขนฺฺติ ยถาภูตํ
ปฺชานาติ ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปฺชานาติ ฯ
ตสฺมา ติทฺ ภิกขเว อิทํ ทุกฺขนฺฺติ โยโค กรณฺิโย ฯเปฯ อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ โยโค กรณฺิโยติ ฯ

[๑๗๔๖] เสยฺยถาปี ภิกขเว สีนฺรุ ปพฺพตฺราชา ๒ ปริกฺขยํ
ปฺริยาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตุต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา ฯ
ตํ กิํ มลฺลณฺฺติ ภิกขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ ยํ ๓ วา
สีนฺรุสฺส ปพฺพตฺราชสฺส ปริกฺขิณํ ปฺริยาทินฺนํ ยา จ สตุต มุคฺคมตฺติโย
ปาสาณสกุขรา อวสฺสิฏฺฐาติ ฯ เอตฺเทว ภนฺเต พหุตรํ
สีนฺรุสฺส ปพฺพตฺราชสฺส ยทิตํ ปริกฺขิณํ ปฺริยาทินฺนํ อปฺปมตฺติกา
#๑ ม. วา ฯ ๒ ม. ย. ปพฺพตฺราชายํ ฯ ๓ ม. ย. ยา ฯ

สวด มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา อวสิฏฺฐา สงฺขมฺปี น อุเปฺนฺติ
อุปนฺธิมฺปี น อุเปฺนฺติ กลภากมฺปี น อุเปฺนฺติ สีเนรุสฺส ปพฺพตราชสฺส
ปริกฺขิณฺณํ ปริยาทินฺนํ อุปนฺธิชย สวด มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา
อวสิฏฺฐาติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสวากสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
ปฺกุกฺคสฺส อภิสเมตาวินฺนํ เอตเทว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิตฺถํ
ปริกฺขิณฺณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐํ สงฺขมฺปี น อุเปฺติ
อุปนฺธิมฺปี น อุเปฺติ กลภากมฺปี น อุเปฺติ ปุริมํ ทุกฺขกฺขนฺธํ
ปริกฺขิณฺณํ ปริยาทินฺนํ อุปนฺธิชย ยทิตฺถํ สวดกฺขตฺตตปรมตา ฯ โย อิทํ
ทุกฺขนฺติ ยถากฺกํ ปชานาติ ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิํ ปฏฺิพทาติ
ยถากฺกํ ปชานาติ ฯ ตสฺมา ติทฺถํ ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺิโย
ฯเปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิํ ปฏฺิพทาติ โยโค กรณฺิโยติ ฯ

ปปาตวคฺโค ปณฺจโม ฯ

ตสฺสทฺทานํ

จินฺดา ปปาโต ปริพาโห ญฺญํ วาลนฺธการินํ ๑

นิกฺคเพน จ เทว วุตฺตา สีเนรุ อปเร ทฺเวติ ฯ

#๑ ส. ญฺญกฺคณฺธการินํ ฯ ม. ญฺญํ วาลนฺธกาโร จ ฯ ย. ญฺญาคารนฺธการินํ ฯ

อภิสมยวคโค ญโจ

[๑๗๔๗] อถ โข ภควา ปริตตํ นขสัชชํ ปัสสู อาโรเปตฺวา
ภิกฺขุ อามนฺเตสึ ตํ ก็ มลฺลธ ภิกฺขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ
โย วายํ มยา ปริตฺโต นขสัชชํ ปัสสู อาโรปีโต อยํ วา มหาปจฺวีติ ฯ
เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิตฺถ มหาปจฺวี อปฺปมตฺตกาเย
ภควตา ปริตฺโต นขสัชชํ ปัสสู อาโรปีโต สงฺขมฺปิ น อฺเปติ
อฺปนฺนํปิ น อฺเปติ กลภากมฺปิ น อฺเปติ มหาปจฺวี อฺปนฺนํ
ภควตา ปริตฺโต นขสัชชํ ปัสสู อาโรปีโตติ ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว อริยสวากสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส อภิสมตาวินโน
เอตเทว พหุตรํ ทฺวํ ยทิตฺถ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺตกํ
อวสิฏฺฐํ สงฺขมฺปิ น อฺเปติ อฺปนฺนํปิ น อฺเปติ กลภากมฺปิ น
อฺเปติ ปุริมํ ทฺวํ ยทิตฺถ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อฺปนฺนํ ยทิตฺถ
สตุตฺตกฺขตฺตตฺตปรมตฺตา ฯ โย อิทํ ทฺวํ ยทิตฺถ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ
อยํ ทฺวํ ยทิตฺถ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐํ
ภิกฺขเว อิทํ ทฺวํ ยทิตฺถ โยโค กรณฺนํ โย ฯเปฯ อยํ ทฺวํ ยทิตฺถ
ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐํ โยโค กรณฺนํ โยติ ฯ

[๑๗๔๘] เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว โปกฺขรณฺนิ ปญฺญาส โยชนานิ
อาชามนฺ ปญฺญาส โยชนานิ วิตุถาเรน ปญฺญาส โยชนานิ
อฺพเพเรน ปุณฺณา อุตฺทสฺส สมตฺตติกา กากเปยฺยา ตโต ปุริโส

กุสกุเคน อุทกั อุทฺชเรยฺย ฯ ตั กิ มลฺลณฺณ ภิกุขเว กตมํ
นุ โข พหุตรํ ฯ ยํ วา กุสกุเคน อุพฺภตํ ยํ วา โปกุขรณฺนิยา
อุทกนฺติ ฯ เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ ยทิตํ โปกุขรณฺนิยา อุทกั
อปฺปมตฺตกั กุสกุเคน อุทกั อุพฺภตํ สงฺขมฺปิ น อุเปติ อุปนิชฺมฺปิ
น อุเปติ กลภากมฺปิ น อุเปติ โปกุขรณฺนิยา อุทกั อุปนิชฺยา
กุสกุเคน อุทกั อุพฺภตนฺติ ฯ เอวเมว ๑ โข ภิกุขเว อริยสาวกสฺส
ฯเปฯ โยโค กรณีโยติ ฯ

[๑๗๔๕] เสยฺยถาปี ภิกุขเว ยตฺถิมา มหานทีโย สํสนฺทนฺติ
สเมนฺติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ คงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรฺภู มหี ฯ ตโต
ปุริโส เทว วา ตีณฺนิ วา อุทกสฺสูตานิ อุทฺชเรยฺย ฯ ตั กิ
มลฺลณฺณ ภิกุขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ ยานิ วา ๒ เทว วา
ตีณฺนิ วา อุทกสฺสูตานิ อุพฺภตานิ ยํ วา สมฺเภชฺชํ อุทกนฺติ ฯ
เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ ยทิตํ สมฺเภชฺชํ อุทกั อปฺปมตฺตกานิ
เทว วา ตีณฺนิ วา อุทกสฺสูตานิ อุพฺภตานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ
อุปนิชฺมฺปิ น อุเปนฺติ กลภากมฺปิ น อุเปนฺติ สมฺเภชฺชํ อุทกั
อุปนิชฺยา เทว วา ตีณฺนิ วา อุทกสฺสูตานิ อุพฺภตานิติ ฯ เอวเมว
โข ภิกุขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรณีโยติ ฯ

[๑๗๕๐] เสยฺยถาปี ภิกุขเว ยตฺถิมา มหานทีโย สํสนฺทนฺติ
สเมนฺติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ คงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรฺภู มหี ฯ ตั
อุทกั ปริกฺขยํ ปรียาทานํ กจฺเจยฺย จเปตฺวา เทว วา ตีณฺนิ วา
#๑ ย. เอว โข ฯ ๒ ม. ยานิ เทว วา ฯ

อุทกมุสตีตานี ฯ ตํ ก็ มลฺลณ ภิกฺขเว กตมํ นฺ โข พหุตรํ ฯ ยํ
วา สมฺเภชฺชํ อุทกํ ปริกฺขิณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิชาย ๑ เทว ๒ วา ตีณิ ๓
วา อุทกมุสตีตานี อวสฺสิฏฺฐานีติ ฯ เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ สมฺเภชฺชํ
อุทกํ ยทิตฺถํ ปริกฺขิณํ ปรียาทินฺนํ อปฺปมตฺตกาณิ เทว วา ตีณิ
วา อุทกมุสตีตานี อวสฺสิฏฺฐานี สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ อุปนิชฺมฺปิ น
อุเปนฺติ กลภาคฺมฺปิ น อุเปนฺติ สมฺเภชฺชํ อุทกํ ปริกฺขิณํ ปรียาทินฺนํ
อุปนิชาย เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสตีตานี อวสฺสิฏฺฐานีติ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว อริยสวากสฺส ฯเปฯ โยโค กรณฺเฑยติ ฯ

[๑๗๕๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปฺริโส มหาปจฺวียา สตฺต โกลฏฺจิมตฺติโย
คฺุพิกา อุปนิกฺขิเปยฺย ฯ ตํ ก็ มลฺลณ ภิกฺขเว กตมํ
นฺ โข พหุตรํ ฯ ยา วา สตฺต โกลฏฺจิมตฺติโย คฺุพิกา
อุปนิกฺขิตฺตา อยํ วา มหาปจฺวีติ ฯ เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ ยทิตฺถํ
มหาปจฺวี อปฺปมตฺติกา สตฺต โกลฏฺจิมตฺติโย คฺุพิกา อุปนิกฺขิตฺตา
สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ อุปนิชฺมฺปิ น อุเปนฺติ กลภาคฺมฺปิ น อุเปนฺติ
มหาปจฺวี อุปนิชาย สตฺต โกลฏฺจิมตฺติโย คฺุพิกา อุปนิกฺขิตฺตาติ ฯ
เอวเมว โฆ ภิกฺขเว อริยสวากสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค
กรณฺเฑยติ ฯ

[๑๗๕๒] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาปจฺวี ปริกฺขยํ ปรียาทานํ
คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต โกลฏฺจิมตฺติโย คฺุพิกา ฯ ตํ ก็ มลฺลณ
ภิกฺขเว กตมํ นฺ โข พหุตรํ ฯ ยํ วา มหาปจฺวียา ปริกฺขิณํ
#๑ ม. ย. ยานี ฯ ๒-๓ ย. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

ปริยาทินันน์ ยา วา สตุต โกลฏจิมตติโย กุฬิกา อวสิฏฐาติ ฯ
เอตเทว ฆนุตเต พหุตรึ มหาปจวิยา ยทิตฺติ ปริกขีณัณํ ปริยาทินันน์
อปฺปมตฺตกา สตุต โกลฏจิมตติโย กุฬิกา อวสิฏฐา สงฺขมฺปิ
น อุเปนฺติ อุปนฺนํปิ น อุเปนฺติ กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ มหาปจวิยา ๑
ปริกขีณัณํ ปริยาทินันน์ อุปนฺนํชา ย สตุต โกลฏจิมตติโย กุฬิกา
อวสิฏฐาติ ฯ เอวมเว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว
เปยฺยาโล) โยโค กรณฺนิโยติ ฯ

[๑๗๕๓] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส มหาสมฺมุตฺเต ๒ เทว วา ตีณิ
วา อุทกมุสฺสิตานิ อุทฺธเรยฺย ๓ ฯ ตํ กิ มลฺลถ ภิกฺขเว กตมํ น
โข พหุตรึ ฯ ยานิ วา ๔ เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ อุพฺภตานิ
ยิ วา มหาสมฺมุตฺเต อุทกนฺติ ฯ เอตเทว ฆนุตเต พหุตรึ ยทิตฺติ
มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ
อุพฺภตานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ อุปนฺนํปิ น อุเปนฺติ กลภาคมฺปิ น
อุเปนฺติ มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ อุปนฺนํชา ย เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ
อุพฺภตานิติ ฯ เอวมเว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส
(โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรณฺนิโยติ ฯ

[๑๗๕๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมฺมุตฺโต ๕ ปริกขยฺย ปริยาทานํ
คจฺเจยฺย จเปตฺวา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ ฯ ตํ กิ
มลฺลถ ภิกฺขเว กตมํ น โข พหุตรึ ฯ ยิ วา มหาสมฺมุตฺเต
#๑ ม. ย. ปจวิ ฯ ๒ ม. มหาสมฺมุตฺโต ฯ ๓ ม. อุทฺธริตานิ ฯ ๔ ม. วาสฺสโต นตฺติ ฯ
#เอวมฺปริปี ฯ ๕ ม. ย. มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ ฯ

อุทกํ ปริกฺขิณํ ปริยาทินฺนํ ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ
อวสฺสิฏฺฐานีติ ฯ เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ มหาสมุทฺเท
อุทกํ [๑] ปริกฺขิณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺตกาณิ เทว วา ตีณิ วา
อุทกมุสฺสิตานิ อวสฺสิฏฺฐานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ อุปนิชฺมฺปิ น อุเปนฺติ
กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ มหาสมุทฺเท อุทกํ ปริกฺขิณํ ปริยาทินฺนํ
อุปนิชาย [๒] เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสฺสิตานิ อวสฺสิฏฺฐานีติ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรรมโยติ ฯ

[๑๙๕๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปฺริโส หิมวโต ปพฺพตฺตราชสฺส สตฺต
สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อุปนิภฺจิปฺเปยฺย ฯ ตํ กิ มณฺณถ
ภิกฺขเว กตมํ นฺุ โฆ พหุตรํ ฯ ยาวา สตฺต สาสปมตฺติโย
ปาสาณสภฺขรา อุปนิภฺจิตฺตา อัยฺ วา หิมวา ปพฺพตฺตราชาติ ฯ
เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ ยทิทํ หิมวา ปพฺพตฺตราชา อปฺปมตฺติกา
สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อุปนิภฺจิตฺตา สงฺขมฺปิ น
อุเปนฺติ อุปนิชฺมฺปิ น อุเปนฺติ กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ หิมวตฺตํ
ปพฺพตฺตราชานํ อุปนิชาย สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อุปนิภฺจิตฺตาคีติ ฯ
เอวเมว โฆ ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ฯเปฯ โยโค
กรรมโยติ ฯ

[๑๙๕๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว หิมวา ปพฺพตฺตราชา ปฺริภฺขยํ
ปฺริยาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา ฯ
ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว กตมํ นฺุ โฆ พหุตรํ ฯ ยํ วา หิมวโต
#๑ ม. ย. ยทิทํ ฯ ๒ ม. ยานิ ฯ

ปพพตราชสฺส ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ ยา วา สตฺต สาสปมตฺติโย
ปาสาณสฺกฺขรา อวสฺสิฏฺฐาติ ฯ เอตฺเทว ฆนฺเต พหุตรํ หิมวโต
ปพพตราชสฺส ยทิตฺถํ ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ อปฺปมตฺติกา สตฺต
सासपमत्तिโย ปาสाณสฺกฺขรา อวสฺสิฏฺฐา สงฺขมฺปิ น อุเปฺนฺติ อุปนิชฺมฺปิ
น อุเปฺนฺติ กลภากมฺปิ น อุเปฺนฺติ หิมวโต ปพพตราชสฺส
ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิชฺาย สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสฺกฺขรา
อวสฺสิฏฺฐาติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
ปฺกฺกสฺส อภิสเมตาวินฺโน เอตฺเทว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิตฺถํ
ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ อปฺปมตฺตํ อวสฺสิฏฺฐํ สงฺขมฺปิ น อุเปฺติ
อุปนิชฺมฺปิ น อุเปฺติ กลภากมฺปิ น อุเปฺติ ปุริมํ ทุกฺขกฺขนฺธํ
ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิชฺาย ยทิตฺถํ สตฺตกฺขตฺตตฺตปรมตา ฯ โย
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ อโย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฺปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺมา ติทฺถํ ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ
โยโค กรรมโย ฯเปฯ อโย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค
กรรมโยติ ฯ

อภิสมยวคฺโค นฺนุโจ ฯ

ตสฺสทฺทานํ

นขสิขาไปกฺขรณฺนิโย สมฺเภชฺช อปเร ทฺเว

ปจวี เทวสมฺมทฺเทหิ เทวมา จ ปพพตฺตูปมาติ ฯ

อามกธณฺเฎเปยฺยาเล ปจฺมวคฺโค สตุตฺโม

[๑๗๕๗] อถ โข ภควา ปรีตฺตํ นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโเปตฺวา
ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสึ ตํ กึ มณฺเฎถ ภิกฺขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ
โย วายํ มยา ปรีตฺโต นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโปิโต อยํ วา
มหาปจฺวีติ ฯ เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิตฺถ มหาปจฺวี อปฺปมตฺตกา
ภควตา ปรีตฺโต นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโปิโต สงฺขมฺปิ น
อุเปติ อุปนิชฺมฺปิ น อุเปติ กลภากมฺปิ น อุเปติ มหาปจฺวี
อุปนิชฺยา ภควตา ปรีตฺโต นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโปิโตติ ฯ เอวเมว
โย ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกา ๑ เต สตุตา เย มนฺุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ
อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย อณฺเฎตร มนฺุสฺเสหิ ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อทฺธิจฺจตุตา ภิกฺขเว จตฺนุนํ อริยสจฺจานํ ฯ
กตเมสฺสึ จตฺนุนํ ฯ ทฺกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ
ทฺกฺขนิโรธคามินิปฏิบัติทาเย อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา ติทฺถ ภิกฺขเว
อิทฺถ ทฺกฺขนฺติ โยโค กรณฺิโย ฯเปฯ อยํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ
ปฏิบัติทาติ โยโค กรณฺิโยติ ฯ

[๑๗๕๘] อถ โข ภควา ปรีตฺตํ นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโเปตฺวา ภิกฺขุ
อามนฺเตสฺสึ ตํ กึ มณฺเฎถ ภิกฺขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ ฯ
โย วายํ มยา ปรีตฺโต นขสฺสขายํ ปัสฺสุ อารโปิโต อยํ วา มหาปจฺวีติ ฯ
เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิตฺถ มหาปจฺวี อปฺปมตฺตกา
#๑ ยฺ. อปฺปกา ฯ เอวมฺฺปริปี ฯ

ภควตา ปริตุโต นขสขายํ ปัสสู อาโรปีโต สงฺขมฺปี น อุเปติ
อุปนฺธิมฺปี น อุเปติ กถภาคมฺปี น อุเปติ มหาปจวี อุปนฺธิชย
ภควตา ปริตุโต นขสขายํ ปัสสู อาโรปีโตติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
อปฺปมตฺตกา เต สตฺตา เย มชฺฉิเมสฺสุ ชนปฺเทสฺสุ ปจฺจาชยณฺติ
อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตาเย ปจฺจนฺติเมสฺสุ ชนปฺเทสฺสุ ปจฺจาชยณฺติ ฯ
อวิณฺณตารสฺสุ มิตฺกฺขุสฺสุ ๑ ฯเปฯ

[๑๗๕๕] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกา เต สตฺตา เย
อรฺิเยน ปน ปณฺณาจกฺขุณา สมฺนฺนาคตา อถ โข เอเตว พหุตรา
สตฺตาเย อวิชฺชาคตา สมฺมุพฺพา ฯเปฯ

[๑๗๖๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปญฺฉิวิรฺตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา อปฺปญฺฉิวิรฺตา ฯเปฯ

[๑๗๖๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย ถลชา
อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตาเย อุกทชา ฯเปฯ เอวเมว
โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย มตฺเตยฺยา อถ โข เอเตว
พหุตรา สตฺตาเย อมตฺเตยฺยา ฯเปฯ

[๑๗๖๒] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย เปตฺเตยฺยา
อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตาเย อเปตฺเตยฺยา ฯเปฯ

[๑๗๖๓] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย สามณฺณา
ฯเปฯ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตาเย อสามณฺณา ฯเปฯ

#๑ ม. ย. มิตฺกฺเขสฺสุ ฯ

[๑๗๖๔] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย พุราหฺมณฺญา
อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย อพุราหฺมณฺญา ฯเปฯ

[๑๗๖๕] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
กุเลเชฏฺฐาปจายิโน อถ โข เอเตว ๑ พหุตรา สตุตา เย
อกุเลเชฏฺฐาปจายิโนติ ๒ ฯ

วคฺโค ฯ

อุทฺธานํ

อณฺตร ปจฺจนฺตํ ปณฺญา ๓ สุราเมรยโธทกา

มตฺเตยฺยเปตฺเตยฺยา จาปี ๔ สามณฺณํ พุราหฺมปจายิกนฺติ ฯ

#๑ ย. เอเต ฯ เอวมุปริปี ฯ ๒ ม. กุเลอเชฏฐาปจายิโนติ ฯ ย. กุเล

#เชฏฐาปจายิโนติ ฯ ๓ ม. ปณฺญา ฯ ๔ ย. เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา จาปี ฯ

อามกธณฺเฑยยาเล ทุติยวคฺโค อฏฺฐโม

[๑๗๖๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย ปาณาติปาตา
ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย ปาณาติปาตา
อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ ตํ กิสฺส เหตุฯ เปฯ

[๑๗๖๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย อทินฺนาทานา
ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย อทินฺนาทานา
อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ เปฯ

[๑๗๖๘] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย กามเมสุ
มิจฺฉาจารา ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย
กามเมสุ มิจฺฉาจารา อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ เปฯ

[๑๗๖๙] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย มุสาวาทา
ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย มุสาวาทา
อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ เปฯ

[๑๗๗๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย ปิสฺุณาย
วากาย ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย ปิสฺุณาย
วากาย อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ เปฯ

[๑๗๗๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย ผรุสาย
วากาย ปฏฺฐิวิตตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย ผรุสาย
วากาย อปฺปฏฺฐิวิตตาฯ เปฯ

[๑๗๗๒] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย สมฺมปฺปลาปา
ปฏฺฐิตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย สมฺมปฺปลาปา
อปฺปฏฺฐิตา ฯเปฯ

[๑๗๗๓] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
พีชคามภูตคามสมารมฺภา ปฏฺฐิตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา
เย พีชคามภูตคามสมารมฺภา อปฺปฏฺฐิตา ฯเปฯ

[๑๗๗๔] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย วิกาลโกชนา
ปฏฺฐิตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย วิกาลโกชนา
อปฺปฏฺฐิตา ฯเปฯ

[๑๗๗๕] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฺธุจํจํ ปฏฺฐิตา อถ โข เอเตว
พหุตรา สตุตา เย มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฺธุจํจํ
อปฺปฏฺฐิตา ฯ

วคฺโค ฯ

อุทฺธานํ

ปาณํ อทินฺนํ กามสฺสุ มุสํวาทญฺจ เปสฺสุณฺณํ

ผรุสํ ๑ สมฺมปฺปลาปํ พีชํ วิกาเล คนฺธวิเลปนนฺนติ ฯ

#๑ ม. ผรุสํ สมฺมปฺปลาปํ พีชญฺจ วิกาลํ คนฺธนฺนติ ฯ

อามกธณฺเฒเปยฺยาเล ตติยวคฺโค นวโม

[๑๗๗๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา เยช
นจฺจตีตวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตาเย
นจฺจตีตวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา อปฺปฏฺวิริตา ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เปฯ

[๑๗๗๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
อุจฺจาสนนมหาสนา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย
อุจฺจาสนนมหาสนา อปฺปฏฺวิริตา ฯ เปฯ

[๑๗๗๘] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
ชาตฺรุปรชตปฏฺกุกฺคหฺณา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย
ชาตฺรุปรชตปฏฺกุกฺคหฺณา อปฺปฏฺวิริตา ฯ เปฯ

[๑๗๗๙] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
อามกธณฺเฒปฏฺกุกฺคหฺณา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา
เย อามกธณฺเฒปฏฺกุกฺคหฺณา อปฺปฏฺวิริตา ฯ เปฯ

[๑๗๘๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตาเย อามกมฺส-
ปฏฺกุกฺคหฺณา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย อามกมฺสปฏฺกุกฺคหฺณา
อปฺปฏฺวิริตา ฯ เปฯ

[๑๗๘๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
อิตฺถิกุมาริกปฏฺกุกฺคหฺณา ปฏฺวิริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา
เย อิตฺถิกุมาริกปฏฺกุกฺคหฺณา อปฺปฏฺวิริตา ฯ เปฯ

[๑๗๘๒] เอวมเว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
ทาสีทาสปฏิคฺคหณา ปฏิวริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย
ทาสีทาสปฏิคฺคหณา อปฺปปฏิวริตา ฯเปฯ

[๑๗๘๓] เอวมเว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
อเชพกปฏิคฺคหณา ปฏิวริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย
อเชพกปฏิคฺคหณา อปฺปปฏิวริตา ฯเปฯ

[๑๗๘๔] เอวมเว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
กุกกุฏสูกรปฏิคฺคหณา ปฏิวริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา เย
กุกกุฏสูกรปฏิคฺคหณา อปฺปปฏิวริตา ฯเปฯ

[๑๗๘๕] เอวมเว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา เย
หตฺถิกวสฺสวพวาปฏิคฺคหณา ๑ ปฏิวริตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา
เย หตฺถิกวสฺสวพวาปฏิคฺคหณา อปฺปปฏิวริตา ฯ

วคฺโค ฯ

อุทฺธานํ

นจํ สยํ รัชํ ฌณฺณํ มํสํ กุมาริกา ๒

ทาสี อเชพกญฺเจว กุกกุฏสูกรหตฺถิโนติ ฯ

#๑ ม. ... วพวาปฏิคฺคหณา ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒ ย. กุมาริยํ ฯ

อามกธณฺเฒเยยาเล จตุตถวคฺโค ทสโม

[๑๗๘๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ
เขตฺตวตฺตูปฏิกฺคหณา ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา ยะ
เขตฺตวตฺตูปฏิกฺคหณา อปฺปฏฺฐิวิรตา ฯเปฯ

[๑๗๘๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ กยวิกฺกยา
ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา ยะ กยวิกฺกยา
อปฺปฏฺฐิวิรตา ฯเปฯ

[๑๗๘๘] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ
ทฺุเตยฺยปฺพิณคฺมนานุโยคา ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา ยะ
ทฺุเตยฺยปฺพิณคฺมนานุโยคา อปฺปฏฺฐิวิรตา ฯเปฯ

[๑๗๘๙] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ
ตุลาญฺญกัสมฺมมานญฺญา ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา ยะ
ตุลาญฺญกัสมฺมมานญฺญา อปฺปฏฺฐิวิรตา ฯเปฯ

[๑๗๙๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ
อฺกุโกญฺจนวฺจจนิกคิสาวิโยคา ๑ ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา
ยะ อฺกุโกญฺจนวฺจจนิกคิสาวิโยคา อปฺปฏฺฐิวิรตา ฯเปฯ

[๑๗๙๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา ยะ
เจทฺทวรนพนฺุชนวิปราโมสอาโลปสหาการา ปฏฺฐิวิรตา อถ โข เอเตว
พหุตรา สตุตา ยะ เจทฺทวรนพนฺุชนวิปราโมสอาโลปสหาการา
#๑ ม. ... นิกคิสาวิโยคา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

อปปฏิวิรตา ฯ ตํ กิสุส เหตุ ฯ อทิฏฐตฺตา ภิกฺขเว จตฺนํ
อริยสจฺจํ ฯ กตเมสํ จตฺนํ ฯ ทฺกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ
ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อิทํ
ทฺกฺขนฺติ โยโค กรณฺโຍ ฯเปฯ อัย ทฺกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาคิ
โยโค กรณฺโຍติ ฯ

[๑๗๕๒] อถ โข ภควา ปฺริตฺตํ นขสฺขายํ ปัสฺสุ อาริเปตฺวา
ภิกฺขุ อามนฺเตสึ ตํ ก็ มลฺลถ ภิกฺขเว กตมํ นฺุ โข พหุตรํ ฯ
โย วายํ มยา ปฺริตฺโต นขสฺขายํ ปัสฺสุ อาริปีโต อัย วา
มหาปจฺวีติ ฯ เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิตํ มหาปจฺวี อปฺปมตฺตคายํ
ภควตา ปฺริตฺโต นขสฺขายํ ปัสฺสุ อาริปีโต สขมฺปิ น
อุเปติ อุปนิชมฺปิ น อุเปติ กลภากมฺปิ น อุเปติ มหาปจฺวี
อุปนิชาย ภควตา ปฺริตฺโต นขสฺขายํ ปัสฺสุ อาริปีโตติ ฯ เอวเมว
โย ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย มนฺุสฺสา จฺตา มนฺุสฺเสสฺสุ
ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา เย มนฺุสฺสา
จฺตา นฺิรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ

[๑๗๕๓] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย มนฺุสฺสา
จฺตา มนฺุสฺเสสฺสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย มนฺุสฺสา จฺตา ตฺริจฺฉานโยนฺิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ (อิมินา นเยน
ปญฺจ คติโย วิตุถาเรตพฺพา) ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา
เต สตฺตาเย มนฺุสฺสา จฺตา เทเวสฺสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข

เอเตว พหุตรา สตฺตา เย มนุสฺสา จฺตา นฺริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ตฺริจฺฉานโยนฺนิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ ปิตฺติวีสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๔] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย เทวา
จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย เทวา จฺตา นฺริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตฺริจฺฉานโยนฺนิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ปิตฺติวีสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๕] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย เทวา
จฺตา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย เทวา จฺตา นฺริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตฺริจฺฉานโยนฺนิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ปิตฺติวีสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย นฺริยา
จฺตา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย นฺริยา จฺตา นฺริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตฺริจฺฉานโยนฺนิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ปิตฺติวีสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย นฺริยา
จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา
เย นฺริยา จฺตา นฺริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตฺริจฺฉานโยนฺนิยา ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ปิตฺติวีสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๘] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตาเย ตฺริจฺฉาน-
โยนฺนิยา จฺตา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตรา

สตฺตา เย ตีรจฺฉานโยนียา จฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตีรจฺฉานโยนียา
ปจฺจาชายนฺติ ฯ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๕๕] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย
ตีรจฺฉานโยนียา จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว
พหุตฺรา สตฺตา เย ตีรจฺฉานโยนียา จฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ
ตีรจฺฉานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ ฯ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๖๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา
จฺตา มนฺุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตฺรา
สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา จฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตีรจฺฉานโยนียา
ปจฺจาชายนฺติ ฯ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๖๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา
จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตฺรา
สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา จฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๖๒] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา
จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตฺรา
สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา จฺตา ตีรจฺฉานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ ฯ

[๑๗๖๓] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา
จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ อถ โข เอเตว พหุตฺรา
สตฺตา เย ปิตฺติวิสยา จฺตา ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯ ตํ กิสุส
เหตุ ฯ อทฺธิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺนํ อริยสจฺจานํ ฯ กตเมถิ

จตุรณัน ๑ ทุกขสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺขสมุทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺข-
นิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส ๑
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺตฺติ โยโค กรณฺโณ อโย ทุกฺขสมุทฺโยติ
โยโค กรณฺโณ อโย ทุกฺขนิโรธติ โยโค กรณฺโณ
อโย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาทิ โยโค กรณฺโณติ ๑ อิทมวโจ
ภควา ๑ อตฺตมณา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ ๑

[๑]

จกฺกเปยฺยาลิ สมตฺติ ๑

สจฺจสํยุตฺตํ สมตฺตํ ๑

มหาวารสํยุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ๑

ตสฺสทฺทานํ

มคฺคโพชฺฌงฺกํ สติยา อินฺทฺริยสมฺมปฺปชาน จ

พลิตฺธิปาทานุรฺทฺธา ฌานานาปานสํยุตฺตํ

โสตาปตฺติ สจฺจญฺจาติ เทสิตานิ สยมฺภุณา ๒

มหาวารวคฺคณาเมน วิสฺสุตานิ ทฺวาทสาคิ ๓ ๑

#๑ ย. อามกฺษณฺเปยฺยาลิ ๑ จกฺกเปยฺยาลสมตฺติ ๑ ๒ ม. มหาวคฺโคติ วุจฺจตีติ ๑

#๓ ม. อิทํ ปาททฺวโย นตฺถิ ๑